UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate

PERSPECTIVE ALE SECURITĂȚII ŞI APĂRĂRII ÎN EUROPA

SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ŞTIINȚIFICE
CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
- 19-20 NOIEMBRIE 2009, BUCUREŞTI -
Volumul 5

Coordonator
dr. Constantin MOŞTOFLEI

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2009

Comitet ştiinţific:

Dr. Grigore ALEXANDRESCU
Dr. Gheorghe VĂDUVA
Dr. Nicolae DOLGHIN
Dr. Alexandra SARCINSCHI
Dr. Cristian BĂHNĂREANU

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei

- Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor.

ISBN : 978-973-663-792-6 (online)

CUPRINS

ROLUL INSTRUMENTULUI MILITAR ÎN ABORDAREA MULTILATERALĂ (COMPREHENSIVE APPROACH) A CONFLICTELOR MODERNE DIN ZONA ȚĂRII NOASTRE
Dr. Dan GHICA-RADU.....11

BUNE PRACTICI EUROPENE ŞI NAȚIONALE PENTRU PROIECTAREA OPTIMALĂ A SISTEMULUI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR MILITAR ROMÂNESC ÎN CONDIȚIILE INTEGRĂRII EURO-ATLANTICE
Constantin ZANFIR 21

COORDONATE LEGALE ALE TRANSFORMĂRII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI UNIVERSITAR MILITAR ÎN CONTEXTUL ACTUAL AL SECURITĂȚII COLECTIVE
Constantin ZANFIR 28

LECȚII ÎNVĂȚATE PRIVIND PARTICIPAREA FORȚELOR TERESTRE ALE ARMATEI ROMÂNIEI LA MISIUNI MULTINAȚIONALE DIN PERSPECTIVA PROVOCĂRILOR CULTURALE
Paul TUDORACHE 37

CONSIDERAȚII PRIVIND FORMAREA OFIȚERULUI DIN FORȚELE TERESTRE DIN PERSPECTIVĂ INTERCULTURALĂ
Paul TUDORACHE 44

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR INTERCULTURALE – OBIECTIV AL PREGĂTIRII MISIUNILOR EXTERNE
Dr. Mihail ANTON 53

ASPECTE GENERALE ALE CONCEPTULUI DE SISTEM INTEGRAT DE SECURITATE PENTRU PLATFORMELE MARINE DE FORAJ ŞI EXTRACȚIE ROMÂNEŞTI
Georgică SLĂMNOIU.....58

MODEL TEORETIC FUNCȚIONAL DE SISTEM INTEGRAT DE SECURITATE PENTRU O PLATFORMĂ MARINĂ DE FORAJ ŞI EXTRACȚIE ROMÂNEASCĂ
Georgică SLĂMNOIU.....69

PROIECȚII CONCEPTUALE ŞI ETAPE ALE PROCESULUI DE TRANSFORMARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL MILITAR ROMÂNESC
Aurelian RAȚIU 90

CORELAREA TRANSFORMĂRII FORȚELOR TERESTRE CU PROVOCĂRILE NOULUI MEDIU DE SECURITATE
Dr. Adrian STROEA 101

MODERNIZAREA SISTEMULUI APĂRĂRII
Maria Gabriela STOIAN
Vasile ENE 107

CADRUL OPERAȚIONAL ÎN OPERAȚII MILITARE DE STABILITATE ŞI DE SPRIJIN
Cristian PETRE 115

OPERAȚIA ÎNTRUNITĂ – INTEGRAREA OPERAȚIILOR ÎN SPAȚIUL DE LUPTĂ
Cristian PETRE 121

PROBLEME PRIVIND ANGAJAREA FORȚELOR TERESTRE ROMÂNEŞTI ÎN ACȚIUNILE DE LUPTĂ DE INTENSITATE RIDICATĂ ŞI ACȚIUNILE ASIMETRICE
Daniel PETRESCU 130

POSIBILITĂȚI DE ACȚIUNE ALE BINOMULUI FREGATĂ-ELICOPTER ÎMBARCAT
Alexandru MÎRŞU 140

INFLUENȚA FENOMENULUI MILITAR ASUPRA DINAMICII MEDIULUI DE SECURITATE ACTUAL ŞI VIITOR
Cezar COBUZ 146

EVOLUȚIA HAOTICĂ A FENOMENULUI MILITAR CONTEMPORAN DIN PERSPECTIVA ŞTIINȚEI MILITARE
Cezar COBUZ 156

MODELE, TEORII ŞI FORME ALE COMUNICĂRII
Ioana Valeria ALEXE 166

PARTICULARITĂȚI ALE COMUNICĂRII ÎN INTERIORUL SISTEMULUI MILITAR
Ioana Valeria ALEXE 187

SCHIMBAREA MODULUI DE DESFĂŞURARE A ACȚIUNILOR MILITARE - CONSECINȚĂ DIRECTĂ A DEZVOLTĂRII FĂRĂ PRECEDENT A TEHNOLOGIEI INFORMAȚIEI ŞI COMUNICAȚIILOR
Mihai BĂLȚĂTESCU 198

TRAINING IN INTERNATIONAL UMANITARIAN LAW
Dr. Valentin - Stelian BĂDESCU 206

ASPECTE PRIVIND TRANZIȚIA ROMÂNIEI DE LA TOTALITARISM LA DEMOCRAȚIE ŞI ROLUL MILITARILOR ÎN PROCESUL DE DEMOCRATIZARE
Sorin MIHAI
Alin PAHONȚU 212

MODALITĂȚI DE PERFECȚIONARE A SISTEMULUI MILITAR
Simona Florentina CREANGĂ 221

SIMULAREA DISTRIBUITĂ
Dr. Iulian MARTIN 227

ROLUL MARKETINGULUI ÎN PROCESUL RECRUTĂRII ŞI SELECȚIEI RESURSEI UMANE DIN ARMATA ROMÂNIEI
Mihai Bogdan ALEXANDRESCU 241

DE LA CONSCRIPȚIE LA MARKETINGUL RECRUTĂRII ŞI SELECȚIEI RESURSELOR UMANE ÎN ARMATA ROMÂNĂ
Mihai Bogdan ALEXANDRESCU 251

CONSIDERAȚII PRIVIND CONTRIBUȚIA FORȚELOR NAVALE LA ÎNTĂRIREA SECURITĂȚII NAȚIONALE ŞI APĂRĂRII CĂILOR DE COMUNICAȚII FLUVIALE
Petrică COMAN.....260

INTEGRAREA FUNCȚIONALĂ A STRUCTURILOR DE TIP CJ2 ÎN OPERAȚIILE MULTINAȚIONALE
Victor BOBOC 272

PROIECTAREA ŞI INTEGRAREA FUNCȚIONALĂ A CAPABILITĂȚILOR DE CULEGERE DE INFORMAȚII NAȚIONALE ÎN CONDIȚIILE PARTICIPĂRII ÎN CADRUL UNOR OPERAȚII MULTINAȚIONALE
Victor BOBOC 283

SCHIMBAREA ARMATEI ROMÂNE - O PERSPECTIVĂ FUNCȚIONALISTĂ
Dariana Mihaela BRAT.....293

DINAMICA EVOLUȚIEI ROLULUI ŞI LOCULUI INSTITUȚIEI MILITARE ÎN SOCIETATE
Ionel DASCĂLU.....304

DIMENSIUNEA ŞI CONFIGURAREA PSIHOLOGICĂ A TEATRULUI DE OPERAȚII PENTRU GESTIONAREA CRIZELOR
Ramona-Cristina CIOBANU 312

LEGAL ISSUES ON STANDBY ARRANGEMENTS AND RAPID DEPLOYMENT MECHANISMS
Costel DEDIU.....326

RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI PE TIMPUL DESFĂŞURĂRII OPERAȚIILOR MULTINAȚIONALE. PROBLEMATICA DEȚINERII
Costel DEDIU.....335

IMPLICAȚII ALE EVOLUȚIEI MEDIULUI DE SECURITATE ASUPRA MODULUI DE ORGANIZARE A STRUCTURII DE FORȚE
Gheorghe DIMA.....348

CONTRIBUȚIA FORȚELOR ARMATE LA REALIZAREA SARCINILOR ADMINISTRAȚIEI TRANZIȚIONALE ÎN OPERAȚIILE DE STABILITATE
Dr. Ion DRAGOMAN
Dr. Alin BODESCU 364

PARTICIPAREA ARMATEI ROMÂNIEI ÎN TEATRELE DE OPERAȚII. TIPURI DE MISIUNI EXECUTATE
Dr. Visarion NEAGOE 373

SPAȚIUL CIBERNETIC – SISTEMUL CENTRAL AL INFRASTRUCTURII NAȚIONALE
Ionel Claudiu PASĂRE 388

MODERNIZAREA SISTEMULUI DE SELECȚIE A PERSONALULUI PARTICIPANT LA OPERAȚII DE STABILITATE ŞI DE SPRIJIN - SUPORT AL EFICIENȚEI GENERĂRII FORȚELOR
Constantin GRIGORAŞ.....393

SISTEMUL DE LOVIRE, MISIUNILE, DISPOZITIVUL DE LUPTĂ, MANEVRA, ASIGURAREA CU DATE ŞI REGULI DE ANGAJARE A ARTILERIEI FORȚELOR TERESTRE ÎN OPERAȚII DE STABILITATE
Oliviu IRINA 401

UNELE IPOTEZE ŞI IPOSTAZE ALE PARTICIPĂRII ARMATEI BAZATE PE VOLUNTARIAT LA OPERAȚII ALE ALIANȚELOR MILITARE PE TIMPUL STĂRII DE RĂZBOI (MOBILIZARE)
Florin MACIU.....416

FORȚELE TERESTRE - ORGANIZAȚIE MILITARĂ MODERNĂ
Radu Adrian MANDACHE 432

SPAȚIUL DE LUPTĂ MODERN - REALITATEA DIN AFGANISTAN
Marian MIHĂIȚĂ 442

CONSIDERAȚII PRIVIND NECESITATEA REVITALIZĂRII SUBMARINULUI, CA GEN DE FORȚĂ ÎN CADRUL FORȚELOR NAVALE
Aurel PUICHILIȚĂ 455

IMPLICAREA DEPARTAMENTULUI PENTRU POLITICA DE APĂRARE ŞI PLANIFICARE ÎN ASIGURAREA STĂRII DE SECURITATE NAȚIONALĂ
Dorin EPARU 462

PRINCIPIILE INSTRUCȚIEI ÎN STRUCTURILE OPERAȚIONALIZATE DIN ARMATA ROMÂNIEI (PRINCIPLES OF TRAINING IN THE OPERATIONAL STRUCTURES)
Dorin EPARU 477

OPȚIUNI MODERNE PRIVIND LANȚUL LOGISTIC
Dr. Gheorghe MINCULETE 488

PARTICULARITĂȚILE ACȚIUNII SCAFANDRILOR DE LUPTĂ PENTRU APĂRAREA OBIECTIVELOR DE LA LITORAL ŞI DIN ZONA ECONOMICĂ EXCLUSIVĂ
Viorel STANCIU 496

INDEX DE AUTORI 502

SECȚIUNEA 5:
ARMATA ROMÂNIEI
ÎNTRE APĂRARE ŞI NOI MISIUNI

ROLUL INSTRUMENTULUI MILITAR ÎN ABORDAREA MULTILATERALĂ (COMPREHENSIVE APPROACH) A CONFLICTELOR MODERNE DIN ZONA ȚĂRII NOASTRE

Dr. Dan GHICA-RADU*

The definition of a legitimate framework for a proactive engagement, able to efficiently anticipate, pre-empt, prevent and counteract the new risks and threats requests a complex combination of different policies and factors, juridical or other nature instruments and actions.

This must be accomplished by doctrinaire, normative and intern organizational efforts and also by the activity developed into the international security and cooperation structures.

The efforts must regard: the objective definition of the risk, threat and danger indexes and their active monitoring; the settlement of means for their efficient counteraction, no matter their distance toward the frontiers; the modern securization of frontiers; the adequate organization of territory's security and defence for the citizens, their rights and goods, for the institutions and critical infrastructures against the new risks and threats.

To identify the adequate roles to fulfil these thoughts as member-state of the European and Euro-Atlantic community, Romania must act by all legitimate means and methods, with the allied, partner and friend states, in the spirit of the measures put into practice by the international community.

By all reasons, the role of the military instrument in the actual international environment shaping is more diversified and polyvalent, presently, having an interdisciplinary and less aggressive character.

The complementarities of using the military power and the non-military means in crises resolution were fully emphasized in the region our country is part and in the proximal vicinity. Only the political solutions supported by discouragement measures can lead to lasting results in time to assure the stability, order and security into a more democratic and safer world.

Evenimentele acestui început de secol au declanşat un proces de transformare profundă a mediului de securitate, generând consecinţe ce afectează, pe termen lung şi în profunzime, comunitatea internaţională. Într-un astfel de context tensionat şi complex, securitatea fiecărei ţări, ca şi securitatea comunităţii internaţionale în ansamblu se bazează nu numai pe capacitatea de reacţie şi adaptare, ci şi, mai ales, *pe capacitatea de anticipare şi de acţiune proactivă*. Cunoaşterea, înţelegerea şi evaluarea corectă a proceselor interne, a gradului de coeziune socială, a capacităţii de mobilizare publică reprezintă o necesitate la fel de importantă pentru realizarea proiectelor naţionale.

Într-o lume complexă, dinamică şi conflictuală, aflată în plin proces de globalizare, înţelegerea profundă a tendinţelor majore de evoluţie a securităţii internaţionale şi a modului în care fiecare ţară are şansa să devină parte activă a acestui proces constituie o condiţie esenţială a progresului şi prosperităţii. Cunoaşterea, înţelegerea şi evaluarea corectă a proceselor interne, a gradului de coeziune socială, a capacităţii de mobilizare publică reprezintă o necesitate la fel de importantă pentru realizarea proiectelor naţionale.

* **General-maior, Şeful Statului Major al Forţelor Terestre**

*Definirea unui cadru legitim de angajare proactivă***,** capabil să anticipeze, preîntâmpine, prevină şi combată eficient noile riscuri şi ameninţări, solicită o combinaţie complexă de politici şi factori diferiţi, de instrumente juridice şi acţiuni ce trebuie realizată atât prin eforturi doctrinare, normative şi organizatorice interne, cât şi prin activitatea desfăşurată în cadrul structurilor de securitate şi cooperare internaţională. Eforturile trebuie să vizeze: definirea obiectivă a indicilor de risc, ameninţare şi pericol şi monitorizarea activă a acestora; stabilirea modalităţilor de contracarare eficientă a lor, indiferent de distanţa faţă de frontiere; securizarea modernă a frontierelor; organizarea adecvată a securităţii şi apărării teritoriului, cetăţenilor, drepturilor şi bunurilor lor, a instituţiilor şi infrastructurii critice împotriva noilor riscuri şi ameninţări. Pentru identificarea modalităţilor adecvate de realizare a acestor deziderate, în calitate de stat membru al comunităţii europene şi euroatlantice, România trebuie să acţioneze prin toate metodele şi mijloacele legitime, împreună cu statele aliate, partenere şi prietene, în spiritul măsurilor puse în practică de comunitatea internaţională.

În dezvoltarea demersului nostru privind asigurarea securităţii şi stabilităţii regionale, ca parte a procesului de realizare a securităţii şi stabilităţii internaţionale am pornit totodată, şi de la adevărul recunoscut de specialiştii în domeniu, şi anume că acestea se realizează prin eforturi proprii şi prin cooperare cu aliaţii şi partenerii, în conformitate cu prevederile programelor naţionale, ale strategiei de securitate a Uniunii Europene şi ale conceptelor strategice ale Alianţei. În acest sens înţelegem că ele vizează armonizarea eforturilor naţionale cu angajamentele internaţionale şi identificarea modalităţilor de lucru apte să prevină şi să contracareze oportun ameninţările. Eforturile vizează, totodată, promovarea democraţiei, păcii şi stabilităţii în vecinătate şi în alte zone de interes strategic, reducerea vulnerabilităţilor, dezvoltarea capabilităţilor naţionale şi transformarea profundă a instituţiilor de securitate.

De remarcat că cele exprimate mai sus au fost evidenţiate, dacă mai era nevoie şi de către Joe Biden, vicepreşedintele al SUA, cu ocazia conferinţei pentru securitate desfăşurată anul acesta la Munchen. În acel cadru, oficialul american afirma că: „*Ameninţările cu care ne confruntăm nu respectă graniţele. Nicio ţară, indiferent cât de puternică ar fi, nu le poate înfrunta pe cont propriu. Nu este nici un conflict între securitatea şi idealurile noastre. Ele se consolidează reciproc. Prin arme ne-am câştigat independenţa, iar de-a lungul istoriei, armele ne-au protejat libertatea. Acest lucru nu se va schimba*."[1] Tot în acelaşi context arăta şi faptul că „*Totuşi SUA sunt pregătite să folosească forţa militară pentru a-şi proteja securitatea naţională*", sugerând totodată, că, „*Alianţa noastră trebuie să fie mai bine echipată pentru a opri traficul cu cele mai periculoase arme din lume, pentru a se ocupa de terorism şi de securitatea cibernetică, pentru a-şi extinde acordurile pentru securitatea energetică şi pentru a lucra eficient înăuntrul şi în afara zonei noastre*.[2]"

[1] Alocuţiunea rostită la „Conferinţa pentru securitate – Munchen 2009".
[2] Ibidem.

I. Considerații generale privind regiunea în care este dispusă România

Apariția şi amplificarea a noi provocări şi amenințări la adresa lumii contemporane dintre care se evidențiază terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, migrația ilegală, crima organizată, traficul de droguri şi de ființe umane impune şi concluzia că regiunea în care este dispusă țara noastră a devenit atât o zonă de manifestare, cât şi, în acelaşi timp, unul din avanposturile pentru combaterea acestora. Existența în cadrul acestui areal a unor „*conflicte înghețate*" cum sunt considerate Transnistria, Abhazia, Cecenia, Osetia de Sud, Nagorno - Karabah, Kosovo care pot deveni în orice moment active, cum a dovedit recenta confruntare armată dintre Georgia pe de o parte şi Rusia împreună cu două din aşa numite-le „*regiuni separatiste*" pe care le sprijină mai mult sau mai puțin evident, pe de altă parte şi care era aproape să „*inflameze*" întreaga zonă, completează fizionomia de securitate şi impune o atitudine specifică.

Un alt element care caracterizează regiunea, imprimându-i valențe deosebite şi amplificându-i astfel importanța strategică pentru Europa şi nu numai, îl reprezintă *vecinătatea cu Orientul Mijlociu* şi problemele specifice acestuia.

Toate acestea impun necesitatea situării regiunii în epicentrul eforturilor europene pentru a proiecta securitate şi stabilitate într-un spațiu comunitar lărgit şi dincolo de acesta. De remarcat că toate acestea demonstrează, dacă mai era nevoie, că şi interfața dintre comunitatea euroatlantică şi Orientul Mijlociu trece prin regiunea în care este dispusă România. Suntem convinşi că provocarea cu care se confruntă comunitatea actuală, de a proiecta un climat de stabilitate către Orientul Mijlociu, poate şi trebuie să fie susținută considerabil de stabilitatea şi succesul de durată care poate fi obținut în această regiune.

Drept riscuri şi amenințări la adresa securității şi stabilității regionale putem enumera**:**

- existența în zona de proximitate a României a unor conflicte armate de mică intensitate sau de natură etnică, în faza latentă postconflict ori în pragul escaladării;
- amploarea şi exacerbarea terorismului mondial, trecerea la o nouă evoluție a acestui fenomen - organizarea şi executarea unor operații teroriste, concomitent cu combaterea acestora în mod organizat la nivel global de către alianțe militare;
- posibila reactivare a unor focare latente de conflict, de natură etnică, religioasă, ideologică, precum şi a unor conflicte militare nesoluționate încă;
- intensificarea traficului ilicit de armament, materiale strategice, droguri şi proliferarea mijloacelor de distrugere în masă şi a mijloacelor letale neconvenționale;
- lipsa unei securități credibile în spațiul mediteranean;
- intensificarea activităților militare în bazinul Mării Negre şi creşterea interesului pentru controlul acestuia;
- prelungirea unor dificultăți interne, de natură economico-financiară şi socială;
- extinderea şi amplificarea, pe teritoriul țării noastre, a rețelelor şi activităților teroriste, a crimei organizate, criminalității economico-financiare, a traficului real şi contrabandei de mărfuri şi persoane;
- probabilitatea crescută de producere a unor accidente ecologice sau calamități naturale de proporții în apropierea frontierelor sau pe teritoriul național;
- menținerea la nivel scăzut a infrastructurii informaționale româneşti;

- evenimente imprevizibile ca inundații, cutremure, accidente ecologice, crize sociale cu escaladare până la afectarea democrației constituționale şi ordinii publice, economia subterană, instabilitate administrativă;

- expansiunea imigrației clandestine şi, în situații de criză, a exodului în masă.

Aceste riscuri şi amenințări creează vulnerabilități deosebite atât în privința intereselor naționale şi valorilor poporului român, cât şi în ceea ce priveşte capacitatea de reacție şi operațională a Armatei României.

Mecanismele şi alianțele proiectate de Europa şi SUA, precum şi cele inițiate de părți la nivel regional, în sensul concentrării eforturilor de colaborare în zona de sud-est a continentului, în Balcani, Caucaz sau la Marea Neagră îşi pot dovedi eficiența în abordarea pe termen lung a problemei extinderii democrației în Orientul Mijlociu. Inițiativele de cooperare economică în zonă, parteneriatele, relațiile bilaterale şi cele multilaterale sunt realități concrete ale politicii economice în acest spațiu, iar rezultatul acestora generează o necesară construcție de securitate.

Luând în evidență o asemenea considerație, procesul trebuie să înceapă în zonele care altădată reprezentau spații de confruntare, iar una dintre acestea este reprezentată de regiunea în care este dispusă țara noastră. Efectul acestei construcții va fi transformarea regiunii într-o zonă cu o democrație consolidată, capabilă de promovarea şi propagarea securității şi stabilității. Pentru aceasta este necesar să se construiască în acest spațiu piloni de securitate economică, politică şi militară, care ulterior, să fie extinşi în spațiile adiacente, contribuind în acest fel la dezamorsarea tensiunilor, cât şi la o mai bună gestionare a crizelor şi conflictelor în Orientul Mijlociu şi în Asia Centrală.

2. Direcții de acțiune pentru promovarea stabilității, securității şi păcii în regiune

Ca stat de graniță al Uniunii Europene şi ca membru al Alianței Nord-Atlantice în această regiune, țara noastră are interesul major de a se învecina cu state stabile, democratice şi prospere deoarece numai acestea sunt capabile să mențină pacea şi buna înțelegere în relațiile dintre ele, să creeze comunități regionale pluraliste şi să aibă un comportament predictibil în domeniul securității. *Construirea unui climat de securitate, stabilitate şi prosperitate* în zonă reprezintă o direcție distinctă de acțiune a acestei strategii.

România care se doreşte un vector dinamic al securității democratice, stabilității şi prosperității economice are un interes strategic fundamental ca regiunea în care este dispusă să fie unul stabilă, democratică şi prosperă, strâns conectată la structurile europene şi euroatlantice.

Subsumat acestui interes, *obiectivul strategic este determinat de importanța deosebită a vecinătății Europa, Orientul Mijlociu şi Asia Centrală*, regiunea geopolitică în care este dispusă țara noastră fiind o arie de tranzit semnificativă a resurselor energetice şi, totodată, un spațiu important de manifestare a unor riscuri asimetrice şi focare de conflict, cu un impact substanțial asupra securității euroatlantice.

Departe de a fi considerată o simplă zonă tampon sau periferică, regiunea aceasta este un conector de importanță strategică, situat pe coridorul ce leagă

comunitatea euroatlantică, ca factor furnizor de securitate şi consumator de energie de arealul Orientul Mijlociu - Regiunea Caspică - Asia Centrală, factor furnizor de energie şi consumator de securitate.

Din punct de vedere energetic, regiunea reprezintă principalul spaţiu de tranzit, actual şi de perspectivă şi, într-o măsură importantă, o sursă pentru energia ce se consumă în Europa. Din punct de vedere al provocărilor de securitate, în acelaşi timp constituie o oglindă fidelă a noilor riscuri şi ameninţări şi un virtual poligon periculos pentru experimentarea lor. Caracterizată, pe ansamblu, de un important deficit democratic, precum şi de incapacitatea exercitării plenare a atribuţiilor conferite statelor suverane, aceasta este cea mai bogată parte a Europei şi probabil, una din cele mai dense de pe glob, în conflicte separatiste, dispute sau stări tensionate.

Criminalitatea transfrontalieră constituie o realitate emblematică a regiunii. Activităţile infracţionale de această natură se desfăşoară pe uscat şi pe apă, au conexiuni cu grupările teroriste internaţionale şi sunt favorizate de regimurile separatiste şi de prezenţa ilegală a unor trupe străine pe teritoriul noilor democraţii. Criminalitatea transfrontalieră riscă să afecteze grav guvernarea unor state din regiune, să genereze instabilitate şi anarhie, să favorizeze manifestările violente şi să creeze pericolul întreruperii fluxurilor vitale de aprovizionare cu energie.

Contracararea acestor riscuri şi ameninţări este o responsabilitate primordială a statelor din regiune. Ele trebuie să fie, în primul rând, conştiente de existenţa acestor pericole şi sunt obligate *să dezvolte politici interne, externe şi de securitate capabile să neutralizeze fenomenele negative în interiorul propriilor graniţe şi să se abţină de la sprijinirea lor în orice fel*, în timp ce prognozele întrevăd creşterea substanţială a ponderii sale în următoarele decenii.

Ţările în cauză au nevoie să coopereze activ şi eficient, să promoveze măsuri destinate creşterii încrederii în regiune şi să-şi îndeplinească cu bună credinţă obligaţiile privind reducerea armamentelor convenţionale şi retragerea forţelor militare staţionate ilegal pe teritoriul altor state. În acelaşi timp, pornind de la caracterul indivizibil al securităţii în spaţiul euroatlantic în acord cu cerinţele globalizării, de la nevoia unui tratament egal pentru toate entităţile care au interese legitime în zonă, inclusiv NATO şi Uniunea Europeană apreciem că regiunea este un spaţiu geopolitic deschis comunităţii democratice internaţionale, în cadrul căruia se pot manifesta plenar toate statele din zonă.

În acord cu această viziune se impune *promovarea activă a unei strategii europene şi euroatlantice*, luând în considerare experienţa abordării concertate NATO-UE în procesul de stabilizare din Europa de sud-est şi nevoia unui echilibru apt să favorizeze opţiunea democratică a statelor, să preîntâmpine agravarea riscurilor şi ameninţărilor şi să contribuie eficient la soluţionarea conflictelor şi stărilor de tensiune. Extinderea responsabilităţilor Uniunii Europene în stabilizarea şi reconstrucţia regiunii, consolidarea prezenţei şi creşterea contribuţiei Alianţei Nord-Atlantice şi a Programului PfP la procesele de promovare a democraţiei, păcii şi securităţii, ca şi prezenţa unor capacităţi operaţionale americane în regiune reprezintă factori capabili să contribuie la fundamentarea unei astfel de strategii.

În acest context, considerăm că, prioritare pentru România sunt următoarele: armonizarea şi eficientizarea proceselor instituţionale de cooperare în curs de

desfăşurare; prevenirea competiţiei sau a tentaţiilor hegemonice; stabilirea unui nou cadru de dialog şi cooperare la care să participe toate statele şi organizaţiile democratice interesate.

Pentru aceasta România va trebui să acţioneze ferm pentru instituţionalizarea *Forumului Mării Negre pentru Dialog şi Parteneriat* ca iniţiativă consacrată preponderent promovării democraţiei şi dezvoltării economice, securităţii energetice, creşterii încrederii, consolidării stabilităţii, păcii şi securităţii.

În scopul promovării acestei iniţiative, România trebuie să coopereze strâns cu statele din zonă - Bulgaria, Georgia, Federaţia Rusă, Turcia, Ucraina, Republica Moldova cu alte state din vecinătatea apropiată, precum şi cu celelalte state membre ale comunităţii euroatlantice. Concomitent, România trebuie să sprijine activ procesul de constituire în acest spaţiu a unei euroregiuni de dezvoltare, aptă să faciliteze cooperarea cu toate statele membre ale Uniunii Europene, să stimuleze dezvoltarea infrastructurii energetice şi de transport, să promoveze comerţul, investiţiile şi mecanismele economiei de piaţă. În ceea ce priveşte problematica soluţionării conflictelor separatiste**,** România trebuie să folosească toate ferestrele de oportunitate posibile pentru menţinerea ei pe agenda politică a principalilor actori de securitate, să promoveze strategii politice şi diplomatice active şi să se implice mai eficient în funcţionarea mecanismelor ce vizează soluţionarea prin mijloace paşnice a acestor conflicte.

Ineficienţa unora dintre mecanismele folosite până în prezent pentru soluţionarea conflictelor impune necesitatea reanalizării lor şi o implicare mai activă a statelor şi organizaţiilor ce-şi pot aduce o contribuţie pozitivă în acest scop. Este necesar ca, în cadrul unei astfel de strategii, să fie definit un set de principii, norme şi reguli de conduită unitare, conforme cu interesele oamenilor, comunităţilor şi statelor din zonă, cu interesele de securitate ale comunităţii euroatlantice şi cu prevederile dreptului internaţional, apte să răspundă adecvat diferenţelor specifice fiecărui conflict în parte.

Setul de principii, norme şi reguli de conduită ar putea cuprinde obligaţii referitoare la: nerecunoaşterea regimurilor separatiste şi neîncurajarea lor în orice formă; contracararea fermă a terorismului şi a altor activităţi asociate terorismului; retragerea trupelor străine staţionate ilegal în perimetrul diferitelor enclave; evacuarea depozitelor de armament, muniţie şi explozivi sub control internaţional; desfiinţarea formaţiunilor paramilitare constituite de regimurile ilegale pe teritoriul regiunilor separatiste.

Pentru promovarea acestor principii România urmăreşte implicarea directă în procesul de soluţionare paşnică a conflictelor şi disputelor din proximitatea strategică, atât prin acţiuni naţionale, cât şi în format multilateral, vizând promovarea democraţiei, sprijinirea eforturilor de apropiere de structurile europene şi euroatlantice şi a celor ce au ca scop construcţia securităţii şi prosperităţii. Interesul României este ca procesele de lărgire ale celor două organizaţii să nu conducă la crearea unor noi linii de separaţie.

Un rol important în cadrul construcţiei securităţii în regiune revine dimensiunii economice. În acest sens se impune ca România să desfăşoare o politică externă şi de cooperare economică marcată de pragmatism şi de folosire eficientă a instrumentelor

oferite de formatele bilaterale şi multilaterale pentru participarea la proiectele cu impact major vizând consolidarea democraţiei şi prosperităţii. Eforturile trebuie să vizeze cu prioritate, dezvoltarea coridoarelor energetice şi de transport capabile să conecteze economic şi comercial regiunea pontică la comunitatea euroatlantică şi să permită o valorificare optimă a potenţialului oferit de porturile maritime şi fluviale din regiune.

Concomitent, este necesar să se acorde o atenţie sporită protecţiei mediului, valorificării potenţialului şi restabilirii funcţionalităţii multiple a ecosistemului în zonă. Tot în acest scop se impune dezvoltarea unor programe speciale prin care să fie sporite capabilităţile naţionale şi regionale de monitorizare şi intervenţie rapidă pentru prevenirea şi contracararea riscurilor de securitate specifice regiunii. Putem astfel să susţinem iniţiativele vizând amplificarea capacităţilor regionale de răspuns la crize şi de contracarare a ameninţărilor asimetrice, precum şi cele prin care poate fi îmbunătăţit cadrul juridic favorabil creşterii încrederii între statele din zonă şi alte state interesate în securitatea regiunii.

3. Factorul militar, componentă a procesului de securizare şi stabilitate regională

În perioada care a urmat „*războiului rece*" elementele militare, cele nemilitare, cele semimilitare şi cele nemilitare ale securităţii s-au întrepătruns şi se intercondiţionează, în primul rând datorită faptului că elementele tradiţionale ale securităţii militare au căpătat un caracter mai puţin evident, fiind mai puţin intensive, însă cu o amploare mai mare decât în perioada precedentă.

Caracteristica principală a acestui deceniu de la început de secol rămâne absenţa pericolului reprezentat de un conflict major, de mare intensitate, desfăşurat între principalele puteri ale lumii de azi, de tipul unui război mondial sau de tipul care ar fi avut loc în urmă cu două decenii, prin transformarea „*războiului rece*" într-unul fierbinte.

Datorită faptului că ameninţarea existentă în timpul „*războiului rece*" de declanşare a unui conflict nuclear între cele mai mari puteri militare ale vremii, ca urmare a unei erori de interpretare sau a escaladării necontrolate a unui conflict nu a fost înlocuită cu o ameninţare echivalentă ca nivel de periculozitate pentru securitatea globală şi pentru ordinea internaţională, aspectele semimilitare şi cele nemilitare căpătând o importanţă mai mare în zilele noastre. În cea mai mare parte, ameninţările respective au existat şi în perioada anterioară, fiind însă privite de protagoniştii principali cu mai puţină atenţie. De remarcat totuşi că o parte a ameninţărilor din zilele noastre sunt de dată mai recentă.

Toate aceste ameninţări, cu excepţia terorismului internaţional nu reprezintă un pericol marcant la adresa securităţii regionale şi pot fi încadrate în gama dimensiunii psihologice a securităţii în general. Pe de altă parte, datorită globalizării, dimensiunile semimilitare şi nemilitare ale securităţii privesc din ce în ce mai mult întreaga comunitate internaţională, efectele acestora extinzându-se chiar dacă se evidenţiază în zone mai îndepărtate, nelimitându-se la un stat sau altul dintre cele vizate direct.

Din toate aceste motive rolul instrumentului militar în modelarea mediului de securitate actual este mult mai nuanţat şi polivalent, având în prezent un caracter interdisciplinar şi mai puţin agresiv.

Complementaritatea utilizării puterii militare şi a mijloacelor nemilitare în soluţionarea crizelor şi a conflictelor a fost evidenţiată din plin în regiunea din care face parte şi ţara noastră, precum şi în proxima vecinătate. Doar soluţiile politice sprijinite de măsuri de descurajare prin mijloace militare sau, după caz, utilizarea efectivă a acestui instrument de putere pot conduce la rezultate durabile în timp, care să asigure stabilitatea, ordinea şi securitatea într-o lume mai democratică şi mai sigură.

În acest context, internaţionalizarea procesului de securizare a regiunii se constituie într-un mecanism care poate avea un efect deosebit de eficace şi benefic pentru garantarea stabilităţii şi păcii în această zonă. Aceasta presupune prezenţa politică, economică şi militară a NATO şi UE, pentru asigurarea unui management eficient de contracarare a ameninţărilor asimetrice şi realizarea condiţiilor unei dezvoltări durabile.

Procesul de stabilitate şi de pace în zonă trebuie să aibă în România şi armata sa un partener angajat prin participarea la îmbunătăţirea relaţiilor bilaterale şi multilaterale în scopul prevenirii riscurilor convenţionale şi neconvenţionale, promovării valorilor transatlantice şi a standardelor de securitate, asigurării interoperabilităţii în managementul crizelor, cooperării în securizarea graniţelor, gestionării urgenţelor civile etc. La aceasta poate să se adauge în continuare participarea la asistenţa acordată ţărilor vecine în reformarea sectorului de securitate şi dezvoltarea programelor de reformă a organismului militar.

În acelaşi timp, în acest cadru se înscriu şi activităţile pe care trebuie să le desfăşoare armata noastră împreună cu armatele celorlalte state din zonă pentru creşterea încrederii reciproce. De remarcat că în această grupă se înscriu acţiunile desfăşurate pentru implementarea prevederilor tratatului CFE privind controlul armamentelor, contactele la toate nivelurile, aplicarea acordurilor „*Cer deschis*", cu survolarea, pe baze reciproce, a teritoriilor naţionale, pentru creşterea încrederii şi transparenţei referitoare la operaţiile militare.

În efortul de a realiza în zonă un model de cooperare viabil este necesar ca ţara noastră să ia parte activă la *Reuniunea miniştrilor apărării din sud-estul Europei*, care se constituie într-un instrument de luptă pentru combaterea riscurilor şi ameninţărilor asimetrice, pentru creşterea încrederii politice şi militare, de intensificare a dialogului multilateral şi de rezolvare a crizelor, pentru participarea la diferite operaţii de stabilitate şi/sau de sprijin sub egida ONU, NATO, UE şi/sau OSCE. Pe această linie se înscrie implicarea unor structuri din zonă în misiunea ISAF din Afganistan, începând cu luna februarie 2006, România aducându-şi o contribuţie majoră în cadrul acestei forţe.

Armata noastră participă împreună cu armatele ţărilor vecine şi ale celor riverane Mării Negre la reuniunile şi exerciţiile desfăşurate În cadrul Grupului de forţe navale, BLACKSEAFOR, element regional de dezvoltare a cooperării şi interoperabilităţii între forţele militare ale spaţiului pontic. De altfel, securizarea zonei impune o sporire a rolului organismelor de cooperare şi securitate zonală -

BSEC, BLACKSEAFOR, GUAM care în colaborare cu cele internaţionale - UE, OSCE, NATO, ONU trebuie să asigure realizarea unei arhitecturi de securitate regionale reale şi eficiente, ca parte a arhitecturii de securitate europene şi mondiale.

Frontiera de nord, est şi sud-est a ţării noastre se constituie în graniţa de est a UE ceea ce presupune obligaţii în ce priveşte securizarea, zona constituind platforma de supraveghere şi avertizare timpurie pentru protejarea intereselor strategice de securitate a Europei. Pentru aceasta a fost necesară implementarea *Sistemului de observare, supraveghere şi control la Marea Neagră*, sistem naţional integrat, de supraveghere electronică şi vizuală a spaţiului maritim şi aerian la joasă înălţime, în scopul cunoaşterii în permanenţă a situaţiei navale, electronice şi aeriene în zona de litoral a ţării noastre.

Sistemul răspunde atât nevoilor Ministerului Apărării, cât şi altor organe ale administraţiei centrale de stat pentru supravegherea spaţiului maritim de interes al României, NATO şi UE, fiind, în acelaşi timp, o componentă importantă a sistemului naţional de luptă împotriva terorismului. Partenerii din alianţă au manifestat interes pentru finalizarea acestui sistem, care răspunde cerinţelor de interconectare cu sistemele similare ale statelor vecine, acesta fiind unul din obiectivele necesar a fi realizate în cadrul cooperării interstatale în regiune.

Concluzii

Dinamicele diverse şi numeroase din regiune şi din spaţiile adiacente, Marea Mediterană, Orientul Mijlociu Extins şi Asia Centrală ce nu pot fi întotdeauna prezise implică soluţii şi acţiuni inedite, posibil să fie rezolvate doar prin cooperare şi colaborare permanentă.

Caracterul specific al acestei regiuni presupune noi modele strategice pentru realizarea cooperării militare. Realizarea unor coaliţii, afirmarea unor solidarităţi funcţionale, revitalizarea şi consolidarea iniţiativelor, acţiunile integrate pentru crearea unor instrumente operaţionale eficiente în lupta cu terorismul şi cu celelalte ameninţări transfrontaliere reprezintă unele din aceste modele.

Diferenţele dintre actorii acestei regiuni nu constituie un impediment major în eforturile de stabilizare, câtă vreme nici unul dintre aceştia, fie el statal sau nonstatal nu poate controla singur procesele complexe din această zonă.

Bibliografie:

[1]. **Strategia de securitate naţională a României**, proiect, Bucureşti, 2007.

[2]. C.S.S.A.S., **Terorismul contemporan - factor de risc la adresa securităţii şi apărării naţionale în condiţiile statutului României de membru NATO**, Bucureşti, 2004.

[3]. Impact Strategic, revistă, nr.1/2006, *Repere ale construcţiei arhitecturii de securitate în arealul Mării Negre*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006.

[4]. C.S.S.A.S., **Surse de instabilitate**, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2004.

[5]. Stephen Larrabee, **NATO's Eastern Agenda in a New Strategic Era**, Rand Corporation, 2003.

[6]. Zbigniew Brzezinski, **Marea tablă de şah. Supremaţia americană şi imperativele sale strategice,** traducerea Aureliana Ionescu, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2000.
[7]. Institutul ptr. Studii Naţionale de Securitate, Universitatea Naţională de Apărare a SUA, **Strategic Assessment 1997,** Washington D.C., 1998.
[8]. SITEANU, Eugen, Impact Strategic, revistă, nr.2/2006, *Securitatea colectivă – un concept în evoluţie,* Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2006.
[9]. BOBOC, Victor, Impact Strategic, revistă, nr.1/2007, *Securitatea noi provocări. „Need to Know" versus „need to share"*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2007.
[10]. Venusberg Group, **Enhancing the European Union as an International Security Actor,** Editura Bertelsmann Foundation Publishers, Guntersloh, 2000.
[11]. C.S.S.A.S., **Ameninţări la adresa securităţii**, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2004.

BUNE PRACTICI EUROPENE ŞI NAŢIONALE PENTRU PROIECTAREA OPTIMALĂ A SISTEMULUI ÎNVĂŢĂMÂNTULUI SUPERIOR MILITAR ROMÂNESC ÎN CONDIŢIILE INTEGRĂRII EURO-ATLANTICE

Constantin ZANFIR*

The analysis of some European military higher education systems (e.g. France, Germany, Belgium) emphasizes some reliable and reasonable practices that result in an improved performance of the military higher education establishment.

Efficient solutions that could be generalized and accepted as best practices could be detected also in our national military higher education system.

Neither being mandatory nor representing legal rules, best practices could be an efficient guide for the reformation of the Romanian military education system.

1. Bunele practici – soluţii pentru transformarea învăţământului universitar militar

Integrarea învăţământului universitar românesc în Spaţiul european al învăţământului superior, *Legea educaţiei naţionale* şi *Strategia de transformare a Armatei României* impun o **nouă viziune** asupra managementului învăţământului universitar militar care să aibă ca sistem de referinţă progresele actuale ale reformelor europene în domeniu.

În opinia noastră, noua viziune se defineşte ca un instrument important de politică organizaţională prin care se identifică principalele opţiuni, principii şi criterii ale Ministerului Apărării Naţionale cu privire la constituirea, funcţionare şi dezvoltarea sistemului universitar militar, precum şi unele modalităţi generice, agreate, de obţinere a performanţei în contextul Spaţiului European al Învăţământului Superior[1].

Un asemenea instrument trebuie să fie fundamentat în primul rând pe dispoziţiile legale iar în al doilea rând pe bune practici care, deşi nu au o valoare normativă, se pot constitui într-un ghid eficient al procesului de transformare a învăţământului militar românesc.

Buna practică reprezintă o metodă superioară sau un proces inovativ care implică o gamă acceptată de practici sigure şi rezonabile ce au ca rezultat o performanţă îmbunătăţită a instituţiei de învăţământ superior sau a programului, recunoscută de obicei ca fiind „mai bună” de către celelalte organizaţii. O bună practică nu reprezintă neapărat un exemplu sau o metodă absolută a cărei aplicare asigură îmbunătăţirea performanţei unei instituţii de învăţământ superior sau unui program, ci mai degrabă se referă la identificarea celei mai bune abordări a unei

* **Colonel**

[1] Pentru detalii a se vedea Constantin Zanfir, *Reforma învăţământului militar. Studiu juridic din perspectiva procesului Bologna*, în Stabilitate şi securitate regională. Sesiune de comunicări ştiinţifice cu participare internaţională, Bucureşti 9-10 aprilie 2009, Secţiunea 11, volumul 2, ”Management şi educaţie”, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”, pp. 100-112.

anumite situații, deoarece instituțiile sunt diferite în termeni de constituenți şi domenii[2].

Un cod (ghid) de bune practici pentru învățământul universitar militar, care să cuprindă principii şi elemente explicative care să implementeze în sistem, dar şi în fiecare instituție, dispozițiile legale incidente în materie, mecanismele de asigurare a calității în conformitate cu standardele impuse, apreciem că ar fi un instrument important în efortul de implementare a reformelor europene în domeniu. În opinia noastră, acesta ar trebuie să sintetizeze experiența pozitivă a unor sisteme europene de formare a ofițerilor, acțiunile şi practicile unor instituții de învățământ superior, militare şi civile, străine sau naționale, care au ca rezultat o performanță îmbunătățită.

Pornind de la faptul că instituțiile militare de învățământ superior trebuie să respecte legea, un asemenea cod nu se va constitui într-o culegere de legislație ci prevederile acestuia urmează să armonizeze normele în vigoare.

În cele ce urmează vom încerca să punem în evidență principii şi practici europene şi naționale care se pot constitui ca elemente ale unui cod de bune practici pentru învățământul militar universitar.

2. Principii europene aplicabile în organizarea şi funcționarea sistemului învățământului superior militar

Fundamentarea unui învățământ militar superior pe criteriile Procesului Bologna presupune în mod imperativ proiectarea acestuia pe baza unor principii care să-i asigure integrarea în Spațiul European al Învățământului Superior: principiul autonomiei şi libertății academice, al răspunderii publice, principiul calității şi al eficienței.

a) Autonomia universitară este un principiu fundamental înscris în *Magna Charta Universitatum* fără de care nu poate exista o „universitate autentică”[3].

Autonomia universitară dă dreptul comunității universitare să-şi reglementeze independent misiunea, strategia instituțională, structura, activitățile, organizarea şi funcționarea. Aplicarea acestui principiu se realizează prin:

- organizarea şi funcționarea instituției de învățământ superior, în condițiile legii;
- planificarea strategică, organizarea, desfăşurarea şi perfecționarea procesului de învățământ superior pe cicluri de programe de studii universitare de licență, masterat şi doctorat şi de educație continuă, cu stabilirea curriculumului şi în acord cu strategiile şi cerințele naționale şi europene;
- organizarea recrutării şi admiterii în programele de studii şi definirea criteriilor de evaluare a performanțelor academice şi a abilităților profesionale ale studenților;

[2] *Codul de bune practici* prezentat la Seminarul Network for Higher Education Quality de la Bucureşti din 5-10 mai 2008, www.aracis.ro.

[3] Pentru detalii a se vedea Constantin Zanfir, *Considerații privind managementul instituțiilor militare de învățământ superior din perspectiva aplicării principiului constituțional al autonomiei universitare*, în Stabilitate şi securitate regională. Sesiune de comunicări ştiințifice cu participare internațională, Bucureşti 9-10 aprilie 2009, Secțiunea 11, volumul 1, ”Management şi educație”, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, pp. 69-79.

● selectarea, promovarea şi evaluarea personalului didactic precum şi a celorlalte categorii de personal angajat;

● acordarea titlurilor ştiinţifice şi onorifice, în condiţiile legii;

● managementul cercetării ştiinţifice la nivelul instituţiei de învăţământ;

● stabilirea programelor de cooperare cu alte instituţii de învăţământ superior şi de cercetare, din ţară şi din străinătate;

● soluţionarea problemelor sociale ale comunităţii universitare;

● înfiinţarea de fundaţii şi asociaţii fără să aducă atingere valorilor fundamentale ale instituţiei;

● stabilirea şi folosirea unor însemne şi simboluri proprii;

● asigurarea ordinii şi disciplinei în spaţiul universitar;

● organizarea de manifestări şi activităţi ştiinţifice, culturale şi sportive[4].

Aspectele fundamentale ale autonomiei universitare se exprimă în Carta Universitară, aprobată de senat.

b) Principiul răspunderii publice asigură tuturor beneficiarilor educaţiei şi formării profesionale acces la toate informaţiile de interes şi obligă instituţia de învăţământ superior să răspundă public de performanţele sale.

În virtutea acestui principiu, instituţiile militare de învăţământ superior sunt obligate:

● să respecte legislaţia în vigoare, Carta Universitară şi politicile naţionale în domeniu;

● să aplice procedurile de asigurare a calităţii:

● să respecte politicile de echitate şi etică universitară, cuprinse într-un cod etic, aprobat de senat;

● să asigure eficienţă managerială şi a cheltuirii banului public;

● să asigure transparenţa tuturor deciziilor şi activităţilor lor. Fiecare instituţie militară de învăţământ superior va publica misiunea asumată, Carta Universitară, Ghidul studentului;

● să respecte libertatea academică a personalului didactic şi de cercetare precum şi drepturile şi libertăţile studenţilor.

c) Principiul libertăţii academice dă dreptul membrilor comunităţii universitare (profesori, cercetători şi studenţi) de a studia, a cerceta şi a pune în discuţie principiile şi cunoştinţele dobândite, liber de constrângere, cenzură sau alte oprelişti, cu excepţia normelor definite de comunitatea ştiinţifică internaţională. Cadrele didactice şi studenţii nu pot fi sancţionaţi pentru opiniile exprimate, atâta timp cât acestea nu au un caracter ofensator.

Personalul didactic este liber să conceapă activităţile profesionale şi să realizeze obiectivele educaţionale ale disciplinelor de învăţământ prin metodologiile pe care le apreciază ca fiind eficiente.

Cadrele didactice nu pot fi perturbate în timpul desfăşurării activităţilor didactice de nici o autoritate şcolară sau publică.

d) **Principiul calităţii** obligă instituţia să raporteze activităţile de învăţământ la standarde de referinţă şi bune practici locale, naţionale şi internaţionale.

[4] Legea educaţie naţionale, art. 110, www.cdep.ro.

e) **Principiul eficienței manageriale şi financiare** presupune obținerea de rezultate educaționale maxime prin gestionarea resurselor existente[5].

3. Bune practici pentru proiectarea optimală a sistemului învățământului superior militar românesc

Studiul unor sisteme străine de învățământ superior militar (Franța, Belgia, Germania) precum şi experiența națională în domeniu pun în evidență soluții viabile care pot fi avute în vedere la elaborarea unei strategii de transformare a învățământului universitar militar românesc. Acesta este de fapt şi scopul pentru care, în continuare, prezentăm o sinteză a unor practici care s-au dovedit a fi de succes.

● **Misiunea învățământului superior militar** este de a genera formarea profesională de nivel universitar a ofițerilor, de a produce cunoaştere prin cercetare ştiințifică, inovare şi creație.

● **Scopul** principal al activității de formare este de a pregăti **ofițeri** care îşi desfăşoară activitatea în structurile Ministerului Apărării Naționale şi care la finalul carierei militare **să se poată însera cu uşurință în viața civilă**. „Cerințele beneficiarului" sunt concretizate în **„modelul absolventului"**, având competențe definite în termeni de **„să ştie, să facă, să fie"**.

Tipul dominant al domeniului de pregătire este de natură **tehnică** sau de **conducere.**

Domeniul de studiu ales de către student **nu condiționează** traiectoria viitoare în profesia militară[6].

● „Modelul ofițerului" determină adoptarea unei strategii de **pregătire integrată** cuprinzând două domenii esențiale: **pregătire academică / universitară** şi **pregătire militară**. Bune practici:

- implicarea atât a structurilor universitare (pentru disciplinele specifice specializărilor acreditate) cât şi a şcolilor de aplicație (pentru disciplinele specifice competențelor militare);
- pregătirea modulară;
- mobilitatea studenților şi coordonarea strictă a programelor universității cu şcolile de aplicație pentru evitarea paralelismelor, redundanțelor sau a incoerențelor:
- obligativitatea stagiilor de practică pe timpul studiilor universitare de licență;
- specializarea militară se realizează în şcoli de aplicație, prin cursuri de carieră, în timp ce specializarea prin studii universitare se realizează prin studii de masterat, doctorat, post-doctorat sau cursuri postuniversitare desfăşurate în instituții militare de învățământ superior care au în domeniul respectiv programe de licență acreditate.

---

[5] *Legea educației naționale* stabileşte şi alte principii aplicabile şi învățământului universitar militar ca parte integrantă a Sistemului învățământului național: principiul descentralizării, principiul independenței de ideologii, religii şi doctrine politice, principiul fundamentării deciziilor pe baza dialogului social, principiul susținerii şi promovării personalului didactic, pentru acces şi dezvoltare în carieră, conform calității performanțelor profesionale, principiul mobilității personalului didactic.

[6] A se vedea modelul francez pe www.st-cyr.terre.defense.gouv.fr.

● Formarea ofițerilor se realizează în **instituții de învățământ superior de tip european, acreditate național şi recunoscute internațional,** care prezintă următoarele caracteristici:

- puternice centre de cercetare ştiințifică şi transfer tehnologic care să asigure şi o bună vizibilitate în peisajul cercetării din țară şi din Europa;
- ofertă educațională cu adresabilitate largă;
- pregătire de înalt nivel concentrată pe eficacitate operațională;
- excelență în formarea ofițerilor clădită pe transversalitatea învățământului academic, militar şi umanist, pe calitatea pregătirii în fiecare din domeniile acesteia şi dinamica sistemului licență-masterat-doctorat;
- profesionalismul corpului didactic constituit în mod echilibrat din profesori civili/militari şi instructori militari;
- învățământul centrat pe student;
- aplicarea sistemului european de credite transferabile şi a suplimentului de diplomă;
- internaționalizarea pregătirii prin relații multiple de parteneriat cu instituții similare din străinătate;
- parteneriate cu instituții civile de învățământ superior prin schimburi de studenți, profesori şi cercetători;
- cunoaşterea şi înțelegerea reciprocă între societatea civilă şi cea militară realizată şi prin intermediul **fundațiilor constituite pe lângă instituțiile militare de învățământ.** Alături de schimbul de experiență şi idei, fundațiile pot constitui şi o sursă de finanțare privată/publică a instituțiilor militare de învățământ superior[7];
- cercetarea în serviciul unui învățământ în permanență actualizat şi de cel mai bun nivel;
- o cultură a calității care să garanteze excelența şi performanța. Toate marile instituții militare de învățământ superior din Europa **sunt certificate ISO-9001.**

● Garantarea şi asigurarea autonomiei şi libertății academice în procesul de învățământ şi cercetare ştiințifică. Bune practici:

- instituția militară de învățământ superior **îşi asumă misiunea şi o face publică.** Misiunea asumată este supusă evaluării externe;
- principiul autonomiei universitare se exercită **doar** cu condiția asumării răspunderii publice pentru îndeplinirea misiunii asumate;
- instituția militară de învățământ superior nu trebuie subordonată unor structuri militare; **este preferabilă o subordonare directă la nivelul unui înalt responsabil din minister**;
- Ministerul Apărării Naționale intervine în activitatea universității militare doar prin intermediul politicilor educaționale stabilite de către structura sa specializată;
- relațiile instituțiilor militare de învățământ superior cu celelalte structuri militare sunt selective şi limitate, specifice unui anumit statut de autonomie.

[7] Experiența ***Fundației Saint-Cyr*** este relevantă în acest sens. Pentru detalii www.st-cyr.terre.defense.gouv.fr.

● Relaţia între universitatea militară şi beneficiar (Ministerul Apărării Naţionale) are la bază comanda socială, iar feedback-ul educaţional este reprezentat de nivelul de calitate obţinut, evaluat de către o entitate de specialitate neutră (ARACIS). Soluţiile tehnice de rezolvare a comenzii sociale sunt adoptate de universitate în cadrul definit de autonomia universitară[8];

- comanda socială este cuprinsă într-un contract instituţional sau a unui document similar (a se vedea modelul francez) care este semnat de ministrul apărării naţionale (sau de o persoană desemnată de către acesta) şi de reprezentatul oficial al universităţii militare;

- îndeplinirea obligaţiilor contractuale este supravegheată de către un Consiliu de coordonare/administraţie. Acesta poate fi format din: reprezentanţi ai beneficiarilor din Ministerul Apărării Naţionale (statele majore ale categoriilor de forţe ale armatei, direcţii centrale, comandamente etc.), reprezentantul Direcţiei financiar-contabile, al Direcţiei management resurse umane, reprezentanţi ai universităţii militare (cadre didactice, cercetători, studenţi), reprezentatul al Ministerului Educaţiei, Cercetării şi Inovării, personalităţi militare şi civile reprezentative (foşti rectori, academicieni etc.);

- interacţiunea dintre universitate şi beneficiari (inclusiv structurile Ministerului Apărării Naţionale) în plan decizional se realizează exclusiv prin intermediul Consiliului de coordonare/administraţiei.

Concluzii

● Formarea profesională de nivel universitar a ofiţerilor este o practică generalizată în întreaga Europă. Componenta universitară a pregătirii este cea care asigură un înalt nivel de cultură şi capacitatea de gândire necesare înţelegerii superioare a lumii şi a societăţii contemporane în vederea integrării şi exercitării profesiei militare în contextul social şi politic actual.

● Integrarea învăţământului universitar românesc (inclusiv a componentei sale militare) în Spaţiul European al Învăţământului Superior impune o nouă viziune în proiectarea învăţământului superior militar care să aibă în vedere reformele bologneze. Bunele practici europene şi naţionale în domeniu pot fi un ghid eficient în proiectarea optimală a învăţământului superior militar şi se pot constitui astfel în elemente importante ale noii viziuni. Pe cale de consecinţă, identificarea acestora trebuie să fie un obiectiv pentru specialiştii care lucrează la Concepţia pentru transformarea învăţământului militar.

● Adoptarea unei noi viziuni privind învăţământul universitar militar românesc trebuie urgentată deoarece implementare acesteia cere timp. Este nevoie de adoptarea unor **măsuri de ordin normativ** la nivelul Ministerului Apărării Naţionale (ordine, instrucţiuni etc.). Totodată, sunt necesare **acţiuni administrative şi politici publice** de reorganizare a instituţiilor militare de învăţământ superior şi redefinirea relaţiilor din interiorul acestora. Concomitent trebuie să se desfăşoare acţiuni pentru **formarea**

[8] Prof. univ. dr. ing. Nicolae George Drăgulănescu, *Ghid de bune practici pentru legătura dintre universitate şi mediul economic,* http//edu-gate.ro

resurselor umane, pentru a avea garanția că noua viziune va fi aplicată, că administrarea sistemului se va optimiza.

De asemenea, Ministerul Apărării Naționale trebuie să instituie o modalitate de monitorizare a implementării noii concepții pentru identificarea la timp a problemelor care apar şi intervenția promptă în scopul remedierii acestora.

● Rezultatul transformării învățământului universitar militar trebuie să-l constituie crearea unui tip de universitate militară europeană, acreditată național şi recunoscută internațional care să „producă" ofițeri pentru Ministerul Apărării Naționale (potrivit modelului absolventului) dar şi pentru celelalte structuri ale sistemului de apărare, ordine publică şi siguranță națională, pentru beneficiari din domeniul civil (companii sau persoane fizice) pe bază de contract, prin învățământ cu taxă de studii, precum şi pentru beneficiari din străinătate.

Bibliografie:

[1]. **Legea educație naționale**, www.cdep.ro.

[2]. DRĂGULĂNESCU, Nicolae George, prof. univ. dr. ing., *Ghid de bune practici pentru legătura dintre universitate şi mediul economic,* http//edu-gate.ro

[3]. ZANFIR, Constantin, *Reforma învățământului militar. Studiu juridic din perspectiva procesului Bologna*, în Stabilitate şi securitate regională. Sesiune de comunicări ştiințifice cu participare internațională, Bucureşti 9-10 aprilie 2009, Secțiunea 11, volumul 2, "Management şi educație", Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I".

[4]. *Codul de bune practici* prezentat la Seminarul Network for Higher Education Quality de la Bucureşti din 5-10 mai 2008, www.aracis.ro.

[5]. ZANFIR, Constantin, *Considerații privind managementul instituțiilor militare de învățământ superior din perspectiva aplicării principiului constituțional al autonomiei universitare*, în Stabilitate şi securitate regională. Sesiune de comunicări ştiințifice cu participare internațională, Bucureşti 9-10 aprilie 2009, Secțiunea 11, volumul 1, "Management şi educație", Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I".

[6]. www.st-cyr.terre.defense.gouv.fr.

COORDONATE LEGALE ALE TRANSFORMĂRII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI UNIVERSITAR MILITAR ÎN CONTEXTUL ACTUAL AL SECURITĂȚII COLECTIVE

Constantin ZANFIR*

Geopolitical games, current operational realities of the collective security missions and the features of the armed conflict in the XXIst century generate a new Romanian officer's model, capable of solving international forces context crises together with other actors.

Thereby, future officers' university training in the MoD's own system, entirely integrated in the European and national higher educational area reforms, represents a necessity that experts unanimously accepted.

The enactment of the National Educational Law is a great opportunity for transforming our military higher educational system in accordance with Bologna Process references that this Law is meant to implement.

1. Considerații generale

Jocurile geopolitice, realitățile operaționale ale misiunilor de securitate colectivă şi fizionomia luptei armate a secolului al XXI-lea impun un model nou al ofițerului român. Acesta trebuie să fie un luptător educat şi instruit, posesorul unei **înalte culturi manageriale** capabil să participe la soluționarea crizelor într-un mediu multinațional întrunit, să-şi asume riscuri, să identifice punctele sau zonele critice şi să implementeze schimbarea. Totodată ofițerii trebuie să fie şi **oameni de cultură**, deschişi față de complexitatea şi evoluția lumii şi a societății şi **cetățeni** cărora responsabilitățile de conducători militari le conferă, în termeni de etică şi deontologie, îndatoriri particulare[1].

Ca urmare, formarea universitară a viitorilor ofițeri într-un sistem propriu al Ministerului Apărării Naționale, dar integrat pe deplin reformelor europene şi naționale din domeniul învățământului superior, reprezintă o necesitate unanim acceptată de specialişti şi inclusă în documentele programatice ale instituției militare[2]. Astfel, *Strategia de transformare a Armatei României* stabileşte ca obiectiv principal al procesului de transformare şi remodelare a învățământului militar „realizarea unui sistem suplu, eficient şi economic, în acord cu necesarul de formare şi dezvoltare profesională a personalului Armatei, precum şi compatibilizarea deplină a învățământului militar românesc cu învățământul național şi cu cel din spațiul euroatlantic, concomitent cu promovarea şi dezvoltarea valorilor şi tradițiilor Armatei României".

---

* **Colonel**

[1] Col. dr. Benone Sfârlog, Daniela Cosma, *Dimensiuni calitative ale carierei ofițerilor din Armata României*, Buletinul Forțelor terestre nr. 3/2009, pp. 9 – 19.

[2] A se vedea Culda Lucian, *Officers' Career Fundamentals by means of University Education*, The 13th International Conference of „Nicolae Bălcescu" Land Forces Academy, Sibiu, 22-25 November, 2007.

Adoptarea *Legii educației naționale* reprezintă, în opinia noastră, un bun prilej pentru definitivarea unei concepții de transformare a învățământului universitar militar pe coordonatele Procesului Bologna, pe care acest act normativ le implementează. În concordanță cu reformele europene în domeniu, *Legea educației naționale* pune în aplicare decizii majore privind învățământul superior, cum ar fi:

- *definirea clară şi unitară a studiilor corespunzătoare celor trei cicluri universitare* precum şi *redefinirea studiilor post-universitare* prin prisma trecerii la sistemul Bologna şi dezvoltării formării continue pe durata vieții. Clarificarea statutului studentului în cele trei cicluri universitare. S-au integrat în corpul principal al actului normativ şi reglementările referitoare la consorțiile universitare şi asigurarea calității educației;
- *introducerea reglementărilor referitoare la sprijinirea excelenței* în prestația individuală şi instituțională în învățământul superior;
- *schimbările la nivelul managementului instituțiilor de învățământ superior* care vizează în principal creşterea responsabilității şi deschiderea acestora către mediul socio-economic;
- *modificări referitoare la funcțiile didactice* vizând eliminarea unor funcții şi introducerea altora, respectiv *evaluarea şi validarea activității profesionale*;
- *creşterea transparenței şi responsabilității în promovarea şi derularea programelor de studii la nivel național*.

Apreciind că prevederile noului act normativ se constituie în coordonate imperative pentru definitivarea unei concepții de transformare a învățământului militar universitar, prezentăm în continuare principalele elemente legale care trebuie să stea la baza arhitecturii sistemului învățământului militar superior.

2. Organizarea şi funcționarea învățământului universitar militar

La nivel universitar **formarea inițiată a ofițerilor** se realizează prin studii universitare organizate pe trei cicluri (studii universitare de licență, masterat şi doctorat), iar **formarea continuă** prin studii postuniversitare. Potrivit legii, studiile postuniversitare sunt:

a) programe post-doctorale, cu o durată de un an;
b) de specializare, cu o durată de două sau mai multe semestre;
c) programe de formare continuă pe tot parcursul vieții.

Formarea ofițerilor la nivel universitar şi postuniversitar se realizează prin **programe de studii stabilite de Ministerul Apărării Naționale**, cu avizul Ministerului Educației, Cercetării şi Inovării, desfăşurate în instituții de învățământ superior, care funcționează în condițiile legii.

Programul de studii constă în totalitatea activităților de proiectare, organizare, conducere şi realizare efectivă a predării, învățării, evaluării şi cercetării dintr-un domeniu care conduce la obținerea unei calificări universitare. Totodată, potrivit art. 73 din lege, programul de studii planifică şi organizează volumul de muncă specific activităților de predare, învățare, aplicare practică şi examinare în concordanță cu Sistemul European al Creditelor Transferabile (ECTS), exprimându-l în termenii creditelor de studii.

Organizarea fiecărui program de studii este de competența instituțiilor militare de învățământ superior. Cifrele de şcolarizare şi criteriile de selecție se stabilesc de Ministerul Apărării Naționale.

Programele de studii se diferențiază în funcție de:

a) nivelul pregătirii: licență, masterat, doctorat, post-doctorat, specializare, formare continuă;

b) domeniul de specializare;

c) forma de învățământ (zi sau învățământ cu frecvență redusă);

d) limba de predare. Procesul de învățământ în instituțiile militare de învățământ se desfăşoară în limba română, admiterea, însă, se poate desfăşura şi în limba minorităților naționale;

e) localitatea geografică, respectiv locul unde se desfăşoară procesul de învățământ.

Potrivit legii, un program de studii se concretizează prin:

a) curricumul, care cuprinde ansamblul de discipline ce conferă o calificare universitară, repartizate pe ani de studii şi cu ponderi exprimate în credite de studiu de tipul ECTS. **Acesta este în responsabilitatea instituției militare de învățământ superior**, cu respectarea standardelor naționale .

Prin excepție, curricumul pentru Departamentele de pregătire a personalului didactic se stabileşte de către Ministerul Educației, Cercetării şi Inovării;

b) programele analitice sau fişe ale disciplinelor în care sunt formulate: competențele generale şi de specialitate, conținutul predării şi învățării şi practicile asociate predării, învățării şi evaluării;

c) organizarea activităților studenților şi a personalului didactic în perioada de realizare a programului de studii;

d) sistemul de asigurare a calității activităților de realizare a programului de studii;

e) un responsabil al programului cu atribuții stabilite de Carta universitară.

Admiterea în învățământul superior militar pentru fiecare ciclu şi program de studii universitare este de competența fiecărei instituții militare de învățământ superior şi se organizează pe baza metodologilor specifice proprii care se publică.

Formule de organizare a învățământului universitar militar sunt: zi şi învățământ cu frecvență redusă.

Potrivit dispozițiilor art. 154 alin. (6) *„derularea programelor de studii din cadrul învățământului militar . . . indiferent de forma de organizare, se face în aceleaşi condiții ca în instituțiile de învățământ civil."* Ca urmare prevederile legale referitoare la organizarea şi desfăşurarea studiilor universitare şi postuniversitare sunt pe deplin aplicabile învățământului militar şi trebuie avute în vedere în cadrul procesului de transformare a acestuia.

Principalele repere legale care impun o anumită configurare a învățământului universitar militar le prezentăm în continuare.

a) Studiile universitare de licență

- corespund unui număr cuprins între minim 180 şi maxim 240 de credite de studii transferabile, conform Sistemului european de credite de studii transferabile ECTS;
- la învățământul de zi, **durata normală a studiilor de licență** este, după caz, de 3 – 4 ani şi corespunde unui număr de 60 de credite transferabile pentru un an de studii. **Durata studiilor de licență pentru învățământul tehnic este de 4 ani;**
- în cadrul studiilor de licență este obligatorie **efectuarea unor stagii de practică;**
- diploma conferită după promovarea unui program de studii universitare de licență se numeşte „diplomă de licență", sau, după caz, „diplomă de inginer". Acestea dau dreptul deținătorilor legali, după trecerea în rezervă, în condițiile legii, să ocupe funcții echivalente cu cele ale absolvenților instituțiilor civile de învățământ, cu profil apropiat şi de acelaşi nivel. Diploma de licență / inginer este însoțită de „suplimentul de diplomă" care se eliberează gratuit, în limba română şi o limbă de circulație internațională.

b) Studiile universitare de masterat

- au o durată normală de 1 – 2 ani şi corespund unui număr de 30 de credite de studii transferabile pentru un semestru de studiu;
- corespund unui număr de credite de studii transferabile cuprins, de regulă între 90 şi 120. **Prin excepție, în funcție de durata studiilor universitare de licență,** limita inferioară poate fi de 60 de credite de studii transferabile;
- durata totală a ciclului I – studii universitare de licență şi a ciclului II – studii universitare de masterat trebuie să corespundă obținerii a cel puțin 300 de credite de studii transferabile;
- în cadrul studiilor universitare de masterat se pot solicita, peste numărul de credite obligatorii, credite acumulate din stagii de practică sau stagii de pregătire în străinătate. În funcție de obiectivele educaționale şi / sau de cercetare, legea clasifică programele de studii universitare de masterat astfel:

a) **de aprofundare**, care asigură accentuarea achizițiilor de cunoştințe şi de deprinderi într-o direcție de studii din domeniul de licență absolvit;

b) **interdisciplinar**, care asigură dezvoltarea unor competențe specifice, dintr-o perspectivă interdisciplinară, în două sau mai multe domenii, în raport cu o temă dată;

c) **de cercetare**, care oferă programe avansate de inițiere în cercetare şi asigură pregătirea studenților în vederea parcurgerii unui program de studii universitare de doctorat;

d) **complementar**, care adaugă la competențele obținute în cadrul programului de licență alte competențe;

e) **programul de formare continuă** care urmăreşte atingerea / menținerea unui înalt grad de profesionalizare a celor care activează, deja, într-un anumit domeniu;

f) **didactic**, care asigură formarea abilităților şi achiziția cunoştințelor pedagogice pentru cadrele didactice.

O instituție militară de învățământ poate organiza studii universitare de masterat în domeniile **studiilor universitare de licență** în care este acreditată periodic instituțional sau pentru **domeniile ştiințifice** pentru care este acreditată, cu condiția respectării standardelor naționale de asigurare a calității.

Un program de studiu de masterat poate fi înființat şi poate funcționa doar dacă instituția de învățământ dispune de **cadre didactice titulare proprii, cu titlu de profesor sau de conferențiar, pentru cel puțin jumătate din disciplinele aferente programului de studii.**

Titularii de curs pot fi cadrele didactice cu grad de profesor universitar conducător de doctorat, profesor universitar, conferențiar universitar sau lector / şef de lucrări care au obținut titlul de doctor.

Pot fi cadre didactice în cadrul unui program de master numai acele cadre didactice care au obținut titlul ştiințific de doctor. De la acest criteriu, legea prevede o excepție: *„în cadrul acelor programe de studii universitare de masterat în care există o importantă dimensiune practică, pot fi invitate să predea în calitate de cadre didactice asociate, personalități ale domeniului respectiv care nu dețin titlul ştiințific de doctor. Această categorie de cadre didactice asociate poate acoperi cel mult 25% din totalul orelor prevăzute în planul de învățământ pentru un program de studii de masterat”*.

Promovarea unui program de studii universitare de masterat dă dreptul masterandului la o „diplomă de master” care cuprinde toate informațiile necesare pentru a descrie programul de studii absolvit. Aceasta este însoțită de „suplimentul de diplomă” care se eliberează gratuit, în limba română şi o limbă de circulație internațională.

c) Studiile universitare de doctorat

O instituție militară de învățământ superior poate organiza doctoratul dacă este **aprobată** în acest sens de către Ministerul Educației, Cercetării şi Inovării prin Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor, Certificatelor Universitare, pe baza evaluării periodice a capacității lor instituționale de a oferi un mediu integrat de învățare şi cercetare avansată.

Studiile universitare de doctorat au, de regulă, o durată minimă de 3 ani şi cuprind:

a) un program de pregătire individual sau în cadrul şcolii doctorale, sub coordonarea conducătorului de doctorat;

b) un program individual de cercetare ştiințifică sub coordonarea conducătorului de doctorat.

În cadrul programului de pregătire universitară avansată, pentru evidențierea rezultatelor formării, se utilizează sistemul de credite transferabile.

Studiile universitare de doctorat fac obiectul prevederilor de asigurare internă şi externă a calității stabilite pe baza bunelor practici europene.

Promovarea unui program de studii universitare de doctorat conferă dreptul la „diploma de doctor”, care va conține toate informațiile necesare pentru descrierea programului de studii absolvit.

d) Programele post – doctorale

Sunt abilitate potrivit legii să organizeze programe de studii post – doctorate doar instituțiile de învățământ acreditate să organizeze programe de studii universitare de doctorat. Acestea pot fi organizate doar la forma de zi, în regim de finanțare de la buget şi au o durată de minim un an.

La finalizarea programului post – doctorat, cercetătorul post – doctorat va primi un **atestat de studii post – doctorale**.

e) Studii post – universitare de specializare

Instituțiile militare de învățământ superior pot organiza studii post-universitare de specializare a ofițerilor într-o arie nouă a domeniului în care deține o diplomă obținută la finalizarea unuia dintre ciclurile studiilor universitare sau într-un alt domeniu.

Acestea pot fi organizate la forma de zi sau cu frecvență redusă, numai în **regim cu taxă sau cu finanțare din alte surse.**

Au o durată de minim două semestre şi utilizează Sistemul european de credite de studii transferabile ECTS. Studiile post – universitare de specializare cuprind un număr minim de 60 de credite de studii transferabile.

În cadrul programului de studii post – universitare de specializare, minim 50% dintre titularii de curs trebuie să fie cadre didactic cu gradul de profesor universitar, conferențiar universitar sau lector / şef de lucrări care au obținut titlul de doctor.

Finalizarea studiilor post-universitare de specializare dă dreptul la o diplomă de specializare care **nu conferă** titularului dreptul de a se înscrie la studii universitare de doctorat.

f) Programe de formare continuă

Acestea se pot organiza în instituții militare de învățământ superior acreditate conform legii, **în regim cu taxă sau din alte surse**.

Programele de formare continuă pot utiliza Sistemul european de credite de studii transferabile ECTS cu condiția ca pentru 50% din activitățile didactice să fie asigurate cadre didactice care să corespundă cel puțin nivelului academic de lector universitar doctor.

3. Structura instituțiilor militare de învățământ superior

Făcând aplicarea dispozițiilor legale incidente în materie, structura sistemului învățământului militar superior poate cuprinde ca instituții de învățământ superior: universități, instituții, academii şi şcoli de studii academice postuniversitare, care evident sunt, după caz, autorizate să funcționeze provizoriu / acreditate, în condițiile legii.

Instituțiile militare de învățământ superior **sunt persoane juridice de interes public** şi îşi **promovează misiunea asumată**, care poate fi de:

a) învățământ – organizează programe de studii de licență;

b) învățământ şi cercetare ştiințifică – organizează programe de studii de licență şi masterat;

c) cercetare ştiințifică avansată şi învățământ – organizează programe de studii de licență, masterat, doctorat şi postuniversitare.

Instituțiile militare de învățământ superior acreditate se înființează prin lege şi fac parte din sistemul național de învățământ.

De remarcat este faptul că pentru a **propune spre acreditare o universitate este necesar ca instituția militară de învățământ superior respectivă să aibă cel puțin cinci programe de studii acreditate.**

Textul de lege reia dispozițiile legale anterioare referitoare la posibilitatea asocierii a două sau mai multe instituții militare de învățământ superior în vederea constituirii unui **consorțiu universitar**[3].

Ministerul Apărării Naționale, cu avizul Ministerului Educației, Cercetării şi Inovării stabileşte structura organizatorică a instituțiilor militare de învățământ superior luând în considerare dispozițiile legale care prevăd următoarea componență organizatorică:

a) facultăți; b) departamente; c) departamente universitare pentru pregătirea personalului didactic; d) catedre şi şcoli pentru organizarea formării; e) instituții şi / sau centre pentru organizarea cercetării; f) alte componente organizatorice care au ca misiune să găzduiască practica studenților, să gestioneze serviciile tehnico-administrative ale instituției, să transfere cunoaştere şi tehnologie către mediul socio-economic.

Modul de organizare şi atribuțiile componentelor organizatorice menționate sunt prevăzute în Carta universitară şi regulamentele de funcționare ale acestora.

4. Managementul instituțiilor militare de învățământ superior

Structurile şi funcțiile de conducere din instituțiile militare de învățământ superior sunt aceleaşi ca cele din instituțiile civile. Astfel, acestea sunt conduse de **senate**, iar facultățile ori departamentele de **consilii**. Senatele sunt prezidate de rectori, consiliile facultăților, de decani, iar consiliile departamentelor de directori. Atribuțiile, modalitățile de selecție şi funcționare precum şi raporturile dintre aceste organisme se stabilesc prin Carta universitară.

Funcțiile de conducere dintr-o instituție de învățământ superior sunt: rector, decan, prorector, director de departament sau de unitate de cercetare-proiectare, microproducție, şef de catedră. **Aceste funcții pot fi ocupate numai de profesori universitari sau de conferențiari universitari titulari** şi **nu se cumulează**.

Potrivit legii, conducerea operativă a instituției de învățământ superior este asigurată de biroul senatului universitar care este format din rector, prorector, cancelar, director general administrativ, reprezentantul studenților şi alte persoane conform Cartei universitare.

Referitor la managementul instituțiilor de învățământ superior, față de dispozițiile comune în materie, când este vorba de instituțiile militare, legiuitorul introduce o normă specifică şi anume: *„Conducerea . . . instituțiilor de învățământ militar . . . se realizează de către comandanți / rectori / directori care se numesc în funcții în conformitate cu reglementările comune ale Ministerului Educației,*

[3] Pentru detalii a se vedea col. Constantin Zanfir, *Implementarea normelor europene şi naționale în învățământul superior militar - Considerente juridice, în Gândirea militară românească nr. 6/2008,* pp. 126- 137.

Cercetării şi Inovării şi Ministerului Apărării Naţionale. Comandantul instituţiei de învăţământ superior militar poate îndeplini atribuţiile de rector, dacă îndeplineşte simultan şi condiţiile specifice prevăzute în lege pentru aceste funcţii".

Practic, prin aceste dispoziţii echivoce, legiuitorul creează o anumită ambiguitate în aplicarea legii. **Comandantul** aparţine unei „culturi de tip rol" – instituţia militară – organizaţie puternic birocratizată, cu o structură constituită pe principalele funcţiuni, în timp ce **instituţia rectorului** este fundamentată pe un sistem de norme aflat în opoziţie cu cele militare – normele universitare – unde subordonarea, în înţelesul clasic, practic nu există şi nici nu este de acceptat. Suntem aşadar, în faţa unei incompatibilităţi care, în opinia noastră, impune intervenţia normativă a Ministerului Apărării Naţionale pentru a elimina antagonismul dintre cele două sisteme de conducere: cel militar – reprezentat de comandant şi cel democratic – reprezentat de rectori.

Subliniam într-o lucrare recentă că modalităţile concrete de îmbinare a principiului autorităţii de comandă cu cel al autonomiei universitare, în actul de conducere a universităţii militare, se stabilesc prin ordin al ministrului apărării naţionale, care trebuie să se încadreze în dispoziţiile legii, fiind inferior acestuia ca forţă juridică[4].

5. Managementul resurselor umane

Fără a intra în detalii, precizăm faptul că legea **subliniază în mod imperativ** că instituţiile militare de învăţământ şi cadrele didactice se bucură de **principiul autonomiei universitare** şi a **libertăţilor academice.**

Funcţiile didactice şi de cercetare se încadrează, se ocupă şi se eliberează în aceleaşi condiţii ca cele din instituţiile civile de învăţământ. Cadrele didactice şi de cercetare din instituţiile militare de învăţământ superior au acelaşi statut ca cele din instituţiile civile de învăţământ. Cadrele didactice militare titulare, pensionate pentru limită de vârstă şi vechime integrală ca militar, **au dreptul să-şi continue activitatea didactică**, în cadrul aceleiaşi instituţii de învăţământ, **cu contract de muncă**, **păstrându-şi titularizarea pe post, până la îndeplinirea** vârstei de pensionare stabilită de lege.

Ca noutate în domeniul resurselor umane, legea **înfiinţează corpul instructorilor militari** şi include în categoria personalului didactic auxiliar specialiştii din structurile militare de management educaţional.

Concluzii

În finalul celor prezentate putem concluziona următoarele:

- transformarea învăţământului universitar militar într-un sistem integrat pe deplin reformelor bologneze şi naţionale în domeniu este necesară şi urgentă;

[4] Constantin Zanfir, *Consideraţii privind managementul instituţiilor militare de învăţământ superior din perspectiva aplicării principiului constituţional al autonomiei universitare, în Stabilitate şi securitate regională.* Sesiune de comunicări ştiinţifice cu participare internaţională, Bucureşti, 9 – 10 aprilie 2009, Secţiunea 11, vol. 1, Management şi educaţie, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2009, pp. 69 – 79.

➢ *Legea educației naționale* şi actele normative ce vor fi adoptate în aplicarea acesteia (hotărâri ale Guvernului, ordine ale ministrului educației, cercetării şi inovării) sunt obligatorii şi învățământului militar. Aplicarea acestora la specificul Ministerului Apărării Naționale se face prin ordine, regulamente şi instrucțiuni proprii, norme care nu trebuie însă, să depăşească dispozițiile legii, fiind inferioare acestuia, ca forță juridică;

➢ soluțiile adoptate de către Ministerul Apărării Naționale trebuie să fie fundamentate pe o concepție unitară privind formarea ofițerilor, încadrată în coordonatele legale pe care le-am prezentat într-o formă sintetică.

Bibliografie:

[1]. CULDA, Lucian, *Officers' Career Fundamentals by means of University Education*, The 13th International Conference of „Nicolae Bălcescu" Land Forces Academy, Sibiu, 22-25 November, 2007.

[2]. SFÂRLOG, Benone, col. dr., COSMA, Daniela, *Dimensiuni calitative ale carierei ofițerilor din Armata României*, Buletinul Forțelor terestre nr. 3/2009.

[3]. ZANFIR, Constantin, col., *Implementarea normelor europene şi naționale în învățământul superior militar - Considerente juridice, în Gândirea militară românească nr. 6/2008.*

[4]. ZANFIR, Constantin, *Considerații privind managementul instituțiilor militare de învățământ superior din perspectiva aplicării principiului constituțional al autonomiei universitare, în Stabilitate şi securitate regională.* Sesiune de comunicări ştiințifice cu participare internațională, Bucureşti, 9 – 10 aprilie 2009, Secțiunea 11, vol. 1, Management şi educație, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2009.

LECȚII ÎNVĂȚATE PRIVIND PARTICIPAREA FORȚELOR TERESTRE ALE ARMATEI ROMÂNIEI LA MISIUNI MULTINAȚIONALE DIN PERSPECTIVA PROVOCĂRILOR CULTURALE

Paul TUDORACHE*

Without any hesitation, the Romanian Army, and, of course, the Land Forces had only advantages especially regarding the improvement of experience and mentality through the participation with military structures at multinational/multicultural missions. Beside the huge acquired advantages, these military units from Land Forces have faced with some challenges as the ones fueled by the cultural differences manifested both between coalition partners and between these and population from responsibility area. I emphasize through this article is not only the identification of the main problems determined by the cultural asymmetries during the actions in operating theatres from Balkans, Iraq and Afghanistan but also the determination of some optimal solutions used to solve them. In other words, I will try to present some learned lessons related to intercultural dimension of military structures' participation from Land Forces at multinational missions, because I consider, as the majority of specialists from military domain, that an army which is not capable to use successfully its lessons learned is not able to make the decisive step towards a professional army capable to solve or to bypass, when the situation allows, problems with variables which are identical with the ones from previous activities.

Introducere

Realitățile politico-militare aduc cu putere în actualitate importanța misiunilor din cadrul operațiilor de stabilitate şi sprijin. Forțele desfăşurate în acest tip de misiuni trebuie să fie în măsură să acorde asistență umanitară populației, să sprijine instaurarea păcii între părțile beligerante şi dacă este necesar, să desfăşoare operații de impunere a păcii.

Învățarea lecțiilor, în special a acelora care rezultă din experiențele legate de operațiile anterior menționate contribuie la adaptarea acțiunii structurilor militare din Forțele Terestre pentru a îndeplini cu un grad ridicat de eficiență misiuni într-un context multinațional.

Pentru misiunile de stabilitate şi sprijin, lecțiile învățate au devenit o parte importantă a adaptării Forțelor Terestre la nevoile de securitate actuale. Pornind de la lecțiile învățate ale conflictelor recente, se poate concluziona faptul că acestea sunt valoroase şi în ceea ce priveşte modul în care gândim şi pregătim viitoarele misiuni multinaționale.

Sistemul de instruire bazat pe experiența acumulată asigură cadrul necesar desfăşurării procesului de formare a unui luptător profesionist prin conectarea acestuia, încă din perioada de pregătire, la următoarele cerințe ale câmpului de luptă modern:

* **Locotenent doctorand, Centrul de Pregătire pentru Luptă al Forțelor Terestre, Cincu, Braşov**

- „de ordin fizic şi psihic (posibilităţi de adaptare la un regim de muncă şi viaţă strict controlat, reacţie rapidă la acţiunea stimulilor externi, rezistenţă la efort fizic şi psihic îndelungat în condiţii de stres, echilibru în comportament şi agresivitate când situaţia impune, fără a încălca legile şi regulamentele militare naţionale şi internaţionale);
- de ordin intelectual (capacitate dezvoltată de memorare şi prelucrare a informaţiilor, gândire logică şi rapidă, creativitate şi orientare, deprinderi perfecţionate în mânuirea tehnicii şi armamentului);
- de ordin moral-volitiv (mentalităţi şi atitudine de învingător, onoare şi demnitate, încredere în forţele proprii şi ale grupului din care face parte, energie şi curaj, loialitate faţă de organizaţia militară etc.)”[1];
- de ordin *intercultural* (capacitatea dezvoltată de a-şi adapta atitudinea, comportamentul, cunoştinţele la interacţiunea cu persoane aparţinând altor culturi, abilitatea de a manifesta deschidere, flexibilitate şi o atitudine pozitivă faţă de persoane de diverse culturi, capacitatea de a-şi revizui credinţele şi valorile din perspectiva altor culturi astfel încât să se maximizeze probabilitatea realizării obiectivelor încredinţate).

Pregătirea în vederea participării la misiuni multinaţionale nu presupune schimbări majore în lista cu cerinţele esenţiale ale misiunii ci mai degrabă o foarte bună adaptare şi înţelegere a mediului în care acestea se vor desfăşura.

Succesul acestor operaţii poate fi asigurat prin formarea cadrelor militare ţinând cont de noile provocări ale mediului de securitate şi prin instruirea atentă şi minuţioasă prin desfăşurarea unui program realist, robust, puternic adaptat cerinţelor misiunii pornind de la principiul *Instruieşte-te aşa cum lupţi*. Asumarea acestui principiu întăreşte şi mai mult luarea în considerare a dimensiunii interculturale a participării structurilor militare din Forţele Terestre la misiunile multinaţionale anterioare în scopul pregătirii eficiente a celor ulterioare.

Lecţii învăţate privind dimensiunea militară interculturală a participării Forţelor Terestre Române la misiuni multinaţionale

Forţele Terestre reprezintă componenta principală a Forţelor Armate Române, acestea fiind mandatate să execute un spectru larg de misiuni nu numai în mediile fizice şi geografice ci şi în cele specifice, în orice zonă sau pe orice direcţie, independent sau întrunit.

Până în prezent structuri militare din cadrul Forţelor Terestre au participat şi participă la misiuni multinaţionale în următoarele teatre de operaţii: *Balcani*, *Irak*, *Afganistan*.

Specific teatrului de operaţii din *Balcani* Forţele Terestre au participat începând cu anul 2000 la misiunile SFOR cu un detaşament de geniu şi un pluton poliţie militară sub comandă directă SFOR, şi un pluton transport sub comandă olandeză. În Kosovo, Forţele Terestre au participat cu o companie de infanterie în cadrul KFOR din anul 2001 sub comandă italiană (ITALCON). În perioada 2002-

[1] Cosma, M. (coord), *Ofiţerul modern. Fundamente ale procesului de formare şi specializare*, Editura Academiei Forţelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2005, p. 33.

2003, Forţele Terestre au participat cu o companie de infanterie în cadrul detaşamentului BELUKROKOS. Rotirea forţelor în cadrul SFOR s-a făcut la 6 luni iar în cadrul KFOR la 4 luni.

Misiunile geniştilor români au constat în acţiuni de cercetare la minare şi deminare a terenului, construcţia, repararea, întreţinerea şi menţinerea viabilităţii căilor de comunicaţii rutiere şi podurilor, intervenţii pe rutele SFOR în caz de înzăpeziri sau calamităţi naturale precum şi activităţi specifice CIMIC pentru realizarea proiectelor de refacere a infrastructurii şi activităţi teritorial-administrative.

Acţiunile militarilor români din KFOR de sprijinire a populaţiei locale de etnie sârbă, în eforturile acesteia de păstrare a identităţii şi patrimoniului spiritual, au fost apreciate de către autorităţile naţionale din Serbia şi Muntenegru.

În general s-a constatat că acţiunile militarilor români au fost percepute ca un real sprijin acordat de o ţară vecină cu un specific cultural şi istoric asemănător. Datorită acestui avantaj interacţiunile dintre militarii români şi partenerii militari şi civili din zona de responsabilitate au avut un caracter pozitiv, fundamentate pe o comunicare eficientă, continuă, constantă, deschisă. De asemenea acolo unde a fost necesar au fost desfăşurate acţiuni de identificare a problemelor imediate şi grave ale populaţiei din zonă şi de sprijinire a soluţiilor robuste şi realiste.

Un alt teatru de operaţii în care Forţele Terestre Române au desfăşurat până nu demult acţiuni militare a fost cel din *Irak*. În cadrul acestui teatru de operaţii structurile militare au participat la misiunile ANTICA BABILONIA, cu un batalion de infanterie şi o companie de poliţie militară, la misiunea IRAQI FREEDOM, cu o companie Apărare NBC, la Faza a 4^{a} de Stabilizare şi Reconstrucţie cu un detaşament de geniu precum şi la misiunea UNAMI cu o companie de infanterie. Principale misiuni executate de forţele militare româneşti în acest teatru au vizat: acţiuni de luptă, patrulare, escorte convoi, scotocire, securizarea zonei de dispunere şi control trafic.

Din punct de vedere *socio-cultural*, pentru stimularea comunicării interculturale şi câştigarea încrederii populaţiei locale, s-a sesizat necesitatea desfăşurării unor activităţi, la care să participe lideri locali cu influenţe în rândul maselor locale. De asemenea s-a recurs la acţiuni privind acordarea de ajutoare populaţiei locale. Specific acestei activităţi s-a constatat o serie de deficienţe. Dacă la început forţele militare distribuiau populaţiei locale materiale care erau excedentare donatorilor, ulterior acestea au constat în bunuri de care aceştia au avut într-adevăr nevoie.

În ceea ce priveşte interacţiunea cu partenerii aparţinând forţelor aliate, se poate afirma că dacă la început s-au manifestat o serie de probleme minore privind cooperarea, generate în cea mai mare parte de *specificul cultural* al fiecărui partener, media interacţiunilor culturale a avut un trend pozitiv. La obţinerea acesteia, la realizarea, menţinerea şi dezvoltarea relaţiilor de cooperare multinaţională au contribuit semnificativ manifestarea constantă a încrederii reciproce, corectitudinea şi respectul reciproc faţă de cultura partenerilor de coaliţie, menţinerea unui nivel ridicat de comunicare între parteneri, stabilirea prin conlucrare şi consens a normelor de colaborare cu precizarea coerentă a responsabilităţilor şi drepturilor.

Ultimul teatru de operaţii în care Forţele Terestre au desfăşurat şi desfăşoară acţiuni cu caracter militar este cel din *Afganistan*. Astfel începând cu anul 2002 România participă la operaţiunea FINEGAL în cadrul Forţei Internaţionale pentru Asistenţă de Securitate în Afganistan (ISAF). În cadrul coaliţiei internaţionale de luptă împotriva terorismului, România participă la operaţia ENDURING FREEDOM cu un detaşament din cadrul Forţelor Terestre, cele mai importante misiuni fiind: sprijinul unor acţiuni umanitare de tipul Standard Medical Village Team; pază, patrulare şi cercetare apropiată în zonele de dislocare. De asemenea în cadrul procesului de constituire şi operaţionalizare a noii armate afgane (ANA TRAINING) participăm din iunie 2003 cu un detaşament din Forţele Terestre. Misiunile vizează: participarea la procesul de constituire şi operaţionalizare a noii armate afgane, instruirea batalionului de tancuri şi a batalionului mecanizat din cadrul Armatei Naţionale Afgane, inspecţia şi mentenanţa tehnicii din dotarea celor 2 batalioane, instruirea şi antrenarea statelor majore ale batalioanelor.

Din august 2004, o Echipă Mobilă de Observare (MOT), formată din 6 militari din Forţele Terestre, execută misiuni în cadrul componentei militare a PRT (Echipa de Reconstrucţie a Provinciei). Misiunile MOT vizează: monitorizarea şi raportarea dezvoltării infrastructurii din zona de responsabilitate, identificarea potenţialelor proiecte de reconstrucţii sau umanitare.

În afara acestor misiuni, Forţele Terestre participă permanent cu 10 militari în cadrul Comandamentului Brigăzii Multinaţionale şi cu încă 10 la Comandamentul Întrunit.

Una din problemele cu care structurile militare româneşti din cadrul Forţelor Terestre s-au confruntat pe timpul îndeplinirii misiunilor în cele trei teatre de operaţii, anterior menţionate, a fost din păcate *insuficienţa cunoaşterii caracteristicilor culturale ale populaţiei locale şi ale partenerilor de coaliţie*.

Referitor la prima variabilă, *populaţia locală*, din experienţa anterioară a participării partenerilor la misiuni de stabilitate şi sprijin pot afirma, fără reţinere, că una dintre precondiţiile fundamentale obţinerii succesului oricărei operaţii în sprijinul păcii o reprezintă *adaptarea comportamentului la specificitatea culturală a localnicilor*. Pentru realizarea acestui deziderat este mai mult decât necesar să dispunem de indivizi capabili şi structuri specializate în realizarea acestei necesităţi. Exemplificând, la începutul misiunii din Bosnia-Herţegovina, ca şi în cazul misiunii din Kosovo, a fost foarte greu să se identifice cadre militare cu un grad ridicat de expertiză privind caracteristicile socio-culturale ale populaţiei din zonă. De asemenea, mai ales în 1996, au fost obţinute foarte puţine date despre populaţia locală, deoarece la acea dată USIA (Agenţia de Informaţii a Statelor Unite), singura organizaţie care efectua sondaje de opinie în Bosnia-Herţegovina, manifesta reticenţă în a pune la dispoziţia IFOR, datele obţinute. Chiar dacă situaţia s-a mai îmbunătăţit datorită realizării unor sondaje şi a unor focus-grupuri proprii, precum şi pretestării tuturor produselor înaintea diseminării acestora, aceasta nu a fost nici pe de parte rezolvată.

Referitor la *partenerii de coaliţie*, consider că aceştia reprezintă cea de-a doua variabilă a ecuaţiei intitulată sugestiv *dimensiune interculturală militară*. Specific acesteia, *una dintre provocările majore întâlnite a fost cooperarea*, *interacţiunea*

culturală cu partenerii de coaliție. Una din condițiile de bază ale unui contact intercultural eficient a fost realizarea unui sistem şi a unor pârghii de comunicare eficientă şi transparentă cu aceştia. După cum e firesc, într-un mediu multicultural atât de complex adiacent unei misiuni multinaționale, acest lucru este extrem de dificil de realizat şi necesită un timp îndelungat şi existența unor persoane cu o pregătire interculturală specifică. Din păcate acest lucru este de departe a fi soluționat. Pentru a susține afirmația anterioară, în Bosnia-Herțegovina, cooperarea dintre partenerii de coaliție a lăsat de dorit, cauzele fiind multiple:

- stereotipuri;
- insuficiența cunoaşterii specificului cultural al celuilalt;
- orgolii şi prejudecăți naționale;
- disfuncționalități în repartizarea sarcinilor;
- focalizarea pe sarcinile interne şi nu pe cele de cooperare.

Totuşi, departe de a fi perfectă, această cooperare a făcut totuşi posibile realizări semnificative, cei drept cu un surplus de efort, care au dus în cele din urmă la stabilizarea şi normalizarea situațiilor din Bosnia-Herțegovina, Kosovo, Irak şi sperăm în cele din urmă din Afganistan.

De asemenea, în teatrul de operații din Afganistan, în repetate rânduri *nu a putut fi realizat un contact intercultural eficient* între persoane din structurile militare româneşti şi persoane importante pentru comunitatea locală deoarece localnicii petreceau în locuri publice, piețe, pe străzi iar în momentul apariției structurilor militare, populația curioasă şi dornică de a primi ceva a limitat accesul acestora către un loc în care s-ar fi putut realiza un contact intercultural eficient sigur. Pentru realizarea acestor contacte interculturale în aceste perioade ar trebui stabilite locuri mai puțin aglomerate iar securitatea militarilor români să fie realizată de către militari aparținând ANA sau ANP care fiind localnici pot controla eficient mulțimile. De asemenea considerăm necesară realizarea unei cooperări eficiente între compartimentele S3 şi CIMIC pentru alegerea unor locuri cu riscuri minime.

O altă problemă specifică acestui teatru de operații şi nu numai, a fost *neadaptarea în totalitate la specificitatea culturii țării gazdă* datorată absenței formării şi dezvoltării unei competențe interculturale de care militarii români aveau mare nevoie pentru facilitarea dialogului intercultural. Adaptarea la specificitatea noii culturi impune formarea şi dezvoltarea unei competențe interculturale, cu aspecte *cognitive*, *emoționale* şi *comportamentale*.

Din punct de vedere *cognitiv* este necesară asimilarea de cunoştințe – informații cu privire la regulile după care funcționează societatea, la nivel formal şi informal, modul în care culturile descifrează realitatea, pe baza experiențelor şi aşteptărilor lor proprii, cunoaşterea limbii ca vehicul esențial de comunicare. Programele de educație interculturală pot furniza informații relevante care se pot învăța prin memorare.

Din punct de vedere *emoțional*, la contactul cu o nouă cultură cel care trece prin această experiență trebuie să învețe să se obişnuiască cu absența unor lucruri familiare, a rețelelor sale sociale şi să înceapă să găsească surse de satisfacție în noile circumstanțe ale vieții. Pentru a face față acestor noi situații, educația interculturală poate dezvolta deschiderea şi interesul față de noutate, acceptarea noului ca fiind o

alternativă posibilă, toleranța şi respectul pentru diferență, gândirea pozitivă, respectul pentru valorile general umane, înțelegerea sensibilităților specifice.

Din punct de vedere *comportamental*, trebuie să se asimileze un nou repertoriu de abilități de comunicare interpersonală şi socială pentru a interacționa eficient într-o nouă societate. În acest sens, educația interculturală poate dezvolta la cei care urmează să interacționeze în mediu internațional, capacitatea de a comunica în situații formale şi informale, capacitatea de a înțelege şi a evita situațiile neplăcute care apar ca urmare necunoaşterii codurilor culturale diferite, flexibilitatea, capacitatea de a accepta reacțiile celorlalți ca fiind o manifestare a ceea ce este uman etc.

Deficiențe de ordin intercultural s-au constatat şi pe timpul desfăşurării misiunii Antica Babilonia (Irak) mai ales la *întrunirile cu populația locală*, *liderii politici*, *religioşi*. Ca şi lecție învățată a acestui eveniment considerăm că este mai mult decât necesar cunoaşterea normelor şi valorilor culturale irakiene în scopul încurajării dialogului intercultural ce poate facilita identificarea unor soluții optime pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor multiculturale.

Concluzii

Luarea în considerare a lecțiilor învățate privind participarea structurilor militare româneşti la misiuni multinaționale devine condiție esențială pentru perfecționarea modalităților de acțiune ale acestora. Pentru realizarea acestui deziderat consider că nu este suficient numai cunoaşterea şi îmbunătățirea procedurilor standard de acțiune specifice misiunilor ci şi înțelegerea şi adaptarea comportamentului militarilor la specificul cultural al partenerilor de coaliție şi a celor civili care iau parte la astfel de misiuni. Acest obiectiv nu se poate realiza doar prin asimilarea de cunoştințe cu privire la cultura țintă ci şi prin luarea în considerare a unor aspecte emoționale şi comportamentale deoarece *pentru a înțelege şi comunica cu o altă cultură nu este suficient să cunoşti diferențele cheie reprezentate de stilul de viață, limbă şi diversitatea de exprimare exterioară ci şi diferențele invizibile reprezentate de aşteptări, valori, scopuri şi stiluri de comunicare care determină diferențele culturale şi fac ca acestea să fie greşit interpretate ca violări personale ale încrederii sau respectului*[2]. Toate aceste cuvinte pot fi condensate în *formarea ofițerului din perspectivă interculturală* care vine în întâmpinarea necesităților, pe care conținuturile educației tradiționale nu le pot satisface, precum şi a necesităților care se datorează transformărilor domeniilor în care activează viitorul ofițer din Forțele Terestre.

De asemenea, necesitatea formării ofițerului competent intercultural poate fi satisfăcută numai prin intermediul educației interculturale care „facilitează apariția unor comportamente comune, ca fundament al comunicării şi înțelegerii reciproce între diferite grupuri culturale”[3].

În concluzie apreciez, pe baza lecțiilor învățate referitoare la misiunile multinaționale, că este mai mult decât necesar ca structurile militare care participă la

[2] [2] Cosma, M.; Cosma B., **Educația interculturală: de la teorie la practică**, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2006, pp. 184-185.
[3] Idem, p. 117.

astfel de misiuni să ia în considerare şi aspectul intercultural în scopul formării, dezvoltării şi perfecționării unor modalități eficiente de acțiune care să permită militarilor adaptarea comportamentului şi cunoştințelor la interacțiunea cu persoane aparținând altor culturi pentru facilitarea contactului intercultural ce poate reprezenta un puternic instrument în rezolvarea cerințelor de ordin militar.

CONSIDERAȚII PRIVIND FORMAREA OFIȚERULUI DIN FORȚELE TERESTRE DIN PERSPECTIVĂ INTERCULTURALĂ

Paul TUDORACHE*

One of the basic components of Romanian military missions' success in theaters of operations around the world is and will be the intercultural component. The inclusion of intercultural component in the military trainers and training of officers from Land Forces becomes essential in achieving the model of professional soldier, able to perform specific tasks in the beginning of the new century.

Thus, through this article we propose on one hand to demonstrate the theoretical necessity of experience changes, of relations between the military personnel and military institutions, and between them and civil society, and on the other hand to present some theoretical aspects on improving the quality of communication at the individual and institutional level towards intercultural education, as an effective tool of intercultural dialogue opener for optimal and fast solutions for the successful completion of multinational military missions.

Introducere

Tema acestui articol se înscrie cu siguranță în ansamblul cercetărilor ce vizează noi abordări conceptuale ale domeniului militar, motivația principală în realizarea acestuia fiind relevată nu numai de caracterul de noutate absolută a informației cu privire la acest domeniu, ci şi de importanța şi complexitatea determinării metodelor şi condițiilor de realizare a eficacității activităților umane în context intercultural.

Evoluția şi mutațiile fenomenelor de ordin cultural, social, economic, politic, militar, pe plan național şi internațional, se răsfrâng asupra actorilor naționali, regionali, iar organizația militară nu se poate sustrage acestor realități.

Demersul meu pleacă de la premisa potrivit căreia sfera conceptului de securitate s-a lărgit, înseamnă mult mai mult acum. Dacă inițial implicațiile erau de natură politică şi militară, ulterior au devenit de ordin *cultural*, economic şi social, iar acum este acceptat dreptul națiunilor de a merge în locuri diferite să apere drepturile civililor. Creşterea intensității atacurilor teroriste, a amenințărilor la adresa societății civile au făcut ca activitatea militarilor să devină mai complexă.

De asemenea constituirea unor forțe compuse din unități şi militari aparținând diferitelor națiuni, vorbind limbi diferite, educați în spiritul unor tradiții diferite şi având perspective variate asupra organizației militare şi profesiei de militar, ridică o serie de întrebări asupra modului cum ele reuşesc să lucreze coerent, coordonat şi integrat.

Aspecte teoretice privind dimensiunea interculturală a formării ofițerului din Forțele Terestre

Educația interculturală se dovedeşte a fi o cerință tot mai presantă într-o lume în care contactele între indivizi care aparțin unor culturi diferite cunosc o amploare

* **Locotenent doctorand, Centrul de Pregătire pentru Luptă al Forțelor Terestre, Cincu, Braşov**

fără precedent[1]. Dialogul dintre culturi se constituie drept una dintre coordonatele fundamentale ale dezvoltării lumii. Astfel, educația interculturală este o formă de educație impusă de existența unui nou parametru cultural, creat de procesul globalizării[2].

Educația interculturală porneşte de la premisa că prin asimilarea unor cunoştințe despre cultura țintă şi a unor deprinderi specifice culturii respective se creează o bază solidă pentru interacțiune interculturală. Acest lucru se poate dobândi fie prin experiență directă, fie prin programe educaționale care au un efect pozitiv asupra dezvoltării individuale (echilibrul psihologic, încrederea în sine), asupra abilităților interpersonale (în interacțiunile cu membrii țării gazdă), a abilităților cognitive (o mai bună înțelegere a sistemului social şi a valorilor țării gazdă) şi adaptabilității şi performanței în noul mediu cultural.

Sintetizând numeroasele puncte de vedere referitoare la conceptul de educație interculturală, putem spune că acesta reprezintă „un complex de principii şi practici ce traversează întregul mediu educațional în totalitatea componentelor sale, orientat spre formarea prin şi pentru diversitate culturală, cu efect direct în cunoaşterea şi valorizarea pozitivă a diferențelor culturale, promovarea echității în educație şi egalizarea şanselor”[3].

Educația interculturală are aplicații în două direcții diferite. Un efort major este axat pe orientarea celor care, într-o formă sau alta, vor întreprinde o călătorie în străinătate şi vor avea un contact de durată variabilă cu o societate diferită cultural. Scopul acestui efort este de a furniza un cadru de referință pentru acțiunile şi situațiile din context intercultural. Aici se include educația militarilor pentru a face față cerințelor unui mediu cu un caracter multicultural tot mai accentuat, şi acest gen de educație se realizează în prezent pe scară largă în țări precum SUA, Canada, Norvegia, Germania şi alte țări dezvoltate.

A doua direcție este în strânsă legătură cu intensificarea caracterului multicultural al societăților de pe glob şi se referă la educarea membrilor unor societăți multiculturale pentru a-i face mai receptivi la valorile şi practicile culturale proprii şi ale culturilor din țara de adopție. Acest tip de educație are particularități proprii şi oportunități de învățare interculturală într-o clasă multiculturală şi este tot mai răspândit, cu experiențe interesante în țările baltice, Grecia, etc.

Există şi un alt aspect al educației interculturale, şi anume faptul că şederea în străinătate reprezintă doar o parte a unui ciclu[4]. Etapele lui se aplică şi în situația militarilor români aflați în misiuni în teatrele de operații. Klineberg a identificat cel puțin cinci etape, fiecare dintre ele necesitând intervenții educaționale. Procesul începe cu selecția persoanelor destinate misiunii, pe baza unor criterii relevante. Cei selectați vor fi supuşi unei orientări şi instruiri inițiale, care are loc înainte de plecare. În această etapă, programele de educație interculturală se pot dovedi extrem de utile. În timpul misiunii, are loc educația permanentă, practică, la locul de muncă, în cadrul

[1] Cosma, M.; Cosma B., *Educația interculturală: de la teorie la practică*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2006, p. 105.
[2] Idem, p. 104.
[3] Nedelcu, A., *Fundamentele educației interculturale*, Editura Polirom, Iaşi, 2008, p. 32.
[4] Klineberg, O., *The mediating person: Bridges Between Cultures*, Cambridge, 1981, pp. 113-135.

a ceea ce se numesc *microculturi internaţionale*. În finalul misiunii are loc o instruire cu privire la revenirea la cultura de origine pentru a evita şocul cultural invers.

Ca formă de învăţare, educaţia interculturală are la bază o metodologie preponderent formativă axată pe două principii:

- în primul rând, *relativismul cultural*, concepţie potrivit căreia orice comportament cultural trebuie analizat numai prin raportare la contextul cultural în care apare;
- al doilea principiu este *reciprocitatea*, cu alte cuvinte interacţiunea şi fertilizarea încrucişată a culturilor în contextul multiculturalităţii lumii[5].

Educaţia interculturală se referă la cunoaşterea şi înţelegerea normelor, valorilor, comportamentelor din cadrul culturii ţintă, dar şi conştientizarea propriilor presupuneri culturale, pentru folosirea acestei înţelegeri în relaţiile cu ceilalţi. Acesta înseamnă conştientizarea valorilor şi caracteristicilor culturale proprii şi promovarea lor, nu în detrimentul altor culturi, ci alături de celelalte culturi ale lumii, ca o contribuţie specifică la patrimonial cultural universal. În educaţia interculturală în relaţia dintre „Sine" şi „Celălalt" este imperativ necesar ca între cele două laturi ale ecuaţiei echilibrul să fie menţinut. În caz că balanţa se înclină spre „Sine", există riscul etnocentrismului, iar în cazul accentului pe „Celălalt" apare riscul pierderii identităţii culturale.

Educaţia interculturală îşi propune ca finalitate educaţională formarea competenţei interculturale. Definim *competenţa interculturală* ca fiind abilitatea unei persoane de a-şi adapta atitudinea, comportamentul şi cunoştinţele la interacţiunea cu persoane aparţinând altor culturi, abilitatea de a manifesta deschidere, flexibilitate şi o atitudine pozitivă faţă de persoane de diverse culturi, capacitatea de a-şi revizui credinţele şi valorile din perspectiva altor culturi astfel încât să se maximizeze probabilitatea realizării obiectivelor mutuale. Deşi cercetările anterioare au arătat prezenţa unor diferenţe în terminologia interculturalităţii, există puncte de vedere concurente în următoarele definiţii:

- *competenţă interculturală* – „abilitatea de a comunica eficient într-o situaţie interculturală şi într-o varietate de contexte culturale"[6];
- *sensibilitate interculturală* – „abilitatea de a discrimina şi a experimenta diferenţe culturale relevante"[7];
- *eficienţă interculturală* – „abilitatea unei persoane de a trăi şi a munci cu succes într-o altă ţară"[8];
- *inteligenţă culturală* – „abilitatea de a interpreta gesturile nefamiliare şi ambigue ale unei persoane"[9].

---

[5]Cosma, M.; Cosma B., **Educaţia interculturală: de la teorie la practică,** Editura Universităţii „Lucian Blaga", Sibiu, 2006, p. 111.

[6] Hammer, M.R.; Bennett, M.J.; Wiseman, R., Measuring intercultural sensitivity: The intercultural development inventory. In *International Journal of Intercultural Relations*, 2003, 27(4): pp. 421-443.

[7] Idem.

[8] Vulpe, T.; Kealey, D.J.; Protheroe, D.; MacDonald, D., *A profile of the Interculturally effective person*, Hull, Canada: Centre for Intercultural Learning, Canadian Foreign Service Institute, 2001.

Desigur, educaţia interculturală porneşte de la furnizarea unor informaţii cu privire la cultura ţintă. Aceasta este modalitatea cea mai obişnuită de orientare culturală. Fie că este vorba de prelegeri sau materiale video, eficienţa acestora este limitată. În general, faptele tind să sublinieze aspectele exotice şi ignoră lucruri mai obişnuite, dar importante în viaţa de zi cu zi. Eficienţa este scăzută şi ca urmare a atitudinii pasive a studentului, căruia nu i se cere altceva decât să memoreze informaţiile prezentate. Chiar dacă faptele sunt asimilate corect, aceasta nu înseamnă că ele vor duce la acţiune şi mai ales la o acţiune acceptabilă din punct de vedere cultural. Instruirea cognitivă trebuie în mod necesar combinată cu forme de învăţare participative. Informaţia nu trebuie neapărat furnizată de cadrul didactic, ci poate fi descoperită de studenţii înşişi.

Furnizarea informaţiilor despre o altă cultură se poate face prin utilizarea mai multor metode. Astfel *sensibilizarea culturală* este o metodă prin care informaţiile despre o altă cultură sunt însoţite de încercarea de a sensibiliza participanţii la aspectele culturii proprii, cu alte cuvinte de a spori gradul de conştientizare a practicilor culturale proprii. Scopul este de a analiza diferitele comportamente culturale din perspectiva ambelor societăţi. Ideea de bază a programelor de acest fel este relativismul cultural, faptul că puţine valori şi credinţe şi comportamente sunt absolute. Pe lângă memorare, această metodă implică şi înţelegerea cunoştinţelor predate. Astfel de programe operează cu obiective pe două niveluri: conştientizarea valorilor şi atitudinilor tipice societăţii proprii, care ar putea fi respinse de membrii unei alte culturi, şi conştientizarea trăsăturilor, atitudinilor şi prejudecăţilor personale[10].

O altă metodă este cea a *simulării unor situaţii de viaţă reale* pentru a creşte gradul de conştientizare a diferenţelor culturale. Există mai multe tipuri de jocuri, de exemplu BAFA BAFA sau Barnga, Markhall, Ecotonos (ultimele două folosite în instruirea personalului din managementul internaţional), care se bazează pe diferite tipuri de interacţiune între membrii unor culturi ipotetice. De exemplu, în jocul BAFA BAFA[11], participanţii sunt împărţiţi în două grupuri culturale ipotetice, care diferă în valorile lor culturale esenţiale, stabilite arbitrar. Ei primesc câte o listă cu descrierea obiceiurilor din societatea respectivă. Cele două echipe sunt trimise în două săli diferite unde vor memora caracteristicile culturii repartizate. Apoi membrii celor două culturi interacţionează ca gazde şi vizitatori. Scopul este de a determina conştientizarea puternicei tendinţe de a înţelege o altă cultură prin prisma propriei culturi. Aceste simulări prezintă avantaje specifice învăţării participative, deşi nu este sigur în ce măsură noile deprinderi vor fi transferate din mediul clasei în mediul real.

Tehnica *incidentului critic* este o metodă foarte nouă care a început a fi folosită ca instrument de învăţare în ultima jumătate a deceniului trecut. Ea constă în descrierea unor episoade sociale în care apare o neînţelegere sau un conflict ca

---

[9] Earley, P.C.; Mosakowski, E., Cultural intelligence. In *Harvard Business Review*, 2004, 82(10): pp. 1-9.

[10] Adamopoulos, J.; Lonner, W.J., Absolutism, relativism and universalism in the study of human behaviour. In Lonner, W.J.; Malpass, R. (Ed.), *Psychology and Culture*, Allyn & Bacon, Boston, 1994, pp. 129-134.

[11] Shirts, R.G., *BAFA BAFA: A cross - cultural simulation*, Del Mar, CA: Simile 2, 1973.

urmare a diferenţelor culturale dintre actori. Incidentele descriu doar ce s-a întâmplat şi care sunt reacţiile şi sentimentele părţilor implicate. Educaţii trebuie să analizeze aceste incidente în detaliu şi să descopere baza culturală a incidentului cu ajutorul profesorului care acţionează ca facilitator. Scopul este de a atrage din nou atenţia asupra determinării culturale a atitudinilor participanţilor şi a interpretării comportamentului altor oameni. Ca metodă se dovedeşte utilă în realizarea decentrării psiho-culturale, pasul major în educaţia interculturală. Tehnica incidentului critic are şi o versiune mai sofisticată, *cultural assimilator*, o analiză a comportamentului cultural bazată pe un model teoretic explicit referitor la rolul jucat de atribuţiile izomorfe în facilitarea comunicării interpersonale. Conform acestei teorii, un obstacol major în realizarea comunicării interculturale este reprezentat de incapacitatea participanţilor de înţelege cauzele comportamentelor celor cu care vin în contact, cu alte cuvinte, de a înţelege corect motivele acţiunilor altor persoane[12].

Desigur, imersiunea totală în mediul culturii ţintă este o modalitate foarte eficientă de a face educaţie interculturală, dar acest lucru nu este prea des posibil. Majoritatea profesorilor de limba engleză din Catedra de Limbi Străine a Universităţii Naţionale de Apărare şi din Centrele de Limbi Străine ale Statului Major al Forţelor Terestre au beneficiat, din fericire, de stagii de pregătire în SUA sau Canada, în timpul cărora fie au participat la un program teoretic de prezentare a culturii americane (cursul *Introducere în cultura şi civilizaţia americană*), fie au trăit numai experienţa imersiunii în mediul cultural al ţării gazdă (Canada). Transmiterea de informaţii a jucat un rol important, dar s-a luat în considerare şi alternativa de a cunoaşte realitatea culturală prin experienţă directă. Totuşi, deoarece această modalitate de a face educaţie interculturală este costisitoare, rămâne varianta introducerii unor conţinuturi cu caracter intercultural şi a unor simulări cu un grad ridicat de similitudine cu condiţiile reale şi jocurile pe roluri între studenţi militari şi vorbitori nativi sau persoane care pot juca rolul acestora. Important este gradul de participare al cursanţilor pentru că acesta sporeşte sentimentul de satisfacţie faţă de procesul de instruire. Cu cât acesta este mai mare, cu atât cursul este perceput a fi mai relevant şi mai util, ceea ce sporeşte motivaţia participanţilor. Programele cele mai eficiente combină abordările informative şi cognitive cu cele practice, de dezvoltare a unor deprinderi, atitudini şi comportamente.

Un rol esenţial în comunicarea interculturală revine cadrului didactic [13], care are sarcina de a crea contextul cultural al limbii şi culturii ţintă. Un bun profesor de limbi străine este un bun mediator al comunicării interculturale. El pune în contact două experienţe de viaţă, două paradigme culturale, două sisteme de valori, iar vehiculul este limba. Profesorul de limbi străine trebuie să fie el însuşi un model de competenţă interculturală şi toleranţă, o persoană care demonstrează că şi-a îmbogăţit personalitatea ca urmare a contactului şi cunoaşterii unei noi limbi şi culturi. Cultura nu este un supliment al cunoştinţelor lingvistice, cultura limbii ţintă furnizează

[12] Jaspers, J.; Hewstone, M., Cross-cultural interaction, social attribution and intergroup relations. In *Cultures in Contact: Studies in Cross-Cultural Interaction*, Oxford: Pergamon, 1982, pp. 127-156.

[13] Cosma, M.; Cosma B., **Educaţia interculturală: de la teorie la practică,** Editura Universităţii „Lucian Blaga", Sibiu, 2006, p. 112.

contextul din care izvorăsc abilitățile lingvistice. Prin întreaga lui atitudine, prin modul de organizare a activităților, prin mesajele pe care le transmite, el poate crea un context foarte apropiat de contextul autentic al culturii şi limbii pe care o predă, iar programul de instruire poate deveni o imersiune parțială în cultura limbii țintă. Aceasta cu atât mai mult cu cât viziunea şi aşteptările cu privire la rolul profesorului şi al studentului sunt condiționate cultural. În cultura occidentală profesorul are mai mult rolul de *facilitator*, *organizator* şi *critic prietenos*, în timp ce în culturile orientale, şi încă şi în cultura noastră, studenții consideră profesorul mai mult ca un model de urmat, o autoritate în ceea ce priveşte subiectul pe care îl predă. Tradițional, în învățământul românesc, profesorul este deținătorul autoritar al cunoştințelor şi singurul transmițător al acestora şi se plasează în centrul procesului educativ.

În ceea ce priveşte rolul studentului, culturile orientale văd activitatea studentului ca fiind preponderent axată pe obținerea de rezultate, iar învățarea este considerată ca fiind realizată printr-o atitudine receptivă, de ascultare şi reflecție. Specific culturii proprii studentul trebuie să memoreze, să nu pună la îndoială exactitatea informațiilor transmise şi să nu pună întrebări. A pune întrebări este un semn de lipsă de respect şi duce la dificultăți inutile.

În culturile occidentale studenții sunt responsabili de pregătirea proprie, ei trebuie să-şi dezvolte capacitatea de a lucra şi cerceta independent, de a intra în dialog, de a formula păreri proprii şi de a le justifica cu argumente, de a-şi dezvolta gândirea critică. Profesorul acționează ca facilitator, el ghidează, susține şi evaluează eforturile studentului. El trebuie să creeze contextul adecvat şi să organizeze activități care să prilejuiască experiențe de învățare semnificative şi să ofere oportunități pentru ca studenții să-şi poată pune în valoare capacitățile. Educația este centrată pe student. Utilitatea şi eficiența acestui mod de abordare, larg răspândit în predarea limbii engleze ca parte componentă a culturii transmise, sunt recunoscute şi preluate şi în alte discipline. Beneficiarul este studentul, militar sau civil, care în procesul de educație trebuie să se formeze ca cetățean al unui stat democratic, o persoană liberă şi responsabilă, deschisă cunoaşterii, capabilă să-şi asume inițiative în toate domeniile de activitate socio-culturală, capabilă să comunice cu semenii săi de pretutindeni.

Contactul dintre culturi reprezintă una dintre coordonatele dominante ale lumii moderne. Mai mult ca oricând, influențele pe care le exercită culturile cunosc o multitudine de ipostaze[14]. Noul parametru cultural impune o nouă modalitate de abordare a educației: educația interculturală. În prezent, educația interculturală se adresează celor care îşi părăsesc mediul cultural pentru a trăi sau a activa temporar într-o altă societate, în cazul de față ofițerul din Forțele Terestre. Cum numărul acestora este în creştere permanentă, educația interculturală va cunoaşte o dezvoltare accelerată. Dialogul dintre culturi se constituie drept una dintre coordonatele fundamentale ale dezvoltării lumii. Educația interculturală poate contribui la promovarea acestuia.

Deseori metodele şi mijloacele de îndeplinire a obiectivelor educaționale implica *învățarea prin acțiune*. Actualmente, armata implică învățarea prin acțiune mai ales în cadrul şedințelor practice. Aceste tehnici de învățare includ studiul de caz,

[14] Idem; p. 47.

simularea şi jocul de rol. Scopul învăţării prin acţiune este acela de a spori importanţa materialului didactic prin oferirea de situaţii reale de învăţare. În timp ce aceste metode urmăresc îndeplinirea obiectivelor afective, deseori nu au impactul emoţional aşteptat. Un anume grad de disonanţă cognitivă poate apărea în vederea stimulării reflecţiei.

Având în vedere cultivarea personalităţii interculturale, învăţarea prin acţiune trebuie să constituie prisma prin care individul poate reflecta asupra prezumţiilor culturale proprii: contactul cu o altă cultură.

Dezvoltatorii de soft-uri continuă să facă progrese în domeniul simulărilor virtuale interculturale dar este îndoielnic faptul ca acestea vor putea substitui în totalitate o comunicare interculturală sau că impactul emoţional al acestora va putea stimula formarea reflecţiei critice. Educaţia interculturală trebuie să creeze medii active de învăţare ce generează, în egală măsură, disonanţa cognitivă şi dilema dezorientantă.

În ceea ce priveşte domeniul militar, dimensiunea interculturală joacă un rol important când ne referim la eficienţa intervenţiilor militare în diferite zone de pe mapamond. În nenumărate analize referitoare la cooperarea militară anglo-germană din Cipru (UNIFICYP), americano-daneză din Bosnia (SPOR) au fost descoperite o serie de probleme apărute datorită diferenţelor culturale dintre ţările implicate. Astfel la nivelul operaţional şi tactic al războiului, noua doctrină militară a SUA în conducerea contrainsurgenţei, identifica „cunoştinţele, înţelegerea culturală şi aprecierea ei”[15] ale ţării sau regiunii gazdă ca fiind puncte critice de îndeplinit.

Cei ce fac parte din sistemul militar şi cei asociaţi acestei profesii au ajuns la un consens privind faptul că trebuie sporite eforturile în pregătirea membrilor serviciilor culturale, însă întrebarea apare în ce puncte e necesară accentuarea acestora. Termenul cel mai des întâlnit în armată în prezent *preocupare culturală* nu este nicăieri definit prin doctrina existentă. Termenul *preocupare* are o conotaţie specifică dar limitează obiectivele educaţionale, şi de aceea poate fi considerat nepotrivit. Lipsa unei definiţii clare a dus la apariţia altor termeni precum *pericol cultural* sau *grijă culturală*. Un termen apropiat specificităţii şi însemnătăţii în folosinţa domeniului militar este *competenţa interculturală*. Ca şi comunicarea interculturală, evidenţiază dinamica dintre doua culturi aflate în interacţiune.

Ideea dezvoltării competenţei ca status diferit de accentuarea competenţelor nu este străină armatelor. Cel mai recent manual de leadership întocmit în armata SUA *FM 6-22, Army Leadership: Competent, Confident and Agile* conferă o completare în dezvoltarea cerinţelor modelului de leadership militar. Acest model evidenţiază necesitatea obţinerii anumitor valori de bază a leadershipului precum, impecabilitatea caracterului şi competenţa profesională. Modelul cerinţelor leadershipului militar constă în componente concentrate pe *ce este* un lider şi *ce face* un lider. Prima componentă, o categorie numită atribuţii, reflectă un status necesar de atins de un leader. Conform manualului „atribuţiile sunt caracteristici care sunt părţi inerente ale

[15] *FMI 3-07.22, Counterinsurgency Operations*, Department of the Army, Washington, DC, 2004.

totalității sarcinilor, aspectelor psihice şi intelectuale”[16]. A doua componentă, o categorie numită sarcinile competențelor liderului, evidențiază acțiuni sau comportamente ale rolului liderului, funcțiuni şi activități ale acestuia.

O atribuție a liderului militar specifică corelației competenței interculturale este *empatia*. Manualul defineşte empatia ca fiind „abilitatea de a vedea pe cineva din punctul de vedere al altei persoane, de a o identifica în simțămintele şi emoțiile altei persoane”[17].

Armata Statelor Unite şi puşcaşii marini au subliniat valoarea ce o plasează în preocuparea culturală prin analiza ei în manualul *FM 3-24*, *contrainsurgența*. Mai mult decât viziunea preocupării culturale ca status sau atribut ce trebuie dezvoltat, asemenea empatiei, serviciile o văd ca o competență printre multe altele, capabilă de a fi atinsă în aceleaşi moduri ca şi celelalte: preocuparea culturală a devenit o competență din ce în ce mai importantă pentru liderii micilor unități. Liderii în devenire învață acum modul în care cultura influențează operațiile militare. Aceştia studiază marile culturi mondiale şi au ca prioritate învățarea detaliilor noilor operații ale mediului evacuat. Diferite soluții sunt necesare în diferite contexte culturale. Liderii micilor unități se adaptează noilor situații, conştientizând că acțiunile şi cuvintele lor pot fi interpretate în diferite moduri în alte culturi. Ca şi toate celelalte competențe, preocuparea culturală, necesită preocuparea individuală, învățarea individuală şi adaptabilitate[18].

Preocuparea individuală se referă aici la autoînsărcinare, limitare în capabilitățile individuale, şi dorința de a îmbunătăți, nu la preocuparea asupra culturii proprii. Ideea de atingere a cunoştințelor şi competențelor lingvistice, de atingere a competențelor în preocuparea culturală, recurg des la abordările militare şi sunt numite astfel ca abordări în abilitățile, capabilitățile şi cunoştințele militare.

Aceeaşi doctrină care abordează conştientizarea culturală, recunoaşte complexitatea dispozițiilor de schimbare în alte culturi dar nu şi complexitatea schimbării lor în cadrul culturii proprii. „Credințele comune sunt neafirmate, luate ca şi sigure, rezistente la schimbare şi nu sunt considerate în mod conştient... tentativele de schimbare a credințelor centrale ale unei culturi pot duce la consecințe neintenționate de gradul doi şi trei”[19].

Pe de altă parte specialiştii în domeniu au identificat 5 factori care stau la baza dimensiunii militare interculturale: *competența interculturală*, *echipa/grupul*, *organizația*, *contextul* şi nu în ultimul rând *situația*. Este foarte dificil de stabilit o ierarhie a acestora deoarece nivelul dimensiunii militare interculturale este dat în egală măsură de toți factorii, aceştia găsindu-se într-o relație de interdependență puternică.

---

[16] FM 6-22, Army Leadership: Competent, Confident and Agile, Department of the Army, Washington, DC, 2006, A-10.
[17] Idem; 4-9.
[18] *FMI 3-07.22, Counterinsurgency Operations*, Department of the Army, Washington, DC, 2004.
[19] Idem, 3-7.

Concluzii

Consider că problematica formării ofițerului din Forțele Terestre din perspectivă interculturală are un profund caracter de noutate care vine în întâmpinarea necesităților, pe care conținuturile educației tradiționale nu le poate satisface, precum şi a necesităților care se datorează transformărilor domeniilor în care activează viitorul ofițer din Forțele Terestre.

În condițiile actuale educația autentică este orientată spre rezolvarea unor situații virtuale spre un posibil, anticipat de tendințele de evoluție ale societății moderne şi post-moderne, bazată pe cunoaştere, pe informatizare. Ca urmare, politica informațională trebuie înțeleasă ca arta de a face posibil necesarul. Educația, ca teorie şi practică, nu poate rămâne în limitele realității imediate. Pentru a-şi îndeplini misiunea sa esențială, educația trebuie să se lanseze în prospectarea viitorului, în adoptarea unor viziuni inter şi pluridisiplinare în proiectarea unor strategii şi modele, având în vedere schimbările profunde şi accelerate din lumea contemporană.

Educația interculturală ca formă de manifestare a inovației în procesul educațional, reprezintă o activitate anticipativă, orientată spre viitor, ce se va dovedi cu atât mai eficientă cu cât se va întemeia mai profund pe prospectarea tendințelor evoluției sociale şi va propune concepții, proiecte, modele şi instrumente de formare a ofițerului pentru un context într-o continuă schimbare. Cu alte cuvinte, construirea proceselor educative trebuie să urmărească tendințele şi exigențele viitorului.

În ciuda faptului că desfăşurarea activităților în secolul al 21^{lea} obligă la luarea în considerare a problematicii interculturalității şi a faptului că există destui indicatori care să demonstreze că nu toți indivizii dețin un nivel înalt al competenței interculturale, înțelegerea şi acceptarea valorilor altor culturi şi însuşirea unui anumit status bicultural în medii interculturale se fac încă numai în situația în care există constrângeri, şi în modalități proprii fiecăruia, nu după anumite tipare educaționale ştiințifice care să indice direcțiile principale de urmat. Devine evident faptul că în procesul de formare a ofițerului, sistemul educațional trebuie conceput în aşa fel încât să faciliteze introducerea în conținuturile diferitelor discipline studiate a unor conținuturi specifice educației interculturale.

Concluzionând pot afirma că *dimensiunea militară interculturală* devine o necesitate absolută în determinarea condițiilor de eficientizare a îndeplinirii noului spectru de misiuni care nu se bazează doar pe cunoaşterea procedurilor acționale şi deținerea unor sisteme de conducere şi lovire de înaltă precizie ci şi pe formarea din perspectivă interculturală în scopul înțelegerii optime şi acceptării semenilor ce aparțin altor culturi.

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR INTERCULTURALE – OBIECTIV AL PREGĂTIRII MISIUNILOR EXTERNE

Dr. Mihail ANTON*

In recent years, Romanian Armed Forces have experienced new forms of flexible cooperation in order to work or fight together with other foreign troops more closely in the pursuit of shared military objectives. In an increasingly turbulent world afflicted by new and different forms of struggle, the necessity of deeper and more effective multicultural training has grown. The answers that we have to give to the many open problems in our presentations and discussions in our paper therefore appear to be ever more important and weigh us with new educational responsibilities. Therefore, the intercultural dimension (formation/development of the intercultural competence) has to be part of the system of values which is promoted by the military educational institution.

În cadrul proiectului de cercetare Portal educațional pentru învățarea interactivă a limbilor străine din perspectiva cerințelor de integrare în medii multiculturale, echipa de cercetare a universității noastre şi-a concentrat eforturile asupra identificării nevoilor de pregătire a personalului militar în domeniul educației interculturale ca urmare a prezenței sporite a militarilor români la misiuni care se desfăşoară în medii multiculturale şi care necesită competențe interculturale.

În afara acestui context de nevoi instituționale (militare), trebuie să remarcăm faptul că procesul de armonizare a învățământului universitar la preceptele Procesului Bologna (20 mai, 2005, Bergen) impune sistemului național de educație, implicit şi sistemului militar de învățământ, o nouă politică educațională elaborată în baza conceptului de europenitate. În consecință, se impun schimbări adecvate în sistemul educațional la nivel conceptual şi curricular.

Tendința de racordare a politicii educaționale la sistemul de valori al lumii contemporane este obiectivată de necesitatea integrării dimensiunii interculturale în curriculumul universitar. În acest sens, dimensiunea interculturală devine o componentă prioritară în sistemul de valori al spațiului universitar, al gestionării alterității, al formării competențelor de comunicare interculturală şi plurilingvistice. În condițiile aderării învățământului național la spațiul educațional european, paradigma educației interculturale trebuie să se axeze pe reperele definitorii ale politicii educaționale cuprinse în mai multe documente, cum ar fi: Declarația de la Sorbona (1998), Declarația de la Bologna (1999), Conferința Miniştrilor Educației de la Berlin (2003), Directiva Comisiei Europene privind agenda europeană pentru cultură într-o lume globalizantă (European agenda for culture in a globalizing world), Brussels, 2007 etc.

Sintagma competență interculturală reclamă adesea nevoi de clarificări conceptuale în ştiințele educației. Deseori competența interculturală este asociată cu competența socio-afectivă. Înțelegem prin competență interculturală capacitatea de adaptare şi relaționare a individului aflat în situații diferite cultural de mediul de

* **Locotenent-colonel, conferențiar universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

origine, abilitatea acestuia de a negocia semnificațiile culturale, de a manifesta comportamente şi de a exprima atitudini pozitive cu scopul de a rezolva problemele de integrare în medii multiculturale.

O mențiune necesară se referă la distincția pe care trebuie s-o facem între multiculturalism şi interculturalitate. „Interculturalitatea este definită ca un set de procese prin care relațiile dintre diferite culturi sunt construite pe principii de egalitate şi respect reciproc"(Leclercq, 2004). Termenul cheie în această definiție îl reprezintă „relațiile". Fără a abuza de multitudinea definițiilor existente, reținem doar că interculturalitatea înseamnă în principal inter-relaționare, în timp ce multiculturalism înseamnă doar acceptare, toleranță pentru celălalt, co-locuire (locuire alături, locuire lângă), nu neapărat contacte culturale sau schimburi reciproce (a trăi împreună). Aşadar, ceea ce propunem pentru viitorul imediat, este doar o etapă intermediară în drumul spre o normalitate întruchipată astăzi pe valori umaniste. În prezent, discursul european este unul orientat către interculturalitate. Având în vedere că discursul nu trebuie să rămână doar în cadrul modelelor teoretice, Comisia Europeană, deja propune, ca normă a relațiilor interculturale, cunoaşterea a cel puțin două limbi străine, care să faciliteze comunicare între culturi diferite.

Propunerea noastră se situează, aşadar, pe un palier al valorilor etern umane, care transcend (spațial), fără a le nega, valorile comunității naționale, şi care formează ceea ce de obicei numim „patrimoniul culturii universale" (Antonesei, L., 1996). Sunt valorile a căror caracteristică este stabilitatea, întrucât au trecut proba timpului.

Pentru a exemplifica preocupările existente în rândul specialiştilor străini privind formarea competențelor interculturale la militari, enumerăm doar câteva lucrări care au fost prezentate în cadrul Conferinței internaționale de Sociologie Militară "*Armed Forces and Conflict Resolution in a Globalized World",* Seul, 14-17 iulie 2008 sau în cadrul Workshop-ului internațional *L'interopérabilité culturelle au sein d'une force multinationale***,** Roma, 23-24 iunie 2008:

- Tibor Szvirczev Tresch, *Cultural and Political challenges In Military Missions: How Officers View Multiculturality in Armed Forces;*
- Maren Tomforde, *Culture Shock? German Military Personnel in Afghanistan*;
- Maren Tomforde & Iris Menke, *Intercultural Competency within the Bundeswehr.*

Argumentația noastră privind necesitatea educației interculturale şi a formării competențelor interculturale are ca fundament teoretic următoarele idei principale:

- Conform teoriei stratificării culturale, lumea este, din punct de vedere cultural, inegală; deşi, în unele privințe, nu putem nega această concepție, suntem adepții unei neutralități culturale, prin care respingem orice etnocentrism şi susținem ideea conform căreia nu există niciun motiv de a aprecia o cultură ca fiind superioară alteia.
- Multe din conflictele actuale au fundamente culturale: conflictele nu sunt între state, ci între culturi; soluția propusă constă în educația pentru multiculturalism, pentru acceptarea diversității culturale, cunoaşterea şi acceptarea celuilalt; această idee fundamentală va fi dezvoltată în capitolul final.
- Înțelegerea conflictelor actuale, de natură culturală, ar putea contribui la promovarea umanismului constituit pe baza unor valori universale, acceptate şi

împărtăşite de lumea întreagă; în acest sens, reţinem atenţia asupra teoriei ireversibilităţii axiologice, conform căreia va exista permanent un set de valori şi norme generale spre care tind oamenii.

- Preluarea şi adoptarea unor modele sau valori occidentale nu produc întotdeauna aceeaşi eficienţă funcţională demonstrată în ţara de proveniență sau, în cel mai bun caz, atunci când aceasta se produce, eficienţa funcţională este adesea însoţită şi de un disconfort cultural.
- Dinamica valorilor ne arată că putem vorbi de o evoluţie culturală. Cu toate acestea, un nucleu al valorilor fundamentale rămâne neschimbat. Stabilitatea culturală a României este explicată tocmai prin existenţa acestui nucleu valoric fundamental de nezdruncinat în faţa influenţelor culturale; pe harta culturală a lumii, aceste valori ne plasează în zona tradiţională.
- Analiza valorilor în spaţiul românesc subliniază principalele elemente de ordin cultural cu implicaţii asupra securităţii: sentimentul religios se păstrează într-o zonă neutră, fără excese; sentimentul mândriei naţionale este moderat; se manifestă o imobilitate socială crescută, ca urmare a inegalităţii sociale; insatisfacţia faţă de viaţă este întâlnită la majoritatea oamenilor; nu există un respect sporit sau încredere foarte mare în instituţii; voluntariatul în armată nu este complet acceptat; interesul pentru politică, deci şi pentru politica de securitate, este moderat; există o tendinţă de respingere a străinilor, un nivel de toleranţă scăzut.

Studiile recente arată că românii seamănă tot mai mult cu ceilalţi europeni, chiar dacă în multe privinţe tind să fie mai încrezători decât alţii în proiectul european. Oscilaţiile între identitatea europeană şi cea naţională, întâlnite în majoritatea ţărilor europene, demonstrează că evoluţia procesului de omogenizare culturală la nivelul Uniunii Europene nu este lineară.

În spatele unei diversităţi remarcabile a sistemelor de valori, putem vorbi despre o *ireversibilitate axiologică*, conform căreia va exista permanent un set de valori şi norme generale spre care tind oamenii. Nu este vorba deci de a suprima contradicţiile civilizaţiei noastre, ci de a deveni conştienţi de ele, pentru a descoperi unde sunt punctele de ruptură şi pe ce ne putem sprijini pentru elaborarea proiectelor de transformare.

Susţinem deschiderea culturală a românilor, creşterea permeabilităţii culturii române la alte culturi, nu neapărat şi nu numai la cultura occidentală, şi de aceea ne opunem izolaţionismului cultural sub pretextul securităţii culturale. În acelaşi timp, susţinem un expansionism cultural românesc prin creaţie. Cu siguranţă că acesta trebuie încurajat şi finanţat.

Educaţia militară se confruntă în prezent cu multiple provocări determinate de procesele de reformă iniţiate la nivelul global al societăţii româneşti, dar şi ca urmare a procesului de transformare a armatei şi, în mod implicit, a conţinutului profesiei militare. Deşi nu putem aprecia cu precizie impactul educaţiei militare asupra valorilor împărtăşite de militari, suntem convinşi că omogenizarea valorilor în cadrul profesiei militare se produce gradual, pe măsura evoluţiei procesului de socializare profesională din instituţiile militare de învăţământ.

Educaţia militară devine astfel fundamentul viitoarei armate moderne şi principalul instrument prin care vom reuşi ca diferenţele culturale, percepute astăzi ca

ameninţări la adresa securităţii internaţionale, să fie acceptate şi integrate în cadrul unei culturi a diversităţii şi toleranţei, în cadrul multiculturalismului. De aceea, pentru mediul militar, trebuie identificate **soluţii** concrete, în vederea realizării unei educaţii multiculturale, dintre care enumerăm:

- introducerea în criteriile de selecţie şi promovare a militarilor cunoaşterea limbilor străine; la grade superioare, cunoaşterea a cel puţin 2 limbi străine;

- introducerea disciplinelor de studiu care să asigure dezvoltarea culturii civice, politice şi de securitate; ideea că militarul este, înainte de toate, cetăţean trebuie să constituie elementul central sau primordial în construirea modelelor pentru absolvenţii diverselor forme de pregătire profesională;

- participarea sistematică a specialiştilor militari la dezbateri publice, pentru a dezvolta o opinie favorabilă valorilor militare.

În mediul universitar, militar şi civil, trebuie identificate **măsuri** pentru:

- dezvoltarea potenţialului universităţii pentru cooperare internaţională;
- introducerea de programe de studii (licenţă, masterat) cu predare în limba engleza;
- un proiect universitar de cooperare trans-culturală, prin introducerea unor programe de studii comune între universităţi militare sau civile, româneşti sau străine;
- acordarea de burse pentru studenţii militari sau civili la universităţi străine;
- creşterea nivelului de calificare a profesorilor şi cercetătorilor, prin programe de mobilităţi în străinătate;
- pregătirea pentru programul 7 cadru pentru cercetare, prin înfiinţarea unei structuri distincte în cadrul universităţilor destinate managementului proiectelor de cercetare ştiinţifică;
- dezvoltarea învăţământului on-line.

Acestea sunt doar câteva sugestii în vederea concretizării aspiraţiilor noastre spre o lume a valorilor general umane, ca fundament al dezvoltării competenţelor interculturale, necesare militarilor români în cadrul misiunilor executate în afara teritoriului naţional.

Bibliografie:

[1]. ANTONESEI, L., 1996, **Paideia. Fundamentele culturale ale educaţiei,** Editura Polirom, Iaşi.

[2]. BENNETT, M.J. (1986), *A Development Approach to Training for Intercultural Sensitivity,* în *International Journal of Intercultural Relation, no.10.*

[3]. CUCOŞ, C., (2000), *Educaţia – Dimensiuni culturale şi interculturale,* Polirom, Iaşi.

[4]. KIM, Y.Y., (2001), *Becoming Intercultural: An Integrative Theory of Communication and Cross Culture Adaptation,* Thousand Oaks, Calif., Sage.

[5]. LECLERCQ, J-M., *Facets of interculturality in education. Responses to violence in everyday life in a democratic society,* (Consiliul Europei, 2004); lucrare disponibilă la adresa www.coe.int.

[6]. PAIGE, R.M., (1993), *On the Nature of Intercultural Experience and Intercultural Education,* în R.M. Paige (ed.), *Education for Intercultural Experience,* Yarmouth, ME, Intercultural Press

[7]. Directiva Comisiei Europene, Communication on a European agenda for culture in a globalizing world, Brussels, 2007.
[8]. SOETERS, J. şi van der MEULEN, J. (ed.), *Cultural Diversity in the Armed Forces: An International Comparison*, Abingdon, Routledge, 2007
[9]. http://www.interculturaldialogue2008.eu

ASPECTE GENERALE ALE CONCEPTULUI DE SISTEM INTEGRAT DE SECURITATE PENTRU PLATFORMELE MARINE DE FORAJ ŞI EXTRACŢIE ROMÂNEŞTI

Georgică SLĂMNOIU*

The paper presents the results of the author's research on the concept of integrated security system for Romanian marine drilling rigs. It is emphasized the fact that the security problem of these critical infrastructure objectives, as main element of social and technological quality, is imposed as a fundamental condition for economic efficiency.

Starting from the idea that we can not discuss economic efficiency unless there is safety and stability in the industrial processes without any damage to the environment, and the fact that the objectives of international terrorism are getting closer and closer to these facilities, the author proposes to develop a concept and to implement a security mechanism that will ascertain quality and will face some undesired dangerous events (terrorism acts, sabotage, robbery, storms, earthquakes, floods, explosions, gas emissions or pollution, etc.).

Introducere

Platformele marine de foraj şi extracţie fac obiectul protecţiei fizice crescute ca parte a cadrului naţional al infrastructurii critice; de exemplu, spaţiul aerian şi apropierea pe mare fac subiectul supravegherii şi intervenţiei militare opţionale.

Un sistem de securitate integrat este întotdeauna o combinaţie de măsuri umane, tehnice şi procedurale, menite să realizeze descurajarea, întârzierea, detecţia, evaluarea şi intervenţia în cazul încercărilor de acces neautorizat la nivelul perimetrului câmpului de exploatare marin cât şi al facilităţilor platformelor de foraj şi extracţie. Din practica ultimilor ani s-a constatat că măsurile de protecţie exclusiv umane sunt absolut ineficiente în condiţii specifice, fiind imposibilă chiar şi păstrarea integrităţii împrejmuirilor perimetrale, fără a mai pune problema prevenirii accesului neautorizat.

Pe parcursul timpului au fost întocmite liste (ce trebuie mereu analizate şi actualizate) referitoare la problemele ce apar în proiectarea şi realizarea sistemelor integrate de protecţie a platformelor. Unele dificultăţi îşi menţin caracterul de actualitate şi care au un impact major asupra performanţelor globale ale sistemului de protecţie sunt:

- necunoaşterea cu exactitate a tuturor datelor ce caracterizează complet ameninţarea (disponibilitate, „amprente" specifice, parametrii evolutivi – viteză, autonomie etc. - potenţial distructiv etc.) cu implicaţii directe asupra modului de stabilire a unor caracteristici tehnice şi operaţionale: dimensiunile ariei de supraveghere, tipul senzorilor utilizaţi, rezoluţii unghiulare şi în distanţă etc.;
- estimarea cu dificultate a caracteristicilor resurselor utilizate pentru combaterea ameninţării: tip de contraacţiune, efective, timp de reacţie (în funcţie de dispunere, mijloace de deplasare etc.), mijloace de lovire (non-letale sau letale);

* **Comandor conferenţiar universitar, Centrul de Cercetare Ştiinţifică pentru Forţele Navale, Constanţa**

- necesitatea aprecierii cât mai exacte a condițiilor de mediu generale şi specifice unei anumite locații în vederea stabilirii tipului de senzori utilizați, performanțelor de detecție, necesitatea folosirii unor sisteme redundante etc.;
- necesitatea automatizării proceselor de supraveghere, detecție, urmărire şi identificare impusă de caracterul permanent al activității şi de importanța ei.

Efectuarea de analize cu caracter general valabil pe domeniul problemelor menționate nu poate fi considerată o activitate productivă şi pertinentă.

1. Definirea conceptului de sistem integrat de securitate

Într-o lume în care insecuritatea (nesiguranța şi instabilitatea) atinge numeroase aspecte ale vieții cotidiene (sociale, economice, politice, militare ş.a.) acțiunile practice pentru obținerea regimului normal de funcționare au fost asociate cu susținute eforturi teoretice pentru definirea şi implementarea unor noi concepte în materie.

Ca element de caracterizare a calității unui sistem securitatea este definită ca fiind capacitatea sistemului de a-şi conserva caracteristicile funcționale sub acțiunea unor factori distructivi care pot să-l transforme în pericol pentru mediul înconjurător, să afecteze viața oamenilor aflați în zona de risc ori să provoace pagube materiale, informaționale sau morale. Sunt deja de utilitate curentă sintagmele: securitate oportună, suficientă, totală, maximală, absolută, optimă, durabilă, minimală sau vitală.

Cu argumentul experienței se optează pentru conceptul de securitate deplină care reuneşte atributele de complexitate şi responsabilitate, aduce rezolvări echilibrate la atacuri şi accidente, realizează condițiile de absolută necesitate impuse prin legi, norme sau standarde. Semantic, securitatea deplină este calitatea definitorie de cuprindere conceptuală a tuturor aspectelor juridice, organizatorice, informaționale, fizice şi de personal ale securității, în medii calitativ superioare, cu mecanisme oportune, viabile, adaptive şi perfecționabile, capabile să facă față unei game largi de atacuri, încercări şi accidente tratate previzionar, în timpul desfăşurării sau după încetarea acestora, cu asumarea conştientă a unui risc operațional, în limita unor costuri necesare suportabile.

1.1. Managementul securității

Managementul riscului cuprinde o gamă largă de activități, riguros definite şi organizate, care, plecând de la condițiile de existență şi obiectivele fundamentale ale instituției analizează, într-o concepție de securitate, factorii de risc în vederea minimizării riscului asumat şi costurilor necesare.

Literatura de specialitate menționează câteva metode consacrate, dintre care amintim:

- metoda interdependențelor funcționale;
- metoda matricelor de risc.

În aplicarea primei metode (Chris Horne-Marea Britanie) se pleacă de la evidențierea factorilor controlabili (structura organizatorică şi de personal, strategia de securitate, sistemele de securitate şi procedurile aplicate) şi a celor necontrolabili (erori de sistem, acțiuni teroriste, greviste, catastrofe naturale). Metoda evidențiază interdependența ierarhică de evenimente pozitive aflate în relații de tip "sau logic" ori

“şi logic” permițând clarificarea amenințărilor, măsurilor şi contramăsurilor.

Componentele principale ale celei de-a doua metode sunt: aria protejată, amenințările probabile şi nivelul de risc.

Pentru construirea matricei de risc se determină ariile protejate şi, în special, zonele vitale; se cuantifică consecințele în cazul atacurilor reuşite şi se calculează valoarea riscului asumat prin însumare ponderată a valorilor cuantificate. În definirea zonelor vitale de securitate o metodă modernă este metoda “arborilor de defectări” care constă în parcurgerea următoarelor etape:

- analiza preliminară a amenințărilor;
- stabilirea obiectivelor amenințate;
- definirea zonei vitale.

Aplicarea metodei matricei de risc la obiectivul propus duce la obținerea unor valori pentru “riscul asumat” care, comparate cu conceptul atitudinii față de risc (acceptabil, atitudine selectivă, inacceptabil), determină, fie:

- toleranța selectivă, cu măsurile de prevenire şi atenuare a efectelor;
- neacceptabilitatea, cu măsurile de asigurare pentru cazurile de materializare a riscurilor maxime.

Analiza caracteristicilor obiectivului pune în evidență:

- caracteristici fizice:

- zona amplasării;
- zona extinderii imediate;
- perimetrul amplasamentului;
- zona interioară imediată;
- zona spațiului funcțional;
- zona spațiului interior.

- caracteristici funcționale:

- caracteristicile activității obiectivului;
- categoria şi caracteristicile echipamentului;
- vectori de transport.

- caracteristici informaționale:

- cadrul informațional;
- nivel informatizare;
- flux informațional;
- rețele de calculatoare suport;
- securitatea fizică a informației.

- caracteristici de personal:

- tipuri de potențial infractor estimat;
- tipul relațiilor cu instituții similare;
- caracteristicile personalului propriu.

În esență, managementul riscului reprezintă “teoria”, în timp ce căile de reducere a riscurilor identificate revin managementului securității, adică “practicii”. Structural, acesta din urmă constă dintr-un complex de măsuri organizatorice, fizico-tehnologice şi informaționale capabile să preîntâmpine acțiunea factorilor distructivi pentru a le diminua sau anihila consecințele.

În conformitate cu prevederile legale, în funcție de riscul şi costurile asumate de instituție, strategiile de securitate se aşează pe următoarele niveluri:

- minimală, risc asumat de circa (12-15)% ;
- suficiență, risc asumat de circa (8-12)%;
- acoperitoare, risc asumat de circa (5-8)%;
- sigură, risc asumat de circa (3-5)%.

În funcție de gradul de acoperire a domeniului de activitate a instituției strategiile sunt de două categorii:

- globale (omogene sau ierarhice);
- parțiale.

Costurile strategiilor globale sunt mari, calea de urmat depinde de importanța funcțională a componentei protejate în sistem şi de nivelurile de risc acceptate.

1.2. Conceptul de sistem integrat de securitate

Datorită implicațiilor sociale majore ale obiectivelor industriale (producătoare de bunuri, asiguratoare de locuri de muncă, concentratoare de valori, elemente de tehnologie şi procese de timp real, colective umane integrate, realizări arhitectonice sau construcții remarcabile, precum şi elemente de mare influență ecologică), problema securității acestora, ca principal element de calitate tehnologică şi socială, se impune ca o condiție fundamentală de eficiență economică.

Având în vedere că nu se poate discuta despre eficiență economică decât în condițiile în care procesele industriale se desfăşoară în siguranță şi stabilitate, fără urmări ecologice, adică în securitate, precum şi faptul că obiectivele terorismului internațional se apropie, din ce în ce mai mult şi de aceste capacități (acestea coroborate evident cu aspectele concurenței neloiale), se impune realizarea unui concept şi implementarea unor mecanisme de securitate care să asigure calitatea şi să facă față unor evenimente nedorite, periculoase (acte de terorism, sabotaje, furturi, cutremure, inundații, explozii, emisii de noxe sau poluări etc.) – vezi figura 1.

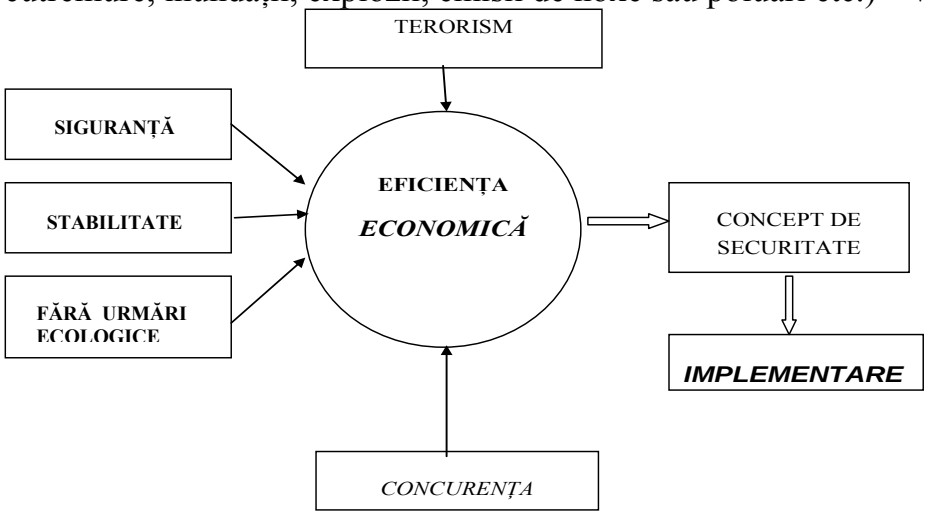

Fig. 1 Necesitatea conceptului de securitate pentru capacități industriale

Plecând de la ansamblul ameninţărilor generale (acte de terorism, sabotaj, disimulări informaţionale, accidente tehnologice şi de producţie, fenomene meteorologice de mare intensitate etc.), dar ţinând seama, în special, de caracteristicile capacităţilor industriale, din punctul de vedere al securităţii, acestea se pot împărţi aşa cum se prezintă în tabelul nr. 1.

Din punctul de vedere al procesului de producţie, capacităţile industriale se împart în trei clase:

- monoproces;
- multiproces;
- multiproces cu consecinţe de insecuritate cumulative.

Clasele multiproces şi, mai ales, multiproces cu consecinţe de insecuritate cumulative (aici fiind incluse şi platformele marine de foraj şi extracţie) sunt tratate ca obiective de securitate deosebit de sensibile, încadrându-se şi ele în clasele superioare de securitate G, F, E şi mai puţin în D.

Această clasificare atrage atenţia asupra faptului că problema securităţii este complexă, cu un set de măsuri fundamentale comune, dar diferenţiată (dedicată), atât pentru clase de capacităţi, cât şi pentru capacităţi în sine.

În fine, tratarea problemelor de securitate nu poate face abstracţie de faptul că aceste capacităţi sunt supuse întregii game de ameninţări (fizice, informaţionale, funcţional-tehnologice, organizatorice şi de personal), cu menţiunea că raportul dintre ameninţările fizice şi cele funcţional-informaţionale îşi mută ponderea, tot mai evident, spre cele din urmă, ceea ce complică şi mai mult problema securităţii industriale.

Tipul capacităţii industriale	Nivelul de risc	Clasa de securitate	Exemple de capacităţi industriale
Impact social major	3,2 – 5	E, F, G	Capacităţi termo şi hidroelectrice, reţele de distribuţie electricitate, gaze şi produse petroliere, cu densitate tehnologică şi distribuţie geografică însemnată
Consecinţe catastrofice	3,2 – 5	E, F, G	Capacităţi nucleare, chimice, armament şi materiale explozibile, rafinării etc.
Deosebit de sensibile	3,2 – 4,5	E, F	Capacităţi strategice, atât ca tehnologii utilizate, cât şi ca produse realizate
Supuse unor mari presiuni	3,2 – 4	E	Capacităţi de mare eficienţă economică, aflate în puternică concurenţă pe piaţă
Nivel de risc mediu	1,1 – 3,2	B, C, D	Obişnuite ca mărime şi producţie
Nivel de risc scăzut	1,1 – 2,2	B, C	Capacităţi aflate în conservare, în lichidare, în dezmembrare, dar care ecologic ar putea constitui anumite pericole

Tabelul nr. 1 Clasificarea capacităţilor industriale din punctul de vedere al securităţii

În sprijinul acestei afirmaţii este suficient să remarcăm doar faptele de disimulare informaţională a conducerii proceselor tehnologice, ale căror consecinţe sunt cu atât mai grave, cu cât efectele negative pot apare abia în timpul exploatării produselor (de exemplu, o serie de defecte tehnice la vectorii de transport sau la aparatura complexă, tratamente neadecvate la elementele de rezistenţă etc.).

Să remarcăm, de asemenea, dezvoltarea şi diversificarea, nedorite dar deosebit de spectaculoase, ale mijloacelor şi procedeelor de atac asupra acestor capacităţi, precum şi timpul nelimitat la dispoziţia atacatorilor pentru a-şi pregăti acţiunile.

Față de complexitatea securității industriale, precum şi datorită noilor mutații şi orientări teroriste, se impune, cu precădere, elaborarea unui nou concept de securitate care să integreze problemele de calitate, de securitate a mediului de afaceri (aprovizionare, producție, piață, relații de cercetare, bancare etc.), sociale, tehnologice, ecologice şi de protecție fizică, informațională, de personal, împotriva incendiilor şi catastrofelor naturale, şi care să fie capabil să atenueze consecințele producerii evenimentelor nedorite şi să contribuie la restabilirea cât mai rapidă a capacității de producție.

În esență, acest concept trebuie să prevadă:

- analiza amenințărilor;
- determinarea vulnerabilităților;
- evaluarea riscurilor producerii evenimentelor nedorite şi a consecințelor acestora;
- stabilirea clasei de securitate a capacității şi a strategiei de securitate, în funcție de riscurile şi costurile posibil a fi suportate;
- definirea mediului de securitate necesar păstrării şi dezvoltării capacității de producție;
- definirea securității mediului de afaceri;
- realizarea, implementarea şi integrarea mecanismelor de securitate intr-un sistem complex şi eficace;
- stabilirea şi constituirea structurii de securitate care să asigure stabilitatea dinamica a sistemului;
- evaluarea, testarea şi autorizarea sistemului de securitate realizat;
- determinarea limitelor de deschidere şi de perfecționare;
- stabilirea măsurilor de mentenanță;
- definirea şi realizarea cadrului de asigurare complexă (pagube, riscuri etc.) a capacității de producție protejate.

Evident, conceptul de securitate este o problemă de mare profesionalism, dar, pentru ca acesta să fie cât mai adecvat nevoilor reale de protecție, el trebuie realizat într-o strânsă colaborare cu beneficiarul, cu analize şi testări complexe, pe subetape, etape şi în final.

Consecința realizării conceptului o reprezintă mediul de securitate al capacității industriale, care trebuie să asigure:

- securitatea mediului de afaceri;
- securitatea proceselor de producție;
- securitatea calității;
- securitatea ecologică;
- confidențialitatea tehnologică;
- securitatea fizică (perimetre, clădiri, linii tehnologice, capacități de conducere şi informaționale, personal, bunuri);
- securitatea informațiilor (inclusiv licențe, mărci, rețete de fabricație);
- un cadru moral de educație şi comportament pentru securitate al întregului personal angajat (norme, angajamente de confidențialitate, coduri deontologice);

- prevenirea şi stingerea incendiilor;
- protecția împotriva catastrofelor naturale;
- cadrul juridic al desfăşurării activității structurii de securitate;
- cadrul, resursele şi procedeele de înlăturare a consecințelor producerii evenimentelor nedorite şi de restabilire a capacității de producție.

Pentru a asigura mediul, sistemele de securitate ale capacităților industriale trebuie să realizeze:

- prevenirea şi descurajarea acțiunilor răuvoitoare;
- detecția, cât mai devreme posibil, a acțiunilor răuvoitoare;
- întârzierea desfăşurării acțiunii răuvoitoare;
- stoparea acțiunii (prinderea şi neutralizarea răuvoitorilor înainte de a-şi finaliza acțiunea);
- micşorarea la minimum posibil a urmărilor unei acțiuni răuvoitoare reuşite;
- evidențierea unui număr cât mai mare de indicii în vederea urmăririi şi prevenirii răufăcătorilor;
- siguranța şi stabilitatea proceselor şi afacerilor;
- confidențialitatea informațiilor şi a proceselor de conducere;
- protecția împotriva incendiilor şi a catastrofelor naturale;
- eliminarea sau atenuarea, cât mai mult posibil, a accidentelor tehnologice şi de muncă, precum şi a celor cu consecințe ecologice.

În vederea realizării unui mediu de funcționare optimal, pentru sistemele de securitate trebuie adoptate următoarele măsuri:

- structurarea optimală a construcțiilor – arhitectură şi instalații;
- aplicarea celor mai performante tehnologii de supraveghere şi alarmare;
- măsuri organizatorice (atât în interior, cât şi în mediul de afaceri) adecvate;
- realizarea unui sistem informatic util, eficace şi cu suport sigur (rețele de calculatoare şi baze de date).

Structura sistemului de securitate va avea la bază datele rezultate din analizele descrise şi conceptul stabilit:

- strategia de securitate;
- amenințările, vulnerabilitățile, tratarea riscurilor şi direcțiile de insecuritate;
- scopul acțiunilor răuvoitoare;
- atacurile maxim credibile;
- zonele critice (vitale).

La structurarea sistemelor de securitate industrială trebuie să se țină seama şi de următoarele principii:

- sistemul de securitate este rezultatul unei concepții, al strategiei alese şi al unei atente analize de costuri si eficiență;
- are comportament adaptabil, este deschis şi perfectibil, dar este dedicat obiectivului pe care îl protejează;
- are structură mixtă (om – maşină) şi caracter cibernetic, cu autoreglare şi învățare în funcție de politicile de securitate de succes aplicate;
- "înghețarea" şi neadaptarea în securitate înseamnă insecuritate;

• costurile relativ mari ale securității pot fi serios diminuate prin analize profesionale şi mecanisme adecvate şi, oricum, compensate de siguranța afacerilor, producției, satisfacția clienților, siguranța şi comportamentul personalului.

3. Beneficiile sistemului integrat de securitate

Multiplicator de forță

Sistemele de securitate integrate reprezintă multiplicatori ai forțelor. Aceasta deoarece ele pot mări raza de acțiune a personalului de securitate, ofițerul de la consolă / pupitru pătrunzând cu „ochii", „urechile" şi „vocea" acolo unde în mod normal sau în timp util nu se poate ajunge.

Folosirea supravegherii video întăreşte rolul ofițerilor de patrulare întrucât cu ajutorul camerelor video se poate realiza o mai bună supraveghere decât cea făcută doar cu ajutorul personalului. Sistemele de detecție şi supraveghere semnalează personalului de securitate despre comportamente / situații necuvenite sau suspecte, iar sistemele de comunicații permit ofițerilor să se adreseze subiecților dintr-o anumită clădire din alt stat sau dintr-o altă țară în timp ce comportamentul lor este urmărit pe ecran.

Sisteme multiple

Integrarea alarmei, controlului accesului, supravegherea video şi a comunicațiilor de securitate într-o singură platformă hardware / software permite o folosire mult mai eficientă a forței umane. Cu cât integrarea sistemelor este mai bună, cu atât organizația îşi va putea folosi mai eficient forța de securitate.

Zone multiple

Monitorizarea mai multor zone extinde abilitatea sistemului. În acest moment este necesar un sistem de securitate extins întrucât monitorizarea mai multor zone implică folosirea unei rețele sau a internetului. Monitorizarea mai multor zone poate fi înşelătoare datorită lărgimii de bandă a rețelei.

Mai multe puncte de lucru

De asemenea, câteva organizații mari au mai multe unități de lucru. De exemplu, o companie petrochimică poate avea unități de foraj, unități de transport, rafinării, terminale şi puncte de vânzare. Toate acestea pot beneficia de introducerea într-un program de securitate.

Performanță îmbunătățită a sistemului

Sistemele extinse asigură, de asemenea, o performanță semnificativ îmbunătățită. Integrarea sistemelor multiple în diverse zone într-o interfață coezivă a utilizatorului permite o comandă şi un control simple, directe. Sistemele gigant devin controlabile.

Monitorizare îmbunătățită

Monitorizarea sistemului este de obicei dramatic îmbunătățită față de sistemele din clasa non-extinsă. Integrarea alarmelor, controlului accesului, supravegherii video

şi a comunicațiilor într-o platformă oferă ofițerului de la consolă informații coerente şi în timp real despre evenimentele în desfăşurare şi tendințe / intenții. Acest lucru este dovedit în cazul sistemelor care folosesc software de „conştientizare" a situației care situează alarmele şi avertizările într-un context dinamic al zonei şi al planurilor astfel ca ofițerul de la consolă poate observa activitatea suspectă în desfăşurare conectată nu numai la împrejurimi, ci şi la elementele de securitate care reacționează.

Pregătire redusă

Sistemele de securitate extinse necesită mai puțină pregătire. Funcțiile de bază ale operatorului consolei pentru un sistem cu adevărat bine proiectat pot fi învățate în doar câteva minute (alarme de răspuns, vizualizarea înregistrărilor video asociate, răspunsul la intercomunicații). Întrucât interfața este standardizată în cadrul întreprinderii, se practică pregătirea între clădiri şi facilități. De asemenea, operatorii unei zone pot asigura sprijin pentru un ofițer de la consolă sau pot supraveghea o alta.

Comunicații mai bune

Sistemul asigură de asemenea comunicații mai bune. Imaginați-vă o singură platformă software care integrează intercomunicațiile de securitate, telefonul, telefoanele celulare cu funcții integrale walkie-talkie, radio cu 2 căi etc. într-o platformă uşor de operat.

Imaginați-vă un ofițer de consolă care poate purta o cască fără fir, o cască cu fir sau care poate folosi microfonul şi boxele computerului şi, pentru a vorbi, să apese un buton cu piciorul sau mai simplu mouse-ul. Eficiența sistemului este mult mai mult îmbunătățită atunci când sistemul înşiruie intercomunicațiile corespunzătoare automat de fiecare dată când este selectată o cameră. Cu cât sistemul prezintă operatorului consolei uneltele pentru a acționa ca şi cum el / ea ar fi la fața locului, cu atât mai mult sistemul serveşte scopului de securitate. (Această funcție este cel mai bine îndeplinită prin software de conştientizare a situației adăugat la software-ul convențional al sistemului integrat de securitate).

Eficiență îmbunătățită a muncii

Pentru multe din motivele prezentate mai sus, sistemele de securitate integrate şi extinse sporesc eficiența muncii. Există mai puține console, mai puține gărzi, nu există monitorizare suplimentară, nu există monitorizare live nocturnă acolo unde aceasta nu era eficientă din punct de vedere al costurilor şi există ajutor reciproc între zone şi clădiri. Toți aceşti factori scutesc personalul de efectuarea activității de patrulare şi îl pune în direct cu consola centrală.

Costuri reduse pentru mentenanță / întreținere

În general, sistemele de securitate integrate sunt construite folosind o tehnologie comună pentru întreaga platformă. Ele sunt de asemenea în general construite în baza unei tehnologii mai simple decât una sofisticată. Cheia succesului o reprezintă deseori combinația elegantă de tehnologii simple într-un sistem superior rafinat. Această simplicitate arhitecturală inerentă rezultă deseori în costuri de mentenanță / întreținere mai reduse. Deşi rezultatele sunt elegante şi sofisticate,

tehnologia este de fapt mai simplă acum decât în trecut. Ideea constă în combinarea funcțiilor logice booleane simple (şi, sau, nu, numărare, contorizare etc.) în mod eficient.

Durata de viață a sistemului prelungită

Sistemele de securitate au de regulă viață scurtă. Sistemele de securitate contemporane sunt alcătuite din numeroase componente fragile care fie se deteriorează, fie nu se pot moderniza pe măsură ce sistemul lucrează.

Astfel, atunci când sunt necesare upgradări, este deseori necesar ca elemente care nu sunt foarte vechi să fie aruncate întrucât nu sunt compatibile cu tehnologiile mai noi. Această uzură din construcție are tradiție în istoria sistemelor de securitate. Majoritatea sistemelor de construcție sunt aşteptate să reziste 15-20 ani. Unele sisteme de construcție, inclusiv rețeaua electrică de bază, sunt aşteptate să aibă aceeaşi durată de viață ca şi clădirea respectivă. În orice caz, majoritatea sistemelor electronice realizate de fabricanți importanți şi instalate de integratori importanți rezistă mai puțin de 7 ani. Un sistem de securitate integrat bine proiectat ar trebui să reziste 10-15 ani între upgradările arhitecturale importante.

Cum se realizează integrarea

Integrarea sistemului presupune atât integrarea componentelor, cât şi integrarea funcțiilor. Funcțiile de nivel înalt se pot realiza integrând componente într-un sistem de lucru în locul subsistemelor deconectate individuale. Integrarea sistemelor nu reprezintă o provocare din punct de vedere electronic; este desigur o provocare tehnică, dar mai mult, ea reprezintă o provocare a imaginației. Uneori, cercetarea, explorarea şi invenția sunt necesare.

Concluzii

Legislația şi politica națională nu stabilesc reguli de bază complete pentru protecția platformelor maritime, reguli care trebuie să includă prevenirea şi minimalizarea atacurilor teroriste, pregătirea echipajului pentru a fi gata de a reacționa în fața atacurilor, o capabilitate de răspuns imediat la fața locului şi organizarea pentru refacerea în urma unui atac asupra rețelei de energie situate de-a lungul coastei.

Drept urmare s-a impus ca necesitate definirea conceptului de sistem integrat de securitate pentru platformele marine de foraj şi extracție româneşti care operează în zona economică exclusivă a României, concept care s-a bazat pe o analiză complexă a riscurilor şi amenințărilor la adresa securității şi siguranței acestor platforme în contextul geopolitic şi geostrategic actual din zona Mării Negre.

Acest concept va sta la baza stabilirii modelului teoretic funcțional al sistemului integrat de securitate pentru o platformă marină de foraj şi extracție românească, fapt care ar putea contribui în viitor la diminuarea riscurilor la adresa acestor componente ale infrastructurii critice.

Consider că prezenta lucrare poate constitui o bază de plecare într-o abordare structurată şi aduce un mod novator şi în acelaşi timp tehnic de abordare a problematicii securității platformelor marine de foraj şi extracție româneşti.

Bibliografie:

[1]. ARĂDĂVOAICE, Gh., **Terorism, antiterorism, contraterorism**, Bucureşti, Editura ANTET, 1997.

[2]. ASOFIEI, V., **Apărarea comunicațiilor maritime,** Editura Militară, Bucureşti, 2004.

[3]. BUZAN, B., WAEVER; Ole, de WILDE, Jaap, **Security: A New Framework for Analysis,** Lynne Rienne Publishers, London, 1998.

[4]. FILIP, Florin Gh., **Decizie asistată de calculator,** Bucureşti, Editura Tehnică, 2002.

[5]. GARNIER, B., WOODALL, R., *MAPS: The ultimate harbour protection system,* Istanbul, Conferința TICA 2005.

[6]. KESSEL, R.T., **NATO Harbour Protection Trials 2006 analyst report: habour surveillance systems,** NATO Undersea Research Centre, La Spezia, Italy,2007.

[7]. RADU, O., SLĂMNOIU, G., ZĂRNESCU, L., COŞEREANU, L., *Harbor protection against terrorist threats: difficulties and possible solutions.,* NATO Systems Concepts and Integration Panel Symposium – SCI 180: Force protection in the Littorals, Ottawa, Canada, September 25 – 27, 2006.

[8]. STEINHÄUSLER, F., FURTHNER, P., HEIDEGGER, W., RYDELL, S., ZAITSEVA, L., *Security Risks to the Oil and Gas Industry: Terrorist Capabilities,* in Strategic Insights, Volume VII, Issue 1, February 2008.

[9]. SIEGFRIED, R., *Protection against New Asymmetric Underwater Threats*, Conference Proceedings – Underwater Defence Technology Europe 2006, Section 10A.2.

[10]. ȘORICUȚ, Cristian, *Sisteme de înaltă securitate*, în revista „ALARMA – Arta de a trăi în siguranță!”, septembrie 2008.

MODEL TEORETIC FUNCȚIONAL DE SISTEM INTEGRAT DE SECURITATE PENTRU O PLATFORMĂ MARINĂ DE FORAJ ŞI EXTRACȚIE ROMÂNEASCĂ

Georgică SLĂMNOIU*

The paper presents the results of the author's research on the theoretical functional model of the integrated security sistem for a Romanian marine drilling and extraction rig.

The mechanisms of security system for the marine drilling and extraction rig integrated are pointed out: perimetral protection and physical barriers; access control; detection of breaking-in attempt; surveillance by closed circuit television; informational; main and secondary control centers; electro-feeding.

Introducere

În esență, un sistem integrat de securitate pentru platformele marine de foraj şi extracție este un sistem tipic de comandă şi control (C4I) a cărui funcții de bază sunt:

- culegerea de informații prin diverse mijloace, inclusiv tehnice;
- transmiterea şi procesarea informațiilor;
- asistarea actului de decizie;
- asigurarea de mijloace pentru ripostă.

Sunt unanim acceptate două axiome în analiza acestui domeniu:

- practic, este imposibil să se asigure protecția 100% a unei infrastructuri critice;
- nu există o soluție unică, universală pentru rezolvarea acestei probleme.

Particularizarea conceptului de securitate pentru platforme marine de foraj şi extracție, urmăreşte implementarea sistemului conform prevederilor amintite, precum şi evaluarea, proiectarea şi implementarea mecanismelor integrate de securitate incluzând:

- măsuri constructive şi de dotări;
- măsuri organizatorice şi procedurale;
- măsuri de resurse umane şi personal.

În principiu, sistemul de securitate al unei platforme marine de foraj şi extracție trebuie să cuprindă următoarele mecanisme:

- protecție perimetrală şi bariere fizice;
- control al accesului;
- detecție a tentativei de efracție;
- supravegehere cu televiziune cu circuit închis;
- informațional;
- centre de control principale şi secundare;
- electroalimentare.

* **Comandor conferențiar universitar, Centrul de Cercetare Ştiințifică pentru Forțele Navale, Constanța**

1. Mecanismul de securitate

Mecanismul de securitate reprezintă elementul pragmatic al strategiei de securitate şi care, în funcție de complexitatea sa, se manifesta sub una din formele următoare:

- pachet de măsuri, ce conține soluții tehnice şi organizatorice parțiale, de domeniul anilor ‘70;
- mecanism (integrat) de securitate, reunind măsuri, echipamente şi forțe umane organizate profesional;
- sistem de securitate, cu caracteristici specifice teoriei sistemelor şi funcții de previziune şi adaptabilitate.

În funcție de caracteristicile concrete ale obiectivului structura mecanismului de securitate se poate construi plecând de la modelul din schema prezentată în figura 1.

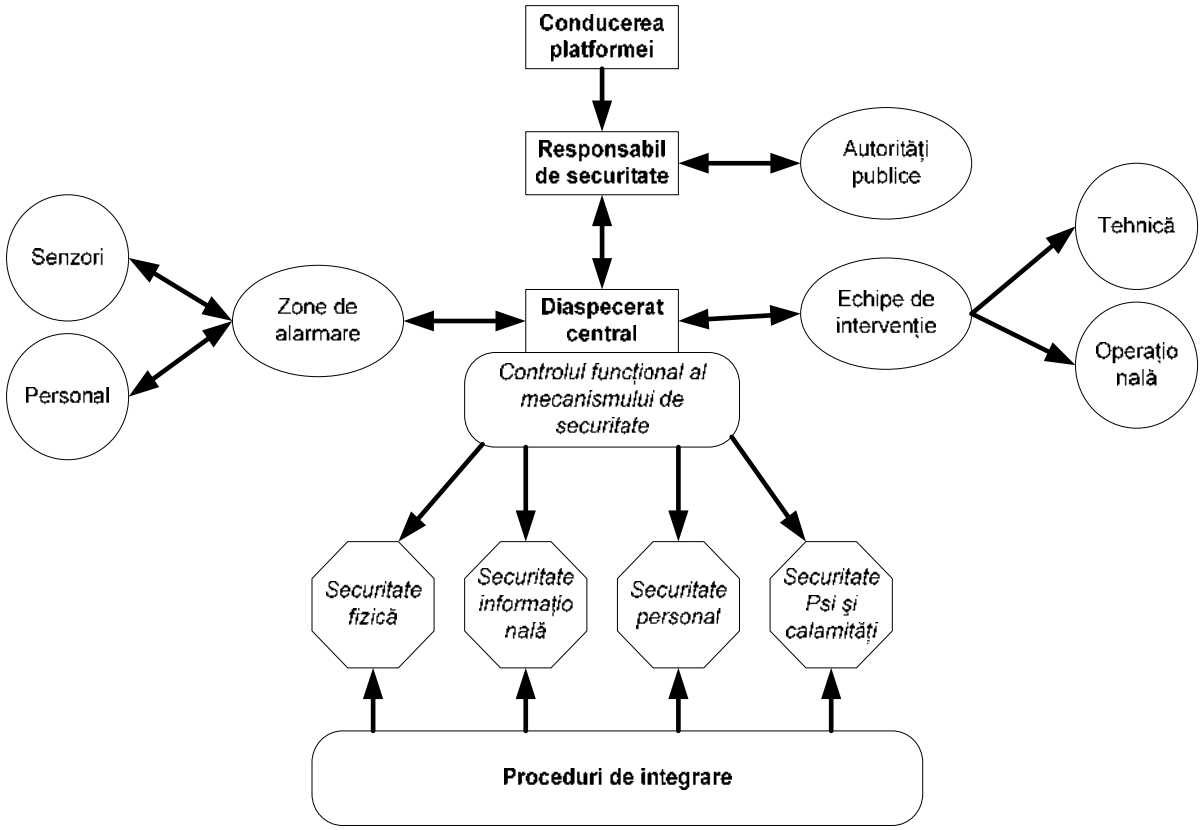

Fig. 1 Model structural al mecanismului de securitate

Spațiul multidimensional în care platforma îşi poate exercita funcțiunile fără influențe destabilizatoare din partea condițiilor externe şi în siguranță față de atacurile şi amenințările posibile reprezintă mediul de securitate. Evident, dimensiunile mediului sunt date de relația dintre acesta şi riscul asumat şi de costurile posibil a fi suportate.

Mecanismul de securitate fizică, ca parte componentă a mecanismului de securitate a unei platforme marine de foraj şi/sau extracție are ca scop principal detecția, întârzierea şi stoparea (anihilarea) unei acțiuni ostile sau a unei situații

periculoase. El reuneşte mecanisme cu rol de barieră fizică, detecţie la efracţie şi incendiu, de control acces, de supraveghere cu camere TV, precum şi mecanisme de alarmare, intervenţie şi stingere a incendiilor.

Din punct de vedere structural mecanismul de securitate fizică are aspectul prezentat schematic în figura 2.

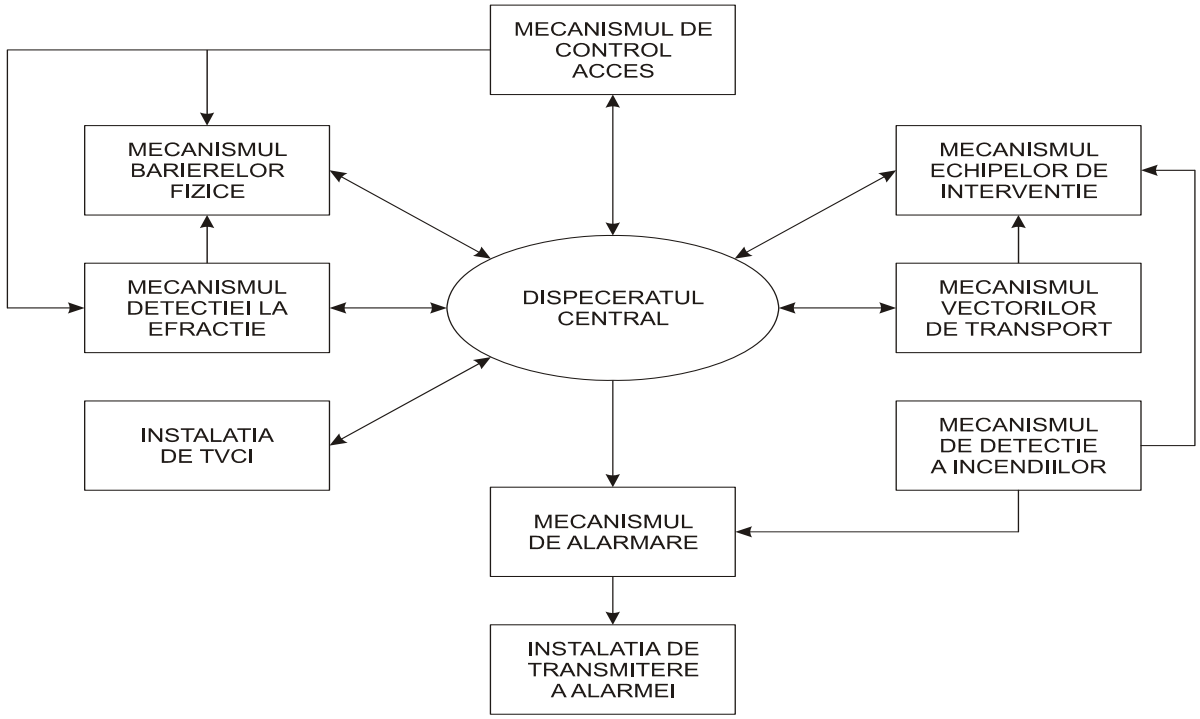

Fig. 2 Structura mecanismului de securitate fizică

Constructiv, toate mecanismele de supraveghere/interdicţie trebuie să aibă o dispunere circular-concentrică, pentru a asigura o separaţie eficientă a zonelor vitale situate la interior faţă de mediul extern. Numărul de inele-bariere de protecţie necesare se proiectează pentru a obţine întârzierea calculată.

Printr-o supraveghere/interdicţie de tipul celei prezentate în figura 3 sistemul integrat de securitate asigură:

- detecţia şi monitorizarea tuturor zonelor prin:

radare multiple de detecţie, localizate pentru a asigura o acoperire de 360°;
detecţia avioanelor mici, de viteză mare;
conectarea la un transponder AIS (sistem de identificare automată) de la bord care furnizează locaţia tuturor navelor cunoscute şi „amice”;
detecţia submarinelor şi a vehiculelor subacvatice de transport scafandri;

- alertarea şi identificarea potenţialelor ameninţări prin:

zonele de avertizare şi alarmare iniţiate de către intruşi;
alertare automată prin utilizarea camerelor CCTV/termale (IR) cu performanţe ridicate şi a sonarelor de înaltă rezoluţie;
operatorul poate evalua şi clasifica alarmele intruşilor de la consola centrală.

- angajarea posibilelor ameninţări care intră în zona de securitate a platformei

prin:

operatorul poate angaja nava „amenințătoare” cu dispozitivul acustic cu putere ridicată şi rază mare de acțiune (LRAD) şi sisteme cu energie dirijată sau sisteme telecomandate;

mesaje de avertizare pre-înregistrate emise clar la distanțe mai mari de 500m;

tonul de avertizare poate induce în eroare personalul pe o rază de 300m;

lumină puternică de căutare cu caracteristică stroboscopică pentru atenție vizuală şi operare pe timp de noapte;

similar, pentru zona subacvatică operatorul poate utiliza sisteme acustice specifice;

în jurul platformei se dispune o barieră de flotoare şi plase „antisubmarin” ce nu permite accesul neautorizat al ambarcațiunilor rapide „kamikaze” sau al vehiculelor subacvatice telecomandate identificate şi clasificate ca „agresoare”.

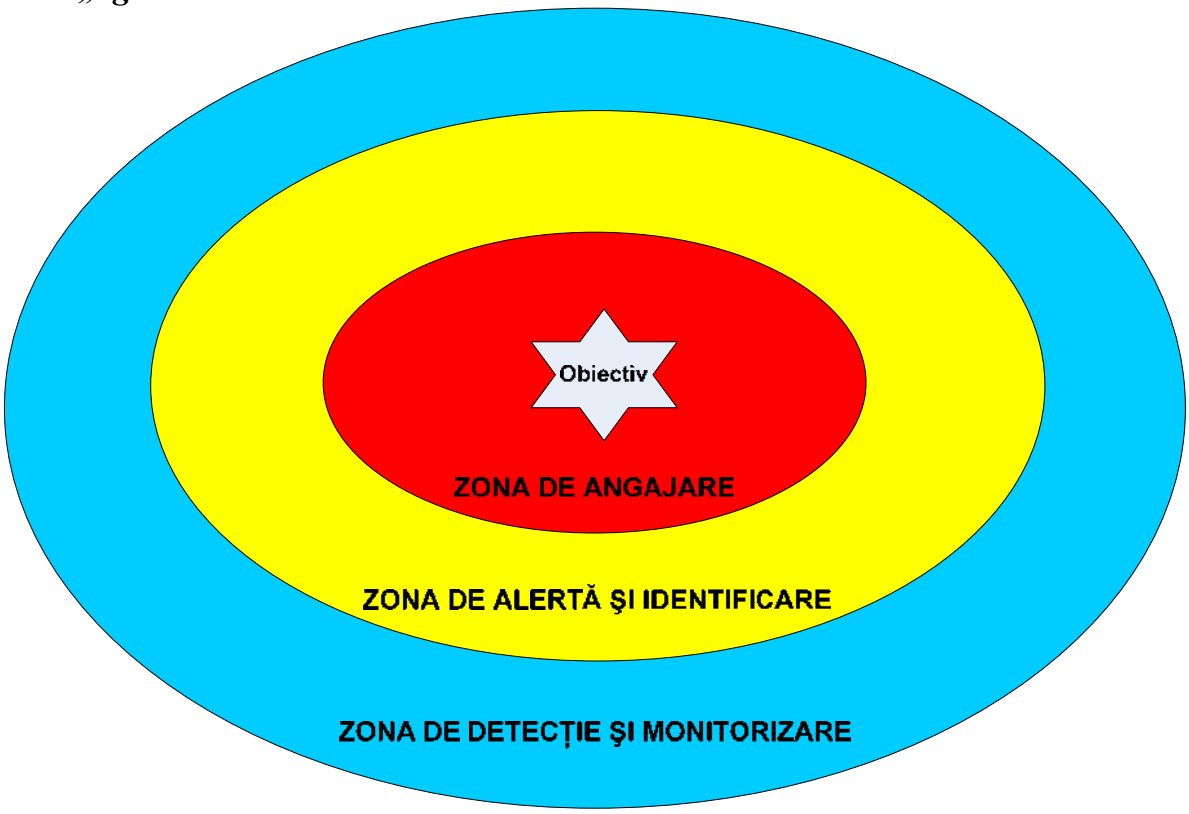

Fig. 3 Structura mecanismului de supraveghere / interdicție

2. Timpul de răspuns

Arhitectura de securitate propusă utilizează metoda de protecție în adâncime care se bazează pe stabilirea de zone concentrice de monitorizare în care sistemele de detecție a potențialilor intruşi sunt amplasate cât mai aproape de perimetru pentru a obține un timp minim pentru identificare şi reacție în zona de responsabilitate. Subcomponentele sistemului de protecție cu rol de detecție, întârziere şi neutralizare

a agresorilor trebuie să aibă o dispunere circular-concentrică, pentru a asigura o separaţie eficientă a zonelor vitale situate la interior faţă de mediul extern. Numărul de inele-bariere de protecţie necesare se proiectează pentru a obţine întârzierea calculată.

Buna funcţionare a sistemului şi eficienţa acestuia se apreciază prin analiza timpilor de răspuns pentru fiecare din etapele ciclului de funcţionare din figura 4. Aceşti timpi sunt dependenţi atât de soluţia de proiectare şi de performanţele sistemului de senzori (timpul de detecţie şi de transmitere a alarmei) cât şi de performanţele metodelor şi algoritmilor de identificare (timpul de identificare a cauzei), dar şi de factorul uman şi procedural (timpul de luare a deciziei şi de intervenţie a forţelor de reacţie).

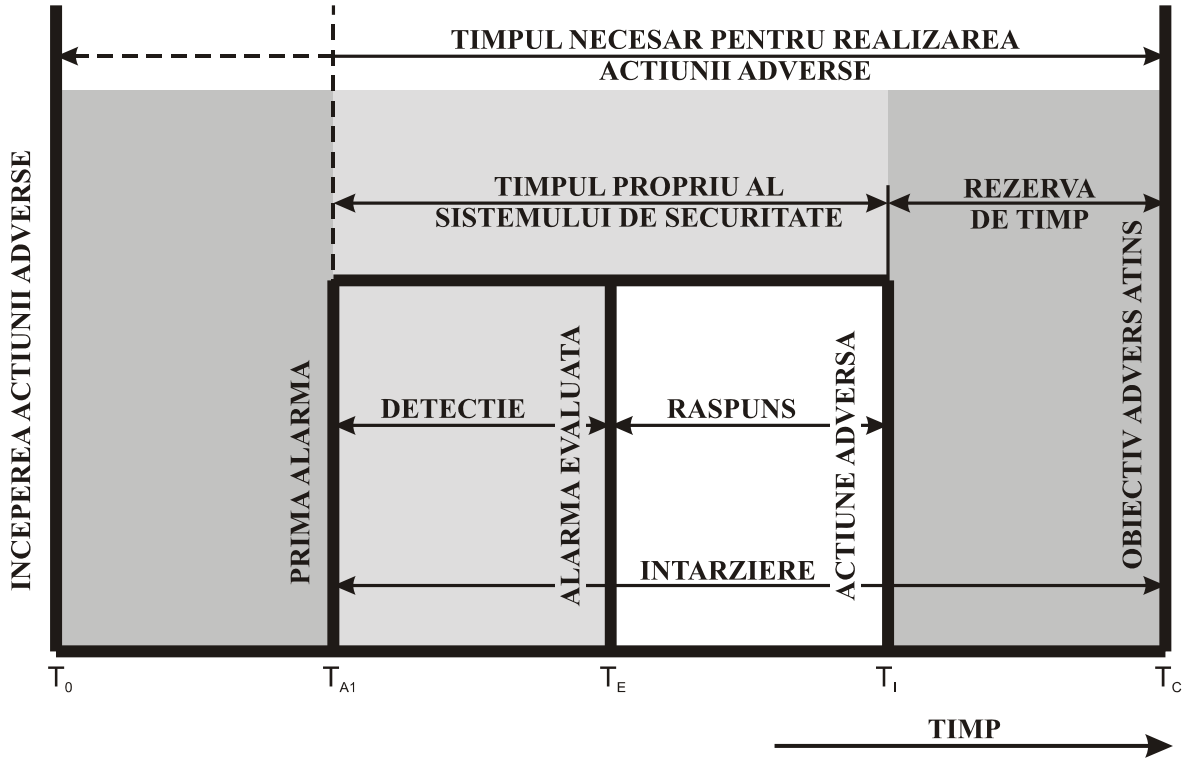

Fig. 4 Timpul de răspuns global

Să analizăm de exemplu cazul scafandrilor:

- echipamentele pot fi achiziţionate relativ facil;
- fabricarea unor încărcături explozive sau achiziţionarea acestora pe canale obscure nu trebuie considerată o dificultate;
- pot fi lansaţi de ambarcaţiuni de agrement, de pe nave comerciale etc.;
- caracteristicile specifice (de exemplu ţăria ţintei) variază semnificativ în funcţie de sistemul sonar (frecvenţa de lucru, tip de modulaţie etc.), circuitul respirator utilizat (închis sau deschis) ş.a.m.d.;
- evoluează într-un mediu ale cărui caracteristici îngreunează detecţia: zgomot datorat traficului extrem de ridicat, ape puţin adânci, posibilităţi de mascare ridicate etc.

La viteza de 1 Nd (≈ 0.5 m/s) scafandrul parcurge o distanţă de 500 m într-un timp de aproximativ 17 minute. Aceşti 500 m reprezintă (în mod curent) distanţa de

detecție pentru sistemele sonar destinate descoperirii scafandrilor pentru o țintă cu tăria de – 25 dB şi asigurându-se o probabilitate de detecție mai mare de 90%. Dacă luăm în considerație timpul necesar detecției, identificării şi clasificării țintei, stabilirii traiectoriei, aprecierii gradului de periculozitate a acesteia ş.a.m.d. se poate observa că timpul necesar intervenției echipei de contra-acțiune rămâne de circa 8 - 10 minute, ceea ce va implica utilizarea unor mijloace ultrarapide de deplasare, localizarea şi neutralizarea „instantanee" a agresorului.

Dacă avem de a face cu atacul unei echipe teroriste, coordonate în timp şi spațiu, situația devine critică. Acest fapt se poate agrava ținând cont că tăria țintei pentru un scafandru cu circuit deschis poate ajunge la – 27 dB (la 100 kHz), bulele de aer rămase în siajul unei nave maschează pe o perioadă de timp semnificativă ținta (figura 5), iar prezența diverselor obiecte din zona de supraveghere (figura 6), pe lângă faptul că permite scafandrilor să se ascundă, îngreunează semnificativ activitatea operatorului.

Făcând o analiză similară pentru un AUV/ROV ce se deplasează cu o viteză de 4 Nd, remarcăm că acesta parcurge distanța de 1600 m (o distanță uzuală de descoperire a acestui tip de țintă de către sistemele sonar) în aproximativ 13 minute. Dacă luăm din nou în considerație timpul necesar detecției, identificării şi clasificării țintei, stabilirii traiectoriei, aprecierii gradului de periculozitate a acesteia se poate observa că timpul necesar intervenției echipei de contra-acțiune rămâne de circa 6 - 8 minute, ceea ce va implica o acțiune extrem de rapidă.

Se pare că am uitat faptul că mecanismul de securitate fizică, ca parte componentă a mecanismului de securitate a zonei în care se află platforma are ca scop principal detecția, întârzierea şi stoparea (anihilarea) unei acțiuni ostile sau a unei situații periculoase.

Timpul de răspuns global al sistemului de securitate depinde de barierele aflate în calea de pătrundere a intrusului, de timpul de detecție al sistemului şi de rapiditatea acțiunii formațiilor de intervenție.

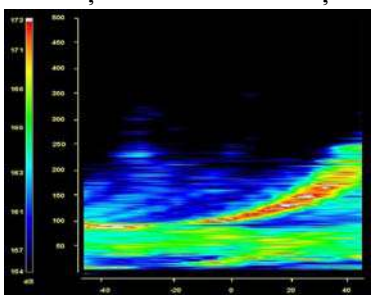

Fig. 5 Zgomot datorat traficului

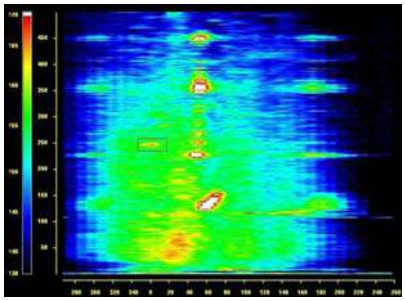

Fig. 6 Scafandru cu circuit închis descoperit la 250 m

La o primă analiză rezultă că:

- se impune protecția prin utilizarea de bariere fizice în scopul întârzierii agresorului (creşterii timpului necesar acțiunii);
- se impune utilizarea (pe lângă senzori de tip sonar) şi a unor senzori non-acustici (TV/laser, magnetometre etc.), precum şi elaborarea unor algoritmi robuşti de fuziune a datelor pentru creşterea probabilității de detecție şi simultan scăderea (în limite rezonabile) a probabilității alarmelor false, cu efect direct asupra micşorării constantei de timp a sistemului de securitate;

• se impune efectuarea de cercetări aprofundate şi crearea unor baze de date cu „amprente” specifice (pentru a putea discerne între un scafandru şi un delfin de exemplu) în scopul micşorării intervalului dintre aliniamentul primei alarme şi momentul identificării / clasificării agresiunii.

Astfel de analize (în fapt mult mai aprofundate, ținând cont de specificitatea obiectivului de protejat, de tipul atacului, etc.) trebuiesc efectuate pentru toate amenințările, pentru toate mediile de acțiune (aerian, terestru, subacvatic).

3. Atribuțiuni funcționale / tehnologii specifice ale sistemului integrat de securitate

Principalele atribuțiuni funcționale ale unui sistem integrat de securitate pentru protecția platformelor marine sunt:

• detecția amenințării;
• clasificarea amenințării;
• interdicția, descurajarea şi neutralizarea;
• diminuarea consecințelor.
•

Detecția amenințării

Activitatea de detecție a amenințării şi, implicit, sistemele ce participă la aceasta reprezintă una dintre componentele de bază ale unui sistem integrat de securitate. O prezentare succintă a funcțiunilor componentelor ce participă la detecție precum şi a tehnologiilor potențiale este efectuată în tabelul nr. 1.

	Detecție	Senzori
MISIUNI	➢ Descoperirea „amenințării” înainte de atac ➢ Identificarea țintei atacului ➢ Menținerea unei posturi defensive (neagresive)	➢ Detecția potențialelor amenințări ce se apropie de aria protejată sau aria de interes
TEHNOLOGII	➢ Fuziunea datelor ➢ Recunoaşterea caracteristicilor / anomalii ➢ Avertizare timpurie ➢ Diseminarea informațiilor ➢ Utilizarea unor structuri „inteligente”	➢ Radar/EO/IR/acustic ➢ Detecția focurilor de armă ➢ Detecția scafandrilor (cu mijloace acustice sau non-acustice)

Tabelul nr. 1

Clasificarea / identificarea amenințării

Componentele (tehnice şi umane) aparținând sistemului integrat de securitate şi care asigură clasificarea unui contact trebuie să determine:

• contactul este amic /inamic /neutru?
• misiunea?
• autorizat / neautorizat?
• înarmat sau nu? cu ce?

Din această perspectivă, tehnologiile utilizate /utilizabile trebuie să se concentreze pe următoarele direcții:

- detecția explozivilor;
- detecția armelor de foc;
- obținerea de date biometrice;
- integrarea senzorilor etc.

Interdicția, descurajarea şi neutralizarea

Acțiunea de interdicție are ca obiective principale:

interzicerea accesului în zona protejată (mai ales în zona de angajare – v. figura 3);

facilitarea accesului pentru persoane / platforme autorizate;

îmbunătățirea capabilităților (din perspectiva securității) simultan cu reducerea personalului specific.

Această acțiune se realizează prin utilizarea unor tehnologii care să permită:

asigurarea unor zone precise (la suprafață şi subacvatice);

pasaje de acces rapid pentru personalul autorizat;

bariere fizice şi virtuale;

sisteme de alarmare cu rată redusă de alarme false;

oprirea navelor /vehiculelor de transport scafandri la distanțe de siguranță;

integrarea / automatizarea sistemelor de supraveghere.

Descurajarea presupune utilizarea mijloacelor non-letale pentru influențarea acțiunilor posibilelor amenințări atunci când regulile de angajare sau incertitudinile nu permit folosirea mijloacelor letale.

Mijloacele utilizate pentru descurajare pot fi:

arme cu energie dirijată;

sisteme ce asigură scoaterea din funcțiune la distanță a navelor telecomandate;

sisteme non-letale împotriva scafandrilor;

automatizarea „răspunsului" activ;

sisteme fără om la bord: submarine, de suprafață, aeriene (UAV, USV, UUV).

Neutralizarea amenințării presupune utilizarea mijloacelor letale pentru:

distrugere rapidă şi cu acuratețe a amenințării la o distanță de siguranță;

minimizarea efectelor colaterale.

Pentru neutralizare se pot folosi:

mijloace telecomandate de atac (RHIB-uri cu armament, ROV-uri „one shot").

Diminuarea consecințelor

Diminuarea consecințelor implică toate acele acțiuni şi măsuri ce au ca scop:

- reducerea stricăciunilor şi pierderilor pe timpul şi după atac;
- refacerea rapidă a întregilor capabilități operaționale.

Pe lângă acțiunile de anticipare a unor atacuri de diversiune înaintea atacului principal şi acțiunile prin care se reduce întârzierea între momentul alarmei şi momentul „Gata de ripostă”, diminuarea consecințelor se mai poate efectua prin: reducerea efectului impactului /exploziilor; sisteme de refacere prin decontaminare rapidă; refacerea rapidă (chiar temporară) a securității perimetrale; rețele de computere redundante (auto-adaptive); existența unor sisteme de protecție / contraacțiune active.

4. Arhitectură tipică a sistemului integrat de securitate pentru o platformă marină de foraj şi extracție românească

Toate cerințele enunțate mai înainte conduc la concluzia că nu se poate folosi o singură tehnologie de detecție împotriva tuturor amenințărilor, mai ales în situația când vrem să protejăm un câmp petrolifer marin, iar obiectivele de apărat (platforme marine de foraj şi extracție, conducte submarine, nave de alimentare şi transport țiței) sunt multiple. Totodată, este nevoie de un complex de tehnologii de detecție pentru ca informația să fie redundantă, să se asigure o rată a alarmei false cât mai redusă şi urmărirea țintelor să se facă cu o mai mare acuratețe. Distanțele de descoperire ale potențialelor ținte se vor stabili astfel încât să permită o intervenție eficientă a forțelor de reacție.

Sistemul de protecție al platformelor marine de foraj şi extracție împotriva atacurilor asimetrice venite de pe mare trebuie:

să fie modular;
să fie adaptabil;
să înglobeze tehnici de tehnologii de actualitate;
să necesite costuri reduse de întreținere şi reparații;
să asigure o probabilitate de alarmă falsă cât mai redusă;
să fie uşor de utilizat.

O structură tipică şi minimală a sistemului integrat de securitate pentru o platformă marină de foraj şi extracție este prezentată în fig. 7. Această structură poate fi extinsă (în funcție de politica companiei referitoare la securitate) cu sisteme de recepție pentru semnale AIS (Sisteme de Identificare Automată), module de legături radio suplimentare celor existente, integrarea sistemelor de protecție internă, alarme de incendiu, efracție etc.) sau sisteme de contraacțiune / contralovitură.

Pentru structura din figura 7, a cărei detaliere şi nuanțare este reprezentată în figura 8, voi prezenta în continuare câteva detalii semnificative.

O schiță mai extinsă a unei asemenea arhitecturi, ce scoate în evidență şi zonele supravegheate, este prezentată în figura 8.

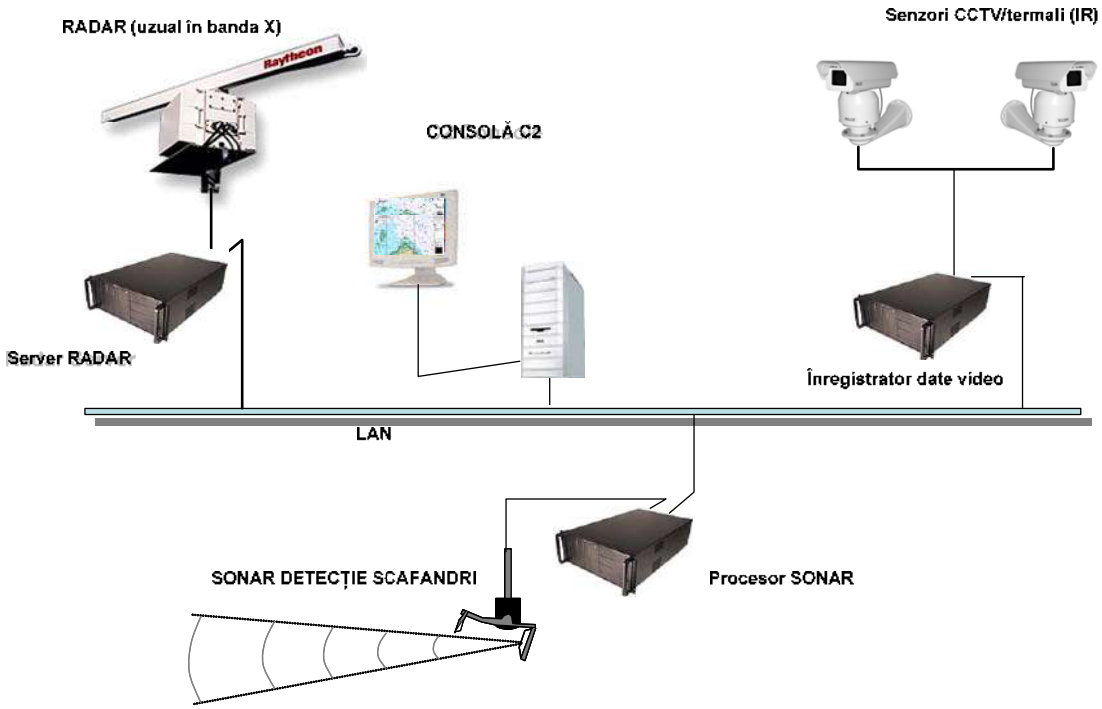

Fig. 7 Structura de principiu a sistemului integrat de securitate

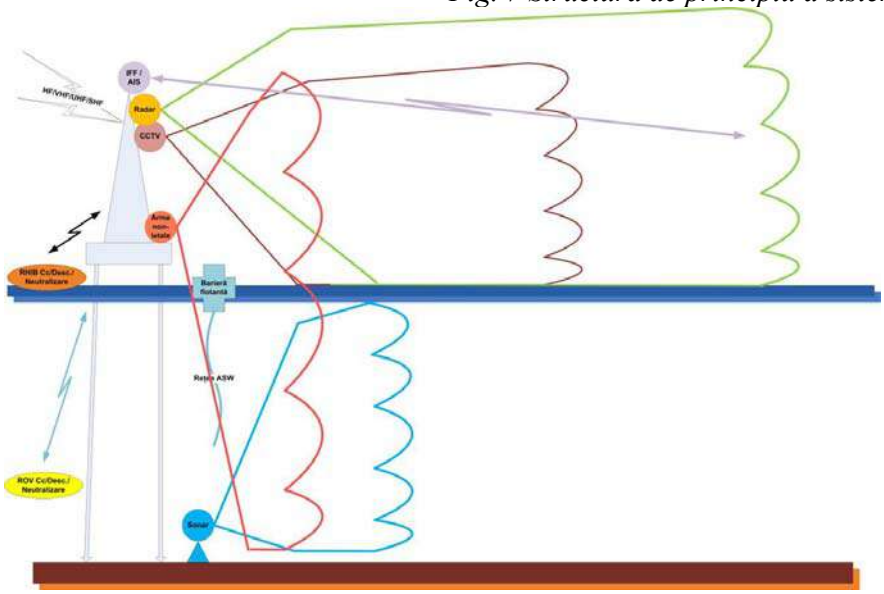

Fig. 8 Zonele supravegheate de sistemul integrat de securitate

4.1. Sistemul radar pentru supravegherea zonelor de detecție şi alertă

Printre avantajele majore ale utilizării unui sistem radar pentru supraveghere a zonelor de detecție/monitorizare şi alertă/identificare menționăm:

sistemul este fiabil pe distanțe mari în condiții de mare agitată;
este complet automat – interacțiunea cu operatorul este minimă;
separă modul de urmărire pentru ținte cu viteză mică, medie sau mare;
rată dorită de alarme false vs. sensibilitate.

Dacă privim una din principalele strategii ale teroriştilor – aceea de a-şi desfăşura atacurile sub acoperirea întunericului atunci când vigilența securității este minimă – aceasta evidențiază un punct slab al protecției platformelor maritime.

Oamenii din punct de vedere empiric reprezintă detectori slabi întrucât sunt predispuşi să le fie distrasă atenția sau să îşi piardă concentrarea în orice moment. Adăugând faptul că platforma este iluminată foarte slab sau nu este iluminată deloc, primul indiciu asupra intruşilor ostili poate apărea în momentul în care aceştia sunt deja pe structura respectivă. Aceasta elimină orice posibilitate de a descuraja sau împiedica pătrunderea intruşilor pe platformă.

Într-un mediu maritim tipic, Supravegherea Radar (RS) reprezintă elementul cheie pentru apărarea împotriva eventualelor atacuri. SR asigură o vigilență 24/7 ce nu depinde de oameni, permițând detecția din timp şi avertizarea în avans a navelor ce se apropie în Zona de Interes (AOI). Acest lucru permite personalului să adopte măsuri de contracarare cum ar fi: avertizări acustice pe platformă; alertarea companiei şi a altor instituții de sprijin împotriva atacurilor (aflate la țărm, Garda de Coastă etc.); iluminarea platformei şi a ambarcațiunii suspecte; inițierea altor proceduri de răspuns.

Acțiunea de răspuns a personalului platformei va transmite în mod clar ambarcațiunii ce se apropie despre faptul că a fost descoperită, înlăturând astfel elementul de surpriză. În multe cazuri, detecția va contribui la oprirea presupuşilor atacatori înainte ca aceştia să ajungă la platformă.

Detecția radar oferă o dimensiune suplimentară țintelor false şi altor tactici folosite de intruşi. În acest scenariu, o primă ambarcațiune suspectă pătrunde în AOI pentru a atrage atenția personalului de securitate şi de a-l face să nu observe o cea de-a doua ambarcațiune ce se apropie din partea opusă a platformei; acest lucru dă intruşilor posibilitatea de a urca discret pe platformă fără a fi observați.

Ultimele descoperiri în RS oferă facilităților maritime o amprentă mai mare pentru detecția intruşilor. Unitățile radar amplasate în spații protejate împotriva exploziilor pot fi instalate oriunde pe platformă oferind o vedere de 360º asupra facilității şi zonei de detecție dimprejur. Fiecare navă este identificată în cadrul unei „Granițe Extinse", în timp ce navele din AOI sunt observate şi avertizate la centrul de comandă a securității. Având vizibilitate maximă asupra zonei din jurul platformei, orice tentativă de atac multiplu va fi clar afişată şi semnalizată – furnizând operațiunilor de securitate perceperea tuturor eventualelor amenințări asupra structurii. În plus, folosirea modelelor bazate pe obiecte pentru programarea calculatoarelor permite proprietăților ecranelor radar să fie conectate direct cu capabilitățile de control. Această înseamnă că personalul structurii de securitate poate privi ecranul radarului ca şi o cameră obişnuită, cu posibilitatea de a scana şi de a face alte tipuri de operațiuni radar ce se fac în mod obişnuit pe o interfață separată a operatorului.

4.2. Sistemul de camere video

Un Sistem de Supraveghere cu circuit închis şi monitor dual poate fi complet integrat cu RS şi sistemul de management al securității pentru evaluarea vizuală a țintelor detectate. Sistemul de Supraveghere CCTV constă într-o cameră video cu

iluminare cu laser pe timp de zi/noapte şi o cameră termică. Folosirea celor două camere optimizează evaluarea vizuală sub o gamă largă a condițiilor de operare.

După cum am identificat anterior, senzorii radar sunt amplasați pe platforme maritime pentru a evalua zonele specifice de detecție. Granița Extinsă exterioară asigură perceperea tuturor navelor de suprafață într-un anumit domeniu al platformei maritime. AOI din interior stabileşte zona de amenințare, deci în momentul în care această zonă este încălcată RS inițiază o alarmă către operatorul de securitate. În acelaşi timp, o imagine live a țintei este afişată pe monitorul operatorului pentru evaluarea obiectului. Dacă ținta este considerată ca fiind „sigură" atunci operatorul recunoaşte alarma şi RVS continuă să urmărească obiectul. Dacă ținta pune probleme, operatorul începe implementarea planului de răspuns pre-determinat.

La stabilirea AOI, este importantă selectarea camerei/camerelor de securitate adecvate pentru a alinia rezoluția camerei cu cerințele de evaluare. De exemplu, AOI poate fi stabilită la o distanță de 1.500 m față de platformă, iar camerele selectate trebuie să asigure capabilități de detecție la aceeaşi distanță.

Performanța camerei de securitate se bazează atât pe rezoluție, cât şi pe dimensiunea şi situarea obiectului față de cameră. Pentru evaluare, nivelurile de rezoluție sunt definite ca:

Detecție: abilitatea de a detecta prezența unui obiect în cadrul AOI;

Recunoaştere: abilitatea de a recunoaşte obiectele după clasa lor, cum ar fi barcă cu vâsle, şalupă rapidă etc.;

Identificare: abilitatea de a identifica obiectul ca fiind femeie sau bărbat, denumirea navei, armele care apar în câmpul vizual etc.

Camerele video duale se completează reciproc în condiții de mediu nefavorabile. De exemplu, o cameră cu iluminare cu laser pe timp de zi/noapte afişează obiectele şi caracteristicile lor, chiar dacă nu este lumină, cu contraste naturale similare vizualizărilor normale pe timp de zi. Rezultatul îl reprezintă un sistem zi/noapte cu o calitate video superioară ce îl face ideal pentru evaluarea 24/24 a amenințărilor cu recunoaştere detaliată. Camerele cu iluminare cu laser pot asigura detecția oamenilor de la o distanță de 1.500 m, recunoaşterea acestora de la 1.000 m şi identificarea de la 450 m.

O cameră termică este folosită pentru a identifica energia obiectului în concordanță cu zona înconjurătoare. În perioadele cu ceață grea, performanța iluminatorului laser scade, în timp ce performanța camerei termice va excela. Camerele termice pot asigura detecția oamenilor de la 2.000 m, recunoaşterea de la 900 m, iar identificarea de la 300 m.

4.3. Sistemul de identificare automată

Sistemele de identificare automată (AIS) oferă autorităților informații prețioase privind rutele, mărfurile şi însăşi nava. Monitorizarea traficului în apele teritoriale reprezintă o sarcină majoră pentru poliție, autoritățile vamale, armată, centrele de căutare şi salvare şi autoritățile portuare. Din fericire, AIS poate spori perceperea situației, eficiența, siguranța şi poate micşora zona de lucru pentru autoritățile responsabile pentru monitorizarea şi controlul căilor navigabile maritime şi din zona costieră.

AIS reprezintă un sistem de emisie VHF instalat la bordul navei care transmite şi recepționează informații importante pentru navigația în siguranță a navelor. Pentru platforma de foraj este foarte util (şi suficient) să existe doar un sistem de recepție AIS.

Aceste informații pot fi afişate pe ecranul echipamentului AIS sau pe echipamentul radar sau de hărți de navigație ECDIS. Sistemul AIS constă în două receptoare VHF TMDA, un receptor VHF DSC şi o legătură de comunicații cu un ecran de securitate şi diverse sisteme de senzori. Informații statice şi dinamice privind navigația sunt transmise prin VHF de la navă către platforma petrolieră de extracție folosind SOTDMA. Informațiile privind poziționarea şi coordonarea/sincronizarea sunt recepționate în mod normal de la un receptor GPS extern sau de la un receptor DGPS pentru poziționare exactă în apele interioare şi de coastă. Alte informații transmise de către AIS, dacă sunt disponibile, se obțin electronic de la echipamentul instalat la bord prin legături standard.

Uzual se recepționează următoarele informații: numele navei /indicativul de apel/MMSI/numărul IMO; data şi ora în format UTC a redactării mesajului; poziția WGS84: latitudinea/longitudinea în grade şi minute; traseul de navigare în grade; viteza în noduri şi zecimi de noduri; destinația; pescajul maxim actual în zecimi de metru; încărcătura; lungimea/lățimea navei; numărul de persoane aflate la bord; mesaje AIS.

4.4. Bariera flotantă

Barierele flotante sunt capabile de a opri o ambarcațiune cu o lungime de 12 m ce se deplasează cu 43,5 Nd (80 Km/h) şi să opună rezistență semnificativă unei nave mai mari. Barierele pot fi proiectate cu porți, iluminare solară, gard, sârmă ghimpată şi altele în funcție de necesități.

Fiecare barieră este formată din module individuale, ce reprezintă poligoane din polietilenă cu densitate ridicată (figura 9). Forma unică a poligonului este benefică nu numai pentru atenuarea valurilor ci şi pentru sporirea rezistenței modulelor. Polietilena este tratată în timpul fabricării cu inhibitori UV astfel că durata de viață este de peste 20 ani, chiar şi în medii marine dure, bariera fiind supusă direct luminii solare.

Un modul standard de aprox. 0,75×0,75 m şi 0,5 m adâncime cântăreşte gol 16,3 kg. Modulul poate fi umplut cu materiale de diferite densități, cum ar fi apă sau nisip atât pentru a-i ajusta precis flotabilitatea cât şi pentru a asigura stabilitatea. Modulele pot de asemenea fi protejate împotriva perforării prin a le umple cu spumă marină. Modulele pot fi de diverse culori, standard fiind fabricate alb, negru şi, pentru o vizibilitate mai bună, portocaliu.

Structurile de bariere pot fi construite cu cabluri sau tije încastrate din oțel inoxidabil, cu un diametru max. de 30 mm, având la interior cabluri de legătură din cauciuc, de 50 mm. Aceste cabluri sau tije se pot găsi pe întreaga lungime a structurii sau doar pe secțiuni. Dimensiunea şi numărul de cabluri, înălțimea liberă a structurii şi sistemul de ancorare influențează rezistența față de diverse nivele de amenințare, precum şi capabilitățile de atenuare a valurilor. Tijele din oțel inoxidabil sunt folosite

în cazul în care se impune folosirea unei structuri rigide, cum ar fi pentru secțiuni sau balize cu indicator şi bariere cu gard rigid.

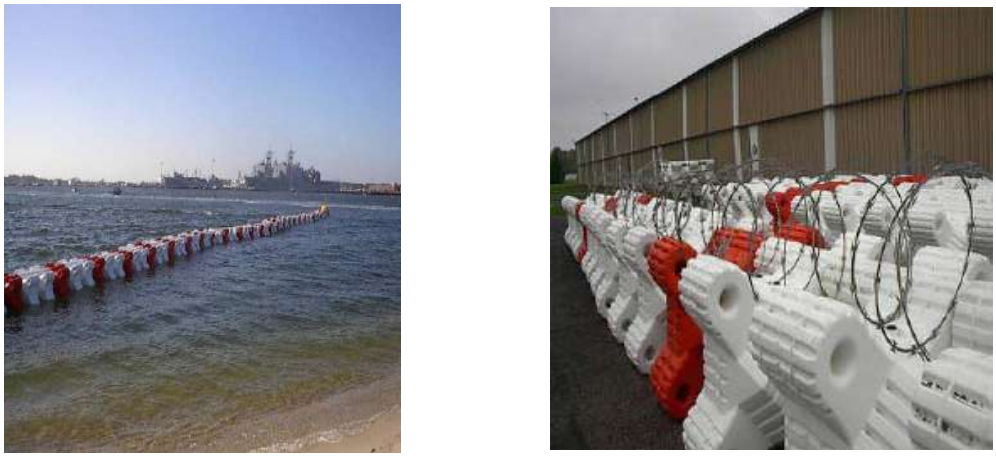

Fig. 9 Barieră flotantă

4.5. Sistemele sonar

Pentru detecția scafandrilor, dar şi a altor amenințări subacvatice (ROV, AUV etc.) sistemele sonar se dovedesc indispensabile. Vizibilitatea subacvatică extrem de limitată reduce semnificativ efectul tehnicilor de supraveghere subacvatică care utilizează camere ce operează în bandă vizibilă.

În general un astfel de sistem sonar este caracterizat de:

- Detecția pe distanțe mari - oferă mai mult timp pentru evaluarea situației şi a posibilelor amenințări pentru a determina efectiv necesitatea pentru răspuns şi îmbunătățeşte timpul de răspuns actual;
- Detecție automată şi urmărire – sistemul include recunoaşterea automată a țintei (RAT) şi urmărirea;
- Rata scăzută de alarme false – elementul critic din sistem previne închiderea zonei şi intervențiile care nu sunt necesare;
- Potrivit pentru platforme fixe sau dinamice;
- Funcționare nesupravegheată;
- Urmărirea mai multor ținte;
- Clasificare automată a urmăririi;
- Datele de urmărire pentru găsirea coordonatelor geografice;
- Excluderea zonelor pentru reducerea alarmelor false;
- Identificarea bunurilor importante;
- Legătură cu centrele C2 prin ethernet;
- Construcția COTS minimizează timpul în care sistemul nu este disponibil.

Sistemul are în compunere: unitate subacvatică; unitate de procesare; unitate de afişare şi control; cutie de legătură.

Unitatea subacvatică poate fi instalată în mai multe moduri, inclusiv suspendată de propriul cablu, între ape sau pe fundul mării.

Distanțele de descoperire uzuale sunt:

- Scafandru cu aparat de respirație cu circuit deschis: 1.000 m

- Scafandru cu aparat de respirație cu circuit închis: 700 m
- Vehicul pentru „livrarea” înotătorului: 1.500 m.

4.6. Armele non-letale

O varietate de tehnologii este folosită pentru alte răspunsuri non-letale, incluzând proiectile „moi”, agenți chimici, constrângeri, forță fizică şi dispozitive producătoare de lumină şi semnale acustice. Proiectilele non-letale au diverse forme, de la sub-muniții la gloanțe de cauciuc la „bile de piper” fabricate dintr-un agent chimic. Proiectilele sunt destinate a fi folosite cu o varietate de arme existente, inclusiv arme de foc, lansatoare de grenade şi arme cu gaze lacrimogene.

Luminile extrem de puternice pot fi folosite pentru a cauza pierderea temporară a văzului. Mai multe companii au dezvoltat lanterne portabile capabile să producă lumină intensă. În ultima decadă, s-au descoperit multe lucruri despre folosirea „luminii ca armă” de către personalul militar şi al forțelor de ordine. În medii slab iluminate, lumina puternică poate provoca „dispariția” vederii unei persoane cauzând o formă de orbire temporară. Grenadele flash bang folosite de către echipele de asalt militare şi forțele de ordine au acelaşi efect.

Diverse tehnologii au fost dezvoltate ca arme non-letale pentru forțele de ordine, dar majoritatea dintre aceste nu se potrivesc pentru a împiedica înotătorii şi scafandrii, întrucât nu sunt proiectate pentru a fi folosite sub-suprafață. Folosirea barierelor şi plaselor pentru blocarea accesului subacvatic către zonele securizate reprezintă o alternativă pentru pune o piedică înotătorilor şi a scafandrilor în încercarea lor de a pătrunde într-o zonă protejată. Barierele fixe reprezintă un sistem de sine stătător în care nu este necesar un sistem de detecție/localizare precisă. Bariera previne accesul, iar o alarmă porneşte când bariera este tăiată, acest lucru furnizează forței de răspuns locația scafandrului.

Acest sistem de bariere din plasă constă într-un cablu de tracțiune din oțel galvanizat având un diametru de 8 mm, acoperit cu polietilenă pentru integritate electrică şi cu un înveliş din poliuretan pentru rezistență fizică împotriva abraziunii. Cablul continuu este îmbinat folosind oțel îngroşat cu poliuretan pentru a forma o plasă. Pentru a împiedica pătrunderea scafandrilor, dimensiunea optimă a ochiurilor plasei este 250×250 mm. Un scafandru care foloseşte un dispozitiv de filetare a bolțurilor poate face o gaură prin care să poată pătrunde un om în 60-90 secunde.

Majoritatea studiilor publicate legate de acustica subacvatică se axează pe capabilitățile de auz şi deteriorarea auzului printre subiecții umani. Pierderea temporară a auzului (TTS) se poate produce atunci când oamenii sunt expuşi la zgomote puternice pentru perioade scurte de timp, cum ar fi în timpul concertelor rock sau când operează maşinării industriale. Aceste modificări nu produc nici un bioefect semnificativ. Expunerea la nivele mai ridicate de zgomot şi pe perioade mai lungi de timp poate duce la afectarea permanentă a auzului. Auzul nu reprezintă un simț important în mediul subacvatic şi chiar surzirea totală nu afectează abilitatea unui scafandru de a înota spre o zonă securizată.

Majoritatea armelor non-letale practice sunt eficiente întrucât pot provoca subiectului durere fizică şi/sau dificultăți de respirație. În mod similar, pentru a fi eficientă, orice armă non-letală acustică trebuie să afecteze cumva sistemul nervos

central al scafandrului cauzând astfel durere, afectarea respirației, amețeli, dezorientare sau alt disconfort sistemic. Dacă sunetul produs de armă se poate auzi, un scafandru bine pregătit poate interpreta greşit câteva din aceste senzații ca fiind legate de probleme ale urechii interne şi mijlocii, embolie gazoasă sau boală de cheson (boala scafandrului) de tip II. Această interpretare poate afecta reacția scafandrului la acele simptome, din moment ce un scafandru experimentat va urma procedurile pentru a face față cauzelor cunoscute ale acelor maladii.

Interferența respirației poate reprezenta un bioefect eficient datorită dependenței scafandrului de aerul furnizat. Acest bioefect va cauza probabil panică, urmată de ridicarea necontrolată la suprafață a scafandrului (si posibila boală de cheson, funcție de adâncime). Interferența respirației reprezintă probabil bioefectul ce poate avea efecte secundare semnificative, cu potențial letal.

4.7. Sistemul de comandă şi control

În esență, un sistem integrat de securitate pentru platformele marine de foraj şi extracție este un sistem tipic de comandă şi control (C4I) a cărui funcții de bază sunt:

- culegerea de informații prin diverse mijloace, inclusiv tehnice;
- transmiterea şi procesarea informațiilor;
- asistarea actului de decizie;
- asigurarea de mijloace pentru ripostă.

Sistemul este distribuit pe platformă şi în proximitatea ei, având în componență centre operaționale, care prelucrează informațiile furnizate de o rețea de senzori complementari, echipamente de control, în scopul elaborării deciziilor şi organizării reacției.

Integrarea subsistemelor componente se realizează utilizând o infrastructură comună, informatică şi de comunicații ce permite procesarea, analiza şi diseminarea on-line a informațiilor, asigurând suport pentru decizie la nivelul factorilor implicați în asigurarea securității zonei. Sistemul înglobează echipamente bazate pe tehnologii moderne de monitorizare şi resurse umane, într-un concept de coordonare operațională a forțelor de intervenție, în timp real.

Algoritmul sistemelor de securitate implică sesizarea evenimentului de către sistemele de detecție, transmiterea informațiilor în vederea evaluării acestora, alegerea unei soluții de rezolvare a situației şi intervenția forțelor de reacție pentru anihilarea amenințării.

Implementarea reuşită a sistemului se sprijină pe un sistem informatic şi de comunicații care permite procesarea, transmisia rapidă a informațiilor şi coordonarea corespunzătoare a forțelor de reacție în zona de securitate şi care acoperă într-o structură ierarhică toate eşaloanele implicate în actul de decizie în caz de eveniment.

Prin utilizarea combinată a algoritmilor de procesare a datelor provenite de la rețelele de senzori cu informațiile obținute pe canale clasice, sistemul va furniza informații în timp real despre situația operativă din teren.

Detecția unui eveniment va declanşa algoritmii de procesare şi identificare a cauzei acestuia. În baza rezultatelor, şeful punctului de comandă va primi variantele posibile de acțiune.

Funcție de datele suplimentare pe care acesta le are la dispoziție, va lua decizia operativă de declanşare a ripostei.

Ordinul de intervenție, transmiterea acestuia, precum şi evaluarea permanentă a modului cum se desfăşoară acțiunea de ripostă se realizează cu ajutorul funcțiilor implementate în sistem.

După finalizarea intervenției, datele finale sunt de asemenea introduse în sistem rămânând disponibile pentru analize post-eveniment, rapoarte şi statistici ulterioare.

Schema funcțională a sistemului, prezentată în figura 10, este tipică pentru un sistem de monitorizare.

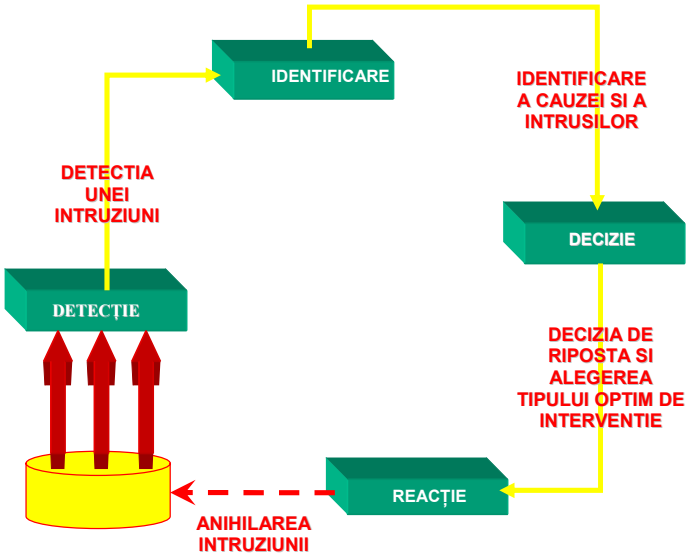

Fig. 10 Schema de principiu a unui sistem de monitorizare

Buna funcționare a sistemului şi eficiența acestuia se apreciază prin analiza timpilor de răspuns pentru fiecare din etapele ciclului de funcționare din figura de mai sus. Aceşti timpi sunt dependenți atât de soluția de proiectare şi de performanțele sistemului de senzori (timpul de detecție şi de transmitere a alarmei) cât şi de performanțele metodelor şi algoritmilor de identificare (timpul de identificare a cauzei), dar şi de factorul uman şi procedural (timpul de luare a deciziei şi de intervenție a forțelor de reacție).

Sistemul înglobează echipamente bazate pe tehnologii moderne de monitorizare şi resurse umane, într-un concept de coordonare operațională a forțelor de intervenție, în timp real.

Conceptul utilizează metoda de protecție în adâncime care se bazează pe stabilirea de zone concentrice de monitorizare (detecție, identificare şi reacție), în care sistemele de detecție a potențialilor intruşi sunt amplasate cât mai aproape de perimetru pentru a obține un timp minim pentru identificare şi reacție în zona de responsabilitate.

Algoritmul sistemelor de securitate implică sesizarea evenimentului de către sistemele de detecție, transmiterea informațiilor în vederea evaluării acestora,

alegerea unei soluții de rezolvare a situației şi intervenția forțelor de reacție pentru anihilarea amenințării.

Implementarea reuşită a sistemului se sprijină pe un sistem informatic şi de comunicații care permite procesarea, transmisia rapidă a informațiilor şi coordonarea corespunzătoare a forțelor de reacție în zona de securitate şi care acoperă într-o structură ierarhică toate eşaloanele implicate în actul de decizie în caz de eveniment.

În concepția sistemului se au în vedere utilizarea de echipamente de monitorizare testate, de înaltă performanță, în scopul de a exploata într-o măsură cât mai mare capabilitățile tehnologice de ultimă oră disponibile, oferind probabilitate mare de detecție şi rata de alarme false minimă.

Toate echipamentele care se vor instala în exterior trebuie selectate în variante de construcție adaptată mediului marin.

În acelaşi timp soluțiile de proiectare ale aplicațiilor software de analiză şi transmisie date au permanent în vedere constrângerile impuse de timpul de răspuns al sistemului pentru fiecare caz specific în parte.

Amplasarea Centrului de control al sistemului necesită o zonă securizată, cu un sistem de alimentare cu utilități sigur, care să dispună de o infrastructură facilă.

Managementul sistemului de securitate va fi proiectat pentru a realiza funcțiile specifice sistemelor C4I în scopul gestionării eficiente a sistemului de securitate al obiectivului.

În amplasarea dispeceratelor sistemului se ține cont de cerințele specifice pentru un dispecerat de securitate referitoare la: amplasament; condiții de mediu; condiții de asigurare a securității; ergonomie; asigurarea redundanței; asigurarea protecției informațiilor.

În Centrul principal de control se integrează subsistemele de televiziune cu circuit închis, control acces, detecție perimetrală precum şi stațiile de lucru pentru managementul sistemului, conectate în rețeaua de securitate a obiectivului. Prin integrarea acestor sisteme producerea unui eveniment la unul din subsistemele de supraveghere, declanşează acțiuni şi în celelalte.

În cadrul unui sistem integrat de securitate există două nivele de integrare, primul nivel de integrare este integrarea la nivel hardware (nivelul de jos) şi al doilea nivel de integrare (nivelul superior), inteligent, integrarea la nivel software.

Între sistemele componente există două tipuri de interacțiuni:

- interacțiuni la nivel hardware;
- interacțiuni la nivel software.

Interfața cu operatorii sistemului se realizează printr-o aplicație de management de securitate unică (software de management) cu meniu în limba română şi engleză, utilizând modul de afişare bazat pe suport GIS, în conformitate cu specificul obiectivului şi cerințele conceptului de securitate stabilit pentru acesta.

Aplicația va conține următoarele module funcționale :

- *modulul Server: preia mesajele de la echipamente, le distribuie către celelalte module şi asigură interacțiunile dintre sisteme.*
- *modulul Alarme: realizează log-ul de evenimente zilnice, tratarea alarmelor din sistem şi fişele de evenimente.*
- *modulul Comenzi: realizează comanda sistemului.*

- *modulul Bază de Date: permite configurarea sistemului, rapoartele care vor fi tipărite pe imprimantă laser (imprimantă rapoarte). Tot pe această stație va rula o aplicație de management al bazei de date, care realizează arhivare şi backup a datelor din sistem.*

Pe monitorul unei stații de lucru va fi prezentată grafic harta obiectivului şi a zonelor de securitate, situația operațională, respectiv starea de alarmă a acestora.

Harta obiectivului şi a zonelor de securitate va include:

- *descrierea color a tuturor zonelor de securitate;*
- *simboluri care vor indica localizarea elementelor de evaluare / detecție din câmp;*
- *simboluri care vor indica identitatea elementelor de evaluare / detecție din câmp;*
- *simboluri / codificare culori care vor indica stări diferite de alarmă;*
- *evenimentele de tip alarmă vor fi redate pe hartă prin schimbarea culorii zonei / elementului de detecție;*
- *totodată evenimentele de tip alarmă vor fi semnalizate şi sonor;*
- *operatorul va putea astfel să perceapă vizual şi sonor situația operativă în desfăşurarea ei, având posibilitatea să ia la cunoştință evenimentele de tip alarmă cu ajutorul mouse-lui, tastaturii stației de lucru;*
- *după încheierea evenimentului(-elor), operatorul va putea trata evenimentul în cadrul fişei de eveniment;*
- *vor fi logg-ate continuu toate evenimentele de tip alarmă şi starea sistemului.*

Pe monitorul altei stații de lucru va fi prezentată grafic harta obiectivului şi a zonelor de securitate, situația operațională, respectiv starea de alarmă a acestora. Această stație de lucru este destinată operării sistemului (ex. comanda matricei video permițând controlul TVCI de la tastatură, pentru activări/dezactivări de zone/elemente de detecție sau controlul porților/barierelor prin echipamentele de control acces) şi poate fi folosită în cazul unei situații complexe la culegerea de informații din sistem. Vor fi înregistrate continuu toate acțiunile de comenzi ale operatorului.

Pe altă stație de lucru se va putea realiza configurarea/parametrizarea sistemului, subsistemelor, elementelor de detecție, elaborare de rapoarte, tipărirea lor la imprimantă. Pe ea va rula o aplicație de management al bazei de date, care realizează arhivare şi backup a datelor din sistem.

Serverul conține toate informațiile de istorie pentru analiză şi afişare, are comunicație în timp-real cu echipamentele, preluând mesajele de la acestea, distribuindu-le către celelalte stații, asigurând interacțiunile dintre subsisteme.

Pe stațiile de lucru sunt baze de date locale cu informațiile de strictă necesitate pentru funcționarea sistemului în cazul pierderii legăturii cu server-ul. Oricare dintre stații din dispecerat, funcție de configurație şi drepturi de acces poate prelua funcțiile server-ului pe o perioada limitată în cazul defecțiunii acestuia.

Pe lângă facilitățile standard oferite de pachetul Software de management, fiecare instalare presupune adaptarea la specificul sistemului controlat. Astfel,

aplicația oferită este prevăzută a fi implementată în cadrul proiectului prin particularizarea la cerințele beneficiarului

Contribuțiile calitative ale unui sistem software de management sunt:

- Securitate – creşterea gradului de securitate prin integrarea subsistemelor de securitate şi a celor tehnice. Secvențele automate inițiate de sistemele de management al securității şi interacțiunile dintre diferite subsisteme la producerea unui eveniment fac posibil un răspuns automat al sistemului cu contramăsuri rapide şi eficiente.
- Interacțiuni - posibilități multiple de interacțiuni între toate subsistemele, indiferent de natura acestora (de management al securității sau al echipamentelor tehnice).
- Consumuri – monitorizarea consumurilor în vederea reducerii acestora.
- Mentenanță – răspuns rapid la cererile de mentenanță prin monitorizarea stării şi timpului.

Concluzii

La momentul întocmirii prezentei lucrări consider că nu există soluții de siguranță şi securitate ce pot garanta protecția platformelor marine în procent de 100%. Totuşi, la momentul actual şi în perspectivă ar putea fi implementat un set de măsuri care să contribuie la diminuarea riscurilor.

În urma analizei conceptului de sistem integrat de securitate pentru platformele marine de foraj şi extracție româneşti a fost stabilit modelul teoretic funcțional al sistemului şi a fost proiectată o arhitectură specifică a acestui sistemului integrat de securitate, arhitectură ce include: sistemul radar pentru supravegherea zonelor de detecție şi alertă; sistemul de camere video; sistemul de identificare automată; bariera flotantă; sistemele sonar; armele non-letale; sistemul de comandă şi control.

Fiecare dintre aceste subsisteme poate constitui subiectul unui proiect de cercetare, dar abordarea individuală nu conduce la o soluție robustă şi completă.

Este adevărat că, pentru a concepe şi realiza fizic un astfel de sistem, este nevoie de îndeplinirea cumulativă a unor condiții importante şi respectarea unor etape; totuşi, nu este imposibil. Aceste etape sunt:

- întocmirea unei analize de risc complete pentru obiectivul protejat şi efectuarea unui audit de securitate prin care să fie relevate riscurile şi vulnerabilitățile (atât externe, cât şi interne);
- realizarea proiectului sistemului de securitate şi definirea procedurilor de utilizare/intervenție;
- implementarea proiectului şi trainingul personalului utilizator/de intervenție;
- analiza rezultatelor obținute şi verificarea procedurilor;
- asigurarea mentenanței sistemului şi verificarea periodică a respectării procedurilor.

Realizarea proiectului trebuie subliniată ca fiind o etapă multidisciplinară la care trebuie să colaboreze proiectanți din toate ramurile conexe sistemului de securitate (securitate electronică, mecanică, informatică şi umană).

Protecția directă a fiecărei platforme prin adoptarea măsurilor de securitate reprezintă elementul final al abordării integrate pentru sporirea securității maritime. La nivelul fiecărei țări se acceptă că protecția directă a fiecărei platforme petroliere marine, prin prevederea măsurilor de securitate, este o responsabilitate a industriei.

Bibliografie:

[1]. ASOFIEI, V., **Apărarea comunicațiilor maritime**, Editura Militară, Bucureşti, 2004.

[2]. FILIP, Florin Gh., **Decizie asistată de calculator**, Editura Tehnică, Bucureşti, 2002.

[3]. HOLLETT, R.D., KESSEL, R.T., PINTO, M., *At-Sea Measurements of Diver Target Strengths at 100 Khz: Measurement Technique and First Results,* Conference Proceedings – Underwater Defence Technology Europe 2006, Section 10A.1.

[4]. KESSEL, R.T., **NATO Harbour Protection Trials 2006 Analyst Report: Habour Surveillance Systems,** NATO Undersea Research Centre, La Spezia, Italy,2007.

[5]. RADU, O., SLĂMNOIU, G., ZĂRNESCU, L., COŞEREANU, L., *Harbor Protection Against Terrorist Threats: Difficulties and Possible Solutions,* NATO Systems Concepts and Integration Panel Symposium – SCI 180: Force protection in the Littorals, Ottawa, Canada, September 25 – 27, 2006.

[6]. SCHNEIDER, D., CORSTEN, A., **Combined Performance of Various Sonar Systems for Own Ship / Harbour Protection Against an Asymmetric Attack,** Istanbul, Conferința TICA 2005.

[7]. STEINHÄUSLER, F., FURTHNER, P., HEIDEGGER, W., RYDELL, S., SIEGFRIED, R., *Protection against New Asymmetric Underwater Threats*, Conference Proceedings – Underwater Defence Technology Europe 2006, Section 10A.2.

[8]. SUCHMAN, D., *Basic* **Do's and Don'ts of Designing, Installing and Operating a Harbor Protection System,** http://www.tica05.org/papers/dan_suchman.doc.

[9]. ŞORICUȚ, Cristian, *Sisteme de înaltă securitate*, în revista „ALARMA – Arta de a trăi în siguranță!", septembrie 2008.

[10]. ZAITSEVA, L., *Security Risks to the Oil and Gas Industry: Terrorist Capabilities,* in Strategic Insights, Volume VII, Issue 1, February 2008.

PROIECȚII CONCEPTUALE ŞI ETAPE ALE PROCESULUI DE TRANSFORMARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL MILITAR ROMÂNESC

Aurelian RAȚIU*

Romania is a member with full rights, but also holding great responsibility, of NATO and the European Union. Therefore, the Romanian armed forces will be able to face new tasks and become truly competitive, to the extent that they will dispose of a well-educated, knowledge-oriented human resource, capable of anticipating future transformation, of making optimal use of intelligence and developing its creativity.

Thus, the Romanian military educational system needs to be changed, to be rebuilt from foundation and adapted to EU and NATO standards. In this context, the military educational system, as well as the instructive - educational process requires, doubtlessly, categorical measures coming from the decision-makers, capable to render its opportunity to accomplish the general or specific purposes for which it has been created, at the highest quality and efficiency parameters.

1. Etape în transformarea sistemului de învățământ[1] militar românesc

Evoluția Armatei României, în opinia noastră, este marcată şi susținută de instituțiile de învățământ militar, care, în timp, încă de la înființarea primei „şcoli ostăşeşti" în 1847, indiferent de formă, structură sau nivel de organizare, au fost veritabili piloni ai funcționalității sale.

Înțelegerea importanței vitale pe care o reprezintă calitatea corpului de comandă a generat preocupări constante pentru a asigura „*cadrelor militare o pregătire de specialitate temeinică, solidă*"[2], aşa cum arăta primul istoric militar român, Nicolae Bălcescu, subliniind la acea vreme şi necesitatea organizării învățământului militar „bine gândit şi structurat". În mod inevitabil, procesul de formare poartă amprenta caracteristicilor socio-istorice şi militare specifice diferitelor perioade ale zbuciumatei existențe a poporului roman.

Continuitatea procesului educațional înregistrează, astfel, evoluții ce încorporează întreaga gama de modalități specifice, de la simplul transfer de experiență între generații, la abordarea sistematică modernă, din perspectiva curriculară şi a formării continue.

Transformarea Armatei României declanşată după 1990 situează în avangarda proiecțiilor sale structurale şi acționale, procesul şi sistemul de pregătire, specializare şi dezvoltare profesională a personalului, iar aportul învățământului militar asigură, în integralitatea sa, caracter dirijat, ştiințific şi funcțional al acestui demers.

---

* **Căpitan lector universitar doctorand, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu" Sibiu**

[1] Sistemul militar de învățământ cuprinde ansamblul instituțiilor specializate în organizarea şi desfăşurarea educației generale (conținut civil) şi a instruirii militare (conținut militar, instrucție, exerciții) prin conținuturi şi metodologii specifice, precum şi relațiile dintre acestea şi a celor cu exteriorul.

[2] Gheorghe Iannescu, *Armata română. Ce a fost, ce este, ce ar putea să fie*, Bucureşti, 1906, Apud, Neculai Stoina, Mihai Racoviţan, *Academia Trupelor de Uscat „Nicolae Bălcescu" Sibiu. 150 de ani de învățământ militar românesc*, Sibiu, Editura TRIPOTRIB, 1997, p.19.

După 1990 organismul militar românesc, şi în cadrul acestuia învăţământul militar, cunoaşte o perioadă de frământări şi căutări şi găsirea celor mai eficiente soluţii pentru crearea unei armate de un înalt profesionalism prin creşterea calităţii procesului de pregătire, în conformitate cu opţiunea majoră a României de integrare în mai întâi în structurile euroatlantice şi apoi în cele europene.

O etapă importantă în ceea ce priveşte formarea ofiţerilor, a fost transformarea şcolilor militare de ofiţeri în institute militare de învăţământ superior, în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 190 din 22 martie 1991, ceea ce a reprezentat un salt calitativ – însă tranzitoriu – în organizarea, planificarea, conducerea şi desfăşurarea procesului instructiv-educativ.

În aceeaşi idee, s-au făcut eforturi pentru asigurarea condiţiilor necesare desfăşurării procesului educaţional la nivelul învăţământului superior (universitar), schimbându-se complet profilul şi concepţia de formare a ofiţerilor în specialităţi precum: management social, comunicaţii, chimie-fizică, contabilitate etc.

Alături de acestea, tot la nivelul unui învăţământ superior, funcţionau şi Institutul medico-militar, Academia Tehnică Militară (instituţie militară de învăţământ politehnic superior, de sine stătătoare) şi Academia de Înalte Studii Militare (continuarea tradiţiilor Şcolii Superioare de Război denumită apoi în 1949 Academia Militară – de comandă şi stat major).

Această reţea de instituţii militare de învăţământ a funcţionat până în 1995 când într-o nouă concepţie privind reforma învăţământului militar Consiliului Suprem de Apărare a Tării a decis prin Hotărârea nr. 42 din 13 iunie 1995 şi în baza Hotărârii de Guvern nr.616 din 11 august 1995 au luat fiinţă *Academia Trupelor de Uscat* (mai apoi Academia Forţelor Terestre) „Nicolae Bălcescu" regrupând efectivele (anului I pentru anul universitar 1995/1996) Institutului Militar de Infanterie şi Chimie, Institutului Militar de Intendenţă şi Finanţe, Institutului Militar de Tancuri, Institutului Militar de Auto, Institutului Militar de Artilerie şi Geodezie, Institutului Militar de Geniu, Construcţii şi Cai Ferate şi a Institutului Militar de Transporturi, respectiv *Academia Forţelor Aeriene „Henri Coandă*" continuatoarea tradiţiilor Institutelor Militare de Aviaţie, de Radiolocaţie şi a celui de Rachete şi Artilerie Antiaeriană, urmând exemplul Institutul de Marină, care încă din 1990 s-a transformat în Academia Navală „Mircea cel Bătrân" (instituţie militară de învăţământ superior de specialitate) prin Hotărârile de Guvern nr. 406 din 23 aprilie şi 551 din 17 mai 1990.

Începând cu 1997 absolvenţii cursurilor Academiilor (Institutelor) şi a Scolii de subofiţeri îşi desăvârşeau pregătirea pentru prima funcţie militară prin cursuri de specialitate în Şcolile de aplicaţie ale armelor (infanterie – Făgăraş, artilerie – Sibiu, geniu – Râmnicu Vâlcea, logistică – Chitila etc.) şi în Şcoala de Aplicaţie pentru Aviaţie „Aurel Vlaicu", iar din 2005, ca urmare a procesului de transformare şi redimensionare a învăţământului militar în Şcoala de Aplicaţie pentru Unităţi de Luptă „Mihai Viteazul", care subordonează Centrele de pregătire pentru blindate, infanteriei şi montană, sau în Şcoala de Aplicaţie pentru Unităţi sprijin de Luptă „G-ral Eremia Grigorescu" care subordonează Centrele de pregătire pentru artilerie terestră, artilerie antiaeriană şi Centrului de Instruire pentru Geniu, EOD şi NBC, precum şi în Centrul de Instruire pentru Comunicaţii şi Informatică „Decebal" care

din 2008, este din nou subordonat Comandamentului comunicaţiilor şi informaticii, iar cadrele miliare de marină în Şcoala de Aplicaţie a Forţelor Navale (din 2003). (Şcoala de aplicaţie pentru logistică, Şcoala de Aplicaţie pentru Aviaţie (pregăteşte în armele: aviaţie, artilerie şi rachete sol-aer, radiolocaţie) au rămas de sine stătătoare)

Pentru a exprima unele posibile etape ale procesului transformării învăţământului militar românesc am realizat o scurtă retrospectivă, prin care, în acelaşi timp, am urmărit identificarea unor elemente, precum: organizarea pe categorii de personal, tipuri de instituţii militare de învăţământ, respectiv niveluri educaţionale, iar în cadrul acestora, pe domenii de studii şi specializări militare.

În opinia noastră, procesul de transformare a învăţământului militar trebuie să continue, urmărind, în etapa imediat următoare, definitivarea structurii sistemului de instituţii şi a relaţiilor dintre acestea şi a celor cu structurile de conducere, printr-un cadru normativ clarificat, pentru ca mai apoi, acesta să se poată fundamenta pe un ansamblu de principii, precum: *principiul coerenţei* – pentru ca între diferitele etape şi programe de studii ale instruirii prin învăţământ să se stabilească legături funcţionale de completare prin succesiune şi de corelare a conţinuturilor instructiv-educative, a *principiul eficienţei instruirii*, *principiul compatibilităţii* cu învăţământul naţional civil, precum şi cu învăţământul militar din armatele celorlalte state membre NATO şi ale UE, (stabilindu-se astfel una din modalităţile cele mai eficiente de realizare a interoperabilităţii şi integrării depline, şi anume prin educaţie), *principiul îmbinării responsabilităţii individuale cu cea a instituţiilor militare de învăţământ* – printr-o distribuire a responsabilităţilor, astfel încât instituţia militară de învăţământ să îşi onoreze obligaţia de a asigura condiţii optime pentru desfăşurarea unui proces de învăţământ performant, iar elevii/studenţii/cursanţii să depună tot efortul necesar pentru instruirea proprie, potrivit obiectivelor educaţionale reieşite din „modelul absolventului” ş.a.

De asemenea, considerăm că pentru creşterea eficienţei şi a nivelului de instruire al absolvenţilor este necesar ca în organizarea şi desfăşurarea învăţământului militar să se ţină cont de următoarele cerinţe:

- realizarea unei delimitări clare între managementul educaţional şi cel administrativ;
- să aibă ca obiectiv principal formarea şi dezvoltarea profesională a liderului/conducătorului militar (poziţia ofiţerului, subofiţerului şi a maistrului militar, produsul învăţământului militar, presupune capacitate de a lua decizii corecte privind acţiunile structurilor militare şi abilitatea de a le conduce pentru îndeplinirea misiunilor);
- să aibă la bază cerinţele operaţionale specifice misiunilor armatei – consecinţă a necesităţii respectării angajamentelor faţă de aliaţi, parteneri şi alte organizaţii internaţionale;
- construirea modelului absolventului fie responsabilitatea beneficiarului principalul – unităţile militare operaţionale, dislocabile;
- corelarea instruirii cu evoluţia în carieră (programul de pregătire este strict legat de evoluţia în carieră a personalului militar, de perspectiva numirii în funcţii, ceea ce solicită noi competenţe realizabile prin programul de studiu respectiv);

• admiterea la diverse forme de pregătire în urma unei selecții corecte, pe baza rezultatelor obținute, dar mai ales urmărindu-se posibilităților de dezvoltare ulterioară a fiecăruia etc.

2. Racordarea învățământului militar la problematica europeană şi euroatlantică

Odată cu finalizarea acțiunilor „revoluționare" din 1989-1990, învățământului militar, ca şi educației naționale căreia îi aparține, i s-au deschis larg o mulțime de posibilități pentru înfăptuirea unei atât de necesare reforme. În fața învățământului militar, ca o consecință a noului statut al Armatei, a apărut oportunitatea unor profunde şi semnificative deschideri spre modernizare şi înnoire. Ireversibilitatea procesului de aderare a României la NATO şi Uniunea Europeană a generat fundamentarea unor noi şi radicale măsuri cu caracter legislativ, instituțional-organizatoric, curricular şi în domeniul calității educației.

Ca țară membră a NATO, România şi-a asumat un rol de o importanță în creştere la nivel internațional, concomitent cu implicarea activă în procesul de reconceptualizare a principiilor şi mijloacelor pregătire şi de acțiune în promovarea stabilității şi securității. Una dintre condițiile favorabile aderării a vizat angajamentul adaptării continue a învățământului, instrucției şi a cercetării ştiințifice la politica specifică, doctrina, procedurile şi standardele NATO, dar pe de altă parte, considerăm că este nevoie de remodelarea instituțională la acest nou cadru şi de anticiparea evoluțiilor conceptuale şi a transformărilor viitoare ale acestei organizații.

Învățământul militar este „*parte integrantă a sistemului național de învățământ*"[3], dar şi o componentă a Armatei României. De aceea, organizarea sa, conducerea instituțiilor, structura curriculară se vor supune concomitent atât forurilor superioare din învățământul civil, cât şi celor militare cu responsabilități în domeniu.

Pe cale de consecință, această subordonare dublă a instituțiilor de învățământ militar face ca activitatea să fie din start mai complexă, uneori complicată, necesitând un plus de flexibilitate, atât din partea celor care lucrează (conduc) în aceste structuri, cât şi din partea celor care urmăresc asigurarea standardelor de calitate.

Având în vedere acest context instituțiile militare de învățământ sunt supuse unor exigențe sporite, datorită acțiunii unui complex de factori, precum: transformarea (reforma) Armatei României şi a sistemului național de educație, necesitatea complementarității instituțiilor de învățământ militar, seria de mutații, transformări în domeniul resurselor umane din armată, ca urmare a apartenenței României la Alianța Nord-Atlantică, necesitatea compatibilității cu instituțiile de învățământ militar din celelalte state membre NATO (atât sub aspect organizatoric, al duratei şi al conținutului programului de formare/perfecționare, cât şi din punct de vedere al finalităților urmărite, exprimate prin modelul absolventului) etc.

[3] **Doctrina instruirii Armatei României,** Bucureşti, 2006, p. 44.

Unii autori, ca observatori şi actanţi ai procesului de transformare identifică două categorii de condiţii ce trebuie îndeplinite de către instituţiile de învăţământ militar: *condiţii necesare* şi *condiţii suficiente*[4].

- condiţiile necesare considerate de noi ar putea fi: înscrierea activităţii din aceste instituţii în exigenţele impuse prin Declaraţia de la Bologna (pentru învăţământul universitar), respectiv de testele internaţionale PISA – Programme for International Student Assessment (caracter pragmatic, evaluează competenţele şi mai puţin nivelul cunoştinţelor din manuale), PIRLS – Progress in International Reading Literacy Study (vizează eficienţa strategiilor de lectură şi capacitatea de interpretare a unui text) ş.a, (pentru învăţământul preuniversitar), elaborarea unei strategii educaţionale care să ţină seama de obiectivele reformei în armată şi de integrarea deplină în NATO şi UE, existenţa resurselor umane, financiare, informaţionale, materiale;
- condiţii suficiente: conştientizarea personalului implicat în leadership-ul învăţământului militar de importanţa orientării, coordonării sau evaluării tuturor proceselor academice, educative, administrative şi de utilizarea în condiţii de eficienţă a resurselor la dispoziţie, existenţa unor cadre didactice (instructori) competente, puternic motivate şi devotate activităţii profesionale, asigurarea acelor resurse financiare şi materiale care să facă posibilă realizarea obiectivelor propuse/stabilite, cristalizarea unei permanente relaţii, biunivoce, între instituţiile de învăţământ militar şi cel civile, precum şi între acestea şi unităţile beneficiare pe linia îmbunătăţirii modelului absolventului.

Statutul României de membră a NATO impune în armată cunoaşterea şi accelerarea acţiunilor prin care să se realizeze interoperabilitatea cu sistemele de apărare ale ţărilor membre NATO, în cadrul cărora sistemul de formare a cadrelor militare, şi în special a ofiţerilor ocupă un loc important.

Nevoia realizării depline a profesionalizării viitorilor ofiţeri impune cu necesitate identificarea cât mai corectă a spaţiului conceptual militar utilizat în activitatea NATO, stăpânirea semnificaţilor profunde ale termenilor, expresiilor şi conţinuturilor vehiculate pe timpul pregătirii şi îndeplinirii misiunilor NATO.

În acelaşi timp spaţiul european, deschis *învăţământului superior* oferă noi provocări pentru realizarea viitorilor absolvenţi din perspectiva axiologică a cetăţeanului militar european, în măsură să acţioneze eficient la orice provocare a secolului al XXI-lea. Amplele procese declanşate în diferite foruri europene între care cel cunoscut ca procesul Bologna, ridică în faţa învăţământului universitar militar noi provocări în ceea ce priveşte organizarea studiilor universitare pe cel trei cicluri, precum şi conţinuturilor noii curricule universitare, în vederea realizării unui învăţământ superior calitativ, compatibil cu sistemele performante din celelalte state europene.

[4] Cf. Mircea Mureşan, *Corelaţia învăţământ militar – reforma în armata României*. În volumul „Căi de optimizare a învăţământului militar în concordanţă cu noua cultură militară", Bucureşti, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, 2005, Apud, Mircea Cosma (coord.), *Formarea ofiţerului modern*, Sibiu, Editura Academiei Forţelor Terestre, Sibiu, 2006, pp. 226-227.

Opțiunile ferme ale învățământului românesc pentru integrarea deplină în spațiul european al învățământului universitar au fost exprimate prin următoarele direcții[5]:

- organizarea programelor de studii universitare pe trei cicluri: studii universitare de licență, cu o durata de trei-patru ani (care oferă calificări largi, pe domenii de studii), studii universitare de masterat, cu o durata de doi ani (asigură calificări universitare cu un înalt grad de specializare, precum şi cele cu conținut orientat spre cercetare), studii doctorale, cu o durata de trei-cinci ani;
- aplicarea în toate universitățile a unui sistem de credite echivalent cu sistemului european de credite transferabile (ECTS – European Credits Transfer Systems);
- promovarea dimensiunilor necesare europene legate de învățământul superior, mai ales în ceea ce priveşte dezvoltarea curriculară prin schimbări în conținuturi, cooperarea inter-instituțională, schemele de mobilitate şi programele integrate de studiu, formare şi cercetare;
- adoptarea unui sistem de diplome uşor de comparat şi de recunoscut.

Astfel, învățământul militar universitar trebuie să răspundă necesităților implementării „Procesului Bologna", prin care se urmăreşte înfăptuirea unei reforme educaționale în Uniunea Europeană şi constituirea spațiului european de educație. La edificarea spațiului universitar european s-au angajat să participe 46 de state. În cadrul conferinței miniştrilor educației de la Bergen (19-20 mai 2005) la „procesul Bologna" a aderat şi România.

Educația universitară militară este cel mai important şi valoros segment al educației militare formale. Datorită caracteristicilor produselor, absolvenți cu diplomă de licență, are o serie de trăsături cei conferă unicitate şi se supune regulilor generale ale educației universitare formale şi regulilor specifice domeniului militar căruia i se adresează.

Legea nr. 288/ 24.06.2004 privind organizarea studiilor universitare în România, menționează la art. 17, faptul că organizarea studiilor universitare în Ministerul Apărării Naționale se reglementează printr-o hotărâre a Guvernului.

În acest context, Guvernul României emite, în anul 2005, Hotărârea nr. 606/23.06.2005 privind organizarea studiilor universitare în instituțiile militare de învățământ superior din subordinea Ministerului Apărării Naționale, care preia prevederile Legii nr. 288/2004 şi cerințele „filozofiei Bologna", transpunându-le la specificul instituțiilor de învățământ superior militar din domeniul apărării.

Procesul de la Bologna a fost gândit tocmai pentru a eficientiza educația şi stabileşte cadrul organizatoric şi regulile în baza cărora educația universitară să poată să-şi atingă obiectivele în condițiile unor costuri scăzute şi cu maxime beneficii.

Aplicat la domeniul educației universitare militare, procesul de la Bologna are efecte benefice asupra calității şi eficienței acestui proces şi produce modificări instituționale deosebite. Mai concret, în urma celor stabilite la Bologna educația universitară militară trebuie să se supună regulilor stricte ale calității educaționale şi

[5] **Legea nr. 288 din 24.06.2004 privind organizarea studiilor universitare**, publicată în: Monitorul Oficial nr. 614 din 07.06.2004.

să formeze absolvenţi capabili care să corespundă unei nevoi sociale importante, acţiunea militară în toate formele ei, iar prin sistemul de credite să poată să-şi reorienteze cariera profesională către alte sectoare ale societăţii.

În opinia noastră, învăţământul militar este obligat să se racordeze la sistemul european şi euroatlantic, însă fără a-şi pierde caracteristicile sale distincte. Mai mult, conform politicii de securitate şi apărare, armata trebuie să acţioneze pe următoarele direcţii, pentru concretizarea cărora, învăţământului militar, sub toate formele, îi revine un rol deosebit:

- ❖ asigurarea interoperabilităţii cu forţele militare ale celorlalte armate NATO;
- ❖ transformarea structurală, conceptuală şi operaţională a Armatei României, îndeosebi a forţelor dislocabile, a sistemului de educaţie şi instruire şi continuarea armonizării cadrului normativ din domeniul apărării, cu cel existent în ţările membre NATO şi UE;
- ❖ consolidarea capabilităţilor necesare pentru îndeplinirea performantă a obligaţiilor asumate de România alături de aliaţi şi de a participa în cadrul unor operaţii de gestionare a crizelor la nivel regional şi subregional;
- ❖ managementul eficient al resurselor umane, concomitent cu creşterea gradului de profesionalizare a personalului armatei prin modernizarea sistemului militar de educaţie.

NATO şi Uniunea Europeană sunt ele însele nişte organizaţii în transformare, preocupate să-şi modeleze procesele şi „*produsele*”, să le perfecţioneze şi să le dezvolte în conformitate cu noile evoluţii din mediul de securitate.

De aceea, promovarea dimensiunii europene şi euroatlantice a învăţământului militar românesc este condiţionată de continuarea procesului de înnoire şi modernizare în Armata României, în general şi la nivelul leadership-ului, în special, pentru realizarea unui organism modern, în măsură să îndeplinească orice gen de misiuni, în cadrul unor operaţii conduse de Alianţă, de UE sau de alte organizaţii internaţionale, pentru a asigura securitatea României.

Concluzionând, considerăm că transformarea învăţământului militar trebuie să pornească de la premisa că, într-o logică a integrării depline în NATO şi UE, integrarea prin educaţie trebuie să reprezinte unul dintre primii şi cei mai importanţi paşi.

3. Proiecţii conceptuale în transformarea învăţământului militar

Sistemul militar de învăţământ fiind parte organică a sistemului educaţional naţional, iar opţiunea României de integrare în spaţiul educaţional european şi euroatlantic, determină instituţiile militare de învăţământ să aplice inclusiv strategiile şi programele de „reformă” ale Ministerului Educaţiei, Cercetării şi Inovării.

Pe cale de consecinţă, şi sistemul militar de învăţământ, se află într-un proces de schimbare, neclar încă, prin care se încearcă înscrierea în cerinţele eficienţei şi ale calităţii impuse prin procesul de la Bologna. Considerăm că măsurile întreprinse până în prezent nu au generat un sistem educaţional performant, eficient şi competitiv, ci mai degrabă, au răspuns unor nevoi de moment, fără a se avea o „imagine” bine conturată a „prototipului”.

O analiză sistemică a învățământului militar românesc nu se poate face fără a se aduce în discuție ceea ce se întâmplă în Europa din acest punct de vedere. Preconizata constituire, în 2010, a *spațiului european al învățământului superior* trebuie să reprezinte pentru noi un semnal de alarmă clar, în ceea ce priveşte nevoia de compatibilitate şi de creştere a calității educației, care să contribuie concret şi substanțial la construcția unor instituții de învățământ superior competitive cu cele europene şi americane.

În ceea ce ne priveşte, dorim să semnalăm câteva aspecte importante, atât de formă cât şi de fond, pentru un proces de transformare adaptiv[6] şi profund a ceea ce înseamnă învățământ superior militar.

Există diverse studii[7] şi cercetări[8], care arată că educația universitară nu se caracterizează prin coerență formativă.

Ne alăturăm şi noi acestei opinii, mai cu seamă că în sistemul militar, un absolvent al ciclului întâi de studii universitare de licență (al uneia dintre Academiile categoriilor de forțe), nu are posibilitatea de a-şi continua pregătirea prin studii de masterat la aceeaşi instituție, aşa cum ar fi normal şi legal[9]. Actul normativ în cauză, la articolul 5, reglementează faptul că „*studiile universitare de masterat se pot organiza numai de către instituțiile de învățământ superior acreditate, în cadrul facultăților sau departamentelor stabilite prin hotărâre a Guvernului, care oferă studii universitare pentru mai multe cicluri de învățământ sau numai pentru ciclul II*”.

În acelaşi timp, Hotărârea Guvernului 404 din 2006 prevede că „*pentru a organiza studii universitare de masterat, instituțiile de învățământ superior* [acreditate] *trebuie să obțină aprobarea Ministerului Educației şi Cercetării, prin ordin al ministrului, la propunerea Agenției Române pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior* (ARACIS)*, pe baza evaluării periodice a capacității instituționale de a oferi un mediu integrat de învățare şi cercetare, la nivel național sau internațional*”[10], doar că Academiile categoriilor de forțe ala armatei nu sunt abilitate (nu au primit aprobare), la nivelul Ministerului Apărării Naționale, să organizeze astfel de studii.

În aceste condiții, absolvenții studiilor de licență din Academiile categoriilor de forțe suportă o discriminare, comparativ cu absolvenții instituțiilor civile de învățământ superior, neavând posibilitatea să urmeze studiile masterale imediat după finalizarea ciclului I (condiție prevăzută şi de ARACIS pentru menținerea acreditării), fiindu-le permis/recomandat accesul la astfel de studii (condiționându-se evoluția în

---

[6] Ronald A. Heifetz, **Leadership without Easy Answers,** Publisher Belknap Press, USA, 1994, pp.33-34.

[7] Peter Gunter, *Coherence lost: education, modernity, and fractured meaning*. In: The Humanist, Published by the American Humanist Association, Mai 1995, pe http://www.encyclopedia.com; Marian Staş, **Ieşirea din mediocritate: schimbarea adaptivă a educației,** Fundația CODECS pentru Leadership, pe www.lmt.ro

[8] Mircea Cosma (coord.), **Formarea ofițerului modern,** Sibiu, Editura Academiei Forțelor Terestre, 2006, pp.209-245.

[9] **Hotărârea Guvernului nr. 404 din 29.03.2006 privind organizarea şi desfăşurarea studiilor universitare de masterat,** publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 319 din 10.04.2006.

[10] *Ibidem*, articolul 5, aliniatul 2.

carieră a ofițerilor de parcurgerea acestor studii) în ultimii 2 ani ai stagiului minim în gradul de maior (adică după aproximativ 16 ani), iar la pregătirea prin doctorat abia după 18 ani; aceste două cicluri desfăşurându-se doar la Universitatea Națională de Apărare, deci la o altă instituție decât în care şi-a finalizat studiile de licență.

Având în vedere aceste anomalii ale evoluției educaționale şi lipsa ofertei pentru ciclul al doilea din partea instituțiilor care ia format, absolvenții de studii superioare militare sunt determinați să se îndrepte spre masteratele universităților civile, ulterior, chiar renunțând la cariera militară.

Un astfel de cadru normativ şi organizatoric al sistemului educațional militar generează disfuncții majore procesului de formare şi perfecționare a celei mai importante categorii de cadre – ofițerii, şi fiind, cu precădere, un mare consumator de resurse, considerăm noi, nu asigură condițiile de performanță procesului instructiv-educativ propriu-zis.

La nivel militar central această situație este argumentată, în primul rând, prin prevederile H.G. nr. 606/ 2005, care dă posibilitatea organizării de masterate în „*domenii de interes pentru Ministerul Apărării Naționale*”[11] iar în al doilea rând, prin faptul că încă nu s-a elaborat o nouă „strategie”, „concepție” prin care să se grăbească transformarea învățământului militar din România. Din nou, sesizăm necesitatea unui astfel de document.

De asemenea, „Concepția de formare, dezvoltare profesională şi utilizare a ofițerilor în Armata României” elaborată în 2004 are limitări serioase în privința implementării unor obiective ale Procesului Bologna, nefăcând nicio referire la:

- categoria de instituții de învățământ superior care organizează studii universitare de licență, masterat şi doctorat;
- sistemul de credite, ca manieră oportună de a promova ideea de mobilitate a studenților peste tot în lume, precum şi asupra modului de obținere a acestora.

În ceea ce priveşte categoria subofițerilor, un aspect demn de luat în seamă este cel referitor la dorința acestora de a-şi ridica nivelul de educație şi, în acelaşi timp, deschiderea căilor unei posibile cariere de ofițer, urmând, astfel, cursurile unor facultăți civile, deoarece Academiile categoriilor de forțe ale armatei nu oferă astfel de oportunități, iar structurile de conducere de la nivelul sistemului militar de învățământ nu dau încă semne că ar putea deveni unele flexibile, deschise tendințelor de pe „piața educațională” ori receptive la solicitările principiul autonomiei universitare, bine înțeles în limitele legalității.

Toate aceste deficiențe ale sistemului universitar militar se răsfrâng asupra calității şi eficienței educației militare, iar în conformitate cu cerințele impuse de standardele de calitate educațională, ne determină să afirmăm că, într-o instituție militară de învățământ superior (academiile categoriilor de forțe) este „obligatoriu” să funcționeze, cel puțin, primele două cicluri de studii universitare (licență şi masterat).

O altă cerință, care rezultă din aplicarea principiului eficienței educaționale este reprezentată de existența unei relații biunivoce, solide, între beneficiar şi instituția

[11] **Hotărârea nr. 606/23.06.2005 privind organizarea studiilor universitare în instituțiile militare de învățământ superior din subordinea Ministerului Apărării Naționale,** publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 578 din 05.07.2005.

militară de învățământ superior, în sensul, de a nu se ajunge la o deteriorare a statutului ofițerului, perceput cu o pregătire universitară, capabil să facă față oricăror provocări ale fenomenului militar contemporan, într-o continuă transformare.

Nu este un element inedit, dar, în opinia noastră, un sistem unic de instruire în întreg învățământul militar românesc, este o necesitate, pentru a se realiza coerența formării, dezvoltării şi perfecționării cadrelor militare, de la nivelul Colegiilor Militare Liceale şi până la Universitatea Națională de Apărare, printr-o subordonare unică atât administrativă, dar mai ales, a procesului de învățământ propriu-zis. Înființarea unui *consiliu director* sau a unei „*comisii permanente a învățământului militar*”[12] va urmări realizarea în parametrii stabiliți a politicilor educaționale, a concepțiilor de pregătire pe niveluri diferite, a planurilor de învățământ, modelelor absolventului etc., coordonând structurile subordonate (instituțiile de învățământ militar).

Argumentată de solicitările la care este supus liderul militar, în condițiile luptei moderne, ale situațiilor de criză sau ale celor de la pace şi de trăsăturile psiho-sociale ale structurilor militare actuale propunem instituirea obligativității de a fi absolvenți de studii universitare militare pentru cadrele militare care ocupă, în mod deosebit funcții de conducere, chiar de la cel mai mic nivel; ceea ce determină regândirea sistemului universitar militar pentru ca şi subofițerii să poată urma astfel de cursuri.

Înțelegerea noii „paradigme educaționale” solicită renunțarea la impunerea unui număr fix de locuri pentru instituțiile militare de învățământ şi stabilirea unei marje de „pierderi”, pentru studenții/elevii admişi în sistem, dar care nu îndeplinesc baremele exigenței educaționale.

O altă măsură, ar putea fi, stabilirea unui sistem de criterii simplu şi clar privind evoluția în cariera militară, în care să existe o legătură directă între nivelul, natura studiilor militare ale individului şi poziția, funcția acestuia în sistemul militar; criteriile stabilite trebuie să respecte atât prevederile Ministerului Educației, Cercetării şi Inovării, cât şi pe cele ale beneficiarilor (Ministerul Apărării Naționale, Ministerul de Interne, Serviciul Român de Pază şi Protecție ş.a.). În aceeaşi idee, cadrele militare selecționate pentru a urma diferite forme de pregătire, ar trebui să cunoască dinainte funcția pe care vor fi ulterior încadrați; astfel ar creşte motivarea şi eficiența învățării.

Valorificarea la maximum a cunoştințelor, experiențelor celor care au participat la diverse misiuni în afara granițelor țării se poate realiza prin invitarea de a susține prelegeri pe diferite teme specifice, cooptarea lor în colective de cercetare, iar pe de altă parte participarea unor grupuri de cadre didactice şi studenți la activități importante desfăşurate de forțele dislocabile atât în țară cât şi în teatrele de operații pentru cunoaşterea directă, „de la fața locului”, a realităților cu care se confruntă Armata României.

În scopul creşterii compatibilității actului educațional, pentru crearea unui mod de gândire similar, dar şi pentru un transfer mai consistent de cunoştințe, menționăm

[12] Monitorul Oastei, nr. 15, 1908, partea regulamentară, p. 726, Apud, Apud, Neculai Stoina, Mihai Racoviţan, *Academia Trupelor de Uscat „Nicolae Bălcescu” Sibiu. 150 de ani de învățământ militar românesc*, Sibiu, Editura TRIPOTRIB, 1997, p.48.

oportunitatea intensificării schimburilor de experienţă, la nivelul cadrelor didactice şi studenţi, cu instituţii similare de învăţământ, din ţări membre NATO şi/sau UE; în mod concret, iniţierea unor măsuri prin care să se realizeze schimbul de cadre didactice, pentru a preda, susţine seminarii, alte activităţi didactice, între instituţiile de învăţământ românesc, la toate nivelurile, şi instituţii similare ale armatelor unor ţări membre NATO şi/sau UE.

Concluzionând, actualul cadru normativ care reglementează organizarea şi desfăşurarea procesului instructiv-educativ, elaborat la nivelul Ministerului Apărării Naţionale este, în unele cazuri, depăşit, nemaifiind în concordanţă cu actualele structuri organizatorice ale instituţiilor militare de învăţământ, cu cerinţele procesului de la Bologna, cu standardele de performanţă emise de Agenţia Română pentru Asigurarea Calităţii în Învăţământul Superior şi Agenţia Română de Asigurare a Calităţii în Învăţământul Preuniversitar sau cu procedurile de formare ale personalului militar în activitate, pe filiera directă sau indirectă.

De aceea, transformarea învăţământului superior militar necesită, fără îndoială, măsuri categorice din partea factorilor decizionali, astfel încât, să-i confere acestuia posibilitatea de a-şi atinge scopurile generale sau specifice pentru care a fost creat, la cei mai înalţi parametrii de calitate şi eficienţă.

Bibliografie:

[1] **Hotărârea Guvernului nr. 404 din 29.03.2006 privind organizarea şi desfăşurarea studiilor universitare de masterat**, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 319 din 10.04.2006.

[2] **Hotărârea nr. 606/23.06.2005 privind organizarea studiilor universitare în instituţiile militare de învăţământ superior din subordinea Ministerului Apărării Naţionale**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 578 din 05.07.2005.

[3] **Doctrina instruirii Armatei României,** Bucureşti, 2006.

[4] **Legea nr. 288 din 24.06.2004 privind organizarea studiilor universitare**, publicată în: Monitorul Oficial nr. 614 din 07.06.2004.

[5] Monitorul Oastei, nr. 15, 1908, partea regulamentară.

[6] COSMA, Mircea (coord.), **Formarea ofiţerului modern,** Sibiu, Editura Academiei Forţelor Terestre, Sibiu, 2006.

[7] IANNESCU, Gheorghe *Armata română. Ce a fost, ce este, ce ar putea să fie*, Bucureşti, 1996.

[8] HEIFETZ, Ronald A. **Leadership without Easy Answers**, Publisher Belknap Press, USA, 1994.

[9] MUREŞAN, Mircea, *Corelaţia învăţământ militar – reforma în armata României*. În volumul „Căi de optimizare a învăţământului militar în concordanţă cu noua cultură militară”, Bucureşti, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, 2005.

[10] STOINA, Neculai, RACOVIŢAN, Mihai *Academia Trupelor de Uscat „Nicolae Bălcescu” Sibiu. 150 de ani de învăţământ militar românesc*, Sibiu, Editura TRIPOTRIB, 1997.

CORELAREA TRANSFORMĂRII FORȚELOR TERESTRE CU PROVOCĂRILE NOULUI MEDIU DE SECURITATE

Dr. Adrian STROEA*

Evoluția mediului internațional de securitate este caracterizată de noi provocări la adresa securității, generate în principal de suprapunerea unor procese precum globalizarea şi criza economică, ce se adaugă formelor clasice de riscuri, şi amenințări.

Menținerea conflictelor, focarelor de tensiune tradiționale, a fenomenelor de instabilitate şi criză favorizează existența şi intensificarea unor riscuri şi amenințări cu impact major asupra securității diferitelor state.

În cadrul NATO, creşterea capacității de intervenție în situații de criză şi în acest sens şi a posibilităților de proiectare a forței în spațiile de interes se întrepătrunde permanent cu continuarea procesului de transformare a mecanismelor, structurilor şi procedurilor de luare a deciziilor.

Cu toate că pericolul unei agresiuni de tip convențional, de mare amploare, împotriva României şi aliaților săi este puțin probabil, posibilitatea apariției unei asemenea amenințări, pe termen lung, nu trebuie minimalizată sau neglijată.

În acest context, procesul de transformare a Armatei României în corelare cu procesul de transformare a Alianței reprezintă un fenomen normal ce decurge din noile orientări strategice. Finalitatea transformării se va concretiza în realizarea unei structuri de forțe modernă, mai redusă numeric, profesionalizată, echipată adecvat, dislocabilă, interoperabilă, cu o capacitate de autosusținere şi de protecție multidimensională, având o componentă de comandă şi control flexibilă, care, pe baza unor informații şi date optime, să aibă posibilitatea luării deciziilor specifice în timp scurt.

Fundamentul procesului de transformare şi modernizare a Forțelor Terestre îl constituie misiunile atribuite acestei categorii de forțe în concordanță cu cele care decurg din misiunile constituționale care revin Armatei României. Astfel, Forțele Terestre participă la: asigurarea securității României pe timp de pace; apărarea externă şi internă a statului român; participarea la apărarea colectivă; implementarea acordurilor regionale şi colective; asigurarea sprijinului adecvat pentru autoritățile statale şi locale în cazul urgențelor civile.

Având în vedere misiunile prezentate precum şi obiectivele de transformare, Statul Major al Forțelor Terestre şi-a definit domeniile principale de acțiune, astfel că pe primul plan se situează în permanență misiunile internaționale şi cele naționale, calitatea rezultatelor şi eficacitatea acțiunilor desfăşurate de forțele angajate în îndeplinirea acestora. Totodată este necesar de a avea în vedere, pe de o parte misiunile din teatrele de operații active, iar pe de altă parte, misiunile potențiale pentru forțele aflate în aşteptare pentru NATO şi UE, precum şi celelalte misiuni ce pot reveni Forțelor Terestre în situații de urgență, criză, conflict sau război.

* **Colonel, locțiitorul şefului Instrucției şi Doctrinei din Statul Major al Forțelor Terestre**

Se acordă în continuare prioritate procesului de transformare şi modernizare a Forţelor Terestre cu toate componentele sale, în conformitate cu *Strategia de Transformare a Armatei*, o atenţie deosebită fiind acordată componentelor principale ale *Planului de implementare a Strategiei* şi anume, operaţionalizarea forţelor, *Obiectivele Forţei* şi achiziţiile de echipamente.

Perfecţionarea şi modernizarea întregului proces de instrucţie, subsumat operaţionalizării forţelor, precum şi a suportului logistic aferent, se realizează în concordanţă cu cerinţele reale determinate din experienţa acumulată şi nevoile de standardizare, fiind cunoscut faptul că acestea se constituie în condiţii determinante ale calităţii şi succesului misiunilor reale.

Transformarea Forţelor Terestre reprezintă un proces continuu de adaptare conceptuală, structurală şi acţională la cerinţele misiunii, fiind o necesitate imperativă în noul context internaţional în care evoluează societatea românească.

Vorbind despre etapele transformării, din poziţia noastră actualizată în timp şi în raport cu cele mai importante elemente de conţinut şi cu factorii determinanţi, putem distinge 3 etape principale, două care s-au încheiat deja şi una care este în curs de desfăşurare.

Prima etapă, derulată între anii 1990 şi 1993, etapă în care s-a acţionat independent de principalele alianţe militare, a fost caracterizată în principal, printr-o amplificare a numărului structurilor existente, ajungându-se la 9 corpuri de armată şi 61 de brigăzi de diferite tipuri.

Etapa a 2-a, am putea spune că poate fi caracterizată ca fiind *Etapa Parteneriatului pentru Pace*, fapt pentru care şi conţinutul transformărilor a fost din ce în ce mai mult influenţat de dorinţa noastră de a accede în structurile de securitate euro-atlantice. Putem distinge 3 faze, prima dintre acestea fiind cea *de aplicare a programului PfP (1994–1996),* cu începerea programului de realizare a interoperabilităţii cu forţele NATO şi a reducerilor structurale.

A urmat apoi programul *PfP îmbunătăţit*, faza ciclului II PARP (1997-1999), cu reduceri structurale şi numerice de personal de amploare.

In cadrul ultimei faze, *cea a ciclurilor I-V MAP*, s-au abordat *Obiectivele de Parteneriat* ce aveau să fie continuate sub altă formă si amplificate in etapa următoare. A avut loc o restructurare decisivă a Forţelor Terestre.

Ca rezultat al acestor două etape ale transformării s-a trecut succesiv de la structura organizatorică pe 4 armate de arme întrunite, la nivelul anului 1990, la cea pe corpuri de armată teritoriale şi ulterior la cea existentă în prezent, pe divizii de infanterie, s-au înfiinţat comandamentele de corp de armată, divizii şi brigadă, ca mari unităţi operative / tactice de bază şi s-a reorganizat învăţământul militar specific prin înfiinţarea Academiei Forţelor Terestre, definirea locului Şcolii Militare de Maiştri şi Subofiţeri a Forţelor Terestre, stabilirea noilor structuri şi competenţe ale şcolilor de aplicaţie şi ale centrelor de instruire ale armelor/specialităţilor.

Cea de 3-a etapă, este cea în care România a devenit deja membră NATO. Principalele faze, aşa cum sunt definite şi în *Strategia de Transformare a Armatei* României, includ *încheierea transformării structurale (2004 – 2007), integrarea operaţională (2008 – 2015)* şi *deplina integrare tehnică (2016 – 2025)*.

Principalele obiective ale etapei urmăresc: modernizarea structurală, doctrinară şi a înzestrării; operaționalizarea unităților; finalizarea Obiectivelor Forței; asumarea responsabilităților militare asociate cu calitatea de membru al NATO şi al UE care presupune participarea la apărarea colectivă, participarea la procesul de luare a deciziei şi sprijinirea țărilor partenere.

Se cuvine să menționăm şi faptul că, încă din anii pregătirii pentru aderarea la Uniunea Europeană au fost inițiate demersuri de începere a colaborării cu structurile militare şi pentru integrarea în ciclurile de planificare a apărării specifice acestei organizații.

În raport cu misiunile, scopul şi domeniile de responsabilitate şi cu o încadrare corespunzătoare, structura organizatorică a Statului Major al Forțelor Terestre, adoptată începând cu anul 2008 asigură conducerea marilor unități, unităților şi formațiunilor din subordine pe timp de pace, în situații de criză şi la război, coordonarea evaluării nivelului de pregătire a comandamentelor, marilor unități, unităților şi formațiunilor din subordine pentru trecerea la îndeplinirea unei misiuni, organizarea mobilizării şi completării proprii, formarea şi perfecționarea pregătirii personalului, asigurarea instruirii comandamentelor şi trupelor şi gestionarea resurselor umane, materiale şi financiare pentru realizarea şi menținerea gradului de operaționalizare al structurilor.

În ultimii 15 ani, Forțele Terestre au fost supuse unui amplu proces de transformare, efortul principal direcționându-se pentru reducerea numărului de personal şi constituirea unor structuri mobile, bine înzestrate din punct de vedere tehnic, capabile să se raporteze adecvat diferitelor categorii de amenințări.

În scopul îndeplinirii angajamentelor internaționale în domeniul securității şi apărării la care România este parte, Forțele Terestre au luat măsurile necesare derulării procesului de operaționalizare a structurilor stabilite şi care sunt cuprinse în Obiectivele Forței, fiind în măsură la acest moment să destine o serie de structuri care să poată îndeplini operații de amploare diferită, pe teritoriul național, în aria de responsabilitate a NATO şi UE, precum şi într-un mediu strategic mai extins.

La includerea în planurile de operaționalizare a structurilor necesare s-a avut în vedere în primul rând respectarea termenelor de punere la dispoziția NATO, dar şi modalitățile de asigurare a capabilităților în ceea ce priveşte dotarea cu tehnică specifică, în conformitate cu programele de achiziții în derulare, caracterizate prin următoarele atribute: convenabile, din prima etapă a achiziției; suport pe întreaga durată de viață; compatibile/interoperabile; interschimbabile; dislocabile**;** configurație cu arhitectură deschisă.

Principalele performanțe ce trebuie avute în vedere la modernizarea sau achiziționarea tehnicii sunt: interoperabilitate; mobilitate şi capacitate de trecere sporite; putere de foc crescută; multifuncționalitatea echipamentelor; capacitate sporită de protecție a personalului, a mijlocului însuşi şi a echipamentelor de pe acesta; trafic rapid şi protejat al informațiilor între mijloace şi de la acestea la alți beneficiari; calități ergonomice adecvate realităților fizice şi psihice, psihosomatice şi fiziologice ale luptătorului. Aceste cerințe fiind în concordanță cu prevederile generale ale reglementărilor naționale şi ale NATO.

În plus, intenționăm să avem cât mai multe programe posibile în cooperare sau coproducție, pentru realizarea unui suport mai uşor şi mai bun în operațiile multinaționale.

În mod firesc, etapele înzestrării sunt complementare etapelor de transformare în ansamblu vizând modernizarea echipamentelor, noi achiziții şi realizarea sistemului de luptă avansat prin care Forțele Terestre să fie în măsură să-şi îndeplinească obiectivele viitoare putând răspunde oricărui tip de provocare. Cel mai probabil, această etapizare va suferi modificări în ceea ce priveşte încadrarea în timp, principalul factor perturbator fiind resursele financiare reduse alocate acestui domeniu de transformare.

Prioritate vor avea forțele puse la dispoziția NATO şi, în general, forțele dislocabile. Se va acorda o atenție sporită şi forțelor care acționează în zonele de conflict, pentru care, prin eforturi deosebite, s-a reuşit asigurarea într-o oarecare măsură a noi tipuri de vehicule de luptă şi transport, echipamente de protecție balistică, mijloace de comunicații şi armament performant. La acest moment, în urma propunerilor noastre, structurile specializate studiază sau testează diferite soluții de îmbunătățire a echipamentului individual pentru militarii dislocați.

Este de reținut faptul că, indiferent de eforturile depuse în domeniul asigurării forțelor, nici cele mai performante echipamente nu pot asigura o protecție integrală niciunei armate din lume. Dincolo de acestea este nevoie de profesionalism, respectarea procedurilor standard de operare, valorificarea lecțiilor învățate, menținerea unei vigilențe sporite în câmpul de luptă.

Modernizarea şi eficientizarea instrucției are ca scop principal creşterea nivelului de pregătire al marilor unități şi unităților pentru îndeplinirea misiunilor primite. În domeniul instruirii forțelor, centrul de a greutate este axat pe adaptarea întregului proces de instruire la cel aplicat în cadrul celorlalte armate ale Alianței, pe realizarea capacității operaționale a forțelor, în funcție de resursele avute la dispoziție, de nivelul de instruire acumulat şi nu în ultimul rând de dezvoltarea predictivă a calităților de luptător.

Instrucția ce se desfăşoară în timp de pace trebuie să corespundă cerințelor misiunilor pe care trebuie să le îndeplinească structurile din Forțele Terestre în situații de criză sau la război, adică *„instruieşte-te aşa cum vei lupta”*. Această axiomă trebuie să călăuzească planificarea, desfăşurarea şi evaluarea procesului de instrucție.

Standardizarea instrucției este o componentă fundamentală a procesului de operaționalizare a unităților şi subunităților destinate apărării colective în cadrul NATO, în vederea atingerii capabilităților solicitate şi o condiție esențială pentru forțele de generare/regenerare, pentru realizarea cadrului necesar furnizării de structuri viabile forțelor dislocabile.

Prioritățile în domeniul standardizării vor fi în permanent corelate cu procesul de planificare a apărării naționale, cu sarcinile şi cerințele militare de interoperabilitate NATO şi cu planurile de implementare a noii structuri de forțe a Armatei României.

Cele mai importante produse al activității de standardizare au fost *„Programele de Instrucție (pentru Misiune/PIM şi Individuale/PII)”*. Aşa cum

sugerează şi denumirea lor, aceste programe creează posibilitatea de a stabili cu uşurinţă ce activităţi de instrucţie trebuie desfăşurate de către o structură pentru a fi în măsură să îndeplinească misiunea primită. Totodată acestea sunt de un real ajutor pentru comandanţii care conduc nemijlocit instrucţia, deoarece conţin documente de desfăşurare şi evaluare a instrucţiei gata elaborate.

Standardizarea instrucţiei asigură posibilitatea organizării structurilor militare în sistem modular, pentru îndeplinirea unor misiuni specifice, fără restricţii sau limitări.

Adaptarea la tendinţele de evoluţie a spaţiului de luptă integrat înseamnă modificarea permanentă a datelor pe baza cărora se elaborează concepţii, planuri şi programe de instrucţie şi, implicit, necesitatea de reluare parţială sau integrală a procesului de analiză şi planificare. Cu alte cuvinte, în mediul fluid în care ne desfăşurăm activitatea, „singura constantă este schimbarea".

Acceptarea principiului schimbării permanente determină ca metodele de desfăşurare a instrucţiei să ţină pasul cu aceste schimbări pentru ca scopul stabilit instrucţiei - realizarea capacităţii operaţionale pentru îndeplinirea misiunii - să fie îndeplinit. Aceasta presupune o perfecţionare permanentă a metodelor de instrucţie a personalului pentru a putea îndeplini misiunea ordonată.

Modernizarea instrucţiei nu înseamnă neapărat renunţarea la acele instrumente de lucru care şi-au dovedit eficienţa în decursul timpului. Acestea trebuie perfecţionate şi generalizate. Totodată însă, nu trebuie să se manifeste reţinere pentru nou. Procesul de instrucţie trebuie racordat la tot ceea ce apare nou în domeniul transmiterii cunoştinţelor şi formării/menţinerii deprinderilor militarilor.

Transformarea mentalităţii este definitorie pentru optimizarea instrucţiei şi nu este uşoară, iar pentru unii ar putea fi imposibilă. De aceea, primul pas care trebuie făcut în acest sens, este cunoaşterea de sine. Autocunoaşterea trebuie să fie permanent însoţită de autoverificare şi dorinţa de autodepăşire. Toate acestea au o contribuţie mare la îndeplinirea dezideratului ca fiecare militar să fie un profesionist, un expert în domeniul lui. Atingerea acestui nivel de profesionalism - expert sau specialist - este o condiţie esenţială pentru punerea în aplicare a conceptului de modularitate structurală şi interoperabilitate, care să permită îndeplinirea oricărui tip de misiune asumată în cadrul Alianţei.

Concluzii

În baza angajamentelor asumate de România şi în baza hotărârilor CSAT, Forţele Terestre participă cu forţe şi mijloace sub egida NATO, UE, ONU şi în cadrul Coaliţiei Internaţionale de Luptă Împotriva Terorismului pentru îndeplinirea următoarelor misiuni:

- de apărare colectivă;
- în sprijinul păcii;
- de luptă împotriva terorismului;
- individuale de observare şi monitorizare.

În contextul generat de statutul de membru al alianţei euroatlantice, operaţiile antiteroriste, acţiunile desfăşurate în medii multinaţionale şi în condiţii speciale (de deşert şi cu temperaturi înalte, arctice şi cu temperaturi scăzute, junglă, zone locuite, cu grade variabile de dezvoltare economico-socială şi diferenţe culturale majore) vor

avea o pondere tot mai mare în ansamblul confruntărilor în care este probabil să fie angajate, în viitorul apropiat, Forțele Terestre Române.

Confruntările armate viitoare, indiferent de tipologia acestora – *război de apărare a țării, război de alianță* sau *de coaliție* – vor fi caracterizate, în principal, prin: demasificarea forțelor militare; concentrarea mai accentuată a forțelor în punctele decisive; operații întrunite şi prioritar multinaționale; reacție rapidă şi descurajantă – inclusiv prin executarea de lovituri preventive; capacitate sporită de manevră la toate eşaloanele.

În acest context forțele armate, în particular Forțele Terestre, vor fi nevoite să se adapteze permanent la cerințele curente precum şi cele estimate ale câmpului de luptă modern, transformarea multidimensională fiind esența realizării acelor capabilități necesare îndeplinirii oricărui tip de misiune.

MODERNIZAREA SISTEMULUI APĂRĂRII

Maria Gabriela STOIAN*
Vasile ENE**

Defence is a key area of national security of Romania and is in all decisions, measures and actions that the state authorities and institutions empowered to adopt and implement them, the use of armed forces, both internally and externally, for promoting and protecting national interests in accordance with national law and international treaties to which Romania is party.

Defending the plans is organized and conducted for the prevention and rejection of armed aggression on the territory of the Romanian state or other alliances and coalitions of states belonging to Romania, to meet international commitments of the Romanian state and to support national authorities national crisis management.

Modernizing defence is a key requirement for Romania given that it is a member of the "de facto" NATO and the EU and involves taking all measures political, economic, social and military to bring the optimal parameters of components, so that they be able to act in accordance with the requirements of national defense strategy of the country.

1. Consolidarea capacității de luptă împotriva terorismului

Una din direcțiile de acțiune în domeniul apărării stipulate în Strategia națională de apărare a țării o reprezintă lupta împotriva terorismului. În calitate de fenomen specific al vieții social-politice, actualmente terorismul amenință cu escaladarea unor focare tot mai extinse, cauzând pierderi umane, prejudicii materiale şi morale întregii comunități mondiale.

Principalul mijloc cu ajutorul căruia teroriştii îşi pot impune autorităților condițiile, rămâne teroarea, ca şi în timpurile trecute, ea fiind reprezentată prin numeroase acte de violență cu utilizarea armelor de foc, a diverselor tipuri de dispozitive explozive sau incendiare, cu luarea de ostatici sau acapararea mijloacelor transportului public, etc.

Terorismul presupune organizarea, finanțarea şi echiparea unor indivizi pregătiți special pentru realizarea unor acțiuni concrete de violență şi amenințarea cu violența, prin folosirea sistematică şi persistentă a violenței.

Încercând o definiție, putem considera *terorismul* ca acea practică de rezolvare prin mijloace violente a divergențelor dintre grupuri de interese, organizații criminale sau indivizi, precum şi pentru impunerea unor revendicări politice, economice, religioase, etnice sau de altă natură, urmărindu-se cu preponderență inspăimântarea unor colectivități de oameni, a opiniei publice, care la rândul lor să exercite presiuni asupra autorităților şi chiar a guvernelor pentru satisfacerea revendicărilor pretinse de grupările sau organizațiile teroriste. Astfel, actele teroriste se deosebesc de infracțiunile de drept comun prin scopul şi urmările realizate, respectiv promovarea de panică, dezordine şi teroare în sânul colectivității vizate, ca urmare a numărului mare de victime umane şi pagubelor materiale cauzate de distrugerile produse.

* **Locotenent colonel doctorand**
** **Locotenent colonel doctorand**

Având în vedere evoluția fenomenului terorist până în prezent, remarcăm că fenomenul terorismului se va extinde, dezvolta, perfecționa dacă represiunile împotriva lui, nedreptățile politice şi economice, foametea şi inechitățile sociale vor fi mai mari. Actele teroriste vor fi mult mai complexe şi vor fi produse cu mai multă violență decât până acum, devenind un fel de perpetuu-mobile, dacă la violență se răspunde tot prin violență. Ca urmare, se consideră că forțele coaliției antiteroriste ar trebui să pună accent pe prevenire şi contracarare, iar în paralel să organizeze un sistem legislativ internațional în domeniu.

Cea mai gravă amenințare la adresa lumii civilizate, după cea nucleară, o reprezintă cea teroristă. În ultimele decenii, datorită extinderii civilizației asupra întregii planete şi creării posibilității accesului tuturor la informație, tehnologie şi cultură, acțiunile şi reacțiile identitare extremiste au proliferat. Ele sunt simetrice cu extremismul din procesul de globalizare şi vizează oprirea şi destabilizarea acestei ofensive a lumii civilizate împotriva fragmentării accentuate, promiscuității, sărăciei şi violenței.

Astăzi, terorismul a evoluat, s-a perfecționat continuu, adaptându-se la noile condiții ale epocii contemporane. Putem vorbi chiar de tipuri de terorism, identificând formele de activități sinucigaşe şi criminale ale grupărilor teroriste din întreaga lume, care îşi ating scopurile propuse în numele unei cauze sau dintr-o dorință neîmplinită.

Experții au identificat cel puțin nouă tipuri de terorism: terorismul naționalist, terorismul fundamentalist islamic (cel mai periculos), terorismul sponsorizat de stat, terorismul de stânga, ciberterorismul, narcoterorismul, bioterorismul, ad-terorismul şi air-terorismul.

Militarii văd, în general, în terorism o formă de conflict de intensitate scăzută, fiind la celălalt capăt al spectrului unui conflict armat. În acest sens, militarii îşi focalizează atenția asupra statelor sponsor şi asupra grupurilor teroriste din perspectiva strategică, iar asupra indivizilor şi actelor de terorism, din perspectiva tactică. Ideea de a privi terorismul ca pe o nouă formă de purtare a războiului a apărut în urma desfăşurării ultimelor conflicte militare, începând cu Vietnamul şi continuând cu Afganistanul etc.

Conform părerii specialiştilor, după 1989, o dată cu turbulența creată după prăbuşirea regimurilor comuniste, a avut loc o deplasare a polului terorismului internațional către estul Europei, România devenind una dintre principalele destinații ale organizațiilor paramilitare. Cele mai multe organizații teroriste provin din Orientul Mijlociu, unele fiind mai cunoscute altele mai puțin, după numărul atentatelor pe care le-au comis şi numărul de crime.

Vulnerabilitățile României nu sunt puține, economia în transformare şi tranziția prelungită măresc şi mai mult acest spațiu de incertitudine şi nesiguranță la atacuri teroriste. Unele dintre aceste vulnerabilități se amplifică, datorită condiției României de membră a NATO şi partener strategic al Statelor Unite. Aceste vulnerabilități sunt distribuite în domenii cum ar fi cel politic, diplomatic, economic, dar şi militar.

Cele mai semnificative vulnerabilități în acest domeniu sunt cele care privesc unitățile militare române aflate în diferite misiuni peste hotare, în zone de conflict, în zone instabile în care există ostilitate față de forțele aflate acolo, iar acțiunile teroriste sunt frecvente şi greu de prevenit.

România are deja o contribuţie serioasă la afirmarea noii dimensiuni a strategiei organizaţiei, prin participarea cu trupe în teatrele de operaţii, dar şi prin susţinerea politică, economică, financiară, informaţională, etc. a ofensivei contra terorismului. Notabilă este conlucrarea ţării noastre, în acest sens, cu SUA, cu NATO, cu UE, datorită apartenenţei la acest spaţiu, şi cu celelalte instituţii internaţionale (ONU, OSCE). România continuă să acţioneze împotriva terorismului, deopotrivă, ca participant la coaliţia antiteroristă internaţională şi ca membru al NATO.

Pe coordonatele noii dimensiuni strategice se înscrie, de exemplu, activitatea României din SEEGROUP, ce funcţionează în cadrul Iniţiativei NATO pentru Europa de Sud - Est, de iniţiere a elaborării unui compendiu cuprinzând măsurile de combatere a terorismului întreprinse de statele acestei zone, ca şi faptul că a pus în aplicare, încă din anul 2002, o strategie naţională de prevenire şi combatere a terorismului şi s-a racordat prin structuri specifice la campania antiteroristă internaţională.

Aportul viitor al României la combaterea terorismului este mai consistent, din postura de stat membru NATO, calitate ce-i permite să ia parte activă la elaborarea şi adoptarea deciziilor comune în domeniu, să-şi consolideze capacitatea de a proiecta stabilitate şi securitate înăuntrul şi în afara spaţiului euro-atlantic.

În acest sens, eforturile României vor viza, concomitent cu protejarea teritoriului naţional, a populaţiei şi obiectivelor strategice de manifestări de natură teroristă, să continue şi aprofundarea implicării la nivel global şi regional în prevenirea şi combaterea terorismului prin: participarea la operaţii întrunite multinaţionale, sprijinirea guvernelor şi structurilor legale de securitate şi apărare în lupta împotriva terorismului, asistenţă dinamică şi complexă în procesul de prevenire, contracarare şi reconstrucţie postconflict.

Făcând parte din coaliţia împotriva terorismului, ţara noastră participă activ la elaborarea strategiei împotriva terorismului şi la punerea ei în aplicare. Având în vedere acţiunile imprevizibile ale reţelelor şi grupărilor teroriste, mai ales în ceea ce priveşte alegerea ţintelor şi a modului de acţiune, sunt posibile şi alte misiuni, îndeosebi pe linia depistării reţelelor şi organizaţiilor teroriste, a locaţiilor acestora şi a elementelor adiacente sau a celor generatoare de terorism.

În acest context România trebuie să adopte măsuri dinamice pentru consolidarea capacităţii de luptă împotriva terorismului. Structurile sistemului naţional de apărare impun a fi dimensionate şi înzestrate cu capacităţi de luptă împotriva terorismului. Este bine cunoscut că Forţele Armate ale României duc acţiuni de luptă împotriva acestui inamic perfid şi extrem de periculos în Afganistan, Irak, Kosovo.

De aceea, considerăm că este absolut necesar ca acestea să fie pregătite, dotate şi susţinute cu cele mai performante echipamente, tactici şi proceduri de luptă care să le permită nu numai obţinerea succesului, dar şi protecţia forţei. Cerinţele de interoperabilitate cu partenerii din Alianţă reprezintă în egală măsură, obiective obligatorii în condiţiile proiectării structurilor de forţe care luptă împotriva teroriştilor.

Apreciem că deciziile factorilor politici de a lupta împotriva acestui flagel mondial, trebuiesc susţinute constant şi coerent cu eforturi de înzestrate, echipare şi

pregătire a forțelor, eforturi care, desigur, impun costuri deloc neglijabile, dar care, cu certitudine, îşi vor dovedi eficacitatea pe termen mediu şi lung.

Concomitent cu întărirea măsurilor şi acțiunilor proprii pentru anticiparea, descurajarea şi contracararea acțiunilor teroriste, România va continua implementarea prevederilor Strategiei Uniunii Europene de luptă împotriva terorismului şi va coopera cu aliații în vederea consolidării capacității NATO de luptă împotriva terorismului.

Terorismul este cea mai îndelungată şi cea mai complexă amenințare la adresa păcii şi stabilității, a instituțiilor democratice, a societății şi persoanei. El a însoțit societatea omenească din timpuri străvechi, fiind un produs al acesteia. Dar totdeauna s-au găsit mijloacele necesare pentru a-i diminua efectele, chiar dacă nu a putut fi pus niciodată sub un control strict. Niciodată însă, cel puțin până la sfârşitul secolului al XX-lea, terorismul nu a fost considerat război.

După atacurile de la 11 septembrie 2001, el a primit un astfel de apelativ, întrucât atacurile teroriste se constituie deja într-o amenințare la nivel global, care impune măsuri de contracarare şi prevenire la acest nivel.

2. Dezvoltarea capacității de răspuns la amenințările legate de proliferarea armelor de distrugere în masă

Armele de distrugere în masă, sunt categoriile de arme a căror întrebuințare pot provoca distrugeri masive, simultan şi în timp scurt, personalului forțelor armate, mijloacelor de luptă, populației şi obiectivelor economice, politice, administrative şi militare dispuse pe suprafețe variabile de teren. În prezent, această categorie include armele nucleare, radiologice, chimice şi biologice.

Modernizarea mijloacelor de transport la țintă (avioane fără pilot, rachete, proiectile de aviație etc.), menținerea armelor de distrugere în masă nucleare, radiologice, biologice şi chimice ca mijloace de promovare a intereselor politico-strategice, de descurajare şi ca factori de multiplicare a puterii militare au devenit surse de nelinişte şi suspiciune, necesitând măsuri ferme, deschise şi eficiente de prevenire a folosirii lor şi, în acelaşi timp, de contracțiune, inclusiv de înlăturare a efectelor folosirii lor.

Achiziția şi deținerea de arme de distrugere în masă de către entități teroriste reprezintă astăzi una dintre cele mai importante amenințări şi provocări la adresa securității comunității internaționale. Se menține, de asemenea, riscul ca, unele state să folosească sau să amenințe cu folosirea armelor de distrugere în masă, în scopuri de şantaj sau intimidare.

Recunoscând necesitatea unei cooperări intense la nivel internațional pentru prevenirea accesului grupărilor teroriste şi al statelor care susțin terorismul la arme de distrugere în masă, componente şi vectori ai acestora, România susține ferm respectarea cu strictețe a documentelor internaționale ce reglementează politicile în domeniu, precum şi, implementarea de măsuri energice de contra-proliferare. De asemenea, apreciem ca prioritară dezvoltarea, prin eforturi comune la nivel internațional şi regional, a unei culturi de neproliferare a armelor de distrugere în masă, bazată pe dezideratul unei diplomații active îndreptată împotriva proliferării.

În acest context, combaterea proliferării armelor de distrugere în masă reprezintă o altă direcţie principală de acţiune în domeniul apărării înscrisă în Strategia naţională de apărare a ţării.

Proliferarea armelor de distrugere în masă asociată cu recrudescenţa ameninţărilor teroriste constituie atât preocupări, dar şi provocări pentru întreaga comunitate internaţională. Eficienţa sistemului de apărare a ţării este dată şi de gradul de implicare în eforturile internaţionale şi regionale de diminuare a ameninţărilor de acest fel. De aceea, este necesar ca România să fie parte activă în cadrul regimurilor internaţionale de neproliferare şi control al exporturilor de materiale, tehnologii şi alte resurse din domeniu. Totodată, respectarea obligaţiilor şi a angajamentelor pe care România şi le-a asumat prin tratate, convenţii si aranjamente internaţionale reprezintă o condiţie prioritară pentru dezvoltarea capacităţii de răspuns la ameninţările generate de proliferarea armelor de distrugere în masă.

O altă direcţie de acţiune o reprezintă creşterea eficienţei privind controlul exporturilor şi importurilor de produse militare şi cu dublă utilizare, pentru monitorizarea şi eventuala contracarare a acumulărilor excesive, şi pe cale de consecinţă, destabilizatoare, de armamente convenţionale sau vectori de transport la ţintă.

Capacitatea de a răspunde ameninţărilor de tip „arme de distrugere în masă" nu poate fi întărită decât prin o cooperare fructuoasă între organismele şi organizaţiile internaţionale şi inter-instituţionale în vederea realizării schimbului eficient de informaţii şi a acţiunilor comune de combatere a proliferării armelor de distrugere în masă. În prezent se manifestă o tendinţă de scăpare a controlului statelor asupra circulaţiei informaţiilor, a expertizei şi a cercetătorilor din domeniu, precum şi a componentelor armelor de distrugere în masă. Devine astfel necesară stabilirea unui regim consolidat al neproliferării pe temeiul disensiunii, de care sunt nevoite să ţină seama şi statele care au devenit recent posesoare de arme nucleare, şi pe cel al solidarităţii împotriva riscului ca actori non-statali să dobândească accesul la arme şi tehnologii nucleare.

Pentru dezvoltarea capacităţii de răspuns la ameninţările generate de proliferarea armelor de distrugere în masă, România trebuie să promoveze şi să continue să participe la iniţiativele regionale în domeniu, precum şi consolidarea dialogului cu statele membre ale Uniunii Europene şi SUA. Pe baza expertizei şi experienţei dobândite prin asumarea unor responsabilităţi importante la nivel regional şi internaţional, România trebuie să aibă în vedere pregătirea structurilor militare, ca instrumente eficiente de răspuns la ameninţările generate de proliferarea armelor de distrugere în masă, şi nu numai, prin proiectarea şi realizarea unor capabilităţi cu grad ridicat de sustenabilitate şi interoperabilitate.

3. Realizarea unor capabilităţi cu grad ridicat de sustenabilitate şi interoperabilitate pentru structurile armatei

Cerinţele Strategiei de Securitate Naţională a României presupun crearea unei armate moderne, deplin profesionalizate, dimensionată şi înzestrată corespunzător, cu forţe expediţionare mobile şi multi-funcţionale, rapid dislocabile, flexibile şi eficiente, capabile să asigure credibilitatea apărării teritoriului naţional,

îndeplinirea angajamentelor asumate în cadrul apărării colective şi participarea la misiuni internaţionale, în conformitate cu priorităţile şi cerinţele politicii externe şi de securitate.

Totodată, se impun adoptarea de măsuri adecvate pentru îmbunătăţirea capacităţii de operare întrunită şi în cadru multinaţional, sporirea eficacităţii procesului de generare a forţelor şi a eficienţei utilizării resurselor în vederea realizării unui grad ridicat de sustenabilitate a structurilor destinate acţiunilor militare. Realizarea sustenabilităţii implică pe lângă un efort bugetar semnificativ, elemente de realizare a unui suport logistic real, corect dimensionat şi care să poată fi derulat funcţie de ritmul de ducere a acţiunilor militare.

Noile orientări strategice ale procesului prin care trece Armata României şi Alianţa trebuie să răspundă cerinţelor de creare a unor capabilităţi militare care să permită desfăşurarea operaţiilor în zona de responsabilitate a Alianţei şi în afara acesteia, în condiţiile derulării cu rapiditate a operaţiilor militare pentru îndeplinirea întregii game de misiuni posibile şi asigurarea consensului decizional.

Pentru realizarea acestor deziderate structurile militare acţionale trebuie să fie în măsură ca, cel puţin pentru o primă etapă, să se susţină singure din punct de vedere al suportului logistic real. Asigurarea capabilităţilor de autonomie şi fiabilitate sporite sunt provocări continue pentru inginerii şi specialiştii militari în domeniu, ale căror preocupări sunt îndreptate spre găsirea soluţiilor optime în vederea punerii la dispoziţia comandanţilor militari a unor sisteme de arme şi de tehnică performante şi cu grad ridicat de întrebuinţare în luptă.

Desigur că, pentru campaniile mai îndelungate în timp, efortul de susţinere reală va fi preluat de alte structuri, dar care practic vor avea acelaşi scop: acela de a asigura continuu, eficient şi coerent gradul de sustenabilitate a structurilor în operaţiile militare.

Unii specialişti susţin că o probabilitate mai mare a luptei pe timpul unei operaţii şi un nivel mai intens al luptei necesită un grad mai mare de interoperabilitate. Plecând de la acest considerent, interoperabilitatea este văzută ca un concept de boltă în relaţie cu celelalte trei niveluri ale standardizării.

Compatibilitatea permite combinarea unităţilor (subunităţilor) pentru a forma o capabilitate operaţională. Aceasta răspunde definiţiei ISO a compatibilităţii, şi anume că unităţile vor trebui să funcţioneze împreună într-un mediu operaţional.

Comunalitatea face posibilă crearea sau dezvoltarea produselor (echipament), doctrinei şi procedurilor care sunt identice. În conformitate cu ISO, comunalitatea sugerează indirect că unităţile sunt identice în cadrul unui mediu operaţional, iar elementul cheie constă în noţiunea de a fi identic. Identitatea poate fi obţinută numai dacă obiectul, indiferent dacă este un proces sau un lucru, are aceeaşi specificaţie caracteristică.

Definiţia NATO, de asemenea, spune că standardizarea are loc în domeniile operaţional, procedural, administrativ, al materialului şi tehnologiei. Realizarea standardizării în domeniile respective exprimată în termeni cu privire la nivelurile de standardizare, sugerează indirect că domeniile sunt prezente la fiecare nivel ierarhic al sistemului.

Obiectivele de proiectare şi construcţie a structurilor, la cel mai înalt nivel, sunt în primul rând în domeniile operaţional, procedural şi administrativ. Odată ce consensul este realizat, trebuie luate în considerare şi gândite mijloacele (materialul şi tehnologia) de realizare a standardizării şi interoperatibilităţii.

Necesitatea ca interoperabilitatea să fie adoptată ca principiu specific al construcţiei structurilor militare derivă din următoarele considerente: interoperabilitatea şi standardizarea formează o parte integrantă a tuturor sistemelor; la fiecare nivel ierarhic există interoperabilitate şi standardizare de intensitate variată; la nivelul cel mai înalt al ierarhiei de sisteme există anumite elemente care trebuie să fie comune, compatibile sau interschimbabile; există o legătura importantă între misiune şi resursele necesare pentru a o îndeplini, iar gradul de sustenabilitate reprezintă instrumente sau constrângeri a unei misiuni; factorii de conducere de la nivelul strategic la nivelul de execuţie, trebuie să aibă aceeaşi înţelegere a conceptelor standardizării şi interoperabilităţii.

În contextul respectării cerinţelor intereselor naţionale de securitate a României, modernizarea sistemului apărării reprezintă un obiectiv principal al apărării naţionale, în vederea consolidării capacităţii de luptă împotriva terorismului şi a armelor de distrugere în masă, prin realizarea unor capabilităţi credibile, cu grad sporit de interoperabilitate şi sustenabilitate, care să facă faţă acestor tipuri de ameninţări, dar care să fie în măsură să intervină eficient şi în situaţii de criză, impuse de evoluţia mediului de securitate.

Bibliografie:

[1]. *** *Strategia de Securitate Naţională*, Bucureşti, 2006.
[2]. *** *Carta Albă a Securităţii şi Apărării Naţionale*, Bucureşti, 2004.
[3]. *** *Legea apărării naţionale a României nr.45/1995,* Monitorul Oficial al României, partea I, nr.172/1994.
[4]. ****Strategia de transformare a Armatei României*, Bucureşti, 2005.
[5]. ****Strategia de transformare a Armatei României*, Bucureşti, 2007.
[6]. *Strategia militară a României*, proiect, 2006.
[7]. ****Strategia naţională de apărare a ţării,* Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr, 799 din 28.11.2008.
[8]. ****DEX-Dicţionarul Explicativ al Limbii Române, Editura Univers Enciclopedic,* Bucureşti,1998.
[9]. ****Lexicon militar*, Editura SAKA-1994, ediţia 2.
[10]. ****Culegere de termeni, concepte şi noţiuni de referinţă din domeniul politicii militare, securităţii naţionale şi apărării armate*, Bucureşti, 2000.
[11]. BĂDĂLAN E., FRUNZETI T., **Asimetria şi idiosincrasia în acţiunile militare,** Centrul tehnic editorial al Armatei, Bucureşti, 2004.
[12]. BĂDĂLAN E., FRUNZETI T., **Acţiunile militare altele decât Războiul,** Editura Militară, Bucureşti, 2001.
[13]. DULEA Gabriel, **Psihologia terorii şi teroarea psihologică în situaţii de criză,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti 2006.
[14]. FLOREA C., SÂRBU C., STĂNCILĂ L., **Frământările Zeului Marte**

(Eseuri de ştiinţă militară), Editura Sitech, Craiova, 2004.
[15]. FRUNZETI, T., ZODIAN V., **Lumea 2007. Enciclopedie politică şi militară,** Editura CTEA, Bucureşti, 2007.
[16]. FRUNZETI, T., **Soluționarea crizelor internaționale,** Editura Institutul European, Iaşi, 2006.
[17]. MUREŞAN M., **Reflecţii despre fenomenul militar,** Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2004.
[18]. MUREŞAN Mircea, Văduva Ghe., **Strategia de parteneriat, parteneriatul strategic,** Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006.
[19]. MUREŞAN Mircea, VĂDUVA Ghe., **Războiul viitorului, viitorul războiului,** Bucureşti, Ed. UNAp, 2004.
[20]. MUREŞAN M., STĂNCILĂ L., ENACHE Doru, **Tendințe în evoluția teoriei şi practicii războiului,** Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2005.
[21]. MUREŞAN M., ŢENU C., STĂNCILĂ L., **Corelația artei militare cu fenomenul militar contemporan,** Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2005.
[22]. MUREŞAN M., ŢENU C., STĂNCILĂ L., **Operațiile întrunite în războiul viitorului,** Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2005.
[23]. Stăncilă Lucian, **Terorismul, provocare a secolului XXI,** Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2007.
[24]. STĂNCILĂ Lucian, **Dimensiunea militară a operației antiteroriste,** Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2006.
[25]. ŢENU Costică, STĂNCILĂ Lucian, **Forme specifice conflictelor militare moderne,** Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2005.
[26]. Ţenu Costică, Stăncilă Lucian, **Arta militară în actualitate,** Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2004.

CADRUL OPERAȚIONAL ÎN OPERAȚII MILITARE DE STABILITATE ŞI DE SPRIJIN

Cristian PETRE*

Operations associated with the peace support campaign are usually responses to conditions at the low end of the spectrum of conflict. They require a balance of military and non military means for success. The role of military forces in PS is typically to create a safe and secure environment, providing specialized support as necessary, to enable civil agencies to address the underlying causes of the conflict and generate a self-sustaining peace.

Ca orice acțiune militară, angajarea structurilor militare în operații de stabilitate şi de sprijin are la bază un solid fundament doctrinar şi juridic.

În doctrinele naționale, operațiile de stabilitate şi de sprijin sunt definite ca „acțiuni militare desfăşurate în scopul descurajării, prevenirii conflictelor, restabilirii, menținerii, impunerii şi edificării păcii, păstrării/restabilirii ordinii constituționale, acordării ajutorului umanitar şi reconstrucției”[1]. Ele cuprind o gamă largă de tipuri de acțiuni, fiecare dintre ele deosebit de importante în anumite momente şi în anumite circumstanțe pentru succesul operației. Fără a ne propune să analizăm fiecare dintre aceste tipuri de acțiuni, ne vom limita la enumerarea lor[2]. Operațiile de stabilitate cuprind: controlul armamentelor; combaterea terorismului; sprijinul operațiilor antidrog; asistența umanitară şi civică; asistența acordată unei națiuni; evacuarea necombatanților; impunerea de sancțiuni; operațiile de pace (prevenirea conflictului, realizarea păcii, construcția păcii, menținerea păcii, impunerea păcii); demonstrația de forță. Operațiile de sprijin, la rândul lor, sunt împărțite în două categorii: operațiile de sprijin intern şi asistență umanitară externă. Operațiile de sprijin intern sunt reprezentate de operații de salvare în caz de calamități naturale şi dezastre; sprijinul managementului consecințelor accidentelor nucleare, biologice, chimice, radiologice şi a exploziilor de mare putere/NBCRE; sprijinul impunerii legii civile; asistența comunității. Asistența umanitară externă poate cuprinde operații de salvare, sprijinul managementului consecințelor accidentelor NBCRE, asistența comunității/ reconstrucția după conflict.

După părerea noastră, împărțirea operațiilor conform tipologiei de mai sus este una cu rol exclusiv metodologic şi trebuie să facem precizarea că, exceptând operațiile de sprijin intern, celelalte tipuri de acțiuni, incluzând uneori pe cele specifice luptei armate, se pot regăsi atât în operațiile de stabilitate cât şi în cele de sprijin. Considerăm că o abordare mai relevantă este cea avansată de doctrinele

* **Locotenent colonel lect. univ. drd., Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

[1] **F.T. – 3 Manualul de tactică generală a Forțelor Terestre**, Bucureşti, 2007.

[2] Conform **F.T. – 1 Doctrina Operațiilor Forțelor Terestre**, Bucureşti, 2006, p. 104.

NATO care utilizează o tipologie a temelor predominante ale campaniilor militare, în funcție de spectrul conflictului[3].

Analizând operațiile de stabilitate perspectiva prevederilor referitoare la tipurile predominante ale campaniei, putem afirma că acestea se desfăşoară, în general, în campaniile de sprijin al păcii şi contrainsurgență.

Operațiile asociate ***campaniei de sprijin al păcii*** generează un cadru operațional a cărui componentă operațională sunt de obicei răspunsuri/reacții la condițiile existente la capătul cu intensitate redusă a spectrului conflictului. De regulă, ele sunt mandatate şi coordonate de către ONU sau alte organizații internaționale recunoscute. Dacă o situație se înrăutățeşte şi necesită prezența unei forțe, atunci ONU poate delega o alianță sau o coaliție pentru gestionarea crizei.

Interacțiunile dintre elementele mediului operațional se manifestă pregnant, deoarece sprijinul păcii necesită o balanță de mijloace militare şi nonmilitare pentru realizarea succesului. Crearea unui mediu de securitate stabil şi sigur, asigurarea unui sprijin specializat autorităților țării gazdă, populației şi organismelor internaționale prezente în zonă sunt sarcini pe care o forță de sprijin al păcii le execută pentru a contribui la crearea unei situații de pace, care să se autosusțină. Implicarea într-o operație de sprijin al păcii este de lungă durată – ceea ce necesită perseverență din partea structurilor militare şi agențiilor şi organizațiilor guvernamentale şi neguvernamentale, naționale şi internaționale pentru a atinge obiectivele stabilite, de regulă pe termen lung.

Deoarece nivelul de risc în operațiile de sprijin al păcii este mai mic decât în cadrul unei confruntări majore sau a unei operații de contrainsurgență, nivelul de angajare a factorului politic tinde să fie mai redus. Națiunile care se angajează cu forțe într-o campanie de sprijin nu consideră necesar şi nici posibil ca angajarea acelor forțe să se facă în cadrul unor lupte intense.

Obiectivul urmărit în cadrul acestui tip de campanie este, de obicei, conformarea cu un tratat de pace/acord de încetare a focului.

Eficienței acțiunilor desfăşurate se reflectă în numărul de violări ale tratatului/acordului, gradul de sprijin public pentru forța de sprijin al păcii sau reducerea tensiunilor interetnice.

Şi în acest tip de campanie operațiile specifice luptei armate sunt rare, deşi pot exista perioade limitate de confruntări armate în special în cadrul operațiilor de impunere a păcii. Acestea pot intra în categoria intervenției cu obiectiv limitat, asupra cărei vom reveni ulterior.

Angajarea forțelor în campania de sprijin al păcii se desfăşoară după principiile generale ale operațiilor militare, dar au şi principii specifice, cum ar fi: imparțialitatea, consensul şi restrângerea folosirii forței.

Considerăm că succesul operațiilor de sprijin al păcii este dependent de interrelaționarea cu populația locală, de sprijinul acordat şi primit din partea acesteia, de coordonarea efortului şi colaborarea cu celelalte organizații prezente în teatrul

[3] Conform AJP 3.2 Allied Joint Doctrine for Land Operations, p. 1 – 8, tipurile predominanate ale campaniei militare sunt: Angajamentele ilitare pe timp de pace; Sprijinul păcii; Contrainsurgența; Confruntarea armată majoră.

(zona) de operații, de încurajarea dialogului cu şi între facțiunile rivale, de poziția comunității internaționale şi de opinia publică mondială. Aceste elemente au o dinamică foarte accentuată, pot fi profund influențate de evenimente aparent minore, iar progresele realizate prin acțiuni concertate într-o perioadă relativ lungă de timp să dispară rapid şi situația să degenereze. De aceea forțele militare implicate trebuie să fie în măsură să execute şi alte tipuri de operații, specifice celorlalte tipuri de campanie.

Avansând de-a lungul spectrului conflictului gradul violenței creşte şi un nou element defineşte cadrul operațional – binomul insurgență – contrainsurgență.

Insurgența este considerată o mişcare organizată ce are drept scop răsturnarea unui guvern constituit – prin folosirea conflictului armat şi a mijloacelor subversive. Obiectivele sale pot fi diverse, începând cu preluarea puterii printr-o revoluție, pentru a încerca să creeze un nou stat autonom/independent bazat pe relații interetnice sau religioase şi terminând cu scopuri mult mai limitate cum ar fi obținerea unor concesii politice, nerealizabile fără folosirea violenței. Insurgenții încearcă să facă schimbări politice combinând subversiunea, propaganda şi violența, țintind să convingă sau să intimideze marea masă a populației în scopul acceptării sau sprijinului acestor schimbări.

În principiu, fiecare mişcare insurgență este unică în felul său, dar printr-o analiză detaliată se pot deduce şi câteva similitudini. Insurgențele se pot produce în interiorul statelor cu probleme rasiale, culturale sau ideologice ce duc la lipsa unei coeziuni naționale şi la existența unor guvernări slabe, ineficiente şi instabile. Factorii suplimentari cum ar fi corupția şi frământările mediului extern apropiat pot favoriza declanşarea unei insurgențe.

Puține insurgențe se încadrează într-o clasificare riguroasă (insurgență urbană, rurală, maoistă sau leninistă). Insurgențele eficace adoptă metode şi tactici care sunt potrivite scopurilor particulare ale fiecăreia. O insurgență catalogată ca fiind de succes trebuie să aibă o conducere şi o organizare unificate şi o viziune a ceea ce urmează să se întâmple în viitor, care să fie atractivă pentru o majoritate considerabilă a populației. În general, doar o insurgență capabilă să atragă un sprijin popular important constituie o amenințare reală la autoritatea statului. Alte caracteristici ce pot contribui la succesul unei insurgențe sunt: sprijinul în aprovizionarea cu resurse, asigurarea instruirii, existența unui sanctuar, abilitatea de a controla un teritoriu şi de a forma unități convenționale, cooperarea cu alte structuri insurgente. Multe insurgențe folosesc teroarea şi frica pentru a reduce în mod efectiv sprijinul acordat guvernului de populație.

Unele insurgențe pot avea caracter transnațional. Exemple: insurgențele comuniste din anii 50-60 şi mai recent campania globală a organizației Al-Qaeda – toate având drept scop dezorganizarea şi distrugerea sistemelor occidentale prin desfăşurarea simultană a insurgențelor regionale. Acest aspect adaugă o altă dimensiune insurgenței. O campanie contrainsurgentă nu trebuie să se limiteze doar la înfrângerea insurgenței din cadrul unui stat, ci şi la ruperea legăturilor dintre insurgenții locali şi sprijinul lor extern.

Acționând într-un cadru acțional - operațional deosebit de complex, operațiile desfăşurate în cadrul unei campanii contrainsurgente sunt destinate înfrângerii

insurgenței prin folosirea coordonată a unui complex de forțe şi mijloace (forțe militare, de poliție şi jandarmi, mijloace civile, economice, politice şi psihologice) ale căror acțiuni se completează reciproc şi îşi amplifică efectele. Un guvern care se confruntă cu o mişcare insurgentă în teritoriul său este amenințat direct şi se aşteptă la un risc mai mare şi la un număr de victime mai mare decât un partener care-l sprijină. Ca urmare, obiectivul principal urmărit este asigurarea securității populației, diminuarea sprijinului popular pentru insurgenți prin reforme şi prin eliminarea legăturilor externe ale insurgenților – şi nu capturarea/uciderea insurgenților. Eficiența măsurilor întreprinse se vor reflecta în scăderea numărului de incidente violente înregistrate şi nivelul sprijinului acordat guvernului.

Contrainsurgența se caracterizează printr-o intensitate mai mică a confruntării decât o confruntare operațională majoră. O confruntare în cadrul unei contrainsurgențe poate începe mai întâi la nivel subunități (grupe, plutoane, companii), deşi se pot întâlni cazuri în care operațiile debutează cu confruntări între structuri mai mari.

Ratele de consum sunt mai mici decât cele înregistrate în confruntări majore, dar campania, pe ansamblu, poate dura mai mult (de obicei ani). De aceea, resursele totale necesare sunt mai mari.

Este important ca forțele angajate să aibă experiență anterioară într-o operație de contrainsurgență, însă elementul decisiv pentru înfrângerea acesteia este reprezentat de desfăşurarea unei analize riguroasă şi obiectivă a factorilor care o susțin. Aceşti factori pot fi: cauzele ce au determinat-o, gradul de sprijin intern şi extern, motivele pentru care populația sprijină insurgența, tacticile insurgenților, capacitatea de acțiune a insurgenților, cu alte cuvinte situația mediului operațional. Examinarea acestor factori permite comandanților şi statelor majore să elaboreze planuri militare de campanie ce vor implica toate organismele şi organizațiile ce au un rol de jucat în revenirea la starea de pace. O parte a acestei evaluări este reprezentată de abilitatea şi determinarea țării gazdă de a rezolva/trata problema insurgenței. Această abordare ajută pe comandanți să interpreteze aspectele specifice culturii şi obiceiurilor localnicilor, să instituie reguli pentru respectarea acestora, dar mai ales permite determinarea centrului de greutate al insurgenței şi proiectarea unui plan de campanie eficient.

Ca şi celelalte tipuri de campanii, operațiile executate în cadrul contrainsurgenței se supun principiilor generale ale operațiilor militare, dar, aşa cum se subliniază în doctrinele NATO, respectiv AJP – 3.2[4], au şi o serie de principii particulare pe care le vom enumera în continuare:

- asigurarea unui primat politic şi a unui scop politic. Întregul plan al campaniei trebuie să fie în responsabilitatea guvernului. Totuşi, comandantul militar joacă un rol cheie în consilierea referitoare la contribuția forțelor armate pentru contracararea insurgenței şi integrarea acestora în programele politice, legislative şi economice;
- realizarea unui nou aparat guvernamental funcțional. Având în vedere complexitatea şi potențialele fricțiuni dintre structurile politice şi militare, realizarea

[4] *** AJP 3.2. Allied joint doctrine for land operations, NATO HQ , Brussels, 2007, p. 3 - 5

unității de efort între cele două este o precondiție de succes. Ideal este să existe un singur responsabil pentru conducerea întregii campanii. Un complex de grupuri de lucru/comitete, organizate la toate nivelele, ce integrează toate eforturile civile, militare şi de managementul informațiilor pot fi foarte folositoare în contracararea insurgenței. Relațiile şi interacțiunile din cadrul acestui complex conferă dimensiunii operaționale un caracter deosebit de dinamic, reflectat în mobilitatea cadrului acțional - operațional ;

- dezvoltarea unui sistem de procurarea a datelor şi a informațiilor. Informațiile reprezintă cel mai important mijloc al guvernului de combatere a insurgenței. Fără un astfel de sistem, forțele ar executa operații nefocalizate sau fără scopuri precise, putând astfel să afecteze atitudinea populației şi a mediului internațional (prin acțiuni îndreptate împotriva unor elemente neutre/populație civilă);
- separarea insurgenței de sprijinul primit. Insurgenților trebuie să li se blocheze sistemul de informații, să li se elimine sprijinul logistic, să li se diminueze/reducă recrutările, să le fie distruse bazele de instruire şi să li se elimine sprijinul popular. Acestea pot fi obținute prin separarea fizică şi dezvoltarea controlului guvernului, pornind de la mici zone sigure, care ulterior vor fi lărgite şi transformate în zone securizate mai mari – în final, prin unirea tuturor zonelor, întregul teritoriu să fie sub controlul autorităților. Un efort coordonat pentru a câştiga campania psihologică pentru „sufletele şi mințile" populației locale, corelat cu nevoia de legitimitate a guvernului – trebuie integrat procesului de separare a insurgenței de sprijinul primit;
- neutralizarea insurgenței. O strategie pentru a avea o campanie contrainsurgență încununată de succes presupune şi neutralizarea insurgenților – mai ales neutralizarea conducerii insurgenței. Metodele includ: uciderea, capturarea, demoralizarea şi descurajarea insurgenților, precum şi încurajarea dezertărilor. Este partea principală în care forțele armate pot interveni şi acționa, pentru care trebuie să se pregătească asiduu înainte de intrarea în teatru;
- planificarea pe termen lung. Guvernele trebuie să facă planuri pe termen lung pentru a îmbunătăți viața economică şi socială a populației proprii, astfel reducând sau eliminând cauzele politice ale insurgenței. Anunțarea unei astfel de inițiative a guvernului va juca un rol cheie în câştigarea „sufletelor şi minților" populației locale, pe timpul unei campanii.

Terorismul reprezintă o tactică utilizată de insurgenți în orice moment şi un specific al spectrului conflictului. Adesea, atacurile teroriste urmăresc atingerea obiectivelor strategice, evitând lupta cu forțele armate guvernamentale. La debutul unei insurgențe, terorismul reprezintă singurul mijloc de atac la îndemâna insurgenților. Un grup terorist se transformă cu timpul într-un grup de insurgenți. Obiectivul principal al terorismului este de a determina un răspuns disproporționat din partea autorităților, ceea ce va duce la pierderea încrederii unei părți a populației, care va sprijini celulele insurgente. Operațiile ce au drept scop combaterea terorismului trebuie astfel integrate în strategia campaniei contrainsurgentă şi nu trebuie să încalce principiile acesteia.

În interiorul cadrului acțional - operațional specific contrainsurgenței, dimensiunea operațională înglobează o cantitate considerabilă de operații specifice

luptei armate, dar în acelaşi timp, nu lipsite de importanţă sunt interacţiunile cu ceilalţi actori, în special cu populaţia din zonă pentru câştigarea încrederii şi eliminarea sau cel puţin limitarea suportului acordat insurgenţilor. Realizarea acestui deziderat nu poate fi decât rodul efortului coordonat al structurilor militare alături de toate agenţiile şi organizaţiile naţionale şi internaţionale, guvernamentale şi nonguvernamentale prezente.

Indiferent de tipul de campanie predominant în care structurile militare sunt implicate, dimensiunea operaţională este dată de interacţiunea dintre elementele mediului operaţional. În cadrul acesteia, componenta militară poate avea un rol mai mare sau mai mic, dar niciodată nu lipseşte. Analizând prin prisma spectrului conflictului observăm că rolul factorului militar se amplifică, atât din punct de vedere al prezenţei, cât şi al complexităţii operaţiilor executate, pe măsură ce ne depărtăm de starea de pace şi stabilitate. În acelaşi timp putem opina că ceilalţi actori, în special agenţiile şi organizaţiile guvernamentale şi nonguvernamentale, naţionale şi internaţionale, sunt o prezenţă constantă în teatrul (zona) de operaţii iar acţiunile lor, în ciuda preluării anumitor prerogative de către structurile militare, se desfăşoară aproximativ la acelaşi nivel şi nu pot fi plasate pe o scară crescătoare sau descrescătoare în funcţie de evoluţia conflictului. Aceasta ar putea fi reprezentată mai degrabă printr-o parabolă, cu un minim pe timpul păcii şi al confruntării generalizate şi cu un maxim pe timpul operaţiilor în sprijinul păcii şi contrainsurgenţei.

Populaţia este o prezenţă constantă în teatrul (zona de operaţii), numărul şi densitatea ei variind însă în funcţie de caracterul operaţiei desfăşurate şi atitudinea părţilor beligerante, fiind binecunoscute acţiunile de purificare etnică şi exodul populaţiei în unele conflicte recente.

Nici celelalte elemente ale mediului operaţional sau cele care îl influenţează – informaţiile, economia, tehnologia, etc. – nu rămân nemodificate, interacţiunile frecvente şi intense determinând o amplificare sau o scădere a capacităţii lor de exprimare.

Bibliografie:

[1]. ***F. T. 1 Doctrina operaţiilorForţelor Terestre,*** Bucureşti, 2006.

[2]. **F.T. – 3 Manualul de tactică generală a Forţelor Terestre**, Bucureşti, 2007.

[3]. *** **AJP-3(A) - Allied Doctrine for Joint Operations** , NATO HQ , Brussels, 2007.

[4]. *** **AJP 3.2. Allied joint doctrine for land operations**, NATO HQ , Brussels, 2007.

OPERAȚIA ÎNTRUNITĂ – INTEGRAREA OPERAȚIILOR ÎN SPAȚIUL DE LUPTĂ

Cristian PETRE*

"In joint operations, understanding of the capabilities of each component, liaison and coordination are crucial to achieve joint unity of effort. The Joint Force Commander (JFC) applies his joint capabilities in time and space, with consideration of allocated forces, and the civil and information environment, to accomplish the mission. A joint operation plan endeavours to synchronize the employment of land, maritime, air, space, special operations and other functional forces."[1]

Operațiile întrunite planificate şi executate riguros vor produce un efect puternic în diminuarea puterii de luptă a inamicului, cumulând şi potențând efectele produse de componentele forței întrunite. În acest fel, în acord cu viziunea sistemică asupra operațiilor militare, considerăm că efectele operației întrunite sunt mai mari decât suma efectelor obținute de fiecare componentă în parte analizată separat.

În acelaşi timp, integrarea acțiunilor presupune stabilirea cu precizie a potențialului fiecărui element al dispozitivului, dar şi vulnerabilitățile, în aşa fel încât să se poată acționa în vederea diminuării acestora, prin acțiunea conjugată a componentelor Forței Întrunite.

Apreciem că înainte de abordarea propriu-zisă a problematicii propuse, este bine să definim termenii şi sintagmele pe care urmează să le utilizăm. Astfel, „a integra" presupune „a (se) include, a (se) îngloba, a (se) încorpora, a (se) armoniza într-un tot"[2].

Din punct de vedere al operațiilor militare întrunite, *integrarea* reprezintă, în general, acelaşi lucru ca în definiția dată anterior. Numai că, la fel ca orice fenomen social, operațiile militare sunt deosebit de complexe, complexitate care se reflectă îndeosebi la nivelul integrării operaționale.

Integrarea operațională se va realiza la nivelul tipurilor şi fazelor operației forțelor întrunite, sub aspectul scopului, timpului, locului, precum şi al asigurării şi utilizării resurselor. Toate aceste procese se desfăşoară în spațiul de luptă.

Integrarea operațiilor în spațiul de luptă

Spațiul de luptă este volumul fizic în care acționează (reacționează) cu mijloace specifice (violente) două forțe opuse.

Dimensiunile spațiului de luptă depind de posibilitățile forțelor şi mijloacelor aflate la dispoziția comandantului de a descoperi şi angaja inamicul, dar şi de capacitatea inamicului de a duce acțiuni de luptă în toate mediile fizice. El conține

* **Locotenent colonel lect. univ. drd., Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**

[1] *** **AJP-3(A) - Allied Doctrine for Joint Operations** , July 2007, p. 1.1.

[2] *** **Dicționarul Explicativ al Limbii Române,** Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1996, p. 497.

zona de responsabilitate a forţelor proprii care sunt sau pot fi angajate împotriva inamicului, dar nu se limitează la aceasta.

Percepţia adecvată a spaţiului de luptă îl ajută pe comandant să-şi formeze o viziune clară asupra modului de dominare a inamicului şi asupra modului de acţiune pentru a proteja forţele proprii, prin înţelegerea aspectului tridimensional al spaţiului de luptă şi a dimensiunilor operative ale timpului, ritmului, adâncimii şi sincronizării în operaţiile militare.

Unitatea efortului este esenţială pentru integrarea şi succesul operaţiilor într-un anumit spaţiu de luptă. Utilizarea efectelor mijloacelor de luptă este mult mai importantă decât apartenenţa acestora la o structură organizaţională sau alta. În acest sens, spaţiul în care acţionează structuri din două categorii de forţe se poate suprapune atunci când comandanţii acestora găsesc o modalitate de folosire a mijloacelor proprii în avantajul reciproc, sub coordonarea comandantului forţei întrunite.

Spaţiul de luptă conţine o zonă de influenţă şi o zonă de interes.

„Zona de influenţă reprezintă spaţiul geografic în care comandantul poate interveni în mod direct în desfăşurarea operaţiei prin utilizarea forţelor luptătoare sau a sprijinului de foc aflate, în mod normal, la dispoziţia sa.

Zona de interes reprezintă zona aflată în atenţia comandantului, incluzând zona de influenţă şi spaţiul adiacent acesteia, care conţine elemente ce pot afecta desfăşurarea operaţiei şi îndeplinirea misiunii."[3] În opinia noastră, ambele zone sunt deosebit de importante pentru comandant, dar în mod diferit. Zona de influenţă este importantă mai ales din punct de vedere informativ, de aici provenind o serie de informaţii de nivel strategic sau operativ care influenţează procesul de luare a deciziei sau care poate modifica cursul de acţiune ales. Zona de interes este importantă deoarece aici comandantul îşi exercită nemijlocit autoritatea de integrator al operaţiei prin coordonarea, sincronizarea şi aplicarea coerentă a puterii de luptă a componentelor forţei întrunite în vederea obţinerii eficienţei maxime.

În scopul integrării tuturor operaţiilor din spaţiul de luptă, comandantul forţei întrunite, trebuie să realizeze o vizualizare completă a acestuia, pentru a determina relaţia dintre forţele proprii, pe de o parte şi dintre acestea şi inamic, pe de altă parte, raportate la factorul timp şi resurse, având în vedere obiectivul final al operaţiei.

După stabilirea scopului şi a relaţiilor dintre activităţi în spaţiul de luptă, comandantul decide cum să desfăşoare operaţiile - de front, în adâncime, în spaţiul aerian şi informaţional aferente zonei sale de responsabilitate - pentru a realiza concordanţa cu estimările sale asupra factorilor MIFT-TC (misiune; inamic; forţe proprii, inclusiv forţele de sprijin disponibile; teren, inclusiv starea vremii; timpul la dispoziţie; consideraţii privind populaţia civilă din zonă).

Operaţiile, cu preponderenţă cele terestre duse într-un anumit spaţiu de luptă sunt percepute ca o acţiune integrată şi unitară şi se structurează după locul în care se desfăşoară, astfel: operaţii *la contact,* operaţii *în adâncime*, şi operaţii *în spate*[4].

[3] **F. T. 1 Doctrina operaţiilorForţelor Terestre**, Bucureşti, 2006, p. 41.
[4] Ibidem, p.43.

Integrarea şi sincronizarea operaţiilor în adâncime, la contact şi în spate este o activitate complexă, ce presupune o înţelegere clară a intenţiei comandantului şi stimularea iniţiativei, atât din partea comandamentului cât şi a subordonaţilor.

Succesul integrării şi sincronizării operaţiilor la contact, în adâncime şi în spate are un rol determinant în atingerea obiectivului final stabilit.

Operaţiile la contact cuprind „acţiunile desfăşurate de forţele ce se confruntă nemijlocit cu inamicul şi includ atât lupta acestor forţe, cât şi cea a rezervelor aflate la dispoziţia comandanţilor respectivi. Scopul operaţiilor la contact este diminuarea puterii de luptă a inamicului prin anihilare fizică sau capturare. Ele asigură obţinerea victoriei şi au, de regulă, rolul decisiv în finalizarea misiunii”[5].

Operaţiile la contact, cuprind: lupta nemijlocită; mascarea; manevra; sprijinul de luptă şi sprijinul logistic pentru forţele aflate în contact cu inamicul.

Operaţiile la contact ale eşalonului superior includ operaţiile în adâncime, la contact şi în spate ale unităţilor subordonate.

În operaţiile la contact, acţiunile rapide, violente şi simultane au şanse mult mai mari de succes decât cele secvenţiale sau staţionare. În această situaţie comandantul trebuie să aibă în vedere menţinerea unei rezerve puternice pentru: exploatarea succesului neprevăzut; revenirea dintr-o situaţie grea creată pe neaşteptate; fixarea adecvată a inamicului prin operaţii în adâncime.

În operaţiile la contact, comandantul trebuie să aibă în vedere riscul foarte ridicat al acestora pentru forţele proprii. În acest scop, cu atât mai mult, se impune alegerea corectă a timpului şi locului de acţiune, precum şi concentrarea acţiunilor componentelor forţei întrunite, prin integrarea lor oportună şi completă în vederea obţinerii rezultatelor decisive. În consecinţă, considerăm că aceste rezultate decisive sunt, în final, rezultatul binomului integrator – integrare.

Operaţiile în adâncime sunt duse împotriva inamicului dispus dincolo de zona operaţiilor la contact. Ele se execută la toate eşaloanele prin comandă, trageri şi manevră şi, în timp, extind spaţiul de luptă până la limita maximă a posibilităţilor proprii. Executarea acestora cu succes facilitează obţinerea victoriei şi contribuie la protecţia forţei.

Operaţiile în adâncime urmăresc anihilarea puterii de foc a inamicului, dezorganizarea conducerii, împiedicarea aprovizionării şi slăbirea moralului acestuia. Atacul forţelor inamicului în adâncime îl întârzie, îi divizează forţele, îi diminuează puterea de luptă şi-i grăbeşte înfrângerea. Afectând forţele propriu-zise ale inamicului, libertatea de acţiune, coerenţa şi ritmul acţiunilor acestuia, operaţiile în adâncime asigură forţelor proprii posibilitatea de a alege locul, timpul şi modalitatea de desfăşurare cu succes a operaţiilor la contact.

Puterea de lovire are un rol esenţial în executarea operaţiilor în adâncime, în special, dacă este aplicată sincronizat cu manevra. Această putere este dată de integrarea în operaţie a mijloacelor şi sistemelor de lovire aparţinând tuturor componentelor forţei întrunite.

---

[5] Dumitru Alexiu, Tudor Borcea, *Acţiuni Militare, Operaţii militare în medii specifice*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare , Bucureşti,2003, p. 38.

Operațiile în spate extind dimensiunile spațiale ale acțiunilor unei unități şi asigură resursele necesare ținerii sub control a ritmului acestora.

Scopul principal al operațiilor în spate îl reprezintă asigurarea libertății de acțiune a grupărilor angajate la contact, prin protecția şi susținerea acestora, precum şi posibilitatea executării manevrei de către forțele neangajate în operație (având în vedere intenția şi concepția comandantului pentru operațiile la contact şi a celor în adâncime în curs de desfăşurare şi viitoare).

Prin operațiile în spate, „comandantul asigură controlul deplin al întăririlor şi înlocuirilor, al rotirii, reconstituirii şi regenerării forțelor. Ele sporesc posibilitățile comandantului de a influența ritmul acțiunilor, ajutându-l să exploateze, fără întârziere, orice situație favorabilă”[6].

Principalele acțiuni desfăşurate în cadrul operațiilor în spate sunt: primirea, concentrarea, deplasarea şi asigurarea securității forțelor nou sosite în zona de responsabilitate; redislocarea forțelor aflate în afara contactului cu inamicul; stabilirea şi protejarea bazelor de aprovizionare-evacuare; stabilirea, întreținerea şi protejarea căilor de comunicație; sprijinirea şi protejarea populației şi a instalațiilor (obiectivelor) civile aflate în zona de responsabilitate.

În cadrul operațiilor desfăşurate în spate sunt implicate, ca şi în cazul celorlalte zone, forțe şi echipamente aparținând tuturor componentelor forței, care acționează întrunit pentru atingerea scopurilor particulare ale acestor tipuri de operații (în spate), dar şi pentru realizarea scopurilor generale ale operației.

Comandantul trebuie să aibă permanent în vedere faptul că forțele şi mijloacele dispuse în spate constituie obiective pentru operațiile în adâncime ale inamicului. Pentru protecția acestora, el trebuie să folosească atât mijloacele active, cât şi pe cele pasive.

Pentru a depăşi nivelul limitat de abordare al integrării operaționale care se referă la operația în sine şi la spații bine delimitate tratate în doctrinele naționale şi care au fost prezentate mai sus, considerăm că trebuie să facem referire la o serie de elemente deosebit de importante pentru integrarea operațională. Afirmăm aceasta având în vedere discontinuitatea accentuată a liniei frontului în operațiile militare contemporane, ceea ce face extrem de dificilă identificarea şi executarea operațiilor în cele trei zone menționate: la contact, în adâncime şi în spate; faptul că operațiile integrate nu se duc numai în mediul fizic ci şi în cel electronic şi al conştiinței sociale şi individuale şi, nu în ultimul rând, operațiile întrunite se desfăşoară de-a lungul întregului spectru al conflictului, deci şi în operații de stabilitate şi sprijin, lucru menționat anterior. De aceea, considerăm că în abordarea integrării operaționale trebuie să analizăm şi alte procese şi activități cu sunt*:* ***planificarea operației; manevra şi focul forțelor, selecția țintelor, protecția forțelor, executarea operațiilor informaționale, cooperarea civili-militari şi informarea publică.***

Integrarea operațională – procese şi activități

Planificarea. Pentru pregătirea şi conducerea operațiilor militare este necesară dezvoltarea unui plan operațional, care se adresează tuturor factorilor relevanți pentru conducerea eficientă şi cu succes a unei operații. Pe timpul operației întrunite,

[6] Idem.

integrarea numeroaselor cicluri de planificare şi a variatelor niveluri reclamă o coordonare atentă. Scopul planificării întrunite este folosirea experienței dintr-o largă gamă de domenii militare şi nonmilitare pentru elaborarea unei viziuni coerente asupra situației, identificând rolul structurilor militare în atingerea obiectivelor specifice şi elaborarea planurilor în acord cu alte instrumente de putere.

Suntem de părere că planificarea este procesul prin care integratorul realizează cadrul general de punere în aplicare a puterii de luptă şi creează premisele integrării eficiente a operațiilor componentelor forței întrunite.

Manevra şi focul. În ultimă instanță, forțele întrunite trebuie să fie capabile să atace inamicul, direct sau indirect, pentru obținerea efectelor fizice sau cognitive şi să fie în măsură să susțină operațiile atâta timp cât este necesar pentru a-şi atinge obiectivele operaționale. Principalul mijloc prin care capacitățile sunt puse în practică este o combinație între manevra întrunită şi focul forțelor întrunite, în conjuncție cu alte capacități operaționale, coordonate printr-un sistem riguros de mecanisme şi măsuri de control.

Principalul scop al manevrei este poziționarea avantajoasă a forțelor în raport cu adversarul, astfel încât să se exercite o presiune asupra sa prin amenințarea sau aplicarea forței. Manevra caută să facă inamicul incapabil de rezistență sub toate aspectele operaționale, urmărind, ca prin creşterea progresivă intensității acțiunilor, să obțină mai degrabă slăbirea şi anihilarea coeziunii de luptă decât distrugerea fizică a fiecărei componente.

Manevra întrunită implică mijloace şi sisteme de armament ale cel puțin două categorii de forțe şi pot include mijloace strategice, temporar diponibilizate în scopul utilizării în operație.

La nivel operativ, manevra întrunită este mijlocul prin care comandantul gândeşte acțiunea în termeni de timp şi spațiu, concentrează sau dispersează forțele ori exploatează o situație favorabilă. Manevra întrunită este mai mult decât deplasare sau mutarea focului. Ea este un proces prin care puterea de luptă este concentrată acolo unde se poate obține un efect decisiv, pentru a devansa, a stopa, sau a fragmenta şi zădărnici o operație a inamicului. Ea implică o serie de decizii pe care comandantul trebuie să le ia alegând varianta optimă între o serie de factori, cum ar fi: viteza de execuție versus timp la dispoziție pentru pregătire, lărgimea frontului versus adâncimea operației, concentrarea forței versus dispersie etc. Bineînțeles că orice manevră implică un anumit nivel de risc acceptat.

Folosirea eficientă şi exploatarea la maximum a focului mijloacelor forțelor întrunite va maximiza efectele manevrei decisive, în special acum când există sisteme de armament care pot executa foc dintr-o zonă de operații în alta. Apreciem că acesta este un argument decisiv în sprijinul afirmației că manevra de foc nu implică cu necesitate manevra de forțe şi mijloace.

Focul forțelor întrunite pot fi folosite ca o completare a capabilităților pentru modelarea zonei de operații şi dezorganizarea inamicului. Prin natura sa, focul mijloacelor întrunite necesită sincronizare şi coordonare pentru a evita incidentele, inclusiv fratricidul şi a utiliza puterea de foc disponibilă cu eficiență maximă.

Focul mijloacelor întrunite poate avea efecte letale sau neletale, ambele situații contribuind la succesul operației.

Sistemele de armament cu efect letal le includ pe cele destinate executării sprijinului cu foc direct sau indirect, atât de pe platforme terestre cât şi navale de suprafaţă şi aeriene.

Sistemele non-letale includ pe cele specifice războiului radio-electronic, operaţiilor psihologice şi operaţiilor în reţelele de calculatoare (Computer Network Operations – CNO). În utilizarea sistemelor non-letale trebuie să se aibă în vedere că acestea pot avea uneori, în plan secundar, efecte letale.

Executarea manevrei şi a focului forţelor întrunite reprezintă, în concepţia noastră, în acelaşi timp expresia integrării operaţionale dar, şi o modalitate eficientă de realizare a acesteia.

Prin manevră şi foc integratorul operaţiei urmăreşte obţinerea efectelor maxime asupra inamicului, prin poziţionarea optimă a forţelor şi selectarea judicioasă a mijloacelor de foc aparţinând tuturor componentelor forţei, toate acestea fiind expresia integrării operaţionale.

Selecţia ţintelor (Joint Targeting). Încă de la început menţionăm că selecţia ţintelor este un proces complex care implică: determinarea efectelor necesare pentru atingerea obiectivelor stabilite, identificarea acţiunilor necesare pentru realizarea efectelor planificate cu mijloacele aflate la dispoziţie; selecţia şi prioritizarea lovirii ţintelor şi sincronizarea focului cu efectele altor mijloace şi capabilităţi militare; evaluarea efectelor cumulate; reluarea procesului, cu corecţiile necesare, dacă scopul nu a fost atins. Selecţia ţintelor este în acelaşi timp un proces operaţional şi o funcţie a comenzii şi controlului. Este un proces crucial în aplicarea întrunite focului mijloacelor forţelor.

Procesul de targeting, activitate complexă a comandantului şi statului major, cuprinde aplicarea integrată a efectelor mijloacelor convenţionale letale şi a celor nonletale asupra ţintelor selecţionate, incluzând efectele artileriei, focului mijloacelor navale, focul mijloacelor aeriene, raidurile amfibii şi operaţiile speciale, alături de o varietate de metodologii generale, cuprinzând operaţii militare şi arme nonletale. În acelaşi timp este un proces deosebit de important pentru integrarea operaţională, fiind elementul central care determină manevra şi focul forţelor întrunite.

Protecţia forţei. Cuprinde toate măsurile preventive întreprinse de integratorul operaţiei, la toate nivelurile operaţiei şi în cadrul tuturor categoriilor de forţe, menite să minimalizeze vulnerabilităţile personalului, facilităţilor şi tehnicii de luptă împotriva oricărei ameninţări, în toate situaţile, pentru a păstra libertatea de acţiune, a facilita integrarea operaţională şi a contribui la succesul misiunii. Aceasta cuprinde protecţia antiaeriană şi protecţia CBRN.

a) Protecţia antiaeriană. Protecţia antiaeriană a forţei întrunite, ca parte integrală a operaţiilor de apărare antiaeriană, necesită realizarea unui nivel corespunzător de control aerian, acesta asigurând protecţia forţei împotriva ameninţărilor aeriene. Controlul aerian este asigurat prin integrarea tuturor componentelor sistemului de apărare antiaeriană, indiferent de categoria de forţe din care face parte, într-un sistem unic, coordonat, de regulă, de comandantul componentei aeriene.

b) Protecţia CBRN. Armele şi componentele CBRN oferă posibilitatea inamicului de a obţine efecte mult mai mari decât prin folosirea armelor

convenţionale. Proliferarea acestor arme cunoaşte o recrudescenţă accentuată, în ciuda eforturilor de control şi verificare a armamentelor. În consecinţă, ducerea operaţiilor în medii contaminate CBRN, create fie prin folosirea intenţionată a armelor CBRN, fie prin eliminarea accidentală a substanţelor din instalaţii civile, denumite în mod curent *emisii altele decât atacul*, este, în continuare, posibilă. Ca urmare, operaţiile întrunite trebuie să fie planificate, conduse şi susţinute împotriva acestor posibile ameninţări.

Operaţiile informaţionale (INFOOPS). Dacă prin acţiunile menţionate anterior forţa întrunită operează în plan fizic, prin intermediul operaţiilor informaţionale, integrate şi sincronizate cu celelalte operaţii, la nivelul tuturor componentelor forţei întrunite, se urmăreşte obţinerea unor efecte dezirabile asupra voinţei, capacităţii de înţelegere şi capacităţii de luptă a adversarului, în sprijinul obiectivelor generale ale forţei. De aceea, în continuare vom detalia unele aspecte referitoare la operaţiile informaţionale care să scoată în evidenţă importanţa acestora în rezultatul final al operaţiei întrunite şi, în acelaşi timp, complexitatea procesului de integrare operaţională ca rezultat al activităţii complexe executate de integratorul operaţiei întrunite.

Operaţiile informaţionale vizează, în special, afectarea informaţiilor şi procesului informaţional al inamicului şi, în acelaşi timp, exploatarea în condiţii de siguranţă şi protecţia sistemului propriu. Ele implică angajarea integrată a unei largi palete de capabilităţi, instrumente şi tehnici pentru obţinerea efectelor specifice, în sprijinul operaţiilor. Acest tip de operaţii vor fi integrate la toate nivelurile operaţiilor şi vor fi aplicate de-a lungul întregului spectru de misiuni, pe baza directivelor adoptate la nivel politico-militar şi militar[7].

Operaţiile informaţionale sunt menite, de asemenea, să contribuie la protecţia procesului de planificare operaţională şi a capacităţilor combative împotriva influenţelor externe existente sau potenţiale.

INFOOPS contribuie la asigurarea superiorităţii informaţionale şi cuprinde trei activităţi interrelaţionate:

- activităţi de influenţare concentrate pe schimbarea sau întărirea percepţiilor şi atitudinilor adversarului sau al potenţialului adversar;
- activităţi de protecţie a informaţiilor, concentrate pe menţinerea libertăţii de manevră în spaţiul informaţional prin apărarea datelor şi informaţiilor care susţin procesul de luare a deciziei;
- activităţi concentrate pe atacul sistemului de furnizare al datelor şi informaţiilor care sprijine adversarul sau potenţialul adversar şi acele sisteme C2, de informaţii, supraveghere şi sisteme de achiziţie a ţintelor care folosesc informaţii în sprijinul procesului de luare a deciziei.

INFOOPS este o funcţiune coordonată şi integrată a operaţiei şi nu o capabilitate în adevăratul sens al cuvântului. Obiectivele operaţiilor informaţionale pot fi atinse prin coordonarea şi sincronizarea planificată a capabilităţilor militare, instrumentelor şi tehnicilor care influenţează sau protejează informaţiile sau sistemele informaţionale. Folosirea forţei poate, uneori să fie combinată cu aceste mjloace, prin

[7] **AJP – 3 (A) Allied Doctrine for Joint Operations,** July 2007, pp. 2-10.

lovirea cu foc a unor ţinte specifice. De asemenea, putem vorbi de câteva capabilităţi, instrumente şi tehnici sau elemente cheie care formează baza celor mai multe activităţi de operaţii informaţionale. Acestea sunt: operaţiile psihologice; influenţarea prin prezenţă, atitudine şi postură; OPSEC; INFOSEC; înşelarea; războiul electronic; distrugerea fizică şi operaţiile în reţelele de calculatoare[8].

Cooperarea civili – militari. CIMIC poate fi o parte centrală a misiunii, în situaţiile de intervenţie în caz de dezastre şi crize umanitare şi în consecinţă, integrarea ei în operaţia întrunită inevitabilă.

Forţa militară poate fi parţial dependentă de populaţia civilă în ceea ce priveşte resursele şi informaţiile de aceea este necesară promovarea relaţiilor de încredere reciprocă cu autorităţile civile. În anumite situaţii poate fi imposibil ca forţa să câştige întreaga libertate de acţiune şi mişcare fără cooperarea lor.

Pe de altă parte, în anumite situaţii, stabilirea unor bune relaţii de cooperare cu autorităţile locale pot fi destul pentru a anihila avantajele pe care le pot avea forţele ostile sau potenţial ostile.

Scopul CIMIC este de a stabili şi menţine întreaga cooperare a populaţiei civile şi a instituţiilor pentru a crea condiţiile care să ofere comandantului forţei întrunite cele mai mari posibile avantaje tactice, morale, materiale şi de mediu. Implicit, crearea acestor condiţii crează un dezavantaj evident pentru inamic. CIMIC reclamă o aplicare multilaterală şi integrată a tuturor mijloacelor de putere, atât militară cât şi nonmilitară, pentru a crea efecte în sprijinul obţinerii rezultatelor scontate. Scopul pe termen lung al CIMIC este de a crea şi susţine condiţiile care vor sprijini realizarea unei soluţii rezistente la criză. Peste aceste consideraţii, comandanţii au responsabilitatea morală şi legală faţă de populaţia civilă din aria de operaţii care poate fi realizată numai prin cooperarea cu autorităţile guvernamentale civile şi organismele internaţionale.

Informarea publică (Public Information). Rolul PI este de a promova înţelegerea misiunii în rândul audienţei cheie, atât în zona de operaţii cât şi în afara acesteia.

Chiar dacă la prima vedere PI nu are un rol direct în integrarea operaţională, ea contribuie esenţial la crearea contextului general, a cadrului operaţional favorabil desfăşurării operaţiei întrunite.

Operaţia poate atrage interesul mediei internaţionale, chiar dacă aceasta poate să fie variabilă, în funcţie de tempoul acţiunilor şi de situaţia generală. În unele situaţii, din ce în ce mai dese în situaţiile de criză actuale, este posibil ca media să fie deja prezentă în aria de operaţii înainte de desfăşurarea forţelor iar stilul şi natura relatărilor vor avea un puternic efect asupra percepţiei publicului referitor la utilitatea unei asemenea forţe.

Transmiterea informaţiilor de către structurile militare către media se va face în conformitate cu instrucţiunile şi regulile de operare în domeniu, aflate în vigoare.

În general, înainte de aprobarea la nivel politic a executării operaţiei, transmiterea informaţiilor va fi reţinută la nivel politico-strategic. Comandantul forţei întrunite va adopta o politică pasivă de informare publică la nivel operaţional şi tactic

[8] Ibidem, pp. 2-14.

pe durata inițierii planificării operaționale şi, posibil, încă o perioadă după aprobarea executării misiunii. După aprobarea politică a executării misiunii, se va lua în considerare promovarea unei politici active de informare publică, despre operație la toate nivelurile militare.

Pentru o activitate eficientă de PI, autoritățile de comandă de la cel mai înalt nivel vor dezvolta o strategie de informare publică care să asigure îndeplinirea obiectivelor strategice propuse. Comandantul forței întrunite, pe baza prevederile strategiei de informare publică, va dezvolta directive şi instrucțiuni mai detaliate şi planuri de PI. El trebuie să expună pe scurt instrucțiunile prioritare şi să identifice problemele de interes pentru audiența internă şi externă.

Pe de altă parte, media are nevoie şi aşteaptă accesul la operații pentru a le transmite în întregime. Stabilirea de centre PI ori facilități de transmisie este numai pasul inițial în dezvoltarea unei relații sănătoase cu media. Comandantul trebuie să se asigure că are în statul major personal pregătit în PI şi să ia toate măsuri necesare în vederea evitării influențelor negative pe care politica activă în domeniul PI le poate avea asupra OPSEC.

Iată deci, că activitatea de integrarea operațională este departe de a reprezenta o simplă coordonare şi sincronizare a acțiunilor unor structuri de forțe într-un spațiu strict delimitat. Ea include procese şi acțiuni care se desfăşoară atât în spațiul fizic, dar şi în mediul electromagnetic, social sau mental.

Toți factorii prezentați mai sus contribuie la eficientizarea operației întrunite prin crearea premiselor compensării unor vulnerabilități sau decalaje tehnice şi realizarea rapoartelor de forțe, în mobilitatea trupelor şi posibilități de lovire, în realizarea oportună a conducerii şi coordonării la nivel operativ şi strategic. Cu toate considerentele de ordin teoretic pe care le putem avansa, în opinia noastră, eficiența operației întrunite poate fi evaluată cu adevărat numai la sfârşitul ei, şi va fi dată de rezultatul unei ecuații complexe în care factorii vor fi: numărul şi valoarea obiectivele propuse, numărul şi valoarea obiectivele îndeplinite, pierderile suferite şi consumul de resurse.

Bibliografie

[1]. ALEXIU, Dumitru, BORCEA, Tudor, **Acțiuni Militare, Operații militare în medii specifice,** Editura Universității Naționale de Apărare , Bucureşti, 2003.

[2]. **F. T. 1 Doctrina operațiilorForțelor Terestre**, Bucureşti, 2006.

[3]. *** **AJP-3(A) - Allied Doctrine for Joint Operations** , July 2007.

[4]. *** **Dicționarul Explicativ al Limbii Române,** Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1996.

PROBLEME PRIVIND ANGAJAREA FORȚELOR TERESTRE ROMÂNEŞTI ÎN ACȚIUNILE DE LUPTĂ DE INTENSITATE RIDICATĂ ŞI ACȚIUNILE ASIMETRICE

Daniel PETRESCU*

Taking their missions as a basis, the author envisions several scenarios the Romanian Land Forces could find themselves committed into high intensity combat operations or asymmetric conflicts, considering the legal and political implications, as well as the military issues at operational and strategic level. In doing so, the essay discusses three main issues: political criteria for such an act, necessary military capabilities and, most importantly, the need for national support within a comprehensive approach. The author argues that, under actual circumstances, Romanian Land Forces could be committed into such operations as part of an alliance or coalition of willing only, having a more advanced military to act as framework nation and to carry out the main effort of the military campaign. This is why the whole effort of the transformation process for the Romanian Land Forces should be directed towards a better interoperability and enhanced integration into NATO and EU forces. In this respect, the best way would be to participate to NATO Response Forces (NRF) and European Union Battle Groups (EUBG).

Participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului național este o componentă importantă a configurării profilului strategic al României ca membru responsabil al comunității internaționale. În conformitate cu prevederile Strategiei Naționale de Securitate şi a Strategiei Naționale de Apărare a Țării, angajarea forțelor militare în operații în afara teritoriului național permite realizarea a două misiuni esențiale: apărarea României şi a aliaților săi prin participarea la operații de apărare colectivă şi promovarea stabilității regionale şi globale.

Astfel, începând cu anul 1991, contribuția militară a României în teatrele de operații din Balcani, Irak, Afganistan, Africa a înregistrat creşteri semnificative. Până în prezent, țara noastră a participat cu mai mult de 15.000 de militari în misiunile de menținere a păcii, cu un spectru variat de forțe (în majoritate forțe terestre): batalioane de infanterie şi geniu, spitale de campanie, poliție militară, capacități de transport, observatori militari, ofițeri de stat major. Gama largă de operații militare, de la cele umanitare şi de reconstrucție, până la cele de luptă, a contribuit în mod direct la dezvoltarea instruirii şi interoperabilității forțelor armate şi la definirea palierului de adaptare a acestora, în conformitate cu *„lecțiile învățate”* prin participarea la misiuni multinaționale.

Cu toate acestea, se poate afirma că studiul teoretic al modalităților în care forțele terestre româneşti ar putea fi angajate în acțiuni de luptă de intensitate ridicată sau în conflictul asimetric este încă în stadiu incipient. Avem o bună experiență în ceea ce priveşte operațiile de sprijin al păcii, dar am evitat până acum un răspuns tranşant la problemele angajării militare într-o operație de luptă de amploare în afara teritoriului național. De fapt, acesta este obiectivul demersului nostru ştiințific atunci când ne referim la conflictul asimetric sau la acțiunile de luptă de intensitate ridicată

* **Locotenent-colonel, Direcția Planificare Strategică, Statul Major General**

– operațiile în afara teritoriului statului român - întrucât apreciem că apărarea teritoriului național este o misiune pentru care forțele terestre se pregătesc în permanență şi care este integral însuşită atât de către militari, cât şi de către decidenții politici.

Prin rezultatele cercetării de față urmărim să clarificăm aspectele actuale ale analizei privind factorii care determină contextul şi necesitatea pregătirii forțelor terestre româneşti pentru angajarea în coflictul militar major. În această succesiune de idei, considerăm drept puncte cheie ale demersului ştiințific prezentarea următoarelor aspecte principale: criteriile de angajare a forțelor terestre în aceste acțiuni, capabilitățile necesare pentru succesul angajării în operație şi nevoia susținerii naționale realizate printr-o abordare cuprinzătoare.

1. Criteriile de angajare a forțelor terestre în acțiunile de luptă de intensitate ridicată şi în conflictul asimetric

În privința participării forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român, Legea 42 / 2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român prevede următoarele tipuri de misiuni în care acestea pot fi angajate: de apărare colectivă, în sprijinul păcii, de asistență umanitară, tip coaliție, exerciții comune, individuale şi ceremoniale[1]. Considerăm că această formulare a legii 42 este ambiguă, întrucât domeniile de angajare trebuie definite ca "operații" şi nu ca misiuni, termenul de misiune având mai mult o conotație referitoare la activitățile practice desfăşurate de elementele componente ale forței dislocate într-un teatru de operații. Totodată, misiunile definite de lege la art. 2 pot provoca ambiguitate, întrucât clasificarea nu se realizează după acelaşi criteriu, iar tipurile de misiuni nu sunt definite, la rândul lor, în textul legii (ex. misiunile tip coaliție pot fi atât în sprijinul păcii, cât şi de asistență umanitară, misiunile individuale pot fi atât în comandamentele NATO, cât şi în teatrele de operații cu observatori militari etc).

La art. 4 şi 7, Legea 42/2004 stabileşte şi modalitatea de trimitere a forțelor la misiuni în afara teritoriului național. Din nou, aceeaşi ambiguitate lasă loc la interpretări. Legea stipulează la art. 4 faptul că, *"la propunerea Ministerului Apărării Naționale, Consiliul Suprem de Apărare a Țării analizează şi hotărăşte, până la data de 30 iunie a fiecărui an, forțele şi mijloacele ce pot fi puse la dispoziție în anul următor în vederea participării la misiunile prevăzute la art.2 lit. a) – d)."*[2]. La art. 7, legea prevede că *"trimiterea forțelor armate în afara teritoriului statului român în misiunile prevăzute la art. 2 lit. a) – d) se aprobă, la propunerea primului-ministru, de către Preşedintele României, după consultarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării. Preşedintele României informează Parlamentul, despre decizie, în termen de 5 zile de la luarea acesteia, iar dacă Parlamentul este în vacanță, la începerea sesiunii ordinare sau extraordinare, după caz."*[3] Această formulare a art. 7, după art. 2,

[1] **Legea nr. 42 din 15 martie 2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român**, art. 2.
[2] **Legea nr. 42 din 15 martie 2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român**, art. 4.
[3] Idem, art. 7.

transmite, după părerea noastră, percepţia greşită că participarea forţelor armate la misiuni în afara teritoriului naţional trebuie aprobată anual de Parlament.

În condiţiile în care trimiterea forţelor la misiuni în afara teritoriului naţional este un act de voinţă politică, nu regăsim în niciun document criterii privind situaţiile în care o astfel de decizie poate fi luată. Este adevărat, nici legislaţiile altor state nu prevăd aceste lucruri, dar sunt şi situaţii în care o serie de astfel de criterii au fost puse în dezbaterea publicului. Cazul cel mai cunoscut este oferit de Statele Unite, prin criteriile formulate de fostul secretar de stat al apărării, Casper Weiberger. Astfel, criteriile Weinberger[4], formulate după războiul din Vietnam şi ca o consecinţă a acestui război, sunt următoarele:

- angajarea forţelor în luptă trebuie făcută numai în sprijinul intereselor vitale ale SUA şi ale aliaţilor săi;
- trupele angajate trebuie să fie în număr suficient pentru a învinge;
- obiectivele politice şi militare trebuiesc definite clar;
- relaţia între obiective şi mijloacele de atingere acestora trebuie reevaluată permanent;
- asigurarea unui sprijin rezonabil al opiniei publice trebuie obţinută de la începutul operaţiei;
- forţa trebuie folosită numai ca ultimă opţiune.

Considerăm că ar fi benefică o formulare asemănătoare şi pentru forţele româneşti, mai ales pentru factorul politic, care trebuie să propună Parlamentului o posibilă implicare a acestora în operaţie.

Potrivit Strategiei de transformare, până la anul 2015, Forţele Terestre vor fi în măsură să pună, anual, la dispoziţia NATO un pachet de forţe, a cărui mărime să asigure atât îndeplinirea angajamentelor faţă de Alianţă, cât şi posibilitatea susţinerii forţelor dislocate în teatrele de operaţii.[5]

În acest context, Forţele Terestre trebuie pregătite şi dotate pentru a fi întrebuinţate de-a lungul întregului spectru al misiunilor. Planificarea capabilităţilor necesare trebuie să ţină cont de misiuni, probabilitatea de apariţie a necesităţii îndeplinirii lor şi timpul de pregătire. Considerăm oportună o analiză pe aceste coordonate a misiunilor forţelor terestre, realizată de gl. mr. Nicolae Dohotariu[6], pe care o reproducem mai jos:

Misiunea	**Proba-bilitate**	**Timp de pregătire**
Apărarea teritoriului şi a intereselor naţionale	scăzută	3-6 luni
Participarea la misiuni de apărare colectivă	scăzută	3-6 luni
Participarea la operaţii de răspuns la criză şi operaţii umanitare	ridicată	30 zile
Combaterea riscurilor neconvenţionale la adresa securităţii naţionale	ridicată	F scurt

[4] Herbert P. Ely, *Just War, Pre-emptive attack, Weinberger criteria & Iraq*, online, disponibilă la http://www.herbely.com/2004/08/just_war_preemp.html , accesat 20 septembrie 2009

[5] *Strategia de transformare a Armatei ROMÂNIEI*, Bucureşti, 2007, pp. 28-29.

[6] Dohotariu Nicolae, *Misiuni şi probabilităţi (Forţa obiectiv 2007),* În: *Gândirea militară românească* nr. 6/2004. Bucureşti, Editura Statului Major General, 2004.

Asistență în situații de urgențe civile şi participarea la operații S/R	ridicată	Scurt
Dezvoltarea diplomației apărării şi promovarea securității şi stabilității		
Realizarea unor capabilități pentru reacție rapidă, susținere simultană a două batalioane, participarea la operații speciale, acțiune întrunită		

Pe baza acestei analize, care impune concluzia că efortul construirii capabilităților forțelor terestre trebuie orientat către acele capabilități care sunt necesare îndeplinirii misiunilor cu probabilitatea de apariție cea mai ridicată şi timpul de pregătire cel mai scurt, se poate deduce că angajarea în conflictul asimetric ar putea avea o probabilitate crescută, în timp ce participarea la acțiuni de luptă de intensitate ridicată ar fi mai puțin probabilă pentru forțele terestre româneşti.

2. Elemente de scenariu privind angajarea forțelor terestre româneşti în acțiunile de luptă de intensitate ridicată şi conflictul asimetric

Presupunând că efortul de transformare a forțelor terestre ar fi încununat de succes în condițiile restricțiilor bugetare extrem de severe din ultimii ani, care ar fi cele mai probabile elemente de scenariu privind implicarea acestora în acțiunile de luptă de intensitate ridicată şi în conflictul asimetric?

De departe, situația cea mai plauzibilă este angajarea în cadrul alianței din care facem parte, în condițiile în care conceptul strategic al NATO prevede posibilitatea implicării militare şi în afara zonei de responsabilitate a organizației. În cadrul NATO, posibilitatea cea mai evidentă este aceea a participării militare în cadrul Forței de răspuns -NRF, cu unitățile şi subunitățile destinate acestei structuri. Folosită ca forță inițială de intrare într-un teatru de operații, NRF va trebui urmată de forțele prncipale, constituite în acest scop.

Un alt posibil scenariu este acela al participării în cadrul Uniunii Europene, în condițiile dezvoltării continue a laturii militare a acestei organizații. Aici, grupurile de luptă – EUBG pot constitui exemplul de angajare inițială. Țara noastră participă la două dintre acestea, având forțe în perioada de stand-by atât în anul 2010 (grupul de luptă Italia-România-Turcia), cât şi în anul 2011 (HELBROC – grupul de luptă constituit de Grecia-Bulgaria-România-Cipru).

Nu trebuie trecută cu vederea nici angajarea militară în cadrul unei coaliții de voință, experiența angajării militare româneşti în Irak constituind un bun exemplu.

Analizând aceste scenario, identificăm câteva elemente care trebuie subliniate. În primul rând, operațiile cele mai probabile ale angajării militare multinaționale sunt în sprijinul păcii şi nu cele de luptă de intensitate ridicată (poate doar cu excepția NRF). În al doilea rând, angajarea militară într-o operație care presupune acțiuni de luptă de intensitate ridicată nu înseamnă neapărat că toate forțele trebuie să desfăşoare astfel de acțiuni. Prin restricțiile naționale declarate la realizarea transferului de autoritate (*national caveats*), fiecare țară îşi defineşte foarte clar gama de misiuni pe care forțele sale militare o pot executa. Exemplu este oferit de

participarea la operaţia Iraqi Freedom, unde misiunile forţelor româneşti au avut doar un caracter umanitar şi de instruire a forţelor de securitate locale.

Dar, nu în ultimul rând, există şi posibilitatea ca o angajare iniţială într-o operaţie în sprijinul păcii să se transforme în participarea la o operaţie de luptă de intensitate ridicată. Pentru exemplificare, să considerăm exemplul operaţiei ISAF din Afganistan.

Dintre toate operaţiile în care forţele terestre româneşti au fost angajate, prin complexitatea misiunilor, evoluţiile înregistrate şi valoarea participării, se impune o analiză mai atentă a acestui teatru de operaţii. Armata României a fost angajată în Afganistan începând cu 28 ianuarie 2002, în operaţia "Fingal", prin dislocarea de ofiţeri de legătură şi ofiţeri de stat major, a unui avion C-130 Hercules şi a unui pluton de poliţie militară, în Kabul. Începând cu 23 iulie 2002, în cadrul Operaţiei Enduring Freedom, România a dislocat un batalion de infanterie (405 militari - în Kandahar), ofiţeri de legătură şi de stat major, precum şi 25 ofiţeri şi subofiţeri în cadrul detaşamentului de instruire a forţelor de securitate locale - ANA Training. Misiunile executate au fost de protecţie şi pază, combaterea terorismului şi capturare a elementelor *Al Quaeda*, intervenţie rapidă, instruirea Armatei Naţionale Afgane. Este pentru prima oară în istoria participării forţelor româneşti în teatrele de operaţii când misiunile executate capătă un caracter ofensiv.

Odată cu angajarea în operaţia ISAF a unui batalion de infanterie care, la 31 iulie 2006, preia responsabilitatea unei provincii din Sudul Afganistanului, provincia Zabul, prezenţa militară românească dobândeşte elemente de specificitate. La nivel tactic devine caracteristică participarea la misiuni care, din ce în ce mai mult, capătă caracterul unor acţiuni de luptă de intensitate ridicată, desfăşurate la peste 3000 km de teritoriul naţional, la altitudini care depăşesc 1200 m. La nivel operativ sunt extrem de semnificative valoarea participării (peste 1000 de militari – cel mai mare contingent din forţele terestre angajat într-un teatru de operaţii după 1989), precum şi diversitatea capabilităţilor implicate (unităţi luptătoare, de sprijin de luptă şi logistice, subunităţi de informaţii, forţe speciale şi detaşamente de instruire a forţelor de securitate locale). La nivel strategic, prin specificul participării, România a devenit un pilon important în planul de operaţii al Alianţei Nord-Atlantice, într-un teatru de operaţii declarat prioritatea numărul unu a acesteia. Totodată, susţinerea unei contribuţii semnificative, pe o perioadă de timp care se va dovedi îndelungată, are nu numai semnificaţii militare, ci şi importante aspecte şi urmări politice. Pierderile în personal şi tehnică de luptă devin o sursă de presiune, atât pentru planificatorii militari, cât şi pentru factorul politic.

3. Capabilităţi necesare forţelor terestre pentru succesul angajării în acţiunile de luptă de intensitate rdicată şi în conflictul asimetric

Considerând relevantă campania din Afganistan, alături de participarea în teatrul de operaţii Irak, observăm că succesul fazei ostilităţilor a rezultat din aplicarea a trei teme[7]: obţinerea unor **efecte coerente de către forţe care au acţionat pentru**

[7] McIvor, Anthony D., Editor, **Rethinking the Principles of War,** Annapolis, Maryland: Naval Institute Press, 2007, p. 144.

prima oară într-un mod întrunit şi integrat; **superioritatea decizională** şi aplicarea unei **forţe militare mult superioare**.

Realizarea unei planificări bazate pe efecte, facilitată de capabilităţile în reţea C4ISTAR, a condus la un succes mai rapid în luptă, reducerea numărului necesar de forţe proprii, reducerea pierderilor şi pagubelor colaterale. Integrarea continuă a forţelor întrunite şi relaţia terestru-aerian a reprezentat schimbarea fundamentală privind modul în care forţele terestre vor lupta în viitor.

Superioritatea decizională a însemnat un sistem de reţele de comandă adaptabil şi colaborativ, suprapus unei maniere umane flexibile, care au permis o mai bună cunoaştere şi un schimb mai bun de informaţii pentru staff, aşa cum nu se mai întâlnise până atunci. Acesta a fost începutul unei capabilităţi reale bazate pe reţea – o schimbare fundamentală faţă de războiul centrat pe platforme de armament ("platform centric warfare").

Forţa covârşitoare reprezintă trecerea de la număr la efecte, corelată cu înţelegerea surselor puterii militare a inamicului, permiţând ca lovituri mici, de precizie, să aibă efecte disproporţionate asupra abilităţii şi voinţei acestuia de a continua lupta. Trebuie menţionat însă că, în practică, operaţiile bazate pe efecte sunt încă în stadiu incipient.

Dacă în privinţa tipului de conflict clasic lucrurile sunt clare, doctrinele militare evidenţiind factorii puterii de luptă, funcţiunile de luptă şi cerinţele operaţionale pentru componenta terestră, evoluţiile recente înregistrate în teatrele de operaţii impun o analiză mai atentă asupra cerinţelor determinate de angajarea în acţiunile asimetrice.

Conflictul neregulat este o unealtă a celui slab împotriva celui puternic şi este purtat de formaţiuni nonstatale[8]. Aceste grupuri, luptând printre oameni, doresc să influenţeze populaţia care îi ascunde şi susţine[9]. Dacă în trecut controlul teritoriului era cheia, războinicul viitorului va căuta să cucerească "inimile şi minţile populaţiei" (hearts and minds) mutând confruntarea din domeniul fizic în cel cognitiv.

O primă întrebare este de ce metodele tradiţionale eşuează în noul context? Mai întâi, pentru că distrugerea forţelor inamicului nu mai reprezintă un scop în sine. Ignorarea acestei realităţi este periculoasă la toate cele trei niveluri ale conflictului. La nivel tactic, poate conduce la bătălii de uzură, în care punctele tari proprii sunt concentrate împotriva punctelor tari ale inamicului. La nivel operativ va conduce la o încercare greşită de angajare a inamicului într-o "bătălie decisivă", ca în cazul Războiului din Vietnam. La nivel strategic va conduce la eşec, întrucât distrugerea forţelor militare ale adversarului nu conduce neapărat la victorie.

De asemenea, a lupta printre oameni înseamnă că multe dintre capabilităţile construite pentru războiul convenţional nu mai sunt relevante. În mod ironic, "superioritatea informaţională" care a permis victoria în Desert Storm pare problematică atunci când forţele cu care se confruntă coaliţiile multinaţionale sunt neregulate. În timp ce forţele vestice pot exploata capabilităţile bazate pe reţea la

[8] Creveld, Martin van, *The Transformation of War*, The Free Press, New York, 1991, p.197.
[9] Smith, Rupert, **The Utility of Force. The Art of War in the Modern World,** Londra, Peguin Books, 2006, p.279.

nivel tactic, adversarii sunt în măsură să exploateze soluţii bazate pe folosirea internetului pentru a câştiga bătălia informaţională la nivel strategic. Este remarcabil cum insurgenţii, folosind echipament cum ar fi telefonul celular, camere video, software de editare video şi internetul par să învingă forţele multinaţionale în obţinerea sprijinului populaţiei[10].

Tehnologia alimentează mirajul războiului nesângeros, falsele aşteptări privind victime şi pagube materiale minime. Armele de precizie sunt unelte folositoare, dar nu mijloace autonome în obţinerea victoriei.[11] Astfel, o concluzie care se impune, cu relevanţă pentru forţele terestre este dată de faptul că aşa cum a fost întotdeauna, "oamenii şi nu tehnologia vor face diferenţa" [12] într-un eventual conflict. Acest lucru impune transformarea capabilităţilor militare la mai multe niveluri. La nivelul execuţiei, cele mai multe armate contemporane sunt configurate pentru a fi folosite în acţiuni convenţionale, fapt ce determină preferinţa acestora pentru metode directe de abordare a insurgenţilor. La nivelul planificării, trebuie înţeles că în bătălia asimetrică scopul final nu este unul pur militar şi "chiar dacă acţiunea militară are succes, confruntarea rămâne, pentru a fi rezolvată prin alte mijloace şi la alte niveluri de putere."[13]

4. Nevoia abordării cuprinzătoare şi a susţinerii naţionale a forţelor angajte în acţiunile de luptă de intensitate ridicată şi în conflictul asimetric

În războiul neregulat militarii sunt numai o parte a soluţiei. Roger Lane, general-maior, locţiitorul comandantului Corpului de Reacţie Rapidă NATO dislocat în Afghanistan, spunea: *"acest lucru este cu atât mai adevărat în operaţiile contemporane, unde toate instrumentele strategice ale puterii – economic, diplomatic şi militar – trebuie să fie folosite pentru a rezolva problema".*[14] Este un punct pe care militarii l-au asimilat rapid, in special în SUA şi Marea Britanie, unde aceste idei au pătruns în doctrină.[15] Există şi dovezi că politicienii încep să înţeleagă necesitatea, declarând public acest lucru.[16]

Considerăm că aceleaşi probleme ale coordonării interagenţii, precum şi al unei abordări cuprinzătoare, la nivel naţional de această dată, sunt ridicate şi de participarea forţelor terestre în operaţii, fie că este vorba de acţiunile umanitare, acţiunile în sprijinul păcii sau la acţiunile de luptă de intensitate ridicată.

---

[10] Johnson, Scott (2007), 'We're Losing the Infowar'[online], Newsweek, 15 Ian, Disponibil la http://www.msnbc.msn.com/id/16497895/site/newsweek/, accesat la 28 Apr 2008,. p. 134.
[11] Gray, Colin S., *Modern Strategy*, Oxford University Press, 1999, p. 106.
[12] McIvor, op. cit., p. 277.
[13] Smith, Rupert, op. cit., p.371.
[14] Lane, Roger (2006), *'The Command, Leadership and Management Challenges of Contemporary Multinational Command'*, RUSI Journal, Dec 2007, p. 30.
[15] Conceptul se numeşte Comprehensive Approach în Marea Britanie şi este menţionat în JV2020 în SUA. Vezi UK MOD (2006b), *Incorporating and Extending the UK Military Effects-Based Approach*, Joint Doctrine Note 7/06 (Swindon: Joint Doctrine and Concepts Centre) şi US Joint Chiefs of Staff (2000).
[16] Browne, Des (2006), *Afghanistan: A Comprehensive Approach to Current Challenges,* RUSI Journal, Oct, pp.8-12.

Teatrele de operații recente au arătat că lupta armată nu mai poate fi privită ca singura parte a unei operații. Procesul de stabilizare de după luptă, nefiind în exclusivitate militar, trebuie să facă parte dintr-un continuum al campaniei care să implice toate aspectele puterii naționale pentru obținerea succesului. Anticipăm că războiul viitorului va implica activități într-un spectru mult mai larg. Pentru forțele terestre româneşti acestea vor însemna versatilitate şi capabilități pentru acțiune atât pe teritoriul național, cât şi în afara acestuia.

Posibil ca studiul privind războiul în viitor ar putea fi îmbunătățit prin a arata cum toate mijloacele unui stat pot fi puse în slujba construirii unei lumi mai bune, pluraliste. Chestiunea apărării naționale trebuie extinsă pentru a încorpora chestiunea securității naționale. De aici, următorul pas este o abordare cuprinzătoare a acțiunilor politice privind securitatea națională.

În concluzie, apreciem că angajarea forțelor terestre româneşti în orice fel de operație în afara teritoriului național trebuie să se facă pe baza unor criterii politice şi militare bine stabilite, după o analiză riguroasă a condițiilor din teatrele de operații şi a scenariilor posibile de evoluție a situației. În acest sens opinăm că rămân relevante criteriile politice formulate de către Casper Weinberger, cu mai bine de trei decenii în urmă: un stat trebuie să-şi angajeze forțele în luptă numai pentru a apăra un interes național vital, numai ca ultimă instanță şi numai cu sprijinul total al poporului şi al reprezentanților lui aleşi; angajarea trupelor trebuie făcută cu intenția clară de a câştiga, cu obiective politice şi militare bine definite; relația între obiective şi forțele angajate – mărimea, compunerea, dispunerea – trebuie reanalizată şi ajustată continuu.

Organizarea tradițională cu forțe terestre, aeriene şi navale, precum şi deosebirea între securitatea internă şi cea externă pot fi concepte depăşite astăzi. Capabilitățile cibernetice şi emergența unor noi medii operaționale depăşesc granițele organizaționale, iar motive culturale sau doctrinare pot determina succesul sau insuccesul angajării terestre. Cu toate acestea, războiul şi modul de ducere a acestuia păstrează o neschimbată natură clausewitziană. Înțelepciunea strategică tradițională trebuie să prevaleze: războiul, mai mult decât oricare activitate umană, are sens numai în măsura în care reprezintă nu un scop, ci un mijloc către un scop. Şi astăzi, ca întotdeauna, oamenii rămân principala cauză a războiului. Rezultatul va fi generat de interacțiunea umană complexă şi va fi în principal un test al voințelor oamenilor şi popoarelor.

Chiar dacă puterea terestră nu poate fi separată de geografie, accentul se va răsfrânge asupra oamenilor. Armata este o organizație care învață şi înțelege că abilitatea de a purta acțiuni de luptă de maximă intensitate, deşi rămâne determinantă, nu mai este suficientă organizației militare pentru a răspunde obiectivelor politice, iar pregătirea pentru "*războiul printre oameni"* trebuie să devină noul rol al acesteia în secolul al XXI-lea.

În condițiile actuale, forțele terestre româneşti pot fi angajate în acțiuni de luptă de intensitate ridicată şi în conflictul asimetric doar ca parte a unei alianțe sau coaliții de voință, având întotdeauna alături o națiune-cadru, care să-şi asume efortul principal al campaniei. Prin urmare, efortul transformării forțelor româneşti trebuie

direcționat către o interoperabilitate sporită şi o integrare accentuată în cadrul Alianței Nord-Atlantice şi al Uniunii Europene, participarea la Forța de răspuns a NATO (NRF) şi Grupurile de luptă ale Uniunii Europene (EUBG) reprezentând cele mai bune modalități în acest sens.

Pentru aceasta, procesul de stabilire a capabilităților necesare forțelor terestre trebuie să ia în calcul o complexitate de factori. Enumerarea capabilităților necesare ar reprezenta o întreprindere deosebită, depăşind obiectivele referatului de față. Dintre domeniile de dezvoltare a capabilităților forțelor terestre considerăm însă că este necesară acordarea unei atenții prioritare următoarelor: ***comandă, control şi informații*** **–** îmbunătățirea aspectelor calitative si nu cantitative ale sistemelor de comanda si control, exersarea arhitecturii comenzii şi informării, cu legături între nivelele strategic, operativ şi tactic; ***dislocarea in teatrul de operație*** – dezvoltarea capabilităților de transport strategic; ***conducerea si sprijinul acțiunilor militare în teatrul de operații*** – dezvoltarea capacității forțelor terestre de a folosi spijinul oferit de celelalte categorii de forțe, menționând aici proiecția capabilităților aeriene bazate pe rachete de croazieră, rachete de interceptare şi avioane de atac la sol; ***asigurarea forțelor dislocate*** - cooperarea în cadrul NATO şi al UE, pentru a întări interoperabilitatea prin pregătire comună, prin alcătuirea unui sistem de comandă şi control şi de diseminare a informației în timp real; ***termenele şi gradul de operativitate al trupelor -*** organizarea unor exerciții tip joint şi stabilirea doctrinelor standard pentru a securiza interoperabilitatea cu forțele Alianței cu care preconizăm atât acțiunea în teatrele de operații, cât şi pentru apărarea teritoriului național.

Bibliografie:

[1]. *** **Legea 42 din 15 martie 2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român.**

[2]. *** **Strategia de securitate națională a României**, adoptată de Parlamentul României prin Hotărârea nr. 36 din 18 decembrie 2001.

[3]. ***Strategia de Transformare a Armatei României, Statul Major General, Bucureşti, martie 2007.

[4]. ***Strategia de întrebuințare a forțelor Armatei României la misiuni în afara teritoriului Statului Român, Bucureşti, martie 2007.

[5]. BROWNE, Des, *'Afghanistan: A Comprehensive Approach to Current Challenges'* RUSI Journal, Oct. 2006.

[6]. CREVELD, Martin van, **The Transformation of War**, The Free Press, New York, 1991.

[7]. DOHOTARIU, Nicolae, *Misiuni şi probabilități (Forța obiectiv 2007),* În: Gândirea militară românească nr. 6/2004, Editura Statul Major General, Bucureşti, 2004.

[8]. GRAY, Colin S., **Modern Strategy**, Oxford University Press, 1999.

[9]. HERBERT P. Ely, *Just War, Pre-emptive attack, Weinberger criteria & Iraq,* [online], disponibilă la http://www.herbely.com/2004/08/just_war_preemp.html, [accesat 20 septembrie 2009].

[10]. JOHNSON, Scott (2007), *'We're Losing the Infowar'*[online], Newsweek, 15 Ian, Disponibil la http://www.msnbc.msn.com/id/16497895/site/newsweek/, [Accesat la 28 August 2009].
[11]. LANE, Roger (2006), *'The Command, Leadership and Management Challenges of Contemporary Multinational Command'*, RUSI Journal, Dec 2007.
[12]. McIVOR, Anthony D., Editor, **Rethinking the Principles of War,** Annapolis, Maryland: Naval Institute Press, 2007.
[13]. SMITH, Rupert, **The Utility of Force. The Art of War in the Modern World,** Londra, Peguin Books, 2006.
[14]. **Joint Vision 2020**, [online], disponibilă la: http://www.iwar.org.uk/military/resources/aspc/pubs/jv2020.pdf [accesat 25 sept 2009].
[15]. UK MOD (2006b), *Incorporating and Extending the UK Military Effects-Based Approach,* Joint Doctrine Note 7/06 (Swindon: Joint Doctrine and Concepts Centre) şi US Joint Chiefs of Staff (2000).

POSIBILITĂȚI DE ACȚIUNE ALE BINOMULUI FREGATĂ-ELICOPTER ÎMBARCAT

Alexandru MÎRŞU*

A ship is designed to provide the warfighting requirements to operate in the three - dimensional maritime environment. In helicopter support, the ship provides the combined benefits of a landing zone, maintenance and work areas, fuel farm, air operations planning facilities, and command and control. The ship also provides for sustainment, living, dining, and recreation provisions, as well as other daily necessities. Above all else, the shipboard environment demands the ultimate in teamwork. There are many specific procedures for aircraft operations aboard aviation and aviation-capable ships that must be followed precisely to ensure safe operations. The shipborne helicopters missions are in line and complementary with the ship's missions in order to expand her capabilities and multiply her possibilities.

Analizând contextul geopolitic şi strategic în care se situează România, putem afirma că pericolul unei agresiuni armate externe s-a diminuat considerabil, dar fenomenele secundare, de natură externă şi internă, ce însoțesc procesul tranziției către o societate democratică dezvoltată s-au înmulțit şi pot genera o serie de riscuri şi amenințări greu de prevăzut şi gestionat.

Într-o viziune prospectivă, riscurile şi amenințările ce pot afecta interesele maritime ale României se referă în principal la violarea granițelor maritime şi desfăşurarea unor acțiuni cu caracter diversionist pentru destabilizarea situației politice interne, precum şi la expansiunea rețelelor şi activităților teroriste pe, sau din direcția mării, precum şi crima organizată transnațională (criminalitatea economico-financiară, trafic transfrontalier ilegal de persoane, de droguri, de materiale radioactive şi strategice, de armament şi muniții etc). De asemenea, se remarcă intensificarea proliferării şi diseminarea necontrolată a tehnologiilor şi materialelor nucleare, a mijloacelor de distrugere în masă, a armamentelor şi altor mijloace letale neconvenționale. Un alt aspect demn de subliniat este reprezentat de deteriorarea mediului ambiant, în special cel marin, prin nerespectarea normelor ecologice, precum şi existența în proximitatea frontierei naționale a unor obiective cu grad ridicat de risc. Nu trebuie neglijată nici posibilitatea instituirii blocadei navale şi limitarea libertății de navigație sau activităților specifice mediului marin, garantate de către legislația maritimă internațională.

Ca răspuns la riscurile şi amenințările sus menționate, s-a impus dotarea Forțelor Navale Române cu o clasă de fregate multifuncționale moderne, conformă standardelor Alianței Nord-atlantice. Aceste nave [1], având elicopter îmbarcat, reprezintă nucleul Forțelor Navale Române, pentru asigurarea prezenței țării noastre în cadrul operațiunilor NATO şi UE. Odată cu intrarea în serviciu a fregatelor „Regele Ferdinand" şi „Regina Maria", forțele navale româneşti dispun de nave cu capabilități de reacție ridicată, în măsură să execute misiuni în interiorul, cât şi în

* **Comandor**

[1] Fregata de tip 22 având îmbarcat la bord elicopterul de tip IAR-330 PUMA NAVAL.

afara Mării Negre, acolo unde interesele naţionale sau obligaţiile asumate faţă de aliaţi o cer. Pentru prima oară în istoria sa, ţara noastră dispune de nave care să răspundă conceptului de proiecţie a forţei la distanţă, cu capabilităţi de participare în cadrul unor forţe maritime multinaţionale apte să opereze departe de porturile de bază pe teatre de operaţiuni caracterizate de condiţii de mediu şi ameninţări diverse.

Fregatele tip 22 româneşti, având la bord elicopter naval îmbarcat, pot asigura o prezenţă flexibilă pe termen lung şi capacităţi de luptă diversificate, ce pot fi folosite într-un spectru larg de conflicte, de la acţiuni izolate la operaţii de amploare. Ele pot controla suprafeţe relativ întinse pe mare şi pot influenţa acţiunile sau evenimentele pe uscat prin prezenţă, concentrări de foc şi manevră sau folosirea elicopterului îmbarcat. Într-un mediu întrunit, fregatele nu execută doar simpla urmărire a obiectivelor maritime ce le-au fost trasate la nivel naţional sau la nivelul alianţelor (coaliţiilor), în cazul participării la operaţii multinaţionale, ci utilitatea lor constă în capacitatea de a contribui nemijlocit la operaţiile întrunite, prin acţiuni ale căror efecte principale sunt concentrate în special asupra uscatului. Acţiunile navale ale fregatelor pot influenţa atât acţiunile de pe uscat cât şi pe cele aeriene, prin menţinerea echilibrului pe mare, acţionând ca o forţă coercitivă, realizând controlul în zona de responsabilitate, proiectându-şi puterea asupra uscatului şi furnizând susţinerea logistică, contribuind astfel la îndeplinirea misiunilor naţionale şi a celor ale Alianţei privind apărarea colectivă (articol 5), operaţii de răspuns la criză şi cele de cooperare şi consultare.

În ultima perioadă, operaţiile maritime desfăşurate pe plan mondial au scos în evidenţă utilitatea fregatelor atât în marea liberă cât şi în acţiuni la litoral, în special pentru asigurarea forţelor implicate sau suportul îndeplinirii misiunilor acestora la uscat. În această situaţie, fregatele având şi avantajul componentei aeriene dată de elicopterul îmbarcat, se pretează în mod deosebit pentru demonstraţii de forţă şi asistenţă umanitară, operaţii de luptă pe mare, acţiuni de protecţie a căilor de comunicaţii maritime, operaţii amfibii, operaţii de informaţii şi alte tipuri de acţiuni cuprinse în domeniul de activitate al operaţiilor militare. Acestea, pot acoperi un spectru larg de la operaţii de joasă intensitate cu ameninţare militară redusă (cum ar fi prezenţa şi supravegherea), la operaţii în timp de criză (cum este operaţia de răspuns la criză) şi până la operaţii de luptă pe mare (cum ar fi protecţia căilor de comunicaţii), unde apărarea împotriva ameninţării trebuie să fie tridimensională.

Conflictele pe mare rareori pot fi separate de operaţiile care urmăresc un obiectiv de la uscat. Chiar şi atunci când componenta maritimă este dominantă, rezultatul final în zona operaţiilor întrunite este foarte probabil dependent de succesul la uscat[2]. Fregatele în cadrul operaţiilor maritime pot influenţa semnificativ operaţiile la litoral prin descurajarea acţiunilor, asigurarea accesului la zona de interes, proiecţia puterii pe uscat şi aprovizionarea pe şi de pe mare (sealift and sea-basing). Elicopterele îmbarcate din organica fregatelor pot sprijini operaţiile maritime cu informaţii, supraveghere, descoperirea şi transmiterea datelor despre ţinte, recunoaştere, sprijin cu foc şi protecţia forţei, transporturi logistice şi sprijin aerian.

[2] *F.N.-1 Doctrina Forţelor Navale(Proiect),* Bucureşti, 2009, p.168.

Pornind de la misiunile pe care trebuie să le îndeplinească fregatele şi implicit de la misiunile pe care elicopterele le pot îndeplini de la bordul şi în folosul acestora şi ținând cont de particularitățile zborului deasupra mării şi litoralului, s-a reliefat necesitatea implementării unor proceduri comune de operare pentru acțiunile din cele trei medii: aerian, de suprafață şi submarin, creând astfel, binomul fregată-elicopter naval îmbarcat, mai mobil, mai eficient şi mai versatil.

Complexitatea fregatelor şi capabilitățile multiple deținute, le permit ducerea unei game largi de acțiuni atât militare, precum lupta la suprafață (ASUW), lupta antisubmarin (ASW), lupta antiaeriană (AAW), lupta radioelectronică (EW), protecția navigației, sau impunerea embargoului (MIO), cât şi a celor nonmilitare, precum căutarea-salvarea pe mare (SAR), evacuarea medicală (MEDEVAC), evacuarea noncombatanților (NEO), asistența umanitară (HA) sau reaprovizionarea pe mare (RAS). Aceste misiuni se defăşoară cu implicarea, într-o mai mare sau mai mică măsură, a elicopterului îmbarcat care, funcție de caracteristicile şi configurarea existentă îşi poate aduce în mod hotărâtor aportul la succesul acțiunii fregatei.

Dincolo de eficiența economică, oarecum impusă de reducerea costurilor, integrarea noilor tipuri de misiuni, atât militare cât şi nonmilitare, a fost favorizată de numeroasele avantaje oferite de către fregate prin autonomia ridicată, capabilitățile multiple (senzori, transmisie date, sisteme integrate de armament), capacitatea de a desfăşura acțiuni de lungă durată independent sau în cadrul grupărilor navale, interoperabilitatea cu diferite alte platforme navale şi nu în ultimul rând, avantajul dislocării timpurii sau prepoziționarea. Un rol deosebit de important în acoperirea acestui spectru larg de posibilități îl constituie capacitatea de acomodare şi operare a elicopterului naval îmbarcat, care prin caracteristicile sale realizează multiplicarea şi extinderea semnificativă a capabilităților fregatei purtătoare.

Evoluția mediului geopolitic, prin diversificarea riscurilor şi amenințărilor, prin manifestarea crescândă a celor asimetrice, determină extinderea tipurilor de misiuni şi operații militare, acordarea unei importanțe din ce în ce mai mari acțiunilor preventive nonmilitare. Riscurile pe care dezlănțuirea unui război le implică astăzi pentru beligeranți fac ca strategia contemporană să caute tot mai mult modalități de realizare a scopurilor politice fără recurgerea la acțiuni militare violente[3]. În acest context, caracteristicile inerente ale fregatelor având elicopter naval îmbarcat, cum ar fi echilibrul, flexibilitatea şi mobilitatea, le fac instrumentele ideale pentru a arăta prezența militară, a dirija desfăşurările de forțe preventive, sau a exercita constrângerea prin acțiuni combative.

Una dintre caracteristicile importante, punctele tari ale folosirii fregatelor cu elicopter în organică, rezidă în asigurarea echilibrului în zona de acțiune având capacitatea de a facilita acțiunea echilibrată a elementelor navale, amfibii, terestre, aeriene şi a celor speciale în apele internaționale, evitându-se apariția complicațiilor politice şi a riscurilor militare specifice desfăşurării forțelor pe uscat.

Particularizând la spațiul Mării Negre, în contextul complexității situației politico-militare şi economice din zonă, existența fregatelor tip 22 în cadrul forțelor

[3] Gheorghe Marin, contraamiral prof. univ. dr. şi colectiv, **Marea Neagră spațiu de confluență a intereselor geostrategice,** Editura Centrului Editorial al Armatei, Bucureşti, 2005, p. 228.

navale româneşti reprezintă argumentul care conferă credibilitate politicii ţării noastre de apărare a intereselor sale navale. Fregatele devin de neânlocuit când se pune problema apărării comunicaţiilor maritime şi a controlului dinspre mare a gurilor Dunării şi zonei Deltei, de asemenea, asigurarea navigaţiei nestânjenite în marea liberă şi implicit de a asigura accesul către zonele de interes, pentru transportul forţelor şi mijloacelor ce nu pot fi transportate pe uscat sau prin aer.

Când vorbim despre elicoptere navale, la modul general, trebuie să ţinem cont de faptul că fiecare tip ori categorie de elicopter are caracteristici proprii distincte, care determină rolul primar în care poate fi folosit. Acesta constă în faptul că majoritatea elicopterelor pot îndeplini o mare varietate de misiuni: atac aerian, de suprafaţă şi antisubmarin, cercetare şi observare aeriană, dirijarea şi corecţia focului artileriei, transport aerian de trupe şi materiale, radioreleu şi luptă radioelectronică, etc. Elicopterul IAR-330 PUMA NAVAL îmbarcat nu face excepţie, el prezentând o serie de caracteristici generale, care îl recomandă utilizării de la bordul fregatelor pentru îndeplinirea misiunilor acestora, după cum o impune situaţia. Într-o configurare adecvată, până la acest moment, el poate executa misiuni de transport şi evacuare medicală, ziua şi noaptea, misiuni de căutare şi salvare pe mare, ziua şi limitat noaptea, precum şi misiuni de supraveghere şi cercetare navală[4]. Celelelte tipuri de misiuni putând fi executate după parcurgerea celei de a doua etape de modernizare funcţie de echipamentele care vor fi instalate la bordul aeronavei.

O altă caracteristică relevantă, o constituie capacitatea de reacţie rapidă. Aceasta este scoasă în evidenţă de faptul că fregatele cu elicopter naval îmbarcat sunt în măsură să reacţioneze în timp scurt la apariţia situaţiilor neprevăzute şi de a răspunde adecvat şi oportun la situaţii de criză. Pregătirea pentru acţiune merge în paralel cu multe dintre activităţile noncombatante cum ar fi exercitarea prezenţei forţei, suportul logistic şi medical, etc. De asemenea, în cadrul experienţei de folosire dobândite şi pe baza capacităţilor necesare pentru rezolvarea conflictelor, fregatele pot oferi o gamă variată de servicii de susţinere a operaţiilor încă din timp de pace, începând cu operaţiile ce se desfăşoară pe timp de pace, într-un mediu favorabil, până la cuprinderea întregului spectru de conflicte în mediu ostil.

Faptul de a fi în permanenţă la bord, permite elicopterelor îmbarcate să aibă o viteză de reacţie sporită. Mai mult, este indicată folosirea acestora în operaţiuni speciale de transport aerian, evacuare medicală sau acţiuni de cercetare, situaţii când viteza este vitală pentru succesul misiunii. În plus, elicopterele ambarcate au un avantaj suplimentar prin capacitatea de a realiza surprinderea. Datorită vitezei şi a libertăţii de mişcare, precum şi a abilităţii de a executa misiuni la foarte mică altitudine, pentru a evita descoperirea de către staţiile radar, ziua şi noaptea, ele pot apărea deasupra obictivului din aproape orice direcţie.

O a treia caracteristică majoră este reprezentată de mobilitate. Mobilitatea permite fregatelor să răspundă de la distanţe considerabile, de dincolo de orizont, devenind vizibile şi ameninţătoare pentru adversari în mod selectiv, după cum cere situaţia. Această caracteristică este întarită de capacitatea de a acţiona oriunde în

[4] **F.N./Av-2 Manual de instrucţie în zbor pentru elicoptere îmbarcate,** Bucureşti, 2007, p.9.

lume, bucurându-se de prevederile legislației internaționale în domeniul maritim[5] şi de a reacționa rapid şi în forță în caz de necesitate. Fregatele, cu mobilitatea lor specifică la nivel tactic, dar uneori şi operativ, oferă factorului decident capacitatea de a monitoriza o situație, de a rămâne în siguranță într-un loc de staționare pentru o perioadă suficient de îndelungată şi de a răspunde rapid unei situații de criză. Dacă măsurile diplomatice, politice sau economice reuşesc să stabilizeze situația, fregatele pot fi retrase cu rapiditate din zonă fără alte acțiuni. În situațiile care presupun angajarea luptei, capacitatea fregatelor de a face manevre rapide le asigură un avantaj tactic şi operațional semnificativ. De asemenea, ele pot fi redislocate rapid când sunt indicii de apariție a unei crize, sau transferate dintr-o zonă de interes în alta, de obicei independent de un sistem logistic fix.

Pentru elicopterul naval îmbarcat la bordul fregatei această trăsătură este determinată de existența libertății de acțiune ce nu este îngrădită de aspectele suprafeței terestre cum ar fi munți, văi, obstacole naturale sau artificiale. În plus, această trăsătură este accentuată de faptul că elicopterele îmbarcate nu sunt tributare necesității unor locuri de aterizare prestabilite, sau cu dotări de anvergură. Chiar mai mult, în unele cazuri când la uscat aterizarea nu este posibilă, descărcarea materialelor sau personalului se poate face fără aterizare, prin delestare, troliere sau rapel. Având la dispoziție un mijloc mobil precum elicopterul, dislocarea şi redislocarea la, sau de la navă, se poate face uşor, permițând concentrarea rapidă a unor forțe suplimentare în puncte cheie, la distanțe mari şi la momentul oportun.

În continuare, flexibilitatea, trăsătură specifică fregatelor cu elicopter îmbarcat, este cea de a patra caracteristică, materializată într-o mare capacitate de adaptare, ce permite decidenților să-şi schimbe prioritățile, să reconfigureze şi să-şi regrupeze forțele rapid, pentru a face față diferitelor situații neprevăzute, furnizând o gamă largă de sisteme de armamente, de opțiuni militare şi de capacități administrative sau logistice. Fregatele pot fi prezente fără a fi necesară ocuparea şi pot fi o amenințare fără implicare directă. Prin misiunile acestora, începând de la intrări în forță şi acțiuni de lovire, la operații de evacuare a necombatanților, ajutor în caz de dezastre şi asistență umanitară, fregatele pot controla zone maritime relativ largi şi pot oferi pârghii diplomatice, atât pe timp de pace, cât şi în momente de criză. Capacitățile de comandă şi control operațional şi tactic, de informații, supraveghere şi cele de recunoaştere ale fregatelor, susțin astfel o forță controlabilă unică, în vederea completării eforturilor diplomatice întrprinse.

Din acest punct de vedere adaptabilitatea şi mobilitatea elicopterelor îmbarcate, coroborat cu capacitatea de a se redisloca rapid ca urmare a schimbărilor ce pot interveni într-o situație concretă, constituie elementele principale ce conturează flexibilitatea elicopterelor îmbarcate pe timpul acțiunilor navale. Cazul de față aduce un argument în plus, prin deținerea avantajului de a nu avea obstacole în raza vizuală, aşa cum se întâmplă, spre exemplu, în cazul altor sisteme de tragere cu baza la uscat. Mai mult, flexibilitatea elicopterelor îmbarcate este accentuată de faptul că deşi, datorită caracteristicilor constructive, unele elicoptere sunt mai potrivite pentru un

[5] *Convenția Internațională Maritimă – IMO* – Hamburg 1979, p.4.

anumit tip de misiuni, într-o oarecare măsură, orice elicopter poate îndeplini orice misiune specifică printr-o configurare corespunzătoare ce se poate realiza la bord.

Nu în ultimul rând, capacitatea de autosusținere logistică este poate, cea mai semnificativă caracteristică a fregatelor cu elicopter îmbarcat. Aceasta presupune realizarea capacității de asigurare oportună a tuturor materialelor şi serviciilor necesare oriunde fregatele sunt dislocate. În orice caz, gradul de susținere logistică proprie necesar fregatelor trebuie să fie în concordanță cu natura acțiunilor de desfăşurat, distanțele şi caracteristicile diferite ale raioanelor de dislocare şi de tipul unităților angajate[6]. În general, fregatele, cu experiența lor de aprovizionare pe mare, sunt capabile să acționeze în zone îndepărtate pentru perioade îndelungate, fără a avea nevoie de structuri semnificative de aprovizionare la uscat. În plus, fregatele au propriile capacități organice C2 (comanda şi controlul), care pot fi folosite cu flexibilitate pentru o gamă mare de misiuni. Acest fapt nu exclude însă, necesitatea realizării unor capacități logistice similare cu cele ale NATO impuse de participarea Forțelor Navale Române la acțiuni militare în cadrul Alianței.

Din punct de vedere al susținerii logistice, elicopterul naval îmbarcat se bucură de toate avantajele ce decurg din faptul că este considerat parte componentă a fregatei[7]. Asigurarea cu carburanți, lubrifianți, piese de schimb şi consumabile este o problemă permanentă care şi-a gasit rezolvarea prin asigurarea tuturor facilităților de stocare şi alimentare necesare la bordul navei. De asemenea, echipele tehnice pentru realizarea mentenanței şi reparațiilor de tot felul, sunt acomodate la bord beneficiind de ateliere dotate cu sculele şi aparatura necesară.

[6] **F.N.-1 Doctrina pentru Operații a Forțelor Navale,** Bucureşti, 2004, p.98.
[7] **F.N.-4 Regulamentul serviciului la bordul navelor Forțelor Navale Române,** Bucureşti 2008, p.12.

INFLUENȚA FENOMENULUI MILITAR ASUPRA DINAMICII MEDIULUI DE SECURITATE ACTUAL ŞI VIITOR

Cezar COBUZ*

This research brings to attention the most probable variants of configuring the actual security environment, insisting on the main tendencies in the security environment evolution, the conceptual delimitations who require to be operated in the sphere of defining and leading the war, probable types of military conflicts (wars) in which our country can be geared and their implications on the strategy of national security.

The influence of the military phenomenon upon the dynamics of the actual and future security environment can be approached considering the dynamics of the contemporary military phenomenon.

După dispariția bipolarității, societatea omenească a intrat într-o procesualitate complexă de trecere de la o ordine bazată pe echilibrul forțelor, la o altă ordine care urmează a fi fundamentată pe principiile valorilor democratice, ale drepturilor omului şi respectului culturilor şi civilizațiilor planetei. Această perioadă de tranziție spre o nouă ordine este denumită „stare de haos“[1] şi se supune altor legi decât cele ale societăților consolidate. De unde rezultă că mediul de securitate este fluid, flexibil, în care sunt posibile tot felul de construcții, de organizări şi reorganizări, în funcție de predominanțe, de impactul unor tendințe, dar şi în raport de dinamica intereselor şi schimbările fizionomice la nivelul polilor de putere.

Există o singură certitudine: lumea viitorului nu va fi una omogenă imediat, cu o distribuție egală a puterii, a bogățiilor, resurselor şi capacităților, a riscurilor şi amenințărilor, ci una extrem de fragmentată, în care se va încerca însă o *defragmentare parțială şi interesată* şi o reconstrucție a ei în jurul unor poli de putere complex definiți: superputere mondială, mari puteri globale, mari puteri regionale, organisme internaționale, entități civilizaționale, surse şi resurse, alianțe economice, culturale şi militare, lume interlopă.

Mediul de securitate va fi identificat şi definit, deopotrivă pe reuniunea şi intersecția acestor poli de putere, fiind deci condiționat complex, puternic fragmentat şi greu de gestionat şi echilibrat.

Starea de haos este perioada cea mai propice pentru disiparea şi proliferarea confruntării, pentru războiul asimetric şi disproporționat.

Evoluția societății omeneşti, a forțelor şi structurilor sale, extrem de diverse şi de contradictorii, de la etapa imediată post-bipolaritate la multipolaritate (prin uni-multi-polaritate[2]) este o expresie importantă şi inevitabilă a fenomenului globalizării

* **Colonel, Comandantul Centrului Militar Zonal Iaşi – Statul Major General**

[1] Haosul nu este dezordine totală, ci dezorganizare în vederea unei noi organizări, iar legile care acționează în acest interval sunt numeroase, foarte schimbătoare şi se definesc pe un sistem de probabilități condiționate. De aceea, se poate spune că starea de haos este o stare a tuturor posibilităților.

[2] Huntington, Samuel, *Superputerea solitară,* în Foreign Affairs/New York Times Syndicate, 1999.

şi se caracterizează prin competiţie acerbă, luptă pentru resurse, presiuni şi diversiuni, prin violenţă, criminalitate, trafic de influenţă, dar şi prin progrese remarcabile în domeniul economic, cultural şi social, prin accesul la informaţii, prin puternicul transfer de tehnologii şi de produse culturale, prin evoluţia sistemelor de arme şi, pe această bază, proliferarea riscurilor şi ameninţărilor tot mai greu de prevăzut şi de controlat.

Această etapă este caracterizată prin intensificarea dialogului dintre marile entităţi civilizaţionale, iar prin procesul de globalizare a informaţiei şi economiei, are lor un transfer unilateral de tehnologie şi, concomitent, de influenţare dinspre civilizaţia occidentală spre celelalte entităţi, dar şi un schimb de valori planetare.

Are loc, în primul rând, o confruntare între marile puteri în bătălia pentru resurse şi zone de influenţă. Războiul prezentului şi cel al viitorului trebuie căutat la intersecţia dintre marile drumuri de acces la resurse, coridoarelor traficului de droguri, influenţă, terorism şi criminalitate şi zonelor de confruntare între interesele liderilor unor mari grupări care îşi iau ca acoperire sisteme de valori specifice marilor civilizaţii. Astfel de războaie sunt de tip „mozaic“ şi se desfăşoară pe toate coordonatele posibile, de la confruntările economice şi non-militare[3], la acţiuni teroriste, război informaţional şi război disproporţionat[4].

Creşterea insuportabilă a dependenţelor este o caracteristică a stării de haos. Ea este generatoare de tensiuni şi de conflicte. Dependenţele sunt, în această etapă, de mai multe feluri: dependenţele de tehnologii; dependenţele de informaţie şi dependenţele de resurse. Toate acestea sunt conflictuale şi pot genera războaie, în condiţiile în care interesele actorilor implicaţi sunt diametral opuse.

În măsura în care etapa dependenţelor unilaterale va fi depăşită şi se va trece la o accentuare a interdependenţelor, coeficientul de integralitate va creşte, societăţile vor deveni mai omogene, iar mediul de securitate va căpăta un grad înalt de siguranţă şi stabilitate.

În etapa dependenţelor, marile companii producătoare de sisteme de arme exercită presiuni pentru deschiderea unor focare de conflict armat, care să sporească cererile de armamente. În acelaşi timp, va creşte cererea marilor companii pentru materii prime strategice (petrol, cupru, crom, uraniu etc.), ceea ce va duce la intensificarea competiţiei – inclusiv a celor violente – pentru resurse.

La sfârşitul rivalităţii bipolare, discutam de globalizarea riscurilor, într-o lume în care insecuritatea nu mai este definită în parametrii geografici teritoriali.

Actualul context de securitate a demonstrat ca complexitatea riscurilor poate fi contracarată mai eficient prin cooperare şi complementaritate a eforturilor

[3] Acţiunile economice şi non-militare pot fi incluse sau nu în contextul general al războiului. Includerea lor în acest context se justifică prin influenţele pe care le exercită asupra confruntărilor de tip militar. La ora actuală, războiul nu mai poate fi tratat separat de celelalte confruntări, chiar dacă nu trebuie confundat cu ele. De aceea, în elaborarea strategiei de securitate se ţine seama cel puţin de trei dimensiuni ale acesteia: strategia economică, strategia culturală şi strategia militară.

[4] Războiul disproporţionat constă în primul rând în diferenţele tehnologice enorme dintre forţele beligerante, dar şi în modalităţile concrete de desfăşurare a acestuia (Exemplu: războiul dus de Statele Unite împotriva talibanilor şi reţelelor Al Qaida).

organismelor internaționale, pe baza avantajelor comparative pe care le aduce fiecare organizație.

Alianțele militare își dezvoltă capabilități și forțe capabile să răspundă eficient la întreaga gamă de riscuri și provocări la adresa securității, inclusiv cele nonconvenționale și asimetrice.

Mediul strategic de securitate, după dispariția bipolarității și încercarea de realizare a unui nou echilibru internațional, se caracterizează prin instabilitate, apariția intempestivă a numeroase surse de conflict, precum și prin efortul națiunilor, în special al celor europene care au făcut parte din Tratatul de la Varșovia, de a se reintegra în sistemul de valori democratice al Occidentului.

În această etapă, factorii de risc sunt numeroși, iar mutațiile strategice care s-au produs brusc în domeniul politic, în cel economic și, deopotrivă în cel social și în cel cultural, au generat nevoia de a se reconfigura fizionomia conflictului non militar și a celui militar, cea a războiului și, în consonanță, cea a structurilor de forțe și sistemelor de pregătire a armatelor.

În principiu, fiecare țară își structurează și pregăteşte armatele în funcție de experiența ultimului război la care a participat, de-a lungul a cel puțin două, trei generații după ce acesta s-a încheiat. Experiența de război pătrunde masiv în teorie și se transmite, adesea cu lux de amănunte, din contingent în contingent, în viitor. Numai armatele care reuşesc să facă distincția clară între o experiență trecută și noile provocări și mutațiile strategice impuse de factorii generatori de insecuritate, de sistemele de arme și, în general, de noile riscuri și amenințări, vor reuși să înțeleagă fizionomia posibilă a războiului viitor și, în consecință, să se pregătească temeinic pentru a-i face față.

Liderul mondial al mediului global de securitate îl reprezintă Statele Unite ale Americii. Acest statut se datorează, pe de o parte, valorilor democratice create și acumulate aici de-a lungul anilor, pragmatismului și realismului națiunii americane și, pe de altă parte, imensei sale forțe economice și militare, responsabilității asumate în gestionarea crizelor și conflictelor și, pe de altă parte, structurii economice și militare extrem de dependentă de resursele planetare. Dependențele acestea nu sunt interdependențe, ci condiționări, adesea unilaterale, care, în anumite împrejurări, devin conflictuale. Atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 asupra Statelor Unite au demonstrat că dependențele creează ostilitate și agresivitate din partea „forțelor răului“, iar această ostilitate înseamnă război pe termen lung, desfăşurat sub toate formele, de la ceea ce americanii numesc „conflict de joasă intensitate“ la război spațial și chiar nuclear.

S-a declanşat un adevărat „război mondial“, având ca beligeranți, în viziunea Statelor Unite, forțele care se opun ordinii, democrației și civilizației și forțele democratice. Acesta este însă doar un tip de război, nu și unicul. Confruntările planetare sunt mult mai numeroase și, în măsura în care ele devin previzibile, pot fi gestionate și, respectiv, prevenite. Din păcate, numărul celor care nu pot fi anticipate și, deci, prevenite este din ce în ce mai mare, iar soluțiile se îngustează, trecând tot mai mult de la dialog la forță, de la acceptare la acceptare prin impunere. Diminuarea sau chiar ignorarea rolului ONU în prevenirea sau gestionarea conflictelor armate

constituie un precedent periculos care poate amplifica disputele politico-militare dintre marile puteri şi, proporţiona, neîncrederea între state.

Fenomenul de globalizare, eforturile de integrare europeană şi euroatlantică ale grupului de state ex-socialiste, revigorarea spiritului ofensiv al Rusiei pe arena internaţională, afirmarea tot mai puternică a ţărilor asiatice în viaţa politică mondială, la care se adaugă reconsiderarea rolului ţărilor arabe în menţinerea păcii în Orientul Mijlociu, condiţionează în mod substanţial evoluţia mediului de securitate. La acestea, se adaugă efectele proceselor naturale (sau ca rezultat al intervenţiei necontrolate a omului în natură) la nivel global (încălzirea climei, lipsa apei potabile, deşertificarea, inundaţiile, cutremurele, epuizarea resurselor naturale, explozia demografică din ţările lumii a treia etc.), ale terorismului internaţional, crimei organizate şi sărăciei, ce devin tot mai prezente şi vizibile în determinarea mediului de securitate.

În accepţiunea specialiştilor militari autohtoni[5], deşi riscul unei confruntări globale militare majore va continua să se diminueze semnificativ, evoluţia evenimentelor din ultimii ani, în care dificultăţile economice şi sociale caracteristice perioadei de tranziţie de la comunism la capitalism, coroborate cu instabilitatea politică şi lipsa de reacţie fermă în detensionarea situaţiilor destabilizatoare, au stat la baza unor stări conflictuale ce au degenerat în conflicte deschise, cu implicaţii majore asupra unei întregi zone sau regiuni, confirmă posibilitatea desfăşurării unor războaie. Având la bază, de cele mai multe ori, cauze economice şi sociale, intoleranţa religioasă şi manifestările ultranaţionaliste, atitudinile revanşarde şi secesioniste, aceste situaţii, alături de terorismul internaţional, crima organizată şi corupţia, completează paleta riscurilor la adresa securităţii şi stabilităţii globale şi regionale. Lipsa unor principii şi norme clare asupra noii ordini mondiale ce se prefigurează poate conduce la apariţia unui nou fenomen cu efecte incalculabile asupra existenţei omenirii, prin adâncirea şi perpetuarea stării de haos şi degradarea ei într-o dezordine generalizată.

Actorul principal în existenţa şi manifestarea dependenţelor este, pe plan mondial, Statele Unite ale Americii. Actori secundari pot fi considerate marile puteri care deţin armament strategic şi care au sau pot avea interese globale: Uniunea Europeană, Federaţia Rusă şi China. India, Pakistanul, Iranul, Africa de Sud, Japonia şi alte ţări puternice sau cu resurse sunt actori regionali, dar care au un rol important în configuraţia raportului de forţe şi, în consecinţa, în dinamica tendinţelor globale.

Pe scala mondială a factorilor de putere revine, încet dar sigur, un nucleu pe cât de vechi pe atât de important: Europa. La ora actuală, continentul european se confruntă cu o existenţă tridimensională, de fapt, cu o triplă ipostază, cu o triplă fragmentare, urmare a celui de al doilea război mondial şi a războiului rece. Există o Europă Euroatlantică, o Europă unită (Uniunea Europeană) şi o Europă dezbinată (restul continentului, în special în zona sa centrală, estică şi în cea sud-estică). Dacă n-ar fi vorba de un proces de construcţie, de unificare a continentului, s-ar putea desprinde concluzia că Europa se află în una din cele mai dificile etape ale existenţei ei. Nucleul vest european de putere a demonstrat că, alături de Statele Unite,

[5] Cf. Colectiv de autori, **Fizionomia războiului**, Statul Major General, Bucureşti, 2002, p.7.

continentul este în măsură să renască şi să-şi reconfigureze noua sa filozofie de putere economică şi entitate culturală generatoare de bogăţie şi, pe această bază, de securitate, prosperitate şi echilibru. Fenomenului de globalizare, Europa i-a răspuns cu o acţiune foarte complexă, hotărâtă şi serioasă de europenizare.

Mediul de securitate european, complex şi dinamic, evoluează între cele trei ipostaze ale continentului, adică între preocupările de unitate politică, economică, financiară, culturală şi militară a continentului, cooperarea euro-atlantică şi aspiraţiile şi aşteptările fostelor ţări socialiste care nu au fost încă primite în NATO, la care se adaugă tendinţele tot mai evidente ale Federaţiei Ruse de refacere a zonei sale de influenţă, dar şi de apropiere a acesteia faţă de Uniunea Europeană, potrivit vocaţiei continentale a Rusiei. Un prim efect ale aceste tendinţe îl constituie realizarea unei entităţi de apărare europene şi trecerea la materializarea hotărârii de a se pune în operă o politică europeană comună de securitate şi de apărare, concretizată în demararea efortului de creare a Forţei de Reacţie Rapidă a continentului. Semnarea şi punerea în aplicare a „Pactului de stabilitate pentru Europa de Sud-Est“ şi a programului de integrare europeană a ţărilor din centrul şi estul Europei reprezintă un argument indiscutabil al acestei politici europene unice care vizează realizarea unui mediu complex şi stabil de securitate şi de cooperare, parte integrantă a mediului de securitate, de unde rezultă că Europa se constituie într-un actor activ al noii ordini mondiale, al securităţii planetei.

Mediul european de securitate este dominat de fenomenul integrării statelor continentului în Uniunea Europeană. Dacă integrarea europeană va reuşi, ea poate constitui un model al construirii societăţii globale. Desigur, un rol deosebit, în evoluţia viitorului Europei îl vor juca marile puteri ale momentului: Statele Unite ale Americii,Federaţia Rusă şi Germania. Aceştia sunt, de fapt, principalii actori de care depinde, în mare măsură, realizarea sau nerealizarea unităţii politice, economice şi militare a continentului european. Rusia, ca ţară a două continente, este deţinătoare a resurselor şi are un rol deosebit în bătălia pentru resursele asiatice, Germania este motorul economic al Uniunii Europene, iar SUA, ca superputere mondială, este unul din statele-nucleu ale civilizaţiei occidentale.

Obiectivele politicii şi diplomaţiei ruseşti au fost realizarea şi consolidarea de parteneriate strategice prin care să se asigure stabilitatea în spaţiile de interes pentru Rusia şi crearea condiţiilor necesare dezvoltării economice.

Definită foarte clar şi în noua strategie de securitate a Statelor Unite, dar şi în doctrina Rusiei, în concepţia Uniunii Europene şi în strategiile de securitate, politicile de dezvoltare şi doctrinele de apărare ale altor ţări, noua etapă se caracterizează prin consolidarea interdependenţelor, prin colaborare şi cooperare în crearea unor baze economice regionale foarte puternice, a unor zone de stabilitate şi securitate (economică, socială şi militară) în jurul cărora şi după modelul cărora să evolueze întreaga lume.

Este, deci, o etapă care pune în operă o nouă filozofie a interdependenţelor şi non-confruntării. In acest scop, marile puteri economice ale lumii – Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană şi Japonia –, marii arhitecţi ai noii construcţii mondiale – Uniunea Europeană, Statele Unite ale Americii, Rusia, China, India şi Asia Sud-Estică – încep să-şi dea mâna şi să-şi armonizeze politicile şi strategiile pentru viitor.

Lupta nu se mai duce doar între aceşti mari actori, între aceşti mari poli de putere, în jurul cărora se grupează, practic, întreaga planetă, ci între ei (luați ca o entitate), pe de o parte, şi ameninţările non-statele, teroriste şi asimetrice, pe de altă parte. Tensiunile dintre marii poli de putere, dintre marile entități geostrategice nu dispar şi nu vor dispărea niciodată. El vor continua să mențină echilibrul şi să creeze dezechilibrele dorite, programate sau lăsate de la Dumnezeu.

Este timpul ca lumea să se concentreze şi să-şi unească forțele pentru a combate răul din sine. Iar primul model al acestei noi filosofii, în afară de cel al Uniunii Europene, care este doar o regrupare a unui continent prea greu încercat şi prea mult bântuit de fantasmele istoriei, se pare că se va realiza în spațiul euro-asiatic, prin concertarea eforturilor Statelor Unite, Asiei şi Uniunii Europene.

Şi în anii următori, tendințele de insecuritate se vor înscrie în aria confruntărilor dintre marile puteri pretendente la supremație şi la resurse şi, poate, în aceeaşi măsură, decise să stabilizeze situația internațională pe baza sistemelor de valori ale civilizației occidentale (şi care îşi vor atrage, în acest scop, sau îşi vor partaja țările, zonele şi chiar organismele internaționale), în cea a confruntărilor dintre lumea civilizată şi acțiunile anticivilizaționale venind îndeosebi din sfera terorismului, criminalității, economiei subterane, traficului de droguri şi de carne vie, precum şi în cea a luptei dintre adepții globalizării forțate, intempestive şi cei ai menținerii suveranității naționale, individualității şi independenței entităților statale.

Comunitatea internațională va cunoaşte, probabil, în perspectiva următoarelor două-trei decenii, o restructurare profundă, în care factorul de integrare mondială şi regională va coexista cu tendința contradictorie de fragmentare şi ierarhizare a lumii. Există semnale potrivit cărora se pare că se va intensifica bătălia pentru resurse[6], iar tendințele de accentuare a regrupării țărilor şi zonelor în jurul centrilor de putere care se vor contura din ce în ce mai clar se vor accentua. Este posibil ca, încă din primele decenii ale secolului, să asistăm la creşterea presiunii centrilor de putere şi, concomitent, a tuturor țărilor lumii, inclusiv a țărilor mici şi mijlocii, pentru a ocupa un loc cât mai avantajos în noua ordine mondială. Configurația taberelor viitoare va fi hotărâtă de informație, de puterea tehnologică, de accesul la resurse şi de comunitatea de interese.

Creşterea presiunilor şi intensificarea atacurilor împotriva Statelor Unite ale Americii, în calitatea lor de superputere mondială şi de principal garant al mediului general de securitate. Aceste atacuri vor veni deopotrivă din partea fundamentalismului islamic, îndeosebi sub forma acțiunilor teroriste, a regimurilor totalitare, a lumii interlope şi a puterilor regionale care se simt amenințate. De aceea, Statele Unite, probabil, vor continua să mențină o strânsă unitate cu Europa Occidentală şi un parteneriat strategic foarte important cu Rusia, cu Turcia, cu Israelul şi cu anumite țări din zona Golfului Persic. Este însă posibil ca, în perspectiva următoare, Statele Unite să acționeze şi solitar, dar în consonanță cu lumea civilizată, împotriva terorismului şi a oricăror amenințări de tip asimetric. Statele Unite vor continua să joace rolul de lider al lumii democratice, de forță

[6] Zbigniew, Brzezinski, **Marea tablă de şah. Supremația americană şi imperativele sale geostrategice,** Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1999, p.70.

economică, financiară şi culturală imensă, în măsură să ofere lumii întregi un model de organizare economică, socială şi militară şi să rezolve în mod pragmatic şi eficient o mare parte din problemele mediului general de securitate al viitorului.

Perioada de unipolaritate nu s-a încheiat. Nici o altă țară din lume, nici chiar Uniunea Europeană, nu-şi poate asuma încă responsabilitatea împărțirii puterii şi responsabilității cu Statele Unite. De aceea, America va continua să polarizeze bogăția şi să-şi asume riscurile pe care le presupune o economie puternică şi flexibilă, dar foarte dependentă de resursele planetei pe care nu le are şi nici nu le stăpâneşte în întregime.

Pacea lumii va depinde, în principal, de dialogul dintre cei doi poli occidentali şi polul asiatic de putere, Rusia ca putere a două continente, putând să joace un rol de mediere sau urmându-şi propriile interese în bătălia pentru Asia Centrală. Occidentul şi Orientul se vor afla, probabil, în relații echilibrate, dar interesele lor nu vor evolua, după toate aparențele, pe direcții convergente.

Din punct de vedere strategic, Uniunea Europeană va avea de rezolvat şi alte probleme grave, care au constituit cauza multor conflicte şi chiar războaie, cum sunt cele teritoriale, etnice şi religioase. Acestea, alături de bătălia pentru resurse şi ridicarea economică a zonei balcanice, constituie priorități pentru Uniunea Europeană şi, probabil, în următorul deceniu acestea vor cunoaşte deja o rezolvare. Nu este însă exclus ca, în anumite conjuncturi defavorabile, tensiunile din zonă să se accentueze şi să degenereze în conflicte violente, chiar în războaie locale.

La confluența zonelor de contact dintre spațiile controlate de polii de putere, se vor dezvolta puteri regionale. Acestea vor deveni, în timp, fie alți poli de putere, fie ținta expansiunii polilor mai puternici. Este posibil ca, în procesul trecerii la o nouă ordine mondială bazată pe multipolarism, să asistăm la un conflict (care poate deveni, în anumite împrejurări, chiar război), între polii de putere (mai mari sau mai mici) aflați pe diferite trepte ale dezvoltării şi expansiunii. Această confruntare – care are ca obiectiv obținerea puterii, sporirea influenței şi, în final, gestiunea situațiilor de criză, controlul resurselor şi al pieței – este generatoare de tensiuni şi crize. Omogenizarea societății omeneşti (în sensul democratizării şi prosperității) poate să treacă, după toate probabilitățile, prin această fază de multiplicare a polilor de putere. Este puțin probabil ca polii de putere să cedeze locul organismelor internaționale; există, mai degrabă, posibilitatea ca polii de putere să-şi subordoneze aceste organisme, să le influențeze sau să se folosească de ele.

Rusia este o putere nucleară şi cosmică. Dar, din punct de vedere economic, ea se comportă ca o țară cu un sistem de finanțare dificil şi cu multe probleme. Pe termen mediu şi lung, datorită poziției sale de țară a două continente, cu resurse imense, cu tehnologii spațiale de vârf, în multe privințe mai moderne decât cele occidentale, şi cu un potențial nuclear remarcabil, se prevede o revigorare economică a Rusiei, care va da consistență puterii sale militare şi va face din ea un candidat de temut la puterea planetară. Candidatura Rusiei la puterea planetară[7], europeană şi asiatică este o altă sursă de conflict pe care ceilalți poli de putere vor încerca s-o

[7] Surse potențiale de conflict sunt şi celelalte candidaturi la puterea planetară (occidentală, chineză, islamică).

stopeze îndeosebi prin controlul finanțării. Societatea rusă se va apropia totuşi treptat de nivelul civilizației occidentale, fără a se integra însă pe deplin în aceasta, întrucât Rusia îşi are sistemele ei de valori şi interesele ei specifice la care nu va renunța niciodată. Rusia se va afla, fără îndoială, în relații de cooperare şi dialog critic cu Europa şi în raporturi speciale cu SUA şi cu Orientul Îndepărtat, altul decât cel pe care îl controlează ea. Prin aceste relații complexe şi multilaterale, Rusia va rămâne probabil foarte apropiată de polul european de putere, fără să neglijeze parteneriatul strategic interesat cu Statele Unite ale Americii şi, pe cât posibil, cu polul asiatic de sud-est. Este posibil ca vastul teritoriu din estul Rusiei, slab populat şi mai puțin dezvoltat să sufere unele influențe din partea centrului de putere reprezentat de China şi, pe această bază, să se accentueze situația conflictuală (mai ales între zona europeană şi cea asiatică a Rusiei). Este de presupus ca actualele puncte de instabilitate din zonele periferice ale Rusiei să se mențină, în special în zonele de interfață şi de interferență cu lumea islamică. Este însă posibil ca, pe termen scurt şi mediu, Rusia să se mențină ca putere regională, diferită de Europa şi de Asia, încercând să-şi lărgească sfera de influență, să-şi valorifice uriaşele resurse de materii prime şi, pe termen lung, să devină cel de al doilea pol mondial de putere. Rusia va rămâne un element important al echilibrului mondial de putere şi o zonă de amortizare a expansionismului demografic asiatic.

America de Nord, reprezentată în principal de Statele Unite, va continua să rămână un pol de democrație şi dezvoltare, concomitent cu menținerea semnificativă a influenței şi prezenței sale în Europa[8], în condițiile afirmării tot mai evidente a Uniunii Europene ca factor de progres şi civilizație; disensiunile dintre civilizația nord-americană, ca notă specifică, particulară a civilizației occidentale şi celelalte civilizații – îndeosebi sinică şi islamică – se vor accentua, constituindu-se în noi surse de conflict. Statele Unite ale Americii îşi asumă şi în continuare rolul de lider mondial al democrației şi civilizației occidentale, de superputere responsabilă de gestionarea crizelor şi prevenirea conflictelor, dar şi de principal beligerant în bătălia pentru piețe şi resurse. Aceste ipostaze vor spori vulnerabilitățile americanilor, vor obliga administrația să realizeze un „scut de apărare“ din ce în ce mai costisitor şi mai sofisticat, ceea ce va relansa competiția tehnologică în domeniul sistemelor de arme şi va atrage noi atacuri asupra spațiului american şi intereselor acestei superputeri. Aceasta este, la ora actuală, cea mai primejdioasă sursă de conflict, ceea ce a dus la declanşarea războiului terorist împotriva Statelor Unite, în special, a globalizării, democrației şi noii ordini mondiale, în general, şi, în consecință, a războiului antiterorist care, cel puțin declarativ, va fi un *război de coaliție* de o formulă cu totul diferită de ce a existat până acum în materie de război şi de confruntare violentă.

America de Sud va forma un pol de putere regională, prin constituirea unor organisme politice, economice şi militare comune, dar va continua să rămână sub controlul democratic şi interesat al SUA. America de Sud,produs al expansiunii europene, nu este şi nu va fi expansivă. Pe termen scurt şi mediu, America Latină nu pare a fi o candidată la puterea planetară. Totuşi, problema protecției Bazinului Amazonului, spiritul latin, numeroasele conflicte locale, industria de materii prime

[8] Această prezență îi asigură suportul cel mai important pentru calitatea sa de lider mondial.

pentru producerea drogurilor sunt probleme grave care fac din acest continent un spațiu de confruntare şi de războaie. Este însă posibil ca, în timp, civilizația sud-americană, cu toate problemele ei intestine grave, să se omogenizeze şi să respingă influențele şi imixtiunile din afară, îndeosebi pe cele nord-americane, ceea ce va constitui încă o sursă de tensiuni şi de conflicte planetare şi regionale.

Nici continentul african nu este un candidat la puterea planetară. Mai mult, aici, se va continua actuala tendință de scindare între zona de nord, care se va integra în sfera de influență a unui spațiu european lărgit, şi partea centrală şi de sud a continentului, cu mici excepții, extrem de săracă şi mult rămasă în urmă, unde tendințele destructurării statale se vor menține şi chiar amplifica. Continentul african va continua să fie un teritoriu al disputelor între diferite clanuri mafiote îndeosebi pentru petrol şi diamante, ceea ce-l va menține în înapoiere, regimuri dictatoriale şi numeroase tensiuni. Africa este îndeosebi un câmp de bătaie şi un loc de refugiu şi de regrupare pentru lumea interlopă care menține aici o stare de haos şi de tensiuni. Continentul cu cea mai tânără populație şi una dintre cele mai vechi istorii este supus unor presiuni asupra cărora este posibil să riposteze asimetric şi complex. În emisfera sudică, lider regional este Africa de Sud.

Lumea arabă rămâne, în continuare, extrem de divizată, între fundamentalismul islamic, tendințele de modernizare, valori tradiționale şi interese economice. Avându-se în vedere experiența istorică, se poate aprecia că, pe termen scurt şi mediu, nu se va realiza o asociere şi cu atât mai puțin o integrare majoră în scopul servirii unor interese comune. Odată cu căderea regimurilor autoritare din Irak, Libia şi Algeria, este totuşi posibil ca fundamentalismul islamic să piardă teren. Echilibrul din Golf va depinde de evoluția relațiilor dintre Iran, Irak şi Arabia Saudită. Dată fiind prezența americană (probabil, pe termen lung) în Orientul Mijlociu, este de aşteptat ca o parte din interesele mondiale privind resursele de hidrocarburi să se concentreze asupra Caucazului, Africii şi chiar a Asiei Centrale, ceea ce va constitui un motiv de reducere a tensiunilor din Orientul Mijlociu. Nu este însă exclus ca, sub presiunile civilizației occidentale, Lumea Arabă, în coridorul islamic tradițional, să se constituie într-un pol extrem de puternic de putere care va reacționa îndeosebi asupra civilizației occidentale violent şi expansiv, îndeosebi prin migrație şi însuşire specifică a valorilor Vestului. (Spre exemplu, în timpul atacurilor teroriste din 11 septembrie 2001, în Statele Unite ale Americii se aflau, la studii, în universitățile nord-americane, peste 25.000 de studenți din Arabia Saudită).

Expansiunea fără precedent a terorismului şi crimei organizate va determina o nouă filozofie de abordare a riscurilor şi amenințărilor la adresa stabilității şi securității. În aceste condiții, comunitatea internațională va căuta să atragă la lupta împotriva terorismului toate forțele şi statele responsabile, inclusiv Rusia şi China, pentru prezervarea valorilor umane universale şi afirmarea democrației şi drepturilor omului. Este totuşi puțin probabil ca terorismul, în sine, să constituie un pol de putere (celălalt pol fiind coaliția antiteroristă). Mai degrabă, terorismul va continua să fie o amenințare permanentă îndeosebi la adresa polilor de putere, manifestându-se atât ca instrument al clanurilor mafiote şi lumii interlope, cât şi ca factor de presiune politică violentă care se foloseşte de crima organizată, traficul de droguri (pentru finanțare) etc.

România, țară europeană aflată din punct de vedere geostrategic în „zona de tampon“ conturată între Europa Occidentală, F.Rusă şi Balcani, se va afirma în sfera de influență a polului de putere european, devenind, în timp o componentă a acestuia. Chiar dacă România este integrată în structurile politice, economice şi de securitate europene şi euroatlantice, poziția ei o va face să constituie una dintre verigile de legătură cu estul continentului, cu Ucraina şi, prin aceasta, cu Rusia, cu zona de interes a acesteia, precum şi cu spațiul critic din Balcani. În asemenea condiții, interesele europene şi americane în România se vor interfera cu cele ruseşti. Este posibil ca astfel de interese să fie, deopotrivă, divergente şi concurente, în funcție de evoluția situației, de rezultatul bătăliei pentru resurse, de atitudinea europeană şi, mai ales, de atitudinea Rusiei. Situarea României în această zonă sporeşte riscurile şi amenințările la adresa securității ei naționale, măreşte gradul de dependență de polii de putere cu interese adesea opuse. Gradul de risc este şi mai mare, dacă se au în vedere evoluția istorică a relațiilor cu vecinii, situația de facto a teritoriilor şi gravele urmări pe termen lung ale dominației şi confruntării imperiilor de odinioară în această zonă. În fața unei astfel de realități soluțiile sunt puține: solidaritate națională, unitatea zonei şi integrarea ei în Uniunea Europeană.

Consider că structura şi caracteristicile fenomenului militar contemporan necesită o abordare concretă şi multilaterală în contextul evoluției fenomenului militar după cel de-al doilea război mondial şi sub influența noilor determinări ale fenomenului militar din ultimii douăzeci de ani.

Aceste transformări sunt generate în principal de extinderea procesului de globalizare şi a efectele acestuia asupra mediului de securitate. Se suprapun noi oportunități şi noi riscuri în privința menținerii unor regiuni ale lumii în afara procesului şi păstrarea unor concepte tradiționale de putere în relațiile dintre state.

Bibliografie:

[1]. BRZEZINSKI, Zbigniew, **Marea tablă de şah. Supremația americană şi imperativele sale geostrategice,** Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1999.

[2]. HUNTINGTON, Samuel, *Superputerea solitară,* în Foreign Affairs/New York Times Syndicate, 1999.

[3]. Colectiv de autori, **Fizionomia războiului,** Statul Major General, Bucureşti, 2002.

EVOLUȚIA HAOTICĂ A FENOMENULUI MILITAR CONTEMPORAN DIN PERSPECTIVA ŞTIINȚEI MILITARE

Cezar COBUZ*

Being defined as a state between the disorganization of a system and a new organization of it, chaos becomes a theory, a paradigm of our days. Therefore, chaos is a state.

The chaotic evolution of the contemporary military phenomenon is crystallized starting from the hypothesis that military action is complex and not linear.

Linearitatea şi nelinearitatea sistemelor şi proceselor sunt proprietăți specifice mediului natural. Acestea reprezintă capacitatea naturii de a se constitui, genera şi regenera în sisteme şi în procese care se raportează la un mediu relativ stabil, adică la un suport care-i asigură repere viabile şi durabile.

Imprevizibilitatea, nelinearitatea şi caracterul haotic al războiului rezultă, pe de o parte, din caracterul ascuns al pregătirilor pentru război, din faptul că fiecare dintre părțile angajate sau care vor fi angajate în conflict urmăreşte surprinderea celeilalte, prin toate mijloacele posibile, şi, pe de altă parte, din imposibilitatea prevederii cu exactitate a finalului confruntărilor violente, a efectelor acestor confruntări, a modului în care se pot dezvolta teatrele de operații şi bătăliile şi, înainte de toate, a efectului de bumerang, prezent în oricare război, încă de la începutul lumii.

De aceea, asemănarea războiului cu fenomenele naturale, îndeosebi cu cele geofizice şi cu cele meteorologice, nu este o exagerare, nici o aplicare, în planul războiului, a unui concept de tipul organicismului lui Spencer, prin care societatea omenească se considera a fi un fel de organism viu. Este vorba doar de o asemănare a formei, în vederea configurării unui posibil model, în parametrii aceleiaşi teorii care promovează, în dinamica evoluțiilor imprevizibile, o evoluție haotică, modelată de ecuații nelineare.

În ceea ce priveşte războiul şi, în general, conflictualitatea lumii, acest principiu al variației, în timp, a condițiilor inițiale, prin amplificarea imprevizibilă a efectelor, este esențial. Chiar dacă războiul este un act conştient, un mod bine gândit şi pregătit cu minuțiozitate de a pune în aplicare, prin mijloace violente, o decizie politică, în vederea impunerii voinței proprii asupra adversarului şi obținerii unui anumit efect, la scară planetară, războiul se comportă tot mai mult ca un fenomen haotic. O mică ceartă armată la frontiera dintre două state este tratată, mai ales în viziunea marilor puteri ale lumii, ca un conflict oarecare, de joasă intensitate, între alte sute de conflicte de acest fel, care nu pune probleme deosebite. Însă, în timp, un astfel de mic conflict poate genera evoluții imprevizibile, datorită, în primul rând, dinamicii haotice şi conflictuale a intereselor şi funcției ei amplificatoare. Asemenea evoluții nu pot fi prevăzute cu precizie. Faptul că, spre exemplu, două posturi de frontieră au deschis focul unul asupra altuia, peste frontieră, preț de câteva minute, poate fi un simplu incident, dar efectele în timp ale acestui incident pot duce, în

* **Colonel, Comandantul Centrului Militar Zonal Iaşi – Statul Major General**

anumite condiţii, la un război de mare amploare. Uneori, un atentat poate duce la un război mondial. Atentatul de la Sarajevo din 15/28 iunie 1914[1], care a declanşat, practic, ostilităţile ce au dus la Primul Război Mondial, est de notorietate. Dar şi o virgulă, pusă după Nu, care schimbă complet semnificaţia unei telegrame, poate să reprezinte scânteia declanşării unui conflict ce poate scăpa de sub control, ducând la dezvoltarea unor războaie pustiitoare.

Acest lucru este posibil şi azi. Un război pustiitor, de tipul celor două conflagraţii mondiale sau chiar de maniera unui nou Război Rece, este puţin probabil (dar nu imposibil). Acest tip de conflictualitate simetrică, faţă în faţă, indiferent de cauzele care au generat-o, a marcat o lungă perioadă din istoria omenirii. Se pare că timpul linearităţii a trecut. A trecut, în mare măsură, şi vremea ingrată a disimetriei, adică a dominanţei intempestive, unilaterale, deşi disproporţionalitatea n-a dispărut, ci, dimpotrivă, s-a accentuat şi a proliferat.

Nimeni nu se mai îndoieşte azi de metamorfozele care s-au produs, se produc şi se vor produce în evoluţia fenomenului militar, de prezenţa, într-o formă sau alta, a războiului în viaţa societăţii. Războiul viitorului este tot o continuare a politicii prin mijloace specifice confruntării armate şi nu numai armate. Războiul cunoaşte o extensie semnificativă în domeniile non-militare. Acest lucru este impus de noile tipuri de ameninţări şi de vulnerabilităţi, de decalajele imense care există în lume şi se amplifică pe zi ce trece, de criza profundă (politică, economică, socială şi morală) care se dezvoltă asimetric şi haotic.

Fără a exclude experienţa mileniilor de războaie şi confruntări militare (care se constituie, totdeauna şi pentru totdeauna, într-un patrimoniu valoros al gândirii şi practicii militare, dincolo de care nu pot exista nici strategie, nici tactică), trebuie totuşi afirmat că războiul şi conflictul prezentului şi viitorului au caracteristici noi, atât în ceea ce priveşte universul conceptual, cât şi în ceea ce priveşte dinamismul şi dimensiunea practică.

Acţiunea militară se integrează în noul concept şi aduce, la rândul ei, elemente noi. Aşa cum se afirma mai sus (şi cum se va demonstra şi în continuare), ea devine deosebit de flexibilă, adaptabilă la împrejurări, la acţiunea şi reacţia inamicului, dependentă de variaţia condiţiilor iniţiale, variabilă şi diferită ca amploare şi intensitate, în funcţie de tipul de beligeranţă, de nivelul tehnologic al războiului şi de modul de angajare.

[1] Asasinatul a fost planificat de organizaţia secretă sârbească Mâna Neagră, condusă de colonelul Dragulin Dimitrievici, care şi-a propus să-i ucidă pe toţi cei care se opuneau constituirii Iugoslaviei. Franz Ferdinand, moştenitorul tronului Austro-Ungariei, se opunea, dorea ca imperiul să-şi menţină autoritatea asupra teritoriilor slavilor de sud. În ultima zi a vizitei lui Franz Ferdinand, adică la data de 15/28 iunie 1914, un elev de 19 ani, patriot sârb, Gavrilo Princip, membru al organizaţiei Tânăra Bosnie, i-a împuşcat pe Franz Ferdinand şi pe soţia acestuia. Atentatul de la Sarajevo a constituit pretextul declanşării Primului Război Mondial. Gavrilo Princip şi ceilalţi atentatori (Trifko Grabez, Nedjalko Gabrinovici) au fost judecaţi de un tribunal militar. Gavrilo Princip a fost condamnat la 20 de ani de închisoare. A murit de tuberculoză, în timpul Primului Război Mondial.

Începând cu anul 1989, în Statele Unite, a fost lansat, sub autoritatea lui W.S. Lind, conceptul de „război al generației a patra“ (Fourth Generation Warfare, prescurtat 4GW)[2].

Războaiele din prima generație se bazau pe mase umane, pe forțe numeroase dispuse în linii de luptă şi coloane. Era epoca muschetelor. Această generație de războaie a atins apogeul în prima mare confruntare mondială din 1914-1916.

Războaiele din generația a doua, care corespund cu epoca industrială, se bazau pe puterea de foc. În această epocă, se dezvoltă blindatele şi avioanele. Este adevărat, blindatele şi avioanele apăruseră încă din primul război mondial, dar abia în cel de al doilea ele îşi dovedesc eficiența, readucând în teatru acțiunile rapide[3] şi impunând războiul de mişcare.

Războaiele din generația a treia, continuând filosofia războiului-fulger (blitzkrieg) din cea de a doua conflagrație mondială, au pus în operă *principiul manevrei,* dat de puterea tehnologică şi de viteză.

Războaiele din cea de a patra generație corespund epocii informației, inclusiv noii revoluții în domeniu militar. Acestea sunt *războaie extinse*, care cuprind, practic, toate domeniile: politic, economic, social, cultural şi militar.

Războaiele din generația a patra sunt războaie disimetrice şi asimetrice. De o parte, se află puterile *high tech*, de cealaltă parte, entitățile antinomice care, pe de o parte, vizează accesul la tehnologiile înalte şi, pe de altă parte, păstrează atitudini conservatoare sau retrograde.

Tehnologia înaltă şi tehnologia informației permit şi cultivă conceptul *Război bazat pe Rețea*, care presupune informație în timp real, arme „inteligente“, rețele numerice reale şi virtuale. De cealaltă parte, se află, de regulă, actori transnaționali, grupări teroriste, religioase, etnice sau de interese, care folosesc orice mijloc pentru a-şi atinge obiectivele, începând cu armele albe şi continuând cu armamentul cel mai perfecționat, inclusiv cu mijloace nucleare, chimice, biologice şi radiologice, în măsura în care au acces la ele sau şi le pot procura prin terorism, trafic, corupție etc.

Atacurile din 11 septembrie 2001, ca şi răspunsul prompt, înalt tehnologizat şi extrem de precis, al americanilor constituie un exemplu de ceea ce înseamnă un război de generația a patra. Aici se naşte conceptul de *asimetrie*. Fiecare dintre adversari caută să evite spațiul de luptă în care celălalt este imbatabil şi preferă să-i distrugă, prin mijloacele pe care le are la îndemână sau pe care şi le poate procura, sistemul. Acțiunile care se folosesc în acest tip de război sunt mai degrabă *acțiuni adecvate*, decât *rapide*.

De aici nu rezultă că astfel de acțiuni n-ar fi rapide, ci doar o *scală de rapiditate* mai complexă şi o *grilă de angajare* mai vastă a forțelor şi mijloacelor, care sunt esențialmente diferite de cele cunoscute până acum.

Acțiunile (reacțiile, intervențiile) rapide nu schimbă esența războiului. În fond, şi armata lui Gingis Han lupta îndeosebi după principiile manevrei, surprinderii şi acțiunii rapide. Traversarea, în şase luni, pe timp de iarnă, a Munților Tianşan din

[2] www.infoguerre.com, François-Bernard Huyghe, *Quatrième guerre mondiale ou guerre de quatrième génération*, 13.01.2004.
[3] Războiul-fulger.

Asia Centrală, înalți de peste 2000 de metri, cu o armată de 300.000 de oameni şi 500.000 de animale, şi parcurgerea a 3.000 kilometri, reprezintă, în condițiile de atunci, o operație strategică rapidă, care l-a surprins pe Mahomed al II-lea şi a dus la nimicirea rapidă a armatei sale, ce număra peste 400.000 de oameni. Traversarea munților a durat din toamna anului 1219 până în primăvara anului 1220, deci toată iarna, ceea ce reprezintă o performanță nemaicunoscută până atunci.

Acțiuni rapide de mare amploare, inclusiv cu folosirea manevrei pe verticală, s-au desfăşurat şi în timpul celui de al doilea război mondial. Acțiunile Armatelor 5, 9 şi 12 ale Uniunii Sovietice, cu folosirea desantului aerian, în spațiul dintre Nistru şi Prut, pentru impunerea ultimatumului din vara anului 1940, acțiunile blindatelor hitleriste împotriva Franței şi Poloniei, ca şi debarcarea aliată din Normandia, pot fi considerate operații rapide de mare amploare, care au configurat încă de atunci, viitorul războiului.

Aceste acțiuni şi operații nu sunt însă la îndemâna oricui. Spre exemplu, operația ofensivă israeliană din 1967 – îndeosebi acțiunea aviației care a razmutat Mediterana şi a atacat prin surprindere, dimineața, aerodromul din Cairo şi aerodromurile militare din Iordania, distrugând întreaga aviație inamică (peste 400 de avioane) la sol şi cucerind rapid, cu blindatele, principalele trecători din peninsula Sinai, deci întreaga peninsulă – reprezintă operații rapide de anvergură, în timp ce ofensiva celor două armate egiptene, care au forțat Suezul, împotriva armatei israeliene sunt operații ofensive de tip clasic. Ar mai fi de notat că, prin intervalul dintre cele două armate egiptene, Armatele 2 şi 3, israelienii au infiltrat o grupare de forțe, de valoarea unei brigăzi, care, acționând rapid, în cooperare cu paraşutiştii, a interceptat, în zona kilometrului 101, principala comunicație care venea de la Cairo şi asigura aprovizionarea Armatei 3 egiptene, creând astfel un fapt împlinit ce a dus la diminuarea ofensivei egiptene şi, în final, sub presiunea comunității internaționale, la oprirea războiului.

Celelalte acțiuni sau operații rapide care s-au desfăşurat (este vorba de acțiunea unei coaliții condusă de Statele Unite ale Americii, în ianuarie 1991, împotriva Irakului, de acțiunea aeriană şi a forțelor speciale, din 1999, împotriva Iugoslaviei, de acțiunea americană împotriva talibanilor şi a bazelor rețelelor Al-Qaeda din această țară, din toamna şi iarna lui 2001 şi primăvara anului 2002, precum şi de războiul rapid desfăşurat de Statele Unite, Marea Britanie şi Australia, în martie-aprilie 2003, împotriva armatei lui Saddam Hussein) poartă amprenta acțiunii intempestive a forțelor aeriene, sub o puternică lovitură informațională şi radio-electronică.

Deşi lucrurile par evidente în ceea ce priveşte strategia acțiunilor rapide, e greu să se desprindă concluziile cele mai realiste dintr-un război care abia s-a încheiat. După unele opinii, ar trebui să treacă două generații de la evenimente, pentru a se putea desprinde adevăratele concluzii. În acest timp, ar ieşi la iveală informații considerate secrete, iar actorii principali ai evenimentelor ar dispărea şi, o dată cu ei, şi percepția subiectivă a evenimentelor. De aceea, poate singura concluzie care se poate desprinde cu certitudine din cele două războaie desfăşurate împotriva Irakului (1991 şi 2003) este reuşita deplină a operației aeriene, care depinde în mod special de situația geopolitică şi geografică şi de intensitatea conflictului. S-a demonstrat, încă o dată, ca şi în acțiunea NATO în Kosovo, că nici o operație de tip rapid nu se poate

desfăşura, la nivel strategic, fără acţiunea corespunzătoare a aviaţiei, informaţiei şi forţelor speciale.

Lumea, cu toate progresele imense în domeniul tehnologiei, civilizaţiei şi culturii, informaţiei şi economiei, este măcinată de mari contradicţii, de mari provocări, de mari discrepanţe, în care formele de progres şi cele de protest împotriva efectelor secundare ale acestui progres sunt vectori care, pe măsură ce se îndepărtează, măresc gradul de tensiune, zonele de criză şi starea conflictuală.

În aceste condiţii, are loc o complexă bătălie pentru reconfigurarea centrelor de putere, pentru cucerirea şi menţinerea iniţiativei politice şi strategice şi, pe această bază şi pe cea a tehnologiei de vârf, a dominanţei strategice. Se folosesc, azi, pe scară largă, parteneriatele strategice[4], care se constituie într-o nouă formulă de armonizare a intereselor şi de prevenire a conflictelor majore între marii actori, între nucleele în jurul cărora se constituie sau se reconstituie centrele de putere: Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană, Rusia, China, Japonia, India, Lumea Arabă. Strategiile acestor nuclee se aseamănă foarte mult, întrucât şi politicile lor se aseamănă – cel puţin în ceea ce priveşte dorinţa, voinţa şi putinţa de a participa la noua reconfigurare strategică a lumii –, ceea ce duce, într-un fel, la crearea şi menţinerea unui mediu de securitate în care sunt ţinute în frâu armele de distrugere în masă şi prevenite conflictele şi războaiele de mare intensitate.

Şcoala strategică americană – care este, în esenţa ei, globală, temeinică, experimentată şi pragmatică – accentuează complexitatea fenomenului război, analizează războaiele de joasă, medie şi mare intensitate şi, în urma experienţei dramatice de la 11 septembrie 2001, introduce un nou concept politic şi strategic – războiul împotriva terorismului – care este, atât în filozofia lui, cât şi în configuraţia lui teoretică şi pragmatică – un nou tip de confruntare ce generează conceptul esenţial al acestui dramatic început de secol – *războiul continuu*. Principiile fundamentale ale strategiei americane a războiului continuu sunt următoarele: principiul acţiunii strategice permanente, principiul iniţiativei strategice, principiul dominanţei strategice, principiul acţiunii multidimensionale adecvate, principiul omniprezenţei şi descurajării strategice, principiul acţiunii şi reacţiei rapide, principiul acţiunii şi reacţiei speciale, principiul prevenţiei (al loviturilor preventive), principiul *high tech*, principiul reţelei, principiul simplităţii strategice.

Şcoala strategică germană rămâne la tradiţia ei europeană şi, bineînţeles, germană. După ce şi-a reconstituit, într-o formă nouă, *mitelEuropa*, Germania îşi menţine un concept clasic de apărare şi securitate, bazat pe responsabilitatea naţiunii şi capacitatea de reacţie corespunzătoare. Conceptul de *război continuu*, care nu se găseşte explicit în doctrina germană, se manifestă însă cum nu se poate mai bine în politica şi strategia (în primul rând, economică) a Germaniei. În acelaşi timp, deşi nu se aliniază integral procesului de mondializare, Germania duce o politică pan-europeană, dezvoltă, ca motor al UE (dar şi ca mare putere economică şi militară), un parteneriat strategic cu Rusia, realimentând astfel temerile lui Mackinder dintre 1904

[4] Cf. Mureşan, Mircea, Văduva, Gheorghe, **Războiul viitorului, viitorul războiului,** Ediţia a II-a, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006, p. 99.

şi 1943, de unitate a *heartland*-ului, de constituire a unui imens centru de putere eurasiatic, având ca nuclee Germania şi Rusia.

Principiile şcolii strategice germane pot fi identificate în modul în care sunt concepute, justificate, întreținute şi aplicate politicile şi doctrinele acestei țări, în relația germano-franceză, în predominanța strategiilor generative, îndeosebi a celor de potențial. Aceste principii ar putea fi exprimate astfel: principiul predominanței strategiilor de potențial, principiul aşteptării active, principiul construcției interioare dinamice, principiul implicării şi completitudinii sociale, principiul integralității, principiul economiei forțelor şi mijloacelor, principiul *high tech*, al revoluției tehnologice şi informaționale, principiul moralității, principiul simplității.

Strategia UE, exprimată prin politica europeană comună de securitate şi prin politica europeană comună de securitate şi apărare (PECSA), nu are în vedere războiul continuu, ci doar anumite aspecte ale acestuia, în special pe cele ce generează acțiuni şi misiuni de tip Petersberg, care se referă la combaterea terorismului, a traficului de droguri şi a crimei organizate, la acțiuni umanitare, la acțiuni în caz de calamități naturale, în urgențe civile şi militare.

Prioritatea strategiilor UE o reprezintă, într-o primă etapă, realizarea tuturor condițiilor care să permită unitatea *de facto* a continentului, rezolvarea problemelor economice, politice, sociale, etnice interne, gestionarea crizelor şi conflictelor de tipul celor care au avut loc şi sunt încă în curs de desfăşurare în spațiul ex-iugoslav şi în alte zone. Această strategie care are în vedere conflictul şi criza, sub toate formele lor de manifestare, inclusiv războiul, se bazează pe următoarele principii: principiul unității, principiul ierarhizării priorităților, principiul acțiunilor şi reacțiilor flexibile şi complexe, principiul prevenției, principiul construcției interioare dinamice, principiul reacției flexibile adecvate, principiul integralității, principiul *high tech* şi *IT*, principiul simplității.

Şcoala strategică rusească nu a renunțat şi nu va renunța niciodată la marile ei linii de forță, care rezultă din caracterul de putere eurasiatică al Rusiei şi din determinările speciale ale teritoriului şi resurselor.

Rusia este, din punct de vedere al teritoriului, cea mai mare țară din lume, este depozitarul unor uriaşe rezerve de resurse naturale şi dispune de un uriaş potențial material, uman, cultural şi militar. Rusia are o viziune specială asupra strategiei războiului, care rezultă din imensitatea spațiului, din experiența îndelungată, din poziția ei geostrategică şi, evident, din rolul pe care îl joacă şi pe care şi-l asumă în construcția noii ordini mondiale, în reconfigurarea centrelor de putere. Doctrina şi strategia Rusiei privind războiul, inclusiv războiul continuu, sunt dominate de următoarele principii: principiul supleței politice şi strategice, principiul mobilității strategice, principiul fermității strategice, principiul manevrei strategice, principiul descurajării nucleare strategice, principiul acțiunii strategice adecvate, principiul perseverenței strategice, principiul amenințării strategice, principiul simplității.

Şcoala strategică chineză, care vine din antichitate, de la Sun Tzî, cunoaşte o dinamică fără precedent, mai ales în ceea ce priveşte strategiile de potențial. China se doreşte a fi o putere regională, cu rol decisiv în configurarea unui mediu de securitate stabil în zona orientală şi în Pacific, care să-i permită prevenirea războiului, gestionarea corespunzătoare a spațiului care îi aparține, rezolvarea problemelor în

relaţia cu Taiwanul şi dezvoltarea economică. China este o ţară statornică şi, în acelaşi timp, o mare putere, atât pe *heartland*, cât şi pe *rimland*, un centru de civilizaţie, de cultură străveche, cu rol foarte important (dar de altă natură decât cel care revine Statelor Unite, Uniunii Europene şi Rusiei) în configurarea mediului strategic global de securitate. Rezultă că, în general, şcoala strategică chineză se bazează pe următoarele principii: principiul măsurii, principiul unităţii strategice, principiul permanenţei conceptuale strategice, principiul economiei resurselor, principiul devotamentului, al valorii umane, principiul inflexibilităţii strategice, principiul descurajării nucleare, principiul surprinderii strategice, principiul reacţiei proporţionate, principiul simplităţii.

Şcoala strategică japoneză, deşi vine din acelaşi areal şi din aceeaşi civilizaţie cu cea chineză, nu are aceleaşi principii. Japonezii, lipsiţi de resurse naturale, se bazează pe o strategie a eficienţei şi perseverenţei, pe surprindere şi aşteptare. După cel de al doilea război mondial, Japonia nu s-a lăsat copleşită de efectul loviturilor nucleare de la Hiroshima şi Nagasaki, ci a trecut la cultivarea unor strategii care, în esenţa lor, nu se deosebeau de cele practicate în timpul războiului. Numai că ele au fost transferate în domeniul electronicii şi tehnologiilor de vârf, adică al strategiilor de potenţial.

Dezvoltarea şi aplicarea acestor strategii de potenţial par contradictorii cu realitatea resurselor, dar japonezii au rezolvat acest paradox printr-un alt paradox: fă din ceea ce nu ai un factor de putere şi din ceea ce ai un factor de susţinere şi generare a puterii. Strategiile generative şi regenerative japoneze sunt deosebite. Principiile aplicate de japonezi în acest efort extraordinar al reconstrucţiei materiale şi spirituale de după război se aseamănă în mare măsură cu cele ale şcolii strategice germane.

De aceea, în conceptul japonez al comportamentului în situaţii de criză, în conflict şi în război se evidenţiază următoarele principii: principiul predominanţei strategiilor de potenţial, principiul aşteptării active, principiul construcţiei interioare dinamice, principiul perseverenţei, principiul modestiei, al învăţării şi supunerii, principiul acţiunii inteligente, principiul economiei resurselor (al consumului limitat şi strict autocontrolat), principiul responsabilităţii permanente, principiul *high tech*, al revoluţiei tehnologice şi informaţionale (IT), principiul moralităţii, principiul simplităţii.

Şcoala strategică indiană este influenţată de marea cultură indiană, de diversitatea acestei civilizaţii milenare, precum şi de dorinţa şi voinţa Indiei de a se constitui într-un centru de putere în zona *rimland*-ului, îndeosebi în Asia de sud-est. În acest sens şcoala strategică indiană promovează o serie de principii puternic influenţate de mentalităţile şi valorile culturii indiene şi, deopotrivă, de tendinţele, teoriile şi practicile militare moderne, îndeosebi de cele britanice şi americane. Cele mai frecvente principii care pot fi deduse din practica şcolii strategice indiene sunt următoarele: principiul descurajării nucleare regionale, principiul dominanţei strategice zonale, principiul controlului strategic al disensiunilor interne, principiul ripostei categorice, principiul valorii.

Şcoala strategică arabă nu este nici unitară, nici flexibilă, nici conciliantă. Dar asta nu înseamnă că nu există. Ea se bazează pe un concept contradictoriu, uneori

bizar, alteori păstrător de mari valori. Principiile consacrate în şcoala arabă sunt: principiul supunerii faţă de autoritate; principiul sacrificiului; principiul justiţiar; principiul inflexibilităţii, al intoleranţei; principiul moralităţii şi sacrului; principiul răzbunării; principiul acţiunii inteligente; principiul simplităţii.

Toate aceste principii dovedesc, deopotrivă, unitate şi diversitate în planul filosofiei războiului. Unele dintre aceste şcoli joacă un rol de avangardă – cum este şcoala americană de strategie –, altele sunt mai conservatoare sau apelează la procese complexe, adesea ascunse, de edificare a unui concept filosofic ce prefigurează încă difuz, dar nu în linia clasică, războiul viitorului.

Saïda Bédar[5] consideră că strategia militară pune în relief trei niveluri de confruntare:

- simetria, care presupune opoziţia armată a două forţe aproximativ egale ca dezvoltare, compunere şi dotare;
- disimetria, care presupune superioritatea cantitativă şi/sau calitativă a uneia dintre părţi;
- asimetria, care presupune obţinerea unui avantaj exploatând slăbiciunile şi vulnerabilităţile adversarului şi evitând punctele lui forte.

Această viziune are în vedere numeroasele acţiuni inventive la nivel tactic ce pot avea efecte strategice (războiul fulger). Acţiunile tactice, exploatarea oportună şi inteligentă a mediului geofizic şi social (strategia şi tactica retragerii şi cele ale pământului pârjolit folosite în Evul Mediu de domnitorii români şi, în epoca modernă, teoretizate de generalul Kutuzov, opuse celor ale masificării folosite de otomani şi de Napoleon), evitarea luptei mai ales prin ameninţarea armelor de distrugere în masă (descurajarea nucleară) au, în esenţa lor, funcţii disimetrice şi asimetrice.

La nivel politic, asimetria se prezintă, în viziunea lui Bédar, ca depăşind sfera militară şi înglobând ideologia, dimensiunea etnică şi culturală şi materializată în războaiele de eliberare naţională, în cele de gherilă şi în toate conflictele de joasă intensitate caracterizate îndeosebi de sindromul războiului ce nu poate fi câştigat, *unwinnable war*[6] .

Războiul modern este foarte costisitor şi, de aceea, el nu poate fi o confruntare armată de durată. Indiferent de forma în care s-ar manifesta, războiul cere totdeauna beligeranţilor un grad de angajare ridicat, adesea greu de suportat.

Concepţia potrivit căreia forţele care atacă folosesc o *strategie a acţiunilor rapide*, iar cele care se apără preferă *temporizarea acţiunilor şi lungirea războiului* nu mai este de actualitate. În general, beligeranţii preferă să realizeze rapid scopurile şi obiectivele pe care şi le propun prin acţiunea militară, să se aşeze la masa negocierilor în condiţii avantajoase şi să consume cât mai puţine resurse.

Singurele războaie de durată sunt cele civile, în care se înfruntă, pentru putere, forţe aproximativ egale şi simetrice sau războaiele de frontieră, specifice în unele ţări din Africa.

---

[5] Bédar, Saïda, *L'asymétrie comme paradigme central de la stratégie américaine*, Le Débat Stratégique N°56, mai, 2001, 23.02.2009/12.00.

[6] Idem.

Dar şi în cadrul acestora sau în unele operaţii din lunga lor desfăşurare, se practică acţiunile rapide cu obiective limitate.

Inclusiv războiul declanşat de Hitler a fost, în prima parte, un război rapid atât prin concepţia generală, cât şi prin modul concret în care s-au desfăşurat acţiunile Wermaht-ului împotriva Poloniei, Belgiei, Olandei şi Franţei şi chiar în primele operaţii împotriva Uniunii Sovietice. Avem deci de a face cu noţiunile de: război rapid sau război fulger; operaţie de tip rapid; acţiune de luptă de tip rapid[7].

Războiul rapid se declanşează în urma unei decizii politice adecvate şi urmăreşte fie crearea unui *fapt împlinit*, prin realizarea surprinderii strategice, fie nimicirea în scurt timp a forţelor adverse sau punerea lor în imposibilitatea de a reacţiona. Un astfel de război se duce, totdeauna, în superioritate tehnologică, de armate cu structuri elastice, moderne, cu mijloace de luptă foarte perfecţionate, performante, pregătite din timp în sistemul strategiei acţiunilor rapide. Este un război ofensiv. El presupune: supremaţie informaţională; high *tech*; realizarea surprinderii strategice sau tactice; coordonarea precisă a loviturilor din aer cu cele ale forţelor terestre, ale forţelor navale şi ale forţelor speciale; operaţii şi acţiuni de luptă de tip rapid.

Scenariul unui astfel de război ar putea fi următorul: realizarea rapidă a supremaţiei informaţionale; dezinformare; lovitură radioelectronică totală şi complexă; lovitură aeriană complexă; operaţii aeroterestre şi aeronavale rapide şi surprinzătoare.

Numai Statele Unite ale Americii sunt în măsură, azi, să ducă un astfel de război de tip rapid, oriunde şi oricând. Însă războaie de acest gen au mai existat şi înainte.

Este vorba de războiul de 6 zile din 1967 dintre Israel, pe de o parte, şi Egipt şi Iordania, pe de altă parte, dus, mai ales, în superioritate strategică, doctrinară, prin acţiunile rapide ale aviaţiei, care a atacat prin surprindere, dimineaţa, la o oră când adversarul nu se aştepta şi era preocupat de rugăciune, şi prin cele ale blindatelor care au realizat pătrunderi adânci, pe direcţii, în genul celor făcute de diviziile blindate germane, în al doilea război mondial, în campaniile din Polonia şi din Franţa.

Dar prima capodoperă a războiului de tip rapid o reprezintă, fără îndoială, acţiunile forţei antiirakiene în Golful Persic din ianuarie 1991. Este un nou tip de război, necunoscut până la acea dată în istoria omenirii. S-a obiectat că, de fapt, tot războiul n-a fost decât un spectacol, Irakul nefiind în măsură să riposteze unei asemenea forţe tehnologice. Ceea ce s-a petrecut în campania din martie-aprilie 2003 nu este decât o continuare a strategiei acţiunilor rapide din războiul anterior, de data aceasta punându-se în operă un concept nou, cel al *Războiului bazat pe Reţea*.

Dar tocmai aceasta este filosofia războiului de tip rapid. Elementul lui central şi definitoriu constă în *zădărnicirea reacţiei.* Atunci când un astfel de obiectiv nu se poate realiza, războiul devine de durată. Atacul Irakului asupra Iranului este iarăşi un exemplu edificator. Irakul şi-a propus un război de tip rapid, încercând, ca şi Israelul în 1967, să-i surprindă pe iranieni cu o lovitură aeriană masivă şi puternică.

---

[7] Văduva, Gheorghe, **Strategia acţiunilor rapide,** Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2002, pp. 79-80.

Acțiunea n-a reuşit. În primul rând, pentru că n-a fost bine pregătită şi, în al doilea rând, pentru că nu s-a asigurat complexitatea şi completitudinea unei asemenea lovituri, Irakul fiind lipsit de tehnologiile ultramoderne pe care le presupune războiul rapid şi de conceptul strategic necesar.

Şi astfel, acest război s-a transformat în unul de durată, de uzură, care a ținut opt ani, fără a duce la vreun rezultat. Pierderile Irakului, în acest război, spre exemplu, au fost de un milion de morți şi peste două milioane de răniți.

Operația rapidă se caracterizează, în primul rând, prin capacitate de proiecție a forței şi de sustenabilitate în teatru, printr-o mare independență, ceea ce reclamă, pe de o parte, acțiuni complexe, interarme, şi, pe de alta, o strictă coordonare a tuturor forțelor participante. Toate operațiile se doresc a fi de tip rapid. Acest lucru nu este însă posibil. O operație de acest tip conține, de fapt, elementele unui război, întrucât, adesea, ea reprezintă punctul culminant al conflictului şi vizează crearea *faptului împlinit.*

Acțiunea de luptă de tip rapid poate fi o componentă a operației de tip rapid sau un moment al unei operații obişnuite. Astfel de acțiuni sunt frecvente în teatru şi foarte diversificate.

Chiar dacă principiile războiului rămân în continuare cele enunțate de Sun Tzu, Napoleon Bonaparte şi B.H. Liddel Hart, desfăşurarea războiului va fi în întregime răsturnată. Războiul informațional a devenit o realitate. Înfrângerea adversarului se realizează prin îmbinarea acțiunilor agresive militare cu cele economice, culturale, psihologice, religioase, informatice, electronice, simbolice şi imagologice.

Bibliografie:

[1]. BEDAR, Saïda, *L'asymétrie comme paradigme central de la stratégie américaine*, Le Débat Stratégique Nº56, mai, 2001.

[2]. HUYGHE, François-Bernard, **Quatrième guerre mondiale ou guerre de quatrième génération,** 2004.

[3]. LUTTWAK, Edward, **La renaissance de la puissance aérienne stratégique**, Paris, Économica, Bibliothèque stratégique, 1998.

[4]. MUREŞAN, Mircea, VĂDUVA, Gheorghe, **Războiul viitorului, viitorul războiului,** *Ediția a II*-a, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006.

[5]. VĂDUVA, Gheorghe**, Strategia acțiunilor rapide,** Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2002.

MODELE, TEORII ŞI FORME ALE COMUNICĂRII

Ioana Valeria ALEXE[*]

1. Definiţii şi particularităţi ale procesului de comunicare

Oamenii au evoluat de la comunicarea prin semne şi semnale la comunicarea prin limbaj. În timp, ei au dobândit capacitatea de a scrie, de a tipări şi de a transmite dincolo de timp şi de spaţiu.

Fiecare din mijloacele de comunicare a determinat modificări fundamentale în gândirea umană individuală şi dezvoltarea culturală a societăţii. Comunicarea prin limbaj a conferit grupurilor care au folosit-o un avantaj excepţional faţă de predecesorii lor, după cum comunicarea prin scris, tipar şi mass media a oferit societăţii contemporane anumite avantaje faţă de predecesori.

Termenul de **comunicare** este folosit din secolul al XIV-lea în sensul de **a pune în comun**, **a împărtăşi, a fi în relaţie -** dar o dată cu dezvoltarea economică din secolele al XVI-lea şi al XVII-lea, termenul şi-a îmbogăţit sensul cu **a transmite,** iar din secolul al XIX odată cu industrializarea masivă şi creşterea economică termenul se asociază unor mijloace fizice clare (presa, radio, televiziunea, cinematograful).

În secolul XVI apar primele ziare tipărite şi în secolul XIX şi XX deja studiul comunicării s-a realizat pe două căi: **a) teoretică şi b) empirică.** Ca esenţă a legăturilor umane, „comunicarea reprezintă ansamblul proceselor fizice şi psihice prin care se efectuează operaţia de punere în relaţie cu una sau mai multe persoane în vederea atingerii unor anumite obiective”[1]. În acest sens comunicarea implică schimbul de mesaje orale, scrise sau de altă natură, sub forma cărora informaţia trece de la emiţător la receptor în cadrul unor secvenţe de comunicare.

Comunicarea este:

- *procesul de transmitere sau de receptare a unor informaţii;*
- *efectul sau cauza unei mulţimi de relaţii sociale şi structuri intenţionale;*
- *un proces linear, circular sau interactiv.*

Comunicarea este un proces de: **înţelegere, schimb, împărtăşire, relaţie, un comportament social, şi interacţiune** între indivizi. Principalele întrebări ale procesului comunicaţional sunt:

1. **De ce comunic? (scop)** Să informez, să conving, să fac conversaţie. Ce sper să realizez?

O schimbare de atitudine, de opinie?

2. **Cine?** Cine este receptorul mesajului meu ? Ce fel de persoană este? (vârstă, preocupări, statut social). Care este relaţia mea cu interlocutorul?

3. **Unde, Când?** În ce moment va primi mesajul? Unde se va afla?

---

[*] **Asistent universitar, doctorand, Universitatea Hyperion din Bucureşti, Facultatea de Ştiinţe Politice, Sociologie şi Relaţii Internaţionale**

[1] Chiru, Irena, **Comunicarea interpersonală**, Bucureşti, Editura Tritonic, 2003, p. 5

4. **Ce ?** Ce aş dori să spun? Ce doreşte să ştie? Ce informaţie pot emite?

5. **Cum?**Cum voi comunica? Prin imagini, cuvinte?Cum voi realiza efectul dorit?

Termenul de **comunicare** este folosit în mod diferenţiat, particular în diferite ştiinţe. De exemplu: În biologie, pentru E. O. Wilson comunicarea este: o acţiune a unui organism sau a unei celule care alterează modelele probabile de comportament ale altui organism sau al altei celule, într-o manieră adaptativă pentru unul sau pentru ambii participanţi. În psihologie sau sociologie, C. I. Hovland, I. I. Janis şi H. H. Kelly au definit comunicarea drept: „un proces prin care un individ (comunicatorul) transmite stimuli (de obicei verbali), cu scopul de a schimba comportarea altor indivizi (auditoriul)”[2] . În filosofie Ch. Morris a afirmat că sfera conceptului de comunicare cuprinde punerea în comun, împărtăşirea, transmiterea unor proprietăţi unui număr de lucruri.

În teoria informaţiei, pentru Ch. Shannon şi W. Weaver comunicarea reprezintă: „toate procedeele prin care un spirit poate afecta un alt spirit. Evident, aceasta include nu numai limbajul scris sau vorbit, ci şi muzica, artele vizuale, teatrul, baletul şi, în fapt, toate comportamentele umane”[3]

Una dintre axiomele comunicării din cadrul Şcolii de la Palo Alto, postulează că non-comunicarea este imposibilă, atâta vreme cât înfăţişarea vestimentaţia, mimica, gestica, privirea, mersul şi chiar tăcerea noastră, le dezvăluie celorlalţi condiţia socială, temperamentul, dispoziţia. Orice comportament are o valoare comunicativă. Prin comunicare sunt vehiculate aspecte perceptive, simpatetice sau funcţionale. Comunicarea implică schimbarea, instituindu-se deopotrivă în cauză şi efect ale schimbărilor din structura socială. Procesele de comunicare pot fi considerate cauze sau condiţii ale schimbării mai ales atunci când aceasta este gândită în termenii investiţiilor tehnologice sau socio-culturale.

Emile Durkheim sublinia că, în societăţile moderne, indivizii sunt legaţi mai mult de diferenţe decât de asemănările dintre ei, pentru că acestea impun complementaritatea şi interdependenţa. Iar nevoia de a colabora, de a interacţiona şi structurile inventate pentru a organiza noi tipuri de interacţiune ce stau la baza solidarităţii sociale, în schimb această solidaritate nu trebuie să fie mecanică. „În tipologia lui **R. Merten** comunicarea este: **1. Un proces simplu** el identifică 75 de definiţii ale comunicării de acest tip, caz în care comunicarea poate fi:**a. transmitere, b. act de tip stimul-răspuns, c. interpretare. 2. Un proces simetric** (R. Merten a identificat 64 de definiţii ale comunicării de acest tip), comunicarea este văzută drept: **a. înţelegere, b. schimb, c. împărtăşire, d. relaţie, e. un comportament social, f. interacţiune”.**[4]

Pentru stabilirea funcţiilor comunicării, cercetările au avut în vedere în majoritatea cazurilor elementele componente ale procesului de comunicare.

„R. Jacobson şi M. Halle extind aria funcţiilor comunicării la şase:

---

[2]Marinescu, Valentina, **Introducere în teoria comunicării,** Editura Tritonic, Bucureşti, 2003, p. 8.
[3] Ibidem, pp. 8-9.
[4] Ibidem, pp. 9-10.

a. funcţia poetică, având în vedere mesajul şi în care atenţia receptorului este concentrată asupra semnificativului, cu aspectul său poetic sau grafic.

b. funcţia expresivă, emotivă, evidenţiind stările afective ale emiţătorului.

c. funcţia comunicativă - persuasivă-retorică, centrată pe receptor şi anume obţinerea unei anume relaţii din partea acesteia în sensul dorit de emiţător.

d. funcţia metalingvistică, ce priveşte codul care serveşte la transmiterea mesajului.

e. funcţia fatică, ce se referă la caracteristicile canalului de comunicare, la controlul bunei sale funcţionări.

f. funcţia referenţială, care are în vedere contextul comunicării, alături de referinţa mesajului"[5].

Comunicarea este un proces dificil generator de disonanţe şi conflicte, dar nu imposibil de realizat.

Pantelimon Golu spunea că fiecare interlocutor trebuie să iasă din propriul sistem pentru a stabili noi cadre de referinţă, astfel încât prin inter-cunoaştere să se ajungă la acel stadiu în care să se poată prevedea reacţia celuilalt. Fenomenul imediat ce poate lua naştere este legat de reducţia şi chiar suprimarea discursului verbal, în aşa fel încât comunicarea şi înţelegerea se realizează doar prin operarea cu semne nonverbale. Însă imediatul, nu este aşa uşor de realizat, pentru că sunt necesare o serie de cerinţe ce ţin de compatibilitatea psihologică, de convingeri, credinţe şi opinii convergente.

J. C. Abric spunea că comunicarea umană reprezintă modul fundamental de interacţiune psihosocială a persoanelor realizată prin intermediul simbolurilor şi al semnificaţiilor social - generalizate ale realităţii, în vederea obţinerii stabilităţii ori a unor modificări de comportament individual sau de grup.

Procesul de comunicare reprezintă una dintre condiţiile indispensabile pentru funcţionarea şi organizarea societăţii. Omul este prin natura sa o fiinţă socială şi se raportează la celălalt ca atare în măsura în care comunică cu el, şi cu lumea înconjurătoare.

2. Teorii şi modele ale comunicării

Există în ştiinţele comunicării un anumit număr de teorii care permit o mai bună alegere a strategiilor de comunicare şi marketing social-politic. Astfel, **teoria circulaţiei informaţiei pe două paliere** (*two step flow theory*), a demonstrat că, liderii de opinie sunt influenţaţi de mesaj, ei fiind aceia care se substituie marelui public. Liderii de opinie au un impact mult mai mare decât ansamblul unui public.

Teoria numită *agenda setting* (Mc Combs şi Shaw, 1972), demonstrează că, atunci când mass-media tratează un anumit subiect, acela poate deveni parte a preocupărilor publicului, chiar dacă indivizii nu-şi însuşesc şi modul cum l-au prezentat mass-media. Dacă facem să se vorbească despre noi în mass-media, vom atrage atenţia publicului, oricare ar fi obiectivul dezbaterii. Să nu uităm că o persoană are mai mult impact dacă este un purtător de opinie şi apare la televizor unde putem

[5] Sima, Tudora, **Fenomene psihosociale contemporane**, Editura Victor, Bucureşti, 2004, pp. 287-288.

vedea şi imagini nu numai spusele acelei persoane, este de reţinut aici faptul că o informaţie trebuie verificată din cel puţin trei surse şi faptul că cu cât persoana este mai cunoscută sau mai charismatică are impact mult mai mare asupra noastră şi asupra opiniilor, atitudinilor şi comportamentului nostru.

Teoria spiralei tăcerii (Noelle-Neumann, 1974), această teorie ne arată că indivizii au tendinţa de a nu-şi exprima preferinţele, opţiunile, gândurile, deoarece simt că acestea ar putea fi interpretate greşit de către cei din jur. Dar la un moment dat, toată lumea are aceeaşi părere despre ceva, dar preferă să tacă, gândindu-se că ceilalţi nu o împărtăşesc. Această spirală a tăcerii este, la un anumit moment dat, ruptă de un gest, o declaraţie, sau un eveniment important.

Teoria reflexului condiţionat, născută în cercetările lui Pavlov, demonstrează că receptarea unui stimul, însoţit de aceeaşi acţiune, provoacă în cazul unui individ obişnuinţa de a aştepta această acţiune în momentul în care stimulul este prezent. Astfel, câteva note muzicale, un anumit miros, gust, sau anumite cuvinte ne pot duce imediat cu gândul la un anume produs, sau personaj.

Teoria percepţiei selective, demonstrează că un individ are tendinţa de a se expune mai mult anumitor mesaje şi că mai multe persoane care vin în contact cu aceleaşi mesaje nu le percep la fel. Astfel, fiecare individ va citi din ziar numai unele articole, neglijându-le pe altele în funcţie de ce este interesat de publicaţie, program, contează în alegerea sa (vârsta, sexul, ocupaţia, gradul de cultură, mediu etc.).

Teoria disonanţei cognitive (Leon Festinger), arată că, în faţa unei informaţii care vine în contradicţie cu modul său de a gândi, orice persoană are tendinţa de a-şi proteja echilibrul interior adoptând diferite atitudini, printre care şi aceea de a respinge complet ideea care îl deranjează.

Teoria prăpastiei cognitive şi a creşterii diferenţiate a cunoaşterii, în esenţă, această teorie explică şi arată diferenţa dintre cei care ştiu şi cei care nu ştiu anumite evenimente şi informaţii. În prima categorie intră indivizii interesaţi permanent de fenomenele sociale şi de reflectarea lor în presă, în timp ce pentru a doua categorie de public televiziunea este mijlocul principal de informare. Prin consumul mediatic, persoanele cu venituri ridicate şi educaţie superioară au un nivel de informare mult mai ridicat decât persoanele cu un statut social inferior. Mass-media oferă primului grup o posibilitate mai mare de cunoaştere.

Numeroasele teorii din ştiinţele comunicării sunt de mare ajutor atunci când vrem să înţelegem anumite reacţii vizibile sau mai puţin vizibile la anumiţi indivizi sau grupuri sociale.

În decursul timpului s-au dezvoltat o diversitate de concepţii şi modalităţi alternative de înţelegere şi explicaţie ale procesului de comunicare. Tipologia modelelor comunicării ţine cont de paradigma teoretică generală în care s-au încadrat ştiinţa principală din perspectiva cărora ele funcţionează. Cel mai influent model comunicaţional este cel al lui **Claude Shannon,** îmbunătăţit de **Weaver** şi care descrie secvenţa de bază ce începe cu o sursă, de la care mesajul ajunge la transmiţător unde este codificat într-un semnal, ce poate fi distorsionat de zgomot în drumul său spre receptor, unde este decodificat şi transmis destinatarului. După ce **Norbert Wiener** propune cibernetica în postura de ştiinţă generală a comunicării,

accentul se pune pe feed-back sau cum i se mai spune conexiune inversă, cu rol de control, ce permite unui sistem să se adapteze la modificările contextului.

Un model simplu al procesului de comunicare, este sugerat de **T. M. Newcomb,** ce se bazează pe premisa după care comunicarea între indivizii umani îndeplineşte funcţia esenţială de a permite ca doi sau mai mulţi interlocutori să menţină orientarea simultană unii către ceilalţi şi către obiectele unui mediu exterior. Modelul propus de Newcomb este triunghiular, vârfurile fiind reprezentate de cei doi indivizi respectiv A şi B şi de un obiect X din ambientul comun. Ambii indivizi sunt orientaţi unul către celălalt şi către X iar comunicarea este concepută ca procesul care susţine această orientare, în sensul că menţine simetria relaţiei dintre cele trei elemente, transmiţând informaţii despre orice fel de schimbare şi permiţând adaptarea. Modelul presupune că la orice moment dat, sistemul ABX este stabil sau în echilibru. Una dintre tentativele mai complete de a specifica toate etapele şi activităţile componente ale comunicării este modelul comunicaţional general al lui **Gerbner.** Modelul a fost exprimat astfel: cineva percepe un anumit eveniment şi reacţionează într-o anumită situaţie prin anumite mijloace pentru a face disponibile într-o formă sau alta, materialele şi conţinuturile care privesc contextul şi au anumite consecinţe.

Scopul a fost acela de a preciza şi relaţiona arii de studiu în domeniul comunicării, dar totodată au fost accentuate o serie de puncte importante, care au fost reluate de către autor în lucrările ulterioare.

Sunt de remarcat următoarele probleme: există o mare variabilitate atât în perceperea unui eveniment de către un agent comunicator cât şi a mesajelor despre eveniment de către receptor.

Importanţa situaţiei şi contextului în care acţionează stimulii comunicării şi se desfăşoară procesul efectiv de comunicare, atât în sens fizic, cât şi în cel al împrejurărilor sociale.

Gerbner contrastează natura deschisă a comunicării umane şi secvenţialitatea închisă a sistemelor de comunicare mecanice sau automate, acesta susţinea că conţinutul este întotdeauna încărcat de semnificaţii care nu derivă numai din intenţiile transmiţătorului sau percepţiile receptorului, ci reprezintă structura relaţională interpretabilă în lumina întregii serii de evenimente din cadrul unui proces particular de comunicare.

Denis Mc Quail atrăgea atenţia asupra faptului că un model care ar încerca să reconcilieze toate posibilităţile conceptuale ar fi o adevărată monstruozitate, cu totul lipsită de utilitate şi interes.

Modelul lui **R. Jakobson** – acesta spunea referitor la modelul său că mesajul este în acelaşi timp un element de tip 1 şi un element de tip 2.

1. Un element al circuitului comunicaţional, fiind transmis de emiţător, circulă printr-un canal şi ajunge la un receptor.

2. Un element al procesului de reprezentare între transmiţător (mass-media), realitate şi imaginea acestei realităţi. R. Jakobson defineşte componentele actului de comunicare verbală ca fiind:

Emiţătorul - acesta este cel care emite mesajul comunicării.

Receptorul - reprezintă destinatarul, cel care primeşte mesajul transmis de emițător.

Mesajul - este un ansamblu de semne lingvistice, adică un enunț.

Canalul - mijloc care asigură contactul sau conexiunea dintre emițător şi destinatar.

Codul - este ansamblul de semne şi combinații ale acestora care sunt comune codificatorului şi decodificatorului.

Referentul - este reprezentat de elemente ale mediului emițătorului şi receptorului şi de elemente actualizate de mesaj.

EMIȚĂTOR – REFERENT - DESTINATAR - MESAJ -
- CANAL -
- COD -

Modelul lui **W. Schramm -** comunicarea constă din două procese principale:

1. Procesul de codificare care reprezintă punerea într-o formă inteligibilă, accesibilă şi transmisibilă a semnelor şi simbolurilor care construiesc mesajul şi

2. Procesul de decodificare care presupune interpretarea mesajului fără deformare astfel încât imaginea din mintea emițătorului să fie reprodusă asemănător în mintea receptorului.

Sunt prezentate elementele: **1. Sursa** – o persoană care este şi codificatorul, **2. Destinatarul** - reprezentat de o altă persoană care este şi codificatorul, **3. Semnalul.**[6]

Modelul tranzacțional al comunicării – **D. C. Barnlund**, a elaborat un model al comunicării bazat pe predispoziția că procesul de comunicare descrie evoluția semnificației şi tinde să reducă nesiguranța în planul relațiilor interpersonale. Semnificația este ceva inventat, atribuit, dat, nu ceva primit. În jurul şi în interiorul celui care comunică sunt numeroase indicii din care multe au o importanță mai mare în raport cu altele.

1. **Indicii publici -** împărțiți în:
   a) naturali - cei furnizați de lumea fizică;
   b) artificiali - cei care rezultă din modificarea mediului.

2. Indicii particulari – indiciile publice şi particulare pot avea formă verbală sau nonverbală dar calitatea lor fundamentală este că sunt aduse în viață şi rămân dincolo de controlul partenerilor la un proces de comunicare.

3. Indicii behavioriali - sunt cei inițiali şi sunt controlați de însuşi comunicator şi ca răspuns la indicii publici şi particulari.

Toate aceste modele prezentate pe scurt nu fac decât să arate utilitatea şi funcționalitatea comunicării asupra indiviziilor dar şi asupra societății, indiferent de modelul folosit de uşurința cu care îl înțelegem sau nu, ele sunt modele standardizate în teoria şi practica comunicării.

3. Comunicare şi limbaj

Limbajul în latura sa dinamică este şi expresia unei culturi, pentru că orice creație la nivel cultural este şi o creație la nivel de limbaj. Limbajul este totuşi

[6] Marinescu, Valentina, **Introducere în Teoria Comunicării**, Bucureşti, Tritonic 2003, pp. 109-110.

autonom față de cultură pentru că accesarea limbajului nu duce instantaneu şi la accesarea culturii, astfel încât limbajul poate transcende cultura. Unele limbaje au statut de universalitate de exemplu limbajul matematic actual.

„Limbajul este un factor constitutiv al culturii, el îndeplineşte o serie de roluri în interiorul acesteia:

- Identificarea membrilor grupului respectiv – este cazul arhaismelor, regionalismelor;
- Comunicarea privată – este cazul argoului;
- De status – limbajul marchează sau negociază statusul – este cazul argoului”[7].

Din perspectiva teoriei comunicării, se face diferența între:

Limbajul cultural – este un limbaj care are o formă orală şi una scrisă, un lexic mai bogat, stilul de exprimare este atent supravegheat;

Limbajul popular – este limbajul uzual, cunoscut de toți vorbitorii, este limbajul pe care îl foloseşte majoritatea populației în comunicare.

Limbajul este un sistem şi este cu siguranță cel mai clar şi complex produs al omului. Limbajul are o funcție fundamentală de comunicare, el dă expresie posibilităților deosebite de comunicare ale omului. Există o diferență între limbă ca sistem de sunete şi limbă ca mijloc de comunicare. Limba are un rol esențial în determinarea conținutului unei activități, în exprimarea comportamentului etnic al unui popor şi al modului de viață al unei națiuni. Cu ajutorul limbii se determină stadiul de evoluție istorică a unei comunități naționale, precum şi nivelul ei de autonomie.

Utilizarea limbajului şi a limbii ca mijloace de manipulare a opiniei publice, s-a constatat că indiferent de regim, evident cu specificul de rigoare, limba discursului politic este din păcate o deformare a limbii. Uzul până la abuz al unor cuvinte precum democrație, libertate, stat de drept, economie de piață, justiție, egalitate duce la stereotipuri în comunicare şi în gândirea cotidiană.

Poate fi evitat limbajul uniformizat din politică? Răspunsul nu este simplu, însă cu certitudine trebuie respectat modul gramatical corect de exprimare, indiferent de publicul spre care se îndreaptă mesajul unei teme abordate. Există un limbaj al grupului, sau al unei colectivități, cum sunt limbajul profesional, cel juvenil, limbajul de mahala, cel studențesc, academic, ştiințific, artistic, medical, politic, etc.

În acelaşi perimetru se înscrie şi limbajul specific fiecărui mijloc de comunicare: televiziune, presă, radio. Această varietate de limbaje reflectă diversitatea modurilor de comunicare şi ea ființează în contextul unui limbaj comun tuturor membrilor unei societăți. Să nu uităm că şi animalele au limbajul lor, ele comunică prin sunete, mirosuri, au un ritual de luptă de împerechere specific speciei din care fac parte. Omul este prin definiție o ființă socială care comunică atât prin comunicarea verbală cât şi prin cea non-verbală (mimică, gestică, privire, zâmbet, vestimentație etc.). Intrat în uzanța limbii termenul de comunicare pare destul de clar, dar atunci când încerci definirea, lucrurile încep să se complice pentru că te afli în fața multiplelor sale sensuri date de context, fie el spațial, social sau psihologic.

[7] Marinescu, Valentina, op. cit., p 55.

Comunicarea nu este niciodată neutră, întotdeauna ea transmite un mesaj cu siguranță că în domeniul politic este esențial să comunici cât mai bine pentru a-ți vinde candidatul, dar comunicarea nu înseamnă numai politică, înseamnă în primul rând un cod comun între oameni, acest cod uneori poate fi interpretat greşit sau poate voit neînțeles. Poate oamenii s-ar înțelege mai bine dacă ar comunica mai mult între ei şi ar descifra corect mesajul.

4. Forme ale comunicării

4. 1. Comunicarea verbală

- Comunicarea intrapersonală;
- Comunicarea interpersonală;
- Comunicarea de grup;
- Comunicarea ca proces de influențare socială;
- Comunicarea de masă.

4. 2. Comunicarea non-verbală

Comunicarea verbală este procesul studiat în mod convențional de psihosociologi, semiologi, cercetătorii mass-media şi lingvişti. Studiile asupra comunicării s-au instituit tot mai mult ca un câmp autonom de preocupări (de exemplu în departamentele de comunicare), fiind adesea asociate studiilor culturale.

Comunicarea este de cel puțin cinci tipuri:

1. **Comunicarea intrapersonală –** priveşte conversația interioară cu propriul Sine.
2. **Comunicarea interpersonală –** priveşte interacțiunea față în față, precum cea analizată de Erwing Goffman şi studiază adesea paralimbajele precum mişcările corpului (limbajul trupului) şi dispunerea spațială (posturile).
3. **Comunicarea de grup –** implică studiul dinamicii grupului, în timp ce comunicarea de masă presupune mesaje trimise de la sursele de masă, pe canale de masă, unei audiențe de masă, adesea în scopul realizării de manipulare sau de a propaga anumite idei, opinii, etc.
4. **Comunicarea ca proces de influențare socială -** comunicarea nu este niciodată neutră şi implică totdeauna schimbarea şi influențarea într-un anumit sens, influențarea este fenomenul fundamental al comunicării.
5. **Comunicarea de masă** - este o comunicare de tip specific, se adresează unui public numeros, divers şi implică mai multe elemente, fiind un proces mai complex de transmitere a informațiilor.

Există desigur şi o comunicare extrapersonală şi priveşte comunicarea cu alte entități decât oamenii, aceasta poate însemna desigur şi vorbirea cu animalele, dar cel mai frecvent desemnează modul cum comunicăm cu maşinile, calculatoarele şi tehnologiile de vârf.

Comunicarea verbală poate fi definită în sens larg drept: „comunicarea care utilizează limbajul articulat”.

Din perspectiva generală a Teoriei Comunicării limbajul poate fi definit drept: „orice fel de sistem unitar de semne utilizat pentru a vehicula semnificații şi pentru care există reguli de utilizare”[8].

Caracteristicile generale ale comunicării verbale sunt:

1. **Productivitatea** se referă la capacitatea limbajului de a produce mesaje. Mesajele sunt elemente produse în urma unor acte de creație, numai în comunicare se produc aceste mesaje, limbajul oferind doar lexicul şi gramatica. Productivitatea comunicării verbale se referă la mesaje, la cuvinte, la regulile ca atare.

2. **Caracterul dinamic –** comunicarea verbală, reprezintă un organism viu (deoarece cuvintele se nasc, se dezvoltă, mor etc.), iar semnificațiile cuvintelor se schimbă de la o perioadă de timp la alta.

3. **Există o anumită pierdere de informații** în orice mesaj, datorită productivității limbii.

4. **Autonomia comunicării –** în termeni spațiali, temporali şi în raport cu realitatea comunicarea este aspațială, este atemporală şi poate fi chiar ficțională. Ea se poate referi la ceva real, care există în spațiu şi timp, dar şi la lucruri care s-au petrecut la o distanță foarte mare de timp şi spațiu.

5. **Caracterul arbitrar al semnelor utilizate –** într-o limbă evoluată nu există nu există o corespondență simplă între semne şi referințele pentru semne. O distincție importantă în acest caz este cea formulată de Umberto Eco între: 1) Iconi (adică semne ce stau pentru nişte referenți care seamănă structural cu obiectele respective), şi 2) Simboluri (adică semne care stau pentru un obiect, dar nu se aseamănă deloc cu obiectul respectiv). Potrivit lui Umberto Eco limbajul devine mai puternic şi mai operant când se trece de la iconi la simboluri pentru că posibilitatea de a adăuga conotații unui obiect este mai mare în cazul simbolurilor.

6. **Dimensiunea culturală -** orice limbaj reprezintă o achiziție culturală şi este un produs cultural.

7. **Înțelegerea imediată –** comunicarea verbală este o comunicare orală astfel încât înțelegerea trebuie să se producă în actul recepției, semnificația trebuie accesată imediat de receptorul comunicării[9]. Comunicarea verbală este inepuizabilă şi este serială – un mesaj este retransmis de mai multe ori, acest fapt incluzând o pierdere mai mare de informații, care este naturală deoarece cu cat mesajul este mai lung, cu atât pierderea de informații este mai mare.

4.3. Comunicarea intrapersonală

Punctul de plecare în înțelegerea termenilor de comunicare intra şi interpersonală îl reprezintă concepția lui G. H. Mead şi a interacționismului simbolic asupra conceptului de „Altul” în cazul comunicării dintre „Sine” (Eu) şi „Ceilalți” (Alții), şi în asimilarea celuilalt inclusiv a normelor, valorilor şi limbajelor în interiorul Sine-lui prin învățare socială şi socializare.

Interacțiunea socială reprezintă procesul prin care acționăm, şi reacționăm la cei din jurul nostru.

[8] Marinescu, Valentina, op. cit. p. 48.
[9] Marinescu, Valentina, op. cit., pp. 48-49.

Multe aspecte în aparență simple ale comportamentului nostru zilnic se dovedesc, la o examinare atentă, a fi nişte aspecte foarte complexe dar şi foarte importante ale interacțiunii sociale.

Studiul vorbirii şi conversației obişnuite a ajuns să fie denumit etnometodologie – termen lansat de Harold Garfinkel. Etnometodologia este analiza modalităților în care înțelegem în mod activ deşi, de obicei, într-o manieră de la sine înțeleasă ceea ce vor ceilalți să transmită prin ceea ce spun şi printr-un anumit comportament.

Comunicarea intrapersonală, este tipul de comunicare care are loc în interiorul fiecărei persoane, monologul sau intim, reflecția personală asupra noastră înşine, asupra relației noastre cu alții şi cu mediul exterior, prin urmare acest tip de comunicare se suprapune limbajului intern.

Comunicarea intrapersonală este condiționată de concepția despre sine a individului care apare dintr-un complex de influențe trecute şi prezente, din interacțiunea concepțiilor despre sine şi a concepțiilor despre lume. Comunicarea intrapersonală este o convergență, un amestec al stimulilor interni şi externi. Comunicarea intrapersonală este utilizată ca un mijloc de asigurare personală, de constituire a încrederii, de autodescoperire a omului ca ființă[10]. În cazul acestui tip de comunicare emițătorul şi receptorul sunt indispensabili. Ea reprezintă consilierea individului uman cu sine însuşi, atunci când ascultă aşa numita voce interioară. Astfel, se cunoaşte şi se judecă pe sine. Se întreabă şi răspunde. Gândeşte, analizează şi reflectează. Evaluează decizii sau repetă mesajele destinate altora. Este necesară pentru echilibrul psihic şi emoțional. Deşi nu presupune existența unor comunicatori distincți, dialogul interior pe care îl purtăm cu noi înşine reprezintă un autentic proces de comunicare, în care îşi află locul chiar şi falsificarea informației în vederea inducerii în eroare. De exemplu, situația destul de frecvent întâlnită, a oamenilor care se mint sau amăgesc pe ei înşişi. Spre deosebire de toate celelalte tipuri de comunicare, cel intrapersonal nu presupune cu necesitate codificarea şi decodificarea mesajelor, întrucât ele nu trebuie să străbată un spațiu fizic, ci exclusiv unul mental, adimensional şi subiectiv. Cu sine însuşi, omul poate sta de vorbă şi fără cuvinte, ceea ce nu înseamnă că verbalizarea gândurilor nu este un fenomen destul de frecvent.

4.4. Comunicarea interpersonală

Comunicarea interpersonală diadică, presupune strict doi participanți şi ocupă un loc aparte în ierarhia tipurilor de comunicare, deoarece prezintă, mai mult decat oricare dintre acestea, calitatea de a influența opiniile, atitudinile şi credințele oamenilor.

„G. Miller (1987) propune trei factori ca fiind determinanți pentru comunicarea interpersonală:

a. predicții determinate psihic: interacțiunile interpersonale se caracterizează prin aceea că participanții îşi fundamentează predicțiile unii despre ceilalți nu pe apartenența la un anumit grup.

[10] Ibidem, p, 60.

b. date cu rol explicativ despre celălalt: cunoaşterea unei persoane este însoțită de predicții privind reacțiile sale în varii situații şi de explicații oferite comportamentului său.

c. reguli stabilite: în situațiile impersonale, regulile de interacțiune comportamentală sunt stabilite prin norme sociale. „Cu cât relația devine mai puțin impersonală, cu atât normele sociale reglementează mai puțin interacțiunea, iar interlocutorii stabilesc reguli proprii”[11].

Relația interpersonală, este o uniune psihică directă, conştientă în cadrul căreia percepția semenului este influențată de experiența anterioară.

Tipuri de relații interpersonale

1. **Relații funcționale –** se referă la interacțiunile ce se stabilesc între oameni în procesul muncii şi au un conținut profesional sau socio-profesional. Țin de participarea în comun a membrilor unui grup de muncă, esența relațiilor de muncă este dată de modul cum este valorizată munca, de categoria din care face parte, de resursele umane, de climat etc.

2. **Relațiile de intercomunicare** - reprezintă forma fundamentală a interacțiunii dintre oameni constituind mecanismul mediator al tuturor celorlalte relații. Comunicarea este văzută de Pantelimon Golu ca un intermediar între stările psihice a două persoane astfel încât stările psihice ale persoanei A dau naştere procesului de comunicare iar stările psihice ale persoanei B asigură primirea şi receptarea mesajului transmis.

3. **Relațiile cognitive -** evidențiază capacitatea persoanelor de a se adapta în funcție de corectitudinea cu care este apreciat, modul în care apare fiecare în ochii celuilalt. Raportarea la celelalte persoane, la obiectele şi fenomenele lumii înconjurătoare este determinată de structura sistemelor cognitive (cunoştințe, informații,concepții despre lume, despre personalitatea umană, despre sine etc.) şi de funcționalitatea acestora.

4. Relațiile simpatetice – Relaționarea interumană este prezentă în toate actele omului, în gândirea sa, în comunicare, în acțiuni, fapte, etc. În cazul relațiilor simpatetice – atracție, repulsie, sau indiferență, comunicarea diferă în funcție de cele trei situații. Rolul comunicării este foarte mare deoarece sentimentele sunt exprimate prin viu grai cu ajutorul vorbirii.

4.5. Comunicarea de grup

Grupul este o pluralitate de persoane, asociate într-un anume fel între ele prin legături integrative de tip normativ, comunicativ, afectiv, funcțional. Comunicarea interpersonală se realizează în interiorul unui grup, între un „Eu” şi un „Altul”. Un grup uman presupune existența următoarelor caracteristici:

- implică un număr mic de oameni (maximum douăzeci);
- persoanele au o identitate comună;
- au un scop, țel comun;

[11] Chiru, Irena, **Comunicarea Interpersonală**, Editura Tritonic, Bucureşti, 2003, pp. 8-9.

- au o structură, o organigramă;
- au un lider (formal sau informal).

Comunicarea este şi eficientă în cadrul unei organizații sau grup când se face pe toate treptele piramidei şi de la lider la subordonați dar şi de la subordonați la lider.

Din perspectiva Teoriei Comunicării ,,organizația" este un tip de grup care are:

- o structură formalizată de comunicare;
- un scop definit;
- un sistem de procedee standardizate pentru recrutarea şi excluderea membrilor, pentru luarea deciziilor, pentru comunicarea cu mediul exterior.

Caracteristicile esențiale ale organizațiilor sunt:

1. Structura grupului este o funcție a individului în grup, a caracteristicilor şi preferințelor acestuia.

2. Structura organizațională este o funcție a sarcinii organizației. Poziția în organizații există înainte ca cineva să o ocupe. În caz ideal, se presupune că indivizii cei mai calificați şi mai capabili sunt plasați în eşaloanele inferioare ale organizației.

3. Organizațiile pot fi formale sau informale. Se pleacă de la distincția între cererile față de cel ce ocupă poziția în organizație şi capacitatea lui reală de a se adecva sau nu cererii.[12]

O altă clasificare este cea a lui Ch. Handy:

1. Cultura de tip club - cheia în grup se află în centru, iar restul indivizilor se plasează în cercuri concentrice, tot mai departe de el. Cercurile sunt legate prin linii care delimitează funcțiile şi responsabilitățile membrilor. Cele mai importante relații sunt, în acest caz, cele dintre periferie şi centru, astfel încât comunicarea între membri este direcționată de această autoritate.

2. Cultura de tip rol – organigrama desemnează situația în care poziția şi funcțiile capătă importanță şi preponderență în raport cu individul luat ca atare. Comunicarea este standardizată şi ia forma procedeelor standardizate între diferite roluri.

3. Cultura de tip sarcină – se plasează între 1 şi 2 – importante aici sunt talentele şi resursele care există în grup, organizație, astfel încât structura este mobilă, informală, baza comunicării este cooperarea orizontală (nu cea verticală, ierarhică).

4. Cultura de tip persoană – caracterizează grupurile care nu au ierarhie, cei ce conduc fiind inferiori ca pregătire în raport cu cei conduşi şi nu-i controlează pe aceştia.

Comunicarea este bazată pe influență, nu pe comandă"[13].

În grupuri, regulile comunicării au o serie de dimensiuni: volumul comunicării (frecvența dar şi durata interacțiunii dintre membrii), satisfacția, frecvențele contactelor interpersonale, rezolvarea momentelor de întrerupere în interacțiunea de grup, rezultatele interacțiunii, schimbarea.

---

[12] Zamfir, C.,Vlăsceanu, L (coord.) **Dicționar de Sociologie**, Editura Babel, Bucureşti, 1993, pp. 413-414.

[13] Tran, V., Stănciugelu, I., **Teoria Comunicării,** Editura Facultatea de comunicare şi relații publice David Ogilvy, S.N.S.P.A., București, 200, pp. 222-223.

Comunicarea în cadrul unui grup se modelează în funcție de:

1. Indicele Distanței Puterii - se referă la relațiile de dependență din interiorul grupului.

2. Indicele Individualismului - relațiile dintre indivizi, puternice sau slabe.

3. Indicele Masculinității - separarea clară de gen şi a rolurilor.

4. Indicele evitării incertitudinii - se referă la informații care nu sunt sigure de aceea există reguli de organizare şi funcționare în cadrul unui grup.

5. Indicele orientării - pe termen lung sau scurt în funcție de grup şi de activitate.

Indiferent de grup şi de activitatea acestuia, un rol foarte important îl are liderul. Liderul formal sau informal este persoana cea mai influentă în grup care are putere asupra membrilor, persoana centrală din grup, care se bucură de atenția membrilor şi căreia i se poartă un interes particular, persoana care se angajează în actele de conducere prin dinamismul său. Competența şi caracterul liderului sunt demonstrate pentru ceilalți prin modul în care conduce activitatea de zi cu zi.

Comunicarea este eficientă atunci când se comunică continuu şi nu există acele goluri de comunicare în cadrul unui grup sau organizație.

4.6. Comunicarea ca proces de influențare socială

Procesul de comunicare necesită o serie de elemente structurate:

1) relație între parteneri (doi, cel puțin);
2) posibilitatea de a emite semnale;
3) capacitatea de a repeta semnale sau mesaje;
4) utilizarea unor semne şi simboluri care să faciliteze construirea unui înțeles numit mesaj.

Comunicarea implică schimbul, schimbarea, transfer de semnificație, intenție de influențare, acord, şi în acelaşi timp generează relații sociale.

Trăim cu siguranță într-o lume a comunicării unde se comunică prin toate mijloacele posibile: mass-media, comunicare politică, comunicare în organizații, comunicare pe internet, comunicare prin imagine, comunicare non-verbală, comunicare publicitară etc. Nu există ființă care să nu comunice.

În orice proces de comunicare urmărim patru scopuri esențiale: **să fim receptați, să fim înțeleşi, acceptați, să producem o schimbare.**

Comunicarea nu este niciodată neutră şi este cu siguranță un factor de putere, deoarece produce sau vizează o schimbare, ex.: lansarea unui nou produs comercial în care se investeşte foarte mulți bani, atât pe produs cat şi pe publicitatea lui. Publicitatea poate încuraja să se facă cumpărături care nu erau necesare. Propaganda îi poate face pe oameni să susțină cauze care, înainte, i-ar fi lăsat indiferenți, relațiile publice te pot convinge să-ți doreşti ceva care pentru tine poate înainte nu însemna nimic, aici intervine de fapt forța comunicării. Informația a fost şi va rămâne întotdeauna asociată cu puterea, cineva va comunica primul o informație de interes public acela va fii luat ca reper. Comunicarea este, în acelaşi timp şi un instrument. Nu putem gândi o lume în care nu se comunică, comunicarea este fondată întotdeauna pe principiul necesității ca realitatea să fie cunoscută pentru a fi percepută ca atare, nefiind suficientă existența ei, pur şi simplu.

Comunicarea este şi persuasiune deoarece ea reprezintă dorința de schimbare şi reflectă o intenție de a da un sens anume realității. Comunicarea politică este o formă de comunicare care presupune manipularea şi schimbarea unor comportamente. Mediatizarea politicii, dezvoltarea sondajelor electorale şi a marketingului politic au produs temeri cu privire la posibilitatea manipulării opiniei publice. Publicitatea politică nu e decât un mesaj printre altele,singură are doar foarte puține şanse să fie eficientă. Ea are nevoie să fie legată de mesajele presei sau de comentarii televizate. Există cu siguranță şi o comunicare prin imagine, şi prin simbol, atât la persoane cat şi la obiecte. Nu de puține ori ne întrebăm dacă am cumpărat produsul sau o imagine, un simbol. O imagine utilizată în publicitate, conține în majoritatea cazurilor, o serie de înțelesuri conotative, paralele sensului denotativ, care ajung să fie conştientizate de receptorul în cauză sau nu. Problema care apare aici, este în ce măsură se influențează comportamentul unei persoane prin conținutul conotativ al unui mesaj (imagine, text etc.). Există părerea că se poate influența într-un anumit grad decizia de cumpărare a unui produs sau serviciu, făcându-se apel la această tehnică de utilizare a mesajelor conotative, dar cercetările nu au oferit deocamdată un răspuns tranşant.

Comunicarea educațională este o altă formă a comunicării care influențează socialul, relația profesor-elev este o relație de comunicare bazată pe schimb, influențare şi receptare de mesaje.

Pentru a influența, trebuie mai întâi să-i induci receptorului o stare particulară, obținută prin manipularea emoțiilor sale.

Ex: Cazul orbului de pe podul Brooklyn.

„Pe podul Brooklyn, într-o dimineață de primăvară, un orb cerşeşte. Pe genunchii săi se află un carton pe care scrie: „Orb din naştere". Mulțimea trece indiferentă prin fața lui. Un necunoscut se opreşte. Ia cartonul, îl întoarce, mâzgăleşte câteva cuvinte pe el şi pleacă. Imediat după aceea, miracol! Fiecare trecător întoarce capul şi mulți, înduioşați, se opresc şi aruncă un bănuț în cutie. Cele câteva cuvinte au fost de ajuns. Ele spun simplu: „Este primăvară, iar eu nu pot să o văd"[14].

Influențarea este fenomenul fundamental al comunicării, orice act al comunicării este o încercare de a influența. Comunicarea urmăreşte să transmită un sens al unei idei, situații, fenomen, ceea ce nu se poate realiza fără influențare. A comunica şi a influența formează una şi aceeaşi acțiune.

Studiile despre influențare, persuasiune, propagandă, manipulare sunt unul şi acelaşi lucru, toate au ca punct de plecare comunicarea.

„Arta manipulatorului, constă în construirea (neexplicită) a unei lumi de obiecte a căror punere în relație îl va conduce pe cel manipulat în mod obligatoriu spre îndeplinirea unei acțiuni cu semnificație pozitivă pentru el. Pe de altă parte, această acțiune este chiar aceea intenționată şi posibil de anticipat de către manipulator, grație cunoaşterii situației şi a obiectivelor cognitive care să o declanşeze"[15].

[14] Alex, Mucchielli, **Arta de a influența**, Editura Polirom, Iaşi, 2002, pp. 15-16.
[15] Ibidem, p,192.

Nimeni nu va spune vreau să te influenţez, dar natura ascunsă a influenţării ne apare deci ca fiind intim legată de caracterul său tranziţional, (sau mediat). Influenţarea are nevoie de prezenţa, în lumea înconjurătoare a celui manipulat, a unor obiecte cognitive de care acesta să nu fie conştient. Contează cine influenţează: persoană, instituţie etc. şi cel mai important este desigur contextul social în care se întâmplă acest lucru.

4.7. Comunicarea de masă

Comunicarea de masă vizează un public de masă, nediferenţiat, în timp ce comunicarea personalizată se adresează unui public-ţintă bine definit. Aceasta nu înseamnă că activităţile de comunicare de masă sunt lipsite de ţintă, însă ele vizează mai degrabă grupuri mari-definite sau nu, de persoane, faţă de alte tipuri de comunicare.

„Comunicarea de masă este o comunicare de tip specific:

- indirectă – impersonală;
- multiplă - se adresează simultan sau succesiv unui mare număr de oameni din variate categorii şi din diferite spaţii geografice;
- socializată – se desfăşoară între elemente care au caracter social, sunt indivizi umani”[16].

Principalele tipuri de comunicare de masă sunt următoarele:

1. Relaţiile publice, utilizează ca prim instrument relaţiile cu presa, vizitele unor personalităţi, lansări de produse etc. Relaţiile publice se ocupă şi de dezvoltarea şi menţinerea unei imagini şi recunoaşterea unei instituţii sau organizaţii.

2. Un alt tip de comunicare în masă este propaganda - care „propagă”o anumită idee în societate, grup etc., încearcă să impună un mod de viaţă deci un model fie şi cultural, deci să genereze un anumit comportament (ex: propaganda politică).

3. Publicitatea este o parte din media, fie că vorbim de presa scrisă, radio, televiziune, internet, afişaj etc. Există desigur publicitate instituţională, comercială, şcolară, politică etc.

Putem spune că comunicarea de masă este o formă specifică a comunicării mediate. Comunicarea de masă reprezintă principala modalitate prin care candidaţii îşi lansează mesajele electorale către alegători, mass-media fiind instrumentele ei. Comunicarea de masă este un proces social care se adresează unei audienţe largi, eterogene şi anonime. Audienţa comunicării de masă este dispersată, nu este organizată, nu există interacţiune între indivizii care o compun, iar interesele acestora sunt diferite.

„Comunicarea de masă are o serie de funcţii în plan social:

1. Funcţia informativă - priveşte alimentarea publicului cu ştiri sau informaţii despre evenimentele sociale, afacerile publice şi viaţa politică.

2. Funcţia interpretativă – se referă la interpretările şi judecăţile de valoare la care sunt supuse evenimentele sau faptele cotidiene în difuzarea lor de către mass-media.

3. Funcţia expresivă - din punct de vedere al funcţionării ei, mass-media este

[16] Drăgan, Ioan, **Paradigme ale comunicării de masă,** Editura Şansa, Bucureşti, 1996, p. 48.

un forum în care indivizii sau diversele grupuri sociale îşi pot face cunoscute opiniile şi câştigă o identitate culturală, politică, socială. Realizarea acestei funcţii depinde de măsură în care diversele curente de opinie îşi găsesc expresia mediatică.

4. Funcţia critică – se referă la o categorie diversă de activităţi mediatice. Este vorba, în primul rând, de rolul tradiţional de „câine de pază" pe care mass-media îl joacă, în numele opiniei publice, faţă de sistemul de guvernare al statului, în al doilea rând, de investigarea sau punerea în lumină a situaţiilor sau aspectelor anormale din viaţa socială, în al treilea rând, funcţia critică priveşte confruntarea unor curente diferite de opinie care se manifestă prin intermediul mass-media.

5. Funcţia instructiv-culturalizatoare se realizează prin difuzarea de informaţii, cunoştinţe cultural-ştiinţifice.

6. Funcţia de liant social - mass-media poate genera un mecanism de solidaritate socială în caz de calamităţi naturale, situaţii personale deosebite care solicită ajutorul celorlalţi membrii ai societăţii.

7. Funcţia de divertisment – se referă la modalităţile de petrecere a timpului liber pe care mass-media le pune la dispoziţia publicului."[17]

Impactul mass-media cu societatea a determinat o abordare sociologică a mijloacelor de comunicare în masă. Prin noua lume creată de media socialul devine un spectacol şi fiecare dintre noi poate deveni actor. Publicul este prima componentă a sistemului social al comunicării de masă. Publicul are tendinţe, interese, aspiraţii şi dorinţe proprii. Mass-media au apărut în societatea modernă ce se defineşte şi ca societatea de masă. Comunicarea de masă este cu siguranţă efectul dezvoltării tehnologice şi a evoluţiei moderne. Mijloacele de comunicare în masă au determinat apariţia unei industrii culturale. Mijloacele de comunicare au ca scop în primul rând de a schimba atât omul, cât şi societatea adică prin ele se adoptă un alt mod de percepere şi înţelegere.

Mass-media este omniprezentă şi omniscientă şi creează o nouă realitate, hiper-realitatea. În era comunicării, este prezent desigur internetul şi chat-ul ca nevoie de bază a comunicării în masă. Calculatorul, ca instrument este una dintre cele mai fantastice achiziţii ale secolului al XX-lea. Uneori folosirea abuzivă poate dăuna fizic şi psihic, chiar şi aşa este cel mai la modă mijloc de informare şi comunicare în masă (reclame, anunţuri etc.). Comunicarea de masă îşi dovedeşte eficienţa în răspândirea pe zone cat mai întinse a mesajelor. Într-o lume supusă unor schimbări tehnologice, nimeni nu poate fi sigur ce anume ne rezervă viitorul.

5. Comunicarea non-verbală

„Întotdeauna vorbim două limbi: cea a cuvintelor şi cea a gesturilor. Ce ascundem prin prima, dezvăluim prin a doua". (Vasile Zamfirescu)

Comunicarea nonverbală, se realizează printr-un ansamblu de instrumente care acompaniază, suplimentează sau se substituie mesajelor verbale. Pe lângă această sintagmă, mai există şi termenul de para-limbaj sau limbajul trupului. În sfera para-limbajului pot fi incluse:

[17] Tran, V., Stănciugelu, I., **Teoria Comunicării**, Editura S.N.S.P.A. Facultatea de Comunicare şi Relaţii Publice David Ogilvy, 2001, Bucureşti, pp. 131-132.

– aparența şi modul de a se prezenta: vestimentația, alura generală, postura preferată, maniera de a se face prezent, de a se mişca - toate acestea alcătuiesc materialul unor atitudini observabile, din care transpar unele caracteristici cum ar fi:dispoziția afectivă, starea de spirit, care sunt remarcate uneori inconştient de interlocutor;

– para-limbajul gestual şi motor: mişcările brațelor, ale umerilor, schimbările posturii, mişcările capului şi ale gatului în general tot ce se asociază spontan la mimică şi gestică;

– para-limbajul asociat cuvântului: efecte verbale legate de ritm, debit, sublinierea unor cuvinte, caracteristici ale articulației, accentul, efectele vocii, variațiile intensității şi ale timbrului;

– elementele asociate mesajului scris - configurația paginii, culorile, ilustrațiile etc.

– para-limbajul mimicii feței şi al privirii.

Din totalul mesajelor emise de un individ, 7% sunt verbale - cuvinte, 38% sunt vocale - inflexiunea, vocii, tonalitatea, iar 55% sunt mesaje nonverbale, în situația unei conversații, componenta verbală deține 35%, iar comunicarea nonverbală 65%.

Comunicarea nonverbală este guvernată de factori biologici fiind, în consecință, mai dificil de controlat.

Funcțiile comunicării nonverbale:

1. **funcția de repetare** - arată ceea ce a fost comunicat verbal, şi se accentuează mesajul exprimat (arătatul cu degetul);
2. **funcția de completare** - relaționată cu repetarea, adaugă ceva cuvintelor (atingerea, îmbrățişarea, o bătaie uşoară pe umăr etc.);
3. **funcția de substituire** - a ceva ce ar fi putut fi comunicat verbal (multe gesturi, înlocuiesc unele cuvinte);
4. **funcția de contradicție a mesajelor verbale** - una zice, alta arată că face nonverbal;
5. **funcția de regularizare** - ajută la clarificarea situației (datul din cap, da sau nu în funcție de situație).

Gesturile transmit anumite mesaje: repetă o informație, susțin un discurs, o idee, traduc emoții, exprimă stările interioare, exprimă un refuz etc.

„La fel de importantă în comunicarea non-verbală este privirea, care constituie un întreg vocabular, ale cărui cuvinte dobândesc nebănuite înțelesuri integrate în contextul gesticii şi al vorbirii noastre. Există priviri fugitive, vioaie, insistente, întâmplătoare, absente, persistente, stinse, profunde, fermecătoare,etc. Ochii exprimă viața interioară a persoanei.

În ceea ce priveşte gestica, Montaigne spunea că mâinile au un limbaj propriu prin care oamenii cer, promit, binecuvântează, amenință, imită, imploră, neagă, acuză, regretă etc. De asemenea, un alt element important în comunicarea non-verbală este zâmbetul care este: paşnic, prietenos, prefăcut, palid, rece, tăios, ironic, respectuos etc.

Comunicarea non-verbală este o comunicare bazată pe imagine, foarte importantă este vestimentația persoanei, care oferă indicii privind: status, imaginea de sine, valori, venit, profesia, preocupări, preferințe de culori, grup de apartenență, referință, background etc."[18]

Un alt element important în comunicarea non-verbală este semnificația culorilor: **albul** - *semnifică onestitate, puritate,* **albastrul marin** - *semnifică sinceritate, loialitate, onestitate,* **negrul** - *semnifică control, siguranță, sobrietate,* **roşul aprins** - *vitalitate, interes, forță,* **griul** - *succes, detaşare, profesionalism,* **maroul** - *căldură sufletească, şi stabilitate, siguranță,* **galbenul** - *creativitate, schimbare,* **verdele** - *optimism, viață, speranță.*

Prin intermediul comportamentului nonverbal, oamenii transmit continuu mesaje. Prelucrându-le, receptorii le transformă în informații. Comunicarea non-verbală este un schimb permanent de informații. Corpul omenesc poate comunica informații şi fără vreo mişcare. Abținerea de la gesturi poate fi mai elocventă decât anumite reacții, fața, mâinile şi picioarele pot fi tot atât de semnificative în repaus, ca şi în mişcare. Pantelimon Golu consideră că instrumentul de realizare a comunicării non-verbale îl constituie următoarele trei elemente: aparența fizică, expresia momentană a feței, (mimica) şi gesturile. Acestea joacă un dublu rol în procesul comunicării: nuanțează şi precizează ideile şi sentimentele transmise, ajută persoana să se exprime, să se facă înțeleasă. Prin aparența fizică, o persoană arată şi transmite semnificații, mesaje înşelătoare sau reale.

Fondatorul psihanalizei, Sigmund Freud, a scris în 1901, despre anumite manifestări simptomatice, şi despre anumite gesturi care apar la toți oamenii, ele nefiind însă, întotdeauna, o bază pentru un diagnostic psihiatric. Ele permit însă tragerea unor concluzii asupra unor sentimente şi motive necunoscute, precum şi, eventual, asupra unor mecanisme defensive.

Miles. L. Patterson (1991) explică diferențierea cea mai comună a mişcărilor corpului folosite în discuțiile asupra comunicării nonverbale.

El împarte comportamentul kinezic în următoarele categorii:

- privirea interpersonală la distanță;
- atingerile;
- mişcările corpului - orientarea corpului;
- dilatarea pupilei;
- expresiile faciale;
- mişcările mâinii;
- mişcările picioarelor;
- postura şi modificarea acesteia în funcție de situație.

Capul este, de asemenea, originea unui număr semnificativ de date comunicative. Unele studii, cum ar fi cel al lui Kleinke, K. A. Nichols şi B. C. G. Champress, care au găsit o corelație între receptarea unei priviri şi răspunsul galvanic al pielii, un index obişnuit al agitațiilor emoționale. Înclinările capului pot avea o varietate de înțelesuri, ori ca şi ochii, cea mai mică modificare schimbă sensul.

Septimiu Chelcea, formulează **axiomele comunicării non-verbale** astfel:

[18] Tudora, Sima, Note de Curs Psihologie Socială, Comunicare, Comunicare Non-Verbală.

„1. Comunicarea nonverbală este filogenetic şi ontogenetic primordială.

2. În relaţiile interpersonale directe, este imposibil să nu comunicăm nonverbal.

3. Comunicarea nonverbală reprezintă un element în sistemul comunicării umane şi nu trebuie analizată independent de comunicarea verbală.

4. Comunicarea nonverbală se realizează printr-un sistem de semne şi semnale (discrete şi analogice), de coduri şi de canale de transmitere a informaţiilor şi trebuie analizată ca atare, nu fiecare element separat.

5. În comunicarea nonverbală, semnificaţia semnelor transmise prin multiple canale trebuie stabilită în termenii probabilităţilor şi în funcţie de contextul socio-cultural concret”[19].

„Decodificarea comunicării nonverbale trebuie să aibă în vedere contextul cultural, informaţiile culturale asociate unui act de comunicare. Unele culturi sunt înalt contextuale (se acordă o importanţă deosebită contextului în stabilirea sensului unei comunicări), altele sunt slab contextuale”[20].

Comunicarea nonverbală este deosebit de importantă în comunicarea politică , deoarece oamenii politici mai mult vor să cucerească prin imagine şi mai puţin prin mesaj.

Deseori observăm cum o imagine ne cucereşte şi nu ştim de ce, există un mecanism prin care specialiştii în marketing politic şi electoral fac în aşa fel încât imaginea unui personaj rămâne în memoria noastră.

Comunicarea umană se bazează şi pe imagine şi simboluri, care au diverse semnificaţii, important este să ştim să le descifrăm corect şi în funcţie de context.

În lucrarea „Noi şi Eu”, Vladimir Levi prezintă o serie de caracteristici legate de postură, voce, mers, privire, mimică şi eventualele lor semnificaţii psihologice.

Comportamentul unei persoane poate fi dependent de două categorii de factori:

a) factori obiectivi, care reflectă personalitatea reală;

b) factori subiectivi care reflectă atât personalitatea auto-atribuită (cum mă văd eu - imaginea de sine), cât şi personalitatea proiectată, care cuprinde ansamblul gândurilor, sentimentelor, aprecierilor pe care crede un individ că le are.

Cele două forme ale comunicării: verbală şi nonverbală se deosebesc între ele prin faptul că în spatele primei forme stă gândirea, cu funcţiile ei, critice, de comentare, cenzurare şi elaborare a mesajului, iar în spatele celei de a doua forme stau gestul, imaginea,mimica, pantomimica.

În spatele comunicării nonverbale se află de fapt toată fiinţa noastră care arată practic ce este, ce simte, şi ce vrea prin gesturi.

6. Comunicarea politică

Comunicarea politică este o disciplină de sine stătătoare. Termenul de comunicare politică, precum şi realizarea unui model structurat, apare pentru prima

[19] Septimiu, Chelcea, **Comunicarea nonverbală în spaţiu public**, Editura Tritonic, Bucureşti, 2004, p. 9.
[20] Idem, pp. 9-10.

dată în spațiul public american, fiind preluat ulterior şi de societățile şi democrațiile vest-europene. Comunicarea politică este strâns legată de actorii politici şi are drept scop păstrarea unei legături dintre aceştia şi cetățeni, precum şi dezvoltarea legăturii ca atare, folosindu-se pentru atingerea acestor scopuri, de o multitudine de mijloace de exprimare. Pe lângă actorii politici, receptorii mesajelor, adică populația, şi o serie întreagă de mijloace de transmitere a acestor mesaje, se poate observa o caracteristică de bază a comunicării politice, şi anume intenționalitate.

„Comunicarea politică este acea acțiune planificată şi susținută, menită să asigure climatul de bunăvoință şi de înțelegere între organizație şi public”[21]. Este evident că această formă a procesului de comunicare are drept scop influențarea.

Prin comunicarea politică se realizează o influențare în primul rând, voită, apoi transformată în acțiune, sau dimpotrivă, o acțiune omisă. Întotdeauna este vorba de o intervenție intențională referitoare la un eventual comportament al receptorului. Există actori care asociază comunicarea politică în special cu mediul şi spațiul de dispersie al acesteia.

Se conturează astfel ideea de câmp politic, unde se cristalizează acțiuni direcționate cu scopuri bine definite, implementate prin mesaje receptorilor, cu ajutorul unui palier foarte bogat de tehnici şi metode, D. Wolton, dă o definiție restrictivă acestui fenomen, separându-l de marketingul politici, sau mediatizarea politicii, pentru autoare, comunicarea politică este: „spațiul în care se schimbă discursurile contradictorii a trei actori care au legitimație de a se exprima public asupra politicii şi care sunt:

1. oamenii politici;
2. ziariştii (mass-media);
3. opinia publică prin intermediul sondajelor de opinie[22]”.

Fiecare dintre cei trei actori dispune de un mod specific de legitimare în spațiul public: legitimarea reprezentativă (pentru partide şi oameni politici); legitimarea statistică (ştiințifică) pentru sondaje şi opinia publică; legitimarea deținerii şi utilizării informației (pentru media şi profesioniştii acestora – ziariştii). Alături de rolul lor de transmitere a informațiilor, mijloacele mass-media au atât un rol formator de opinii şi păreri, prin creionarea unui anumit tip de profil, amplificând sau minimizând un anumit tip de masaj politic, cât şi unul de direcționare al informațiilor, spre anumite grupuri țintă. Prin prisma acestor roluri, în special pe parcursul campaniilor electorale, este foarte greu de menținut caracterul obiectiv al informațiilor transmise de către mass-media.

Mijloacele mass-media sunt totuşi foarte benefice, pentru că prin intermediul lor se realizează legătura reciprocă dintre actorii politici şi opinia publică, legătură care are un rol fundamental în menținerea sistemelor democratice.

Comunicarea politică este o formă a comunicării prin intermediul căreia se transmit intenționat şi direcționat mesaje având conținut politic, mesaje transmise prin intermediul mijloacelor de comunicare şi acțiuni, transfer şi contra-transfer

[21] Ghilezan, M., **Cum să reuşeşti în viața politică**. Manual de campanie electorală, Editura Active Vision, Bucureşti, 2000, p, 97.

[22] Tran, V., Stăncingelu, I., **Teoria Comunicării**, Editura SNSPA, Facultatea de Comunicare şi Relații Publice, Bucureşti, 2001. p,158.

informațional care se realizează într-un câmp sau într-un spațiu de acțiune bine definit, într-o anumită perioadă de timp, folosindu-se tehnici şi metode de formare a imaginilor actorilor politici specifice publicității politice şi care are drept scop principal realizarea unei legături pe cât posibil între actorii politici şi opinia publică şi invers. Comunicarea politică este un produs al spațiului public în măsura în care mediatizarea a devenit un proces constitutiv tuturor practicilor publice, inclusiv politicului.

Bibliografie:

[1]. BECIU, Camelia, **Comunicarea politică**, Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2002.

[2]. DOMENACH, Jean, **Propaganda politică**, Editura Institutul European, Iaşi, 2004.

[3]. FRUMUŞANI, Rovența Daniela, **Analiza Discursului – ipoteze şi ipostaze**, Editura Tritonic, Bucureşti, 2004.

[4]. GERSTLE, Jacques, **Comunicarea politică**, Editura Institutul European, Iaşi, 2002.

[5]. HENTEA, Călin, **Propagandă fără frontiere**, Editura Nemira, Bucureşti, 2000.

[6]. KAPFERER, Jean-Noel, **Căile persuasiunii – modul de influențare a comportamentelor prin mass-media şi publicitate**, Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2002.

[7]. STOICIU, Andrei, **Comunicarea politică, Cum se vând idei şi oameni,** Editura Humanitas, Libre, Bucureşti, 2000.

[8]. SCHWARTENBURG, Gerard Buger, **Statul spectacol**, Editura Scripta, Bucureşti, 1995.

PARTICULARITĂȚI ALE COMUNICĂRII ÎN INTERIORUL SISTEMULUI MILITAR

Ioana Valeria ALEXE*

There's no doubt that into the military organization the communication influences into a high degree the organizing, function and its reproduction. The communication into the military system represents an essential form of adapting the military organization to the fast changes from the extern environment. The process of Army's modernization determines the need to improve the communication process into the military structures, inside them and also among them and the civil society components.

Comunicarea şi tehnicile de comunicare sunt de extremă utilitate în chiar interiorul organizației militare. Comunicarea internă este domeniul cel mai complex şi mai dificil decât orice strategie de comunicare. Oamenii simt nevoia să ştie, din surse sigure şi nu din zvonuri, care sunt problemele cele mai importante ale organizației din care fac parte, care sunt proiectele de schimbare şi perspectivele de evoluție ale acesteia.

Ştiințele şi procedeele comunicării au o evoluție impetuoasă în armată şi în întreaga societate. Într-o lume dominată de interese divergente, când dialogul, interviul, comunicatul sau conferința de presă, dreptul la replică, articolul, ştirea, imaginea etc. întind tot felul de capcane, trebuie stăpânită foarte bine „arta comunicării" pentru a le putea descifra sensul şi contracara.

Din studiile făcute, personalul de conducere utilizează în organizația militară circa 60-80% din timpul de muncă pentru diverse forme ale comunicării; de aceea, în instituțiile de învățământ militar din toată lumea, comunicarea constituie o disciplină independentă, având şi o teorie proprie: teoria generală a comunicării.

1. Rolul comunicării în organizația militară

Importanța comunicării organizaționale derivă din faptul că organizația militară, ca sistem cibernetic, trebuie să aibă capacitatea de autoreglare. Instituția armatei nu exista intr-un habitat artificial si izolat, ci este parte integranta a societății care a creat-o si pe care o serveşte. În acest context, se impun precizate două aspecte deosebit de importante. În primul rând, teoria şi practica managerială evidențiază două tipuri ideale de structuri organizatorice, constituind extremele unei axe, de-a lungul cărora pot fi plasate majoritatea organizațiilor: tipul mecanicist, adaptat la condiții relativ instabile şi tipul organic sau organicist adaptat la condiții relativ stabile, atunci când nu apar continuu probleme noi. În cazul tipului mecanicist, problemele şi sarcinile conducerii sunt descompuse în componente specializate pentru compartimente, în cadrul cărora, fiecărui individ i se atribuie o sarcină bine definită. Există o ierarhie clară de control, iar responsabilitatea pentru competență generală şi coordonare revine managementului de nivel superior. Comunicarea

* **Asistent universitar doctorand, Universitatea Hyperion din Bucureşti, Facultatea de Ştiințe Politice, Sociologie şi Relații Internaționale**

verbală şi interacţiunea între superiori şi subordonaţi este accentuată, insistându-se pe loialitatea faţă de organizaţie şi pe ascultarea superiorilor.

În cazul tipului organic, problemele noi, neputând fi descompuse şi nici distribuite spre rezolvare specialiştilor, impun o continuă ajustare şi nedefinire a sarcinilor individuale, iar latura contributivă a cunoştinţelor specialistului este lărgită în detrimentul laturii restrictive. Informaţiile şi recomandările înlocuiesc sarcinile şi ordinele primite. În acest tip de organizaţie nu se întâlnesc organigrame. Fie şi succinta caracterizare a celor două tipuri de structuri organizaţionale oferă suficiente argumente pentru a include structura organizaţiei militare în primul tip prezentat. Ca organizaţie mecanicistă, instituţia militară se confruntă în prezent cu un mediu extrem de dinamic, întrucât societatea civilă cunoaşte o perpetuă schimbare, mult accelerată la acest sfârşit şi început de mileniu. Această evoluţie a mediului are repercusiuni imediate şi directe asupra armatei, obligând-o să se adapteze. Legătura organizaţie militară – societate civilă implică, cu siguranţă, comunicarea.

În al doilea rând, trebuie evidenţiate modalităţile prin care organizaţia militară, ca organizaţie mecanicistă, va reuşi să facă faţă noilor probleme ale schimbării, inovaţiei şi incertitudinii, în condiţiile sprijinirii în continuare pe o structură birocratică formală.

În mod concret, organizaţia militară poate opta pentru una din următoarele reacţii, care să-i permită eficientizarea demersului comunicaţional cu societatea:

- să dezvolte sistemul figurii ambigue al unei ierarhii oficiale şi un sistem, nerecunoscut formal, de relaţii intre comandatul organizaţiei militare şi alte câteva persoane aflate în diferite poziţii ale structurii manageriale ale societăţii;
- să facă faţă problemelor de comunicare prin diversificarea structurii ierarhice birocratice, creând o nouă funcţie sau un nou compartiment;
- să folosească sistemul super-personal sau de comitet (comitetul este metoda tradiţională de rezolvare a problemelor temporale, care nu pot fi rezolvate individual fără a fi afectat echilibrul puterii).

În plan practic, adoptarea acestei modalităţi presupune includerea în structura organizatorică a organizaţiei militare – la nivel strategic şi tactic (Statul Major General, statele majore ale categoriilor de forţe armate, corpuri de armată, brigăzi şi instituţii de învăţământ militar) - a unor funcţii sau compartimente ale mediului extern. Fără aceste elemente structurale, organismul militar va rămâne „îngheţat” în forme depăşite şi ineficiente. Activitatea componentelor sale va fi afectată de influenţa negativă a factorilor ca: persistenţa unei structuri organizaţionale adecvate unei faze anterioare de dezvoltare; natura devotamentului membrilor organizaţiei faţă de carierele lor, faţă de subunităţile lor specializate, devotament adesea mai puternic decât obligaţiile faţă de organizaţia militară ca întreg.

În cea de-a doua ipostază, importanţa comunicării intrapersonale, interpersonale şi de grup derivă din faptul că organismul militar este un organism viu, dinamic, format din indivizi care cunosc transformări continue. Funcţionarea organizaţiei militare este rezultanta acţiunii simultane a cel puţin trei tipuri de sisteme sociale: sistemul autorităţii funcţionale, sisteme cooperative de persoane şi sistemul politic al organizaţiei militare. Impactul deciziilor adoptate intr-o organizaţie militară va depinde de coordonarea celor trei sisteme, coordonare ce are ca fundament practic

comunicarea. În acest context, comunicarea apare ca o confruntare a opiniilor în scopul transmiterii informaţiilor, instaurării încrederii, evitării inducerii în eroare sau omisiunii în comportament. Această definiţie evidenţiază că o comunicare eficientă reprezintă atât un proces, cât şi o interacţiune comportamentală.

2. Caracteristici ale comunicării în organizaţia militară

Procesul de comunicare în organizaţia militară are aceleaşi componente ca procesul de comunicare din orice organizaţie. Cu toate acestea, pentru fiecare tip de comunicare există caracteristici specifice domeniului militar.

Comunicarea verticală se realizează între diferite niveluri de conducere şi între comandanţi şi subordonaţii lor. Acest tip de comunicare este deosebit de intensă. Ea trebuie să se concentreze asupra motivaţiei primitorului de mesaje (a subordonatului), având în vedere de la început valorile, convingerile şi aspiraţiile acestuia; în acest caz, subalternul are acces la experienţa, care ii dă posibilitatea să înţeleagă ce are de făcut cu privire la priorităţi, opţiuni, selectarea între ceea ce vrea să întreprindă şi cerinţele situaţiei. Este posibil ca el să aibă altă viziune decât şeful său, însă va dobândi înţelegerea faptului că această situaţie nu este creaţia superiorului său, ci a realităţii mediului militar. Se întâlneşte în special în reţeaua de comunicare în stea.

Comunicarea orizontală are loc între comandanţi şi executanţii aflaţi pe acelaşi nivel ierarhic (comandanţi de companie, comandanţi de pluton etc.). Este specifică reţelei de tip cerc, care asigură interdependenţa de acţiune a membrilor organizaţiei militare, precum si stabilirea unor relaţii de bună colaborare şi a unui climat socio-afectiv plăcut.

Comunicarea oblică se realizează între cadre care se situează pe niveluri diferite şi operează cu diferite activităţi (biroul pregătirii pentru luptă cu biroul logistic etc.). Este specifică reţelei de comunicare în "y".

În activitatea practică a organizaţiilor militare reţelele prezentate mai sus nu se întâlnesc ca atare, dar servesc analizei reţelelor de comunicare complexe, făcute în următoarele scopuri:

- evidenţierea atmosferei existente în diferite structuri militare, concretizată în modul în care membrii acestora comunică între ei;
- evidenţierea modului de organizare şi funcţionare a grupurilor militare din diverse structuri ale organizaţiei militare;
- stabilirea corespondenţei logice dintre tipurile de reţele şi natura activităţii desfăşurate în organizaţia militară: pentru activităţile de rezolvare a situaţiilor tactice de ordin strategic, operativ şi tactic sunt indicate reţelele de tip cerc; pentru activităţile operative în care trebuie să se desfăşoare acţiuni energice sunt adecvate reţelele tip stea sau în „y”.

Reţeaua de comunicare are caracter formal în organizaţia militară şi este pusă la dispoziţie de către eşaloanele superioare, cunoscând o mare varietate de modele. În activitatea curentă mai intră în acţiune o structură de comunicare, care cuprinde ansamblul comunicărilor efectiv schimbate în organizaţia militară bazate pe alte canale decât cele din dotare, aceasta fiind formal-informală.

Reţelele şi structurile de comunicare presupun funcţionarea unui sistem de statute si roluri comunicaţionale pe care militarii ajung să şi le însuşească treptat.

Fiecare militar deține condiția dublă de emițător şi receptor. Când toate canalele dintr-o organizație sunt reciproce, se poate vorbi de prezența unei rețele simetrice sau omogene, prezentată în figura de mai jos:

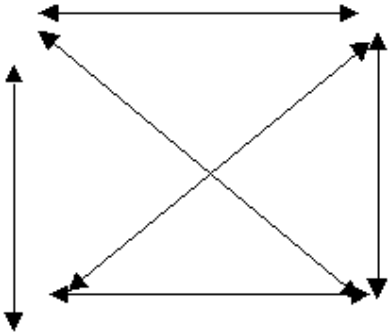

Fig. 1 Rețea omogenă

Apar totuşi diferențe între interlocutori: comunicarea mai grea sau mai uşoară, informații mai semnificative sau mai puțin semnificative etc. Apar astfel şi alte tipuri de rețele cum ar fi: rețea circulară, rețea diagonală, rețea centralizată:

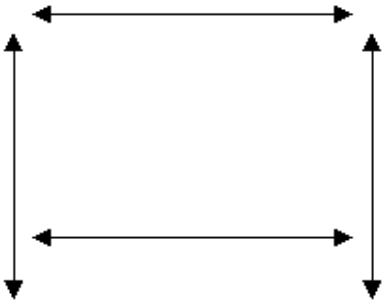

Fig. 2 Rețea circulară

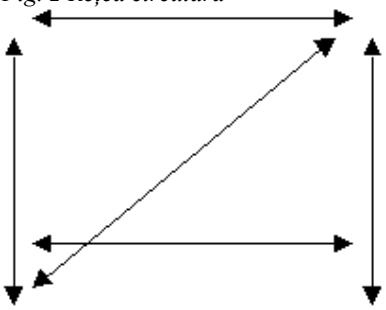

Fig. 3 Rețea diagonală

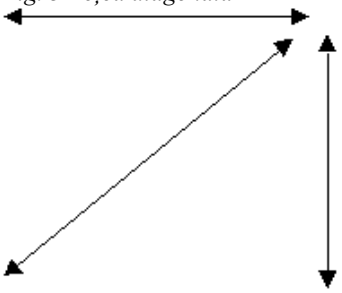

Fig. 4 Rețea centralizată

În rețeaua circulară, fiecare militar are valoarea de releu. Rețeaua diagonală adaugă la cea circulară o legătură diagonală, astfel că unii militari rămân cu rol de

releu iar ceilalţi îşi dispută rolul centralizatorului. În reţeaua centralizată, toţi militarii comunică informaţii unuia singur, care le controlează, ia decizia şi o comunică celorlalţi. O asemenea reţea de comunicare este întâlnită cu precădere în microgrupurile militare, ceea ce nu exclude prezenţa celorlalte tipuri mai ales în plan informal (unde poate exista o reţea dublu sau triplu centralizată). În microgrupurile formate din trei militari, reţelele omogenă, diagonală şi circulară se confundă:

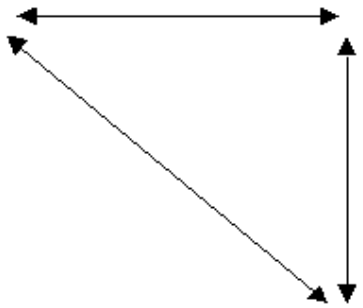

Fig. 5 Reţea de comunicare în microgrupurile militare

Structurile funcţionale de tip comunicaţional, ajungând să fie formal-informale, presupun traiectorii de comunicare complexe, cu o mare varietate de forme, frecvente şi amplitudini. Sunt necesare studii speciale care să stabilească structura optimă de comunicare în diferite tipuri de microgrupuri militare şi în diferite situaţii ale câmpului de luptă. Apar probleme legate de viteza şi păstrarea integrităţii mesajului transmis, securizarea informaţiilor, tipurile şi proporţiile intervenţiilor (ordin, informare, utilizarea informaţiilor, întrebare, răspuns, apreciere), dinamica desfăşurării comunicaţiilor etc. Având în vedere numeroasele specificităţi ale procesului de comunicare interpersonală şi de grup din organizaţia militară ne vom opri pentru o prezentare succintă.

3. Comunicarea interpersonală în organizaţia militară

Comunicarea interpersonală reprezintă un proces care se desfăşoară între două persoane, prezentând următoarele etape distincte: stimulul, atenţia, filtrarea şi completarea interacţiunii. Pentru organizaţia militară, eficientizarea comunicării interpersonale presupune existenţa feed-back-ului. Pornind de la premisa că nu întotdeauna dorim să spunem ceea ce cuvintele noastre exprimă sau nu înţelegem ceea ce auzim sau citim, feed-back-ul este o componentă vitală a efortului nostru comunicaţional. Feed-back-ul reprezintă informaţia care semnalizează dacă ne-am făcut înţeleşi. El ne informează ce a recepţionat, interpretat şi înţeles cealaltă persoană din mesajul nostru şi cât de eficienţi am fost în rolul de emiţători/ codificatori.

Din nefericire, multor conducători militari le este frică de feed-back, iar alţii cred că nu au nevoie de el. Ori, atunci când nu se acordă nici o atenţie feed-back-ului, nu este generată nici o reacţie şi, în consecinţă, nu se impune nici o îmbunătăţire în comportamentul emiţătorului sau în calitatea relaţiilor dintre el şi receptor.

Un subordonat supus unui climat de muncă generator de anxietate îşi va dezvolta un comportament defensiv, spre deosebire de persoana care, având la

îndemână resursele necesare si sprijinul corespunzător din partea conducerii, va utiliza feed-back-ul pentru îmbunătățirea procesului de comunicare interpersonală.

Comunicarea de grup în organizația militară

Comunicarea de grup are rol determinant în elaborarea, transmiterea şi operaționalizarea deciziilor manageriale din organizația militară. Pentru a avea o comunicare de grup eficientă trebuie să ținem seama de natura grupului.

În organizația militară, colectivitățile umane se împart în două categorii: agregatele şi grupurile funcționale.

Un agregat reprezintă un număr de indivizi care, din întâmplare se afla în acelaşi loc, în acelaşi moment, probabil desfăşurând aceeaşi activitate, dar nu neapărat în acelaşi scop şi, sigur, nu în mod colectiv. Un grup funcțional reprezintă doi sau mai mulți indivizi care se află în interacțiune în mod intenționat în încercarea de a îndeplini un obiectiv comun.

În cadrul organizației militare, grupurile acționează ca intermediari între individ şi societate şi influențează individul prin valorile acceptate şi prin standardul comportamental al grupului căruia ii aparține.

În procesul comunicațional, conducătorul militar va trebui să țină cont de caracteristicile grupului, respectiv structură, coeziune, compunere, dimensiune, rol. Şi în cazul comunicării interpersonale, şi în cel al comunicării de grup, conducătorul militar poate influența calitatea comunicării, atât în calitatea sa de inițiator şi coordonator al comunicării (emițător), cât şi în cea de receptor. La emițător, existența unor dificultăți în capacitatea sa de transmitere a informațiilor poate influența negativ procesul comunicațional datorită următoarelor cauze:

- insuficiența documentare;
- tendința de a transforma dialogul în monolog;
- stereotipiile în modalitățile de transmitere şi prezentare a informațiilor;
- utilizarea unui limbaj neadecvat persoanei care negociază mesajul;
- utilizarea tonului ridicat;
- iritabilitate;
- lipsa de atenție sau de abilitate în dirijarea şi controlul dialogului.

Ca receptor, conducătorul militar poate influența negativ procesul comunicațional datorită unor deficiențe în capacitatea sa de ascultare, cum ar fi:

- lipsa de respect față de personalitatea interlocutorilor;
- capacitatea redusă de concentrare asupra fondului problemei;
- persistența ideii că cei din subordine nu pot avea sugestii bune pentru rezolvarea unei probleme;
- tendința de a interveni în timpul expunerii şi de a prezenta exact varianta contrară;
- rezistența față de introducerea unor idei noi.

La rândul lor, executanții pot influența comunicarea atât în postura de emițători, cât şi în postura de receptori, fie din cauza unor deficiențe care au ca sursă dorința de securitate sau lipsa implicării în viața organizației, fie din cauza lipsei capacității de ascultare.

Dificultățile de studiere şi de stăpânire a proceselor de comunicare, potrivit nevoilor concrete ale îndeplinirii funcției de coordonare sunt determinate în special de imperfecțiunile existente în ceea ce priveşte semantica mesajelor şi tendința oamenilor de a percepe şi interpreta comunicarea în mod subiectiv, prin prisma nevoilor şi motivațiilor, sub influența stărilor emoționale şi a sentimentelor proprii.

4. Comunicare şi percepție în organizația militară

Procesele de comunicare sunt indispensabile pentru influențarea educativă a militarilor, pentru realizarea coeziunii subunităților, unităților şi marilor unități, precum şi a cooperării dintre acestea. Acestea demonstrează că liderul militar trebuie să stăpânească informația la un nivel adecvat şi să o folosească ca orice altă resursă pe care o are la dispoziție. El trebuie să fie un manager eficient al informației, pentru a putea optimiza procesul comunicării în organizația pe care o comanda.

Din practica cotidiană cunoaştem că liderii militari, împreună cu organizațiile lor, se angajează într-o varietate mare de activități de comunicare prin vehicularea continuă a informației, atât pe verticală, cât şi pe orizontala acestora. În acest fel, informația se instituie ca un liant între conducerea rațională eficientă şi atingerea scopului acțiunii, fie ca o misiune de luptă, fie finalizarea unui obiectiv educațional. Numai un lider bine informat poate evalua realist evoluția subunității sau unității pe care o comandă în efortul ei pentru îndeplinirea misiunii primite. Calitatea comunicării la nivelul organizației militare îi permite liderului acesteia să reducă incertitudinea ce planează asupra deciziilor sale, să ia hotărâri adecvate situației concrete şi să optimizeze cooperarea interumană şi organizațională. De asemenea, liderul militar trebuie să ştie să folosească comunicarea, cu seva ei – informația, ca pe un puternic factor motivațional, pentru toți membrii organizației militare, pentru ca militarul bine informat, indiferent de locul şi rolul sau în structura organizației, devenind astfel extrem de eficient în îndeplinirea misiunii sale. Comunicarea îi permite liderului militar realizarea oportună a feed-back-ului prin care el evaluează înțelegerea corectă a mesajelor transmise sub formă de ordine, dispoziții sau hotărâri.

Figura centrală în circulația informațiilor în cadrul organizației militare este comandantul. De aceea, el trebuie să înțeleagă şi să folosească bine limbajul, atât cel verbal cât şi cel nonverbal, pentru conducerea eficientă a organizației sale. Fără a înțelege puterea şi efectele limbajului, liderul militar nu poate opera în mod optim pentru a regla şi sincroniza eforturile individuale ale militarilor din subordine. În acest sens, el trebuie să fie un vorbitor convingător, un ascultător eficient şi un conducător capabil de a rezolva un conflict prin dialog. Pentru aceasta, el trebuie să fie pregătit şi să-şi formeze deprinderile necesare comunicării eficiente.

Procesual, activitatea de comunicare în organizația militară constă în transmisia şi schimbul de mesaje (informații) între militari, în circulația de ordine şi comenzi, în împărtăşirea de stări afective şi judecăți de valoare, cu finalitate expresă de a obține efecte în procesul de instrucție, educație şi acțiune militară, în reprezentările şi opiniile membrilor organizațiilor militare.

Pe circuitul informației în organizație sau pe traseul comunicării interpersonale, pot surveni o serie de perturbări. Comunicarea organizațională şi interpersonală ascendentă, orizontală şi descendentă din organizația militară întâmpină dificultăți

datorită anumitor bariere ce produc filtraje, blocaje, distorsiuni şi bruiaje atât în transmiterea, cât şi în recepţionarea informaţiei.

Gradul militar. Pentru raportul comunicaţional specific organizaţiei militare, gradul se află în fruntea listei obstacolelor. Pe de o parte, ne simţim blocaţi, nu găsim argumentele necesare atunci când discutăm cu superiorii în grad iar, pe de altă parte, suntem nerăbdători şi pripiţi în dialog cu cei mici în grad. De fapt, gradul militar şi exercitarea unei funcţii de comandă (şi nu trebuie să fie neapărat ierarhic superioară) se află mai mult sau mai puţin sub influenţa a ceea ce psihologii numesc „sindromul puterii".

Posibilitatea de a comanda un grup de oameni, indiferent de mărimea lui, poate naşte, uneori, tendinţe autoritare, mentalităţi „superioare" şi comportamente cu accente de duritate. În ultimă instanţă, controlul şi frânarea acestor atitudini sunt asigurate de standardul cultural al celui în cauză, care ii poate oferi premisele unui dialog neîngrădit de orgolii sau dorinţa de a părea superior.

Logica incertă. Un document scris clar şi cu punctuaţie corectă sau un discurs realizat într-un limbaj elevat devin, atunci când rigoarea lor logică este incertă, un lucru neplăcut de receptat. Datorită acestui fapt, este necesar să structurăm logic informaţiile pe care dorim să le transmitem şi să respectăm regulile comunicării scrise sau vorbite. Spre exemplu: cuvântări, informări sau rapoarte dezlânate, fără scopuri bine precizate, fac comunicarea lipsită de eficienţă.

Greşelile gramaticale. Orice îndoială asupra corectitudinii gramaticale sau lexicale trebuie soluţionată personal, prin apelul la manualul de gramatică sau la dicţionare. În acest mod se înlătură un posibil factor de neînţelegere, de fractură logică a ceea ce se comunică.

Stilul defensiv versus stilul suportiv. Sunt câteva atitudini din partea unor şefi care determină la subordonaţii cu care intră în comunicare un comportament defensiv. Principalele atitudini de acest gen sunt: evaluare, control, strategie, superioritate şi certitudine. În declanşarea unui comportament suportiv, principalele atitudini ale stilului de conducere sunt: descriere, orientare, spontaneitate, simpatie, înţelegere, egalitate, flexibilitate. Pentru discernerea diferenţei între cele două stiluri, vom analiza primele trei perechi de atitudini ce caracterizează fiecare stil în parte.

Astfel, perechea evaluare-descriere are în vedere atitudinea şefului care transmite informaţia de a evalua apriori fie o anumită situaţie, un eveniment etc., fie capacitatea subordonatului care recepţionează, fapt ce îl va determina pe acesta din urmă să adopte un comportament defensiv, în timp ce prezentarea obiectivă a situaţiei, analiza cauzală a evenimentului vor stimula procesul de comunicare şi vor incita receptorul să sprijine eforturile de rezolvare a problemei.

Perechea control-orientare diferenţiază între atitudinile unor şefi care, în procesul de comunicare, îşi manifestă tendinţa de a controla activitatea partenerilor de dialog subordonaţi, determinând astfel, din partea acestora din urmă, o rezistenţă mai mult sau mai puţin manifestată, dar cu certe efecte negative asupra comunicării; atitudinea care sugerează necesitatea cooperării tuturor atât şefi, cât şi subordonaţi implicaţi în stabilirea problemelor şi în rezolvarea acestora va stimula eforturile şi va stimula comunicarea.

Perechea strategie-spontaneitate se referă la modalitatea în care se face prezentarea unei probleme, ca şi cum pentru şef este clară strategia rezolvării ei, fapt ce creează, de asemenea, rezistență din partea celor ce recepționează şi îi obligă să se comporte defensiv, în timp ce căutarea în comun, spontană a soluțiilor va câştiga sprijinul deplin al acestora.

Circulația informației între transmițător şi receptor în organizația militară, înțelegerea corectă a mesajelor nu sunt stânjenite numai de barierele comunicaționale prezentate, ci şi de aşa numitele „distorsiuni perceptive".

Efectul halo. Prima impresie asupra unei persoane duce la evaluări pozitive şi negative care influențează percepția şi spusele acesteia şi în situațiile următoare, afectând, astfel, intercomunicarea prin prezența unor judecăți de valoare care, de fapt, nu mai corespund cu atitudinea şi comportamentul actual al acelei persoane. Avem de-a face cu aşa-numitul „efect halo", ce înconjoară ca un „nimb" o persoană, lucru ce ne face ca, uneori, să refuzăm, să acceptăm că ea poate greşi, când primele impresii au fost pozitive sau stăruim a o menține sub judecăți negative, chiar dacă aceasta a avut realizări remarcabile. Spre exemplu, la unele controale şi verificări ce se fac la orele de instrucție sau asupra activității unui ofițer, de multe ori, planează asupra aprecierii impresiile anterioare sau recepționăm mereu discursul unui şef sub semnul imaginii formate cu ocazia primului contact cu acesta, lucru ce poate altera înțelegerea corectă a mesajului transmis de şeful în cauză.

Percepția defensivă este o altă față a distorsiunii. Dacă unui şef i se raportează ceva despre o subunitate ce clatină percepția sa anterioară despre aceasta, este posibil ca dialogul să fie refuzat în virtutea impresiilor sale anterioare sau să încerce să raționalizeze fenomenul prin explicații cauzale ce plasează cele întâmplate în altă parte şi nu în activitatea desfăşurată în subunitatea respectivă. Avem de-a face cu tendința de a auzi numai ce vrem sau ne-am obişnuit să auzim, să ignorăm, pur şi simplu, informațiile ce vin în dezacord cu ceea ce cunoaştem. Percepția defensivă se manifestă ca un factor de rezistență la schimbare, ea fiind prezentă în modul de a recepta ideile noi, modificările de orice natură în desfăşurarea activităților, fiind un semn ce pune în evidență existența la persoana în cauză a unor mecanisme conservatoare, inerțiale.

Polarizarea percepției reprezintă tendința obişnuită de a identifica calitățile persoanelor şi mesajelor acestora în cuvinte ce denotă extreme (bun - rău, interesant - plictisitor, instruit - neinstruit etc.). Cu alte cuvinte, avem de-a face cu înțelegeri luminoase sau întunecate, ce ignoră paleta largă a griului, care este atât de bogată în informații. Este un fel de a judeca comod, facil, care nu presupune efort intelectual şi care nu este productiv pentru comunicarea interumană, fiind restrictiv în realizarea consensului ideatic ce asigură un dialog eficient.

Succesul comunicării în organizația militară depinde astfel, în mod decisiv, de comandantul acesteia, care trebuie să fie un adevărat manager al sistemului comunicațional al organizației sale, iar acest lucru presupune un efort continuu din partea lui pentru acumularea de cunoştințe şi formarea de deprinderi în comunicarea organizațională şi interpersonală.

5. Negocierea în organizația militară

Comunicarea umană este de tip tranzacțional, prin care oamenii transferă energii, emoții, sentimente şi schimbă semnificații. Ea are întotdeauna un scop, acela de a-l face pe interlocutor sa simtă, să gândească sau să se comporte într-un anumit fel.

În sens larg, negocierea apare ca o formă concentrată şi interactivă de comunicare interumană în care două sau mai multe părți aflate în dezacord urmăresc să ajungă la o înțelegere care rezolvă o problemă comună. Înțelegerea părților poate fi un simplu acord verbal, consolidat printr-o strângere de mână, poate fi un consens tacit, o minută, o scrisoare de intenție sau un protocol, redactate în grabă, poate fi o convenție sau un contract, redactate cu respectarea unor proceduri şi uzanțe comune, dar mai poate însemna un armistițiu, un pact sau un tratat internațional, redactate cu respectarea unor proceduri şi uzanțe speciale.

Prin negociere înțelegem orice formă de confruntare nearmată prin care două sau mai multe părți cu interese şi poziții contradictorii, dar complementare, urmăresc să ajungă la un angajament reciproc avantajos ai cărui termeni nu sunt cunoscuți de la început.

În această confruntare, în mod principial şi loial, sunt aduse argumente şi probe, sunt formulate pretenții şi obiecții, sunt făcute concesii şi compromisuri pentru a evita atât ruperea relațiilor, cât şi conflictul armat. Negocierea permite crearea, menținerea sau dezvoltarea unei relații interumane sau sociale, în general, ca şi a unei relații de afaceri, de muncă sau diplomatice în particular. Negocierile nu urmăresc totdeauna, cu necesitate, rezultate manifestate în direcția unei înțelegeri. Adesea, ele sunt purtate pentru efectele lor colaterale cum ar fi: menținerea contactului, câştigarea de timp, împiedicarea deteriorării situației în conflict. În afară de acestea, întâlnirile negociatorilor pot fi privite ca un canal potențial de comunicări urgente în situații de criză.

Considerăm că toate formele de negocieri, indiferent de gradul lor de explicitate, au ca notă comună – comunicarea. Absența comunicării poate fi considerată ca un semn alarmant al imposibilității de desfăşurare a negocierii, după cum prezența sa este un indiciu al şanselor ca negocierea să se producă. În acelaşi timp, trebuie să acordăm suficientă grijă climatului de discreție şi de construcție graduală temeinică.

În procesul negocierilor, poziția negociatorului reprezintă o valoare subiectivă, în chip substanțial importantă. În domeniul militar, valoarea subiectivă a negociatorului joacă un rol capital. Dacă despre negocieri diverse s-a scris în nenumărate rânduri, în domeniul militar nu s-au abordat negocierile poate şi pentru faptul că multe au un caracter „confidențial”. Un negociator militar, mai mult decât alți negociatori trebuie să dovedească corectitudine şi sinceritate. O altă trăsătură este exactitatea, nu atât în sensul ei intelectual, cât mai ales în cel moral. Aproape în toate situațiile, consideram că trebuie să întrunească o calitate compusă din trei elemente care se împletesc: calmul, răbdarea şi perseverența.

În domeniul militar există un ritm propriu al negocierilor. Tratatele, înțelegerile, alianțele, stabilirea condițiilor de participare la activități militare

multinaționale nu se desfăşoară la voia întâmplării. De aceea, o calitate specifică a negociatorului militar este simțul oportunității sau al momentului. Neconcordanța dintre ritmul negocierilor şi acela al evenimentelor poate duce la eşec. Unele negocieri sunt lente fiindcă aşa cere procesul de maturizare a condițiilor de reuşită. Nu numai momentul deschiderii negocierilor şi al începerii fiecărei fraze reclamă o pricepere şi o experiență deosebită din partea negociatorului militar, dar şi ritmul în care ei introduc şi gradează până la faza finală argumentele sau construiesc treptat schema evoluției.

În negociere, pentru a uşura drumul spre soluție şi acord, trebuie să dovedeşti spirit de cooperare. Pentru aceasta este nevoie de încredere, constructivitate, spirit de echipă şi elasticitate. În practică este dificil, chiar foarte dificil, pentru că negociatorul militar urmăreşte întotdeauna atingerea scopurilor instituției pe care o reprezintă, interesele armatei, care se confundă cu interesele statului român.

Negociatorul militar este pus in situația de a face rapid însumări de fapte, argumente şi elemente fundamentale şi de a fi obligat să integreze cu aceeaşi rapiditate, în cursul discuțiilor, părți fragmentare de date şi informații. El trebuie să cunoască problema asupra căreia se poartă discuția şi pentru aceasta este nevoie de ani mulți de pregătire pentru cunoaşterea profundă a fenomenului militar în general şi a problemelor de alianțe, tratate, tehnica militară etc.

În concluzie, însumând aceste calități, negociatorul militar poate să ajungă la ceea ce este esențial în tehnica negocierilor, la capacitatea de a mânui şi valorifica strategiile părții sale, astfel încât să obțină maximum de beneficiu.

Bibliografie:

[1]. ARĂDĂVOAICEI, Gh., **Comandantul**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 1994.

[2]. BRETON, Ph., **L'utopie de la communication,** La Decouverte, Paris, 1992. CASTEL, F., **La revolution communicationelle: les enjeux du multimedia,** L'Harmattan, Paris, 1995.

[3]. CÂNDEA, R., CÂNDEA, D., **Comunicare managerială - concepte, deprinderi, strategii,** Editura Expert, Bucureşti, 1996.

[4]. HABERMAS, I., **Cunoaştere şi comunicare,** Editura Politică, Bucureşti, 1983.

[5]. ROTARU, N., **Comunicarea în organizațiile militare,** Editura Tritonic, Bucureşti, 2005.

[6]. ROTARU, N., **Criză şi dialog,** Editura Rao, Bucureşti, 2003.

[7]. SCOTT, B., **Arta negocierilor,** Editura Tehnică, Bucureşti, 1996.

[8]. STANTON, N., **Comunicarea**, Editura Ştiință şi tehnică, Bucureşti, 1995.

SCHIMBAREA MODULUI DE DESFĂŞURARE A ACŢIUNILOR MILITARE - CONSECINŢĂ DIRECTĂ A DEZVOLTĂRII FĂRĂ PRECEDENT A TEHNOLOGIEI INFORMAŢIEI ŞI COMUNICAŢIILOR

Mihai BĂLŢĂTESCU *

Modern military operations require not only the high-tech equipment, including especially weapon, sensor, communication, and information processing technologies, but also flexible structures and especially military doctrine, which is an institutionalized vision within military organizations that predicts how the material tools of war will be used on the future battlefield. Success in future warfare conflicts will depend largely on how quickly and how effectively different technologies can be implemented in the battlefield. The purpose of this article is to stress the pivotal role of modern technology in modern warfare.

Introducere

O mare parte a specialiştilor militari a scos în evidenţă faptul că modul de desfăşurare a conflictelor militare a suferit o schimbare majoră, determinată în primul rând de capacităţile de colectare, analiză şi sintetiză, diseminare şi transmitere de informaţii la toate eşaloanele.

Era informaţională, ale cărei caracteristici distinctive constau în dependenţa de electronică şi în manipularea, prelucrarea şi schimbul de informaţii cu viteza luminii, a produs schimbări fundamentale în toate domeniile de activitate, îndeosebi în cel militar. Asocierea între putere şi informaţie constituie o realitate obiectivă a zilelor noastre, iar armata care nu este capabilă să o folosească devine o victimă sigură, întrucât nu va fi pregătită să deţină niciodată avantajul informaţional, condiţie principală pentru obţinerea succesului în acţiunile militare moderne.

Primatul informaţiei şi al tehnologiei a devenit, în viziunea numeroşilor specialişti militari, indiscutabil. Informaţia este considerată astăzi a cincea dimensiune a războiului, pe lângă uscat, apă, aer şi spaţiul cosmic.

Informaţia – baza procesului de comandă şi control

Dintre toţi factorii de putere, informaţia este cea care se poate transmite cu cea mai mare uşurinţă şi rapiditate, fiind inepuizabilă şi dobândind valoare strategică prin prelucrare, constituind totodată baza procesului de comandă şi control. De altfel, majoritatea sistemelor de comandă şi control se bazează, în prezent, pe comunicaţii de mare viteză şi calculatoare. Rezultă astfel că, această infrastructură informaţională, cunoscută şi cu denumirea de „infosferă” se va afla în centrul acţiunilor militare viitoare şi persoanele sau sistemele implicate în procesul de comandă şi control vor fi identificate ca principale ţinte, iar neutralizarea lor va fi cheia spre succes.

Acţiunile îndreptate împotriva infosferei inamicului nu trebuie să fie neapărat violente. Drept exemplu, o conferinţă de presă televizată a unui şef de stat advers poate fi „alterată”, putându-se chiar schimba conţinutul mesajului transmis. Un alt

* **Ofiţer 2, Direcţia personal şi mobilizare, Statul Major General**

exemplu îl poate reprezenta atacul informatic aupra sistemului bancar al unei ţări, inducând neîncrederea în moneda naţională sau chiar în economia naţională, având o mulţime de efecte colaterale şi de durată.

Pe de altă parte, trebuie analizate şi efectele pe care le pot avea acţiunile militare împotriva unui inamic care are sisteme informaţionale insuficient dezvoltate, sau chiar care nu se bazează deloc pe acestea. Astfel, exemple ca Războiul din Vietnam sau acţiunile militare ale SUA din Somalia în 1992, ne demonstrează că avansul tehnologic şi doctrinar în faţa unui adversar care nu se bazează pe tehnologie avansată este irelevant în condiţiile reale ale câmpului de luptă.

Amploarea, rapiditatea şi dinamismul acţiunilor militare în războiul modern au dus la creşterea considerabilă a cantităţii de informaţii şi totodată la o reducere a timpului la dispoziţie pentru culegerea, prelucrarea şi analiza acestora. De aceea, impactul pe care îl are revoluţia tehnico-ştiinţifică şi tehnologică contemporană asupra acţiunilor militare moderne şi, în special, rolul avut de informaţie în cadrul conflictului armat, au drept rezultantă transformarea superiorităţii informaţionale în putere de luptă.

În orice activitate managerială, dar mai ales, în acţiunile militare, abilitatea unei structuri de a executa cu succes o misiune, în concordanţă cu legile obiective ce acţionează în domeniul respectiv, depinde în mare măsură de gradul de satisfacere a nevoii de informaţii şi de posibilităţile de obţinere a avantajului informaţional, determinate de capacităţile informaţionale puse la dispoziţie.

De-a lungul istoriei, factorii de conducere din domeniul militar au reacţionat diferit la noile tehnologii. O parte din ei a optat să pună noile tehnologii la baza desfăşurării activităţilor curente, utilizând noile tehnologii pentru îmbunătăţirea activităţii desfăşurate. Alţii au recunoscut că aceleaşi tehnologii noi conduc la o schimbare fundamentală. Pentru a putea beneficia în totalitate de noile tehnologii, ei s-au reorganizat, au schimbat doctrina şi organizarea lor. Procedând astfel, ei au câştigat avantaje substanţiale pe câmpul de luptă faţă de cei care, numai au adoptat noile tehnologii, aplicând doctrina existentă. Specialiştii militari, care au studiat intens conflictele militare recente, au scos în evidenţă faptul că, în legătură cu strategia militară, arta războiului se manifestă prin a bruia cu precizie claritatea actelor inamicului, destabilizându-l şi determinându-l să comită erori printr-o greşită evaluare a situaţiei întâlnite. La aceasta vor concura cu succes, în acţiunile militare viitoare, computerele şi sistemele informaţionale, diversele realizări tehnologice incluse în sisteme sofisticate de arme, implicarea umană regăsindu-se doar la nivel strategic sau al deciziei politice.

În conflictele militare viitoare focalizarea se va muta de pe soldat pe sistemele informaţionale folosite de inamic, iar principalele lovituri vor fi îndreptate împotriva infosferei inamicului, având drept rezultat o anihilare a sistemului de comandă şi control.

Revoluția în Probleme Militare (RMA) – combinarea avantajului tehnologic cu noile concepte operaționale

Strategia militară şi dezvoltarea armelor au cunoscut mai multe „revoluții" de-a lungul istoriei. Astfel, în secolul al XIV-lea este folosit în luptă, cu rezultate remarcabile, arcul cu săgeți, apoi sunt introduse armele de foc şi artileria în secolul al XV-lea, urmează războiul generalizat al lui Napoleon (leveé en masse), bazat pe conscripție, comunicațiile sunt revoluționate prin apariția şi utilizarea telegrafului, mecanizarea de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea conduce la apariția tancurilor, avioanelor şi submarinelor, şi poate, cea mai importantă este folosirea puterii atomice în domeniul militar, prin apariția armelor nucleare.

Revoluția în Probleme Militare (RMA) a atras atenția unui număr mare de cercetători şi analişti militari. În general, ea este definită drept o revoluție tehnico-militară care combină avantajul tehnologic (cercetare, sistemele C4ISR, bombele ghidate etc.) cu noile concepte operaționale (RBR, războiul informațional, operațiile întrunite rapide etc.), având drept rezultat o dominare totală a câmpului de luptă, care se manifestă chiar şi la nivel strategic.

RMA este totuşi diferită față de „revoluțiile militare" anterioare. Aceste revoluții sunt considerate de unii cercetători militari drept cumulative, cu impact asupra dezvoltării statului modern sau a societății. Pe de altă parte, RMA poate să conducă la înfrângerea adversarului (ex: conflictul din 1991, din Golful Persic), dar nu provoacă în mod necesar o schimbare a statului sau societății[1].

Conceptul RMA îşi are originea între anii 1970-1980, când şeful Marelui Stat Major al Uniunii Sovietice, mareşalul Nikolai Orgakov, în încercarea sa de a atrage atenția asupra decalajelor existente între Uniunea Sovietică şi țările dezvoltate din Vest, împreună cu alți analişti şi cercetători militari sovietici au folosit termenul de „revoluție tehnico-militară" pentru a defini dezvoltarea tehnologică, exprimată prin apariția senzorilor, componentelor electronice, avioanelor cu reacție, rachetelor balistice intercontinentale etc.[2]

Îngrijorarea sovieticilor era întemeiată, deoarece, ulterior NATO şi Statele Unite au pus în aplicare conceptul FOFA (Follow-on Forces Attack), care se baza tocmai pe acest avantaj tehnologic al Alianței, pentru a contracara raportul numeric de 1/3, favorabil Tratatului de la Varşovia, exprimat prin tancuri, artilerie şi resursă umană. Ulterior, un puternic susținător al conceptului RMA – Andrew Marshall, folosindu-se de argumentele lui Orgakov, a dat startul dezbaterii asupra revoluției în domeniul militar, concomitent cu găsirea soluțiilor pentru implementarea noului concept de către Statele Unite. În anul 1973, Marshall a pus bazele unui birou pentru strategii de rețea (ONA) în cadrul Departamentului Apărarii american, care a atras în timp mulți simpatizanți, o parte dintre ei ajungând, ulterior, în funcții de conducere în domeniul securității şi apărării americane.

---

[1] W. Murray, M. Knox, *The Dynamics of Military Revolutions 1320-2050,* New York, 2001.

[2] G. Chapman: An Introduction to the Revolution in Military Affairs, în: *Changing Threats to Global Security: Peace or Turmoil*. Proceedings XV International Amaldi Conferences, Helsinki, 2003.

În percepţia publică, ipotezele privind iminenţa unei revoluţii în domeniul militar au început să apară la începutul anilor `90, în Operaţia „Furtună în Deşert" din 1991, când SUA au întrebuinţat întregul arsenal de armamente cu mare precizie împotriva Irakului şi întreaga lume a putut să vadă efectele acestuia şi nivelul tehnologic avansat la care s-a ajuns. Utilizarea sistemelor de poziţionare globală prin satelit (GPS), a bombelor ghidate prin laser, lansate de „avioane-invizibile" şi acoperirea mediatică a întregului teatru de operaţii, au creat imaginea unui război „chirurgical", care nu a provocat daune colaterale majore. Atât politicienii, cât şi militarii au descoperit, după încheierea operaţiilor, potenţialul acelui nou tip de război.

În perioada ce a trecut după acest eveniment, discuţiile, analizele şi teoriile despre implicaţiile tehnologiilor erei informaţionale asupra pregătirii şi ducerii războaielor şi conflictelor s-au multiplicat în mod substanţial. În acelaşi timp, oamenii de ştiinţă, analiştii şi planificatorii din domeniul securităţii au recunoscut că implicaţiile noilor tehnologii pentru securitatea naţională şi politica de apărare se extind tot mai departe, dincolo de elementele caracteristice ale preciziei forţei. Ca urmare, doctrinele de apărare au început să fie modificate în concordanţă cu aceste capacităţi iminente, cu influenţă directă asupra modului de planificare şi conducere a acţiunilor militare.

Acţiunea militară, aşa cum este ea definită, în accepţiunea specialiştilor militari români, reprezintă ansamblul măsurilor şi activităţilor concepute, planificate şi desfăşurate de structurile militare pentru îndeplinirea misiunilor încredinţate, concretizate în forme de luptă armată, operaţii militare altele decât războiul sau alte forme asociate acestora.[3] Acţiunea militară se poate desfăşura prin folosirea armelor, sau în vederea folosirii lor, cu o structură complexă în care sunt cuprinse elemente militare, dar şi unele de altă natură, în special de factură politică, economică, diplomatică, psihologică şi tehnico-ştiinţifică.

Acţiunile militare moderne au caracter întrunit şi multinaţional (combinat), fiind concepute, planificate şi desfăşurate în comun de două sau mai multe categorii de forţe ale armatei, aparţinând mai multor ţări în cadrul unor alianţe sau coaliţii, sub o comandă unică şi cu un scop unitar.

Influenţa dezvoltării tehnologiei informaţiei şi comunicaţiilor asupra procesului de comandă şi control

Acţiunile militare întrunite sunt planificate şi desfăşurate pe trei niveluri: strategic, operativ şi tactic. Cele trei niveluri au la bază efectul dorit, precum şi/sau contribuţia pentru a atinge pentru a atinge obiectivele stabilite, ele nefiind legate de un nivel de comandă, înzestrare, mărimea şi tipul forţei.[4]

Analizând operaţiile întrunite, prin prisma operaţiilor în reţea, folosite în ultimul timp, ca rezultat direct al RMA şi al transformării în domeniul militar, constatăm că acestea se manifestă simultan la toate nivelurile ierarhice, de la cel tactic, până la cel strategic, ceea ce oferă comandanţilor condiţiile unei imagini mult

[3] ***, *Doctrina pentru operaţii întrunite ale Forţelor Armate*, Bucureşti, 2003, Anexa nr.1.
[4] ***, *Doctrina Armatei României*, Bucureşti, 2003, p.28.

mai clare a spațiului de luptă în timp real.[5] Această imagine completă a spațiului de luptă se realizează prin folosirea întregului spectru de informații, necesare exercitării comenzii şi controlului structurilor implicate în ducerea operațiilor. Astfel, pe lângă informațiile cu caracter militar sunt folosite şi informațiile din domeniile: politic, economic, diplomatic, social etc.

Forțele sunt desfăşurate şi întrebuințate, *la nivel strategic*, într-un cadru politic general, în paralel cu alte măsuri de natură diplomatică, socială, economică etc. Nivelul strategic este determinat de valoarea obiectivelor, nivelul conducerii, de forțele şi resursele angajate şi de spațiul în care se desfăşoară acțiunea întrunită. Informațiile de nivel strategic sunt analizate şi sintetizate de către structurile de comandă de nivel înalt: Preşedinție, Guvern, Parlament, Consiliul Suprem de Apărare al Țării (CSAT) şi Centrul național militar de comandă. Informațiile de nivel strategic reprezintă pilonul central al evaluării contribuției forțelor armate la îndeplinirea obiectivelor politice. În urma acestei evaluări autoritățile politice decid asupra intervenției militare, decizie care se concretizează prin Directiva de inițiere a planificării (ID), care stă la baza planificării operaționale detaliate.

Nivelul operativ este nivelul de planificare, conducere şi desfăşurare campaniilor şi operațiilor militare majore (MJO), având drept obiectiv îndeplinirea obiectivelor strategice în interiorul teatrelor de operații (TO) sau zonelor de operații întrunite (JOA). La acest nivel se regăseşte Comandamentul operațional întrunit (COpI), care stabileşte ce forțe, când, unde şi pentru ce scop vor fi angajate. Informațiile folosite la nivelul operativ sunt rezultatul ciclului informațional desfăşurat de COpI, care se bazează pe informațiile primite de la nivel strategic, din teatrul de operații, subordonați şi cele obținute prin sursele de cercetare proprii. La nivelul operativ, atingerea obiectivelor strategice se realizează prin operații întrunite, prin combinarea succeselor obținute la nivel tactic. Astfel, acest nivel poate fi, în anumite acțiuni, parțial identificat cu nivelul strategic sau cu cel tactic.

Nivelul tactic este nivelul de planificare şi ducere a luptelor pentru atingerea obiectivelor stabilite. Acest nivel include o gamă largă de acțiuni terestre, aeriene, navale etc. Îndeplinirea cu succes a obiectivelor stabilite la nivel tactic se transpune într-o contribuție la succesul obținut la nivelurile operativ şi strategic. Informațiile de nivel tactic sunt furnizate de COpI, mari unități (unități) vecine, subordonate şi sursele de cercetare proprii.

Analizând efectele produse de revoluția tehnico-ştiințifică, prin dezvoltarea fără precedent a tehnologiei informației şi comunicațiilor, asupra modului de desfăşurare a acțiunilor militare, la toate nivelurile (strategic, operativ şi tactic), constatăm că acestea se manifestă în mai multe direcții, cele mai importante fiind următoarele:

- *producerea de schimbări în organizarea şi structura organizațiilor militare, inclusiv în cele luptătoare (D., Bg., B.).* Schimbările structurale sunt determinate în special de creşterea, în volum şi viteză între eşaloanele ierarhice, a fluxurilor informaționale, cu efecte directe asupra procesului de comandă şi control.

[5] Gl.bg.dr. Nicolae Roman, *Implicații ale Războiului Bazat pe Rețea asupra evoluției strategiei militare şi artei operative – comunicare la Sesiunea de comunicări ştiințifice – aprilie 2005*, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2005, p.85.

Alte schimbări sunt rezultate în urma desfăşurării în reţea a operaţiilor moderne, determinând trecerea de la structura clasică pe categorii de forţe şi comandamente de arme, la o structură modulară şi dinamică în reţea, astfel: structuri care alcătuiesc grila senzorilor de informaţie, structuri de comandă, control, comunicaţii, computere (C4), care fac parte din reţeaua centrală şi structuri care alcătuiesc reţeaua platformelor de luptă (structuri de lovire);[6]

- *reducerea rolului avut de timp şi spaţiu, ca elemente de constrângere, asupra acţiunilor militare în ansamblu.* Astfel, sunt transmise cu viteza luminii, la distanţe mari şi cu pierderi minime diverse tipuri de mesaje şi informaţii, acestea ajutând la elaborarea unei decizii la faţa locului, cu impact maxim asupra desfăşurării operaţiilor. În consecinţă, credem, că în viitorul apropiat, majoritatea deciziilor vor fi luate de către autorităţile de comandă de la nivelul tactic, iar la nivelul strategic se vor lua numai deciziile cu adevărat importante pentru teatrul sau zona de operaţii;
- *folosirea avantajului tehnologic asupra adversarului, cu efect decisiv în planul surprinderii.* Efectele deosebit de puternice pe care le au armamentul şi tehnica modernă, formele şi procedeele noi de acţiune militară folosite, pe lângă rezultatele lor pur militare induc şi efecte morale, prin instalarea unor trăiri sufleteşti deosebite cum ar fi: descurajarea, deprimarea, deznădejdea, disperarea, teama, etc;[7]
- *creşterea vulnerabilităţii sistemelor informaţionale (C4I, C4ISR) actuale, având drept rezultat direct furturi, distrugeri şi modificări accidentale sau voite de date şi programe.* Avantajul tehnologic se poate transforma într-un dezavantaj major, cauzat fie de probleme interne (neglijenţă, necunoaştere, sabotaj), fie de factori externi (atacuri informatice, bruiaje, operaţii speciale). Datorită dezvoltării tehnologiei informaţiei şi comunicaţiilor, există în momentul actual mai multe ţinte vulnerabile, accesibile rapid şi pe scară largă, care necesită tot mai multe procedee şi mijloace de protecţie. De aceea, este imperios necesar ca procesul de comendă şi control să se desfăşoare şi în condiţiile în care fluxurile informaţionale sunt întrerupte, bruiate, distorsionate etc.[8]

Imaginile obţinute cu ajutorul sateliţilor, în special cu ajutorul celor cu destinaţie militară, ne aduc informaţii din orice parte a Terrei, cu o rezoluţie de până la 3 cm. În consecinţă, nimic nu este ascuns pentru ţările care posedă astfel de tehnologii. Toate informaţiile colectate în timp real din zona de interes sunt procesate de calculatoare extrem de performante, capabile de peste 1 miliard de operaţiuni/secundă. Această integrare între tehnologiile satelitare şi calculatoare îmbunătăţeşte şi facilitează procesul de comandă şi control, iar timpul şi spaţiul, elemente hotărâtoare în operaţii, sunt determinate de timpul de colectare, procesare şi diseminare a informaţiilor. Activităţi de neimaginat altădată, au devenit posibile

---

[6] Ibidem, p.87.

[7] Col(r.) prof. univ. dr. Lucian Stăncilă, lt.col. prof. univ. dr. Gelu Alexandrescu*, Acţiuni militare în câmpul de luptă înalt tehnologizat,* Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004, p.17.

[8] Dr. Grigore Alexandrescu, dr. Nicolae Dolghin*,* dr. Constantin Moştoflei, **Fizionomia acţiunilor militare,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2005, p.22.

astăzi, datorită enormelor capabilităţi ale statelor, avansate din punct de vedere tehnologic, de a stoca şi procesa datele, cu minime distorsiuni.

Toate acestea reprezintă, în fapt capabilităţi C4ISR (comandă, control, comunicaţii, calculatoare, informaţii, supraveghere şi recunoaştere). Utilizarea C4ISR ne oferă avantajul de a conecta nivelul strategic cu cel tactic în timp real. Putem defini această revoluţie cu alte cuvinte ca fiind o Revoluţie în Probleme Strategice (Revolution in Strategic Affairs).[9]

Concluzii

Analizarea conflictelor militare ale sfârşitului mileniului al doilea şi cele din primii ani ai noului mileniu (Iugoslavia, Afganistan, Irak) prin conţinutul, obiectivele, amploarea şi modalităţile lor de desfăşurare, bazate pe realizările tehnologice ale erei informaţionale, ne conduce la următoarele concluzii:

- acţiunile militare ale viitorului se vor desfăşura în toate mediile (pe uscat, pe apă şi sub apă, în aer şi chiar în cosmos, informaţional, psihologic, mediatic etc.);
- vor fi utilizate forţe şi mijloace diversificate, cu o mare mobilitate, putere de foc semnificativă, precizie şi efecte de nimicire - distrugere la ţintă deosebite;
- comandanţii structurilor combatante vor avea o imagine unică a câmpului de luptă, datorită activităţii conjugate a sateliţilor de cercetare şi corecţie, a radarelor aeropurtate şi a mijloacelor de detecţie prin contact de tip pasiv şi activ;
- se vor folosi arme şi sisteme de arme foarte performante, cu o precizie maximă, care permit efecte la obiective cu aşa zise „pagube colaterale minime'';
- spaţiul de luptă va fi „saturat electronic", în vederea executării unor lovituri cu mijloacele proprii din afara razelor de ripostă a inamicului;
- în luptă vor fi angrenaţi în majoritate luptători profesionişti, atât în confruntare directă, om la om, cât şi în domeniile care nu presupun contactul direct (informaţional, psihologic, mediatic etc.).

Se poate spune, că, în câteva decenii evoluţiile vor culmina cu o regândire a câmpului de luptă şi a desfăşurării acţiunilor militare, bazată în special pe trecerea de la războiul de distrugere în masă la un război al preciziei şi informaţiei.

Armata României nu poate sta departe de această revoluţie în domeniul militar, dacă vrea să fie un partener credibil al celorlalte armate ale ţărilor membre NATO şi UE. În următorii ani, este imperios necesar ca forţele noastre armate să-şi modernizeze tehnica şi armamentul din dotare, să achiziţioneze tehnică modernă şi interoperabilă cu standardele NATO/UE şi să-şi adapteze strategia militară, doctrinele şi regulamentele şi structura organizatorică la noile cerinţe, determinate de progresul tehnologic.

[9] Sharjeel Rizwan, *Revolution in Military Affairs (RMA),* http://www.defencejournal.com/ 2000/sept/military.htm, 2000.

Bibliografie:

[1]. ALEXANDRESCU, Grigore, dr., DOLGHIN, Nicolae, dr., MOŞTOFLEI, Constantin, dr., **Fizionomia acţiunilor militare**, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2005.

[2]. DOLGHIN, Nicolae, dr., VĂDUVA, Gheorghe, dr., **Războiul bazat pe reţea şi viitorul strategiei militare,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004.

[3]. MUREŞAN, Mircea, ŢENU, Costică, STĂNCILĂ, Lucian, **Formele specifice conflictelor militare moderne,** Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2005.

[4]. STĂNCILĂ, Lucian, col(r.) prof. univ. dr., ALEXANDRESCU, Gelu, lt.col. prof. univ. dr., **Acţiuni militare în câmpul de luptă înalt tehnologizat,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004.

[5]. TEODORESCU, Constantin, ALEXANDRESCU, Constantin, **Războiul electronic contemporan,** Editura Silvy, Bucureşti, 1999.

[6]. Joint Staff, *Joint Publication 3-13 Information Operations*, 13 Feb 2006, http://www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp3_13.pdf.

[7]. ***, *Doctrina pentru operaţii întrunite ale Forţelor Armate*, Bucureşti, 2003.

[8]. ***, *Doctrina Armatei României*, Bucureşti, 2003.

TRAINING IN INTERNATIONAL UMANITARIAN LAW

Dr. Valentin - Stelian BĂDESCU*

Prin această ramură a dreptului internațional public, cunoscut sub numele de dreptul internațional umanitar, sau dreptul războiului, comunitatea internațională încearcă să atenueze ororile conflictelor armate. Dreptul umanitar protejează unele categorii de combatanții care nu mai pot lua parte la ostilități (de exemplu, răniți, bolnavi, naufragiaților şi prizonieri de război), civilii şi populația civilă, precum şi obiectivele civile şi culturale indiferent de regimul de proprietate care le cârmuieşte. Se interzice, utilizarea anumitor arme şi obligă comandanții militari să respecte normele referitoare la metodele de război. De asemenea, stabileşte dispoziții prin intermediul cărora sunt reglementate relațiile dintre statele implicate în conflicte armate

Through that branch of international law known as international humanitarian law, or the law of armed conflict, the international community seeks to mitigate the horrors of war. Humanitarian law protects combatants no longer able to take part in the fighting (for exemple, the wounded, sick and shipwrecked and prisoners of war), persons not takiing part in the conflict, such as civilians, and also civilian objects such as cultural and private property. It prohibits or restrictsthe use of certain weapons and obliges military commanders to observe certain rules relating to the methods of warfare. It also lays down rules governing the relationship between States engaged in armed conflict.

The core treaties international humanitarian law are the four Geneva Conventions for the Protection of War Victims, of 12 August 1949. The year 2009 marked the 60th anniversary of those Conventions, which today bind 194 States. It might be thought that this was an aven to celebrate, yet a sober look at what uas happened on the world's battlefields since the Second World War is more likely to be cause for dismay. True, the rules of international humanitarian law were such as those fought in Korea, Viet Nam, the Middle East, on the Falkland/Malvinas and in the Gulf region (Iraq, Afganistan). In spite of a number of horendous exceptions, international humanitarian law did protect thousands of victims of those conflicts. But the face of the modern battlefield has undergone a fundamental change.

Somewere, soldiers belonging to an international force continue to discover new mass gravesw, the results of barely imaginable athnic cleansing operations. In another conflict, querilla fighters routinely mutilate civilians, sometimes even children. Another report children hacking with knives at enemy corpses. One of them triumphantly holps the intestines of a fallen soldier, in full view of the camera. Barbarity without end turn of the 20th to 21 st century?

* **Avocat, Baroul Bucureşti**

One especially disturbing trend emerging from today predominantly internal armed conflicts is that according to expert estimates, between 80 and 90 per cent of the victims of modern wars are civilians. On February 1999, the President of the International Committee of the Red Cross, Cornelio Sommaruga, speaking before the United Nations Security Council in New York, appealed to States, reminding them that in many conflicts around the world "civilians are the first and principal target. Women, children, the elderly the sick, refugees and internally displaced persons have been attacked in large numbers and methodically driven from their homes. Genocide ethnic cleansing, attacks on humanitarian personnel and the repudiation of the principles of humanity, impartiality, independence and neutrality have become increasingly. The unimaginable pain …can leave none of us indifferent. Not only that, it compels us to take action on their behalf".

The obvious solutions is to try and influence the parties to armed conflicts, but here, too, we are faced with new different conditions and challenges. In addition to the „regular" combatants, a growing number of „arms bearers" security forces, special police troops, border troops, paramilitary units, armed groups belonging to liberation movements, querrilla fighters and armed clans – are today all convinced that they have to fight for a better future or even just for their own interests. How are we to reach and speak to them, to influence their conduct?

The behaviour of individual combatants appears to be determined primarily by their leders, by instruction and training in the appropriate cultural, social and military environment, and by acceptance of a minimum of discipline and hence a willingness to comply with certain rules. It follow if combatants are to act in accordance with the rules of international humanitarian law, raising awareness thereof among their leaders and providing effective instruction and training play a decisive role.

The international community has asked the ICRC to suport States in translating the principles of international humanitarian law into instruction and training activities. In his address to the Secutity Council, President Sommaruga recalled that "trough its programme of dissemination to the armed forces, the ICRC has for many yers been training awareness those bear arms all over the world".

Experience worldwide shows that in serval countries instruction in humanitarian law places too heavy emphasis on theory and that it is difficult to incorporate into practical training, exercises. Military commanders have never been particulary inclined to deal with the finer points of international law, and have preferred to leave that to " specialists". There are thirty major international treaties comprising over 660 articles – who could provide instruction in them and more importantly, who could absorb all that information? Do the provision of these treaties not overly restrict military leaders freedom of action? Another question of current interest: what ways and means are aviable to reach many armed groups worldwide and urge them to observe certain rules?

Specific aspects of training in international humanitarian law

„Leadership" could tentatively and generally be defined as „targeted influencing of people". Instruction and traning from an integral part of this. If something is not practised in time of peace it cannot be expected to work in times of

war. In the military field this statement is timeless validity. Anyone wanting his troops to display tactically efficient, correct and disciplined behaviour in combat must continuously invest in instruction and trening, which must include international humanitarian law. Instruction and training should seen as an ongoing process. Commanders should underestimate the importance of continous dialoque with their subordinates.

In particular when it comes to international humanitarian law, training should consist or more than the transmission of information, of presentation, seminars and courses which result in atatements such as "yes, I have or it and we usually implement it".

The key is integration. International humanitarian law is not specialized field for the legal profession, it is an obligation and challenge for leaders at all levels. Long – term succes can be achieved only if we are able to adapt nstruction and training in the principles of international humanitarian law to the function of different units, and to integrate them in a very prectical way into all training programmes for military commanders. A squadron leader, for example, should have both theoretical knowledge of and practical training in how to treat a lightly – wounded enemy soldier (disarm him, give him first aid, search him, move himfrom the danger area, evacuate him) but need not necessarily know all aspects of a demilitarized zone.

The general conditions for training in international humanitarian law differ widely from one country to the next and are so complex that it would be impossible to come up with any kind of recipe for perfect training in international humanitarian law. The following examples from contexts around the world and specific principles of international humanitarian law training might readers to understand the situation in their own country and possibly allow them to draw some conclusions. What is the objective of training in international humanitarian law?

The aim is for all soldiers in regular armed and security forces and all members groups to be familiar with the principles of international humanitarian law and to have a graps of the rules which are important for carring out the combat tasks falling to them by virtue of of ther rank and function. At the tactical level, training aims in particular at making correct and disciplined behaviour the reflex action in a particular situation. At the opetational level, the emphasis is on the automatic incorporation og the principles of international humanitarian law into decision – making, planning, command and control processes. The objective is for leaders of all ranks intervenue immediately if the rules of international humanitarian law are violated. A number of additional training principles summarized below:

1. At meetings and planning conferences, when issuing orders and holdings discussions, senior military leaders should remind officers that it is a national responsibility to make international humanitarian law training activities.

2. The principles of international humanitarian law should be introduced into appropriate training material in a from which is comprehensible to military leaders. A model manula prepared by the ICRC and focusing on correct conduct on the battlefield may serve as an example.

3. The obligation to provide training in international humanitarian law should be mentioned in annual training quidelines and directives.

4. Training in international humanitarian law is not the domain of specialists. At the tactical level it is the responsibility of the direct superior, who should do the training himself to make it more convincing. Legal advisers are sources of essential expertise and work side by side with operational commanders.

5. Close cooperation among the legal, operational and training in ministries and general staff is vital. Such cooperation ensures that topics related to international humanitarian law are sistematically incorporated in accordance with clear objectives into all leadership training curricula.

6. All large – scale exercises should as a matter of principle include items related to the implementation of international humanitarian law and humanitarian challenges. Provision for this should be made already at the level of preparatory planning conferences.

7. Training can be said to have been successful when subjects related to international humanitarian law have been skilfully incorporated in to tactical and combat exercises. Training in international humanitarian law always includews a practical component. The aim is to achieve a balance between information, basic knowledge and practical application, for example through demonstrations, stationary training and short exercises, allowing for effective individual and group training in small scale scenarios.

8. Commanders should receive continued training in how to incorporate humanitarian law and how to use the training material

9. Preparation for peace – keeping and peace support operatons should include a refresher course in international humanitarian law.

10. At the lower levels of the command structure and for all leaders of armed groups in a „non-peace" situation, personal comitment and interest are of decisive importance. Leaders must demonstrate by example that even wars have limits, that we are helping to protect the victims of war and violence by following certain rules.

Rules of conduct for international and internal armed conflicts

There exist several internationally recognized principles and codesw of conduct for the tactical level. They are part of the four 1949 Geneva Conventions and their 1977 Additional Protocols, or are derived from other international humanitarian law treaties and from customary law. All these rules as a basis for international humanitarian law training for combatants engaged in armed conflicts.

To mark the 50 th anniversary of the Geneva Conventions, the ICRC undertook to inform the leaders of all armed groups of the following basic principles and call on them to enter into dialoque with their subordinates to discuss both the principles and and the possibilities for their implementation and consequences for training:

You, as a responsible, experienced military commander, are willing to acknowledge certain internationally recogniyed rules of conduct in warfare, to integrate them into trening in your area of responsibility and to observe and enforce these rules in combat. In your daily discussions and preparations and in the orders you issue you will persuade your subordinate officers that compliance with these rules, which require you and all those under your command to act humanely even

inthe most difficult conflict situations, strentgthens their solidarity, fighting spirit and discipline. All of these rules contribute to a life in freedom and dignity after the conflict has ended. The following rules must be observed:

1. Concentrate on locating and fighting the enemy. Under no circumstances fight the civilian population. Women, children and the elderly are the first to suffer from the consequences of battle. Respect and protect women′s dignity. Do not rape them. If you fight well and help the weak you show true courage.

2. Never kill or torture a person who has fallen into your hands during combat. Protect prisoners of war and internees. Respect their life and dignity. Administer first aid even to a wounded enemy. Intervene if your comrades overstep the limits of the law. Set a positive example – you could end up in a similar situation.

3. No matter how tense the situation, be disciplined and refrain from acts of revenge, as otherwise you start a spiral of uncontroled violence. Have a moderating influence on your comrades. Look to your leader, wait for instructions and follow his example.

4. Never attack persons or objects bearning the red cross or red crescent emblem. They are there to help the victim of war. Allow them to carry out their humanitarian activities, support them and, above all, give them protection. The enemy will usually follow your good example.

5. Respect the property of others. Do not loot.

6. Respect the white flag as a sign that the enemy to negotiate or surrender. Hold your fire, inform those next to you, wait for instructions and respect the other protective emblems.

7. Never take hostages.

8. Never attack civilian persons or objects. Destroy only the extent absolutely essential to your mission.

9. Children are especially threatened and vulnerable. Never recruit a person under 15 year of age. Endeavour to recruit only persons over the age of 18. Protect children from abuse by others. Prevent children from teking part combat. Talk to them. Give them feelihg that someone is looking after them. Inform your leader, who will establish contact with an international organization.

10. Be especially careful when using mines or booby traps. Irresponsable use of such mines will cost innocent people their lives for a long time to come.

11. Treat all those in your power humanely. War will never be humane, but you know the rfules and restrictions and can prevent unnecessary suffering. Set a positive example for everyone:

I obey the rules. Follow my example.

12. Support all measures to maintain discipline in your operational unit. Take immediate action if you notice violations of these rules. Inform your leader. Deliberate misconduct will be punished. Above all you are responsabile for your own behaviour in combat. There will be situations in which you will fiind it difficult to obey these rules. In the long term, your positive behaviour s an important contribution to a better future, a life in freedom, dignity and humanity.

Looking in the future

În the long term, proper conduct in compliance with the rules of international humanitarian law on the battlefields of tomorrow will be achieved only if the necessary investment is made in instruction and training, if military commanders of all ranks make a personal commitent, if the principles of international humanitarian law are made a part of prectice – oriented training material, and implementation moves from theory to more practical training which closer account of the realities of combat. Instruction and training in international humanitarian law should be viewed as an ongoing proces.

The fact that armed forces of the future will face increased challenges of a humanitarian nature should be reflected in their training and military exercises. As was stressed above, integration is the key: what is needed is not create a specialized field for experts but to make international humanitarian law an integral part all training programmes and incorporate it appropriately into all other leadership, tactical, logistics and combat training.

Better protection of the civilian population in armed conflicts, and the prevention of humanitarian disasters occuring during or as a result of wars, for example because of a growing number of refugees, will be some of the challenges of the decades ahead.

Convincing all armed groups to comply with at least a minimum of internationally recognized rules and to incorporate them into training will be the biggest challenge of all. There is not magic formula for this. At present, patience, persuasion and direct discussions with the leaders in charge on the spot seem to hold the most promise. In this regard, the ICRC with its specialized experience has much to offer.

The international community is urged to maintain its efforts to incorporate the principles of international humanitarian law into instruction and training. Both the regular armed and secutity forces and troops serving in peace support operations can and must set an example which will have a positive influence on all parties to conflict. Although the International Criminal Court, once established, is likely to have a deterrent effect, persuasion is to be preferred over the threat of punishment.

ASPECTE PRIVIND TRANZIȚIA ROMÂNIEI DE LA TOTALITARISM LA DEMOCRAȚIE ŞI ROLUL MILITARILOR ÎN PROCESUL DE DEMOCRATIZARE

Sorin MIHAI[*]
Alin PAHONȚU[**]

Theoretically speaking, any historic–political process contains three indispensable stages to be developed, namely: Revolution, Transition and Integration. As a consequence, Romania also failed the other stages, meant to move from totalitarianism to democracy.

In the post revolution period, Army played a modernizing role, not interfering with the political issues, although it had been the institution to have forced the communist regime failing.

The present paper aims at identifying important aspects of the transition, as well as the role the Army plays as an active part of the important demoralization process.

1. Începutul tranziției în România

Prima etapă a procesului parcurs de România în procesul de democratizare şi-a cunoscut debutul în anul 1989, atunci când regimul ceauşist a fost detronat, în favoarea unui regim democratic. Următoarea etapă, tranziția, tradusă drept perioadă de acomodare cu un nou regim politic, implicit cu modificările în plan social, politic şi ideologic, s-a finalizat, cel puțin teoretic, în anul 2007. Este băgat în ecuație anul 2007 pentru că la data de 1 ianuarie, integrarea în Uniunea Europeană confirmă parcurgerea reuşită a procesului de tranziție. După 1 ianuarie 2007 am intrat în cea de-a treia etapă, de integrare. Integrându-ne, dovedim, automat, adaptabilitatea la implicațiile democratice.

Totuşi, dacă procesul unei revoluții sau al unei integrări necesită o perioadă mai scurtă de timp, tranziția în România s-a dovedit a fi greoaie, dificilă, depăşind ca durată de timp toate previziunile.

În literatura de specialitate au fost evidențiate o serie de variabile folosite la analiza căilor de înlăturare a regimului comunist. O parte dintre acestea sunt: -tipul de regim politic; -tendințe anterioare de reformare a sistemului; -rolul negocierilor în procesul de tranziție; -tipul de tranziție (paşnică/violentă); -rolul societății civile; -soarta ulterioară a partidului; -raportul elite-mase; -revolte, mişcări de mase anterioare; -prezența – absența foştilor disidenți în noile structuri de conducere; -cadrul constituțional de desfăşurare a tranziției; -primele alegeri; -modul de instituire a noilor structuri de putere; -configurația opoziției; -sensul tranziției.

În fostele state comuniste, aflate în sfera de influență sovietică (printre care şi România), a fost adoptat modelul „democrației populare" din ideologia marxist-leninistă. Aceste state au avut o serie de trăsături de bază comune cum ar fi: -rolul predominant al partidului unic; -înlăturarea pluralismului politic; -controlul riguros asupra societății civile pentru evitarea formării canalelor paralele de informare şi de

[*] **Căpitan asistent universitar, Academia Forțelor Terestre, Sibiu**
[**] **Comisar, Inspectoratul de Poliție Județean, Sibiu**

acțiune în afara liniei partidului; -economia de comandă, planificată; -obedienţa faţă de URSS. Cu toate acestea nu trebuie scăpată din vedere posibilitatea existenţei particularităţilor, conturate pe parcursul evoluţiei, particularităţi care ne dau posibilitatea formării unei imagini de ansamblu a fiecărui regim în parte. „Astfel, numai URSS şi România au cunoscut un regim cu partid unic. Celelalte ţări au menţinut partidele care au cooperat la instaurarea comunismului. Aceste partide, diferite ca număr, 4 în RDG, 4 în Cehoslovacia, 2 în Polonia, 1 în Bulgaria, sunt adevărate «sigle goale» pe deplin controlate de partidele comuniste."[1]

Particularităţile regimurilor comuniste pot deveni criterii de analiză a acestora. Aici putem aminti: cultul personalităţii conducătorului identificat cu statul, sau mai bine zisamploarea lui şi respingerea unor tendinţe de reformare, de construire a unui socialism „cu faţă umană". Nu trebuie scăpat însă din vedere faptul că, deşi există aceste particularităţi, toate aceste regimuri s-au înscris perfect în categoria regimurilor totalitare.

În ceace priveşte tendinţa de reformare, la noi a fost omorâtă din faşă. Liderul comunist a respins din start orice astfel de idee, ajungând chiar să condamne alte state comuniste care au acceptat aşa ceva[2].

O altă dimensiune avută în vedere –rolul societăţii civile. Germenii societăţii civile au început să se dezvolte pe măsură ce unele dintre contradicţiile regimului au devenit vizibile. Se creează o societate civilă alternativă, un spaţiu în care oamenii pot interacţiona liber şi fără amestecul puterii. Această societate civilă alternativă a fost creaţia intelectualilor, romancieri, dramaturgi, poeţi, istorici şi filosofi care au reconstruit sfera publică.

Spre deosebire de alte state comuniste, la noi apariţia curentelor intelectuale alternative a fost mult mai dificilă, ceea ce a generat repercursiuni, deoarece şansele de succes în schimbarea regimului sunt mai mari acolo unde a funcţionat o societate civilă înainte de regimul autoritar, unde s-a format o cultură politică (chiar şi limitată). Din această perspectivă, deoarece societatea civilă a fost subdezvoltată sau fragilă, iar elitele comuniste au fost incapabile să ofere alternative la politica lor dezastruoasă, tranziţia a fost semnificativ diferită. Înainte de a aborda modul concret în care s-a desfăşurat tranziţia, după ce am urmărit fenomenul disidenţei şi al societăţii civile, elemente legate mai ales de rolul intelectualilor critici, al elitelor şi în puţine cazuri de mişcări largi, de masă, este important de subliniat în ce măsură perioada totalitară a fost lipsită sau nu de revolte de masă, văzute nu neapărat ca o contrapondere la activitatea elitelor, ci ca o manifestare a altei forme de protest, uneori ca rod al colaborării cu disidenţii, ca o reprezentare a aceleaşi motivaţii - nemulţumirea faţă de un sistem care anulează „trăirea în adevăr". În România s-au înregistrat două astfel de evenimente, unul în 1977, greva minerilor din Valea Jiului, şi altul 1987, revolta braşovenilor.

România nu a cunoscut o tranziţie paşnică şi nici nu a traversat etapa negocierii cu fostele structuri de putere. Pentru prima dată în istorie un regim comunist a fost

[1] Jean Francois Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre,* trad. Silvia Albişteanu, Ana Zbarcea, Iaşi: Polirom, 1999, p.193.

[2] Ceauşescu aprecia campania de destalinizare a lui Gorbaciov ca fiind o direcţie periculoasă şi aventuristă.

înlăturat cu succes, în mod violent. Un aparat de represiune foarte dur, o societate civilă fragilă, nesudată, lipsa reformismului, atomizarea societății sunt trăsăturile unei dictaturi greu de înlăturat. Această tranziție violentă suportă mai multe interpretări. Ea poate fi explicată prin imobilismul poziției liderului comunist, care, spre deosebire de omologul său est-german, nu a ezitat să folosească forța. Prăbuşirea regimului său a fost rezultatul unor greşeli majore: ”convingerea că românii vor îndura orice suferință, oricât de mare, fără nici un murmur; prezumția că interesele geopolitice ale Estului şi Vestului vor rămâne neschimbate; convingerea că naționalismul comunist promovat de Ceauşescu era o bază sigură; greşeala de a considera că orice conflict constant promovat de putere, în cadrul societății româneşti, va neutraliza orice opoziție împotriva regimului; greşeala de a crede că utilizarea forței va înfrânge revolta din Timişoara, dar cruzimea masacrului a aprins opoziția în întreaga țară, încrederea deplină în armată, care însă fusese constant denigrată şi deprofesionalizată.”[3] Violența revoluției româneşti este văzută de Stelian Tănase drept o certificare a imposibilului dialog dintre elite şi societate în perioada ceauşistă „Incapacitatea de autogeneză a societății civile nu făcuseră posibilă întâlnirea lor într-un spațiu al negocierii care să faciliteze, la fel ca în zona centrală a continentului, transferul de putere şi nu sângeroasa ei cucerire.”[4] În lumina acestor considerații, între natura regimului şi tipul de tranziție se poate stabili o conexiune „natura regimului comunist (dictatorial sau doar autoritar) din țările comuniste a determinat modul de succesiune la putere - negociere, demisie forțată, violență reciprocă stat-societate”[5].

2. Totalitarism vs democrație

Democrația şi totalitarismul sunt forme de dominație asupra celor mulți care utilizează metodologii complet diferite. Pentru o prezentare comparativă a celor două forme de dominație consider necesară mai întâi definirea lor şi apoi stabilirea criteriilor.

În Dicționarul Explicativ al Limbii Române democrația reprezintă o „formă de organizare şi de conducere a unei societăți, în care poporul îşi exercită (direct sau indirect) puterea”[6].

Democrația - termen de origine greacă, provine de la demos=popor şi kratos=putere. Ea înseamnă puterea poporului şi datează din antichitate, când au existat şi primele forme de organizare democratică, ceea ce a făcut pe mulți specialişti să definească democrația ca formă de organizare politică a societății în care conduce poporul. Astfel de definiții le întâlnim curent şi în literatura actuală.

Este momentul câtorva lămuriri. A considera că democrația reprezintă conducerea de către popor sau mase populare duce la neclarități şi interpretări. Din afirmațiile „conduce poporul” sau „conduc masele” nu rezultă cu claritate „cine conduce” şi „cine sunt cei conduşi”. Pentru că, în lumina definițiilor de mai sus,

[3] Jonathan Eyal (1990), Why Romania Could Not Avoid Bloodshed – *www. ceeol .com/ aspx/ getdocument. aspx? logid=5&id.*

[4] Stelian Tănase, *Revoluția ca eşec. Elite şi societate,* Iaşi: Polirom, 1996, p.118.

[5] Ibidem, p. 119.

[6] *** *Dicționarul Explicativ al limbii Române,* Bucureşti, Univers enciclopedic, 1996, p. 276.

înseamnă că poporul şi conduce şi este şi condus. De altfel, experienţa istorică arată că în toate timpurile a fost speculată voinţa poporului, voinţa naţională, realitate subliniată şi de Alexis de Tocqueville, care arată că „voinţa naţională este una din locuţiunile de care intriganţii din toate timpurile şi despoţii din toate epocile au abuzat cel mai mult”[7].

O definiţie a democraţiei pe care o consider mai apropiată de realitate ar fi următoarea: democraţia este o formă de organizare şi conducere a societăţii de către cei care deţin puterea (putere care o primesc prin vot liber) prin consultarea cetăţenilor(referendum), ţinând cont de voinţa acestora, de interesele şi aspiraţiile de progres ale statului.

Democraţia la rândul ei, ca orice formă de organizare şi conducere a societăţii, presupune existenţa celor două părţi, conducători şi conduşi, pe baza unor alegeri libere. În toate definiţiile şi pomenirile istorice, democraţia reglementează faptul conform căruia cei care deţin puterea, conducătorii, indiferent de apartenenţa lor de grup social, *trebuie* să reprezinte voinţa majorităţii poporului.

Pentru ca, în mod real, o societatea să poată intra în categoria celor organizate şi conduse democratic, obligatoriu trebuie să se respecte anumite reguli sau principii de bază, luate ca un tot unitar, care pot să îmbrace forme concrete, în funcţie de etapa respectivă şi condiţiile istorice ale fiecărei ţări. Amintesc aici o parte din aceste principii:

- existenţa unui cadru legislativ (o lege fundamentală, constituţia), în care să fie prevăzute drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului şi popoarelor, egalitatea în drepturi a tuturor cetăţenilor şi popoarelor, cu garanţii legislative ca aceste drepturi şi libertăţi să poată fi exprimate şi exercitate liber;
- existenţa separaţiei puterilor în stat; puterea legislativă care, în totalitatea ei, în mod obligatoriu, atât pe plan local cât şi central, să aparţină unui for ales în mod liber de către toţi cetăţenii; puterea executivă, a administraţiei de stat care, obligatoriu, trebuie să emane de la puterea legislativă, sau parţial să fie aleasă direct de popor; puterea judecătorească, în funcţie de condiţii, poate să emane de la forul legislativ sau să fie aleasă direct de cetăţeni. Separarea puterilor în stat a apărut ca o necesitate şi ca o garanţie împotriva totalitarismului;
- existenţa unui mecanism politic menit să asigure condiţii pentru exercitarea liberă de către toţi cetăţenii a dreptului de a alege şi a fi aleşi în organele de conducere centrale şi locale ale statului precum: vot universal direct şi secret, un regim politic garantat de lege (parlament, funcţii de conducere etc., care să fie alese);
- dreptul cetăţenilor de a apela la surse alternative de informare, protejate prin lege, şi existenţa unor mijloace de informare (mass-media), care să se manifeste liber. Prin manifestarea liberă trebuie să se înţeleagă faptul că un organ de informare îşi exercită în mod independent poziţia ce o adoptă, fără ca puterea de stat, îndeosebi, să impună o anumită linie pe baza unei cenzuri. Aceasta nu înseamnă că mijloacele de informare sunt în totalitate independente şi faţă de partide sau formaţiuni politice.

[7] Alexis de Tocqueville, **Despre democraţie în America, vol. I,** Editura Humanitas, Bucureşti, 1992, p. 70.

Esențialul, însă, constă în afişarea deschisă a acestor poziții şi transmiterea unor informații corecte, adevărate;

- pentru a-şi satisface drepturile enumerate mai sus cetățenii trebuie să aibă şi dreptul de organizare profesională şi politică liberă, ce trebuie să asigure cel puțin posibilitatea lor de a se organiza în asociații profesionale cu caracter independent față de puterea de stat şi în partide politice, prin care să se garanteze alternativele reale de conducere a țării. Pluralismul politic constituie o condiție sine-qua-non a democrației, deoarece numai acesta poate cere şi garanta că cei care conduc au mai multă responsabilitate, putând fi înlocuiți atunci când nu corespund.

Dintr-o perspectivă comparataivă în cadrul totalitarismului nici nu se poate discuta despre controlul asupra deciziilor guvernului: (nu există o separație a puterilor în stat; există un lider suprem, atoateştiutor care îşi impune deciziile, iar el nu poate fi controlat ori criticat; constituția nu există pentru a-i limita puterea, sau în orice caz nu constituția de tip democratic în care legitimitatea puterii prin vot să fie una reală.

Totalitarismul este un regim politic în care puterea aparține *în mod total* unei persoane sau unui grup de persoane. Spre deosebire de sistemul politic de tip monarhie absolută sau dictatură, în regimurile totalitare distanța între stat şi societate este practic anulată, în sensul că puterea întrupată de stat, prin partidul unic, pătrunde până şi în viața particulară a fiecărui cetațean. Ideologia totalitaristă este opusă conceptului de societate deschisă.

În istoria recentă, comunismul, nazismul şi fascismul au fost regimuri totalitare. Comunismul, de extremă stângă, se baza pe ideea socială de egalitarism: toți trebuiau să fie „egali". De extremă dreapta este nazismul care, în expasiune teritorială, susținea că fiecare națiune trebuie să se formeze dintr-o rasă pură, ariană, numai din oameni ce aparțin aceleiaşi rase – un factor ce a stat la baza holocaustului. În aceeaşi ideologie se susține că fiecare rasă are la bază puterea militară.

Raymond Aron a definit totalitarismul astfel:

- fenomenul totalitar intervine la un regim care îi acordă unui partid monopolul activității politice;
- partidul care are monopolul este animat de, sau înarmat cu, o ideologie căreia îi conferă o autoritate absolută şi care, pe cale de consecință, devine adevărul oficial al statului;
- pentru a răspândi acest adevăr oficial, Statul îşi rezervă, la rândul său, un dublu monopol: monopolul mijloacelor de forță, şi monopolul mijloacelor de convingere. Toate mijloacele de comunicare - radioul, televiziunea, presa - sunt dirijate şi comandate de Stat şi de reprezentanții acestuia;
- Cea mai mare parte a activităților economice şi profesionale sunt supuse statului şi devin, într-un fel, o parte a statului însuşi. Şi, cum statul este inseparabil de ideologia sa, majoritatea activităților economice şi profesionale „poartă culoarea" adevărului oficial.
- Toate fiind activități de stat, şi orice activitate fiind supusă ideologiei, o greşeală comisă într-o activitate economică sau profesională devine, în acelaşi timp, o greşeală ideologică. De unde, pe linia de sosire, se constată o politizare şi o

transfigurare ideologică a tuturor greşelilor pe care este posibil să le facă indivizii şi, în concluzie, o teroare în acelaşi timp poliţistă şi ideologică.[8]

Dintr-o perspectivă comparataivă în cadrul totalitarismului nici nu se poate discuta despre controlul asupra deciziilor guvernului: (nu există o separaţie a puterilor în stat; există un lider suprem, atoateştiutor care îşi impune deciziile, iar el nu poate fi controlat ori criticat; constituţia nu există pentru a-i limita puterea, sau în orice caz nu constituţia de tip democratic în care legitimitatea puterii prin vot să fie una reală.

În privinta alegerilor în regimurile totalitare acestea sunt o simplă farsă: nu există o varietate de optiuni din care cetăţeanul să aleagă persoana cea mai potrivită. Opţiunea este una singură – partidul şi cei ai partidului, posesorii adevărului, „înţelepţii destinaţi să conducă". Dreptul de a participa la alegeri (ca şi candidat) nu poate fi respectat atâta timp cât partidul selecteaza numai oamenii săi. Critica guvernului, regimului sau ordinii economico-sociale, a ideologiei dominante (de fapt unice pentru societatea luată în calcul) nici nu poate fi stipulată ca posibilitate. Mass-media este subordonată în totalitate regimului, aceasta nu va putea prezenta decât ceea ce trece de cenzură, lucruri, fapte glorificatoare ale sistemului. Deci, surse alternative de informare nu pot exista (chiar dacă sunt mai multe ziare sau posturi de radio, acestea vor prezenta absolut acelasi lucru, din acelaşi punct de vedere).

Protectia unor asemenea surse alternative prin intermediul legilor este deja o utopie. Dreptul de asociere pentru a-şi satisface drepturile, pentru a-şi impune puncte de vedere (altele decât cele oficiale) este, din nou, inexistent.

În secolul al XX-lea datorită exploziei mass-mediei pe glob, mistica politică a căpătat o nouă forţă, iar modalităţile de expresie s-au multiplicat. Chiar şi democraţia are nevoie de asemenea instrumente folosite de protagonişti politici pentru a-şi ascunde adevăratele intenţii.

Cu toate acestea, democraţia rămâne „terenul cel mai propice demistificării, desacralizării şi demitizării sferei politicului, după cum totalitarismul rămâne câmpul mistificării şi misticii generalizate".

Dar democratia nu este infailibilă, dezagregarea, degenerarea regimului fiind posibilă şi în acest caz. Totul, durata de existenţă, eficienţa, se datorează liderilor, formaţiunilor politice având conţinuturi ideologice bine definite, gândite astfel încât să reziste presiunilor. Altfel, o golire de conţinut poate duce la totalitarism. Aşa că, democraţia este „un regim al incertitudinii şi al isntituţionalizării acesteia".

Valoarea superioară a democraţiei în raport cu totalitarismul se întemeiază pe faptul că acest tip de regim politic acceptă că nu există adevăruri absolute la îndemâna omului, că nu poate fi realizată, prin urmare, o societate perfectă şi că trebuie respectate pluralitatea de interese, de sisteme de gândire, de valori. Respectarea lor şi legalitatea lor sunt unicele garanţii ale libertăţii individuale (chiar în condiţiile violenţelor de natură simbolică).

Regimurile totalitare se construiesc pe prejudecăţi, pe resentimente acumulate faţă de diferite categorii sociale, etnii, rase, etc. Au în centru imaginea unei personalităţi politice idolatrizate la maxim.

Momentul electoral este unul de departajare între cele două sisteme. Dar se poate întâmpla ca un guvern ales în mod corect să fie opresiv, invadator, razbunător,

după cum un guvern reales poate acorda oamenilor, oraşelor, instituţiilor, ca şi artelor şi literaturii, o largă autonomie.

Într-un regim totalitar se pune accentul pe realizarea normalităţii, adică asigurarea condiţiilor pentru apariţia societăţii perfecte. Pentru aceasta trebuie acordată totală încredere (de fapt total control) elitelor întrucât, fără acestea nici economia, nici educaţia, nici presa sau oricare alt domeniu nu ar putea prospera. Se instituie justificarea pentru controlul complet, total al întregii societăţi echivalent cu distrugerea individualităţii.

În total contrast, statul democratic permite exprimarea individualităţilor şi afirmarea acestora, trasându-le însă nişte limite de manifestare.

Gradul de libertate al unei ţări este dat de numărul de oameni ce se simt relativ autonomi sub umbrela ei, ca şi numărul domeniilor de activitate, ori de recreere, în care ei pot acţiona din liberă iniţiativă. Aceasta este garanţia drepturilor lor, marcată de absenţa sentimentului că puterea politică reprezintă pentru ei un pericol. Democraţia are nevoie şi de alte garanţii, nu numai cele oferite prin vot, pentru că democraţia nu înseamnă libertate şi atât.

3. Armata, factor al procesului de democratizare

Încă de când s-a scandat pe stradă „Armata e cu noi", România a păşit pe drumul democraţiei, iar existenţa ei ca stat democratic s-a înregistrat în istoria contemporană în 1990, după prăbuşirea comunismului.

În perioada postdecembristă armata a jucat un rol modernizator, nu s-a amestecat brutal în politică, deşi a fost instituţia care a forţat căderea regimului comunist. Incredibil, deşi România a fost ultima ţară care a ieşit din Pactul de la Varşovia[8], a fost primul stat fost socialist care a aderat la Parteneriatul pentru Pace, parteneriat care a funcţionat ca o „anticameră" a pregătirii pentru NATO. De altfel, aderarea la Alianţa Nord-Atlantică a pecetluit ieşirea României din comunism.

Semnale discrete au fost emise însă mereu dinspre structurile militare spre cele politice, iar oficializarea lor a avut loc treptat, o dată cu înregimentarea politicienilor, dar şi a jurnaliştilor într-un club special, al celor care urmează Colegiul Naţional de Apărare.

Au existat şi accente mai stridente, în perioada în care regimul instalat după revoluţie încuraja discursurile împotriva statelor vecine, iar comandanţi militari, ameninţau aproape deschis capitale vecine[9]. Reprezentanţi ai elitei militare au evoluat apoi spre partide naţionaliste, dar un anumit conservatorism al generalilor din fruntea

[8] *Pactul de la Varşovia* sau *Tratatul de la Varşovia*, numit în mod oficial *Tratatul de prietenie, cooperare şi asistenţă mutuală* a fost o alianţă militară a ţărilor din Europa Răsăriteană şi din Blocul Răsăritean, care voiau să se apere împotriva ameninţării pe care o percepeau din partea alianţei NATO (care a fost fondată în 1949). Crearea Pactului de la Varşovia a fost grăbită de integrarea Germaniei de Vest „remilitarizată" în NATO prin ratificarea de către ţările ocidentale a Înţelegerilor de la Paris. Tratatul de la Varşovia a fost iniţiat de către Nikita Hruşciov în 1955 şi a fost semnat la Varşovia pe 14 mai 1955. Pactul şi-a încetat existenţa pe 3 martie 1991 şi a fost în mod oficial dizolvat la întâlnirea de la Praga, pe 1 iulie 1991.

[9] Generalul Cheler, când era comandantul Corpului IV, Transilvania, a ameninţat aproape deschis Budapesta

armatei s-a păstrat, până la aderarea României la NATO. Astfel, în 2000 peste 30 de ofițeri superiori din armată, care înainte de 1989 au deținut funcții politice influente, au încercat să inființeze o instituție paralelă prin care să sensibilizeze acele segmente şi structuri ale autorității publice care dovedesc lipsa de interes şi preocupare față de ordinea internă şi respectul legii. Una dintre problemele care se auzea din corul coloneilor şi generalilor care au aderat la asociere atrăgea atenția asupra faptului că militarii nu pot şi nu trebuie să asiste indiferenți la umilirea sau ignorarea valorilor naționale, la deprecierea continuă a calității vieții, la creşterea infracționalității. „Curățarea" armatei de profesioniştii formați în perioada ceauşistă nu a fost nici simplă, nici rapidă, dar sub presiunile NATO lucrurile au evoluat mai repede decât în cazul altor servicii. Reforma efectivă a fost începută odată cu numirea unui civil în fruntea Ministerului Apărării, mutare făcută tot sub efectul Alianței Nord Atlantice, în 1994, odată cu aderarea la Parteneriatul pentru Pace. Deraierile ulterioare au avut loc sub influența politică.[10]

Privind spre instituția militară din punct de vedere al procesului de democratizare avem două perspective: pe de-o parte armata, factor de stabilitate necesară evoluției de la un regim totalitar spre un regim democratic şi pe de altă parte procesul de transformare al armatei. Înainte de a anliza contribuția armatei la procesul de democratizare dorim să clarificăm un lucru, şi anume că instituția militară, datorită naturii sale autoritare nu poate fi democratică, deşi împreună cu biserica se află în topul încrederii populației. Este bine pentru România că populația are încredere în organismul care poate folosi violența, sub umbrela protectoare a legii, dar astăzi, după douăzeci de ani de la declanşarea procesului socio-istoric de trecere de la totalitarism (comunism) la democrație, găsim la coada acestui clasament instituțiile statului ca Guvern, Parlament, etc.

În ceea ce priveşte procesul de transformare al armatei, nu îl vom trata în lucrarea de față, dar am dori să amintim doar că ne aflăm în faza de înlocuire şi modernizare a înzestrării.

Deşi se folosea dinainte de 1996, un comentariu care se dorea un avertisment, nu am scăpat de urmările lui. Comentariul frecvent auzit în țările din Europa Centrală şi de Est spunea: „Cu cât o țară este mai democratică, cu atât mai puțin respect există pentru armată". Astăzi ne confruntăm tot mai mult cu această problemă, şi ca o consecință a renunțării la stagiul militar obligatoriu. Populația civilă, în situația actuală, când pericolul la adresa siguranței naționale este reprezentat în cea mai mare parte de terorismul internațional, priveşte spre armată mai degrabă ca la un consumator inutil de resurse decât ca la un generator de securitate atât pe plan intern cât şi pe plan extern.

Din perspectiva factorului de stabilitate, armata s-a manifestat de la începutul procesului de trecere de la un regim la altul, astfel, de la debutul procesului socio-istoric, armata, practic trădându-şi „Comandantul Suprem", a trecut de partea poporului, în slujba căruia este normal să fie în context democratic. Deci putem spune

[10] A se vedea decizia ministrului Teodor Atanasiu, când a trimis scrisori ambasadelor occidentale acreditate la Bucureşti prin care anunța retragerea trupelor românești din Irak. Anuntul nu se baza însă pe nici un fel de decizii de stat, ci pe hotărârea conducerii partidului din care acesta făcea parte

că armata a sprijinit de la debut procesul de democratizare, ajutând la succesul poporului în revoluția din decembrie 1989. La puțin timp după revoluție, deşi au fost voci care au acuzat comportamentul armatei mai ales la debutul acesteia, când s-au organizat primele alegeri democratice, ea a fost cea căreia i s-a cerut sprijin pentru asigurarea climatului de siguranță şi stabilitate, astfel armata a asigurat paza secțiilor de votare.

Treptat, odată cu alegerile ulterioare această sarcină a fost transferată celor care era normal să o îndeplinească, poliția. Tot ca factor al procesului de democratizare, armata preia misiunea de restabilire a ordinii constituționale.

Pe lângă rolul armatei ca factor de stabilitate, sprijinul procesului de democratizare se reflectă şi în reglementarea controlului exercitat asupra armatei. Astăzi avem asigurat cadrul legal pentru exercitarea unui control democratic civil asupra armatei României, un element esențial pentru asigurarea democrației, puterea militară, prin intermediul reprezentanților aleşi de către popor şi prin elementele componente ale societății civile fiind astfel în slujba intereselor națiunii.

MODALITĂȚI DE PERFECȚIONARE A SISTEMULUI MILITAR

Simona Florentina CREANGĂ*

The Romanian society, on the whole, is subjected to a reorganization process of great magnitude and complexity, because of the high-tech, on the one hand, and the science development, on the oher hand. În order to rise to the challenge and to the high requirements, and to keep pace with time, the society has to develop its reaches and the adaptabilities. The scope of reorganization is overall including economic, political, social and immaterial area. a matter of course, the nature and extent of this work includes the army, with its modalties and targets.

The display of this actions and tasks, single or interrelated, depends on military profile, the area of its professionalism and its aptnesses. Therefore, the training of military people and the military education represents determiners parameters în the trainig of the combatant force.

Reorganizarea şi modernizarea învățământului militar au fost concepute în corelare cu tradițiile şcolii militare româneşti, cu programul de reformă existent la nivelul învățământului național, cu Legea învățământului, în consens cu opțiunea României pentru integrare euroatlantică. În acest scop, s-a desfăşurat un amplu proces de evaluare a stărilor trecute şi a celor prezente ale învățământului militar, căutând ca acesta sa se adapteze statelor dezvoltate (S.U.A., Franța, Germania, Marea Britanie).

Reforma învățământului militar românesc nu înseamnă trecerea de la un sistem prost la unul bun, ci de la un sistem bun în anumite circumstanțe, la un sistem bun în circumstanțe radical modificate. Esența reformei este adaptată sistemului învățământului militar la situația şi evoluțiile actuale şi viitoare din armată şi societate.

Restructurarea învățământului militar continuă pe mai multe planuri şi direcții, cu finalități specifice. Ea are în vedere schimbarea unor mentalități, a modului de organizare şi funcționare a sistemului de învățământ în conformitate cu noile obiective ale strategiei de securitate națională şi vizează aspecte de o mare importanță cum sunt: organizarea sistemului de învățământ, managementul, planificarea educației, cadrul legislativ specific, formarea şi perfecționarea personalului didactic, statutul învățământului militar în raport cu celelalte sectoare ale vieții militare. Enumerarea acestor domenii pun în evidență faptul că restructurarea nu este impusă, ci conştientizată şi înglobează o uriaşă activitate de inovație, începând cu baza sistemului.

Elaborarea strategiei de restructurare a învățământului militar este precedată de analiza sistemului actual, a tradiției şi experienței proprii acumulate, dar şi a altor armate, în special cele care intra în componenta NATO şi aceasta pentru realizarea interoperabilității armatei noastre cu Alianța Nord-Atlantică.

Obiectivul fundamental al învățământului militar românesc îl constituie formarea, specializarea şi perfecționarea cadrelor militare în activitate şi în rezervă

* **Locotenent, Serviciul de Protecție şi Pază**

Procesul instructiv-educativ, în cazul ofițerilor, este mult mai complex şi urmăreşte cu precădere formarea a patru competente, şi anume: competența de conducător de oameni şi structuri militare, competența de luptător, competența de educator şi cea de cetățean. Cele patru competente sunt dezvoltate diferit în funcție de specificul activității desfăşurate. Dezvoltarea unor valori cum sunt: competența, asumarea responsabilității, inițiativa, simțul datoriei etc, sunt câteva elemente care contribuie la formarea unor adevărați profesionişti.

Unii specialişti în domeniul militar fac referire la importanța formării caracterului persoanei care urmează cariera militară. Calitățile umane nu trebuie tratate cu indiferență, pentru că ele se numără printre indicatorii asigurării succesului oricărei acțiuni, mai ales atunci când vorbim despre viitorii lideri militari. Indiferent de gradul şi funcția ocupată pentru statutul şi rolul de ofițer, calitățile umane reunite în ceea ce noi numim caracter nu pot fi înlocuite cu nimic altceva. Istoria acțiunilor militare ne-a dovedit că liderii deosebiți pe câmpul de luptă au fost acei comandanți care au întărit geniul şi ştiința de a conduce războaiele cu caracteristicile de caracter specifice leadership-ului. Cu toate acestea, nici un individ, oricâte calități intelectuale, de caracter şi abilități de conducere ar avea, nu ar putea să îndeplinească eficient rolul militarului de profesie, fără o instrucție şi o experiență adecvată.

Referindu-se la profesionalism, Samuel Huntington identifică trei elemente fundamentale pentru orice profesie: expertiza, responsabilitatea şi spiritul de corp. Putem aplica aceleaşi criterii pentru descrierea profesionistului militar.

În niciun domeniu nu putem vorbi despre profesionalism fără să existe o pregătire temeinică. Aşadar, competența este dată atât de pregătirea teoretică dar şi practică, de experiența acumulată în timp. Responsabilitatea profesionistului militar este de natură socială şi orice acțiune întreprinsă are repercusiuni asupra altor persoane. Astfel, violența trebuie să fie utilizată numai în scopuri aprobate de societate. Spiritul de corp este esențial pentru practicarea profesiei militare şi reprezintă aderarea la valorile comune grupului militar de apartenența, reprezintă conştientizarea unității organice apărută în urma pregătirii profesionale comune şi conduce la formarea identității personale şi de grup. Huntington nu consideră toți membrii armatei ca fiind profesionişti, ci doar acei ofițeri implicați în „managementul violenței”.

Acest spirit de corp este deosebit de important deoarece cuprinde ansamblul de reguli formale şi informale specifice funcționarii externe dar, în special, al celei interne a organizației militare.

Zulean a elaborat o schemă generală a culturii profesionale a ofițerilor prin adaptarea schemei lui Feaver şi Kohn la realitățile din afara SUA. După acest autor, cultura profesională a ofițerilor se caracterizează prin:

 considerarea profesiei de ofițer ca fiind un serviciu pentru țară, cu scopul de a asigura securitatea comunității naționale;

 coeziunea de grup şi codul etic profesional sunt în centrul de interes;

 leadershipul individual este considerat ca datorie şi responsabilitate;

 se pune accent pe creşterea motivației, care este determinată de obligația lor socială (considerată a fi activitate de excelență);

 supunere față de conducerea politică şi loialitate puternică față de legile fundamentale ale țării;

 datorie, onoare, abnegație, exemplu personal, caracter comunitar, ierarhie, disciplină şi control – ca valori ale profesiei militare.

Trebuie avut mereu în atenție rolul important al procesului de pregătire al viitoarelor cadre militare sau de perfecționare al celor care sunt deja în sistem. Existența unei atitudini superficiale față de toți aceşti factori implicați, conduc la dezechilibrarea sistemului militar. Aşa cum spune şi Al. Rizescu, se mențin în continuare unele dificultăți ce pot avea consecințe dezorganizante (induse de conştientizarea parțială a cerințelor statusului actual al militarului şi a rolurilor asumate/atribuite acestuia) cum ar fi:

 concentrarea procesului de pregătire profesională pe formarea competențelor şi a capacităților de acțiune creativă şi de conducere, şi nu de comandă;

 selecția deficitară a viitorilor membri ai organizației, concretizată în slaba concordanță cu aptitudinile esențiale pentru statusul de militar;

 insuficienta apreciere a gradului şi a modalităților în care au fost socializați posibilii membri ai organizației militare;

 dimensionarea necorespunzătoare a socializării primare şi profesionale (adică forme de învățământ, pregătire profesională, specializare, avansare pe treptele ierarhice etc.).

Formarea cadrelor militare în activitate se realizează, de regula, în sistemul instituționalizat de învățământul militar, al cărui rezultat este conducătorul militar, capabil de a se specializa în timp scurt pentru prima funcție de ofițer sau subofițer, de a se perfecționa şi dezvolta permanent pe timpul carierei militare, corespunzător necesităților Forțelor Terestre.

Formarea cadrelor militare în activitate se realizează pe filieră directă sau pe filieră indirectă.

Filiera directă asigură formarea cadrelor militare în activitate numai în instituțiile militare de învățământ, realizându-se pregătirea unitară, la nivel universitate pentru ofițeri, şi la nivel postliceal pentru subofițeri.

Filiera indirectă asigura formarea cadrelor militare în activitate din rândul tinerilor care au absolvit instituții superioare de învățământ civil prin chemarea în activitate a ofițerilor în rezervă şi specializarea acestora în şcolile de aplicație ale armelor.

Specializarea inițială în armă şi instruirea pentru prima funcție a cadrelor militare în activitate şi în rezervă se realizează, de regula, în şcolile de aplicație ale armelor.

Perfecționarea instruirii profesionale a cadrelor militare în activitate, în sistem instituționalizat, se face în perioada premergătoare numirii acestora în alte funcții, ulterioare celor pentru care s-a realizat formarea şi specializarea inițială, astfel încât, fiecare să-şi poată îndeplini atribuțiile funcționale. Acest lucru se realizează prin diverse cursuri.

Perfecționarea instruirii profesionale a cadrelor militare în activitate în instituțiile militare de învățământ din străinătate şi în instituțiile civile de învățământ din țară, constituie o formă superioară de ridicare a nivelului de instruire şi creează

condiţii pentru realizarea interoperabilităţii învăţământului militar românesc cu cel din armatele moderne şi partenere asigurând, în acelaşi timp, accesul cadrelor militare la valorile învăţământului civil naţional.

Perfecţionarea instruirii profesionale a cadrelor militare prin doctorat sau prin studii politico-militare de nivel strategic, asigura instruirea profesionala a ofiţerilor la cel mai înalt nivel ştiinţific şi vizează aprofundarea cunoştinţelor necesare îndeplinirii atribuţiilor funcţionale la nivelurile superioare ale ierarhiei militare.

Restructurarea învăţământului militar românesc este un proces necesar, de profunzime, ce se va desfăşura într-o etapă relativ mare de timp şi care va marca toate componentele acestui sistem. Reaşezarea sa după modelul statelor avansate din Europa Occidentală şi din America de Nord este cu atât mai necesară, dată fiind opţiunea ţării noastre de a adera la structurile de securitate din care aceste ţări fac parte.

În condiţiile în care evoluţia tehnologiei informaţiei tinde să ocupe un loc tot mai important în toate domeniile de activitate, un rol important în perfecţionarea sistemului militar îl are sistemul informatic performant şi adaptat în permanenţă dinamicii tehnologice. Informatizarea procesului educaţional şi de învăţământ militar necesită realizarea unor noi structuri organizatorice, noi modalităţi de management şi noi căi de utilizare a tehnologiilor informaţiei. Este deosebit de necesară implementarea în învăţământului militar a unui sistem informatic complex, deoarece acest sistem are posibilităţi remarcabile de îmbunătăţire a performanţelor.

Un astfel de sistem informatic trebuie să asigure îndeplinirea a două obiective principale:

a) fundamentarea pregătirii generale şi de specialitate, începând de la organizare, conducere, management şi până la asigurarea resurselor materiale şi a informaţiilor necesare;

b) dezvoltarea la studenţi a capacităţilor şi deprinderilor de a utiliza în mod eficient aceste sisteme informatice prin formarea adaptabilităţii la schimbările de dinamică tehnologică.

Acest proces trebuie să interacţioneze pe patru direcţii principale de activitate cu tehnologia informaţiei astfel:

1. conducerea învăţământului (planificarea orară, gestiunea materialului didactic, statistici);

2. învăţarea asistată de calculator (presupune utilizarea nemijlocită a calculatorului în procesul de instruire teoretico-practică);

3. exersarea asistată de calculator (presupune existenţa unor programe specializate şi a resurselor fizice care ajută la fixarea cunoştinţelor dobândite anterior);

4. evaluarea asistată de calculator (consta în testarea nivelului de pregătire al studentului şi evaluarea răspunsurilor acestuia cu ajutorul unor programe special concepute).

Pentru a fi cât mai performant şi eficient, sistemul de învăţământ asistat de calculator necesită interconectarea reţelelor actuale într-o reţea unitară, cu tehnologie intranet şi apoi legarea acesteia la reţeaua mondială Internet. De asemenea, deosebit de utilă este conectarea intraneturilor instituţiilor militare prin intermediul Internetului. Acest lucru ar asigura:

a) accesul elevilor/studenţilor militari la totalitatea informaţiilor necesare formării lor, la cursurile organizate de aceste instituţii;

b) comunicarea cu colegii lor din alte armate, schimb de idei şi realizarea unor aplicaţii în comun;

c) achiziţionarea de resurse software importante.

Pentru integrarea serviciilor Internet în sistemul de învăţământ militar, conducerea instituţiilor militare trebuie să acţioneze în următoarele direcţii:

1. instruirea cadrelor didactice şi utilizarea tehnicilor computaţionale în activităţile didactice şi de cercetare;

2. motivarea studenţilor în folosirea calculatorului ca un echipament performant pentru pregătirea lor profesională;

3. dezvoltarea în cadrul unor proiecte, împreună cu studenţii, a unor modele de aplicaţii, în scopul asigurării însuşirii temeinice a cunoştinţelor de specialitate privind ansamblul posibilităţilor de utilizare a reţelelor de calculatoare şi a serviciilor Internet;

4. crearea unor baze de date, site-uri, în cadrul instituţiei de învăţământ, care să conţină ansamblul informaţiilor ce definesc imaginea electronică a instituţiei.

Deci, implementarea unui sistem informatic complex în învăţământul militar, este deosebit de necesară, întrucât acestea oferă posibilităţi de îmbunătăţire a performanţelor, asigură mijloacele de a ţine pasul cu evoluţia tehnologiei aflată în interacţiune cu domeniul militar, reduc variaţiile calităţii, îmbunătăţesc abilitatea de comunicaţie şi de cooperare în cadrul instituţiei şi stimulează schimbările organizaţionale.

Un rol important în formarea personalului din sistemul militar, îl are şi comunicarea, cea care asigură dispoziţii emoţionale şi intelectuale asemănătoare, moduri similare de a răspunde la aşteptări şi cerinţe.

Instituţia armatei este parte integrantă a societăţii care a creat-o şi pe care o serveşte. În acest context, succesul comunicării în organizaţia militară depinde în mod decisiv de comandant, care trebuie sa fie un adevărat manager al sistemului comunicaţional al organizaţiei sale, iar acest lucru presupune atât un efort continuu din partea lui pentru acumularea de cunoştinţe şi formarea de deprinderi în comunicarea organizaţională şi interpersonală, cât şi un efort de a se manifesta corespunzător în relaţiile interpersonale.

Pentru sistemul militar comunicarea este o formă esenţială de adaptare a organizaţiei militare la schimbările rapide din mediul extern. Procesul de modernizare a armatei a determinat nevoia îmbunătăţirii procesului de comunicare, atât în interiorul structurilor militare, cât şi între acestea şi componentele societăţii civile.

Comunicarea internă este domeniul cel mai complex şi mai dificil decât orice strategie de comunicare. Oamenii simt nevoia să ştie, din surse sigure şi nu din zvonuri, care sunt problemele cele mai importante ale organizaţiei din care fac parte, care sunt proiectele de schimbare şi perspectivele. Din studiile făcute, personalul de conducere utilizează în organizaţia militară circa 60- 80% din timpul de muncă pentru diverse forme ale comunicării. De aceea în instituţiile de învăţământ militar din toata lumea comunicarea constituie o disciplină independentă, având o teorie

proprie şi anume ”teoria generală a comunicării”. Organizația militară trebuie să aibă capacitatea de autoreglare.

În concluzie, putem afirma ca individul care optează pentru cariera militară se poate asemăna cu individul care se naşte într-o societate gata structurată. Viitorul cadru militar ia contact cu organizația militară în care se formează şi la care se raportează pentru a-şi cunoaşte performanțele, beneficiază de pe urma experienței înaintaşilor, devine mai puternic prin acțiunile corelate ale celorlalți membri, îşi modifică sistemul de valori şi comportamentul, dar, cu toate acestea, rămâne o persoană unică, distinctă, principala resursă a organizației care l-a creat.

Bibliografie:

[1]. MASLOW A.H., **Motivation and Personality**, New York, 1954.
[2]. PITARIU H., **Managementul resurselor umane,** Ed. ALL, Bucureşti, 1994.
[3]. NICULAE, Claudiu, **Schimbarea organizatiei militare. O perspectiva (neo) instituționalistă,** Editura Tritonic, Bucureşti, 2004.
[4]. HABIAN, Liviu, TELESPAN, Constantin, **Managementul organizației militare. Previziunea,** Editura Academiei forțelor terestre, Sibiu, 2003.
[5]. IRIMIA, Ion, **Armata şi societatea**, Bucureşti: Editura AiSM, 2003.
[6]. NIȚĂ, Marian, dr., **Introducere în sociologia militară,** Editura I.N.I., Bucureşti, 1999.
[7]. MERCE Eugeniu, *Considerații privind organizația militară în Revista academiei trupelor de uscat*, nr.1 (13), Trimestrul 1, Editura Academiei Trupelor de Uscat, Sibiu, 1999.
[8]. RIZESCU, Alexandru, *Socializarea profesionala şi comunicarea în organizația militară în Revista trupelor de uscat,* Anul XI – nr. 1 (41), Trimestrul I, Editura Academiei forțelor terestre, Sibiu, 2006.
[9]. MOSKOS, Charles, **Armata, mai mult decât o ocupație?,** Editura Ziua, Bucureşti, 2005.
[10]. SAVA, Ionel-Nicu, TIBIL, Gheorghe, ZULEAN, Marian, **Armata şi societatea.** Culegere de texte de sociologie militara, Editura INFO-TEAM, Bucureşti, 1998.
[11]. NIȚĂ, Marian, *Organizația* în Psihosociologie şi pedagogie militară, Bucureşti: Editura militară, 1992.
[12]. STOICA Victor, **Bazele managementului militar,** Editura AISM, Bucureşti, 2003.
[13]. DUȚU, Petre, *Determinări şi dimensiuni ale profesionalizării armatei României*, în Organizația militară-coordonate psihosociale, Caiet documentar nr. 3/2005, Bucureşti, 2005.
[14]. ZULEAN, Marian, **Diferențe culturale dintre armata şi societatea românească,** Bucureşti: Editura Universității Naționale de Apărare, 2005.

SIMULAREA DISTRIBUITĂ

Dr. Iulian MARTIN*

Modeling and Simulation (M & S) will provide ready resources available, flexible and effective, to put forward the drastic NATO operations throughout the area of application of their defense planning, training, operational support, research, technological development and procurement of arms.

Utilizarea rețelelor de computere, în care echipamentele reale sunt legate de simulatoare, se află într-o dezvoltare continuă. Această tehnică este deja utilizată cu succes atât în armata SUA, cât şi în alte armate, permițând personalului să se antreneze în locațiile lor de reşedință şi să evite deplasările de trupe pentru satisfacerea nevoilor de instruire. Simulările militare au fost clasificate în decursul timpului după diferite criterii în funcție de natura originalului, de scopul urmărit prin simulare, de particularitățile modelului de simulare şi de caracteristicile constructive ale suportului tehnologic al simulării. Conceptul de simulare distribuită este definit prin posibilitatea accesării la distanță şi de conjugare a diferitelor modele şi simulări.

Există mai multe programe dedicate acestui scop, dintre care cele mai reprezentative sunt: *Rețeaua de simulare a apărării (Defence Simulation Internet-DSI); Simularea interactivă distribuită (Distributed Interactiv Simulation-DIS);Protocolul de simulare la nivel unificat (Aggregat Level Simulation Protocol);* Ele au introdus concepte noi în modelare şi simulare.

Rețeaua de simulare a apărării (DSI) reprezintă o rețea de telecomunicații de bandă largă care operează peste liniile comerciale, având conexiuni atât la sateliții militari, cât şi cei civili, care permit utilizatorilor să fie legați într-o rețea mondială cu arie largă.

Simularea interactivă distribuită (DIS) este un concept având o dublă reprezentare: o infrastructură de rețea capabilă să opereze în patru domenii: concepte avansate şi cerințe specifice; operații militare; cercetare, dezvoltare şi achiziții; antrenament; un mediu sintetic în interiorul căruia oamenii pot interacționa prin intermediul simulărilor, de la site-uri multiple, utilizând o arhitectură adecvată, modelări, protocoale, standarde şi baze de date.

Noțiunea intermediară utilizată aici este aceea de *mediu sintetic,* definită după cum urmează: *mediul sintetic (synthetic environment)* reprezintă rețele de simulare care reproduc activități la un înalt nivel de realism, foarte apropiate mediului real de instruire (reprezentat în figura 1), de la simulări ale teatrelor de război şi până la uzine şi procese de fabricație. Ele pot fi create atât în interiorul unui singur computer sau într-o rețea distribuită, conectată prin rețele locale sau de arie largă şi pot fi îmbunătățite prin efecte speciale realistice şi prin modele de comportament având o mare acuratețe. Ele permit, de asemenea, vizualizarea şi imersiunea în interiorul mediului simulat. Un mediu sintetic care reprezintă un câmp de luptă este denumit în particular – *Synthetic Battlefield.*

* **Lector universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

Figura 1. Reprezentarea mediului real de instruire

Aggregate Level Simulation Protocol (ALSP) este o familie de protocoale pentru interfațarea simulărilor, împreună cu softaware-ul de sprijin, care permite integrarea unor simulări şi jocuri de război distincte. Ea permite simulărilor distribuite de arie largă şi jocurilor de război din diferite domenii să interacţioneze la nivel de mijloace şi evenimente de luptă. Aceste concepte induc, la rândul lor, alte trei concepte fundamentale: *infrastructura simulărilor, reutilizarea şi interoperabilitatea acestora.*

Este din ce în ce mai evidentă cerința majoră care stă în fața modelării şi simulării militare actuale, care decurge din nevoia integrării totale a tuturor sistemelor utilizatorilor militari (senzori, sisteme de comandă şi control, sisteme de arme, sisteme de instruire, antrenament, planificare şi sprijin operațional). Se impune, astfel, integrarea sistemelor M&S în setul de unelte analitice şi informatice ale utilizatorului.

O primă reglementare cu privire la realizarea unui cadru tehnic comun Common Techical Framework (CFT) pentru M&S a fost făcută în cadrul Modeling and Simulation Master Plan al Departamentului Apărării SUA, urmărind să se asigure utilizarea eficientă şi efectivă a modelelor şi simulărilor, prin facilitarea interoperabilității şi reutilizării. În conformitate cu acest obiectiv, CFT constă în: o arhitectură comună de nivel înalt – High Level Architecture – HLA – față de care să se conformeze toate modelele şi simulările; modelele conceptuale ale spațiului misiunii – CMMS – care să asigure o bază pentru dezvoltarea unor reprezentări consistente şi autorizate a simulărilor; standarde de date care să asigure o reprezentare comună a datelor pentru toate modelele, simulările şi sistemele C4I cu care ele interacționează.

În ceea ce priveşte HLA (arhitectura de înalt nivel), aceasta este o arhitectură tehnică dezvoltată pentru a facilita interoperabilitatea sistemelor de simulare. Permite distribuirea simulării între diferite sisteme de simulare pentru a fi elaborate şi executate o gamă largă de aplicații, într-un mod standardizat. De exemplu, aceste aplicații pot sprijini analizele, experimentele, achizițiile de tehnică şi tehnologie, instruirea şi învățământul.

De asemenea, permite combinarea sistemelor de simulare existente cu noi sisteme, mixând limbaje de programare şi sisteme de operare diferite. Arhitectura a fost inspirată din câteva protocoale de simulare anterioare ca DIS – Simulare

Interactivă Distribuită - (Distributed Interactive Simulation) şi ALSP – Protocol de Simulare la Nivel Unificat - (Aggregate Level Simulation Protocol). Aceste tehnologii individuale au jucat un rol important în cadrul diferitelor domenii de simulare, dar nu au fost în totalitate capabile să îndeplinească cerinţele comunităţii M&S, în special interconectarea simulărilor.

În continuare voi exemplifica prin prezentarea federaţiei unei Arhitecturi de Înal Nivel (HLA), federaţia JTLS – JCATS, acestea reprezentând principalele simulări de tip constructiv în cadrul NATO (conform celor prezentate în tabelul de mai jos).

Joint Theater Level Simulation (**JTLS**)	Un sistem de simulare de tip constructiv, în context întrunit, pentru nivelurile strategic şi operativ.
Joint Conflict and Tactical Simulation (**JCATS**)	Un sistem de simulare de tip constructiv, în context întrunit, pentru nivelurile operativ şi tactic.
Joint Multi Resolution Model (**JMRM**)	O aplicatie informatică cu arhitectură înaltă unde JCATS şi JTLS lucrează împreună, în cadrul unei federaţii.
Web Hosted Interface Program (**WHIP**)	Interfaţa JTLS disponibilă în reţea.
CAX DiStaff Environment (**CADIE**)	O aplicaţie informatică ce asigură afişarea imaginii la nivel operativ pentru membrii celulei de control al exerciţiului (EXCON)
Joint Order Translation Module (**JOTM**)	O interfaţă a utilizatorului care permite introducerea ordinelor în JTLS.

Tabelul cu principalele simulări de tip constructiv în cadrul NATO

Obiectivele acesteia constau în sprijinul instruirii de tip întrunit pentru eşaloane multiple, cerinţă care se adresează modelării multi-rezoluţie (Multi-Resolution Module - MRM) în condiţiile administrării unor resurse limitate. Dezvoltarea modelului conceptual a fost decisiv pentru atingerea obiectivelor federaţiei, acesta bazându-se pe scenarii care descriu „lumea reală”. Arhitectura federaţiei JTLS – JCATS este prezentată în figura de mai jos.

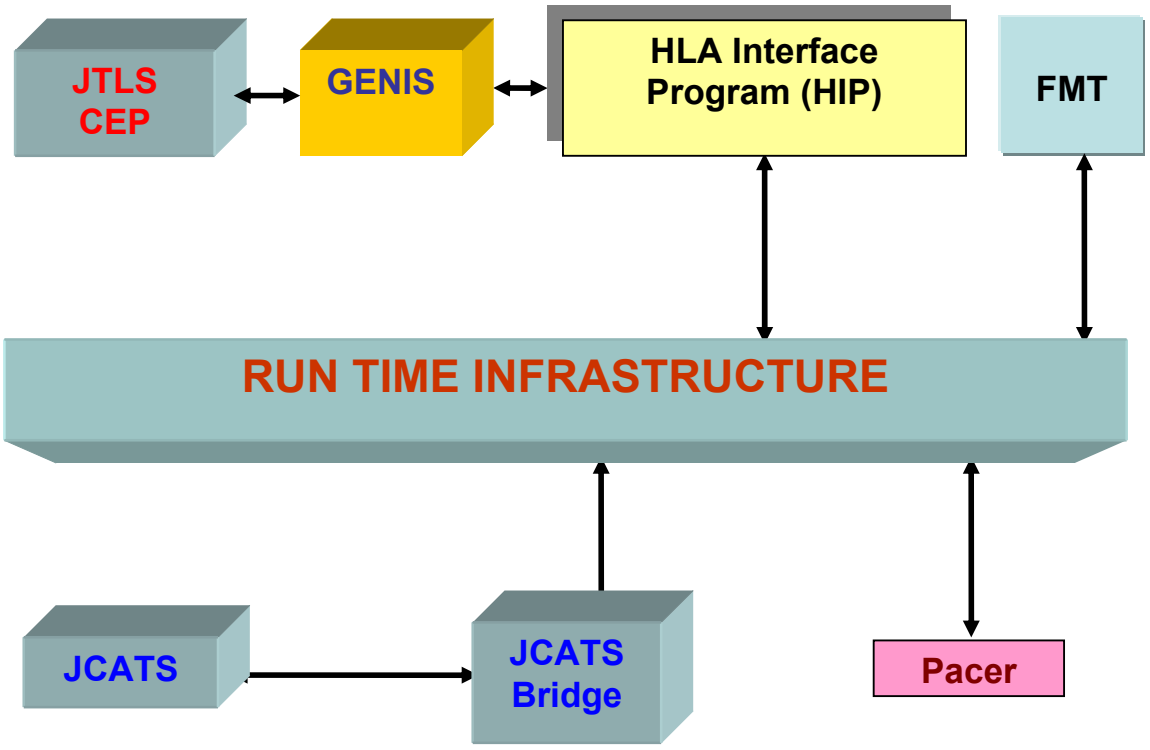

Figura 2. Arhitectura Federației JTLS – JCATS

Evenimentele şi incidentele sunt produse de către un program pentru generarea evenimentele de luptă (Combat Events Program - CEP) din JTLS care serveşte ca „motor" pentru jocul de război şi care comunică cu GENIS, componentă a Sistemului de Control Grafic al Intrărilor (GIAC - Graphical Input Aggregate Control System). Interfața arhitecturii de înalt nivel (HLA) conectează GENIS, transmite şi primeşte baza de date pentru jocul de război pentru şi de la federație prin intermediul infrastructurii de sincronizare a timpului de lucru (Run Time Infrastructure - RTI). RTI realizează şase categorii de servicii: managementul federației pentru arhitecturi mai largi, ca de exemplu crearea şi îmbinarea cu alte federații; managementul protocoalelor, pentru transmiterea şi recepționarea unor clase specifice de baze de date; managementul entităților, pentru transmiterea şi recepționarea bazei de date existente, a evenimentelor şi incidentelor dorite; gestionarea activităților în timp, asigurându-se condițiile de cauzalitate dintre sisteme; gestionarea dreptului de proprietate, pentru transferul atributelor de la o federație la alta; gestionarea distribuirii bazei de date pentru asigurarea unei filtrări optime a informațiilor, dincolo de serviciile oferite prin protocoalele dintre aplicațiile interconectate.

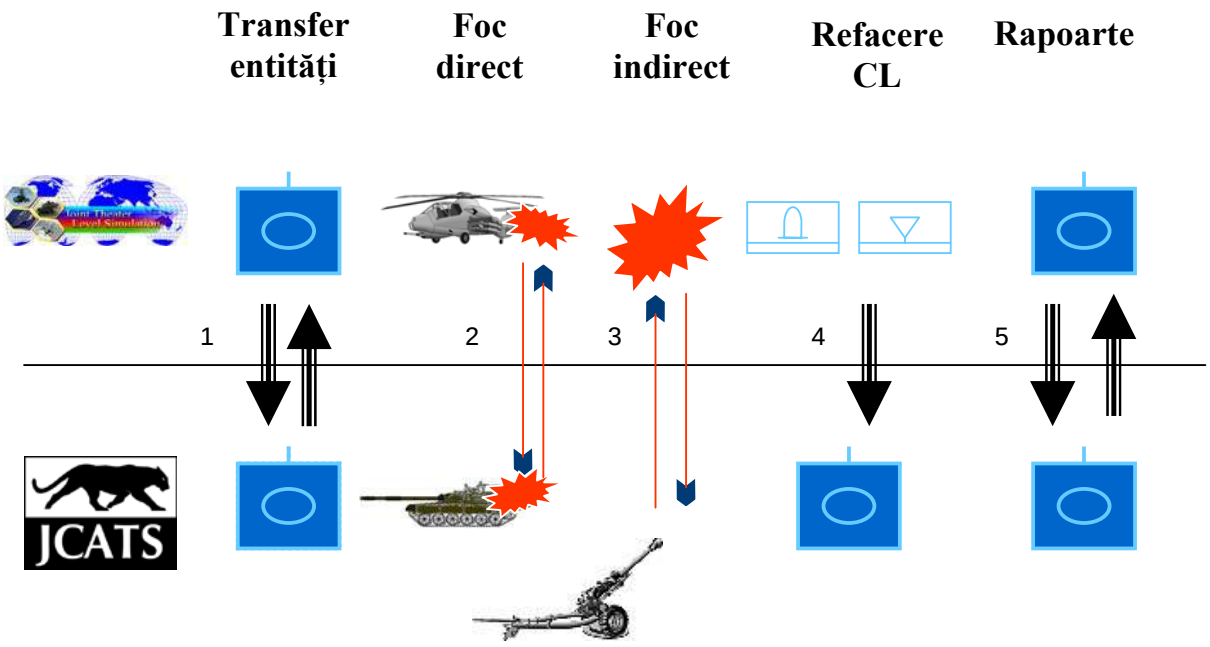

Figura 3. Posibilități de interacțiune JTLS - JCATS

JCATS foloseşte programul mai sus menționat ca poartă de intrare. La fel pentru toate sistemele arhitecturii, RTI asigură „coloana vertebrală" a federației. În plus pentru cele două sisteme de simulare, federația conține un sincronizator (Pacer) care permite utilizatorului să stabilească pauza şi ritmul jocului dorit, precum şi un sistem de control folosit pentru observarea stării proceselor. Punctul forte al federației JTLS – JCATS constă în capacitatea acesteia de a transmite controlul entităților simulate de la o simulare la alta, permițând entităților să fie modelate la oricare nivel al rezoluției de agregare sau detaliere. Modelarea multi-rezoluție este posibilă prin atribuirea drepturilor către categoriile de forțe implicate, prin intermediul arhitecturii de înalt nivel. Astfel, entitățile din JTLS pot fi transferate în JCATS atunci când este necesară o modelare în detaliu a acestora (o parte din aceste posibilități fiind reprezentate sub formă grafică în figura de mai sus).

Imaginea 1 reprezintă transferul de entități de la JTLS la JCATS şi invers, acestea reprezentând baza pentru simularea oricăror acțiuni la toate nivelurile de rezoluție. *Imaginea 2* ne arată cum o entitate din JTLS (spre exemplu atacul executat de către un elicopter) poate executa foc direct asupra unei alte entități din JCATS, realizând distrugerea acesteia. Entitatea reprezentată în JCATS poate, de asemenea, să execute foc direct asupra entității din JTLS. Acestă interacțiune este valabilă pentru acțiuni aer-sol, sol-aer, aer-aer. Nu este realizată şi interacțiunea sol-sol (de exemplu, o entitate terestră din JTLS deschizând focul asupra unui tanc replicat în JCATS). Intenționat s-a dorit evitarea unui asemenea conflict, utilizatorii hotărând cine va deschide focul în JTLS sau, dacă tactica adoptată este foarte importantă, cine va acționa în JCATS. *Imaginea 3* prezintă focul indirect, cu referire atât la sistemele de artilerie, cât şi la proiectilele şi bombele care nu dispun de niciun sistem de ghidare la țintă. *Imaginea 4* ne exemplifică faptul că din JTLS pot fi realimentate entități

replicate în JCATS. *Imaginea 5* indică posibilitatea realizării schimbului de rapoarte între cele două sisteme de simulare.

Din cauza unui model de reprezentare diferită în JTLS şi JCATS, nu are sens să fie transferate atributele unei entităţi care nu pot fi reprezentate într-o altă simulare. De aceea, în multe cazuri, există o exemplificare a mulţimii de atribute ale entităţii transferate. Ambele sisteme de simulare solicită arhitecturii de înalt nivel un sistem de control în timp a activităţilor, asigurând o interfaţă grafică pentru utilizator care permite oprirea, reluarea sau saltul în timp la un ritm specificat.

Modelarea multi-rezoluţie* (*MRM). Modelarea multi-rezoluţie (Multi-resolution Modeling - MRM) este necesară pentru a evalua diferenţele dintre cele două simulări. Acest model reprezintă de fapt un sistem integrat care va fi capabil să sprijine integrarea exerciţiilor multi-eşalon, la nivel teatru de operaţii, cu structuri mici şi acţiuni individuale de luptă, fiind astfel îmbunătăţite. MRM nu este numai o funcţie de reprezentare a obiectelor. Funcţionalitatea JTLS şi JCATS nu este aceeaşi în diferite domenii şi aceasta oferă oportunităţi pentru implementarea MRM, în timp ce, mai important, este că oferă o funcţionalitate sporită pentru utilizator. Obiectivele modelării multi-rezoluţie sunt: sprijinul instruirii simultane a forţelor, în cadrul unor scenarii complexe, la mai multe niveluri, în context întrunit; prezentarea, în detaliu, a modelelor JTLS şi JCATS; asigurarea posibilităţii desfăşurării exerciţiilor întrebuinţând simularea distribuită; asigurarea unui cost redus al cheltuielilor necesare exerciţiilor; sprijinirea desfăşurării atât a exerciţiilor care folosesc baze de date clasificate, cât şi a celor care folosesc baze de date neclasificate; asigurarea unei funcţionalităţi complementare; asigurarea unui controlul al configurării federaţiei pentru utilizatori.

De exemplu JTLS şi JCATS au o reprezentare diferită a materialelor (stocurilor). În funcţie de dorinţele de instruire a audienţiei pentru reprezentarea stocurilor şi de baza de date construită, obiectele reprezentate în JCATS consumă combustibil şi muniţie, clasele III şi respectiv V şi transportă cantităţi reale din fiecare.

De asemenea, JCATS oferă funcţionarea barajelor cum ar fi cele din sârmă sau poziţionarea sacilor de nisip, dar nu explică legătura dintre folosirea acestora şi consumul materialelor din clasa a IV-a, necesare pentru construcţia lor. Evident că JCATS reprezintă itemii (actorii) majori cum ar fi tancurile, dar nu reprezintă explicit linia de aprovizionare cu materiale de rezervă din clasa VII (linia de aprovizionare cu materiale din clasa VII). Audienţa de instruire a JTLS este mai degrabă pusă să exerseze aprovizionarea şi reaprovizionarea, deşi la nivel de TO, permite consumul de materiale din clasele I la X. Cu toate că JTLS reprezintă o parte din materiale (de exemplu clasele I şi II), iar JCATS nu face asta, de regulă JCATS reprezintă mult mai multe tipuri de muniţie decât JTLS.

În aprecierile pe care le-am făcut către JTLS-JCATS am evidenţiat această diferenţă legată de materiale pentru a ne asigura că unităţile create în JTLS şi transferate în JCATS continuă să consume toate clasele de materiale reprezentate în JTLS. Motivul de a proceda aşa este de a împărţi proprietatea comună a obiectelor (de a folosi în comun obiectele). Este clar că nu are sens să transfere proprietatea atributelor de aprovizionare de la JTLS la JCATS pentru tipuri de materiale care în JCATS nu sunt reprezentate.

Deci, ca în cazul sistemelor de luptă, materialele importante ale clasei VIII, JTLS va reține proprietatea de a atribui alte materiale. JCATS consumă materiale din clasele III şi V şi raportează cantitățile pe teren folosind o interacțiune. JTLS actualizează valorile atribuite si de asemena foloseşte valorile curente şi nivelurile înregistrate, parametrii JTLS pentru a şti când să înceapă reaprovizionarea unităților. MRM este permisă prin împărțirea proprietății obiectelor asupra materialelor deoarece combinația reprezintă mai bine consumul de materiale decât orice simulare ar putea-o face singură.

Alocarea funcționalității. JCATS este folosit, exemplu, pentru a simula explozia unei arme chimice. Pierderile inițiale şi dispersia norului contaminat sunt modelate în JCATS pe baza actualizărilor de la VLSTRACK. Evacuarea rezidenților din zona apropiată şi de pe direcția vântului față de sursă, de exemplu între 0 şi 6 ore este simulată de JCATS, dar mai departe (mai mult de 6 ore; acest timp este necesar să fie ajustat în funcție de zona afectată şi corespunzător mărimii populației), este simulată în JTLS. Acesta permite populației care fuge din fața norului contaminat să fie reprezentată individual, împreună cu mijloacele de deplasare (pe jos, vehicule, bărci) pe care le folosesc ca să fugă, blocajele de circulație şi oportunitățile pentru măsuri locale de răspuns pentru decongestionarea traficului, evacuarea în ordine, acordarea asistenței medicale şi evacuarea.

Evacuarea mai departe de sursă poate fi simulată la un nivel de agregare superior care va fi determinat de numărul mare al populației implicate. Evacuarea pe calea aerului este de asemenea rezolvată mai uşor în JTLS şi în cazul convoaielor, cu o reprezentare mai bună a rețelei de drumuri de evacuare.

Schimburile necesare între simulări ar putea fi limitate la început la următoarele: necesitatea ca JCATS să actualizeze JTLS în legătură cu raioanele contaminate şi deplasarea norului contaminat din direcția vântului; cerința de a menține coerența executanților (personal, vehicule, echipament etc.). Serviciile de tip HLA mai elaborate pot fi utilizate şi vor fi mai potrivite pentru evenimente particulare, spre exemplu anumite grupuri de persoane evacuate care în JCATS folosesc diferite modalități de tranzitare a zonelor contaminate față de JTLS.

Aşa cum am menționat anterior, răspunsul local este simulat cât este posibil în JCATS. Atât timp cât JCATS suportă reprezentarea organelor şi echipelor de intervenție NBC, vehicule, populație şi multe alte obiecte şi activități, eficiența acestor reacții va fi mai bine analizată de o celulă albă (WHITE CELL). Această celulă poate în consecință să direcționeze descreşterea sau creşterea gravității pierderilor sau incidentelor locale, bazată pe eficiența şi completitudinea răspunsului. De exemplu, dacă oficialii implicați în evacuare sunt cramponați în inițierea acesteia şi în managementul traficului în afara zonei, este de aşteptat să fie mai puține victime în urma contaminării NBC. Accidentele auto, furturile şi alte incidente care împiedică răspunsul oficial în reducerea efectelor catastrofei şi împiedică să localizeze şi să prevină o a doua explozie, pot fi introduse în program sau nu, în funcție de răspunsul audienței instruite şi continuitatea exercițiului.

În plus, față de simularea organizării evacuării în masă JTLS va fi utilizat pentru răspunsuri regionale şi naționale incluzând desfăşurarea personalului şi echipelor către regiunea respectivă pentru a acorda asistență în ceea ce priveşte

decontaminarea, tratamentul medical şi construirea de adăposturi pentru evacuaţi, consumul de hrană şi apă, medicamente şi bunuri de primă necesitate cum ar fi corturi şi paturi, vor apărea cu siguranţă în JTLS. Schimburile necesare între simulări ar putea să includă transferarea anumitor deplasări de personal în interiorul regiunii, cu echipamentul de bază în JCATS, în aşa fel încât să poată fi situată la nivel individual, de exemplu echipamentul de protecţie, masca contra gazelor, echipamentul de detecţie, de decontaminare sau medical. Invers de la JCATS la JTLS, simularea taberelor de evacuaţi trebuie făcută în JTLS la un nivel de agregare superior pentru uşurinţa conducerii.

Suportul (documentaţia exerciţiului). Descrierea pe scurt a scenariului şi alocarea funcţiunilor nu prezintă toate detaliile disponibile, bineînţeles pentru simularea unui eveniment şi a consecinţelor acestora. Din fericire este suficient să-ţi imaginezi anumite aspecte care ţin de planificare şi anumite activităţi pe care echipa EOC le-ar întâlni când reacţionează la evenimente. Coordonarea asigurării pentru personal şi materiale, transportul personalului de răspuns rapid la criză (ER) în zona de criză şi a cetăţenilor în afara acesteia, asigurarea facilităţilor pentru personalul ER şi evacuaţilor precum şi simularea răspunsurilor aparţinând autorităţilor reies din scenariul exerciţiului. Rezolvarea unor situaţii care ţin de realitate sunt bineînţeles scopurile exerciţiului.

Recomandări. Departamentul apărării SUA a dezvoltat pe parcursul unei perioade îndelungate de timp o metodologie de antrenament pentru statele majore, folosind un anumit tip de exerciţiu pentru a ridica calitatea antrenamentului. Recomandăm ca şi comunitatea ER să evalueze acestă metodologie ca să antreneze EOC şi alte echipe de conducere ER. HLA este un document acceptat pe piaţă, confirmat IEEE pentru integrarea simulării. Include un proces specific domeniului şi instrumente de programare pentru integrarea simulărilor. Promovează refolosirea unor simulări existente şi în consecinţă evitarea eforturilor de programare extensivă. Se recomandă comunităţii ER să o evalueze folosind HLA pentru nevoile ei de simulare integrată.

Dezvoltarea întrunită JTLS-JCATS a demonstrat valoarea HLA prin aceea că permite refolosirea unor simulări existente în maniera pentru care fiecare dintre ele a fost proiectată, reliefând punctele forte ale fiecărei simulări în parte. În plus faţă de asta folosirea combinată a acestor programe aduce funcţionalităţi superioare folosirii individuale a simulărilor. HLA permite o dezvoltare rapidă a capabilităţilor şi a asigurat un produs folositor şi eficient al costurilor.

Infrastructura simulărilor reprezintă totalitatea facilităţilor, echipamentelor, instalaţiilor şi serviciilor necesare funcţionării sistemelor şi aplicaţiilor de modelare şi simulare, precum şi mijloacele de comunicaţie, reţelele, arhitecturile, standardele şi protocoalele, depozitele de resurse de informare care le deservesc. Aşa cum sugerează şi numele, reutilizarea înseamnă că modele de componente ale simulării pot fi reutilizate în scenarii şi aplicaţii de simulare diferite, ulterior concepute. Strâns legată de reutilizare este proprietatea de interoperablilitate care, foarte sintetic, ar putea fi definită ca proprietatea componentelor de simulare reutilizabile de a fi combinate cu alte componente, fără a fi necesară recodificarea acestor componente. Problema interoperabilităţii sistemelor (figura 4.) este însă una mult mai complexă.

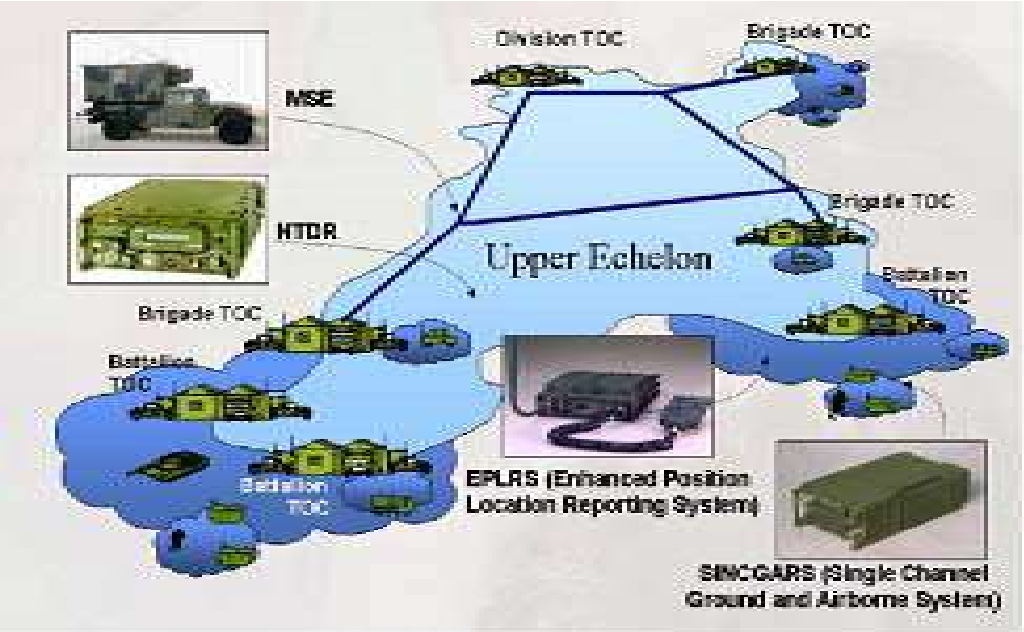

Figura 4. Interoperabilitatea sistemelor

Interoperabilitatea[1] este definită ca fiind "abilitatea unui sistem de a utiliza părți sau echipamente ale altui sistem". În terminologia NATO, *interoperabilitatea* este definită ca fiind "abilitatea unui model sau simulări de a accepta servicii de la alte modele sau simulări şi de a utiliza serviciile astfel schimbate pentru a le permite lor să opereze cu eficacitate". Pentru înțelegerea corectă a noțiunii de interoperabilitate, în cazul concret al simulării, este necesar însă a fi avute în vedere anumite aspecte specifice ale acestui domeniu.

În cazul general al interoperabilității simulărilor, se consideră că există cel puțin două simulări care sunt conectate într-o anumită manieră pentru a forma o simulare nouă şi că această simulare nouă produce rezultatele aşteptate. La o privire atentă aceasta este însă o problemă deosebit de complexă. O primă întrebare care se pune este aceea dacă simulările controlează o simplă entitate simulată care controlează porțiuni de simulări sau mai multe simulări. Simulările pot fi module individuale care se execută pe o infrastructură individuală de simulare, sau pot fi simulări distribuite. Cazul general al interoperabilității este acela în care o simulare se conectează cu alte simulări de tipuri total diferite.

O altă întrebare este legată de scopul pentru care este declarat faptul că două sau mai multe simulări utilizate împreună sunt interoperabile. Utilizări diferite pot impune cerințe diferite de interoperabililitate. În acest context, este posibil ca două simulări să nu fie interoperabile pentru anumite cerințe, dar să fie perfect interoperabile pentru alte cerințe. Este aşadar puțin probabil ca o definiție a interoperabilității simulării să nu fie aplicabilă pentru toate utilizările avute în vedere.

O a treia întrebare este legată de scopul pentru care este declarat faptul că două sau mai multe simulări utilizate împreună sunt interoperabile. Utilizări diferite pot impune cerințe diferite de interoperabilitate. În acest context, este posibil ca două

[1] Webster Dictionary: „*Interoperability",* Meriam-Webster, Inc., preluat de pe Internet, de la adresa: http://www.m-w.com/dictionary.htm.

simulări să nu fie interoperabile pentru anumite cerințe, dar să fie perfect interoperabile pentru alte cerințe. Este aşadar puțin probabil ca o definiție a interoperabilității simulării să fie aplicabilă pentru toate utilizările posibile ale simulărilor, fără a defini în mod explicit care sunt utilizările avute în vedere.

O a patra întrebare care se poate pune este legată de măsura cantitativă prin care poate fi exprimată interoperabilitatea. O apreciere pentru interoperabilitate ar fi extrem de utilă atât pentru sistemele care se evaluează, cât şi pentru rectificarea inconsistențelor din domeniul interoperabilității. Din nefericire, nu este încă clar care este setul complet de factori care trebuie să fie măsurați pentru a acoperi complet problema măsurării cantitative a interoperabilității.

În definirea interoperabilității există două abordări: o abordare de sus în jos şi o abordare de jos în sus. Abordarea de sus în jos este în general o încercare de abordare abstractă a interoperabilității, bazată, de obicei, pe principii matematice, are caracter mai mult teoretic şi mai puține utilizări practice. Strategia de jos în sus încearcă să definească în mod practic interoperabilitatea prin specificarea în detaliu a valorii datelor, timpilor şi interacțiunilor dintre simulări. Ambele încercări vor să furnizeze măsuri pentru interoperabilitate, dar rezultatele de până acum sunt departe de a da răspunsuri total satisfăcătoare pentru domeniul interoperabilității.

Comunitatea ştiințifică din domeniul modelării şi simulării, în general, acceptă că printre caracteristicile care trebuie avute în vedere în analiza referitoare la interoperabilitatea simulărilor ar putea fi următoarele: caracteristici de natură tehnică: compatibilitatea standardelor; compatibilitatea hardware; interoperabilitatea fizică; formatul datelor; coordonarea managementului de timp; coordonarea serviciilor de lucru în timp real: salvare şi restaurare; puncte de sincronizare; elemente de securitate; caracteristici de sine-stătătoare (fac referire la coerența datelor la nivelul federațiilor): interoperabilitatea între entități; rezoluția spațială; rezoluția temporală.

Modalități de realizare şi implementare a simulărilor distribuite

Implementarea simulării distribuite va duce la mărirea încrederii, susținerea reciprocă a participanților şi creşterea performanțelor în timp real. Pe de altă parte, utilizarea programelor de simulare distribuită trebuie să fie transparentă pentru toți utilizatorii. Mediile sintetice integrate oferă posibilitatea de a avea la un loc tehnicile, tehnologiile, capabilitățile şi procesele de simulare şi modelare.

Câteva dintre beneficiile simulării distribuite sunt: creşterea eficienței instruirii; sporirea interoperabilității; crearea condițiilor de instruire cât mai apropiate de realitatea câmpului de luptă duce la economii financiare, prin reducerea necesității de a apela la terenuri de instrucție reale; oportunitatea de a crea un mediu de instruire curat; integrarea şi perfecționarea sistemelor actuale; îmbinarea mediilor de instruire real cu cel virtual, axate pe specificul misiunilor de îndeplinit; posibilitatea interconectării scenariilor şi bazelor de date comune; permite menținerea nivelului de pregătire al forțelor pe timpul desfăşurării acestora; potențial pentru extindere în afara spațiului țărilor membre NATO/PfP.

Simularea distribuită implică existența a celor trei tipuri de simulări, astfel: simularea reală - simularea în care sunt implicați oameni reali care operează cu sisteme reale, folosind efectele simulate ale armamentului; simularea virtuală –

simularea în care sunt implicați oameni reali care operează cu sisteme simulate; simularea constructivă – simularea în care oameni simulați operează cu sisteme simulate, pe baza unor planuri elaborate de către oameni reali.

În amplul proces de transformare prin care a trecut simularea, câteva dintre momentele principale în evoluția simulării distribuite sunt prezentate în figura de mai jos (figura 5):

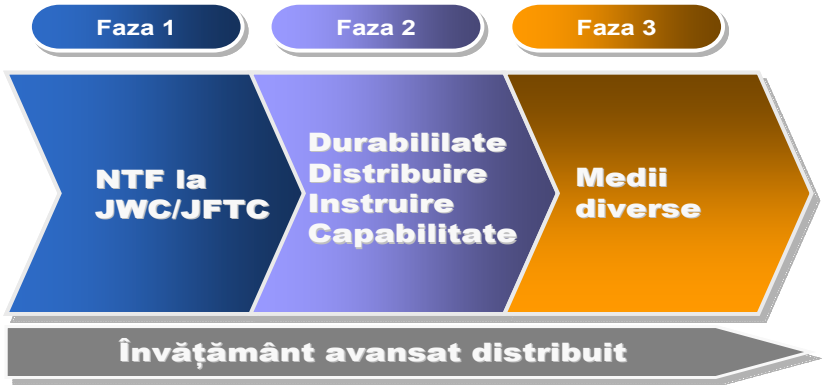

Beneficiile instruirii folosind simularea distribuită

Primul exercițiu NATO prin simulare distribuită a fost STEADFAST JOINER 08, care s-a desfăşurat prin utilizarea următoarelor platforme: JMRM – Joint Multi-Resolution Module (JTLS – JCATS);n JEST – Joint Exercise Scenario Tool; JEMM – Joint Exercise Management Module.

La nivelul NATO, prin proiectul SNOW LEOPARD (SL – figura 4.6.) se doreşte crearea unei rețele NATO Joint pentru educație şi instruire, cu capabilități la nivel strategic, operativ şi tactic, prin conectarea rețelelor şi capabilităților existente la nivel național. Acest proiect va consta într-o rețea distribuită între organizațiile, națiunile şi partenerii NATO, cu scopul de a participa la creşterea instruirii, educării şi experimentării distribuite. Capabilitatea NATO SNOW LEOPARD este în curs de formare. Snow Leopard va fi în măsură să ofere instruire pentru Forța Rapidă de Răspuns a NATO, comandamente multinaționale întrunite, precum şi națiunilor membre şi partenere NATO, în concordanță cu întregul spectru de misiuni de îndeplinit, folosind metodele şi procedeele de instruire reală, virtuală şi constructivă, precum şi mediile specifice exercițiilor pentru repetarea misiunii.

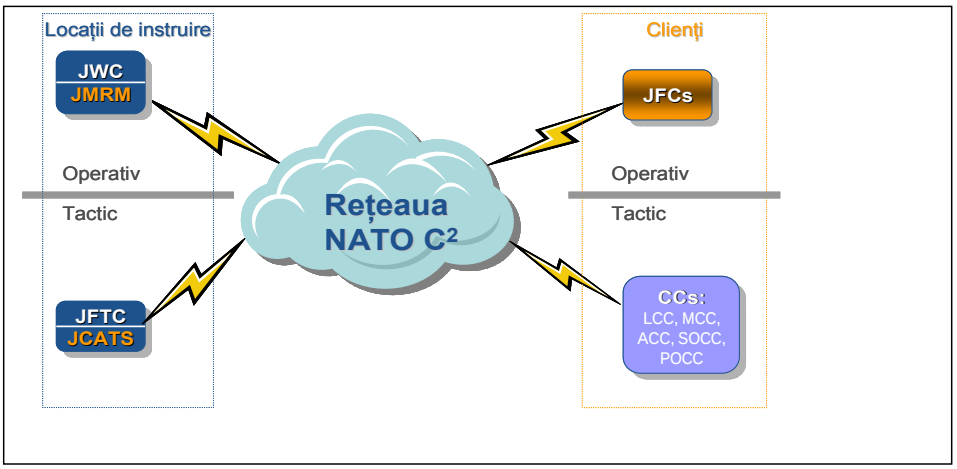

Rețeaua NATO pentru instruire (NTF) reprezintă o comuniune între JTLS şi JCATS (figura 7.) ce oferă țintei primare pentru instruire capacitatea de a conduce exerciții multi-eşalon, de la nivel operativ la cel tactic. NATO Training Federation (NTF) creează caracteristicile unui mediu comun de instruire, cu o audiență a instruirii – multieşalon; dispune de capacitatea de a realiza simulări multiple cu rezoluții multiple, în locații distribuite.

În viitor se au în vedere posibilitățile de conectare şi integrare a arhitecturilor simulărilor reală, virtuală şi constructivă, precum şi realizarea modelelor maritime şi aeriene cu rezoluție mai mare.

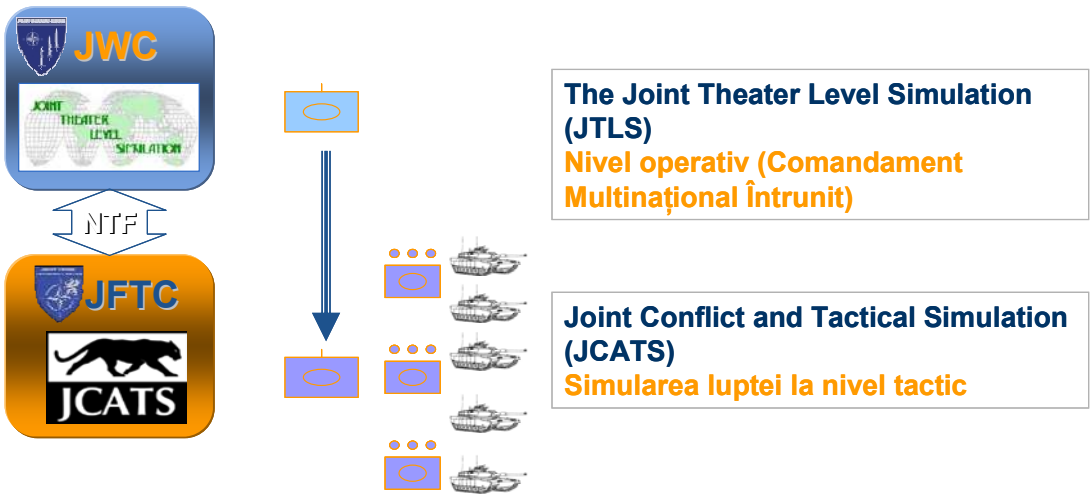

Figura 7. „Comunicare" între JTLS şi JCATS

Arhitectura de principiu a simulării distribuite cuprinde: Rețeaua de conducere a exercițiului (Exercise LAN); Rețeaua NATO nesecretă (NATO unclassified LAN); Rețeaua NATO secretă (NATO secret LAN); Rețeaua de verificare (experimentare) (Experimentation LAN). Mediul sintetic al simulării distribuite (reprezentat în figura de mai jos) are în vedere faptul că timpul şi spațiul sunt coerent reprezentate în câmpul de luptă, măsurate în termenii percepției umane şi comportării acestora în mediul creat.

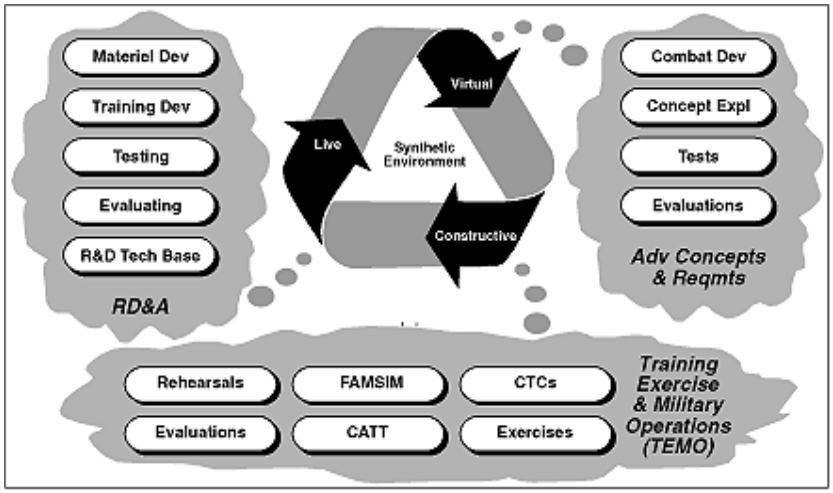

Câmpul de luptă în simularea distribuită se prezintă, în principiu, în felul următor:

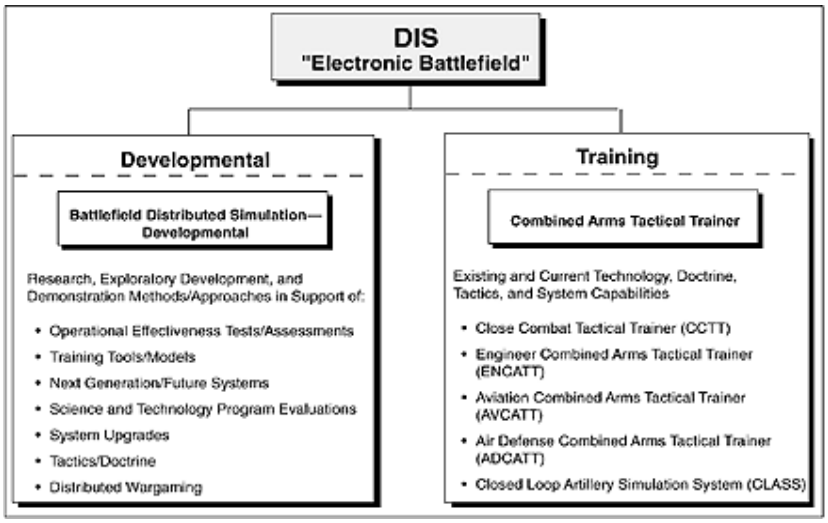
DIS
"Electronic Battlefield"
Developmental
Battlefield Distributed Simulation—Developmental
Research, Exploratory Development, and Demonstration Methods/Approaches in Support of:
• Operational Effectiveness Tests/Assessments
• Training Tools/Models
• Next Generation/Future Systems
• Science and Technology Program Evaluations
• System Upgrades
• Tactics/Doctrine
• Distributed Wargaming
Training
Combined Arms Tactical Trainer
Existing and Current Technology, Doctrine, Tactics, and System Capabilities
• Close Combat Tactical Trainer (CCTT)
• Engineer Combined Arms Tactical Trainer (ENCATT)
• Aviation Combined Arms Tactical Trainer (AVCATT)
• Air Defense Combined Arms Tactical Trainer (ADCATT)
• Closed Loop Artillery Simulation System (CLASS)

Simularea distribuită se bazează pe integrarea sistemelor, tacticilor şi doctrinelor existente, într-un mediu de instruire creat artificial, de la nivelul grupei (echipajului) la cel al unui batalion de infanterie întărit.

Sistemul de instruire tactică pentru luptă din cadrul simulării distribuite are următoarea structură:

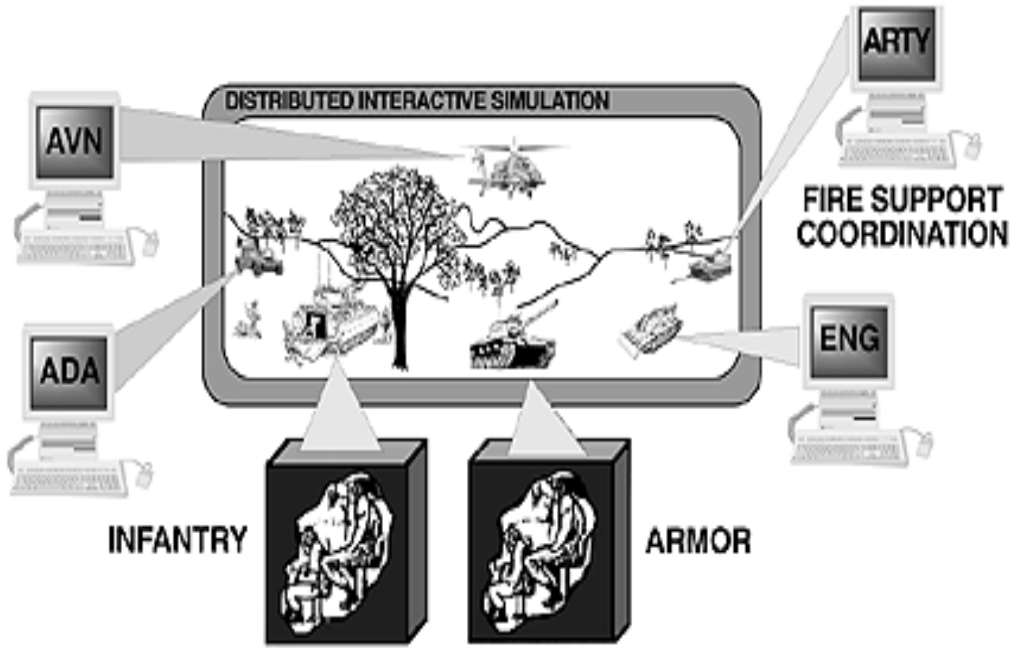

În câmpul de luptă al viitorului, simulările reală, constructivă şi virtuală sunt interoperabile şi dispuse în locații diferite, conectate între ele pentru a crea un mediu de instruire sintetic, cât mai apropiat de realitate. Simularea este orientată pe comportamentul individual al fiecărei entități din compunerea unităților. Astfel, acestea au posibilitatea de a detecta oamenii şi sistemele din zonă, în funcție de caracteristicile senzorilor de care dispun: vizual, radar, sonar, termic. Eficiența,

distanța, influența terenului şi a vremii depind de tipul senzorului. Caracteristicile senzorilor (bătaie, putere separatoare) se introduc în baza de date conform caracteristicilor sistemelor reale. Entitățile au capacitatea de a executa misiuni şi activități pre-planificate în baza de date: prioritizarea țintelor, respectarea regulilor de angajare etc. Entitățile execută ordinele primite, conform gradului de instruire, caracteristicilor tehnico-tactice ale sistemelor la dispoziție putându-se chiar lua în calcul unele elemente de comportament deviant. Sistemele sunt dotate cu armament şi muniție, se pot deplasa pe sol, apă şi în aer la fel ca în realitate. Nivelul stocurilor este monitorizat permanent de sistemul de simulare, la nivelul fiecărei entități, pentru orice clasă de materiale, până la detaliu. Performanțele sistemelor sunt afectate de starea vremii, factorii de stres, caracteristicile terenului.

Bibliografie:

[1]. BĂLĂCEANU, Ion*, Revoluția tehnologică contemporană şi impactul ei asupra potențialului militar,* Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2001.

[2]. GHIȚĂ, Al., *Jocuri diferențiale operative,* comunicare la cea de-a XXVII-a Sesiune de Comunicări Ştiințifice a Academiei Tehnice Militare, Bucureşti 1997.

[3]. SAVSEK, T, *Education. The Education of Military Officers in Defence Simulation,* NATO PfP/PWP Workshop „Simulators and Simulation-Powerful Means Enabling Allied Forces to Reach Interoperability", Brno, Czech Republic, May 5-7, 1999.

ROLUL MARKETINGULUI ÎN PROCESUL RECRUTĂRII ŞI SELECȚIEI RESURSEI UMANE DIN ARMATA ROMÂNIEI

Mihai Bogdan ALEXANDRESCU*

This paper emphasizes that during the last period, the practice in developed countries signals the economic logic penetration in all sectors of social life. In this context, military organization begin growing more compared with a company. Consequently, also in the army, any personnel policy is subject to labor market rules, agreeing to face the competition for attracting human resources.

Armata, ca organizație cu atribuții ample în domeniul apărării şi securității naționale, şi nu numai, primește din partea societății resurse materiale, umane, financiare, informaționale ce se cer a fi utilizate cât mai eficient şi în deplină concordanță cu scopurile şi obiectivele stabilite pentru această instituție a statului.

Resursele umane fac parte din categoria resurselor puse la dispoziția armatei de către societatea în care organizația militară ființează pentru ca aceasta din urmă să-şi poată îndeplini misiunile constituționale încredințate legal. La rândul lor, acestea dispun de un management specific, care „…reprezintă un complex de măsuri concepute interdisciplinar, cu privire la recrutarea personalului, selecția, încadrarea, utilizarea prin organizarea ergonomică a muncii, stimularea materială şi morală, până la momentul încetării contractului de muncă" aşa după cum Burloiu a arătat (2001).

Problematica marketingului recrutării şi selecției resurselor umane în armată dobândeşte o semnificație deosebită, atât datorită schimbărilor semnificative şi rapide din societatea românească, cât şi a transformărilor structurale şi de conținut ale instituției militare.

Armonizarea schimbărilor din mediul militar cu cele generate în domeniul marketingului resurselor umane este o sarcină permanentă şi dificilă a celor cu responsabilități în acest domeniu de activitate. În plus, impactul progresului tehnic şi al revoluției informaționale, cuplat cu cel al reformei din organismul militar asupra resurselor umane din armată se impune luat şi el în calcul la derularea programelor de recrutare, selecție, formare, dezvoltare şi utilizare a personalului militar şi civil.

În acelaşi timp, integrarea României în Alianța Nord-Atlantică şi aderarea la Uniunea Europeană exercită o influență semnificativă, sistematică şi constantă asupra resurselor apărării, în general, şi asupra resurselor umane din armată, mai ales. De aceea, întregul demers al celor cu responsabilități în domeniul gestionării resurselor umane din armată va avea permanent în vedere exigențele formulate de cele două organizații amintite anterior.

Separarea recrutării personalului militar profesionalizat de recrutarea pentru serviciul militar obligatoriu a fost benefică pentru că a dus la înlăturarea unor rețineri, confuzii, prejudecăți. Însă nu este vorba numai de separare „fizică", ci de schimbarea

* **Maior**

întregii „filozofii” de recrutare şi selecţie. Acum, recrutarea se face continuu, pe baza unor planuri şi metodologii bine fundamentate.

Metoda de recrutare cea mai folosită a devenit căutarea candidaţilor şi contactul direct cu aceştia în mediile în care îşi desfăşoară activitatea.

Vizibilitatea, transparenţa şi colaborarea strânsă cu mediile civile sunt principii fundamentale în funcţionarea noului sistem de recrutare.

Studiile şi cercetările de marketing sunt utilizate în scopul obţinerii de informaţii detaliate despre volumul, structura şi caracteristicile populaţiei ţintă, dar şi despre atractivitatea profesiei militare.

Promovarea profesiei militare se desfăşoară pe baza unei strategii în care mass-media şi activităţile de relaţii publice au un rol foarte important. Accentul se pune în mod special pe calitate, iar selecţia se face pe baza potenţialului aptitudinal.

Sistemul de recrutare şi selecţie existent este compatibil cu sistemele similare existente în ţările Alianţei Nord-Atlantice, răspunzând eficient intereselor actuale şi de perspectivă ale organismului militar.

Ca în orice bătălie, strategia, tacticile (politicile), planul de luptă(planul de marketing), cunoaşterea şi analizarea situaţiei, a terenului, a mediului(cercetarea pieţei) sunt condiţii absolut necesare pentru atingerea obiectivului final.

Mix-ul de marketing în recrutarea şi selecţia personalului militar

Chiar dacă armata este o organizaţie cu o cultură specifică şi cu reguli stricte, ea împarte, împreună cu instituţiile şi companiile civile, aceeaşi piaţă a forţei de muncă (surse externe de recrutare), mai ales când este vorba despre forţă de muncă educată şi cu un potenţial aptitudinal ridicat, aşa cum se întâmplă în cazul recrutării ofiţerilor. Însă problema nu este numai concurenţa strânsă de pe piaţa forţei de muncă. Potenţialii candidaţi sunt din ce în ce mai bine informaţi, mai pragmatici, dornici să aleagă, sunt la vârsta la care non-conformismul primează în faţa unor valori tradiţionale, cum ar fi patriotismul.

Ca urmare, metodele şi instrumentele de recrutare se diversifică şi se perfecţionează continuu, iar planurile de marketing devin din ce mai complexe şi mai flexibile pentru a ţine pasul cu evoluţia pieţei.

De aceea, armata nu poate rămâne în afara acestor realităţi şi tendinţe, ea trebuie să dezvolte o strategie de marketing a recrutării capabilă să plaseze şi să prezinte profesia militară pe piaţa ofertelor profesionale ca marcă atractivă şi bine definită.

Imediat după înfiinţarea noilor structuri de informare-recrutare şi selecţie, primele întrebări la care a trebuit să se găsească răspuns au fost: Pe cine se recrutează? De unde? Când? Cât de mulţi? Prin ce metode? Ce li se comunică? Prin ce mijloace? Care este răspunsul aşteptat? Cât costă? Cum se măsoară eficienţa?

Pentru a putea răspunde la aceste întrebări şi la multe altele s-a ajuns la concluzia că dezideratele pot fi atinse prin conceperea unui mix de marketing militar ale cărui componente sunt prezentate în continuare.

Conceptul de produs în accepțiunea marketingului militar

În accepțiunea marketingului, produsul poate fi definit ca fiind lucrul oferit pe piață în scopul captării interesului, al achiziționării, utilizării sau consumului şi care poate satisface o nevoie sau o dorință; el include obiecte fizice(tangibile), servicii, persoane, locuri, organizații sau idei.

În esență, produsul înseamnă tot ceea ce un vânzător oferă unui cumpărător în procesul de schimb şi care satisface nevoile sau dorințele acestuia.

Produsul trebuie analizat prin prisma avantajelor pe care consumatorul doreşte să le obțină în procesul consumării sau utilizării sale. Aceste avantaje sunt de fapt expresia concretă a unor funcții pe care produsul le poate oferi.

Se poate pune întrebarea: Ce cumpără, cu adevărat, clientul?

Răspunsul este acela că, ceea ce cumpără de fapt clientul sunt funcțiile produsului şi nu obiectul fizic, în sine.

În situația în care două sau mai multe produse de acelaşi gen oferă aceeaşi funcție de bază(de exemplu, o profesie care are ca funcție de bază obținerea unui salariu sau al unui loc de muncă), cumpărătorul va alege un anumit produs, ținând seama de mai multe criterii, precum: destinație, model, performanțe, calitate, design(prestigiu), imagine publică, garanții, etc.

Ansamblul avantajelor sau utilităților pe care le oferă un produs poartă numele de set de funcții.

Funcția sau atributul reprezintă un aspect elementar de utilitate pe care consumatorul îl aşteaptă de la produsul respectiv. Fiecare funcție a produsului generează un anumit nivel de satisfacție pentru consumator. Consumatorul va alege produsele şi mărcile de pe piață având în vedere satisfacțiile posibile ce pot fi obținute prin consumarea sau utilizarea produsului respectiv.

Produsele de acelaşi gen se diferențiază unele de altele prin deosebirile care există între setul lor de funcții. Consumatorii diferiți vor căuta anumite aspecte de utilitate, anumite beneficii dorite. Pentru consumatori diferiți este deci firesc să existe seturi de atribute(funcții) diferite.

Pe piața ofertelor profesionale şi a serviciilor educaționale, funcționează principiul cererii şi ofertei. De aceea, *profesia militară* este abordată după principiile marketingului. Toți cei care doresc să angajeze personal împart cam aceleaşi surse externe (grupuri-țintă), aceleaşi medii de recrutare, ceea ce diferă fiind valorile şi filozofia specifice organizației, criteriile şi metodele de recrutare.

Tranziția de la armata bazata pe serviciul militar obligatoriu, la cea bazată pe voluntariat, a impus repoziționarea profesiei militare pe piața muncii, mai ales în raport cu concurența reprezentată de celelalte instituții similare ale statului.

Deşi instituția militară este foarte apreciată de populația României (aşa cum arată sondajele de opinie realizate la nivel național), profesia militară rămâne cotată la un nivel mediu într-o ierarhie a preferințelor.

Avantajele şi beneficiile (atributele produsului) oferite de profesia militară sunt:

- asigură formarea dar şi dezvoltarea profesională pe parcursul carierei în funcție de opțiunea şi performanțele profesionale ale individului;

- perspectivă clară asupra viitorului profesional;
- evoluția în carieră are la bază transparența criteriilor şi principiul şanselor egale;
- siguranță, prestigiu, posibilități de afirmare, venit decent;
- reducerile prin restructurare nu afectează cadrele tinere;
- la ieşirea din sistem se oferă asistență specializată şi program de reconversie profesională.

Politica de preț în marketingul militar

Prețul este un instrument al pieței şi un indicator al realității economice şi sociale. În virtutea funcției sale principale de corelare a cererii cu oferta, el capătă un caracter complex, ce este amplificat în contextul actualului dinamism economico-social, atât de caracteristicile pieței pe care se manifestă, cât şi cadrul legislativ care reglementează formarea prețurilor, el însuşi perfectibil.

În contextul unui mediu economico-social, prețul îmbracă numeroase forme de manifestare alături de prețul bunurilor şi tariful serviciilor. Printre aceste forme întâlnim: dobânda pentru un împrumut, chiria pentru locuință, onorariu pentru medic, taxa pentru drumuri, prima pentru o asigurare, *salariul ca preț al forței de muncă* etc. Trebuie precizat, de asemenea, că prețul este un element foarte flexibil al mix-ului, putând fi modificat foarte rapid, spre deosebire de caracteristicile unui produs şi activitatea de distribuție.

Se poate spune că prețul produce efecte mult mai rapide decât celelalte variabile ale mix-ului de marketing. Cererea dar şi concurența sunt în general mai prompte şi acționează la modificări ale imaginii produsului. Determinarea prețului trebuie să fie corelată cu alegerea altor variabile ale mix-ului de marketing.

În accepțiunea marketingului militar, prețul reprezintă suma de bani (salariul sau solda) care revine angajatului (ofițer, subofițer, maistru militar, soldat gradat voluntar, funcționar public sau personal civil contractual) în schimbul îndeplinirii obligațiilor contractuale asumate, specifice fiecărei funcții militare în parte.

Obligațiile contractuale asumate şi impuse de armată sunt legate de:
- competență profesională,
- capacitate de autoperfecționare,
- loialitate,
- corectitudine,
- disciplină,
- tărie fizică şi mentală,
- capacitatea de asumarea riscurilor.

Salariul ca preț al forței de muncă în armată se stabileşte pentru fiecare funcție militară în parte în conformitate cu reglementările şi dispozițiunile legale specifice Ministerului Apărării aprobate de instituțiile Statului Român.

Distribuția - componentă a mix-ului de marketing militar

Deciziile şi procesele legate de activitățile de distribuție sunt printre cele mai importante elemente ale mix-ului de marketing. Ele vor determina măsura în care clienții, în cazul Armatei viitorii angajații, vor avea acces la produsul armatei - profesia militară şi vor arăta cât este de eficient sistemul de distribuție la care se apelează.

Termenul de distribuţie desemnează ansamblul mijloacelor şi al operaţiunilor care asigură punerea la dispoziţia utilizatorilor sau a consumatorilor finali a bunurilor şi serviciilor realizate de către producători. Sau, altfel spus, distribuţia reprezintă procesul prin care bunurile şi serviciile sunt puse la dispoziţia consumatorilor asigurându-li-se acestora facilităţi de loc, mărime, cantitate, calitate şi preţ, potrivit cerinţelor pe care le manifestă în cadrul pieţei.

Distribuţia se referă, deci, la circuitul fizic şi la cel economic al produsului, la sistemul de relaţii care intervin pe piaţă, la activităţi ale unei mase largi şi eterogene de unităţi, aparţinând mai multor profiluri economice.

Conceptul de distribuţie are în vedere un ansamblu complex de activităţi care încep din momentul în care produsul este gata pentru a fi lansat pe piaţă şi se sfârşesc odată cu consumarea actului de vânzare către consumatorul final. În cazul marketingului militar distribuţia are în vedere ansamblul de activităţi care încep de la necesitatea încadrării anumitor funcţii vacante din armată şi se termină prin semnarea contractului individual de muncă de către ambele părţi-pe de o parte angajatul(clientul sau cumpărătorul) iar pe de altă parte angajatorul - Ministerul Apărării prin reprezentanţii legal desemnaţi.

Sistemul de recrutare şi selecţie a personalului militar profesionalizat funcţionează prin intermediul unor structuri teritoriale specializate:

- *birouri/oficii informare-recrutare* dispuse în fiecare oraş - reşedinţă de judeţ şi în Bucureşti;

-*3 centre zonale de selecţie şi orientare* dispuse după criterii teritoriale.

Misiunea birourilor informare-recrutare este aceea de identificare, informare, atragere, consiliere şi orientare a absolvenţilor instituţiilor civile de învăţământ (bărbaţi şi femei), spre instituţiile militare de formare a ofiţerilor, maiştrilor militari şi subofiţerilor, cât şi a militarilor angajaţi cu contract spre instituţii militare care formează subofiţeri.

Misiunea centrelor zonale de selecţie şi orientare constă în selecţionarea şi orientarea profesională a candidaţilor pentru profesia militară, în concordanţă cu potenţialul lor psiho-aptitudinal, cu cerinţele formative ale procesului de învăţământ şi cu solicitările determinate de exercitarea primei funcţii.

Canale de distribuţie a profesiei militare

Practic, procesul de distribuţie se realizează prin ceea ce se numeşte canalul de distribuţie.

Diferit de la o categorie la alta de produse, canalul de distribuţie se particularizează prin cele trei dimensiuni ale sale: lungime, lăţime, adâncime.

Voi folosi în continuare denumirile generice de *angajator* , definit ca structura militară cu nevoi de angajare şi *angajat*, resursa umană care optează pentru profesia militară.

În cazul marketingului militar, lungimea canalului se referă la numărul de verigi intermediare prin care trece profesia militară(produsul) de la angajator (unitatea militară cu nevoi de angajare) la angajat. Lăţimea canalului este determinată de numărul unităţilor prin care se asigură distribuţia profesiei militare în cadrul fiecărei faze a rutei de distribuţie. Adâncimea canalului exprimă măsura apropierii distribuitorului de unităţile militare beneficiare ale resursei umane(angajatori).

Promovarea profesiei militare

Promovarea, ca unul din domeniile cele mai empirice ale acţiunii marketingului, se exprimă în „ansamblul de acţiuni şi mijloace de informare şi atragere a cumpărătorilor potenţiali către punctele de vânzare, în vederea satisfacerii nevoilor şi dorinţelor acestora şi implicit a creşterii eficienţei economice a activităţii întreprinderii producătoare" aşa după cum Patriche a arătat (1994).

Rolul promovării rezidă în conţinutul complex al conceptului de promovare, ce relevă faptul că scopul general este influenţarea comportamentului oamenilor, în aşa fel încât, să sporească volumul vânzărilor bunurilor respectivului producător. De aceea, promovarea îndeplineşte o serie de funcţii economico-sociale, ce evidenţiază utilitatea sa cum ar fi:

- furnizarea de informaţii atât cumpărătorului cât şi vânzătorului;
- neutralizarea informaţiilor defavorabile ce se răspândesc mai ales prin zvonistică;
- stimularea cererii este scopul direct şi imediat;
- atenuarea fluctuaţiilor cererii mai ales în cazul produselor sezoniere;
- diferenţierea produselor, mai ales a mărcilor;
- reamintirea avantajelor produselor pentru a rămâne consumatori fideli;
- contracararea concurenţilor;
- influenţarea persoanelor cu putere de decizie la nivel guvernamental;
- influenţarea comportamentului public;
- formarea unei imagini;
- justificarea preţurilor bunurilor şi serviciilor;
- conştientizarea publicului cu privire la noile produse şi servicii create.

1. *Promovare* = un ansamblu de activităţii prin care o organizaţie îşi pune în valoare un produs sau o idee pentru a-şi îndeplini anumite obiective utilizând acele canale de informare şi persuasiune considerate cele mai adecvate. *Promovarea profesiei militare* cuprinde trei componente: campania publicitară, campania directă şi campania de relaţii publice.

2. *Publicitatea directă* = formă de comunicare non-personală despre organizaţie, produs, serviciu sau idee plătită de către o firmă sau organizaţie.

- Plătit – spaţiu publicitar trebuie cumpărat.
- Non-personal - implică mass media.
- Avantaje: controlul mesajului; posibilitatea largă de comunicare.
- Dezavantaj: preţ ridicat.

Campania publicitară se referă la conceperea, realizarea şi difuzarea contra-cost pe diverse canale de comunicare în masă a materialelor promoţionale.

3. *Relaţii publice* = evaluarea sistematică a opiniei publice, organizarea, planificarea şi distribuirea de informaţii în scopul controlării şi impunerii imaginii organizaţiei.

- *Campania de relaţii publice* vizează cultivarea unor contacte directe cu diferite categorii de public (persoane influente din alte instituţii, mass-media, puterea politică, lideri de opinie, alte persoane) ce pot contribui la promovarea imaginii

armatei şi profesiei militare în general şi a imaginii birourilor informare-recrutare, în particular.

- Instrumente: publicitatea indirectă, publicaţii speciale, participări la activităţi de interes public, sponsorizarea diferitelor evenimente etc.

Publicitate indirectă = se referă la comunicarea non-personală cu privire la organizaţie, produs, serviciu sau idee, ce nu este în mod direct plătită de către o firmă sau organizaţie şi care apare sub forma ştirilor, editorialelor, interviurilor sau anunţurilor.

- Avantaje: credibilitate, cost redus.

- Dezavantaj: lipsa de control asupra mesajului, focalizarea difuză asupra grupurilor ţintă.

4. *Campania directă* se referă la acţiuni de informare şi persuadare realizate prin contactul nemijlocit al sursei cu grupul-ţintă.

5. *Imaginea publică* = reprezentarea care s-a format ca o sumă de credinţe, atitudini, opinii, prejudecăţi, experienţe sau aşteptări la grupe de persoane sau în cadrul opiniei publice asupra: unei persoane fizice - juridice, unei profesii sau obiect.

Categorii de imagine: imaginea instituţiei, profesiei, produselor, managerilor, auto-imaginea personalului instituţiei.

Formarea imaginii se realizează progresiv, în decursul anilor prin informaţiile obţinute din presă, publicitate, din comentariile personalului instituţiei sau prin satisfacţia obţinută în urma: utilizării produselor, exercitării profesiei oferite.

Percepţia unei organizaţii se realizează în două câmpuri de vizibilitate:

- un câmp al vizibilităţii nemijlocite în care realitatea este percepută în mod direct fiind dependentă de poziţia individului în spaţiul social şi de sistemul lui de referinţă;

- un câmp al vizibilităţii mijlocite, accesibil prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă; angajaţi şi foşti angajaţi ai organizaţiei; vecini ai acesteia; zvonurile.

Sistemul de referinţă individual este format din toate conceptele de bază rezultate din prelucrarea cunoştinţelor acumulate şi memorate în decursul vieţii.

Sistemul de referinţă al grupului social reuneşte elementele comune grupului respectiv (credinţe, atitudini, opinii, gusturi, norme, principii, valori, stereotipii).

Structural poate fi:

- diversificată sau mai puţin diversificată, funcţie de informaţiile de care se dispune despre un produs, profesie sau organizaţie;

- distinctă sau ştearsă - imaginea unui produs, profesie, organizaţie va fi cu atât mai "personalizată" cu cât se va distinge mai mult de celelalte imagini similare;

- analizată după un model automat în care nucleul cuprinde conceptele cheie (determină nota şi organizarea întregii imagini) a căror vizibilitate şi semnificaţie socială sunt foarte ridicate;

- imagine focalizată (nr. conceptelor cheie = 1)

- imagine dispersată (nr. conceptelor cheie = 2, 3).

Imaginea unei organizaţii se realizează simultan prin:

- campanie publicitară;
- campanie directă;

- activitatea de relații publice prin care se obține încrederea, simpatia, înțelegerea şi sprijinul publicului propriu (angajați, segmente de public ce interesează organizația).

Prin publicitate, mass-media poate fi folosită în scopul de a impune un punct de vedere asupra realității, un anume mecanism de acțiune.

Pentru a induce la publicul țintă o imagine adecvată scopurilor sale, organizația identifică şi ține seama de sistemele de referință ale grupurilor vizate (pentru adecvarea mesajului) şi, totodată, se va preocupa ca multiplicatorii de imagine folosiți (comunicare de tip *public relations*, publicitate, atitudinile şi opiniile personalului angajat) să aibă şi să difuzeze acelaşi tip de imagine despre organizație.

Procedura de selecție cuprinde:

- *testarea psihologică,* pe parcursul căreia este evaluat potențialul intelectual (teste de inteligență), potențialul de adaptare la condițiile specifice activităților militare (chestionare de personalitate) şi potențialul aptitudinal de lider (teste situaționale);

- *testarea aptitudinilor fizice,* care vizează determinarea nivelului de dezvoltare a calităților motrice de bază şi evidențierea gradului de manifestare a acestora, în condiții utilitar-aplicative;

- *interviul de evaluare,* prin care se urmăreşte clarificarea unor aspecte constatate pe parcursul desfăşurării probelor de selecție, capacitatea de comunicare şi motivația pentru cariera militară.

După verificarea îndeplinirii criteriilor de recrutare şi parcurgerea procesului de selecție (verificarea aptitudinilor), următorul pas al candidatului pentru cariera militară este susținerea admiterii (în general, un test de cunoştințe) în instituția militară de învățământ pentru care a optat.

Birourile/oficiile informare-recrutare, pentru că ele sunt structurile care pun în aplicare politicile de marketing din domeniul recrutării. Tocmai de aceea, la înființarea lor, s-a ținut cont de două principii de bază:

- sediile în care îşi desfăşoară activitatea să fie vizibile, poziționate central, cu acces direct pentru publicul civil, cu program zilnic, de luni până vineri (în anumite perioade, chiar şi în weekend), între orele 8.00 - 20.00;

- personalul militar care încadrează aceste birouri/oficii să fie selecționat pe baza unor criterii de calitate referitoare atât la nivelul studiilor şi calităților umane, cât şi la capacitatea de comunicare, negociere, relaționare, adaptare rapidă la diverse situații, abilitatea de a lucra cu tinerii şi de a interacționa foarte bine cu mediul civil.

Birourile/oficiile de informare-recrutare au devenit, pe plan local, structuri recunoscute în domeniul orientării şcolare şi profesionale. De altfel, aceste structuri reprezintă, în zona de responsabilitate (acțiune), singura sursă autorizată de informații complete şi corecte despre învățământul militar, profesia şi cariera militară. Pe de altă parte, prin deschiderea şi transparența de care au dat dovadă birourilor informare-recrutare, încă de la înființarea lor, au pus într-o lumină favorabilă instituția militară, ale cărei valori au fost promovate direct sau indirect, prin toate activitățile desfăşurate.

Eliminarea oricărei forme de discriminare şi egalitatea şanselor sunt principii care stau la baza activității de recrutare a candidaților pentru cariera militară.

Pentru a intra în rândul personalului militar profesionalizat, cetățenii României, bărbați şi femei, trebuie să urmeze o instituție militară de învățământ, după absolvire fiind repartizați pe posturi.

Din anul 2007, *sistemul de recrutare şi selecție a personalului militar profesionalizat* a fost radical modificat pentru a corespunde exigențelor reformei resurselor umane în Armata României şi ale integrării în structurile NATO.

Crearea acestui sistem a reprezentat trecerea armatei de la serviciul militar obligatoriu la serviciul militar voluntar, bazat pe contracte limitate şi cariere de lungimi diferite, fiind în perfectă concordanță cu cerințele impuse de formarea unei armate profesioniste.

Deşi instituția militară este (conform tuturor sondajelor de opinie) foarte apreciată de populație, profesia militară se situează undeva la mijlocul ierarhiei profesiilor. Dezvoltarea socio-economică nu va face decât să scadă atractivitatea profesiei militare în raport cu alte profesii şi să-i îndepărteze pe tineri de profesia militară, aşa cum s-a întâmplat în toate țările cu economie dezvoltată.

Măsurile de reducere a efectivelor armatei(mai ales a numărului ofițerilor şi a gradelor superioare), au un impact nefavorabil asupra imaginii profesiei militare. La aceasta se mai adaugă şi faptul că locul de muncă nu va mai fi, în mod obligatoriu, sigur, până la vârsta pensionării, datorită instituirii contractelor limitate şi a tipurilor de carieră de lungimi diferite.

Cariera militară presupune riscul, nu doar aventura, iar în ultimii ani, acest lucru a devenit tot mai evident, datorită focarelor de conflict militar existente şi a escaladării terorismului.

Nu în ultimul rând, trebuie să se țină cont de faptul că tinerii de azi sunt mult mai pragmatici. Mesajul patriotic explicit, direct, şi-a pierdut din credibilitate, din forță, după zeci de ani de utilizare excesivă. Tinerii anilor 2000 sunt lucizi, bine informați în legătură cu lumea în care trăiesc. Sistemul lor de valori, mentalitățile, aspirațiile sunt altele decât cele ale tinerilor de acum 30, 20 sau chiar 10 ani.

La toate acestea se mai adaugă şi tendința naturală de scădere şi îmbătrânire a populației. Atractivitatea profesiei militare scade odată cu creşterea vârstei şi a nivelului de educație.

Iată numai câteva dintre argumentele care au condus la ideea necesității remodelării recrutării în spiritul ideii de *marketing agresiv.* Pe măsura dezvoltării economiei, armata poate pierde progresele înregistrate în ultimii ani în domeniul recrutării ofițerilor şi subofițerilor. Armata nu trebuie doar să reacționeze rapid la semnalele pieței, dar şi să prevadă mişcările care au loc şi să-şi adapteze oferta la evoluția cererii. Aceasta înseamnă, însă, o mai mare flexibilitate a armatei, pornind de la mentalități şi până la metodele folosite. întotdeauna vor exista, chiar şi în armatele cu tradiție în marketingul recrutării, reacții de genul *„Profesia militară nu poate fi vândută ca un detergent de rufe sau ca o marcă de bere”*. Într-adevăr, aceasta nu poate fi vândută la fel, pentru că se adresează unui alt tip de nevoi ale grupului-țintă, unui alt segment de populație, folosind un mesaj total diferit.

Noul sistem de recrutare şi selecție a personalului militar profesionalizat este radical diferit, din punct de vedere organizatoric şi metodologic, de sistemul de

recrutare pentru serviciul militar obligatoriu, la care România a renunțat, definitiv, în anul 2006, în favoarea construirii unei armate profesioniste.

Crearea sistemului de recrutare şi selecție a personalului militar profesionalizat face parte din amplul proces de reformă în domeniul managementului resurselor umane, aflat în curs de desfăşurare, şi a fost inspirat din experiența armatelor țărilor NATO, cu adaptările de rigoare la specificul, necesitățile şi obiectivele pe termen lung ale Armatei României.

Bibliografie:

[1]. BARBU, V., *Restructurarea resurselor umane*, în http://www.presamil/SMM/, 2004.

[2]. BRĂTUCU, G., ISPAS, A. & CHIȚU, I., B., *Marketingul serviciilor publice,* Braşov, Editura Infomarket, 1999.

[3]. BELU, D., **Concepții şi practici privind managementul resurselor umane în domeniul militar,** Braşov, Editura Universității "Transilvania", 2002.

[4]. BURLOIU, P., **Managementul resurselor umane,** Bucureşti, Editura Lumina Lex, 2001.

[5]. MARIN, I., **Recrutarea şi selecția resurselor umane,** Editura Academiei de Studii Economice, Bucureşti, 2001.

[6]. MATHIS, R., L., NICA, C., P.& RUSU, C., *Managementul resurselor umane*, Editura Economică, Bucureşti, 1997.

[7]. PATRICHE, D., *Marketing industrial*, Editura Expert, Bucureşti, 1994.

[8]. ****Buletinul Direcției Management Resurse Umane* nr. 13(18) - serie nouă, Managementul Resurselor Umane în Armata României, anul VI, Bucureşti, 2004.

DE LA CONSCRIPȚIE LA MARKETINGUL RECRUTĂRII ŞI SELECȚIEI RESURSELOR UMANE ÎN ARMATA ROMÂNĂ

Mihai Bogdan ALEXANDRESCU*

This paper provides some clarification on the basic concepts of recruitment and selection of human resources marketing in the Army. There are presented definitions, functions, principles and factors that influence this new field of marketing, considering the Romanian Army transition to military service based on volunteers.

„Organizația selecționează candidații la un post, nu numai în funcție de capacitatea lor de a efectua munca, dar şi datorită sistemului lor de valori care este compatibil cu ideologia organizației […]. Recrutarea face parte din acele dispozitive care permit întărirea identificării cu ideologia organizației" (Mintzberg, 1986).

Pornind de la cuvintele lui Mintzberg (1986), „recrutarea" este o etapă firească în procesul de elaborare a strategiei şi planificării resurselor umane. Ea reprezintă şi în armată o etapă de bază a asigurării personalului, etapă ce necesită tehnici speciale, calitatea recrutării condiționând performanțele viitoare ale instituției armate.

Astfel, recrutarea reprezintă un proces de căutare, identificare, localizare şi atragere a candidaților potențiali din care se vor selecta cei mai competitivi şi care corespund cel mai bine cerințelor şi intereselor armatei. Totodată, recrutarea este un proces public prin care oferta devine cunoscută celor interesați şi reprezintă o comunicare în dublu sens: organizație-candidat şi candidat-organizație.

Recrutarea este una din cele mai importante activități ale funcțiunii de personal fiind un ansamblu de decizii care exercită o influență decisivă şi durabilă asupra unei organizații, se referă la procesul confirmării nevoii de a angaja personal nou, localizării şi atragerii celor interesați în a candida pentru posturile oferite. Succesul şi supraviețuirea organizațiilor este asigurată aproape în totalitate de calitatea forței de muncă. Organizațiile trebuie să se concentreze în primul rând asupra identificării şi atragerii celor mai competitivi candidați pentru specificul organizației, problemă care se rezolvă în cadrul procesului de recrutare.

Interesele şi obiectivele de securitate ale României, misiunile armatei în contextul geopolitic actual şi obligațiile asumate de România ca membru al NATO, au impus continuarea procesului de restructurare cantitativă şi calitativă a resursei umane şi au determinat decizia de renunțare la serviciul militar obligatoriu în favoarea celui bazat pe voluntariat, începând cu 01.01.2007.

Tranziția de la armata bazata pe serviciul militar obligatoriu, la cea bazată pe voluntariat, a impus repoziționarea profesiei militare pe piața forței de muncă din România, mai ales în raport cu concurența reprezentată de celelalte instituții similare ale statului.

* **Maior**

De asemenea, prin renunțarea la serviciul militar obligatoriu, Armata României a trebuit să facă față unor noi provocări şi eforturi susținute, atât umane cât, mai ales, financiare. Recrutarea militară este o activitate relativ costisitoare, dar costurile sunt mici comparativ cu beneficiile pe care aceasta le aduce organizației militare, pe termen lung.

Recrutarea personalului pentru nevoile armatei constituie un subiect de actualitate în teoria şi practica resurselor umane ale apărării, dat fiind noul mediu de securitate conturat după încheierea războiului rece şi revizuirea problematicii apărării naționale. Extinderea procesului de democratizare şi a principiilor economiei de piață, realizarea cadrului adecvat afirmării drepturilor omului, dezvoltarea cooperării şi integrării în sensul trecerii de la apărarea individuală la cea colectivă au creat condițiile favorabile înlocuirii serviciului militar obligatoriu cu cel bazat pe voluntariat.

Voluntariatul este metoda bazată pe opțiunea liberă a cetățeanului de a presta sau nu serviciul militar. În prezent, mai multe state, dispun de armate alcătuite în întregime din voluntari: SUA, Marea Britanie, Canada, Luxemburg, Olanda, Franța ş.a.

Procedeul mixt constă în utilizarea combinată a celor două metode de recrutare: conscripția şi voluntariatul. Se apreciază că acest procedeu este cel mai puțin costisitor, fiind aplicat în prezent, atât în state europene, membre NATO, cât şi în cele din afara alianței.

Studiile referitoare la caracteristicile şi implicațiile modului de recrutare a personalului pentru nevoile armatelor, scot în evidență următoarele:

a) Pe măsura perfecționării tehnicii militare, statele încep să-şi lege eficacitatea militară cu predilecție de acest factor, problemele principale fiind, pe de o parte, asigurarea disponibilităților financiare pentru crearea unei „armate de înaltă densitate tehnologică”, iar pe de altă parte, încadrarea cu profesionişti capabili să folosească tehnica militară complexă. Reformarea sistemului de recrutare a efectivelor armatei apare, deci, ca efect secundar al impactului inovației tehnologice.

b) Din punct de vedere economic, voluntariatul necesită, la efective egale, cheltuieli suplimentare, întrucât costurile sunt mai mari pentru un militar angajat pe bază de contract în raport cu cele pentru un militar aflat în serviciul obligatoriu. De asemenea, militarii angajați reclamă costuri sociale suplimentare, atât în timpul serviciului (similare cadrelor militare), cât şi la expirarea contractului.

c) Opțiunea pentru voluntariat este apreciată drept unul din principalele aspecte ale modernizării, prin care se realizează structurile de bază ale armatei de profesionişti. Ponderea militarilor angajați pe bază de voluntariat în totalul efectivelor unei armate reprezintă indicatorul cel mai des întrebuințat pentru a exprima gradul de profesionalizare al armatei.

d) Ca urmare a reducerii efectivelor, după încheierea războiului rece, creşterea ponderii voluntarilor în totalul efectivelor este o măsură ce a fost impusă ca o compensare calitativă a nivelului de pregătire a unei armate. Totodată, datorită posibilității trecerii la un asemenea procedeu fără eforturi deosebite, el a fost adoptat de multe din statele care şi-au exprimat opțiunea de integrare în NATO, după prăbuşirea sistemului comunist.

Specialiştii în domeniu motivează opţiunea pentru alegerea unui anumit procedeu de recrutare atât prin considerente de ordin economic, cât şi prin cele de ordin demografic şi politic.

Practica din statele dezvoltate semnalează pătrunderea în ultimii ani a logicii economice în toate sectoarele vieţii sociale. În acest context, organizaţia militară începe să fie din ce în ce mai mult comparată cu o firmă. În consecinţă, şi în armată, orice politică de personal este supusă regulilor pieţei forţei de muncă, acceptând să se confrunte în competiţia pentru atragerea resurselor umane.

În acelaşi timp, ideea beneficiului de ordin financiar ce decurge din logica economică, modifică imaginea despre militar şi motivaţia pentru cariera militară. În locul spiritului de corp izvorât din tradiţie, cutume naţionale şi chiar naţionalism, apare ideea specialistului, a profesionalistului cu statut de cetăţean angajat al societăţii civile şi motivat printr-un salariu corespunzător.

În concluzie, modificările pe care le antrenează trecerea de la armată conscripţie, la cea de profesie, se articulează în jurul câtorva aspecte principale, care sunt prezentate în continuare:

- *Costul bugetar.* La efective egale, o armată de voluntari este mai costisitoare decât o armată bazată pe recrutare obligatorie.
- *Problematica fluxurilor generaţiilor tinere.* Armata de profesie, prizonieră a pieţei muncii, este în permanenţă la cheremul fluctuaţiilor acesteia. Volumul resursei demografice vizate, competitivitatea remuneraţiilor, rata şomajului în rândul tinerilor, avantajele oferite de instituţia militară, resursele aflate la dispoziţia decidenţilor militari (inclusiv pentru publicitate) şi atitudinea tinerilor faţă de instituţiile statului sau faţă de nevoia de apărare sunt tot atâţia factori care influenţează piaţa muncii. Este suficient ca una din aceste variabile să piardă din parametrii normali, pentru ca volumul disponibilităţii pentru încorporare să scadă, aceasta influenţând totodată negativ calitatea resurselor.
- *Impactul instituţional.* Experienţa anglo-saxonă sugerează că, fiind supusă pieţei muncii şi unei culturi din ce în ce mai liberale şi sociale (în care se caută, prin tehnologie, eficacitatea cu cele mai mici costuri), o armată de profesie este predispusă să devină dominată exclusiv de raţionalitatea tehnicistă şi administrativă. Cu alte cuvinte, o armată care optează pentru profesionalizarea totală nu transformă, în mod necesar, întregul personal în militari «puri şi duri». Dimpotrivă, ea cere militarilor să fie specialişti, înainte de a fi soldaţi şi, prin urmare, să fie mai puţin disponibili pentru alte sarcini impuse de serviciul militar. Ea îi determină, de asemenea, să compare poziţia cu cea a specialiştilor din afara armatei, dar din aceeaşi branşă, şi faţă de care se simt frustraţi.
- *Raporturile armată-societate.* Armata de voluntari este supusă riscului ruperii, din punct de vedere cultural, de societatea în care vieţuieşte. În absenţa pericolului militar vizibil, ea poate fi privată de consideraţia şi susţinerea societăţii, iar la un moment dat chiar de resursele materiale şi umane necesare.

Obiectivul fundamental al recrutării permite identificarea unui număr suficient de mare de candidaţi care îndeplinesc condiţiile de a fi selecţionaţi pentru sistem.

Toate sistemele de recrutare din ţările NATO sunt influenţate mai mult sau mai puţin de factori de natură internă şi externă.

Factorii externi sunt: condiţiile de pe piaţa muncii, adică cererea de forţă de muncă şi oferta de forţă de muncă; calitatea modelelor educaţionale, capacitatea sistemului de a face faţă nevoilor de recrutare; atractivitatea zonei de amplasare - facilităţi; cadrul legislativ/juridic şi instituţional.

Factorii interni depind de :imaginea, reputaţia si prestigiul armatei, care prezintă o mai mare sau mai mică atractivitate pentru candidaţi; preferinţele candidaţilor în funcţie de nivelul lor de educaţie şi formare profesională, de domeniul de activitate, de aspiraţii diverse; situaţia economico-financiară a armatei; aplicarea şi respectarea unor principii (egalitate, nediscriminare); sisteme de recompense, inclusiv cele sociale.

Aceşti factori explică diferenţele dintre sistemele de recrutare existente la acest moment în blocul nord-atlantic, diferenţe existente nu din lipsa dorinţei de aliniere la un standard, ci derivate din statutul social creat nu numai prin responsabilităţi, ci şi prin „recunoştinţa materială" specifică sistemului.

Dacă în Franţa, Germania sau Marea Britanie, drepturile personalului armatei sunt neclasificate, necomparabile cu o altă categorie bugetară, în România nu se poate vorbi de o atractivitate din punct de vedere material al recrutării, decât în momentul în care alte categorii de bugetari reclamă venituri comparative cu „grade militare", uitând mai totdeauna de riscul, specificul şi misiunea armatei în contextul social (lumea liberă).

Alţi factori care influenţează recrutarea pentru sistemul militar sunt mărimea, complexitatea şi gradul de tehnologizare. Tehnicile clasice sunt foarte bune pentru mai toate sistemele de recrutare folosite în ţările europene, tendinţa sistemului american de „recrutare electronică" fiind validă si eficientă prin exploatarea unui sistem de informaţii la nivel interstatal care gestionează „toate datele" despre potenţialii candidaţi la profesia militară, sistem foarte costisitor dar care deţine aproximativ 240.000 „subiecţi în aşteptare", ne însumând ofertele sporadice pentru emigranţi (numai pentru teatre de operaţii).

Sistemul actual de recrutare, impus în armata României din 1999 de către Direcţia management resurse umane, este rezultatul analizei mai multor sisteme de recrutare, mai ales a celor din Franţa şi Olanda, de la care s-au preluat toate etapele şi procedeele specifice, dar nu şi pregătirea specifică acestui demers.

Anul 2006, restructurarea sistemului de recrutare, din instituţii independente cu misiune unică, care începuseră să înţeleagă un fenomen vechi de sute de ani, prin subordonarea la centrele militare judeţene şi zonale, a reprezentat primul pas către „recrutarea negativă" (cantitativă), care a evoluat din păcate în anul 2008, prin micşorarea funcţiilor din sistemul de recrutare, respectiv disponibilizarea personalului care se perfecţionase în tehnica recrutării, şi promovarea unor cadre tinere pentru care principalul criteriu promovat/impus este planul cantitativ.

Sunt foarte greu de evaluat consecinţele recrutării negative, mai ales că şi selecţia ultimului an a devenit „negativă" (cantitativă), în perspectiva formării personalului profesionalizat al armatei la baza piramidei.

Criza economică a determinat o creştere cantitativa a recrutării în acest an, cu aproximativ 34% faţă de aceeaşi perioadă a anului trecut, dar afluenţa rezultă nu din

atractivitatea reală a sistemului militar, ci din lipsa de perspectivă manifestată de celelalte domenii de activitate socială.

Scăderea constantă, an de an, a numărului de candidaţi pentru instituţiile militare de învăţământ, până la un nivel de alarmă, a impus, la sfârşitul anilor '90, evaluarea situaţiei existente, analiza cauzelor şi a consecinţelor pe termen scurt, mediu şi lung, nu doar pentru învăţământul militar, care nu este un scop în sine, ci, mai ales, pentru viitorul resursei umane profesionalizate a apărării. De exemplu, dacă în 1977 erau aproape 4 candidaţi pentru un loc, în academiile militare, în 1999, numărul de candidaţi/loc pentru cariera de ofiţer ajunsese, deja, la 2.

Cauza acestei scăderi constante a constituit-o inadecvarea sistemului de recrutare existent în acel moment, la condiţiile economice şi sociale, la schimbările produse pe o piaţă a forţei de muncă din ce în ce mai dinamică.

Atât piaţa ofertelor educaţionale, cât şi cea a forţei de muncă funcţionează după principiul cererii şi ofertei. Concurenţa este în continuă creştere. Numărul instituţiilor de învăţământ a crescut foarte mult, au apărut specializări noi, de graniţă, care conferă flexibilitate profesională şi locuri de muncă în medii concurenţiale, cu posibilităţi rapide de promovare şi salarii motivante. Pe de altă parte, procedurile de admitere (angajare) sunt mult mai scurte, mai simple, mai puţin solicitante, nu necesită aptitudini deosebite şi parcurgerea atâtor filtre (teste medicale, psihologice şi sportive, interviuri, teste de cunoştinţe).

Deşi instituţia militară este foarte apreciată de populaţia României(aşa cum arată sondajele de opinie realizate la nivel naţional), profesia militară rămâne cotată la un nivel mediu într-o ierarhie a preferinţelor.

Prin profesionalizarea corpului soldaţilor şi gradaţilor, s-a asigurat numărul relativ mare de candidaţi pentru această categorie de personal, într-un timp relativ scurt, aceasta ducând însă la o scădere temporară a calităţii acestora. De aceea, nu trebuie ignorată situaţia existentă în interiorul şi în afara organismului militar, şi nici experienţa armatelor cu tradiţie în domeniul promovării profesiei militare şi a recrutării pe bază de voluntariat.

Există o serie de factori care pot influenţa în mod negativ atingerea obiectivelor de recrutare a personalului militar, după cum urmează:

- piaţa civilă a ofertelor educaţionale şi profesionale s-a diversificat foarte mult, au apărut specializări noi, de graniţă, care conferă flexibilitate profesională şi locuri de muncă în medii concurenţiale, cu posibilităţi rapide de promovare şi salarii motivante.
- scăderea naturală şi îmbătrânirea populaţiei, dar şi migraţia externă a forţei de muncă, ce a atins apogeul după aderarea la Uniunea Europeană, sunt fenomene care duc la creşterea competiţiei interne şi scad considerabil baza de selecţie pentru profesia militară.
- impactul pe care măsurile de restructurare a armatei îl au asupra imaginii profesiei militarea este greu de contracarat prin articole şi discursuri explicativ-liniştitoare în mass-media, sau prin popularizarea succeselor înregistrate de militarii români în teatrele de operaţii, prin aprecierile primite de la oficialii Alianţei Nord-Atlantice, cu prilejul participării la diverse misiuni. Mitul locului de muncă sigur şi al unei evoluţii previzibile în carieră (de exemplu accederea relativ sigură la gradul de

colonel, menținerea în activitate până la vârsta pensionării etc.) este pe cale de destrămare.

- militarii disponibilizați sau cei cărora nu li se mai reînnoiesc contractele, din diverse motive, se simt, de multe ori, frustrați. De aceea, conştient sau nu, prin exprimarea unor opinii negative şi subiective, referitoare la armată, în mediul civil, aduc deservicii eforturilor de recrutare.
- aderarea României la NATO, chiar dacă este un succes politic şi o garanție pentru securitatea națională, poate fi şi o armă cu două tăişuri, din punctul de vedere al promovării profesiei militare. A fi membru NATO nu înseamnă numai drepturi, ci şi obligații. La aceasta se adaugă riscurile rezultate din noile obligații militare ale armatei române, inclusiv cele asumate în cadrul coaliţiilor antiteroriste, din afara NATO. Un sondaj de opinie realizat de Metro Media Transilvania arată că 44% dintre tinerii cu vârste între 14 şi 29 de ani consideră că integrarea în NATO înseamnă riscuri.
- profesia militară nu este una dintre cele mai atractive profesii, prin însăşi natura ei. Principalele atuuri sunt asigurarea unui loc de muncă imediat după parcurgerea perioadei de formare, gratuitatea învățământului şi o anumită protecție socială. În schimb, independența este mai redusă, există multe reguli, constrângeri, obligații, disciplina este mai strictă, birocrația mai accentuată, iar mediul poate fi, uneori, solicitant şi riscant. Pentru mulți, balanța ar putea să nu pară în favoarea lor.
- chiar dacă sentimentul patriotic, național nu a dispărut, mesajul patriotic şi-a pierdut din credibilitate, din forță. Tinerii anilor 2000 sunt greu de atras cu simple sloganuri patriotice. Ei sunt mult mai lucizi şi mai informați atunci când este vorba de lumea în care trăiesc. Sistemul lor de valori, mentalitățile, aspirațiile sunt altele decât cele ale generațiilor din care fac parte actualii lideri militari. Ei doresc, în primul rând, să aibă, în cel mai scurt timp posibil, un nivel de trai cât mai ridicat sau, oricum, superior celui al familiilor de proveniență. În consecință, vor căuta un loc de muncă sau o profesie care să le poată oferi acest lucru.
- urmărind ceea ce se întâmplă în armatele țărilor membre NATO, se constată că dezvoltarea socio-economică nu face decât să scadă atractivitatea profesiei militare, în raport cu alte profesii, să-i îndepărteze pe tineri de cariera militară. Zecile de milioane de dolari, euro sau lire sterline cheltuite anual, pentru atragerea şi reținerea candidaților, dovedesc faptul că interesul este, în primul rând, al instituției militare a statului respectiv, şi că profesia militară nu este una dintre cele mai căutate, atunci când există posibilitatea de a alege.
- abundența de oferte şi „bombardamentul" zilnic cu produse publicitare au făcut ca modalitatea de prezentare să fie deosebit de importantă, de multe ori hotărâtoare pentru succesul unui produs, serviciu, organizații sau persoane. Nici profesia militară nu face excepție de la această regulă. Totuşi, dacă imaginea promovată este falsă, cosmetizată, creează false aşteptări şi nu este susținută de schimbări în interiorul organizației militare, efectul este doar acela al pierderii interesului şi credibilității pe termen lung.

Ținând cont de aspectele prezentate mai sus, se impune cu necesitate, accelerarea şi revitalizarea interesului tinerilor pentru cariera militară. Acest interes

oscilează în funcţie de situaţia economică generală, de percepţia existentă la un moment dat, asupra organizaţiei militare, dar şi de strategiile de marketing ale altor instituţii, pentru care procesul recrutare-selecţie este mult mai scurt, mai puţin solicitant şi mai puţin costisitor, şi care oferă independenţă şi mobilitate profesională mai mare.

Orice proces de recrutare reprezintă un compromis între cerinţele cantitative şi calitative ale organizaţiei şi situaţia reală oferită de piaţă, compromis care nu se realizează în mod spontan. Fiecare recrutare reprezintă pentru organizaţie o grefă o unui organ, la care trebuie depistate şi eliminate toate cauzele fenomenului de respingere. În consecinţă, orice decizie în acest domeniu trebuie să fie luată cu maximum de precauţie şi să urmeze un parcurs logic bine definit.

Recrutarea şi selecţia, în sistemul nostru, sunt tratate ca activităţi separate, uneori chiar aflate „în concurenţă" (???), legate doar prin simplul transfer al dosarului de candidat, existând mentalitatea că recrutarea este responsabilă exclusiv de cantitate, iar selecţia, de calitate. În realitate, nici una nu e mai importantă decât cealaltă, sunt părţi ale aceluiaşi proces, **nici una nu poate exista fără cealaltă**.

Sistemul de recrutare implementat în armata României respectă toate cerinţele unui model eficient, compatibil din punct de vedere al criteriilor cu celelalte sisteme din blocul nord atlantic singurele neajunsuri regăsindu-se în pregătirea personalului recrutor şi în baza materială de care acesta dispune.

Sistemul nostru de recrutare cuprinde etapele sistemului francez, criteriile sistemului olandez, partea de promovare fiind inspirată în anul 2006, anul apariţiei „voluntariatului" în România, din managementul resurselor umane al armatei britanice.

Dacă este bine că s-a trecut la acest sistem, vom vedea în următorii ani, cert este că în armata SUA după trecerea la o forţă complet bazată pe voluntariat, s-au constatat probleme semnificative în recrutarea personalului suficient şi capabil.(problema nu este decât la nivelul forţelor combatante-luptători, nu la celelalte niveluri ale sistemului).

Cu un efort enorm, aceste probleme au fost rezolvate, pentru o perioadă de timp, în Statele Unite. Dar, în ultimii ani - datorită angajamentelor din diferite operaţiuni din străinătate şi a schimbării valorilor din societatea civilă, recrutarea are un mai mic succes şi e din ce în ce mai dificil să se ocupe toate posturile.

Problema recrutării oamenilor de calitate pare să fie, mai mult sau mai puţin, una universală, şi nu e doar o problemă în SUA. Şi în Europa, armatele se confruntă cu dificultăţi în recrutarea şi menţinerea personalului militar. Motivele sunt multifaţetate: noua presiune pare să fie generată de schimbarea valorilor din societatea civilă. Interesul şi motivaţia intrării în armată sunt în scădere, în special printre cei tineri. Competiţia între piaţa privată şi armată este în creştere, datorită nivelului ridicat de educaţie al tinerei generaţii şi a ratei scăzute a şomajului. În ciuda acestui background, lucrarea de faţă discută succesul şi provocările în recrutarea personalului militar profesionist în cadrul unor ţări foarte dezvoltate ale Alianţei Nord-Atlantice.

Principala întrebare a acestei lucrări este cum poate armata să recruteze personal suficient şi de calitate, în condiţiile în care apropierile de celelalte sisteme

sunt de concept şi mecanism, dar resursa financiara investită nu este nici pe departe comparabilă.

Recrutorii se plâng că nu au pârghii de triere a candidaților, din punct de vedere calitativ. Personalul care se ocupă de selecție se plânge că este sufocat de un număr prea mare de candidați şi face presiuni pentru a se găsi criterii suplimentare care să micşoreze numărul de candidați. După părerea mea, nici unii, nici ceilalți, nu pun problema corect. Există soluții pentru rezolvarea ambelor situații, dar nu prin micşorarea artificială a numărului de candidați. Acest număr va scădea de la sine, în următorii ani.

Cantitatea este ea însăşi un mijloc de obținere a calității, în condițiile în care, profesia militară nu este prea atractivă pentru „elita" şcolară, datorită nivelului mediu al salarizării şi datorită mediului oarecum mai restrictiv, care presupune mai multe obligații. În viitorul apropiat, s-ar putea ca la acestea să se adauge creşterea (conştientizarea) potențialului de risc al profesiei militare.

Marketingul este un instrument foarte puternic în mâna unei organizații, pentru că nu se referă doar la un schimb de produse sau servicii, ci la rezolvarea unei probleme, la satisfacerea unor nevoi sau exigențe. Pe de altă parte, recrutarea personalului este si o problemă de management strategic, deci esențială pentru succesul unei organizații.

Marketingul militar este un marketing social şi are drept scop atragerea unui număr suficient de candidați din punct de vedere cantitativ şi calitativ. Deşi marketingul recrutării militare este un domeniu destul de nou în Armata României, ne-am convins foarte repede că beneficiile sale justifică pe deplin eforturile susținute pe care aceasta le presupune.

În cadrul campaniei de marketing, comunicarea este cea care realizează schimbul de informații necesar atingerii obiectivelor (cercetarea de piață şi tehnicile promoționale). Modalitățile de comunicare cu grupul țintă sunt extrem de numeroase şi implică foarte multă creativitate, bani şi capacitate de previziune.

Avantajele pe care armata română le are în competiția de pe piața forței de muncă, azi sunt:

•*triplă ofertă* - educație, loc de muncă, evoluție în carieră;

•*oferta armatei înseamnă,* în ochii populației civile, oferta Guvernului, ceea ce inspiră încredere, e o garanție;

•*încrederea populației* în instituția Armatei este de 70 - 80%, ceea ce înseamnă prestigiu şi încredere.

Pe de altă parte, există câteva aspecte defavorizante:

✓ restructurarea şi, ca o consecință, micşorarea efectivelor şi a duratei carierei;

✓ schimbările din planul economic;

✓ diversificarea ofertelor civile;

✓ conflictele recente au adus în prim-plan riscurile profesiei;

✓ o adaptabilitate ceva mai redusă a organizației militare, față de cele civile, la schimbare.

Bătălia pentru resursa umană nu poate fi câştigată doar prin simplă reclamă sau vorbe frumoase. Recrutarea trebuie să fie susținută de un pachet de programe, care să

includă calitatea vieții, reconversia profesională, îmbunătățirea condițiilor de muncă, echivalentul civil al profesiilor militare şi oportunitatea continuării studiilor civile.

Bibliografie:

[1]. BARBU, V., *Restructurarea resurselor umane*,http://www.presamil/SMM//03-04/, 2004.

[2]. BRĂTUCU, G., ISPAS, A., CHIȚU, I.,B., **Marketingul serviciilor publice,** Editura Infomarket, Braşov, 1999.

[3]. BELU, D., **Concepții şi practici privind managementul resurselor umane în domeniul militar,** Editura Universității „Transilvania", Braşov, 2002.

[4]. MARIN, I., **Recrutarea şi selecția resurselor umane,** Editura Academiei de Studii Economice, Bucureşti, 2001.

[5]. MATHIS, R., L., NICA, C., P., RUSU, C., **Managementul resurselor umane,** Editura Economică, Bucureşti, 1997.

[6]. *********Buletinul Direcției Management Resurse Umane* nr. 13(18) - serie nouă, Managementul Resurselor Umane în Armata României, anul VI, Bucureşti, 2004.

CONSIDERAŢII PRIVIND CONTRIBUŢIA FORŢELOR NAVALE LA ÎNTĂRIREA SECURITĂŢII NAŢIONALE ŞI APĂRĂRII CĂILOR DE COMUNICAŢII FLUVIALE

Petrică COMAN*

In the first chapter, the author makes a presentation of the Danube, the Rhin and the Main Rivers, the Danube-Black Sea and the Main-Danube Canals. The payer also defines the number VII European logistic and transportation corridor. In the second chapter, the autor generally analyzes the security environment in the area of interest of the naval river forces, presents Romania's latest interests in the river area and the asimetrical risks and threats towards the security of the Romanian riverinne area. In the third chapter it is presented the power-interests rapport in the Danube area and the naval river forces' missions under the condition of asymmetrical risks and threats.

Introducere

Evoluţiile din ultimii ani au determinat o modificare a naturii riscurilor şi ameninţărilor la adresa securităţii în Europa, cu influenţe asupra riscurilor şi ameninţărilor asupra securităţii regionale şi naţionale. În actualul context geopolitic şi geostrategic european, politica de securitate a României ca membru NATO şi UE este definită de diversificarea şi amplificarea raporturilor cu marile democraţii occidentale iar, în plan regional, de consolidarea şi intensificarea cooperării cu statele din vecinătatea apropiată şi riverane Dunării şi Mării Negre.

Poziţia geostrategică particulară a Dunării în cadrul liniilor de comunicaţii transeuropene şi al sistemelor naţionale de transport, existenţa resurselor naturale, determină anumiţi factori de decizie, având adesea interese divergente, să exercite influente puternice nu numai în ceea ce priveşte navigaţia fluvială, ci şi securitatea întregii regiuni.

În acest context, România este interesată vital de păstrarea integrităţii sale teritoriale în limitele graniţelor terestre, maritime şi fluviale, de păstrarea nealterată a ieşirii pe Dunăre la Marea Neagră prin braţele Deltei şi pe Canalul Dunăre - Marea Neagră, de asigurarea stabilităţii în zonă, a libertăţii de mişcare pe căile de comunicaţii fluviale, de apărarea infrastructurii din spaţiul riveran, de protecţia mediului fluvial şi a deltei, precum şi de participarea la acţiunile militare navale ale aliaţilor şi partenerilor.

România nu consideră nici un stat ca o potenţială ameninţare la adresa securităţii naţionale. Forţele Navale, ca întreaga armată, de altfel, pot lua parte la soluţionarea unor diferende ce se referă la spatiul fluvial, în special prin mijloace paşnice, contribuind la menţinerea climatului de securitate în regiune.

Statutul actual al României, de stat membru NATO şi UE , obligă la asumarea conştientă, voluntară şi responsabilă a unor sarcini complexe în ceea ce priveşte darea

* **Comandor, doctorand, Şeful serviciului fluvial al Comandamentului Flotei**

unui răspuns adecvat riscurilor şi ameninţărilor de securitate de la frontiera sa de est şi pe fluviu.

1. Dimensiunile mediului fluvial de securitate

1.1. Prezentarea generală a fluviului DUNĂREA

DUNĂREA se formează din doi mici afluenţi, BRIEGE şi BRIGAH, care izvorăsc de sub vârful KANDEL (1241 m) din munţii PĂDUREA NEAGRĂ, şi care se unesc la DONAUERSCHINGEN (678 m altitudine), are o lungime de 2860 km, din care navigabili sunt 2600 km, iar numai pentru navele maritime, ultimii 175 km. Este fluviul care udă cele mai multe ţări de pe mapamond. Debitul mediu la vărsare este de circa 6500 metri cubi/ secundă şi are un coeficient de sinuozitate de 1,7. Pe parcursul DUNĂRII sunt construite 18 ecluze, între ULM şi CERNAVODA, la care se adaugă încă două ecluze pe canalul DUNĂRE - MAREA NEAGRĂ.

Bazinul hidrografic al DUNĂRII are o suprafaţă de 805.500 km^2 format din 120 afluenţi, dintre care 34 sunt navigabili. Aria hidrografică a bazinului dunărean reprezintă 11% din suprafaţa continentului european, şi înainte ca fluviul să se verse în MAREA NEAGRĂ, udă teritoriile a zece state: GERMANIA, AUSTRIA, SLOVACIA, UNGARIA, CROAŢIA, SERBIA, BULGARIA, MOLDOVA, UCRAINA şi bineînţeles ROMÂNIA.

DUNĂREA cuprinde trei mari părţi:

a. Cursul superior (alpin) sau DUNĂREA DE SUS care are o lungime de 1060 km se întinde de la izvoare până la POARTA DEVIN din apropierea BRATISLAVEI. După primirea la PASSAU a INNULUI, cel mai mare afluent din această zonă, DUNĂREA capătă caracter de fluviu, având un debit mediu de 1150 metri cubi/ secundă. Devine navigabilă de la ULM, unde adâncimea, la cotele cele mai scăzute pe şenal depăşeşte 1,2 m.

b. Cursul mijlociu (panonic) sau DUNĂREA DE MIJLOC este cuprins între pragul ce separă munţii ALPI de CARPAŢI (poarta DEVIN) până la BAZIAŞ şi are o lungime de 725 km.

Pe sectorul panonic, DUNĂREA se prezintă ca un fluviu impresionant, cu o lăţime mai mare de 300 metri, primind afluenţi importanţi, ca cele două MORAVE (slovacă şi sârbească), DRAVA, TISA şi SAVA, afluenţi care produc modificări în regimul hidrologic al fluviului.

c. cursul inferior sau DUNĂREA DE JOS, se întinde în totalitate pe teritoriul ROMÂNIEI de la BAZIAŞ până la vărsarea în MAREA NEAGRĂ, şi are o lungime de 1075 km, ceea ce reprezintă aproape 40% din lungime, având un potenţial hidroenergetic important.

În MAREA NEAGRĂ, Dunărea se varsă prin trei braţe principale:

- SFÂNTU-GHEORGHE cu o lungime de 109 km şi 24% din volumul fluviului;
- SULINA, având o lungime de 63 km (34 Mm) la care se adaugă încă 9 km (lungimea digurilor din mare) cu 18% din volumul apelor şi, în sfârşit,
- braţul CHILIA (117 km) şi 58% din debit,

formând DELTA DUNĂRII cu o suprafaţă de circa 5000 km pătraţi.

Trebuie subliniat faptul că pe DUNĂREA DE JOS se asigură o adâncime minimă pentru navigație de 2,5 metri pentru navele fluviale şi de 7,3 metri pentru navele maritime ce pot pătrunde pe brațele SULINA sau CHILIA până la BRĂILA.

Un al patrulea braț care face legătura cu MAREA NEAGRĂ este canalul DUNĂRE - MAREA NEAGRĂ care va fi descris mai jos.

1.2. Canalul DUNĂRE - MAREA NEAGRĂ

Canalul DUNĂRE - MAREA NEAGRĂ este situat între MAREA NEAGRĂ - *port* CONSTANȚA SUD (km "0" - AGIGEA) şi DUNĂRE - *port* CERNAVODĂ (km 64 + 410 al Canalului), respectiv km. 299 pe DUNĂRE, deci o lungime de 64,4 km.

Canalul navigabil are două ecluze, una amplasată la CERNAVODĂ şi una la AGIGEA, care împart canalul în trei biefuri.

Adâncimea minimă a canalului navigabil este asigurată pe fiecare bief în parte şi este cuprinsă între 5,87 m în bieful nr.1 (CERNAVODĂ) şi 6,50 m în bieful nr.2 (între CERNAVODA şi AGIGEA). Lățimea minimă la bază (fundul canalului) este de 90 m, iar la caturi lățimea se măreşte cu 30 m. Înălțimile minime navigabile față de nivelul maxim al apei din canal sunt cuprinse între 17 m (sub poduri) şi 26 m (sub liniile electrice aeriene).

Ecluzele sunt amplasate la km 1 + 930 (AGIGEA) şi km 60 + 300 (CERNAVODA) şi fiecare din ele au o lungime utilă de 310 m şi o lățime utilă de 25 m.

1.3. Canalul MAIN - DUNĂRE

Imperativul legării DUNĂRII de RHIN şi respectiv, de MAREA NORDULUI, pentru extinderea transportului pe apă, dăinuie încă de pe timpul domniei lui CAROL CEL MARE (793), când s-a încercat săparea unui canal între râurile ALTHMOL (afluent al DUNĂRII) şi MAIN. Legătura dintre cele două fluvii s-a realizat abia peste unsprezece veacuri, în perioada 1836-1845, prin construirea canalului LUDWIG - DONAU - MAIN, cu o lungime de 171 km, plecând de la KEHLHEIM, până la BAMBERG pe MAIN, canal care a funcționat până în 1945. Din 1959 au început lucrările unui nou canal, care a intrat complet în exploatare în 1994.

Canalul MAIN - DUNĂRE este o parte din calea navigabilă a MAIN-ului şi a râului ALTHMOL. Între BAMBERG (pe MAIN) şi KELHEIM (pe DUNĂRE), canalul străbate, urcând şi coborând, o diferență de nivel de 243 m. Studiul mai multor proiecte a condus la traseul şi eşalonarea realizate în prezent, cu ecluze la fiecare baraj.

Canalul are o *lățime* între 43 şi 55 m şi o *adâncime minimă* de 4 m, iar *înălțimea liberă* pentru trecerea pe sub poduri este de 6 m. Canalul urcă de la DUNĂRE, aflată la cota 338 m, până la cota 406 m, prin 5 ecluze, apoi coboară 175 m până la cota 231 m, prin 11 ecluze. La elaborarea planurilor pentru canalul MAIN - DUNĂRE s-a avut în vedere ca mărimea ecluzelor, lățimea şi adâncimea şenalului navigabil să fie în concordanță cu dimensiunile navelor tip "EUROPA".

Fiecare ecluză a canalului are următoarele caracteristici:

- lungime - 190 m;

- lățime - 12 m;
- adâncimea minimă la praguri - 3 m.

Lățimea oglinzii de apă este de 55 m, lățimea la baza canalului de 31 m, iar adâncimea pe toată lungimea bazei este de 4 m. Secțiunea de sub oglinda apei este acoperită cu beton şi astfalt astfel încât canalul este etanşat împotriva oricăror infiltrații.

De remarcat că traseul canalului întâlneşte în partea nordică două defileuri pe care le traversează sub formă de "pasaj aerian" sau mai bine zis "pod-canal".

1.4. Prezentarea generală a fluviilor MAIN şi RHIN

Fluviul MAIN are o lungime de 524 km, se formează din doi afluenți ce izvorăsc din Munții PĂDUREA TURINGIEI şi are orientarea generală est - vest. Este afluent al fluviului RHIN cu care îşi uneşte apele la MAINZ. Pe malurile sale, în apropiere de vărsarea în RHIN se găseşte oraşul FRANKFURT, unul din marile centre financiare europene.

La BAMBERG, un vechi oraş medieval, MAIN primeşte din stânga afluentului REGNITZ, parte componentă a canalului MAIN - DUNĂRE. Regularizarea modernă a cursului fluviului MAIN a început după primul război mondial necesitând amenajarea mai multor baraje şi ecluze pe o diferență de nivel de 150 m şi 57 de trepte (baraje, ecluze, hidrocentrale).

Fluviul RHIN are o lungime de 1320 km, formându-se din doi afluenți alpini VORDERRHEIN şi HINTERRHEIN. Străbate ELVEȚIA, GERMANIA, FRANȚA şi OLANDA şi se varsă în MAREA NORDULUI având o orientare generală sud-nord.

Ca arteră navigabilă străbate importante centre industriale amenajate cu porturi ca: BASEL, STRASBOURG, MANNHEIM, MAINZ, KOLN, DUISBURG şi ROTTERDAM. Încă din secolul XIX, a fost canalizat construindu-se canalul ALSACE (în paralel cu albia meandrată a fluviului) între oraşele STRASBOURG şi BASEL prin MULHOUSE. Din canalul ALSACE se desprinde o ramură (canal) către RON, iar de la STRASBOURG se face legătura cu MARNA şi mai departe cu SENA (canalul RHIN - MARNA - SENA).

La DUISBURG, RHINUL se leagă printr-un canal cu râul EMS, apoi cu WASSER şi ulterior cu fluviul ELBA.

După terminarea obiectivului "DELTA", în anul 1986, de către OLANDA, brațele principale ale fluviului au fost închise, apele sale ajungând în MAREA NORDULUI prin ecluze şi canale moderne, totodată făcând legătura, printr-un canal, între ROTTERDAM şi AMSTERDAM.

RHINUL este o cale de comunicație completă a sistemului interconectat de transport (fluvial, rutier şi cale ferată) al GERMANIEI, FRANȚEI şi BENELUXULUI.

Acest fluviu a devenit o cale de navigație internațională după congresul din 1815 de la VIENA, în prezent funcționând o COMISIE a RHINULUI cu sediul la STRASBOURG.

1.5. Definirea coridorului logistic şi de transport european nr.VII şi racordarea acestuia la principalele direcţii de acces din ORIENT

Coridorul VII logistic şi de transport cuprinde calea navigabilă RHIN - MAIN - DUNĂRE şi face legătura dintre MAREA NEAGRĂ şi MAREA NORDULUI. Are o lungime de 3400 km, din care aproape 30% este situat pe teritoriul ROMÂNIEI.

În acest context, portul CONSTANŢA reprezintă punctul nodal al traseului de transport din ORIENT şi din CASPICA în special spre ţările U.E. În concordanţă cu interesele ROMÂNIEI de afirmare în organismele europene, se impune adaptarea economiei şi societăţii noastre, pentru a juca în perspectivă un rol de pivot, atât ca ţară de tranzit, cât şi de participantă activă pe traseul marilor fluxuri economice dintre est şi vest.

Datele de mai sus coroborate cu bătălia pentru poziţionarea geografică a fluxului petrolului din CASPICA către vestul european dimensionează poziţia strategică a ROMÂNIEI. În prezent ROMÂNIA încearcă să devină un posibil coridor continental care să lege statele caucaziene, statele din ASIA CENTRALĂ şi chiar cele din EXTREMUL ORIENT de EUROPA de VEST prin MAREA NEAGRĂ şi DUNĂRE.

2. Caracteristicile mediului de securitate fluvial

2.1. Aprecieri generale privind mediul de securitate în zona de interes a forţelor navale fluviale

Mediul strategic de securitate este continuu influenţat de creşterea complexităţii situaţiilor de criză, prin diversificarea elementelor războiului asimetric, schimbărilor demografice şi de mediu, extinderea ideologiilor radicale şi amânarea soluţionării conflictelor îngheţate sau ţinute în stare latentă.

Dinamica evenimentelor de pe scena politică şi militară regională din ultima perioadă, a determinat o modificare accentuată a naturii riscurilor şi ameninţărilor la adresa securităţii în spaţiul dunărean.

Localizată la interferenţa a trei zone de importanţă deosebită – Uniunea Europeană, spaţiul ex-iugoslav şi spaţiul ex-sovietic – Dunărea, ca parte componentă a coridorului logistic nr. 7 european, este o zonă principală de tranzit pentru toate tipurile de resurse şi totodată un spaţiu important de manifestare a unor riscuri şi ameninţări asimetrice având un impact semnificativ asupra securităţii euroatlantice şi europene.

Echilibrul militar în acest spaţiu a suferit modificări importante. Aderarea la NATO a ţărilor Europei centrale şi de sud-est (cu excepţia Serbiei) şi integrarea în UE a României şi Bulgariei au determinat o creştere a încrederii statelor din zonă şi translatarea factorilor de risc şi de ameninţare spre zona de vărsare a Dunării.

Riscurile şi ameninţările de natură asimetrică se diversifică şi se amplifică în intensitate şi ca arie de manifestare, prevenirea şi contracararea acestora constituind o responsabilitate comună tuturor statelor din zonă.

Securitatea în zona dunăreană, deşi este sensibil consolidată de prezenţa NATO şi UE, este supusă unor factori generatori de riscuri şi ameninţări cum sunt:

a) insuficienta securizare a granițelor (cu Serbia, cu Moldova şi Ucraina), precum şi dezvoltarea traficului internațional de droguri, ființe umane, armament şi materiale periculoase;

b) existența grupărilor separatiste poate genera conflicte regionale;

c) apariția terorismului internațional şi posibilitatea acestuia de a lovi obiective economice din apropierea comunicațiilor fluviale şi chiar comunicațiile fluviale;

d) concentrarea arsenalelor militare (Ucraina, Rusia);

e) necesitatea modificării convenției de la Belgrad din 1948 în spiritul intereselor europene;

f) existența unor obiective economice de risc major pe fluviu (ecluze, poduri, lucrări hidrotehnice, centralele nucleare de la Koslodui şi Cernavodă);

g) apariția fenomenelor meteorologice periculoase, în contextul modificărilor climatice globale, care pot determina catastrofe naturale de anvergură pe fluviu (inundații de mari proporții, distrugerea lucrărilor hidroenergetice,);

h) perspectiva ca spațiul dunărean să devină spațiu de tranziție pentru resursele energetice din Asia centrală sau de pe platoul continental al Mării Negre, anual se transportă pe Dunăre 70-80 milioane tone materiale şi materii prime;

i) construcția canalului Bîstroe, cu consecințe economice şi ecologice asupra României şi internaționalizarea acestei probleme.

Construirea unui climat de securitate şi prosperitate în zona dunăreană trebuie să reprezinte una din direcțiile prioritare ale statului român.

Schimbările produse în mediul de securitate după aderarea României la NATO şi ca urmare a evoluției riscurilor asimetrice în zona de interes fluvial-maritimă au determinat şi determină regândirea contribuției forțelor fluviale pentru îndeplinirea obiectivelor ce revin Statului Major al Forțelor Navale.

2.2. Interesele actuale ale României la fluviu

Potențialul oferit de avantajele naturale – țară riverană la Marea Neagră şi țară dunăreană, străbătută pe o lungime de 1 075 km de cea mai importantă cale navigabilă din Europa, fluviul Dunărea – îi conferă României o poziție strategică favorabilă, în zona de confluență a polilor generatori de transporturi din Europa, Balcani şi Orientul Mijlociu. Această poziție privilegiată a cunoscut noi valențe odată cu realizarea legăturii directe dintre Marea Neagră şi Marea Nordului, ca urmare a construirii Canalului Dunăre-Marea Neagră, în anul 1984, şi a finalizării căii navigabile Rin-Main-Dunăre, în anul 1992.

Prin dezvoltarea rețelei paneuropene de infrastructuri de transport se creează premisele unor noi oportunități pentru populație, agenți economici şi colectivitățile regionale şi locale. În vederea măririi gradului de atractivitate economică în porturile maritime şi fluviale şi în apropierea punctelor de trecere a frontierei au fost înființate zone libere (în prezent, funcționează zonele libere Constanța Sud, Basarabi, Sulina, Galați, Brăila, Giurgiu), care pun la dispoziția investitorilor străini toate facilitățile specifice acestora.

La conferințele paneuropene ale transporturilor – Creta (1994) şi Helsinki (1997) s-au stabilit 10 coridoare europene, din care 3 trec prin România: coridoarele

IV (Berlin/ Nurenberg-Praga-Budapesta-Arad-Bucureşti-Constanţa-Istanbul-Salonic), VII (Dunărea, cu braţul Sulina şi Canalul Dunăre-Marea Neagră) şi IX (Helsinki-St.Petersburg-Moscova-Pskov-Kiev-Ljubasevka-Chişinău-Bucureşti-Dimitrovgrad-Alexandroupolis).

Interesele vitale ale României privitoare la Dunăre urmăresc, în primul rând, menţinerea şi promovarea spiritului de naţiune cu ieşire la mare şi la Dunăre.

În al doilea rând, privesc păstrarea nealterată a ieşirii pe Dunăre la Marea Neagră, pe braţul Sulina, în principal, şi pe Canalul Dunăre-Marea Neagră, deoarece avem să îndeplinim previziunea marelui om politic Mihail Kogălniceanu, care spunea că *"... /sub pedeapsa de sinucidere avem datoria de a apăra libertatea Dunării. Cheia mântuirii noastre este calea Dunării spre marea cea largă ..."*.

În al treilea rând, interesele vitale privesc prezervarea dimensiunii corecte a teritoriului naţional de apă şi apărarea intereselor economice în zona fluvială şi în zona maritimă economică exclusivă. Resursele – materiile prime, sursele primare de energie, hrană, apă etc. – devin esenţiale în cadrul strategiilor de securitate naţionale.

Interesele majore ale României urmăresc în principal: promovarea perfecţionării şi actualizării regimului internaţional al Dunării sub rezerva descurajării tendinţelor de a lua decizii suprastatale ale Comisiei Dunării; dezvoltarea sistemului de deservire şi a infrastructurii logistice pe sectorul românesc; descurajarea şi demontarea mecanismului contrabandei organizate; descurajarea actelor de obstrucţie a navigaţiei, formarea şi menţinerea imaginii şi a sentimentului de siguranţă a căii de transport, a mărfurilor şi echipajelor pe sectorul românesc; menţinerea unei structuri militare optime de siguranţă fluvială.

Interesele adiacente ale României privesc: menţinerea echilibrului între componentele fluviale de securitate cu celelalte naţiuni riverane; dezvoltarea infrastructurii logistice în sensul interoperabilităţii cu sistemul de deservire din infrastructura transportului fluvial.

2.3. Riscuri şi ameninţări de natură asimetrică la adresa securităţii spaţiului fluvial românesc

Privind din perspectiva că, în prezent, în spaţiul dunărean îşi desfăşoară activitatea grupuri şi organizaţii cu caracter etnic-naţionalist, religios, secesionist precum şi organizaţii care au legături cu crima organizată, se poate aprecia că principalele riscuri şi ameninţări la adresa securităţii spaţiului fluvial sunt:

- întreţinerea imaginii de nesiguranţă a navigaţiei şi activităţilor economice pe comunicaţiile fluviale;
- tergiversarea retrasării frontierei pe Dunăre (pe braţul Chilia);
- posibila exacerbare a sentimentelor naţionaliste, separatiste;
- confruntări interetnice, religioase;
- apariţia unor manifestări în traficul fluvial care depăşesc posibilităţile organelor abilitate (Căpităniile de porturi, Poliţia Transport Fluvial);
- acte teroriste;
- îngrădirea libertăţii de navigaţie;
- încălcarea embargoului sau interdicţiei impuse de organismele internaţionale;

- vulnerabilitatea obiectivelor strategice (ecluze, poduri, lucrări hidrotehnice, centrale nucleare);
- încălcarea legislației privind:
  - traficul fluvial;
  - protecția mediului;
  - pescuitul;
- traficul ilegal şi contrabanda cu armament, mărfuri şi materiale interzise;
- migrația ilegală;
- pirateria;
- interzicerea sau blocarea unor sectoare fluviale.

La aceste riscuri şi amenințări se adaugă dezastrele naturale sau provocate şi incidentele ecologice care, datorită caracterului lor imprevizibil, nu pot fi ierarhizate pe criteriul probabilității, dar cu efecte importante.

3. Contribuția forțelor navale fluviale la întărirea securității şi apărării căilor de comunicații fluviale

Forțele navale fluviale acționează într-un nou mediu de securitate, creat de consecințele următoarelor evoluții:

- creşterea interesului NATO pentru zona Mării Negre şi Dunării, ca regiune de flanc a alianței, şi obligația României de a promova interesele acesteia în zonă;
- cooperarea între statele riverane în toate domeniile a dus la diminuarea considerabilă a pericolului unei confruntări majore în zonă;
- exploatarea intensivă a hidrocarburilor şi transportul pe apă al acestora măresc riscul producerii unor dezastre ecologice la litoral şi pe fluviu;
- proliferarea unor noi riscuri şi amenințări de natură asimetrică;
- traficul ilicit de mărfuri, substanțe periculoase, arme şi persoane;

Evoluția mediului de securitate şi dezvoltarea unor noi riscuri şi amenințări specifice, inclusiv în domeniul naval, a dus la reducerea numărului şi amploarea posibilelor confruntări clasice, în favoarea acțiunilor militare şi nemilitare în care sunt angajate forțe navale şi structuri din afara Armatei, pentru anihilarea unor acțiuni ale căror autori sunt, de cele mai multe ori, persoane, grupuri şi organizații nemilitare sau nave civile.

3.1. Raportul putere – interese la Dunăre

În primele secole ale primului mileniu, Dunărea a fost stăpânită de o singură forță - Imperiul Roman - care a controlat fluviul de la izvoare până la vărsarea acestuia în Marea Neagră. În cetățile construite pe malurile fluviului, aveau sediul garnizoanele flotilelor romane. Spre exemplu, prima flotă militară fluvială numită Classis Flavia Moesica dispunea de baze fluviale la Noviodunum (Isaccea), Aegyssus (Tulcea), Dinogetia (Garvăn), Altinum (Oltina) şi Drobeta (Turnu Severin).

Până în secolul al XIV-lea, fluviul a fost dominat de statele în formare din Europa Centrală şi de Sud-Est precum şi de către genovezi.

Începând cu secolul al XV-lea, Imperiul Otoman ajunge la Dunărea de Jos şi ulterior până la Viena, impunându-şi interesele în Europa Centrală, iar după pacea de la Carlowitz va împărți supremația asupra fluviului cu Imperiul habsburgic. Turcia şi-

a menținut controlul asupra Dunării de Jos prin construirea sau cucerirea unor cetăți cum ar fi Giurgiu, Turnu sau Brăila unde avea garnizoane puternice susținute de forțe fluviale.

Începând cu 1774, Rusia îşi face apariția la Dunărea de Jos împărțind controlul fluviului cu Turcia până la 1878. Este de remarcat faptul că până în secolul al XIX-lea interesele la Dunăre ale celor trei imperii (Habsburgic, Otoman şi Țarist) erau susținute prin controlul pe fluviu asupra unor puncte obligatorii de trecere (Belgrad, Porțile de Fier, Calafat, Giurgiu, Brăila) şi mai puțin de către forțe militare specializate care să acționeze pe apă. Începând cu secolul al XIX-lea, asupra Dunării îşi îndreaptă atenția şi marile puteri europene, Franța şi Anglia care doreau un comerț liber pe fluviu, motiv pentru care au susținut formarea statului român modern prin care să controleze gurile Dunării şi respectiv ieşirea acestuia la Marea Neagră.

Ceea ce este caracteristic perioadei ce a urmat Congreselor de la Paris (1856) şi Berlin (1878) precum şi dezvoltării industriei şi tehnicii este faptul că statele riverane fluviului şi-au construit şi dezvoltat puternice forțe militare fluviale care aveau rolul de a impune şi apăra interesele lor la Dunăre.

Şi-au construit nave purtătoare de artilerie (monitoare, vedete), Austro - Ungaria, România, Serbia şi Rusia. Actul de constituire a Corpului Flotilei româneşti îl constituie "Înaltul ordin de zi" nr.173 din 22 octombrie 1860 al domnitorului Alexandru Ioan Cuza care a pus bazele viitoarei Flotile de Dunăre cu o dezvoltare continuă până în 1945.

România, după 1878, avea interese majore la calea de comerț fluvial şi trebuia să-şi asigure accesul la Marea Neagră.

Raportul putere - interese pentru țara noastră a fost unul de echilibru în această perioadă (1878 - 1945) şi în mod pregnant între 1918 şi 1940. ROMÂNIA, chiar dacă nu era o mare putere europeană, avea o forță fluvială care deținea supremația la DUNĂRE, conformă cu interesele sale. În septembrie 1944 puternica Flotilă Fluvială românească, după o supremație de necontestat asupra Dunării este obligată să se redisloce la Ismail unde majoritatea navelor şi echipajelor au fost arestate de către armata sovietică. După 1951 aceste nave sunt înapoiate statului român, dar ne este impusă de către U.R.S.S. o politică navală care reduce flotila la 8 nave dragoare fluviale şi câteva nave auxiliare. Prin aceasta raportul putere-interese a fost puternic destabilizat de către U.R.S.S. care şi-a impus propria politică în ceea ce priveşte forțele navale româneşti cât şi acoperirea legislativă a navigației pe Dunăre prin Convenția de la Belgrad din 1948. Între 1970 şi 1995 forțele fluviale s-au dezvoltat continuu, construindu-se vedete blindate generațiile a-II-a şi a-III-a, monitoare fluviale, vedete dragoare şi nave auxiliare. În 1995 s-a înființat Flotila de Dunăre "Mihail Kogălniceanu" cu comandamentul dislocat la BRĂILA, având în compunere două brigăzi fluviale şi cinci unități de asigurare. Actualmente, forțele navale fluviale sunt în subordinea Serviciului Fluvial din Comandamentul Flotei.

Revenind la raportul putere-interese care se manifestă în prezent se poate remarca intenția UCRAINEI de a internaționaliza brațul CHILIA, adică de a-i acorda un statut asemănător canalului SULINA ceea ce ar presupune executarea de lucrări hidrotehnice pe unul din brațe, pentru a permite accesul navelor maritime până la ISMAIL şi RENI. Executarea lucrărilor hidrotehnice de dragare a brațului va duce la

creşterea debitului pe braţul CHILIA de la 58% în prezent la peste 75% şi diminuarea debitului pe braţele SULINA şi Sf. GHEORGHE, ceea ce presupune colmatarea acestora şi înaintarea în mare cu un ritm susţinut a CHILIEI astfel încât în 40-50 de ani, digul de nord al canalului SULINA ar reveni UCRAINEI.

În încheierea acestui subcapitol îmi pun următoarea întrebare: "Oare a fost o întâmplare eşuarea şi scufundarea navei "ROSTOCK" în 1991 pe braţul SULINA ?".

3.2. Misiunile forţelor navale în condiţiile existenţei riscurilor şi ameninţărilor asimetrice

Interesele navale ale statului român se circumscriu şi sunt parte integrantă a intereselor naţionale ale României la fluviul Dunărea, iar apărarea acestora se realizează de către forţele fluviale care trebuie să fie capabile să-şi proiecteze puterea pe toată lungimea sectorului românesc al fluviului, în scopul apărării obiectivelor economice şi comunicaţiilor fluviale proprii precum şi asigurarea libertăţii de navigaţie pe acestea.

Statul român este vital interesat asupra următoarelor aspecte:

- păstrarea ieşirii pe Dunăre la Marea Neagră pe toate braţele fluviului şi în principal pe braţul Sulina, menţinerea şi promovarea spiritului de naţiune dunăreană cu ieşire la mare;
- asigurarea libertăţii de navigaţie pe căile de comunicaţii fluviale;
- apărarea infrastructurii din spaţiul fluvial: sistemele hidroenergetice şi de navigaţie, poduri, centrale nucleare, porturi şi alte obiective de valoare strategică sau operativă;
- protecţia mediului pe fluviu şi în Delta Dunării;
- punerea la dispoziţia structurilor europene a unei forţe fluviale credibile pentru siguranţa şi securitatea fluvială.

Forţele Navale Fluviale, ca parte componentă a Forţelor Navale Române, au capabilităţile necesare pentru ducerea acţiunilor militare individual sau în cooperare cu alte forţe ale sistemului naţional de aparare precum şi în compunerea unor grupări naţionale sau internaţionale în spaţiul fluvial.

În prezent Forţele Navale Fluviale se pregătesc şi sunt în măsură să execute misiuni militare şi nonmilitare astfel:

a) În cadrul contribuţiei la securitatea României în timp de pace, Forţele Navale Fluviale pot executa:

- descurajarea acţiunilor ilegale pe fluviu prin prezenta activă a navelor militare în sectoarele fluviale cu risc ridicat;
- supravegherea comunicaţiilor fluviale şi sprijinul autorităţilor naţionale pe fluviu pentru combaterea terorismului naval, interzicerea traficului ilicit de substanţe, mărfuri periculoase, armament şi muniţie prin:
  - monitorizarea şi controlul traficului fluvial;
  - controlul şi inspecţia navelor suspecte de activităţi ilegale;
- acţiuni de poliţe navală fluvială ce vizează:
  - impunerea respectării legislaţiei în domeniul transporturilor navale fluviale;
  - combaterea pirateriei;
  - combaterea traficului de droguri, armament şi materiale interzise;

- combaterea imigrației ilegale;
- impunerea respectării legislației pentru protecția mediului şi a acordurilor de pescuit;

b) Pentru apărarea României şi a aliaților săi împotriva acțiunilor teroriste:

- asigurarea libertății de navigație şi protecția transporturilor fluviale ce vizează:
  - raioanele fluviale în care statele riverane încearcă să impună reguli restrictive;
  - protecția unor transporturi fluviale de importanță deosebită.
- sprijinul forțelor specializate în anihilarea acțiunilor teroriste la fluviu şi în Delta Dunării prin acțiuni de transport, cercetare şi descoperire a formațiunilor teroriste şi nimicirea acestora cu armamentul de la bord.
- sprijinul forțelor specializate pentru protecția împotriva acțiunilor teroriste ce vizează:
  - porturile fluviale şi maritime;
  - sistemele hidroenergetice şi de navigație de pe Dunăre şi canalul Dunăre – Marea Neagră;
  - obiectivele economice şi militare aflate în zona fluvială
  - trecerile permanente şi temporare de pe fluviu şi canalul Dunăre – Marea Neagră.

c) Pentru promovarea stabilității regionale:

Navale Fluviale execută:

- operații/acțiuni în sprijinul păcii:
  - embargo sau interdicție navală fluvială ce vizează respectarea sancțiunilor impuse pe plan internațional;
  - evacuarea necombatanților
- asigurarea libertății de navigație pe fluviu, canalul Dunăre-Marea Neagră şi în porturi;
- acțiuni umanitare ce vizează acordarea ajutorului persoanelor aflate în situații deosebite.

d) În cadrul acțiunilor de sprijinire a instituțiilor statului şi a autorităților locale în situații de urgențe civile:

- intervenția la dezastre şi calamități ce vizează:
  - diminuarea efectelor accidentelor ecologice;
  - căutarea şi salvarea pe fluviu a navelor, ambarcațiunilor, naufragiaților, etc;
  - evacuarea populației aflate în pericol;
  - combaterea poluării.

Concluzii

Ținând cont de situația actuală şi de existența riscurilor şi amenințărilor în spațiul fluvial-maritim, Forțele Navale Fluviale trebuie să devină ***"flexibile, suple, modular-operabile şi cu capacitate de reacție rapidă"***, fapt ce se poate realiza prin reorganizare şi completare cu alte forțe. Aceste structuri de forțe aflate sub comandă unică pot asigura:

- intervenția rapidă în zona de responsabilitate;
- acțiune modulară a forțelor în funcție de situația concretă.

Prin integrarea României în NATO şi în UE, Forțele Navale au în responsabilitate o parte din flancul estic al acestora, implicit apărarea gurilor Dunării – misiune specifică forțelor fluviale.

Prin reorganizarea acestora se poate realiza un spectru mai larg de misiuni de către fiecare divizion, o mai bună cooperare între forțele fluviale, între forțele fluviale şi alte structuri şi o uniformizare a formelor de instruire. Astfel, prin dislocarea unui grup de nave purtătoare de artilerie la Tulcea se execută o acoperire judicioasă a zonei de responsabilitate, intervenție oportună în Deltă şi la gurile Dunării şi creşterea puterii de foc; de asemenea, se asigură posibilitatea promovării personalului în cadrul unităților.

Dotarea în viitor a Forțelor navale fluviale cu avioane (elicoptere) de cercetare tip UAV de mici dimensiuni şi racordarea Serviciului Fluvial printr-un terminal la sistemul de monitorizare şi supraveghere a traficului fluvial RORIS (Romanian River Information Services) ar permite monitorizarea şi supravegherea permanentă a zonei de responsabilitate.

Apreciez că Forțele navale fluviale, având structura menționată, pot deveni o forță puternică, specializată în ducerea acțiunilor specifice în spațiul fluvial-maritim.

Bibliografie:

[1]. ANDRONE, Nicolae, *Navigația pe fluviile internaționale*, în Drept internațional fluvial, Ed. Academiei, Bucureşti, 1973.

[2]. CĂPĂȚÂNĂ, Ion, SEFTIUC,Ion. **Dunărea în istoria poporului român**, Ed. Ştiințifică, Bucureşti, 1972.

[3]. CHIORCEA, Ion, *Interesele la Dunăre a statelor riverane vecine României*, în: Factorii de risc ce pot afecta interesele României în spațiul maritim şi fluvial în contextul aderării țării la structurile europene şi euroatlantice. Atelier de lucru - 20 octombrie 2006, Bucuresti, Editura Universitatii Nationale de Aparare 'Carol I',Facultatea de Comanda si Stat Major, 2006.

[4]. HANGANU Marius, MARINESCU Cornel; CHIORCEA, Ion, **Interesele României la Dunăre şi Marea Neagră: proiecția puterii navale,** Bucureşti, Editura UNAp, 2007.

[5]. LAURIAN, Eugen, **Studiu privind modernizarea metodologiei de pregătire şi desfăşurare a acțiunilor de luptă de către navele purtătoare de artilerie**, AISM, teză de doctorat, 1995.

[6]. MARINESCU, Cornel, **Interesele României la Dunăre. Prevenirea şi gestionarea situațiilor de criză şi război în zona fluvială,** Teză de doctorat, Editura Universitatii Nationale de Aparare "Carol I", Bucureşti, 2007.

[7]. PETRIA, Gheorghe, *Necesitatea existenței unei forțe fluviale credibile în actualul context geopolitic internațional şi regional,* în Gîndirea Militară Românească nr. 4/2008, Editura Statul Major General al Armatei României, Bucureşti, 2008.

[8]. **Strategia de securitate a României**, Preşedinția României, Bucureşti, 2007.

INTEGRAREA FUNCȚIONALĂ A STRUCTURILOR DE TIP CJ2 ÎN OPERAȚIILE MULTINAȚIONALE

Victor BOBOC*

Any staff officer involved in Force Generation Processes is to coordinate the intelligence challenges, in order to fulfil any requirements. Related to such processes stands the effort to achieve a common approach from all the parties involved in such activities, that is to integrate them.

One of challenge is to integrate different approaches to the same phenomena or procedure. This is why sometimes these challenges are becoming problems or even more a sum of divergent points of view.

This paper is trying just to describe some of the characteristics that are governing such issues. It is also trying to stress that maybe a integrate point of view can be not only a word or concept but also an attitude regarding the intelligence domain.

Furthermore, in the intelligence area integrated actions might give the solutions for present operational environment under a high dynamic change and complexity.

Integrarea activității structurilor de asigurarea informativă permite acestora înțelegerea proceselor specifice planificării operaționale, cerințele de informare ale comandantului şi scopul misiunii asigurate. Efectele acestei *integrări* facilitează *flexibilitatea* reacției acestor structuri față de situația operativă curentă a Forței asigurate.

Prin urmare, integrarea funcțională a structurilor de asigurare informativă de coordonare şi control sau de colectare a informațiilor reprezintă o condiție importantă pentru succesul activităților specifice derulate de către aceste structuri.

Integrarea însă nu poate fi abordată doar din perspectiva *îmbinării* constructive dintre activitățile structurilor de asigurare informativă şi cele ale celorlalte structuri din cadrul statului major al comandamentului Forței asigurate. Integrarea reală a acestora se realizează în primul rând prin armonizarea dependențelor şi efectelor activității de asigurarea informativă cu cele ale celorlalte compartimente din cadrul aceluiaşi comandament şi cu cele ale altor organizații cu activități similare ce acționează în aceeaşi zonă de operații. Ideea importanței acestei abordării este subliniată spre exemplu şi în JP 2-01[1] unde atât cooperarea cu structurile de asigurare informativă din cadrul forței multinaționale, cât şi cea cu alte agenții sau instituții care au integrate în organigrama lor astfel de structuri este privită cu aceeaşi greutate.

Efectul central al acestei abordări se reflectă în modul de abordare a ciclului informativ al structurii respective. Astfel, problematica integrării reale a structurilor de asigurare informativă în cazul mediilor de lucru multinaționale porneşte chiar de la etapele constitutive ale ciclului de intelligence sau de informații.

Există puncte de vedere naționale care acceptă existența a patru etape constitutive ale acestui ciclu (este cazul ciclul de intelligence împărțit în: orientare,

---

* **Căpitan-comandor**

[1] JP 2-01, Joint Publication, Joint and National Intelligence Support to Military Operations, octombrie 2004, cap. V

colectare, producere, diseminare) şi puncte de vedere naţionale care prevăd existenţa a cinci etape distincte (conform unor publicaţii de specialitate ciclul de intelligence care avea următoarele etape: orientare, colectare, evaluare-procesare, analiză-producere, diseminare-integrare). Eventualul studiu comparativ al modului de împărţire a acestui ciclu relevă faptul că în esenţă cele două cicluri sunt similare, cum este şi normal, diferenţele decurgând din nuanţarea anumitor activităţi sau categorii de activităţi şi gruparea acestora în etape de sine stătătoare ale acestui ciclu.

Problema integrării a două sau mai multe componente de asigurare informativă în cadrul aceleiaşi structuri de sprijin informativ, pe lângă adoptarea unei viziuni comune faţă de etapele ciclului informativ, presupune adoptarea şi însuşirea aceluiaşi set de proceduri şi instrucţiuni. Situaţia are implicaţii atât la nivelul documentelor şi efectelor în sine ale acestora faţă de fiecare componentă naţională în parte, cât şi legislativ. Facem aici referire la armonizarea normelor şi procedurilor structurii de asigurare informativă multinaţională fără a încălca normele juridice naţionale care reglementează acest domeniu

Astfel, *integrarea* reală, atât din punct de vedere al acţiunilor, cât şi din cel al procedurilor unor elemente naţionale în cadrul unei structuri multinaţionale de asigurare informativă va presupune abordarea elementelor legislative naţionale, a posibilităţilor de integrare a respectivelor puncte de vedere naţionale la nivel procedural multinaţional, a acţiunilor ce vor fi desfăşurate, a concepţiei de realizare a sprijinului informativ şi a modului în care planurile naţionale şi cel multinaţional vor beneficia de produsele de intelligence rezultate.

Aceste aspecte trebuie să facă obiectul unor acorduri tehnice realizate anterior dislocării în zona de operaţii care să reglementeze tocmai modul în care punctele de vedere naţionale vor putea fi integrate funcţional pe durata mandatului Forţei multinaţionale.

Alături de aceste considerente trebuie luat în calcul şi integrarea structurii de asigurare multinaţională în cadrul Comandamentului Forţei respective, ceea ce reprezintă o continuare a concluziilor prezentate anterior[2]. Trebuie să subliniem aici responsabilitatea structurii J2 naţionale şi a celei multinaţionale (CJ2) pentru realizarea acestei coordonări şi transmiterea către forurile de decizie ale alianţei multinaţionale a indicatorilor de stare pe linia asigurării informative şi eliminarea sau compensarea eventualelor disfuncţionalităţi

Elementele funcţionale specifice structurii de asigurare informativă, fie de coordonare şi conducere a acestei activităţi, fie de colectare directă a datelor şi informaţiilor sunt direct influenţate de tipul operaţiilor multinaţionale. În acest sens, ponderea fiecărei etape a ciclului de intelligence menţionat anterior poate avea o importanţă mai mare sau mai mică faţa de celelalte.

Pentru a sublinia acest lucru este suficient să facem comparaţia între o operaţiune de ajutor umanitar şi una de menţinere a păcii. În prima situaţie informaţiile legate de condiţiile de mediu şi infrastructură sunt esenţiale. Ele determină modul de proiectare şi implementare a forţelor care vor acţiona conform

[2] JP 2-01, Joint Publication, Joint and National Intelligence Support to Military Operations, octombrie 2004, cap. II.

mandatului încredințat. În al doilea caz, existența unor oponenți sau facțiuni ce se opun sau s-ar putea opune implementării unui acord de pace fac ca informațiile legate de mediu şi infrastructură să nu mai fie suficiente fiind necesară completarea acestora cu altele privind aceşti vectori oponenți forței dislocate. Mai mult chiar, dacă în prima situație informațiile colectate sunt procesate, analizate şi diseminate pe baza cererilor şi a necesarului de informații, în al doilea caz apare şi necesitatea prognozei evoluției factorilor de risc în zona de operații. Aşadar, de la un caz la altul, se poate apela mai mult sau mai puțin la componenta funcțională analitică a structurii de asigurare informativă.

În aceste condiții există o serie de caracteristici ale operațiilor multinaționale, declanşate în urma apariției unei crize într-o zonă, care influențează funcționalitatea de ansamblu a structurilor de asigurare informativă cum ar fi: motivul, originea şi intensitatea crizei, natura, numărul şi motivația părților implicate în derularea crizei, natura şi caracteristicile mediului operativ, existența şi caracteristicile infrastructurii şi instituțiilor de stat.

Toți aceştia sunt însumați în majoritatea lucrărilor de specialitate în aşa numitele variabile critice ale mediului operațional contemporan[3] (**COE** în literatura de referință) şi sunt descrise astfel: natura şi stabilitatea statului (sau statelor); relațiile politico-militare regionale şi globale; mediul economic; elemente demografice; media şi mediul informațional; mediul psihologic; mediul tehnologic; organizații externe implicate; interesele naționale sau regionale ; timp disponibil.

Modul în care aceste variabile influențează caracteristicile fizionomiei structurilor de asigurarea informativă este determinat de felul în care va arăta conținutul şi natura ciclului de intelligence.

Funcțiile standard ale unei structuri de asigurare informativă, aşa cum sunt descrise în lucrările de specialitate sunt: planificare, elaborare, colectare, procesare, diseminare[4].

Dacă în ceea ce priveşte primele două funcțiuni nu există diferențe majore, în ceea ce priveşte următoarele trei pot apărea diferențe induse de una din variabilele critice amintite anterior.

Astfel, colectarea informațiilor poate fi făcută cu sau fără sprijinul statului sau statelor unde are loc criza. În contextul în care ”*interesele naționale sau regionale*” nu concură la asigurarea unui schimb de informații între Forța dislocată şi instituțiile sau organizațiile ce activează în zona respectivă, asigurarea informativă trebuie realizată prin proiectarea şi implementarea unui plan de colectare a informațiilor care să țină cont de posibilitățile de informare disponibile. ”*Ostilitatea*”, mai mult sau mai puțin afişată de unii dintre actorii din zona aflată în criză, induce de asemenea dimensionarea specifică a efortului de colectare. În practică situația concretă poate evolua de la un necesar minim de capabilități de colectare la unul care implică un nivel ridicat de resurse umane şi tehnice şi, prin urmare, la un caracter complex al operațiilor de intelligence executate în acest scop.

[3] Critical Variables of the Contemporary Operational Environment (**COE**), conform FM2-0, Intelligence, Headquaters Departament Of Army, Usa, May 2004, pp. 1-23.
[4]FM2-0, INTELLIGENCE, Headquaters Departament of Army, USA, May 2004, pp. 1-27.

Privitor la procesarea informațiilor colectate, ca şi în paragraful anterior, variabilele critice ale COE sunt cele care pot determina creşterea sau scăderea complexității acestei funcțiuni a asigurării informative. Diminuarea complexității unor variabile de genul natura şi stabilitatea statului, relațiile politico-militare regionale şi globale sau mediul economic concură la diminuarea complexității procesului de procesare.

Totodată, lipsa sau simplitatea unora dintre variabilele critice anterior amintite conduc la o relativă creştere a credibilității informațiilor obținute prin cooperare, o diminuare a efortului de verificare a acestora şi la o scădere a timpului de obținere a produselor de informații necesare procesului decizional de la nivelul Forței dislocate.

În final, diseminarea produselor suferă diferențieri majore funcție de greutatea de moment a unora dintre variabilele critice ale COE. Un mediu stabil, în care există instituțiile statului care îşi exercită în mod normal atribuțiile, permite exploatarea în comun a produselor de informații cu toți actorii implicați în soluționarea crizei respective. Dimpotrivă, un mediu instabil, relații regionale tensionate sau chiar instabile vor determina o creştere a rolului măsurilor de protecție asigurate pe timpul manipulării şi gestionării produselor de informații şi, în acelaşi timp, la reducerea nivelului până la care se pot exploata în comun produsele de informații.

Dependența funcțiunilor structurilor de asigurare informativă de variabilele critice ale COE sunt evidente. Prin urmare şi fizionomia acestor compartimente va avea de suferit în sensul modului în care vor fi dimensionate secțiunilor componente şi vor fi stabilite procedurile şi instrucțiunile specifice de lucru ale acestora.

Integrarea activităților de asigurare informativă este un deziderat major al procesului de asigurare informativă deoarece aşa cum se arată şi în literatura de specialitate a altor state: „*printr-o integrare activă a structurii de intelligence în procesele de planificare operațională se pot obține produsele de intelligence ce susțin în mod real procesele de decizie*" de la nivelul Forței asigurate [5]. Este important de subliniat că tipul operației multinaționale, prin variabilele critice ale **COE** poate influența într-un mod direct (aşa cum precizam anterior) fizionomia structurii de asigurare informativă sau indirect prin efectele asupra fizionomiei şi funcționalității altor structuri de stat major ale căror activități sunt în strânsă legătură cu aceasta.

Planificarea operațională este un proces care are loc într-un mediu caracterizat de interacțiuni şi dependențe multiple, între compartimentele sau secțiunile unui comandament, precum şi între comandamentul propriu-zis şi alte formațiuni sau organizații ce acționează într-o arie de operații multinațională. Acest proces nu poate fi dus la bun sfârşit decât print-o atitudine de cooperare, coordonare şi dialog permanent între toți *actorii* menționați anterior. O atitudine constructivă din parte liderilor respectivelor structuri conduce la îmbunătățirea procesului planificării operaționale [6]. Planul de operații va fi un document *viu* supus în permanență actualizărilor datorită ritmului de derulare a operațiilor proiectate şi dinamicii ridicate a schimbărilor de situație, ce au loc permanent şi impun revederea măsurilor ce

[5]FM2-0, INTELLIGENCE, Headquaters Departament of Army, USA, May 2004, pp. 4-3.
[6] Operational Planning Process - **OPP** în literatura de specialitate.

trebuie aplicate pentru succesul misiunii în sine.

Prin urmare, structura responsabilă cu coordonarea şi conducerea asigurării informative va trebui să îşi proiecteze şi să îşi implementeze proceduri şi instrucţiuni menite să conducă la integrarea proceselor specifice, pe care le derulează în procesul de planificare operaţională[7]. Pe această temă, în JP 2-01 se specifică faptul că „*pentru a asigura sprijinul efectiv al operaţiilor militare, structura de intelligence trebuie să-şi elaboreze din timp proceduri şi instrucţiuni adecvate în scopul satisfacerii oportune şi eficiente a cererilor de informaţii venite din partea decidenţilor forţei respective*".

Din această perspectivă, maleabilitatea şi adaptabilitatea conceptuală şi de lucru a acestei structuri joacă un rol important în satisfacerea cerinţelor beneficiarilor produselor de informaţii şi în înţelegerea de către ceilalţi *parteneri* din zona de operaţii a specificului activităţilor pe care aceasta le conduce şi coordonează.

Acest efort de integrare a structurii de intelligence în OPP reprezintă nu numai o simplă participare şi cooperare pe momente operative ci o participare activă concretizată prin:

- înţelegerea şi însuşirea reală a misiunii primite;
- înţelegerea sarcinilor şi obiectivelor tuturor componentelor Forţei.

Principala modalitate de realizare a *integrării* structurii de asigurare informativă în OPP este participarea nemijlocită prin reprezentanţi permanenţi în grupurile de lucru multidisciplinare constituite la nivelul comandamentului Forţei respective[8]. Referitor la acest aspect în manualele de specialitate ale Armatei SUA se precizează chiar obligativitatea structurii de intelligence „*de a-şi coordona activităţile cu celelalte secţiuni ale comandamentului de genul G3, G5 participând concret la şedinţele de planificare ale acestora*".

În afara actualizării permanente în mod direct a situaţiei operative în zona de responsabilitate şi în cele limitrofe acesteia, prin această modalitate elementele privind planificarea operaţiilor şi stadiul celor în curs de desfăşurare sunt asimilate direct şi traduse imediat în criterii de evaluare şi actualizare a cerinţelor de informare ale comandantului. Ca urmare produsele iniţiale ale structurii de intelligence[9] (Cerinţele de Informare ale Comandantului - CIC, Cerinţele Prioritizate de Informare - CPI, Evaluarea Nivelului Principalilor Factori de Risc – ENPFR, Planul de Culegere de Informaţii –PCI) vor fi supuse în permanenţă schimbării şi actualizării. În manualele de specialitatea americane se face chiar precizarea expresă că „*procesul de planificare operaţională şi planificarea de intelligence sunt dependente una de cealaltă*" iar produsele specifice prin care se realizează acest lucru sunt tocmai „*Cerinţele de Informare ale Comandantului şi Cererile Prioritizate de Intelligence*". Totodată, se precizează că „*unul din procesele esenţiale pentru gestionarea şi asigurarea unui sprijin informativ oportun şi eficient este tocmai cel de coordonare a cererilor de informare bazat pe Planul de Colectare a Informaţiilor ca principal*

[7] JP 2-01, Joint Publication, Joint and National Intelligence Support to Military Operations, p. IV-1.
[8] FM2-0, Intelligence, Headquaters Departament of Army, USA, May 2004, pp. 4.3.
[9] FM2-0, Intelligence, Headquaters Departament of Army, USA, May 2004,, pp. 4.2.

instrument de coordonare şi conducere a operaţiilor de intelligence" [10].

În fapt aceasta este o rezultantă a caracterului *viu*, dinamic al Planului de Operaţii şi al OPP. Una din problemele importante în etapa de proiectare şi generare a Forţei şi a Comandamentului, care o va coordona şi conduce, o reprezintă tipul şi caracteristicile funcţionale ale acestor grupuri de lucru multidisciplinare.

Participarea reprezentanţilor tuturor compartimentelor specifice unui stat major (Personal, Intelligence, Operaţii Curente, Planificare Operaţii, Logistică, Buget-finanţe, Pregătire, Comunicaţii-transmisiuni şi Informatică, ş.a.) permite nu numai coordonarea cerinţelor de planificare şi acţiune specifice ale fiecăruia în parte ci creează şi posibilitatea identificării necesarului de astfel de grupuri pe arii funcţionale sau chiar momente operative şi misiuni specifice[11]. Astfel, funcţie de necesităţile de planificare, şi coordonare identificate pot fi create grupuri specializate cum este Centrul de Intelligence Întrunit – CII (Joint Intelligence Center JIC– în denumirea originală sau Centrul de Intelligence Întrunit pentru Analiză – CIIA (Joint Intelligence Analist Center JIAC– în denumirea originală) sau multidisciplinare de genul Centrului Întrunit Operaţional CIO (Joint Operational Center JIC – în denumire originală), Grupul Principal de Planificare GPP (Main Planning Group MPG – în denumire originală). Lista poate continua funcţie de cerinţele funcţionale ce sunt identificate.

Structura de intelligence va avea rolul consilierii responsabililor pentru proiectarea şi generarea viitoarei Forţe şi structuri de stat major pe problemele acestor grupuri de lucru din perspectiva asigurării informative a Forţei respective. După statuarea şi stabilirea atribuţiilor şi procedurilor de lucru ale acestor grupuri, structura de intelligence va identifica potenţialele cerinţe generice de informare ale acestora şi le va include în procedurile şi instrucţiunile proprii de lucru. Integrarea structurii de intelligence în afara unor elemente organizatorice presupune şi actualizarea procedurilor de lucru prestabilite şi definirea punctelor de contact pentru fiecare dintre acestea.

Acest proces de definire a integrării în **OPP**, nu vizează direct procedurile interne specifice ale structurii de asigurare informativă. Acestea vor vi adaptate prin modul în care se definesc finalităţile efortului de colectare, coordonare, procesare, evaluare şi analiză a informaţiilor colectate. Din perspectiva interfaţării cu aceste grupuri de lucru, fie direct sau indirect prin reprezentanţi ai unor compartimente din cadrul structurii de intelligence, produsele de informaţii trebuie să răspundă unor cerinţe minime[12], cum sunt cele din JP 2-01 pentru a putea asigura produse de intelligence de calitatea, în forma şi la momentul necesare luării deciziilor. Acestea vor fi:

- să satisfacă cerinţele de informare în baza principiului necesităţii şi suficienţei de cunoaştere;
- să aibă un format care să permită perceperea şi asimilarea de către beneficiari;

[10]Ibidem, pag. 4-8.
[11]Ibidem, cap 4.
[12]JP2-0, Joint Intelligence, iunie 2007, cap. II.

- să fie gestionate şi transmise pe canale de comunicaţii care să asigure caracterul lor oportun şi eficient.

Ultima parte a ciclului informativ, diseminarea şi *integrarea* produselor de intelligence şi evaluarea eficienţei asigurării informative, permite evaluarea în sine a nivelului de *integrare* a structurii de informaţii. Un nivel corespunzător de realizare a acestei cerinţe duce la integrarea informaţiilor în deciziile de coordonare, comandă şi control ale statului major, respectiv, simultan cu asigurarea unei diseminări oportune şi eficiente a produselor respective. Situaţia nu este aplicabilă doar ultimei etape a ciclului de intelligence ci şi pe întreaga sa durată.

Ca urmare, integrarea structurii de intelligence în procesul planificării operaţionale, un principiu esenţial al acţiunilor şi activităţilor specifice derulate, devine şi o caracteristică importantă a acesteia. Modul, nivelul sau gradul de realizare depind de resursele disponibile, de nivelul de integrare dorit la nivelul întregului comandament sau stat major, de criteriile avute în vedere în proiectarea şi generarea forţei militare şi a structurii de comandă şi stat major.

Alături de aceste dependenţe intervine însă şi *flexibilitatea conceptuală şi procedurală* care este asimilată la nivelul fiecărei etape a OPP. Aşa cum arătam, în capitolul anterior, aceasta depinde de unii factori subiectivi de natură umană ce trebuie gestionaţi şi monitorizaţi corespunzător. Între nivelul de *integrare* al structurii de intelligence şi gradul său de *flexibilitate* se creează astfel o interdependenţă biunivocă. Un grad de *flexibilitate* mare permite o *integrare* rapidă şi completă în toate procesele specifice OPP.

Integrarea reală a structurii de intelligence în aceste procese presupune *flexibilitatea* procedurală şi conceptuală a structurii de informaţii adică adaptabilitatea sa la cerinţele operaţionale. Practic, cele două cerinţe nu pot fi abordate decât simultan şi văzute în interdependenţele lor, ceea induce necesitatea unei abordări *integrat-flexibile* a activităţilor, acţiunilor şi specificului procedural şi conceptual al structurilor de intelligence pe timpul proiectării, generării, implementării şi planificării operaţiilor militare multinaţionale.

Aşa cum precizam anterior, *integrarea funcţională* propriu-zisă a structurilor CJ2 vizează în primul rând OPP. În afara considerentelor legate de procedurile şi acţiunile întreprinse de cei responsabili de coordonare şi conducerea compartimentelor CJ2, acţiunea în sine de *integrare* presupune cel puţin existenţa unei concepţii de realizare a acesteia şi a unei planificări corespunzătoare stabilite în acest sens. Această abordare duce la ideea unui posibil paralelism între procesele de planificare, strict legate de misiunile şi acţiunile de asigurare informativă a Forţei susţinute şi cele de monitorizare, actualizare şi optimizare a unor caracteristici ale acestor activităţi, în speţă *nivelul de flexibilitate* şi *gradul de integrare* al CJ2.

Cu siguranţă că, în atenţia persoanelor responsabile pentru respectarea unor principii viabile ale asigurării informative stau în permanenţă anumiţi indicatori de stare ai structurii CJ2 (în special cei legaţi de eficienţa activităţilor desfăşurate de aceasta). Abordarea acesteia din perspectiva asimilării sale cu un grup socio-profesional dedicat unui domeniu strict de responsabilitate, în cadrul unei organizaţii anume, implică inclusiv proiectarea, din faza de generare a forţei militare ce urmează să fie asigurată, a unui set de indici şi elemente de evaluare a funcţionalităţii sale

ulterioare.

Aşadar, modul de realizare a *integrării* CJ2, în procesele specifice, derulate la nivelul statului major din care face parte va putea fi definită ca având din punct de vedere temporal cel puţin două etape:

- premergătoare dislocării în zona de operaţii, ce se va desfăşura în paralel cu procesul de proiectare, generare şi pregătire a forţei pentru dislocare
- pe timpul dislocării în zona de operaţii, ce se va desfăşura pe toată perioada mandatului forţei până în momentul redislocării din zonă.

Prima dintre aceste etape include:

- definirea cadrului de realizare a acestei integrări (grupuri de lucru multidisciplinare, relaţii cu aceste grupuri, priorităţi urmărite pe timpul asigurării informative fie independent, fie în cooperare cu alte structuri similare)
- setul de indicatori meniţi să cuantifice periodic eficienţa integrării funcţionale a CJ2 şi a activităţii sale de asigurare informativă
- procedurile de proiectare şi implementare a eventualelor corecţii de natură funcţională a CJ2.

La nivelul primului element specificat anterior, cadrul propriu-zis de realizare a integrării funcţionale CJ2 trebuie atent definit, formulat şi chiar reformulat pe măsura apropierii de forma şi funcţiunile finale pe care CJ2 le va asigura. Elemente de genul: resurse alocate, timp la dispoziţie, existenţa unor acorduri sau relaţii de cooperare pe linia asigurării informative viabile şi anterior statuate prin acorduri bilaterale sau multilaterale sunt doar câteva dintre aspectele care vor permite definirea cadrului organizaţional specific de realizarea a integrării CJ2 în OPP.

Diagramele de relaţii între grupurile definite, celelalte componente specializate ale comandamentului forţei militare generate şi CJ2 constituie cel de al doilea set de date ce concură la realizarea acestei etape .

Definirea setului de indicatori meniţi să evalueze *nivelul de integrare* al CJ2 vor ţine cont de extensia spaţio-temporală a asigurării informative în sine. Ca urmare indicatori de natura: timpi de reacţii la schimbarea situaţiei operative, capacitatea de a coordona şi conduce eficient colectarea informaţiilor pe spaţii mari cu caracteristici geografice, sociale, politice şi economice diferite şi complexe, timpii de realizare a diseminării produselor de informaţii la utilizatorii finali, coincidenţa sau neconcordanţa dintre timpii operativi nominalizaţi de beneficiari şi cei ai structurii CJ2, gradul de certitudine al prognozelor şi evaluărilor situaţiilor operative curente vor constituii indicatorii în baza cărora se va putea evalua tocmai *gradul de integrare* al structurilor CJ2 .

În ceea ce priveşte definirea unor eventuale proceduri sau instrucţiuni menite să inducă schimbări în sensul îmbunătăţirii funcţionalităţii CJ2, odată cu dislocarea acesteia în zona de operaţii acestea trebuie să ia în considerare pe lângă factorii obiectiv existenţi ce determină funcţionalitatea structurii CJ2 (resurse umane, tehnice, financiare, proceduri, instrucţiuni, limitări profesionale specifice) şi pe cei de natură subiectivă ce sunt legaţi de caracteristice psiho-profesionale ale personalului ce încadrează aceste structuri. Din această categorie de factori fac parte cei ca: rezistenţa la stresul determinat de situaţiile neprevăzute, capacitatea de adaptare la situaţii şi

condiţii noi de lucru, existenţa unor cutume comportamentale sau culturale, capacitatea de asimilare de idei şi cunoştinţe noi, viteza de reacţie la diferiţi stimuli externi [13] . Acest gen de factori sunt definiţi ca făcând parte din *integritatea personalului de intelligence sub presiune,* ce defineşte acele caracteristici de care trebuie să dea dovadă personalului structurii de asigurare informativă pentru a putea lucra în condiţii de stres puternic şi interferenţa cu factori perturbatori diverşi ce pot influenţa direct sau indirect calitatea şi oportunitate activităţilor desfăşurate de către aceştia.

Toate considerentele anterioare sunt menite să sublinieze importanţa existenţei preocupărilor de definire şi implementare a unor măsuri şi procedee de evaluare permanentă a structurilor CJ2, încercând chiar adaptarea acestora ulterioară în cazul în care se constată deficienţe sau neajunsuri în planul îndeplinirii atribuţiilor funcţionale şi integrării acţiunilor specifice în cadrul OPP.

În ceea ce priveşte etapa care începe după dislocarea CJ2 în zona de operaţii, trebuie spus că pe lângă elementele deja definite anterior, în faza de proiectare şi generare a CJ2, se adaugă un proces permanent, atribut al celor care coordonează şi conduc astfel de structuri. Acesta face referire la compararea continuă a indicatorilor prestabiliţi cu valorile sau evaluările din zona de operaţii. Orice desincronizare sau orice suspiciune privind eficienţa uneia dintre funcţionalităţile CJ2 şi a modului în care se realizează *integrarea* acestei structuri în cadrul funcţional larg al statului major al Comandamentului respectiv trebuie supusă unor proceduri de corecţie.

Totodată, în afara acestui *feed-back* de conducere există şi un alt circuit menit să redeschidă etapele de realizare şi control a nivelului de *integrare funcţională* a CJ2. Astfel, în cazul eşecului consecutiv în aplicarea unor proceduri de corecţie, reluarea evaluării funcţionale a CJ2 se va impune, simultan cu o eventuală reproiectare sau reorganizare pe criterii funcţionale.

Aşadar, *integrarea funcţională* a CJ2 are o arhitectură complexă determinată de paralelismul şi dependenţa unor procese de planificare şi conducere a acestei structuri. Etapele şi procesele descrise anterior au în general o caracteristică comună şi anume imposibilitatea definirii lor într-un mod rigid. Ele depind atât de unele elemente obiective cât şi de unele care nu pot fi definite decât pe măsura constatării existenţei lor şi identificării implicaţiilor acestora asupra fizionomiei funcţionale a CJ2. Ca urmare nu pot fi excluse măsurile ad-hoc de corectare a unui eventual comportament disfuncţional al CJ2 sau al unuia cu caracter separat neinteractiv şi prin urmare lipsit de un grad de *integrare* corespunzător în OPP. Aceasta subliniază rolul important pe care îl au liderii acestor structuri în modelarea şi realizarea unei funcţionalităţi *integrate* în OPP cât şi în utilizarea cu eficienţă a unor măsuri de corectare a oricăror devieri de la eficienţa cerută structurii respective.

Conţinutul evaluării nivelului de *integrare* funcţională a structurilor de tip CJ2 nu poate fi abordat decât în paralel cu eficienţa activităţilor şi acţiunilor coordonate şi conduse de aceasta şi în primul rând prin prisma relevanţei şi oportunităţii datelor şi informaţiilor *injectate* în procesul decizional al Forţei asigurate. Prin urmare un set clasic de indicatori de genul: timp de reacţie la solicitări, durata ciclului de

[13]JP2-0, Joint Intelligence, iunie 2007, pp. 2-4.

intelligence, capacitatea de adaptare la situaţia operativă, nivelul şi modul de folosire al resurselor puse la dispoziţie, capacitatea de corecţie internă a disfuncţionalităţilor procedurale, etc. constituie un set de bază pentru evaluarea gradului de *integrare* a CJ2. Aceasta este cu atât mai mult cu cât îndeplinirea majorităţii criteriilor amintite anterior reprezintă în mod indirect sau indirect o dovadă a *nivelului de integrare* a CJ2 în procesele de planificare, coordonare şi conducere specifice unui comandament.

Faţă de aceste aspecte generale intervin însă şi alţi indicatori specifici a căror evaluare poate determina nu numai nivelul de *integrare* cât şi alte caracteristici ale activităţii desfăşurate de CJ2. Prin urmare indicatori de genul: numărul grupurilor de lucru multidisciplinare la care CJ2 participă în mod direct, implicaţiile şi rezultatele lucrului în grupurile multidisciplinare de lucru, conţinutul şi eficienţa procedurilor adoptate pentru aceste grupuri de lucru, natura, conţinutul şi eficienţa cooperării cu alte structuri de asigurare informativă dislocate în aceeaşi zonă de operaţii sau în zonele adiacente acesteia, nivelul de înţelegere al finalităţii asigurării informative pe obiective şi etape operative, eficienţa procesului de *integrare* a datelor şi informaţiilor obţinute în procesul planificării operaţionale, vor asigura direct evaluarea *nivelului de integrare* simultan cu determinarea eventualelor corecţii (în plus sau minus depinzând de natura operaţiilor derulate) ce trebuie aduse acestei caracteristici şi totodată principiu de lucru. Aşadar, evaluarea propriu – zisă a nivelului de *integrare* funcţională se va putea simultan pe ansamblul activităţilor derulate de această structură în sine.

Un factor important îl reprezintă şi abordarea eficienţei procedurilor şi instrucţiunilor aplicate în cadrul CJ2 prin prisma *nivelului de integrare*. Un exemplu în acest sens îl poate reprezenta chiar cadrul definit în acest scop pentru fluxul informativ intern şi extern al CJ2. O abordare disjunctă a acestui flux informativ va sugera ideea unei structuri care acceptă interacţiunea cu celelalte componente ale statului major dar nu îşi derulează activitatea într-o reală *reţea de informaţii de comandă şi control* atât de necesară proceselor decizionale. O abordare coordonată şi chiar întrepătrunderea celor două fluxuri denotă o interacţiune permanentă, dinamică cu celelalte componente şi prin urmare un *nivel de integrare* ridicat la respectivei structuri de tipul CJ2.

Conţinutul şi formele de promovare şi exploatare a produselor de informaţii reprezintă o nouă caracteristică din analiza căreia se pot trage concluzii pe linia *nivelului de integrare.* Astfel, un set de produse în care datele şi informaţiile sunt prezentate sintetic, folosind totalitatea formelor disponibile de acest gen (în scris, imagini, video chiar), permit transmiterea eficientă a esenţei despre subiectul abordat, înţelegerea, însuşirea şi *integrarea* acestuia în imaginea globală a situaţiei operative de la un moment dat în zona de operaţii. Acest lucru contribuie nemijlocit la *integrarea* produselor de informaţii în procesul decizional într-un mod oportun şi eficient.

Totodată, evaluarea eficienţei operative a unor cooperări sau chiar apartenenţe la diferite grupuri de lucru conduce la stabilirea *nivelului* real *de integrare* ce trebuie atins în cazuri concrete, specifice. Astfel, o relaţie de cooperare în cadrul căreia nu sunt exploatate în comun informaţiile sau din care nu rezultă nici un aspect de interes

pentru operațiile Forței asigurate poate reprezenta un efort nejustificat şi un consum de resurse inutil. În acest caz *nivelul de integrare* prin acțiuni şi activități comune ale CJ2 şi ale respectivelor organizații sau grupuri de lucru poate fi diminuat şi redus la un necesar real, urmând ca resursele şi capabilitățile astfel disponibilizate să fie utilizate în alte direcții de acțiune. Ca urmare se poate spune că rezultatul evaluării *nivelul de integrare* al CJ2 are un caracter direcțional cel puțin din prisma canalizării eforturilor de asigurare informativă, indiferent de natura şi conținutul lor către obiectivele ce aduc maximum de eficiență al acestei structuri.

Aşadar, evaluarea CJ2 din această perspectivă impune o abordare specifică a modului de acțiune al întregii structuri care este făcută fie în perioada de proiectare şi implementare a acesteia în zona de operații fie ulterior pe măsura obținerii primelor rezultate ale activităților derulate de aceasta. Cert este că această abordare odată însuşită joacă un rol determinant în *feed-back*–ul de coordonare şi conducere a unor astfel de structuri şi prin urmare în introducerea eventualelor corecții şi actualizări procedurale şi conceptuale şi punerea acestora în practică.

Bibliografie:

[1]. **JP 2-01, Joint Publication, Joint and National Intelligence Support to Military Operations**, octombrie 2004.

[2]. [1]**JP2-0, Joint Intelligence**, iunie 2007.

[3]. **FM2-0, Intelligence**, Headquaters Departament of Army, USA, May 2004.

PROIECTAREA ŞI INTEGRAREA FUNCȚIONALĂ A CAPABILITĂȚILOR DE CULEGERE DE INFORMAȚII NAȚIONALE ÎN CONDIȚIILE PARTICIPĂRII ÎN CADRUL UNOR OPERAȚII MULTINAȚIONALE

Victor BOBOC*

One of the most challenging processes that took place in the Romanian Army in the last years is related to all the efforts through which new and complex regulations have been assimilated at the national level.

The target was and still is to achieve the same standards in the intelligence filed like our partners in the North Atlantic Treaty Organization. Of course this was not easy and more was an effort related to functional and procedural interoperability and integration in the main decisional and planning processes.

The present paper is making a review of the respective procedural resources stipulated in different national documents, in order to stress the importance of the process and its' role in getting a fully integrated status for our Romanian intelligence capabilities that were or will be deployed in different multinational military operations.

Analiza din perspectiva posibilităților normative, conceptuale şi de execuție a capabilităților structurilor de asigurare informativă din Armata României relevă existența unui anumit potențial ce permite îndeplinirea misiunilor pe linia informării factorilor de decizie, într-o modalitate *integrat-flexibilă*. Precizăm că acest deziderat poate fi atins în anumite condiții şi într-o anumită măsură, funcție de natura operațiilor multinaționale, participanți şi mediul doctrinar al acestora. În ceea ce priveşte structura funcțională *flexibilă* a capabilităților de asigurare informativă, precum şi a elementelor referitoare la integrarea lor funcțională este necesară analiza principalelor etape ale procesului de sprijin cu informații, ca sumă funcțională de proceduri de bază în domeniu.

În cazul operațiilor multinaționale structura de asigurare informativă trebuie determinată şi dimensionată într-un context de interoperabilitate şi respectare simultană a intereselor naționale, de alianță, coaliție sau parteneriat din domeniu. Pentru o bună cooperare a structurii de informații proiectate considerăm esențială abordarea posibilității de conlucrare fără conflicte într-un sistem *integrat,* oarecum ad-hoc şi cu anumite elemente de *flexibilitate*. Apreciem că proiectarea structurii respective, bazată pe Ciclul Informațional operațional, aşa cum este el definit în Doctrina de Informații, Contrainformații şi Securitate – DICIS în continuare, trebuie luată în considerare printr-o evaluare de context, respectând atât perspectiva națională, cât şi cea multinațională a operațiilor la care urmează să se participe.

În baza concluziilor evidențiate anterior, apreciem a fi importanți următorii factori pentru stabilirea ponderii fiecărei etape a ciclului informațional, precum şi în determinarea structurii *integrat-flexibile* ce urmează a fi generată şi apoi implementată în zona de operații:

- compatibilitatea dintre interesele naționale şi cele ale partenerilor;
- categoriile de surse disponibile în zona de operații şi posibilitățile de

* **Căpitan-comandor**

exploatare ale acestora;

- locul şi specificul funcţional al contribuţiei naţionale;
- potenţialele evoluţii politico-militare din zona de operaţii ce ar putea afecta resursele normative de cooperare operaţională;
- raportul dintre costurile necesare şi eficienţa proiectării, generării şi implementării unei structuri specializate *integrat-flexibile,* într-un teatru de operaţii multinaţional, funcţie de specificul şi cerinţele acestuia.

Primul factor enumerat anterior presupune o anumită perspectivă, premergătoare momentului luării deciziei de participare la operaţie şi un anumit nivel de documentare a situaţiei şi evoluţiei probabile în domeniu. Luând în considerare resursele disponibile ale Sistemului Integrat de Informaţii pentru Apărare , apreciem că acesta poate fi satisfăcut graţie existenţei structurilor specializate pe problematica resurselor informative normative de natură doctrinară şi procedurală.

Facem aprecierea că situaţia actuală a structurilor specializate poate constitui o bază suficient de solidă pentru o primă etapă de proiectare a eventualelor contribuţii în domeniul informaţiilor pentru apărare ce ar urma să participe la operaţii multinaţionale. Considerăm necesară, atunci când va fi cazul, continuarea monitorizării ulterioare a evoluţiilor în domeniu, şi a primelor concluzii rezultate din zona de operaţii.

Executarea practică a acestei activităţi se poate face prin intermediul structurilor implicate direct în menţinerea legăturilor cu zona de operaţii, care pot staţiona integral pe teritoriul naţional sau pot fi împărţite în două grupuri distincte, astfel:

- un grup de coordonare locală directă, ce necesită a fi dislocat în cadrul unei reprezentanţe naţionale, în zona de operaţii, de regulă aflat în acelaşi loc, cu Comandamentul Forţei multinaţionale;
- un alt grup dislocat pe teritoriul naţional, care răspunde de analiza şi prognoza evoluţiei contribuţiilor naţional româneşti specializate, în diferite zone de operaţii.

Acest mod de abordare a coordonării, din perspectiva existenţei intereselor naţionale şi a angajamentelor multinaţionale simultan, trebuie să constituie o preocupare permanentă, fără a se pierde din vedere integrarea funcţională a capabilităţilor puse la dispoziţie. Aplicarea rezultatelor şi concluziilor obţinute în acest mod, ar permite într-o situaţia concretă de proiectare, generare şi dislocare într-o zonă de operaţii, scurtarea timpului de evaluare a eventualelor incompatibilităţi şi stabilirea în clar a limitelor funcţionale ale structurii de informaţii.

Un alt factor pe care l-am menţionat îl reprezintă tipul şi categoriile de surse disponibile în zona de operaţii, precum şi posibilităţile reale de exploatare ale acestora, pentru a facilita dobândirea caracteristicii *integrat-flexibile* a capabilităţilor puse la dispoziţie. Dorim să subliniem aici că, în baza acordului de participare la operaţia multinaţională, capabilitatea de asigurare informativă naţională se poate afla în următoarele situaţii:

- are capacitatea şi acţionează în sistem *integrat* pentru exploatarea tuturor tipurilor şi categoriilor de surse din zona de operaţii;

- nu are capacitatea de a exploata toate tipurile de surse din zona de operații;
- nu exploatează în interesul operațiunilor multinaționale toate tipurile de surse deşi are capacitatea de a face acest lucru.

Evident că oricare dintre situațiile de mai sus sunt determinante pentru dimensionarea cantitativă şi calitativă a structurii de informații. Indiferent de situația în care se află structura va trebui să fie definită ca atare, iar fluxul său de informații *integrat-flexibil* să fie statuat corespunzător față de celelalte contribuții, în sensul adaptării sale normative şi de execuție, în conformitate cu necesitățile operaționale şi cu înțelegerile parafate.

În acest context, considerăm că locul şi rolul funcțional al structurii naționale în Sistemul de asigurare informativă al operației multinaționale trebuie luat în considerare în complexitatea acestuia. Evident că o contribuție punctuală va avea anumite implicații, iar una care presupune asigurarea unui compartiment sau chiar a unui grup de funcții în cadrul unei structuri de asigurare informativă multinațională va avea un alt impact asupra modului în care se defineşte şi se pregăteşte contribuția națională.

Oricum, factorii enumerați până acum, determină existența unor anumite niveluri de *integrare* şi a unor anumite grade de *flexibilitate*, dacă situația o impune, chiar punctuale. Coordonarea şi înțelegerea necesare pentru îndeplinirea angajamentelor asumate reprezintă în acest caz cheia succesului.

Dacă resursele normative naționale sunt utilizate corespunzător pe timpul încheierii acordului de participare la operația multinațională şi după aceea, pe timpul derulării operațiilor în sine, se poate aprecia că nivelul de satisfacere a cererilor adresate structurii de informații naționale va fi corespunzător. Prin urmare se va putea vorbi de caracterul *integrat-flexibil* al structurii de informații naționale ca de o certitudine. Precizăm că acest lucru se va realiza într-un anumit procent, de dorit cât mai ridicat. Nu excludem apariția şi manifestarea unor desincronizări între cereri şi oferte de produse de informații din partea structurii naționale de asigurare informativă sau ale sistemului astfel creat. Aceste situații pot fi însă evitate şi chiar excluse, ca atare, printr-o monitorizare permanentă şi, în special, printr-o elaborare atentă şi precisă a elementelor din acordul sau protocolul de participare al structurii de informații naționale la operația multinațională.

În cele din urmă, la nivelul structurii de coordonare dislocată pe teritoriul național trebuie să existe o preocupare permanentă în ceea ce priveşte ultimii doi factori enumerați anterior. Funcție de concluziile rezultate din această activitate se pot introduce oportun sau chiar preventiv corecțiile normative şi de execuție pentru structura de informații dislocată deja, în zona de operații.

Aşadar, componenta de *integrare* a structurii depinde de modul în care sunt gestionați factorii amintiți anterior şi probabil şi a altora, în funcție de situația creată. Tot de aceşti factori depinde şi *flexibilitatea* de reacție a structurii de informații naționale. În plus, aşa cum vom vedea în cele ce urmează, *flexibilitatea* funcțională va depinde şi de gradul de compatibilitate al ciclului informațional național cu cel multinațional.

Aceste diferențe sugerează, într-o primă abordare existența unor limitări de

natură normativă, în special în ceea ce priveşte conţinutul procedurilor derulate în cadrul ciclului informaţional. În realitate însă, deosebirile între două cicluri nu sunt de factură majoră aşa cum vom arăta imediat, cu atât mai mult cu cât DICIS are ca sursă documentară AJP 2.0, document NATO ce a preluat normativ multe dintre prevederile JP 2.0.

Deosebirile dintre cele două cicluri sunt mai mult legate de modul în care sunt interpretate fiecare din etapele acestora şi modul în care rezultatele acestora induc implicaţii în întreg procesul de planificare operaţională.

Prevederea feed-back-ului în afara ciclului informaţional în cadrul IPS-3 are probabil ca idee faptul că revederea modului în care produsele oferite utilizatorilor au fost sau nu utile, ar fi o chestiune internă a structurii de informaţii şi nu o etapă care să genereze concluzii majore pentru procesul de planificare al operaţiilor. Absenţa părţii de Evaluare se datorează abordării proceselor de optimizare şi actualizare procedurală a activităţii structurilor de informaţii. Prin procedura determinată de IPS-3 se consideră că optimizarea şi actualizarea procedurală se face în cadrul unui proces ce trebuie luat în atenţie şi tratat ca atare la nivelul factorilor de decizie din domeniul informaţiilor pentru apărare.

În cazul elementelor stipulate în JP2.0, această etapă este inclusă în cadrul ciclului. Justificarea stă în faptul că această etapă este considerată ca o etapă ce permite obţinerea unor concluzii atât pentru structura de informaţii în sine, cât şi pentru alte structuri de stat major cu care se colaborează în procesul planificării operaţionale.

Aplicarea unor corecţii procedurale asupra structurii de informaţii este privită ca un atribut delegat factorilor din conducerea structurii respective. Practic, se aplică principiul unităţii efortului de acţiune, în baza căruia de la nivelul superior vin doar elemente cu privire la ce trebuie să se facă, iar factorii de conducere ai structurii de informaţii au rolul de execuţie, în limita posibilităţilor normative deja stabilite, într-un mod care presupune posibilitatea optimizării şi actualizării procedurale la acest nivel, atâta timp cât nu apar implicaţii către eşaloanele superioare.

Aşa cum precizam anterior, prin faza de Evaluare şi Feed-back se transmit şi unele concluzii funcţionale altor structuri operaţionale, împreună cu care cea de informaţii îşi desfăşoară activitatea în mod necesar coordonat. Aşadar, în aprecierea noastră, viziunea din JP2.0 este una cu un caracter mai integrat decât cea din DICIS, iar procesele de actualizare procedurală au o dinamică mult mai mare, datorită unei oarecare independenţe decizionale transferate la nivelul comenzii structurii de informaţii, asigurându-se astfel, într-un grad sporit, caracteristica *integrat-flexibilă* a Ciclului Informaţional.

În ceea ce priveşte separarea etapei de Procesare în două, şi anume, în cea de Procesare/Exploatare şi în cea de Analiză/Producere , apreciem că acest fapt este un rezultat al modului în care este abordat în sine, la nivel procedural, procesul de gestionare a datelor şi informaţiilor culese. În cazul procedurilor elaborate utilizând ca resursă normativă IPS-3, preluarea informaţiilor colectate şi transpunerea lor în produse finite de informaţii include faza de procesare şi eliminare a unor elemente incoerente sau redundante, precum şi cea de stabilire a corecţiilor ce trebuie aduse procesului de colectare. Această situaţie se datorează şi concepţiei privind anvergura

proceselor de colectare, precum şi complexitatea acestora. Luarea în considerație a elementelor privind modul de abordare a căilor de realizare a sarcinilor în domeniul securității naționale conduc la explicarea acestei diferențe.

Considerăm că anvergura politico-militară a resurselor normative din domeniul securității naționale determină complexitatea şi anvergura proceselor informaționale de colectare, precum şi a procedurilor utilizate în acest scop. La nivelul procedurilor din mediul național românesc, pe tematica Ciclului Informațional, apreciem că o împărțire în două a etapei Procesare ar permite o mai bună coordonare a capabilităților de colectare şi o eficiență mult mai mare a fazei de analiză a datelor şi informațiilor colectate.

Reluând etapizarea comparativă a ciclurilor informaționale, la nivel procedural avem prin IPS-3 etapa de Diseminare. Comparația cu elementele normative din JP2.0 subliniază faptul că diferențele de prevederi procedurale exprese sunt datorate abordării diferite a respectivei faze din Ciclul informațional. IPS-3 nu exclude Integrarea rezultatelor obținute prin Procesare, simultan cu Diseminarea. O abordează, însă, ca pe o procedură implicită. Dată fiind complexitatea actualelor medii operaționale multinaționale, apreciem că şi aici ar fi nevoie de o revedere procedurală în sensul includerii acestei prevederi, în mod expres, în denumirea fazei Ciclului Informațional. Justificarea rezidă în necesitatea monitorizării modului în care produsele de informații sunt percepute la nivelul factorilor de decizie şi a necesității de Feed-back, pentru optimizarea proceselor ce au loc la nivelul structurii de informații.

Aşa cum subliniam anterior, toate aceste faze de natură procedurală din cadrul Ciclului Informațional pot avea o pondere mai mică sau mai mare, funcție de natura contribuției naționale în cadrul operațiilor multinaționale. Implicațiile modului de proiectare asupra resurselor disponibile la un moment dat în acest sens sunt de natură directă, declanşând o folosire mai mult sau mai puțin eficientă a disponibilităților umane, tehnice, financiare sau de orice alt tip în proiectarea, generarea şi implementarea unor contribuții naționale în operațiile multinaționale, în mod oportun şi eficient, dintr-o dublă perspectivă națională respectiv multinațională.

Procedural, mediul normativ românesc permite un nivel de *integrare* şi un grad de *flexibilitate* ce satisface în bună măsură perspectiva participării la operații multinaționale, dar nu exclude *rigiditatea* de acțiune sau de coordonare. Considerăm că eforturile actuale de revedere şi actualizare a principalelor resurse normative româneşti, din domeniul securității naționale şi din cel al informațiilor pentru apărare, reprezintă un proces necesar, posibil şi de mare importanță.

În cadrul procedurilor specifice Ciclului informațional, considerăm că activitatea de gestionare a informaților colectate şi de coordonare a efortului de colectare este de o mare importanță pentru buna derulare a activităților specifice înglobate în fazele de Planificare/Direcționare, precum şi în cea de Culegere.

Procedural, la nivel național în IPS-3 se specifică că această activitate denumită Coordonarea Culegerii şi Managementul Cerințelor de Informații (CCMCI) cuprinde: managementul cerințelor de informații şi coordonarea culegerii de informații[1].

[1] IPS-3, Bucureşti, 2005, p. 27.

Procedural, esența acestei activități este crearea fluxului informațional prin componenta internă a structurii de informații, fie că este de tip coordonator sau de tip executiv. Posibilitățile normative prevăzute în IPS-3 permit dezvoltarea unor proceduri care satisfac o varietate largă de cerințe de informare. Comparația cu alte prevederi normative, cum sunt cele din JP2.0, scot în evidență compatibilitățile prevederilor naționale românești cu cele ale altor state din cadrul NATO, așa cum era și de așteptat, date fiind originile comune ale resurselor normative utilizate pentru tratarea acestui subiect.

Specificul național intervine în abordarea contextului operațiilor multinaționale. În IPS-3 sunt date precizări clare privitoare la această situație. Nu sunt însă date detaliile privitoare la modul de abordare. Mai precis, se revine din punct de vedere al resursei normative la problematica acordurilor și protocoalelor ce trebuie încheiate din timp între părțile participante, pentru reglementarea acestei activități[2]. În plus, se face distincția clară între cele două mari tipuri de situații în care se poate afla o structură națională de informații, și anume:

- Structuri subordonate național și dislocate în sprijin în zona de operații multinațională;
- Structuri integrate funcțional și subordonate comandamentului Forței Multinaționale.

Dacă în ceea ce privește cea de a doua situație aspectele procedurale sunt foarte clare, fiind vorba de compatibilitatea posibilităților normative naționale cu cele ale partenerilor din cadrul forțelor multinaționale, în ceea ce privește prima categorie, apare evident problematica subliniată anterior în cercetarea noastră, și care implică cooperarea operațională dintre autoritatea națională responsabilă de coordonarea structurii de informații dislocate în zona de operații și comandamentul Forței Multinaționale.

Această ultimă situație analizată presupune un efort mult mai mare din perspectiva procedurală și chiar funcțională a structurii naționale de informații. În plus, așa cum precizam anterior, dialogul primordialității dintre interesul național și cel multinațional devine o problemă în sine, ce trebuie atent coordonată și gestionată. Din această perspectivă apreciem că, în mod real, nivelul de integrare și gradul de flexibilitate, adică tocmai caracterul *integrat-flexibil*, pot avea variații mari de la o etapă la alta a operațiilor multinaționale, iar coroborarea celor două interese devine o problemă complexă și de mare efort pentru succesul misiunii respectivei structuri de informații.

Procedural vom avea faptul că, la nivelul de execuție, se vor utiliza posibilitățile definite de mediul național, respectiv IPS-3, coroborat cu prevederile acordurilor sau protocoalelor încheiate în acest scop. În ceea ce privește nivelul de coordonare și cooperare, vom avea aceleași resurse normative aplicate pe fondul gradului de participare al autorității naționale de coordonare în grupurile special constituite în acest scop, la nivelul comandamentului Forței Multinaționale. O participare de genul cerere de informații – răspuns va induce o slabă implicare în procesul de planificare a operațiilor și, prin urmare, la un nivel slab de *integrare* și

[2] Idem, p. 28.

chiar la un grad de *flexibilitate* scăzut. Cooperarea în acest sens poate deveni predominant centrată pe interesul național.

Asimilarea procedurilor de participare în grupurile de lucru multidisciplinare constituite în scopul integrării funcționale a capabilităților naționale dislocate sub comandă națională, în zonă pentru sprijinul operațiilor multinaționale, poate duce la realizarea unui caracter *integrat-flexibil* ridicat pentru contribuțiile de informații naționale dislocate. În această ultimă situație, autoritățile naționale coordonatoare vor fi centrate pe interesele multinaționale, pe fondul respectării celor naționale. Aceasta presupune asimilarea şi perceperea similară a riscurilor şi amenințărilor la adresa securității Forței Multinaționale şi acceptarea lor din perspectivă națională. Din acest punct de vedere, apreciem că numai o viziune realistă asupra interdependențelor regionale şi internaționale din domeniul securității poate duce la acceptarea percepțiilor riscurilor de securitate externe, în context intern.

Aşadar, din perspectiva Coordonării Culegerii şi Managementul Cerințelor de Informații apreciem că structurile naționale de informații pot avea procedural caracter *integrat-flexibil* dar care poate varia ca nivel de realizare, funcție de poziția contribuției naționale în zona de operații, în lanțul de comandă al comandamentul Forței Multinaționale, precum şi în raport cu gradul de asimilare şi acceptare a riscurilor şi amenințărilor de la nivel multinațional de către autoritățile de coordonare naționale.

Un rol important în cadrul resurselor normative informaționale naționale româneşti îl are definirea şi însuşirea în cadrul IPS-3 a conceptul ISTAR.

Conform Doctrinei amintite, acest concept a fost acceptat şi integrat în normele specifice naționale ca o soluție de natură organizatorică menită să *integreze* funcțional totalitatea capabilităților de colectare disponibile, definite normativ, în condițiile utilizării „*unui ansamblu de acțiuni, procedee, măsuri şi resurse (tehnice, umane, financiare, etc.)*”[3]. Acest concept a fost proiectat normativ pentru a asigura „*legătura dintre culegerea, procesarea şi diseminarea datelor şi informațiilor în vederea sprijinirii comandantului pentru atingerea obiectivelor operaționale din spectrul de conflict*”[4].

Existența unei astfel de capabilități normative şi de execuție în domeniul militar, la nivel național, demonstrează faptul că esența ideii de integrare a eforturilor de sprijin informativ este de utilizare într-un mediu *integrat* totalitatea posibilităților din acest domeniu. Faptul că există astfel de resurse normative în plan național este un plus în ceea ce priveşte comparația dintre mediul procedural național românesc şi cel al altor state membre NATO. Apreciem că aplicarea sa impune o altă abordare din perspectiva disponibilității sistemului definit la nivel național, prin SSNR. Astfel, utilizarea acestui concept în totalitatea valențelor sale şi chiar dezvoltarea sa la nivel normativ şi de execuție presupune existența unor resurse apreciabile în domeniu. Ca exemplificare, menționăm faptul că acest concept a fost realizat în procent ridicat doar la nivelul unor state cu mari resurse disponibile în domeniul securității militare şi naționale.

[3] IPS-3, Bucureşti, 2005, p. 34.
[4] Idem.

Deşi în sine, ISTAR este un concept modern, trebuie spus că la nivelul național asumarea normativă a acestuia este abordată relativ succint, existența doar a unor definiții în acest sens fiind relevantă. Crearea temporară a unor structuri naționale menite să lucreze şi să se coordoneze în concept ISTAR demonstrează, din punctul nostru de vedere, potențialul existent în această direcție de acțiune, precum şi fiabilitatea conceptului în sine, chiar dacă la nivelul cercetărilor teoretice în plan internațional s-a trecut la o reevaluarea acestuia şi la redefinirea sa.

Una din problemele legate de aplicarea procedurală a acestui concept rezultă din problematica soluționării teoretice şi normative a subordonării şi coordonării sale. În practică ISTAR impune stabilirea unor structuri militare multidisciplinare şi este considerat „*un sistem de sisteme*”[5]. Prin urmare, comandantul acestei structuri se va subordona comandantului Forței asigurate. În ceea ce priveşte executarea Planului de Culegere de Informații (PCI) acesta va înregistra ordine de executat, din parte componentelor structurii de coordonare şi conducere a asigurării informative din cadrul statului major al Forței asigurate. Rezolvarea procedurală a acestei situații impune un anumit grad de complexitate, în special la nivel tehnic privind arhitectura fuxului de informații şi a lanțului de comandă şi control al unei astfel de capabilități.

În ceea ce priveşte posibilitatea proiectării, generării şi implementării unei astfel de structuri naționale în operațiile multinaționale, considerăm aprecierile făcute anterior ca fiind aplicabile şi în acest caz. Ceea ce dorim însă să subliniem este că probabilitatea cea mai mare de participare al o operație multinațională, cu astfel de capabilități, este cea în care structura se dă în sprijin pentru respectiva Forță. Este mult mai puțin probabil să existe cereri pentru participarea punctuală a unei națiuni doar pentru o poziție sau pentru un tip de capabilitate integrată în structura ISTAR. Apreciem aceasta şi datorită complexității condițiilor de utilizare a unei astfel de capabilități cu componență multinațională. Eliminarea eventualelor incompatibilități derivate din resursele normative ale participanților constituie doar una dintre problemele ce ar putea fi ridicate de o astfel de inițiativă. În plus, valoarea costurilor alocate contribuției naționale, pentru o astfel de participare conduce la o posibilă incompatibilitate dintre interesele naționale şi cele multinaționale, în special datorită folosirii unor fonduri naționale pentru mediul multinațional şi a destinației primare a rezultatelor colectării de informații şi date de interes care este Comandamentul multinațional şi apoi autoritatea națională.

O eventuală contribuție românească de acest gen ar presupune înglobarea funcțională a cel puțin patru tipuri de structuri de colectare sub o structură de comandă şi coordonare unică. Din această perspectivă apreciem că posibilitățile de generare a unor astfel de structuri în sprijinul unor operații multinaționale este relativ limitat cel puțin din două motive. Acestea pot fi existența unor limitări privind resursele disponibile pentru acest scop şi lipsa unei structuri de pregătire şi perfecționare de acest gen, care să realizeze acest lucru într-un mod *integrat* scopurilor şi angajamentelor României în diferite teatre de operații multinaționale. Există însă posibilitatea generării parțiale a unei astfel de structuri prin omiterea unor capabilități specializate de colectare şi care poate fi realizată doar prin înglobarea

[5] Ibidem, p. 34.

unor componente cu subordonare comună cum a fost cazul contribuţiei româneşti în Irak în 2006 .

Nu excludem totuşi existenţa unor astfel de situaţii. Apreciem însă, ca fiind mult mai eficientă o contribuţie naţională în bloc, chiar limitată pe categorii de informaţii, deoarece această situaţie diminuează şansele apariţiei unor incompatibilităţi de genul celor enumerate anterior şi dă posibilitatea unei *flexibilităţi* funcţionale mai mari, faţă de cererile de informaţii primite sau faţă de prevederile Planului de Culegere de Informaţii, la nivelul Forţei Multinaţionale asigurate.

Nu putem să încheiem fără a analiza spre exemplificare, situaţia determinată de actualele posibilităţi normative şi de execuţie naţionale româneşti de la nivelul Armatei României.

Din analiza evoluţiei acestora rezultă în primul rând faptul că Armata României şi-a însuşit rapid necesitatea acordării unei atenţii deosebite sprijinului cu informaţii a tuturor operaţiilor din principalele zone de conflict actuale. Dovada acestui lucru este dată de creşterea contribuţiilor pe linia asigurării informative imediat după admiterea în cadrul Alianţei.

Subliniem faptul că Armata României a avut şi are în continuare contribuţii şi la nivelul statelor majore ale unor unităţi şi mari unităţi NATO sau ale UE, ceea ce din perspectiva cercetărilor noastre evidenţiază capacitatea ridicată de *integrare* şi de adaptare a personalului la cerinţele proceselor de planificare operaţională din perspectiva coordonării asigurării informative sau a activităţilor pe linie de securitate militară.

Putem concluziona că, în prezent, posibilităţile normative şi de execuţie militare româneşti permit obţinerea unui caracter *integrat-flexibil* al contribuţiilor Armatei României, în cadrul operaţiilor multinaţionale sau al unor comandamente similare, pentru următoarele genuri de capabilităţi:

- capabilităţi naţionale dislocate sub comandă naţională în sprijinul unor operaţii multinaţionale;
- contribuţii individuale pe baza de acorduri şi protocoale specifice în cadrul unor Comandamente multinaţionale.

Aceste categorii de contribuţii exploatează, aproape integral, spectrul posibil de contribuţii în domeniul asigurării informative, ele aparţinând atât structurilor de execuţie, cât şi celor de coordonare şi conducere a activităţilor de colectare a informaţiilor şi datelor în diferite zone de operaţii.

Existenţa unei astfel de situaţii, privind contribuţiile directe ale Armatei României la efortul de susţinere informativă a diferitelor operaţii multinaţionale derulate de NATO, UE sau în cooperare cu state non-NATO, dar care au aderat la unele protocoale în diverse teatre de operaţii, denotă faptul că resursele normative şi de execuţie ale Armatei României permit *integrarea* acestor structuri în operaţii cu parteneri diferiţi, ce aparţin unui spectru larg normativ. Totodată, rezultă şi gradul înalt de *flexibilitate* datorat nu numai unor prevederi normative în plan naţional, cât mai ales asumării unor acorduri şi protocoale specifice domeniului, care solicită din plin aceste caracteristici absolut necesare teatrelor moderne de operaţii multinaţionale.

Nu trebuie însă să uităm specificul proceselor de generare a unor astfel de

capabilităţi care au un caracter limitat fie din cauza resurselor alocate, fie din lipsa unui centru cu caracter *integrat*, specializat pe această problemă sau chiar rezultate din deciziilor factorilor responsabili în domeniu.

Evident, aceste contribuţii nu susţin perfecţiunea posibilităţilor normative şi de execuţie româneşti, dar subliniază, în opinia noastră caracterul lor modern, deschis capabil de înnoire şi redimensionare, în funcţie de realităţile mediului de securitate internaţional, în condiţiile păstrării unei identităţi conceptuale naţionale sau de Alianţă.

Bibliografie:

[1]. **Strategia de Securitate Naţională**, Bucureşti 2007.
[2]. **Doctrina Naţională de Informaţii pentru Securitate**, Bucureşti, 2004.
[3]. Hotărârea Consiliul Suprem de Apărare al Ţării nr. 35 din 2007, privind Strategia de folosire a Forţelor armate române în afara teritoriului naţional.
[4]. Legea 51/1991 privind siguranţa naţională a României.
[5]. Legea 415 din 27 iunie 2002 privind organizarea şi funcţionarea Consiliului Suprem de Apărare a Ţării.
[6]. **IPS-3- Doctrina pentru Informaţii, Contrainformaţii şi Securitate a Armatei,** Bucureşti, 2005.
[7]. **AJP 2.0 – Allied Joint Publication 2.0 : Allied Joint Intelligence, Counterintelligence and Security Doctrine** – Doctrina de informaţii, contrainformaţii şi securitate a NATO, 2003.
[8]. **Strategia naţională de apărarea a ţării**, Bucureşti, noiembrie 2008.
[9]. **Strategia de transformare a Armatei României**, Bucureşti, 2007.

SCHIMBAREA ARMATEI ROMÂNE - O PERSPECTIVĂ FUNCȚIONALISTĂ

Dariana Mihaela BRAT

The development is generating permanently through all social levels of life, having different valences and intensities. The army, one of the institutions that improved a high level of confidence as well as the Church, has performed different stages in the transforming process developed in order to be in concordance with the social realities.

This essay tries to point out, following Parson's functional-structural theory, the way of Romanian Army organizing through the history, army system in the communist period, the moment of crisis that imposed changes in defence system, how this situation has inluenced the defence system balance and the main stages of Romanian Army transforming started with 1990 up to present.

The first part of the paper sets aut the theoretical analysis presenting the elements of structural-functional model, while the second brings in attention the moment of 1989 and the way in whitch this marked The Romanian Army changing, corresponding to the new era. The third part presents the main moments of Romanian defence system's transforming.

Schimbarea din perspectiva teoriei structural – funcționaliste

Teoria structural funcționalistă porneşte de la ideea realității sociale văzută în primul rând ca activitate umană ce are anumite finalități:"Postulatul fundamental al schemei funcționale este următorul: societatea reprezintă un sistem compus din activități şi produse ale acestora, care au anumite *finalități* şi îndeplinesc un anumit *rol, o funcție;*ele sunt constituite şi/sau selectate în raport cu funcția pe care o îndeplinesc şi sunt eliminate sau modificate când încetează să mai îndeplinească o funcție în cadrul respectivului sistem social."[Zamfir, 2005, p.49].

Teoria structural – funcționalistă, dezvoltată în special de Parsons, Merton, Malinowski sau Radcliffe – Brown, are la bază câteva elemente prin prisma cărora este privită schimbarea.

Aşadar, structural – funcționaliştii consideră că principalul element al analizei sociale este *sistemul,* întreaga analiză de tip structural – funcționalist axându-se pe relația dintre un fenomen social şi sistemul din care face parte. Ei văd societatea ca un ansamblu de sisteme relativ autonome, care se pot întretăia sau se pot învecina, fiecare din aceste sisteme reprezentând un obiectiv potențial pentru analiza elementelor sale.

Sistemul are ca principală caracteristică *finalitatea,* adică întreaga sa activitate, dinamica sa internă are ca scop menținerea şi dezvoltarea sistemului. Sistemele sociale se bucură de mai multă libertate în raport cu propria lor structură, pot avea anumite structuri fixate prin tradiție, instituționalizare, dar acestea pot fi atât modificate cât şi înlocuite.[apud. Zamfir, 2005, p.52].

Pentru ca sistemul să funcționeze în bune condiții, este necesar să existe p serie de *cerințe funcționale* (precondiții funcționale aşa cum le denumeşte Parsons). Cerințele funcționale presupun „o orientare activă a unui sitem spre crearea şi menținerea condițiilor necesare bunei sale funcționări"[Zamfir, 2005, p. 52]. Parsons

consideră că cerinţele funcţionale trebuie să aibă în vedere adaptarea sistemului în relaţia sa cu mediul, atingerea scopurilor sistemului, integrarea părţilor componente ale acestora în armonie şi latenţa, adică asigurarea conformării comportamentelor actorilor cu modelele sociale elaborate, pe de o parte şi reglementarea tensiunilor interne dintre actori pe de altă parte.[apud. Zamfir, 2005, p.54]. Cerinţa funcţională se referă deci la aşteptările pe care sistemul le are de la elementele sale.

Elementul funcţional şi funcţiile sale reprezintă o altă parte constitutivă a analizei structural – funcţionaliste. Prin element funcţional se înţelege „orice fenomen social care are semnificaţii, consecinţe pentru cerinţele funcţionale ale unui sitem "[Zamfir, 2005, p.54]. Funcţia este reprezentată de "consecinţele unui fenomen oarecare pentru funcţionarea unui sistem"[Zamfir, 2005, p.55].

Funcţiile, aşa cum consideră Merton, pot fi de trei tipuri:funcţii pozitive(eufuncţii), când elementul respectiv contribuie la satisfascerea respectivei cerinţe funcţionale şi are consecinţe pozitive pentru sistem, funcţii negative (disfuncţii), atunci când consecinţele sunt negative şi funcţii neutre (nule) când elementul nu afectează nici pozitiv, nici negativ cerinţa funcţională. De asemenea, funcţiile pot fi funcţii finale sau laterale(secundare).

Un element îndeplineşte de obicei mai multe funcţii.

Prin urmare, funcţia se referă la consecinţele pe care elementul le are asupra stării sistemului.

Analiza structural-funcţionalistă are în vedere şi *posibilul acţional***,** adică "material din care sunt concepute elementele sociale"ale colectivităţii[apud. Zamfir, 2005, p.60].

Sistemele sociale, deşi sunt sisteme finaliste, nu sunt compuse de cele mai multe ori din elemente simple, ci reprezintă un ansambu de *subsisteme* şi de sub-subsisteme precum economic, juridic, politic, artă, ştiinţă, apărare etc, fiecare din aceste subsisteme având la rândul său alte subsisteme.

Subsistemele au iniţiativă funcţională, adică funcţie de autoorganizare în cadrul sistemlui sau subsistemului din care fac parte. Sistemul poate delega subsistemelor o parte din obiective sau din funcţii, în timp ce subsistemele sunt responsabile de modul în care definesc şi realizează funcţiile.

De asemenea, subsistemele au iniţiativă structurală, presând în sensul unei accentuări a structurii sistemului în care el deţine un rol important.

Nu în ultimul rând, subsistemele manifestp finalităţi proprii, având o logică proprie, cerinţe de menţinere, funcţionare şi dezvoltare.[apud. Zamfir, 2005, p. 124-125].

Teoria structural-funcţionalistă are în vedere *graniţele* unui sistem, acele criterii de acceptare ale elementelor în cadrul lui şi interacţiunile acestor elemente cu *mediul***.**

Aşadar, paradigma de tip structural – funcţionalist priveşte schimbarea analizând fenomenul din cadrul sistemului social în două momente de timp diferite între care intervin diverse elemente. Momentul principal, cel al producerii dezechilibrului, este urmat de momentul crizei, cea care produce apariţia unei situaţii cu totul distincte în sistem, ce pune în pericol echilibrul acestuia, pentru ca în final, momentul final să surprindă schimbarea produsă din perspectiva cerinţelor

funcționale propuse de Parsons prin schema AGIL(economic, politic, social, cultural).

Se cuvine deci ca în continuare să prezentăm modul în care această schemă a paradigmei structural-funcționaliste poate fi aplicată schimbărilor survenite în organizarea Armatei Române după momentul 1989.

Armata română şi tradiția sa istorică

Tradiția istorică şi factorii culturali în transformările ce au survenit într-un anumit sector al vieții sociale au fost elemente luate în considerare în analizele sociologice. De aceea considerăm că pentru o mai bună înțelegere a fenomenului schimbării în Armata Română se impune o scurtă trecere în revistă a principalelor momente ale constituirii acesteia.

România, ca stat, nu are o tradiție militară, prima armată în adevăratul sens al cuvântului instituindu-se în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, deşi pe teritoriul actualei Românii s-a manifestat întotdeauna o cultură a apărării.

Evul Mediu românesc a fost marcat de puternicele influențe bizantine, după 1453, Biserica Ortodoxă fiind condusă de un Patriarh şi fiind organizată ca millet(comunitate) bazată pe creştinism şi tradiție culturală în primul rând."Prin urmare, putem afirma că moştenirea stăpânirii imperiale din Balcani a creat imaginea statului de tip autoritar, în birocrația căruia oamenii nu au prea multă încredere pentru că instituțiile statale reprezentau ocupantul străin. Reminiscențe ale acestor atitudini se pot observa cu uşurință şi azi, în sondajele de opinie."[Zulean, 2003, p.40].

Biserica împreună cu Armata au fost principalele forțe ce au condus în perioada modernă la făurirea României, după participarea forțelor armate române la Războiul Crimeei sub conducerea lui Alexandru Ioan Cuza. O dată cu războiul de independență, rolul Armatei Române ca principală instituție a statului se solidifică, urmând ca acțiunile acesteia din primul război mondial să confere României statutul de putere regională. După această conflagrație mondială, România va face parte din principalele alianțe de securitate ale regiunii până în preajma celui de-al doilea război mondial.

De remarcat este faptul că în perioada dintre cele două războaie mondiale s-a încercat instituirea unui proces de instituționalizare a relațiilor intre armată şi societate, existența actualei instituții a Consiliului Suprem de Apărare a Țării fiind stipulată încă din 1923 în Constituție.

Armata română în perioada comunistă

"Între 1945 şi 1989, Forțele Armate Române(FAR) au trecut prin trei faze importante:o fază de sovietizare(1945-1965), o fază de profesionalizare, între 1965-1979 şi o fază de deprofesionalizare(1980-1989)."[Zulean, 2003, p.43].

După 1945, numărul personalului FAR a scăzut de la 500.000 la 138.000, vechea armată regală fiind „purificată" şi « comunizată », peste 100 de generali fiind încarcerați sau ucişi.

S-a constituit Direcția Superioară pentru Cultură, Educație şi Propagandă devenită ulterior Departamenul Politic Superior Al Armatei sub comanda generalului Nicolae Ceauşescu având ca scop instituirea controlului Partidului Comunist asupra

armatei. Persoane din rândul clasei muncitoare şi fără pregătire militară au înlocuit vechii ofițeri, începând astfel un proces de deprofesionalizare a armatei.[apud. Duțu, 2003, p.66-126].Paralel cu structurile FAR existau alte mecaniste de control:comisarii ruşi, comuniştii români şi Securitatea.

După retragerea armatei sovietice în 1958 s-a trecut la un proces de înființare a unei armate naționale a cărei doctrină a fost elaborată complet după 1965 după venirea lui Nicolae Ceauşescu ca secretar general al Partidului Comunist Român.

Lipsa de intervenție a Armatei Române în conflictul din Cehoslovacia a atras, pe lângă amenințarea blocului NATO şi amenințarea Uniunii Sovietice. S-a impus în acel moment elaboarea unei abordări sistemice, bazată pe o doctrină coerentă prin care întreg poporul trebuia să fie capabil să lupte, țara beneficiind de asemenea de mecanisme şi instituții adecvate care să facă legătura între popor şi armată. Acest nou model a fost consimțit prin Legea organizării apărării naționale a Republicii Socialiste România nr.14/1972.

"Scopul doctrineri era de a *lupta împotriva imperialismului*, utilizând strategii şi tactici derivate din experiența tradițională românească, combinate cu lecții oferite de Iugoslavia, China şi Vietnam. În acest context, armata era concepută ca un *organism specializat* care s-ar fi putut opune direct inamicului, dar cu sprijinul suplimentar al *poporului înarmat.*"[Zulean, 2003, p.45].Comandantul suprem al armatei era secretarul general Nicolae Ceauşescu. În această perioadă, industria de armament românească a cunoscut o deosebită dezvoltare, producând echipament militar divers, tancuri, artilerie, aparate de zbor.

Armata română în perioada premergătoare revoluției din 1989

După 1980, acest model atât de costisitor a fost înlocuit cu misiunea „apărării realizărilor revoluționare"care, împreună cu conceptul de "integrare economică şi socială"a fost parte a doctrinei militare. S-a înființat în cadrul Ministerului Apărării Naționale o Direcție pentru Lucrări în Economia Națională ce coordona construcția de canale şi poduri în armată. Armatei îi revenea deci, un puternic rol în *economia națională.* Statul era unicul distribuitor al resurselor, agenții instituționali promovau politica acestuia şi din acest punct de vedere exista o atitudine neconflictuală în cadrul organizației militare.

Din punct de vedere al îndeplinirii *funcției sale sociale,* aceea de apărare, în ultimii ani ai regimului comunist, „România avea o armată numeroasă, structurată pentru a apăra teritoriul național împotriva unui inamic superior într-un război clasic, dar nu foarte bine pregătită pentru a se adapta la noul contex de securitate post-Război Rece".[Zulean, 2003, p.46]."În ultima perioadă începuseră să se simtă unele presiuni din mediul internațional de securitate globală în vederea reducerii efectivelor armate."[Niculae, 2004, p.77].

Regimul politic anterior revoluție din 1989 poate fi considerat unul dictatorial, separarea puterilor în stat fiind dificil de delimitat. Fiind controlați direct de către stat, agenții instituționali(presa, sistemul educativ, sindicatele, organizațiile militare, inclusiv armata) promovau în structurile lor persoane care puteau creşte conformitatea socială. Din acest punct de vedere, *mediul social* al organizațiilor, inclusiv cel al armatei, "poate fi caracterizat ca fiind unul destul de stabil, înalt

elaborat şi structurat, acceptarea şi asumarea fidelă a obiectivelor politicii oficiale a partidului unic fiind principala cale pentru dobândirea resurselor necesare funcționării.[Niculae, 2004, p.71]. Conform ideologiei dominante, în perioada anterioară momentului 1989 exista politica de cadre, suprapunerea organelor politice celor manageriale şi aparatul informativ al securității realizându-se un control strict al organelor centrale asupra activității organizațiilor. Deci, din punct de vedere *politic***,** statul îşi exercita controlul strict asupra armatei prin instrumente specifice:existența unor structuri sau locțiitori politici care participau la luarea deciziilor de către comandant precum şi existența unui sistem de propagandă şi educație politico-ideologică în unitățile militare.

Aceste măsuri politice au avut efecte în *plan social***.** S-a produs o selecție şi o promovare a personalului militar pe criteriile originii muncitoreşti sănătoase precum şi o ideologizare a limbajului militar. Acest tip de limbaj, prin excelență tehnic, cauzal şi problematizat a trebuit să înglobeze termeni specifici ideologiei comuniste. Pe de altă parte, problemele sociale ale personalului militar reveneau tot în sarcina organelor de partid reprezentate în unități care aveau un cuvânt greu în ceea ce priveşte viitorul carierei lor.

Referitor la *cultura* armatei se poate spune că aceasta era destul de stabilă:"Principalele idei înalt instituționalizate în mediul militar erau: ideea necesității existenței ierarhiei militare(puternic internalizată sub forma instituțiilor comandantului şi a ordinului)şi care asigura baza conformării şi a disciplinei interne a armatei, ideea importanței instruirii:sensul de a fi al organizației şi al profesiei militare îl reprezenta instruirea militarilor în termen, celelalte activități desfăşurate în unitate având doar caracter auxiliar, această idee corespundea cu principala misiune(funcție internă)a armatei-pregătirea pentru apărare, ideea superiorității ofițerului(în ceea ce priveşte competența, asumarea responsabilității şi motivația pentru muncă, comparativ cu toate celelalte categorii profesionale din armată), se definea astfel principala resursă socio-umană din organizație, grupul de elită al acesteia, această idee se reflecta în structura organizatorică prin ponderea de 2 la 1 a funcțiilor de ofițeri comparativ cu cele de maiştri militari şi subofițeri, ideea națională, armata fiind percepută ca apărătoare a intereselor națiunii, a independenței naționale."[Niculae, 2004, p.77]. În cadrul armatei existau atât roluri specifice societății civile:şef-subordonat, inginer-maistru, profesor-student, cât şi roluri specific-militare:cadru militar, ofițer, comandant etc.

Specificul armatei era conferit de elemente precum sistemul de pregătire, simboluri, ceremonialuri, uniformă, statutul şi rolul insituțional de cadru militar, dotare tehnică specifică, o oarecare autonomie în raport cu sistemul juridic, deci o cultură organizațională proprie.

Din punct de vedere al *structurii organizatorice*, Armata Română din perioada premergătoare revoluției din 1989 era relativ stabilă. Comandantul era conducătorul unității sale şi principalul responsabil al activității, iar luarea deciziilor se făcea în mod consultativ cu experții profesionalizați atât în ceea ce priveşte situațiile administrative pe timp de pace cât şi cele operative pe timp de război. Comandantul avea capacitatea de a pune în practică aceste decizii. „Se poate vorbi, în general, despre existența unei instituții a comandantului în armată, ca una dintre pârghiile de

bază ale reproducerii ordinii militare"[Niculae, 2004, p.72], „prin asocierea sa cu specialistul de aceeaşi armă sau specialitate militară cu cei pe care îi comandă"[Niculae, 2004, p.73].

Nu trebuie uitat rolul CI-stului, acel ofițer de securitate care, ascuns sub pregătirea unui specialist în protejarea informativă a personalului, are în perioada premergătoare revoluției, o imagine neclară şi greu de controlat sub proiecția celor două tipuri principale de autorități din sistem:cea a structurii de apărare şi cea a statului.

Existau deci, într-o unitate, trei autorități:comandantul, ofițerul politic şi ofițerul de informații, din acest punct de vedere, putând caracteriza Armata Română ca fiind dominată de un relativ echilibru al puterilor.

Toate aceste aspecte în plan economic, politic, social şi cultural în ceea ce priveşte evoluția Armatei Române vor suferi transformări profunde în momentul de **criză** survenit o dată cu izbucnirea revoluției în decembrie 1989.

Participarea armatei române la revoluția din decembrie 1989-moment esențial în procesul de schimbare

Poate una din cele mai cunoscute sintagme legate de momentul 1989 este cea referitoare la armată:"Armata e cu noi!" Aceasta arată clar modul în care armata, în acea perioadă s-a aflat la confluența a două mari curente de idei şi de decizii. Pe de o parte, liderii militari cu legături clare cu cei comunişti s-au dovedit incapabili de a face distincție între pericolele reale şi cele induse prin manipulare, pe de altă parte, armata se afla în slujba cetățeanului având ca principal scop apărarea acestuia.

Armata Română, în momentul anului 1989 avea următoarele caracteristici:

Din punct de vedere legislativ trebuia să îndeplinească funcția de apărare a teritoriului şi a populației împotriva unei agresiuni externe, deținând, în cazul unui conflict şi posibilitatea de organizarea a resurselor țării.

Din punct de vedere *economic,* armata era tot mai des implicată în activități cu scop economic, fapt ce a atras nemulțumirea militarilor care vedeau o totală incongruență între scopul armatei-apărarea, şi activitățile în care erau implicați.

Din punct de vedere *politic*, armata se afla sub influența clară a ideologiei partidului unic care, prin armată, trebuia să protejeze țara de imperialism şi revizionism extern, cultivând în acest sens o idee națională în care fiecare cetățean, prin serviciul militar obligatoriu, trebuia să participe la *mitul victoriei prin contribuția maselor.*[apud. Niculae, 2004, p.85].

Din punct de vedere *social*, armata nu a fost niciodată privită cu ostilitate ca în cazul securității sau miliției, militarii fiind mai degrabă solidari cu civilii.

Pe plan *cultural***,** militarii aveau propriile lor norme şi conduite: militarii ştiau exact rolul lor şi se manifestau violent doar în cazul în care teritoriul țării era invadat, în rest ei manifestându-şi pasivitatea față de evenimentele social-politice. De asemenea, față de puterea politică, armata era dispusă la conformism, neexistând în cadrul polilor de putere din interiorul ei opinii cu privire la o alternativă la regimul comunism. Ofițerul armatei române, format în spiritul sovietic al anilor 50 era dominat de un puternic spirit neintervenționist, momentul revoluției constituind „*posibilul acțional*"al participării armatei la evenimentele revoluționare. Tocmai de

aceea, primele zile ale revoluției sunt marcate de incertitudine în rândul forțelor armate.[apud. Niculae, 2004, p.88].

În zilele revoluției, Armata Română s-a aflat sub influența mai multor factori care au creat o stare de confuzie şi dificultate în acțiune:"Printre cei mai importanți factori pot fi considerați:dificultatea de a identifica şi explica natura "atacului" împotriva României pe timpul evenimentelor revoluționare;divizarea comenzii militare, după moartea ministrului apărării din dimineața zilei de 22 decembrie, între generalii Guşă şi Stănculescu, urmată de numirea la comanda armatei a unei persoane puțin cunoscute de marea majoritate a militarilor;imprecizia obiectivelor politice inițiale ale revoluției:schimbarea unei persoane, a conducerii superioare a statului sau a întregului regim politic?,inducerea sistematică în eroare a unităților militare asupra diverselor ținte(obiective)militare, prin acțiuni specifice războiului informațional şi psihologic şi utilizarea largă a mijloacelor de diversiune radio-electronică."[Niculae, 2004, p.85].

Toți aceşti factori au dus la o serie de acțiuni neuniforme ale unităților Armatei Române, dar care, privite în ansamblu, au dus la un rezultat unitar.

Claudiu Niculae consideră că acest lucru a fost posibil tocmai datorită componentei culturale a armatei, în condițiile în care toate celelalte, economică, socială, politică au căzut:"Avem în vedere sistemul de norme şi valori, de stereotipuri şi credințe puternic instituționalizate în conştiința cadrelor militare în momentul revoluției. În opinia noastră, acestea au stat la baza răspunsurilor individuale sau colective ale militarilor, în situații de decizie sau de luptă, în condiții de incertitudine sau în momentele de confuzie legate de legalitatea sau justețea acțiunilor întreprinse."[Niculae, 2004, p.85].

Aşadar, în revoluția din decembrie 1989, armata, deşi era pregătită prin excelență pentru un război clasic, a fost implicată în acțiuni civile, participând cu succes la evenimente ce au dus în final la înlocuirea vechiului regim comunist cu unul democratic.

În continuare vom arăta cum s-au reconfigurat structurile sistemului de apărare din România după momentul 1989 având în vedere cele patru componente:economic, politic, social şi cultural.

Schimbări în armata română după 1989

După revoluția din decembrie 1989 întreaga României a intrat într-un amplu proces de transformare, sectoare întregi de activitate intrând sub incidența schimbării.

Armata Română nu a făcut excepție, perioada tranziției postcomuniste marcând în evoluția procesului de transformare patru mari etape:

Prima etapă începută imediat după revoluție a vizat depolitizarea armatei şi reducerea numărului de persoane din cadrul FAR, schimbarea comandanților, desființarea structurilor de partid din armată , interzicerea folosirii armatei ca forță de muncă în economie, transferul controlului asupra Gărzilor Patriotice şi asupra Departamentului Securității către armată. De asemenea se înființează Consiliul Suprem de Apărare a Țării cu scopul de a coordona situațiile de criză. După desființarea Tratatului de la Varşovia, România şi-a manifestat deschis dorința de a fi parte a blocului NATO .

A doua etapă cuprinsă între 1992-1996 a vizat pregătirea civililor şi experţilor în securitate cu scopul de a colabora cu structurilor MApN. A fost înfiinţat Colegiul Naţional de Apărare şi s-a creat cadrul legat necesar pentru controlul democratic. De asemenea, România devine membră a Parteneriatului pentru Pace în 1994.

A treia etapă este între anii 1997-2000, în timpul guvernării Convenţiei Democrate. Candidatura României la NATO este respinsă, dar se aduc îmbunătăţiri procesului de planificare a apărării li sistemului de educaţie militare. Cu toate acestea, o serie de episoade scandaloase legate de numele generalilor Degeratu şi Chelaru creează confuzie în rândurile armatei şi pe fondul divergenţelor în coaliţia de guvernământ. Resursele financiare ale armatei sunt reduse.

După noiembrie 2000, începe o nouă etapă în transformarea Armatei Române, România, sub conducerea Partidului Social- Democrat pregătindu-se pentru intrarea în NATO şi realizând planul naţional de aderare. Se adoptă un nou set de legi şi strategii, o nouă strategie de securitate naţională şi o nouă lege de organizare a CSAT. România devine membră a NATO din 2004 şi se implică direct în teatrele de operaţiuni deschise de alianţă.[apud. Zulean, 2003, p.48-52].

Vom analiza în continuare cum au avut loc transformările armatei pe parcursul acestor ani subliniind rolul factorilor economici, politici, sociali şi culturali.

Principalul obiectiv al reformelor din cadrul armatei după 1989 a fost crearea unei armate profesioniste, capabilă să facă faţă realităţilor începutului noii ere post Război- Rece. Acest lucru a dus la o reconfiguare a tuturor palierelor care erau implicate în funcţionarea Armatei Române.

Armata nu a mai fost implicată în alte activităţi *economice* decât cele care îi reveneau şi în conformitate cu noul cadru legal adoptat s-a bucurat de alocări bugetare, de un sitem de planificare şi de achiziţii care pentru prima dată după 1989 era făcut public. S-au produs schimbări şi în ceea ce priveşte industria de apărare, care a fost regândită şi reorganizată. După 2001, o dată cu adoptarea unui nou sistem de planificare-programare şi bugetare, planificarea-integrarea apărării a revenit ministrului civil, Direcţia de Planificare Strategică a SMG fiind integrată în Direcţia de Planificare Integrată a Apărării, aceasta la rândul ei fiind subordonată secretarului de stat pentru Politica de Apărarea şi Integrare Euro- Atlantică. În prezent, bugetul MApN este public şi supus auditului intern, fiind supervizat de Ministerul de Finanţe, Parlament şi Curtea de Conturi.

Constituţia României din 1991 a creat cadrul legislativ necesar democratizării României. Prin prevederile înscrise în aceasta şi prin adoptarea legilor apărării naţionale din 1994, 1996,1999, 2001 , se evidenţiază clar implicarea factorului **politic** în sistemul de apărare.

Astfel, preşedintele ţării este Comandantul supream al armatei şi preşedintele CSAT, el poate declara starea de mobilizare sau de asediu.

CSAT organizează şi coordonează activităţile ce privesc apărarea şi securitatea naţională. Şeful Statului Major General este membru al CSAT şi se subordonează indirect preşedintelui. De notat că numărul civililor din CSAT a crescut progresiv. În prezent, conform ultimelor ratificări, CSAT are doi vicepreşedinţi, primul- minstru şi vicepreşedintele senatului.

Dincolo de influența factorului politic, o serie de intituții non-statale îşi manifestă ineresul față de FAR. Presa, organizații neguvernamentale, institute de cercetare independentă, au astăzi acces la informațiile din MApN ce vizează problemele de securitate ale țării şi siguranța civililor. O serie dintre aceste instituții s-au manifestat activ în planul societății civile. Dintre acestea amintim: Asociația Euro- Atlantică "Manfred Woerner", Asociația "George C Marshall"România, Casa NATO, Fundația EURISC.

Poate cele mai importante schimbări s-au produs în planul armatei în ceea ce priveşte organizarea acesteia, fapt ce a atras implicit schimbări la nivel **social.**

Profesionalizarea armatei a reprezentat unul din obiectivele principale ale reformei FAR. O armată profesionistă "este definită ca organizația militară care acceptă că rolul său este de a îndeplini cerințele guvernului legitim şi este capabilă să îndeplinească actvitățile militare specifice".[Zulean, 2003, p.61]. Pentru ca o armată să fie profesionistă trebuie să aibă misiunile clar definite, o expertiză specificp de luptă, reguli clare privind responsabilitățile armatei şi ale militarului.

Deşi în momentul 89 România avea o politică de apărare destul de bine structurată, cu un obiectiv principal de apărare a țării, deşi avea misiuni clare şi cadru legal ce stipula principalele obligații, nu avea un cadru social adecvat în care să se manifeste toate acestea. Regimul totalitar încuraja promovarea pe criterii politice.

Astfel, o dată cu redefinirea mediului internațional de securitate, s-a impus o redefinire a rolului FAR ca garante ale suveranității integrității teritoriale. Pentru realizarea acestui deziderat a fost necesară elaborarea Strategiei de Securitate Națională şi Carta Albă a Apărării, precum şi Strategia Militară.

Aceste documente stipulau clar modul în care se va produce reforma în sistemul de apărare.

Aşadar, din punct de vedere logistic, în 1990, FAR şi-au redus efectivele. Mai existau 1.375 de tancuri, 2.100 de vehicule blindatte, 1.475 piese de artilerie, 430 aparate de zbor. De asemenea au fost reduse funcțiile ministeriale, existând cu 727 mai puține, iar mărimea forțelor armate a ajuns până la 207.000 de persoane în 1999. Se estimează ca până în 2010 numărul acestora să ajungă la 75.000.

Trebuie menționat faptul că o importanță deosebită a avut-o renunțarea la serviciul militar obligatoriu.

Misiunile trupelor române s-au schimbat, acestea fiind angrenate în operațiuni de menținere a păcii.

În vederea creşterii colaborării cu NATO s-a realizat Procesul de Analiză şi Planificare ce avea ca scop înfăptuirea de reforme privind managementul personalului, actualizarea sistemelor de comandă, comunicare, control şi informații şi interoperaționalizarea acestora cu NATO prin achiziționarea sistemelor de comunicații STAR, întărirea capacităților de apărare anti-aeriană prin instalarea noilor radare FPS 117 şi inițierea Centului de Operațiuni Aeriene Suverane(ASOC), modernizarea infrastructurii generale.

S-a creat un nou sistem educațional şi de instrucție prin reorganizarea liceelor militare, şcolilor post-liceale pentru ofițeri şi subofițeri, şcoli superioare pentru ofițeri de comandă(trei academii militare), şcoli de educație tehnică, de instruire a ofițerilor

de comandă şi de stat major, un Centru Regional de Instruire a PpP, un Centru pentru managementul resurselor de apărare şi centre pentru învățarea limbilor străine.

Alte inițiative au fost elaborarea Ghidului carierei militare şi Reconversia profesională. Ghidul carierei.

Date fiind toate aceste transformări, s-a impus acordarea unei atenții sportite domeniilor de activitate din mediul civil care pot într-un fel sau altul să contribuie la buna implementare a reformelor în armată. Astfel a sporit importanța sociologiei militare, existând în cadrul SMG o direcție specializată în acest sens ce elaborează periodic studii cu privire la principalele teme de interes:relațiile civil-militari, socializarea femeii, liderul în organizațiile militare, reconversia profesională a celor care nu mai sunt în sistemul militar etc. De asemenea a sporit importanța psihologului în organizațiile militare. Nu în ultimul rând s-a acordat o atenție deosebită studiului limbilor străine în sistemul educațional militar.

Nu în ultimul rând trebuie amintit rolul factorului *cultural* în transformarea armatei în perioada post-comunistă.

Aşa cum am amintit anterior, ceea ce a creat unitatea forțelor armate atât în perioada prerevoluționară cât şi în perioada revoluției a fost un anume tip de cultură a militarilor. Aceasta a existat şi există. Dincolo de simboluri ca uniformă, formule specifice de adresare, ierarhie specifică, ceea ce îi caracterizează pe militari este un anume tip de colaborare tacită, o solidaritate mutuală derivată dintr-o disciplină şi dintr-o conştientizare a importanței rolului forțelor armate pe teritoriul unei țări.

Concluzii

Transformarea societății româneşti după momentul de criză 1989 a atras o serie de schimbări la toate subsistemele sistemului social. Din acest punct de vedere şi sistemul de apărare a traversat o perioadă de tranziție marcată de profunde schimbări.

Trecerea de la armata de apărare, mobilizată şi pregătită pentru un război clasic total la armata profesionistă, capabilă să acționeze în misiuni de menținere a păcii au atras modificări la cele patru tipuri de cerințe funcționale ale sistemului:economice, politice, sociale, culturale.

Analiza de tip structural-funcționalist propusă de prezenta lucrare a încercat să surprindă, în limita spațiului disponibil, principalele aspecte care au marcat trecerea armatei române din cele patru unghiuri, de la sistemul comunist de apărare la cel democratic. Având în vedere că momentul 1989 a creat posibilul acțional şi trecerea la un nou tip de echilibru.

Apreciem însă că transformările atât de profunde pe care le-a tranversat armata română nu pot fi strict demilitate de cele patru elemente, ele intearcționând în permanență, schimbarea sistemului de apărare inițiată în momentul 1989 având influențe puternice asupra întregului sistem social românesc, din acest punct de vedere, granițele dintre sistem şi subsistem fiind destul de volatile. Remarcăm de asemenea buna capacitate de adaptare a sistemului de apărare la mediul realităților internaționale actuale şi ne exprimăm convingerea că Armata Română va rămâne în continuare una din instituțiile de încredere ale statului român.

Bibliografie:

[1]. DUȚU, Petre, **Armata şi societatea în tranziție,** Bucureşti, Ed. Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2003.

[2]. DUȚU, Petre, MOŞTOFLEI, Constantin, SARCINSCHI, Alexandra, **Profesionalizarea Armatei României în contextul integrării în NATO,** Centrul de Studii de Apărare şi Securitate, Bucureşti, 2003.

[3]. NICULAE, Claudiu, *Schimbarea* **organizației militare.O perspectivă (neo)instituționalistă,** Ed. Tritonic, Bucureşti, 2004.

[4]. RUGHINIŞ, Cosima, **Explicația sociologică***,* Ed. Polirom, Iaşi, 2007.

[5]. ZAMFIR, Cătălin, **Spre o paradigmă a gândirii sociologice,** Ed. Polirom,Iaşi, 2005.

[6]. ZULEAN, Marian, **Armata şi societatea în tranziție. Relațiile dintre civili şi militari şi politica de securitate în România după 1989**, Ed. Tritonic,Bucureşti, 2003.

[7]. **Carta Albă a Apărării,** www.mapn.ro.

[8]. **Planul Strategic al Ministerului Apărării,** www.mapn.ro.

DINAMICA EVOLUȚIEI ROLULUI ŞI LOCULUI INSTITUȚIEI MILITARE ÎN SOCIETATE

Ionel DASCĂLU*

The military institution represents a social-organizational entity having the role to reproduce and generate military behaviors into the society as state's institution. Over the time, although didn't bear this name, the military institution constituted a main element for the society no matter the type of social organization the people were granted for, preserving for the individuals the framework of security and safety necessary for a better development of their economic, social and cultural lives. Permanently (excepting the military dictatorship), the military institution was under political authority acting only to the sovereign word and newer submitting also to the democratic control of society.

În compunerea sistemului social global intră, alături de subsistemul politic, economic etc. şi subsistemul militar. Armata este componența de bază a subsistemului militar şi se află într-un ansamblu complex de relații cu celelalte subsisteme.

Societatea este considerată o totalitate complexă ce ia naştere ca urmare a interacțiunii diferitelor sisteme sociale reprezentând în acelaşi timp un mod organizat de existență în sfera fenomenelor vieții, ce presupune existența comunitară a unor indivizi articulați în ansambluri mai mult sau mai puțin persistente. Viața din cadrul societății umane prezintă caracteristica de sistem la toate nivelele organizării sale: individ, familie, diverse tipuri de grupuri, instituții, localități, societate globală, umanitate. Între aceste nivele de organizare, denumite subsisteme, pot fi stabilite relații de sub- şi supraordonare, de influență reciprocă, de competiție sau de cooperare[1].

Societatea civilă este expresia formelor libere de asociere naționale, regionale, locale, profesionale ale cetățenilor - asocieri care să fie benevole, democratice, tolerante şi necontrolate sau manipulate de către stat sau partidele politice.

Armata este o instituție cu un sistem propriu de organizare, conducere şi ierarhizare, a cărei activitate se desfăşoară în conformitate cu prevederile legilor statului, regulamentelor militare, ordinelor şi dispozițiilor comandanților şi şefilor[2].

Instituția militară reprezintă o entitate socio-organizatorică cu rol de reproducere şi generare a comportamentelor militare în societate ca instituție a statului. Este organul specializat în reglementarea modului de distribuție a resurselor interne (materiale, financiare, socio-umane, simbolice etc.) în vederea îndeplinirii funcției de apărare armată a țării, ca instituție socială. Aceasta este un mediu privilegiat de reproducere a modelelor de organizare, a valorilor militare ale

* **Locotenent-colonel, doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**

[1] Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, **Raporturile armată - societatea civilă**, , Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2001, p. 3.

[2] Armata şi societatea,

populației şi, totodată, un cadru de instituire (de generare) a unor noi modele de comportament militar[3].

În sens restrâns, instituția militară reprezintă un tip de organism militar, component al armatei şi funcționând în interiorul acesteia şi în cadrul căruia se desfăşoară activități în interesul armatei, ca întreg sau al unor categorii specifice de personal. În cadrul armatei funcționează mai multe instituții specializate în desfăşurarea unor activități din domenii diferite, cum ar fi: învățământul, pregătirea şi perfecționarea cadrelor; recrutarea şi selecționarea personalului armatei; organizarea şi desfăşurarea cercetării ştiințifice; asigurarea logistică; activități culturale, activități medico-sanitare, de recuperare psiho-fizică şi petrecere a timpul liber; activitatea sportivă; activități de presă scrisă şi audio-vizuală; activități de asigurare a legăturii armatei cu societatea civilă şi a relațiilor cu alte armate sau structuri politico-militare internaționale etc.

1. Istoricul evoluției organismului militar şi a instituției militare de învățământ româneşti

Factorul militar în zona carpato-danubiană a apărut ca o componentă a modului in care omul îşi alegea vatra de locuire în aşa fel încât aceasta să îi asigure condiții de existență şi de apărare a comunității respective. În acest scop, au fost locuite cu preponderență acele zone în care însăşi natura lor oferea oamenilor avantaje eventual aceasta amplificând potențialul defensiv, cel mai adesea prin şanțuri. În această perioadă de început a civilizației locale nu existau instituții ostăşeşti propriu-zise, oamenii munceau şi trăiau în comun, bucurându-se de aceleaşi drepturi şi îndatoriri, fără o categorie specială care să îndeplinească şi o slujbă militară, uneltele servindu-le adesea şi de arme. Ca oameni ai pământului, autohtonii au trecut de timpuriu la construcția de aşezări de diferite tipuri, de la simple sate şi mici aşezări rurale situate lângă ape, în văi, până la unele centre mai dense situate pe înălțimi greu accesibile.

Locuitorii Daciei din epoca bronzului formau un popor de țărani care aveau ca preocupare principală agricultura, erau unitari etnic din punct de vedere cultural dar politic erau împărțiți în numeroase clanuri autonome, fapt care şi-a pus amprenta şi pe organizarea militară. Primele organizări militare au fost înfăptuite în perioada in care triburile daco-gete se constituiau pe baza înrudirii. Fiecare trib alcătuia un organism ostăşesc, formând un gen de unitate independentă cu un efectiv variabil în funcție de numărul populației din care se compunea, cu deosebire din numărul celor în stare să poarte arme. Oastea unei astfel de uniuni de sate era compusă din cetele familiilor şi satelor aparținătoare, fiind comandate de capii acestora şi veghea de regulă la apărarea perimetrului teritorial care îi aparținea. Conducerea militară era asigurată de un şef, care era în acelaşi timp şi unul din cei mai buni luptători, el bucurându-se de o autoritate aparte. Atunci când forțele mai multor triburi se uneau ocazional, şef devenea cel mai apreciat de masa populației, întotdeauna cel care întrunea calități organizatorice de excepție şi însuşiri militare deosebite.

[3] *Dicționar de terminologie militară*, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale, Vezi: http://www.defense.ro/dictionar/afiseaza.php?lit=i, accesat la data de 16.10.2009, ora 16.45.

Odată cu evoluția societății la uniunii de state, centrul de greutate al nevoilor de apărare de la numeroasele triburi s-a deplasat la o scară mult mai generală, are loc creşterea amplorii şi caracterului manevrier al acțiunilor militare, astfel condiția armatei capătă noi dimensiuni atât organizatorice, cât şi ca mod de luptă. Vor apărea în această fază oştiri cu efective de zeci de mii de oameni chemați să acționeze împreună într-un dispozitiv articulat şi pe baza unei concepții unitare proprie unui şef suprem. În această fază, misiunea luptătorului şi responsabilitățile lui se generalizează, el participând adesea la campanii militare care se desfăşoară la mari distanțe de perimetrul obştii săteşti din care face parte.

La constituirea statului geto-dac, una din instituțiile de bază din acel timp era armata, ca factor al puterii centrale. Organizațiile obştilor erau suportul social-economic al factorului militar. Realizând o apărare locală eficientă, obştile erau obligate să pună la dispoziția dinastului, contingente de luptători în raport cu nevoile de moment. O parte însemnată a armatei o reprezentau cetele personale ale regelui. Puterii centrale îi revenea şi autoritatea asupra cetăților de interes deosebit strategic şi politic, pentru a căror apărare s-au destinat trupe de infanterie, constituindu-se garnizoane cu misiuni permanente şi care pe timp de război erau întărite cu elemente locale. La rândul lor, nobilii dispuneau de forțe militare proprii cu care erau obligați să participe la campaniile poruncite de rege. Influența unui nobil era dată de numărul de luptători aflați în subordinea sa. Organizarea şi compoziția armatei erau o reflectare a structurii social – politice a statului, ea fiind de fapt suma cetelor şi formațiunilor militare de care dispuneau conducătorii de obşti, oraşe şi cetăți, precum şi cele deținute de şeful statului.

Ulterior, în perioada medievală rolul armatei s-a schimbat deoarece societatea din această epocă este războinică şi violentă. Oamenii îşi asigurau securitatea legându-se prin jurăminte de fidelitate. Aceasta este epoca în care se formează, în Europa, regatele care vor constitui statele actuale.

În perioada feudalismului, societatea era împărțită pe trei stări: clerul; războinicii care apărau societatea şi lucrătorii (țăranii şi orăşenii). Nevoia de a avea la dispoziție o armată i-a determinat pe monarhi să recurgă la sistemul relațiilor vasalice organizându-se astfel o ierarhie feudală.

Mişcarea de emancipare a românilor, sincronă procesului de dezvoltare istorică a țărilor europene, înregistrează după 1821, un salt calitativ. Se nasc programe de luptă proprii, influențate de gândirea progresistă europeană şi se acționează tot mai organizat pentru recunoaşterea drepturilor fundamentale la libertate națională şi socială. Revenirea la domniile pământene a permis o anumită întărire a conducerii statale şi inițierea unor reforme „de sus în jos” menite să învioreze şi să modernizeze economia şi viața publică. În acest context, reorganizarea armatelor române şi aşezarea lor pe temeiuri moderne devenise o necesitate obiectivă. Noua armată urma să asigure apărarea ființei şi vetrei româneşti în fața amenințărilor externe, să concure la împlinirea aspirațiilor de progres, unitate şi independență, obiective fundamentale ale programului național, alimentat de ideologia daco-românismului.

De-a lungul vremii instituția ostăşească a ocupat un loc de seamă în lupta pentru apărarea Țărilor Române. În acest context trebuie înțeleasă şi preocuparea

pentru pregătirea de cadre necesare instruirii trupelor şi pregătirii din punct de vedere militar a populației.

Înțelegerea importanței vitale pe care o reprezintă calitatea corpului de comandă a generat preocupări constante pentru formarea acestuia. În mod inevitabil, procesul de formare poartă amprenta caracteristicilor socio-istorice şi militare specifice diferitelor perioade ale zbuciumatei şi atât de des amenințatei existențe a poporului român. Continuitatea procesului educațional înregistrează, astfel, evoluții ce încorporează întreaga gamă de modalități specifice, de la simplul transfer de experiență între generații, la abordarea sistematică modernă, din perspectiva curriculară, a formării continue a ofițerilor, subofițerilor, maiştrilor militari şi soldaților.

După desăvârşirea unității naționale a românilor în decembrie 1918, au apărut o serie de probleme noi şi în legătură cu apărarea integrității teritoriale şi a suveranității statului român. Între acestea, un loc de seamă îl ocupă sporirea numărului de unități, corespunzător nevoilor rezultate din noile realități şi încadrarea lor cu ofițeri. Deoarece Şcoala Superioară de Război din Bucureşti, înființată încă din 1889[4], nu putea face față de una singură unei asemenea cerințe, s-a apreciat ca este necesar a se înființa o a doua instituție de învățământ cu acelaşi profil la Sibiu. Ulterior, rând pe rând au luat ființă şi alte instituții militare de pregătire a ofițerilor, subofițerilor şi maiştrilor militari ca urmare a transformărilor survenite în societate şi a creşterii importanței rolului instituției militare pe plan intern şi internațional.

De la înființare şi până în prezent, şcolile militare au trecut prin diferite perioade de organizare şi transformări generate de evoluția societății româneşti în ansamblul sau, de schimbările doctrinare pe plan european şi de evoluția relațiilor internaționale.

După decembrie 1989, pe fondul unui complex proces reformator, inițiat la nivelul întregii societăți româneşti, proces în cadrul căruia reforma organismului militar s-a constituit în domeniu de avangardă, învățământul militar a fost conexat la coordonatele caracteristice armatelor moderne. Astfel, după o perioadă de căutări, s-a optat pentru constituirea unui sistem nou de învățământ militar, radical schimbat, în cadrul căruia s-au definit nivelurile de instruire, misiunilor şi obiectivele structurilor destinate formării, specializării şi perfecționării cadrelor militare.

Sistemul învățământului militar superior a cunoscut adaptări structurale şi funcționale concordante mutațiilor ce s-au produs la nivelul sistemului național şi european de învățământ. Actualul cadru normativ a implicat reproiectarea procesului de formare în acord cu exigentele promovate la nivelul statelor europene prin Procesul Bologna.

2. Rolul instituției militare în societate

Organizarea militară a urmat, de regulă, organizarea politică. Centralizarea progresivă a instituțiilor guvernamentale şi administrative s-a prelungit prin monopolizarea de către stat a violenței legitime. Armata este instituția care are

[4] Înaltul Decret Regal nr. 2073 semnat de regele Carol I al României la 8 august 1889, la Castelul Peleş, Sinaia.

menirea de a utiliza violența, în mod legal, pentru a îndeplini misiunile ce îi revin în stat. În acest scop, ea dispune de organizare adecvată, personal calificat, mijloace de luptă diverse, acte normative ce-i justifică existența şi întrebuințarea violenței, în principal, în înfăptuirea sarcinilor încredințate[5].

Din punct de vedere psihosocial, prin *rolul* armatei se înțelege totalitatea aşteptărilor pe care le are față de aceasta populația, societatea în întregul său, celelalte instituții ale statului cu atribuții în domeniul securității naționale şi apărării țării. În principal, aşteptările celor menționați față de armată se pot rezuma astfel:

- armata este un subsistem al sistemului social general, o componentă importantă a națiunii;
- instituția militară recunoaşte şi acceptă controlul civil democratic al societății asupra sa (sub toate aspectele şi în toate domeniile de activitate);
- militarii respectă autoritățile civile;
- armata este neutră politic, în sensul că ea serveşte interesele naționale, fără a se amesteca în jocul politic, specific democrației;
- armata îşi îndeplineşte, întotdeauna şi necondiționat, toate misiunile legale încredințate de organele abilitate ale statului[6].

Rolul armatei se concretizează în misiunile sale considerate ca un *mandat încredințat* instituției militare de către societate, în general, şi de către instituțiile statului abilitate, prin lege, să facă acest lucru, în special. Mandatul se referă la: principalele competențe ale armatei, atât în domeniul securității şi apărării țării, cât şi al promovării intereselor naționale, oriunde în lume; obligațiile pe care România şi le-a asumat, prin tratate şi convenții internaționale în ceea ce priveşte securitatea zonală, regională şi globală.

Misiunile armatei constituie, totodată, o modalitate de relaționare între ea, în calitate de subsistem şi societate, ca sistem general, precum şi cu celelalte instituții ale statului cu atribuții în domeniile securității naționale şi apărării țării. În acest sens, ele se pot percepe şi ca fiind o relația ierarhică dintre societate, prin subsistemele sale abilitate, şi instituția militară. Pe această cale societatea dezvoltă raporturi de autoritate cu armata, ceea ce semnifică subordonarea strictă a acesteia față de organele statale abilitate să-i ceară intrarea riguroasă în rolul atribuit legal. De asemenea, misiunile armatei se pot concepe ca fiind o comandă socială legală pe care instituția militară o primeşte în statul de drept din partea societății, a cărei componentă intrinsecă este. Pe de o parte, această comandă socială este formulată în Constituția țării şi în alte legi juridice referitoare la apărarea şi securitatea națională şi, pe de altă parte, prin alte acte normative (legi, directive, ordine), emise de cei în drept (Parlament, Guvern) numai pentru o anumită perioadă de timp şi într-o situație anume. În acelaşi timp, misiunile armatei se pot socoti esența existenței şi funcționării armatei în societate. De aici, necesitatea definirii lor cât mai exacte, cât mai riguros posibil şi în deplină concordanță cu interesele naționale, precum şi cu obligațiile asumate de statul român pe plan extern.

---

[5] Petre Duțu, **Dinamica misiunilor Armatei României**, Editura Universității Naționale, Bucureşti, p. 5.
[6] Idem, p. 6.

Cu alte cuvinte, armata îndeplineşte funcţia militară a statului. Toate societăţile, inclusiv cele mai „civilizate” şi-au creat instrumente instituţionalizate pentru menţinerea şi dezvoltarea capacităţii de a răspunde adecvat, a descuraja şi absorbi violenţa fizică, atunci când acest lucru devine necesar şi avantajos. Cu alte cuvinte, funcţia militară serveşte gestionării violenţei în societate. În general, activităţile şi acţiunile militare sunt orientate împotriva „inamicilor” interni şi/sau externi, percepuţi ca atare şi care atacă sau intenţionează să atace puterea constitutivă şi stabilitatea societăţii.

Funcţia de bază a armatei rămâne pregătirea, descurajarea şi ducerea războiului în conformitate cu doctrina militară a statului a apărării colective în cadrul unor alianţe sau a operaţiunilor multinaţionale sub egida unor organisme de securitate.

Armata reprezintă o importantă instituţie a statului, investită cu misiuni complexe de apărare a independenţei, suveranităţii, integrităţii şi unităţii teritoriale a ţării şi garantarea democraţiei constituţionale în ţară. În plus, prin integrarea României în NATO şi aderarea ei la Uniunea Europeană, sporesc responsabilităţile sale în domeniul securităţii regionale şi nu numai. Ca urmare, armata trebuie să fie în măsură să îndeplinească atât misiunile constituţionale ce îi revin în plan intern, cât şi gama de misiuni internaţionale diverse - de la cele de natură umanitară la cele privind managementul crizelor şi combaterea terorismului internaţional. În acest context, armata trece printr-un amplu şi complex proces de reformă, pentru a se transforma într-o instituţie modernă, compatibilă cu cerinţele noului statut al României de membru al Alianţei Nord-Atlantice, dar şi cu mutaţiile produse, în toate sectoarele de activitate din societatea românească. În acest mod, ea va fi în măsură să răspundă mai bine obiectivelor pe care ţara noastră, ca stat suveran şi, în acelaşi timp, membru NATO, şi le fixează. Totodată, ea s-a profesionalizat devenind mai suplă, mai modernă, mai tânără şi mai capabilă de a exploata într-o manieră optimă sinergiile în ţară şi în afara ei. Într-o modalitate subsidiară trebuie să susţină autorităţile civile în caz de criză, de catastrofă naturală sau în timpul unor evenimente importante organizate la nivel naţional. Cu toate că efectivele sale vor fi din ce în ce mai reduse, sprijinul său oferit populaţiei şi autorităţilor publice, locale şi centrale, nu va fi diminuat, ci mai bine structurat, mai rapid şi mai strâns legat de instituţiile cu competenţe în domeniul situaţiilor de urgenţă. De asemenea, armata, prin modul de organizare şi desfăşurare a vieţii şi activităţii sale, caută să răspundă tuturor exigenţelor mediului economic. Raportarea permanentă la costuri, în orice activitate umană, inclusiv în cea militară, este din ce în ce mai prezentă.

În plus, se ştie că riscurile şi ameninţările potenţiale la adresa securităţii umane a persoanelor şi a comunităţii naţionale, regionale şi mondiale, în prezent, sunt numeroase, iar prevenirea şi combaterea lor solicită resurse umane, financiare şi materiale multiple, pe care puţine state şi le pot permite prin bugetul destinat apărării. De aceea, şi în acest domeniu se impune evaluarea corectă a nevoilor şi a posibilităţilor de acoperire adecvată a lor, pentru ca planificarea şi, mai ales, derularea activităţilor să fie una realistă. Evoluţia instituţiei militare, în consens cu exigenţele contextului intern şi internaţional şi cu posibilele misiuni de îndeplinit, se produce într-o strânsă relaţie cu societatea umană în care fiinţează. În acest sens, se pot distinge relaţii ale armatei cu celelalte instituţii ale statului cu competenţe în

domeniul apărării şi securităţii naţionale, societatea politică, societatea civilă şi populaţia ţării. Toate aceste raporturi se fondează atât pe prevederile actelor normative existente în domeniu, care au suportat armonizarea cu cele în vigoare în statele membre ale Alianţei Nord-Atlantice, cât şi pe tradiţii şi obiceiuri. Acestea din urmă, la rândul lor, încep, treptat, să sufere transformări, din ce în ce mai semnificative, datorită noului context în care societatea românească, în întregul său, şi odată cu ea armata, ca parte intrinsecă a acesteia, le suportă prin aderarea la UE şi integrarea în NATO.

De asemenea, Armata este, totodată, o *instituţie socială*. Aceasta pentru că ea posedă structuri relativ stabile de statusuri şi roluri având menirea de a satisface anumite nevoi ale oamenilor în societate sau la îndeplinirea anumitor funcţii sociale[7]. În acest scop, ea întreţine relaţii strânse cu mediul social şi politic. De aici, rolul şi statusul pe care armata le are în societate, ca instrument specializat în apărarea organizată a unei puteri, oricare ar fi originea acesteia (divină, iluminată sau populară) şi a instituţiilor sale. Existenţa unei specializări militare în sânul societăţii nu este o descoperire recentă, ci este consubstanţială naturii organizaţiei militare. Orice societate umană şi-a creat o instituţie adecvată pentru apărarea sa de orice agresiune de tip militar, cu scopul evident de a conserva structurile şi substructurile sale, prin care ea îşi asigură evoluţia ca entitate socială[8].

Concluzii

Formele militare organizate s-au dezvoltat odată cu societatea şi în conformitate cu cerinţele acesteia. De asemenea, instituţia militară este în continuă interacţiune cu societatea civilă în permanenţă realizându-se un schimb de informaţii, obiceiuri, activităţi şi fiecare dintre cele două entităţi împrumutând una de la cealaltă caracteristici pe care apoi le-a aplicat în segmentul propriu. Consider că cel mai relevant subsegment în acest sens îl constituie învăţământul cu nevoia sa de adaptare permanentă.

Instituţia militară a oricărei societăţi este creată în urma acţiunii a două imperative: unul de natură funcţională (a răspunde pericolelor la adresa securităţii naţionale) şi celălalt de natură societală (relaţia cu forţele sociale, cu ideologiile şi cu instituţiile dominante în societate). Interacţiunea acestor imperative constituie miezul problemei relaţiilor civil-militare.

Bibliografie:

[1] Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, **Raporturile armată - societatea civilă**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2001.

[2] IACOB, Dumitru, CISMARU, Diana-Maria, **Organizaţia inteligentă: 10 teme de managementul organizaţiilor**, Bucureşti, Editura comunicare.ro., 2002.

[7] Dumitru Iacob, Diana-Maria Cismaru, **Organizaţia inteligentă: 10 teme de managementul organizaţiilor**, Bucureşti, Editura comunicare.ro., 2002, p.12.

[8] Petre Duţu, op. cit.

[3] DOLGHIN, Nicolae, DUȚU, Petre SARCINSCHI, Alexandra, **Raporturile dintre armata României şi societatea civilă,** Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", Bucureşti.
[4] DUȚU, Petre, **Dinamica misiunilor Armatei României**, Editura Universității Naționale, Bucureşti.
[5] *Dicţionar de terminologie militară*, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.
[6] **Înaltul Decret Regal nr. 2073** semnat de regele Carol I al României la 8 august 1889, la Castelul Peleş, Sinaia.

DIMENSIUNEA ŞI CONFIGURAREA PSIHOLOGICĂ A TEATRULUI DE OPERAŢII PENTRU GESTIONAREA CRIZELOR

Ramona-Cristina CIOBANU[*]

La început de mileniu, uriaşele acumulări cantitative însoţite de o mare diversitate calitativă a mijloacelor destinate războiului, constituie un pericol major, nu numai pentru pacea în diverse zone ale lumii, ci chiar pentru întreaga existenţă a omenirii.

În această direcţie, parcă mai mult ca oricând, apărarea păcii şi securităţii naţiunilor a devenit o prioritate esenţială a tuturor statelor, organizaţiilor şi organismelor internaţionale, organizaţiilor guvernamentale şi neguvernamentale.

Specialiştii militari recunosc că este dificil, dacă nu chiar imposibil, de a identifica natura şi configuraţia tuturor conflictelor militare viitoare, dar sunt de acord cu faptul că există o gamă extrem de largă de exprimare la nivel operaţional, a acestora. Se apreciază că, în viitor, conflictele armate vor avea atât aspecte simetrice, dar şi disimetrice şi asimetrice, operaţiile menţinându-şi aspectul liniar sau neliniar, cu puternice suporturi şi efecte psihologice.

Asistăm în prezent la o uluitoare diversitate de războaie separatiste, violenţe etnice şi religioase, dispute asupra frontierelor, frământări civile şi atacuri teroriste, generând valuri de imigranţi chinuiţi de sărăcie şi alungaţi de violenţa luptelor armate, precum şi hoarde de traficanţi de droguri peste hotarele naţionale. Războaiele şi conflictele actuale generează efecte psihologice greu de imaginat, iar teatrele de operaţii sunt caracterizate prin nesiguranţă, fluiditate şi flexibilitate strategică, psihologie de risc şi un puternic stres operaţional pentru forţele care participă la misiuni. În economia globală tot mai strâns integrată, aceste mici conflicte declanşează efecte secundare în ţările înconjurătoare (şi chiar şi în cele mai îndepărtate). Astfel un scenariu cu multe războaie mici îi determină pe planificatorii militari ai multor armate să privească din nou spre ceea ce ei numesc „operaţiuni speciale" sau „forţe speciale", războinicii de nişă ai zilei de mâine. Or, forţele speciale şi operaţiile speciale implică componente psihologice foarte consistente.

1. Efecte ale efectelor

Conflictele specifice mediului de securitate contemporan sunt generate de o multitudine de provocări, pericole, ameninţări, inclusiv de natură psihologică, de vulnerabilităţi la acestea şi, în consecinţă, de numeroase riscuri asociate, impuse, rezultate şi, evident, asumate. Unele dintre acestea sunt de natură militară şi afectează securitatea naţională a statelor, securitatea şi stabilitatea regională şi globală.

Actualizarea antagonismelor interne şi internaţionale, nesoluţionarea diferendelor şi problemelor litigioase prin metode politice şi, după caz, diplomatice pot duce la acutizarea ameninţărilor şi la transformarea lor în conflicte deschise. Aceste conflicte au efecte economice, sociale şi psihologice remarcabile, creează şi iradiază nesiguranţă, panică, sărăcie, dezordine, dar şi sentimente de nemulţumire, de nedreptate, de răzbunare. Misiunile forţelor care intervin pentru gestionarea acestui tip de conflictualitate cu rădăcini adânci şi evoluţii imprevizibile sunt dificile, de lungă durată şi, de cele mai multe ori, periculoase. Ele se pun în aplicare, în cadrul unor operaţii, prin acţiuni concrete în spaţiul luptei, mai exact, într-un teatru de confruntare, denumit teatru de operaţii.

[*] **Locotenent, doctorand, Universitatea Naţională de Apărare „Carol I"**

Întotdeauna, în planificarea unei operații, se porneşte de la efect, adică de la ceea ce se doreşte a se realiza prin acea operație. Există efecte *antecalculate* – acestea sunt forțele, acestea sunt mijloacele, acestea sunt resursele, acestea sunt manevrele şi acțiunile posibile, iar efectele nu pot fi decât cele care rezultă din aceste premise – şi efecte *prestabilite*, rezultate din ceea ce se doreşte a se obține prin război sau prin respectiva operație (acțiune) militară.

Aşadar, în sens tradițional, operațiile bazate pe efecte nu reprezintă o noutate. Nici faptul că cele mai directe şi mai consistente efecte ale acestor operații de gestionare a crizelor şi conflictelor sunt cele psihologice. Noile tipuri de operații bazate pe efecte vizează însă şi altceva. Tehnologia înaltă, dominanța informațională şi inițiativa strategică permit centrarea operațiilor nu doar pe manevre (care să ducă la crearea unor situații tactice favorabile), ci centrarea lor, de la început, adică încă din etapa planificării, pe efecte complexe, iradiante şi în lanț. Efectele care se au în vedere sunt cele care-l pun pe inamic în situația de a nu putea nici să riposteze, nici să-şi protejeze forțele şi mijloacele, nici să-şi poată regenera în timp util forța. Or, de aici, rezultă un set de efecte ale efectelor care creează o stare de spirit extrem de complexă, toți oamenii dintr-un teatru de operații şi din vecinătatea acestuia fiind afectați, transformați, aduşi, adesea, la limitele extreme ale revoltei, comportamentului, disperării.

Desigur, pentru a diminua cât mai mult astfel de lanțuri de efecte, în general, nedorite, sau măcar pentru a le controla, planificatorii încearcă să țină seama de toate condițiile existente şi să creeze altele noi, favorabile reducerii cascadelor de efecte nedorite. Astfel, condițiile esențiale în planificarea şi efectuarea operațiilor militare, în condițiile amenințărilor disimetrice şi asimetrice, sunt următoarele:

- să aibă o bază legală;
- să se înscrie în prevederile Cartei ONU;
- să fie conforme cu voința comunității internaționale;
- să fie pregătite şi desfăşurate sub mandat ONU;
- să asigure efectele planificate;
- să prevină distrugerile şi efectele colaterale;
- să nu afecteze mediul;
- să se desfăşoare în siguranță;
- să fie un produs al cooperării strânse între organismele internaționale şi cele naționale;
- să nu provoace alte conflicte;
- să asigure reducerea sau controlul efectelor psihologice negative (stres, panică, teamă, nesiguranță, furie, ură, răzbunare etc.).

Conflictul armat, ca formă particulară, violentă a conflictului social, are încă de la concepere/proiectare fixate o serie de scopuri ce urmează să fie atinse pe timpul derulării sale. Aceste scopuri, după natura lor, pot fi politice, militare sau ambele, concomitent. Dar toate, indiferente de ce natură ar fi, au un puternic impact psihologic, întrucât schimbă echilibrul natural al zonei, induc confruntarea armată şi războiul, amplifică riscul, sun toate formele sale, ducându-l către limita extremă. Cu alte cuvinte, creează riscul extrem. Iar riscul extrem generează, la rândul lui, o

psihologie a conflictului, o psihologie de război. Ţelurile mai sus amintite se situează la nivel strategic, operativ şi tactic. Transpunerea în practică a acestor scopuri, dar mai ales atingerea lor, poate însemna succesul în luptă şi victoria asupra adversarului, dar şi producerea unor efecte pe termen lung. Cele două Războaie Mondiale şi Războiul Rece au creat efecte care au marcat şi marchează încă sensibil viaţa oamenilor şi a comunităţilor. Şi chiar dacă războaiele au trecut, iar lumea îşi vede de viaţa ei, răul a fost deja produs, iar efectele lui psihologice se resimt şi azi şi, probabil, se vor resimţi multă vreme. Spre exemplu, holocaustul a creat efecte extrem de complexe în lumea evreiască, dar, la aproape şase decenii şi jumătate de la încheierea celui de Al Doilea Război Mondial, lumea întreagă le suportă, într-o formă sau alta, iar reacţiile sunt extrem de diferite, de la compasiune şi revoltă, la respingere şi indiferenţă.

În conformitate cu criteriul „conţinut", scopurile acţiunilor militare din noile teatre de operaţii pot fi fizice (materiale) şi spirituale (psihologice, psihosociale şi/sau morale).

Prin înfăptuirea scopurilor fizice, se urmăreşte, de regulă, distrugerea sau diminuarea semnificativă a capacităţii de luptă a inamicului. De fapt, pe această cale, se scot din luptă efectivele inamicului, integral sau parţial, i se distrug mijloacele de luptă, depozitele, uzinele de armament, punctele de comandă, centrele de comunicaţii, căile de transport. În final, aceste pagube vor avea ca efecte scăderea drastică a potenţialului de luptă al inamicului şi diminuarea voinţei sale de a continua rezistenţa. Efectul, după cum se vede, nu numai fizic, ci şi psiho-moral.

2. Bătălia pentru simboluri

Materializarea ţelurilor de ordin psihologic, psihosocial şi moral va avea drept consecinţe diminuarea semnificativă a voinţei armatei de a lupta şi a populaţiei de a mai susţine material şi moral conflictul.

Un loc aparte printre obiectivele ce se pot numi *centre de greutate* ocupă şi cele care au valoare de simbol şi o puternică încărcătură afectivă pentru adversar. Lovirea lor este importantă atât pentru cel care atacă, cât şi pentru cel care este atacat şi se apără.

Primul, prin distrugerea sau nimicirea obiectivului simbol, doreşte să destabilizeze inamicul, să-l facă să se simtă neputincios, vulnerabil, semnificativ ameninţat şi să-l determine să renunţe la rezistenţa armată.

Al doilea urmăreşte protejarea unor asemenea obiective care joacă rol de liant şi de element definitoriu al identităţii naţionale, care fac parte din patrimoniu, din sistemele de valori ale comunităţii respective, pe care se întemeiază unitatea, integralitatea şi stabilitatea respectivei comunităţi.

Pe această cale, se speră că se vor menţine, la un nivel cât mai ridicat, consensul naţional, solidaritatea socială, moralul combatanţilor şi al populaţiei civile.

Îndeplinirea scopurilor fixate pentru a fi atinse pe timpul conflictelor armate presupune în mod obligatoriu ca, pe toată durata acestora, în calitate de ţinte prioritare să fie ceea ce în literatura de specialitate poartă numele de „centre de greutate".

Definirea acestora din urmă este făcută de diferiți autori în strânsă dependență de scopurile stabilite pentru întreaga durată a conflictelor armate. În realitate, conflictele armate au o dinamică proprie, care obligă părțile beligerante să adopte o atitudine flexibilă atât în privința țelurilor stabilite inițial, cât şi a metodelor şi mijloacelor întrebuințate pentru obținerea succesului în luptă şi a victoriei finale. De aceea, este posibil ca, pe timpul desfăşurării conflictului, să se asiste la o schimbare a statutului şi a rolului diferitelor centre de greutate stabilite inițial.

Prin urmare, se poate vorbi de o anumită interschimbabilitate a acestor centre de greutate. Cu alte cuvinte, este posibil ca, pe durata evenimentelor, unele ținte să-şi sporească valoarea, devenind deosebit de importante, iar altele să-şi piardă din statutul avut inițial. Această schimbare poate fi determinată de transformările ce apar în teatrul de operații ca urmare a loviriii unora dintre centrele de greutate, având ca efect distrugerea şi/sau nimicirea lor, dar şi a altor cauze. Efectele psihologice sunt aceleași, chiar dacă scala impactului lor poate fi diferită.

În demersul de definire a centrelor de greutate, în cazul conflictelor armate, toți autorii pornesc de la afirmațiile făcute de către Clausewitz despre acest subiect. Inclusiv strategii actuali vorbesc despre actualitatea şi importanța centrelor de greutate pe timpul conflictelor armate.

Desigur, se impune redefinirea conceptului în raport cu evoluția organizării armatelor, cu mutațiile intervenite în strategiile naționale şi ale alianțelor politico-militare privind apărarea şi securitatea individuală şi colectivă, cu schimbările în înzestrarea cu armament din noua generație, cu condițiile de desfăşurare concretă a luptelor şi cu transformările aduse de implicarea în conflict a unor actori non-statali.

Tehnologiile s-au aflat, se află şi se vor afla mereu în miezul cel mai fierbinte al confruntării armate. Într-o anumită măsură, ele sunt cele care revoluționează arta militară. Relația nu este însă univocă, nici biunivocă, ci cu foarte multe determinări. Cele mai multe dintre aceste sunt de natură militară şi, evident, psihologică. Când, în Al Doilea Război Mondial, a fost folosită pentru prima dată o nouă armă – Katiuşa – inclusiv militarii din diviziile sovietice care se aflat în contact cu cele nemțeşti, în zona în care a fost declanşată canonada, s-au speriat. Ca să nu mai vorbim de efectele psihologice produse de aruncarea celor două bombe atomice la Horoshima şi Nagasaki…

Armatele sunt legate strâns de evoluțiile tehnologice. Ele sunt cele dintâi beneficiare ale progresului tehnic şi ştiințific. Conflictele militare contemporane au scos în evidență noi orientări şi concepte privind desfăşurarea acțiunilor militare, caracterizate prin complexitate, mobilitate, dinamism, folosirea unor tehnologii înalte şi a unor forțe aproape în totalitate profesionalizate, acțiuni integrate ale tuturor categoriilor de forțe şi genuri de arme. Spațiul de desfăşurare a luptei armate în dimensiunea sa terestră, aeriană, maritimă şi chiar cosmică (deşi Cosmosul ar trebui să fie, potrivit tratatelor internaționale, nemilitarizat) tinde să devină tot mai integrat, complet cibernetizat, cu tendințe accentuate de a se extinde în mediul electromagnetic, pe baza evoluțiilor spectaculoase în domeniul tehnico-ştiințific, şi în cel psihologic, pe baza lanțurilor de efecte produse sau induse..

3. Tehnologie şi psihologie

Specialiştii militari sunt întru totul de acord cu faptul că succesul acţiunilor militare este determinat de câştigarea supremaţiei în celelalte domenii ale câmpului de luptă modern, care include acţiunile informaţionale, psihologice şi speciale desfăşurate de forţe profesionalizate. În acest fel, acţiunile de luptă, devin precise şi eficiente şi cu pierderi mici, dar cu efecte majore.

Se preconizează astfel o nouă fizionomie a câmpului de luptă modern caracterizat de: înalta tehnologie folosită; amploarea operaţiilor speciale de război psihologic; acţiuni de simulare şi diversiune; acţiuni diversificate ale forţelor speciale.

Există de asemenea posibilitatea ca forţele angajate în luptă să se confrunte şi cu acţiuni ostile ale unor grupări paramilitare sau teroriste executate simultan sau succesiv, dar şi cu posibilitatea intervenţiei unor forţe multinaţionale de impunere (menţinere) a păcii. Confruntarea militară modernă va avea un aspect tot mai integrator, câmpul de luptă al viitorului fiind caracterizat de noi dimensiuni şi trăsături ce se regăsesc în fronturi discontinui, în focare de intervenţii diferite, cu extindere pe verticală, în rapiditatea realizată în pregătirea şi executarea manevrelor, în lovirea concomitentă a trupelor şi obiectivelor, atât la contact, cât şi în adâncime. Efectele psihologice ale unor asemenea acţiuni integrate sunt şi ele integrate, comasate într-un soi de efect psihologic de efecte, specific noului război sau noilor confruntări din teatrele de operaţii ale vremii.

Evoluţiile spectaculoase în domeniul ştiinţelor şi tehnologiilor au un efect deosebit asupra domeniului militar, mai ales în actualul context geopolitic şi geostrategic deosebit de fluid, impunând reorientări, regândiri şi reorganizări în sistemul acţiunilor militare moderne.

Conţinutul luptei moderne va avea o nouă fizionomie, determinată în special de produsele militare ale epocii industriale. O economie revoluţionară nouă se naşte, bazată, mai degrabă, pe cunoaştere decât pe materiile prime convenţionale şi pe munca fizică. Această remarcabilă schimbare în economía lumii aduce cu sine o evoluţie paralelă în natura beligeranţei.

Pentru militarul viitorului apropiat, sunt în curs de apariţie costume speciale cameleonice, ce-şi pot schimba culoarea si asigura camuflajul pe timpul deplasărilor dintr-o zonă în alta. Se desfăşoară cercetări avansate primind crearea unui costum tip robot cu posibilităţi de mişcare şi care asigură o forţă multiplicată luptătorului, pentru transportul de greutăţi mari şi intervenţie pentru deschiderea căilor de acces în diferite situaţii. Se lucrează intens la crearea de aparatură ce va facilita traducerea automată în limba folosită în zona de acţiune. Toate acestea asigură o „stabilitate" psihologică pentru forţele înalt-tehnologizate care intervin în teatru şi permit controlul cvasitotal al zonei, adică al confruntării. În acest caz, având în vedere discrepanţele uriaşe de tehnologii, de mentalităţi şi de posibilităţi, teatrul de operaţii devine disimetric, adică disproporţionat, una dintre părţi – de regulă, cea care gestionează criza – având puteri aproape discreţionare. Cel puţin, acesta pare a fi obiectivul sofisticării mijloacelor de luptă şi a sistemelor de control al efectelor.

Forţele armate moderne vor deplasa şi desfăşura în timp scurt efective importante pe teatre de acţiuni militare la distanţe apreciabile faţă de teritoriul lor naţional sau faţă de zonele de dislocare curentă (valabil în special pentru S.U.A.). Grupările constituite vor avea un pregnant caracter intercategorii de forţe, asigurând o calitate superioară a pregătirii pentru luptă a efectivelor atât la nivel individual, cât şi colectiv al unităţilor şi marilor unităţi. Armatele moderne în măsură să angajeze un astfel de conflict major vor beneficia de unele atribute ce le vor crea o superioritate globală asupra adversarilor lor: capacitatea de a proiecta puterea militară globală (deplasarea şi desfăşurarea strategică oriunde pe glob); superioritate în domeniul culegerii, prelucrării şi exploatării informaţiilor; capacitatea de a elabora şi aplica o doctrină adecvată la nivel strategic, atât intercategorii de forţe, cât şi interarme în cadrul categoriilor de forţe ale armatei; capacitatea de a câştiga iniţiativa şi a obţine succesul în operaţii integrate, utilizând concepte operaţionale moderne; forţe robuste dotate cu sisteme de armament modern, cu mare putere de foc, asigurându-le un avantaj major asupra adversarilor, inclusiv controlul psihologic al acestora

Cooperarea în acţiuni militare a forţelor armate aparţinând diferitelor state va deveni o regulă a managementului crizelor şi conflictelor armate. Această cooperare se va desfăşura atât în cadrul unor alianţe tradiţionale, ca de exemplu NATO, cât şi în afara acestora, în cadrul unor coaliţii ad-hoc, ca de exemplu cea constituită pe timpul războiului din Golf din 1990-1991. Categoriile de forţe ale armatei vor îndeplini misiuni specifice în cadrul unor acţiuni strategice integrate. Acţiunile strategice integrate au un impact iradiant asupra forţelor adverse, dar, atunci când este vorba de combaterea terorismului, a insurgenţilor, de soluţionarea unor conflicte dintre tabere rebele, efectul psihologic nu este acelaşi cu cel al unei confruntări disproporţionate dintre două tabere beligerante disproporţionate. Gherila, terorismul insurgenţa, revolta introduc, în conflict, dimensiunea asimetrică[1].

Obţinerea succesului în luptă necesită „orchestrarea" unor misiuni diferite, coordonate astfel încât să aibă un puternic efect cumulat în măsură să conducă la înfrângerea adversarului sau la punerea lui în dificultate.

Forţele aeriene îndeplinesc misiuni care să asigure câştigarea controlului spaţiului aerian, sprijinul aerian pentru trupele de uscat şi marina militară, distrugerea infrastructurii şi interzicerea fluxului logistic al adversarului, interzicerea eforturilor acestuia de a utiliza rezervele la toate eşaloanele. Efectele psihologice generate de forţele aeriene sunt remarcabile. La loviturile din aer, toate categoriile de obiective sunt încă foarte vulnerabile, în pofida progresului imens al mijloacelor sol-aer, iar

[1] *Confruntare simetrică* – confruntarea în care forţele care se opun sunt aproximativ aceleaşi ca organizare, înzestrare, doctrină etc. şi, în general, păstrează un contact strâns; *confruntare disimetrică* (disproporţionată) – confruntare în care forţele care se opun sunt disproporţionate ca organizare, înzestrare, capacitate de luptă, doctrină etc., nu se află în contact (deci nu comunica între ele), iar acţiunea celui mai puternic nu poate fi contracarată de cel slab, aceasta neavând, practic, nicio posibilitate de a reacţiona; *confruntare asimetrică* – confruntare disproporţionată, în care cel slab găseşte modalităţi de a-l lovi asimetric pe cel puternic, cu mijloacele pe care le are, sau de a reacţiona la loviturile acestuia, iar cel puternic caută modalităţi pentru a le contracara, folosind mijloacele pe care le are.

efectele psihologice din teatrele de operații produse de intervenția forțelor aeriene sunt semnificative.

Forțele terestre blochează ofensiva forțelor adverse, le distrug prin efectele focului direct şi indirect şi execută contralovituri, astfel încât să cucerească obiectivele importante şi dominante deținute de adversar. Aceasta este misiunea lor generală, dar, în teatrele de operații moderne, îndeosebi în cele deschise pentru gestionarea crizelor şi conflictelor, forțele terestre îndeplinesc numeroase alte misiuni în sprijinul țării-gazdă, cum ar fi cele de patrulare, paza şi securitatea obiectivelor, escortă, cercetare, interpunere, asistență umanitară, sprijin pentru autoritățile locale, controlul conflictului, asigurarea stabilității, a refacerii şi reconstrucției etc. În asemenea situații, efectele psihologice pot fi altele, în situația în care forțele de stabilitate asigură efectiv stabilizarea situații şi stabilitatea zonei şi oprirea războiului sau conflictului armat.

Marina Militară asigură controlul porturilor-cheie şi al direcțiilor de operații navale, lansează operații de desant asigurând flancurile grupărilor terestre de atac şi participă la apărarea antiaeriană a trupelor din zone de operații. În operațiile de stabilizare şi stabilitate, misiunile forțelor navale se extind, se particularizează şi, în general, vizează controlul rutelor navale, combaterea terorismului, asigurarea stabilității în zonele litorale, proiecția forței, siguranța lor strategică, sprijinul forțelor navale ale țării-gazdă etc. Evident, în astfel de condiții, se speră într-un efect psihologic pozitiv.

Această combinație de misiuni, conduse sincronizat şi într-un ritm înalt al ducerii acțiunilor de luptă, constituie baza obținerii succesului în operații care uneori se dovedesc adevărate „operații chirurgicale", executate contra cronometru. Efectele lor psihologice, atunci când sunt disproporționate, precum cele duse împotriva armatei conduse de Saddam Hussein, în 1991 şi în 2003, sunt năucitoare. Dar, după aceste operații disproporționate armată înalt tehnologizată contra armată detehnologizată, adusă în intervalul de timp dintre 1991 şi 2003, în sapă de lemn, specifice războiului, au urmat operațiile de stabilitate. Lucrurile s-au schimbat, trecându-se de la disproporționalitate la asimetrie, iar rezultatele se cunosc. Efectele psihologice, deopotrivă, asupra forței multinaționale, îndeosebi americane, şi asupra populației au devenit predominant negative.

Pentru a putea face față cerințelor expuse anterior, forțele militare participante la operații specifice unui conflict militar major trebuie să dea dovadă de robustețe. Cu cât obiectivele strategice şi operative impuse forțelor armate sunt mai ambițioase şi mai complexe, cu atât mai mare trebuie să fie capacitatea combativă a forțelor destinate acțiunilor militare. Robustețea forțelor militare se materializează în patru domenii: cantitate; pregătirea pentru luptă şi operativitate; modernizare; sprijin.

Proporția exactă a forțelor şi mijloacelor utilizate din fiecare categorie de forțe a armatei va varia foarte mult de la o operație la alta, iar efectele vor fi totdeauna extrem de diferite, unele concentrate, sinergice şi multiplicatoare de forță, altele dispersate, amplificate în lanțuri predominant negative, cu efecte demultiplicatoare şi descurajante.

Forțele armate modeme de astăzi sunt construite pe baza principiului diversității. Ele posedă suficientă forță combativă pentru a îndeplini aproape orice

misiune ori combinație de misiuni. Acestea pot desfăşura diferite tipuri de campanii, o condiție indispensabil de îndeplinit pentru națiunile aspirând a fi competitori regionali sau globali.

Capacitatea combativă este rezultatul acțiunii convergente a mai multor factori:

- personal militar de înaltă calitate, de regulă profesionalizat;
- un grad ridicat de asigurare cu personal militar din serviciul activ;
- un proces extensiv şi intensiv de pregătire pentru luptă a trupelor;
- sisteme de armament în stare operativă;
- proceduri operaționale eficiente;
- capacitatea de a acționa într-un ritm rapid.

Consecințele acestor factori sunt foarte importante privind eficacitatea şi eficiența în acțiune. De exemplu, piloții forțelor aeriene şi cei ai marinei statelor membre NATO zboară în misiuni de antrenament în medie 150 de ore pe an, iar cei din S.U.A. chiar 220 ore pe an, în timp ce piloții forțelor armate ale Rusiei zboară 50 de ore pe an. Referitor la trupele de uscat, o divizie mecanizată din armata S.U.A. poate consuma zilnic peste 1000 de tone de muniție de toate tipurile şi calibrele (o performanță atât din punctul de vedere al puterii de foc, cât şi din acela al logisticii), în timp ce o divizie similară din armata rusă doar jumătate din această cantitate. Această realitate creează deja o stare de dezechilibru cu efecte psihologice diferite. Fiecare dintre militarii celor două mari armate cunosc disproporțiile, iar efectele psihologice sunt pe măsură, chiar dacă motivația nu ține doar de cantitate. Dar nu poți realiza acelaşi nivel de performanță alocând 50 de ore de zbor pe an cu cel care locă 220 de ore de zbor pe an. Psihologia efortului ține seama şi de cantitate, deoarece, în acest caz contează forte mult numărul de avioane scoase la zbor, calitatea acestor avioane, numărul de ore de zbor alocate şi, evident, experiența de război. Chiar dacă armata hitleristă s-a pregătit doar în cazărmi sau în imediata lor apropiere, iar comportamentul ei în război a fost unul performant, aceasta a depins nu numai de locul în care s-a desfăşurat pregătirea şi de experiența de război, ci şi de resursele alocate, de spiritul creat şi de motivația indusă. Evident, o astfel de motivația nu a putut fi menținută la acelaşi nivel pe tot parcursul războiului, armata germană fiind, în cele din urmă, înfrântă, dar forța ei inițială de impact a fost remarcabilă.

Procesul de modernizare a forțelor armate necesită utilizarea unor sisteme de armament şi muniție de înaltă tehnicitate, care să le egaleze sau să le depăşească pe ale competitorilor în următoarele domenii cheie:

- tancurile necesită un nivel înalt de putere de foc, mobilitate, fiabilitate şi survabilitate;
- avioanele de luptă au nevoie de o rază de acțiune crescută, protecție omnidirecțională, sarcină utilă mare, şi manevrabilitate ridicată;
- navele de luptă vor trebui să fie în măsură să supraviețuiască într-un mediu ostil, să facă față independent unei game largi de amenințări şi să-şi utilizeze puterea de lovire cu eficacitate ridicată la distanțe mari.

Aceste obiective nu sunt doar tehnice, tehnologice şi strategice. Ele sunt, deopotrivă, şi psihologice, întrucât, se ştie, o armă bună creează un soldat bun,motivat, sigur pe sine şi cu spirit de învingător. O armă neperformantă solicită

enorm psihicul întrucât are un efect descurajant care se cere decompensat prin alte mijloace. Fanatismul extremiştilor islamici constituie un astfel de exemplu.

Susţinerea logistică este privită în armatele modeme ca determinantă în stabilirea capacităţii combative a structurilor militare la nivel strategic şi în asigurarea unui nivel psihologic acceptabil în motivarea efortului militar.

Capacitatea logistică a forţelor armate poate fi factorul hotărâtor în obţinerea succesului chiar şi în războaiele scurte – eventual pe durata a câteva săptămâni –, cum se apreciază că ar putea fi războaiele majore la nivelul unui teatru de acţiuni militare. Capacitatea logistică creează efectul de siguranţă strategică şi pe cel de încredere în sistemul de asigurare a resurselor. Pentru că probleme principală a războiului şi conflictului armat, ba chiar şi a misiunilor de gestionare a crizelor şi conflictelor armate, rămâne cea a asigurării resurselor. Dacă militarii dispun de armament modern, mijloace de transport rapide şi eficiente, muniţii, hrană suficientă şi echipamente performante, iar motivaţia acţiunii lor este pe măsură, rezistenţa la factori perturbatori este şi va fi totdeauna remarcabilă.

De exemplu, acele forţe aeriene care pot asigura o rată de întrebuinţare în luptă a aeronavelor proprii de două ieşiri pe zi pentru o perioadă îndelungată de timp vor avea un avantaj evident faţă de forţele aeriene ale adversarului, care nu ar putea asigura decât o rată de întrebuinţare de o singură ieşire pe zi. În mod similar, eficacitatea forţelor armate este puternic influenţată de capacitatea menţinerii fluxurilor de aprovizionare cu carburanţi-lubrifianţi, muniţie, evacuarea, repararea şi înlocuirea blindatelor, vehiculelor şi tractoarelor din dotare, menţinerea viabilităţii comunicaţiilor şi înlocuirea pierderilor în efective produse trupelor.

Forţele armate cu o capacitate de susţinere efectivă în aceste domenii se vor găsi într-o situaţie avantajoasă în comparaţie cu cele cu o capacitate mai redusă. Ele vor beneficia de o construcţie psihologică robustă, de un sistem motivaţional integrat şi bine structurat şi de un plus de energie spirituală, faţă de forţele care nu dispun de astfel de mijloace

4. Către un sistem de sisteme cu efect psihologic sinergic

Statele NATO, în general, dar şi alte state din comunitatea internaţională apreciază că trebuie depuse toate eforturile pentru a preveni sau stopa conflictele locale şi crizele înainte ca ele să necesite o soluţie militară. Dacă totuşi eforturile în această direcţie nu sunt încununate de succes, o soluţie militară rapidă poate fi cea mai bună cale de a opri, rezolva ori reduce consecinţele negative ale unui conflict, care altfel poate să se amplifice, devenind mult mai costisitor, cauzând pierderi umane mult mai mari şi necesitând în final un efort mult mai mare din partea comunităţii internaţionale spre a-l putea stopa (cazul conflictului din Bosnia şi Herţegovina, din Irak, din Afganistan etc.).

Capacitatea de proiectare a forţei militare este determinată de existenţa unor tipuri de structuri militare cu grad de pregătire pentru luptă ridicat şi foarte ridicat, în general de tip profesionist, care să necesite un timp foarte scurt de pregătire în vederea îndeplinirii unor misiuni neprevăzute. În afară de existenţa unor asemenea structuri distincte specializate, mai este necesară deţinerea unei capacităţi logistice adecvate pentru transportul pe calea aerului şi eventual şi cu mijloace navale atât al

efectivelor destinate a fi proiectate, cât şi pentru sprijinul logistic şi, eventual, pentru trimiterea de întăriri. Se apreciază că armatele modeme trebuie să fie în măsură să conducă operaţii în cadrul conflictelor de intensitate redusă, în orice fel de mediu strategic, inclusiv în acela în care adversarii folosesc mijloace asimetrice, ca de exemplu mijloace artizanale sau chiar componente ale unor arme de distrugere în masă. De asemenea, forţele participante la acest tip de operaţii pe alte teatre de acţiuni militare trebuie să fie în măsură să fie retrase, reconstituite sau regenerate şi apoi deplasate şi desfăşurate pentru a participa la un conflict major la nivelul unui teatru de acţiuni militare.

Participarea forţelor armate la acţiuni şi operaţii specifice conflictelor de intensitate redusă se face pe baza planurilor întocmite din timp de pace pentru rezolvarea unor situaţii neprevăzute. Deoarece operaţiile în cadrul conflictelor de intensitate redusă nu necesită întotdeauna o participare cu forţe militare foarte numeroase şi nu servesc întotdeauna la atingerea sau prezervarea unor interese vitale ale statelor care le iniţiază, ele necesită un efort susţinut din partea guvernelor respectivelor state pentru a mobiliza sprijinul opiniei publice şi al forţelor politice. Uneori, chiar preocuparea pentru modul în care opinia publică şi mass-media vor recepta eventualele pierderi umane poate crea adevărate psihoze ce depăşesc cu mult preocuparea normală a comandanţilor de la toate eşaloanele pentru protecţia adecvată a forţelor din subordine.

Un rol important în cadrul operaţiilor altele decât războiul (angajarea în acţiuni militare în timp de pace) îl ocupă acţiunile şi operaţiile militare în sprijinul autorităţilor civile. Armatele moderne şi-au dezvoltat o doctrină specifică acestui tip de misiuni. Sunt identificate patru categorii de acţiuni şi operaţii militare: asistenta în caz de dezastre; asistenta pentru protecţia mediului înconjurător, intervenţia pentru apărarea ordinii constituţionale; asistenta în cadrul comunităţilor locale.

Realizarea unor structuri militare internaţionale sau zonale integrate este, poate, marea descoperire militară a secolului XX. Deocamdată, nu există armate internaţionale, ci doar structuri militare multinaţionale (care se mai numesc şi internaţionale) compuse din forţe destinate de statele care participă la astfel de misiuni. Aceste forţe rămân sub autoritatea statelor respective, iar comandantul forţei exercită doar conducerea operaţională, potrivit mandatului acordat şi acceptat.

Structurile internaţionale vor fi instrumente ale organelor internaţionale sau ale unor grupări puternice de state, realizate prin alăturarea unor forţe armate din cadrul forţelor militare ale statelor respective sau (unele dintre ele) formate direct la nivel internaţional, destinate pentru a rezolva, pe cale militară, adică prin forţă, probleme şi crize complexe care nu pot fi soluţionate pe alte căi şi nici prin concursul unor forţe militare internaţionale.

Deocamdată, organismele internaţionale nu dispun de mijloace pentru a-şi întreţine armate, iar naţiunile nu sunt încă dispuse la acest efort, deşi unele participă destul de substanţial la efortul militar internaţional de menţinere a păcii şi de gestionare a crizelor şi conflictelor.

Din evaluarea unor tendinţe, s-ar putea desprinde concluzia că astfel de structuri militare sunt previzibile şi ar putea fi alcătuite cel puţin în trei moduri:

- prin încadrare cu militari care au o instrucție de bază, națională, după o minimă pregătire internațională, în forțe armate internaționale;
- prin încadrare directă în astfel de forțe, pentru o anumită perioadă, a unui contingent de militari sau de tineri care vor fi pregătiți în cadrul unor astfel de structuri;
- prin participarea tuturor țărilor, potrivit unui grafic, cu subunități, unități, mari unități şi resurse, la astfel de structuri.

Fiecare armată națională ar putea avea în structura sa şi ceea ce s-ar numi componenta internațională. Aici nu este vorba de o „legiune străină" de tipul celei franceze, ci de o structură integrată Forței Militare Internaționale sau Forței Militare Mondiale. Efectul psihologic alunei astfel de forțe va fi, în opinia noastră, unul de tip sinergic.

S-ar putea, de asemenea, ca fiecare dintre aceste organisme internaționale să-şi creeze propriile sale structuri armate. Există şi o astfel de variantă, deşi în condițiile crizei economice, ale decalajelor existente, ale marilor probleme economice şi financiare cu care se confruntă majoritatea țărilor de pe mapamond, e greu de presupus că se vor găsi, cel puțin pe termen scurt, resursele necesare.

Primii paşi au fost deja făcuți. Nu numai pe continentul european, ci şi pe alte continente, se caută soluții şi structuri noi care să asigure autoreglarea sistemelor mondiale şi să permită colaborarea pentru prevenirea, lichidarea şi interdicția războiului.

Concomitent cu paşii făcuți, se nasc o serie de întrebări care trebuie să primească răspunsuri: Vor dispărea armatele naționale sau ele vor constitui suportul recrutării şi alcătuirii forțelor internaționale, în funcție de evoluția situației strategice? Toate acestea ar fi simple presupuneri, fără valoare ştiințifică şi practică, dacă n-ar exista deja suficiente elemente care să le confirme şi să ateste faptul că ele se supun unor legi şi principii, cum ar fi: principiul autoreglării sistemelor cibernetice; principiul compatibilității structurilor şi funcțiunilor precum şi alte principii ale constituirii şi funcționării sistemelor mari, deoarece societatea omenească va deveni din ce în ce mai mult un sistem complex informațional, cultural, economic şi militar, un sistem de sisteme sau un metasistem.

Justificarea este oferită de realitate, cel puțin prin următoarele argumente: existența forțelor modulare; teama, neîncrederea, nesiguranța vor împinge lumea spre realizarea unei forțe care să asigure respectarea dreptului internațional; mondializarea economiei, a finanțelor, a tehnologiilor, reclamă punerea sub control internațional şi a factorului militar; societatea informatizată cere cu necesitate realizarea unor sisteme integrate deschise, care să reunească, sub aceleaşi principii, factorul economic, cel politic, cel financiar şi cel militar.

În principiu, şi raporturile militare urmează linia generală a relațiilor politice şi economice dintre state. Dacă există o integrare economică şi una politică, aproape în mod sigur există şi una de tip militar. Dar aceasta nu este absolută, nu este definitivă, ci, ca orice acțiune de acest gen, este dependentă de foarte mulți factori. Oricum, acțiunea de integrare economică, financiară, politică, ca şi cea de realizare a unor structuri militare integrate, aparține ultimelor decenii ale secolului XX şi se pare că a deschis o nouă eră în arta militară a secolului al XXI-lea.

Noțiunea de „zonă de luptă armată" a apărat în prima jumătate a secolului al XX-lea, când activitatea omului s-a extins nu numai pe uscat şi în oceanul planetar, dar şi în atmosferă, iar controversele dintre cele mai dezvoltate state au atins un nivel care a dus la două războaie mondiale. Pe parcursul lor, lupta armată a cuprins continentul eurasiatic, pe cel african şi pe cel australian, oceanul planetar şi spațiul aerian.

Războaiele desfăşurate arată ce influență deosebită exercită asupra modificării caracterului luptei armate cucerirea unei noi zone de ducere a acesteia şi cât de puternic este efectul psihologic generat de o astfel de realitate.

Experiența războaielor arată că o nouă sferă de activitate a omului se transformă într-o zonă de luptă armată, în cazul în care există minimum trei premise de bază: prima – starea științei şi a tehnicii, a economiei şi a condițiilor sociale asigură crearea şi pregătirea forțelor şi mijloacelor necesare pentru cucerirea unei noi zone; a doua – noua zonă asigură îndeplinirea eficientă a misiunilor existente şi a celor calitativ noi ale luptei armate; a treia – existența unor efective suficiente de forțe şi mijloace corespunzătoare pentru îndeplinirea misiunilor strategice independente.

Tuturor acestor cerințe le corespunde deocamdată doar zona terestră, ca atare, în prezent, zona de luptă armată o constituie uscatul, pe care sunt dispuse şi acționează nu numai trupe de uscat şi o important parte a forțelor aeriene, ci şi o parte a forțelor maritime militare capabile să desfăşoare operații independente. La urma urmei, cel puțin deocamdată, populația trăieşte în zona terestră.

Înmulțirea, diversificarea pericolelor, amenințărilor şi riscurilor la adresa stabilității şi păcii, difuzia acestora în profunzimea comunităților sociale şi diseminarea lor pe spații largi supun decizia politică de recurgere la violența armată unor teste dure, provocate îndeosebi de diferențele de cultură politică în asumarea responsabilităților şi consecințelor. Regulile de angajare, cursurile şi intensitatea acțiunii, până şi unele momente „strict tehnice" (planificarea, selectarea țintelor, alegerea momentelor, întrebuințarea forțelor) vor avea o puternică încărcătură politică, chiar dacă raționamente de operaționalizare şi eficiență ar impune ca aceasta să fie ignorată.

Nevoia de stabilizare „post-conflict" va impune anumite note temporizatoare pentru acțiunile militare. Dar, în mod deosebit, determinările politice sunt vizibile în etapa de stabilizare când fiecare moment al acțiunii, fiecare nouă misiune, orice succes sau eşec vor fi analizate şi apreciate politic, iar considerentele de natură militară vor fi luate în considerare doar dacă vin rapid în întâmpinarea scopurilor politice. Ca urmare, planificatorii acțiunilor militare sunt nevoiți să ia în calcul elemente care până nu demult aveau relevanță mică ori erau ignorate din motive de eficiență, cum ar fi: eliminarea pierderilor exagerate ori aparent inutile provocate în rândurile adversarului, chiar cu riscul neatingerii rapide a scopului; protecția trupelor proprii; protejarea unor obiective (economice, sociale, culturale etc.) ale adversarului; schimbarea rapidă a cursurilor acțiunii, în funcție de reacțiile opiniei publice interne şi externe; evidențierea, monitorizarea şi planificarea de acțiuni în locurile şi momentele în care adversarul ar putea acționa prin provocări ce ar afecta imaginea trupelor proprii.

Concluzii

Efectul psihologic este legat îndeosebi de deplasarea acţiunii sau acţiunilor către riscul extrem. Complicarea, nuanţarea, diminuarea sau chiar multiplicarea şi diseminarea acestui tip de risc pot duce, deopotrivă, la amplificarea efectului psihologic sau la diminuarea lui semnificativă. Acţiunea militară devine un domeniu organizat şi planificat, precum o afacere economică, o investiţie în adevăratul sens al cuvântului, în care, cu cheltuieli şi resurse minime să se obţină câştiguri maxime, un consorţiu care să aducă profituri timp îndelungat. Ca urmare, comandanţii şi statele lor majore vor fi obligaţi să aibă în vedere şi asemenea considerente precum:

- identificarea şi analizarea „centrelor de greutate" ale adversarului, nu doar din motive ce ţin de arta militară, ci şi pentru a-şi modela comportamentul şi intensitatea violenţei armate în funcţie de realităţile economice stricte ale acestora;
- identificarea şi intervenţia în circuitele financiare a adversarului;
- planificarea întrebuinţării în acţiune a armamentului şi tehnicii de luptă din înzestrare şi din depozite în funcţie de exigenţele operaţionale, performanţe, dar şi de vechime, termene de garanţie şi expirare, gradul de încărcare a depozitelor, eliberarea spaţiilor şi capacităţilor logistice, bugetele viitoare;
- estimarea dezvoltărilor economice post-conflict.

Acţiunile militare în care violenţa armată este exagerată pot duce la pierderea sprijinului public mondial (naţional), chiar dacă raţiunile politico-militare o justifică. De asemenea, pierderile în rândurile trupelor proprii, situaţiile umilitoare temporare pot ridica întrebări asupra legitimităţii acţiunii şi războiului în ansamblul său, dar şi întărirea spiritului combativ ori fanatismul adversarului.

Iată de ce, nu întotdeauna cursurile acţiunilor care duc la atingerea rapidă a scopului acţiunii militare pot fi adoptate fără riscuri. Imaginea obligă acţiunile militare la o reconsiderare a criteriilor de eficienţă. Desigur, acţiunea militară nu se poate sustrage celorlalte determinări (sociopsihice, demografice, geografice), dar nu putem ignora o realitate sociodemografică a zilelor noastre ce îşi va pune tot mai mult amprenta asupra acţiunii militare: aproximativ jumătate din populaţia lumii trăieşte în oraşe, iar în viitor populaţia citadină va fi şi mai numeroasă. Progresiv, ponderea acţiunilor militare pentru controlul oraşelor şi a căilor de comunicaţie dintre ele se va accentua.

Aglomerările urbane avantajează structurile mai puţin manevriere şi uşor înarmate cum sunt cele teroriste, paramilitare, de guerilă, insurgente. Efectele de imagine şi de război informaţional ale unor acţiuni întreprinse de acestea în mediul urban le vor fi disproporţionat de favorabile.

Bibliografie:

[1]. **Strategia de Securitate Naţională a României**, Preşedintele, Bucureşti, 2007.

[2]. LOPEZ-VASQUEZ, Esperanza, *Perception du risque, stress et stratégies d'ajustement des sujets en situation de risque de catastrophe naturelle ou industrielle – Approche d'une psychologie sociale du risque,* Editeur ANRT, 2006.

[3]. **Criza, conflictul, războiul,** vol. I-IV, Editura Universităţii Naţionale de Apărare "Carol I", Bucureşti, 2007.

[4]. FRUNZETI, Teodor, MUREŞAN, Mircea, VĂDUVA, Gheorghe, **Război şi haos,** Editura CTEA, Bucureşti, 2009.
[5]. . VASILESCU, P., **Psihologia riscului,** Ed. Militară, Bucureşti, 1986.
[6]. VAILLANT, G., **Adaptation to Life, Little,** Brown, Boston, 1977.
[7]. ZLATE, M., **Tratat de psihologie organizațional-managerială,** Ed. Polirom, Iaşi, 2004.

LEGAL ISSUES ON STANDBY ARRANGEMENTS AND RAPID DEPLOYMENT MECHANISMS

Costel DEDIU*

Una din condiţiile de bază ale succesului unei operaţii de menţinere a păcii este reducerea intervalului de timp între momentul luării deciziei de către Consiliul de Securitate şi sosirea de trupe şi echipamente în zona de misiune. Scopul Sistemului de Aranjamente al Forţelor ONU în Aşteptare (UNSAS), este de a avea o înţelegere exactă a forţelor şi altor capabilităţi pe care un stat membru le are la dispoziţie, într-o anumită stare de pregătire, pentru deplasarea din ţara de origine, în condiţiile în care decide să participe la o operaţie de menţinere a păcii. O astfel de înţelegere facilitează eforturile ONU de a identifica trupe, echipamente şi desfăşurarea rapidă a forţei. Deoarece contribuţiile la UNSAS sunt voluntare, aranjamentele nu constituie o obligaţie automată din partea statului membru participant şi nu se poate presupune că toate resursele vor fi puse la dispoziţie.

The UN's failure to deal with humanitarian disasters such as the Rwandan genocide in 1994 has called renewed attention to the question of how the UN could deploy peacekeepers more rapidly and effectively. Personnel and equipment standby arrangements and rapid deployment mechanisms are two important systems aimed at making UN peacekeeping more responsive. Several member states and non-governmental organizations have undertaken studies and initiatives to push forward reform efforts. Increasingly, advocates of humanitarian intervention are discussing not only the need for political will to take such action, but the need to have a way to act. Without effective mechanisms, any number of resolutions will be rendered meaningless. And the absence of practical means also makes it harder to marshal the political will. At the national level, some countries had adopted domestic laws and regulations that guide the use of the armed forces as well as their operations. Others, however, had developed internal standard operating procedures that facilitated the use of the military. There was no one-size-fits-all legal model and framework given that countries had different political systems and cultures as well as national policies that govern the offer of assistance. Nonetheless, we needed to address how we could reconcile the different frameworks and legal regimes that we operated under. We also needed to ensure that frameworks and laws adopted are practical and implementable for the operational agencies. This would allow us to ensure a coherent, coordinated and timely response.

Background

Although the UN has no standing army for deployment, and very limited resources at its disposal to run peacekeeping operations, it is constantly working, in conjunction with member states, to improve its capacity for maintaining international peace and security. Endeavors have included general organizational improvements

* **Colonel, Direcţia Relaţia cu Parlamentul şi Asistenţă Juridică**

within the UN Headquarters, the ongoing improvement of the standby arrangements system, the creation of a rapidly deployable mission headquarters, and the delegation of certain responsibilities for peacekeeping to regional arrangements. The success of all these developments, in terms of meeting the complex challenges of contemporary peacekeeping, depends, of course, on the enthusiastic participation of UN member states.

Since the release in 1992 of former Secretary-General Boutros-Ghali's An Agenda for Peace, there has been a wide-ranging discussion of the UN's options for responding to violent conflict. Among the various catalysts for the debate were the Secretary-General's calls for peace enforcement units Article 43-type arrangements. Article 43 (1) of the United Nations Charter provide that " *All members of the United Nations, in order to contribute to the maintenance of international peace and security, undertake to make available to the Security Council, on its call and in accordance with a special agreement or agreements, armed forces, assistance, and facilities*". As these ideas began to attract a constituency, they also generated apprehension and a search for less ambitious options in many national capitals.

Opinion on the subject of any UN capability is always mixed. The debate here tended to follow two perspectives: the "practitioners" who favored strengthening current arrangements, and the "visionaries" who desired a dedicated UN standing force or standing emergency capability. With notable exceptions, the official preference focused on pragmatic, incremental reform within the structure of the UN Secretariat and available resources. The latter was also assumed to entail fewer risks, fewer obligations and more control.

In December 1996, the former UN Secretary-General Elect, Kofi Annan, reflected these concerns stating that: "*I don't think we can have a standing United Nations army. The membership is not ready for that. There are financial questions and great legal issues as to which laws would apply and where it would be stationed. But short of having a standing United Nations army, we have taken initiatives that will perhaps help us achieve what we were hoping to get out of a standing army. The real problem has been rapidity of deployment. We are now encouraging governments to set up rapidly deployable brigades and battalions that could be moved into theatres very quickly, should the governments decide to participate in peacekeeping operations*."[1]

In the early years of the decade, there were promising indications of support for some form of UN rapid reaction force. The need for a new instrument was widely recognized in the aftermath of Bosnia, Somalia and the failure to avert the Rwandan genocide. Regrettably, few governments were willing to back their rhetoric with meaningful reform. Prior commitments tended to be followed by carefully nuanced retractions. There were exceptions, notably among middle-power, regular UN troop contributors. Yet, even supportive governments were worried about moving ahead of public opinion, fellow member states, the international defense community and their own capacity to secure more ambitious reforms.

[1] *United Nations Press Release, GA/9212, December 18, 1996.*

Standby arrangements system

An important lesson learned from past peacekeeping operations, is the critical need for the UN to have a capability to rapidly deploy peacekeeping forces. Important opportunities to stabilize the situation have been lost in the past, because of the time lapse between the decision of the Security Council to mandate an operation and the actual deployment of troops to the area. The UN has no standing army for deployment, and has very limited assets to run peacekeeping operations. Member states are therefore the main providers of the resources required for any peacekeeping operation. The purpose of the Standby Arrangements System between member states and the UN, is to have a precise understanding of the forces and other capabilities a member state will have available, at a given state of readiness, for movement from the home country, should it agree to contribute to a peacekeeping operation. Such an understanding facilitates the UN's efforts to identify troops and equipment, and so contributes to the rapid deployment of the force. Similarly, it places the participating government in a better position to plan and budget for a possible contribution to a peacekeeping operation, to train and prepare its personnel and, if necessary, to arrange for the acquisition of the necessary equipment required to perform peacekeeping duties.

Resources offered by member states could include military units (infantry, engineer, logistics, communication, etc.), individual civilian and military personnel (such as military and police observers), specialized services, equipment and other capabilities. The key element in the standby arrangements is the exchange of detailed information to facilitate planning and preparation for both the UN and the participating states. To assist member states and Secretariat planners, standard standby components have been devised and are listed in Tables of Organization and Equipment that have been made available to member states. These tables provide guidelines on tasks, organizational structure, size, and equipment (including the number of vehicles) of various kinds of units typically deployed in contemporary peacekeeping operations.

The Standby Arrangements are based on the established principle that contributions to peacekeeping are voluntary and do not constitute an automatic obligation on the part of member states to participate in an operation. Member states retain the right not to participate in an operation. So, although standby arrangements provide the UN with information on capabilities, potential contributors and planning data, they do not by any means constitute a rapid crisis response force, as was witnessed in the case of Rwanda during 1994.

The response time of contingents is a critical element in the UN's rapid deployment capability. `Response time' may be defined as the period between a formal request by the Secretary-General to a member state to participate in an operation, and the time when the resources are ready to be lifted for deployment at specified points of embarkation. Declared response times by member states vary from seven days to more than ninety days, with forty per cent of standby assets having a response time of thirty days or less. Although this suggests that resources are at a high level of readiness, several other factors can delay deployment. In addition to the essential political and legislative procedures that member states may require to

participate in an operation, there is always the challenge of the availability of sealift/airlift, logistics sustainment in the field, and the conclusion of necessary administrative procedures.

The Standby Arrangements also facilitate the budget planning process by identifying personnel, equipment and services to be provided by troop contributing countries under the procedures for reimbursement of Contingent Owned Equipment (COE), as authorized by the General Assembly. Under this regime, a contribution agreement, in principle, is to be signed between the UN and the contributing state, before the deployment of resources to the mission area. This agreement requires the member state to ensure that contingents are self-sufficient for sixty days, which allows the UN sufficient time to establish a logistics system for further sustenance. The Secretary-General has encouraged member states to form partnerships between states that need equipment and those willing to provide it. Such partnership agreements could also include clauses on training in the use of donated equipment and in the maintenance of such equipment. Under the procedures for COE, states can provide support to contingents from other countries and be reimbursed by the UN under pre-established conditions and rates. Finally, there still remains a need to widen the geographical base of available resources, as well as to increase contributions of supporting units.[2]

Multinational standby forces high-readiness brigade (SHIRBRIG) - case study

The Multinational Standby Forces High-Readiness Brigade (SHIRBRIG) was an initiative by Denmark to address the need to rapidly deploy peacekeeping forces and was supported by a group of countries which includes Argentina, Austria, Belgium, Canada, the Czech Republic, Finland, Ireland, the Netherlands, New Zealand, Norway, Poland, Romania and Sweden. This group of countries has planned to establish a multinational brigade at high readiness to be available for peacekeeping operations mandated by the Security Council under Chapter VI of the UN Charter.

The response time of SHIRBRIG was fifteen to thirty days, for an intended deployment time of a maximum period of six months. The component units of the Brigade were stationed in their home countries and were trained according to the same standards. Common procedures and interoperability were developed. Because participation in an operation was decided by each participating member state on a case-by-case basis, specific units were duplicated in the brigade pool, with the duplicate contributions being made by different countries. The planning element of SHIRBRIG was based in Denmark and was tasked with the development of common procedures, operational and logistics concepts and training standards for the participating countries.

[2] Trends in UN Capabilities: Standby Arrangements, Rapidly Deployable Mission Headquarters, Regional Arrangements.
http://www.iss.co.za/Pubs/Monographs/No21/Bhagat.html.

The SHIRBRIG mandate was to provide the UN with a non-standing multinational brigade at high readiness based on the UN Stand-by Arrangement System (UNSAS). The Concept of SHIRBRIG can be summarized as follows:

Member countries decide on a case-by-case basis whether or not they will participate in any given mission. National decision making procedures (and thereby national sovereignty) are in no way affected by membership in SHIRBRIG. This is the overarching principle governing members' participation in SHIRBRIG.

Any deployment must be mandated by the UN Security Council. Although deployments were initially envisioned under Chapter VI of the Charter, the Steering Committee agreed to examine more robust operations on a case-by-case basis.

After a maximum of six months, the mission will either be terminated or SHIRBRIG will be replaced by non-SHIRBRIG forces.

The Brigade's reaction time will be 15 to 30 days following the decision of the participating nations to make forces available for deployment upon request by the UN.

The availability of forces will be based on a brigade pool of resources that will include capabilities to carry out a peace support operation as well as provide for redundancies in such capabilities.

Units committed to the brigade should be self-sufficient for 60 days.

There are three key entities that form the framework for SHIRBRIG. These are the Steering Committee, the Planning Element, and the Brigade Pool of Units[3].

The main aim of SHIRBRIG was to enhance the UN´s ability to deploy forces rapidly. It has contributed to several peace keeping operations, including the UN Mission in Ethiopia and Eritrea (UNMEE). Through this and other kinds of support, SHIRBRIG has been an important organization.

However, given the changed environment for peace keeping operations, the evolution of the needs of the UN, as well as other pressing operational commitments of the member states in peace keeping operations, the member states have concluded that other forums are now better equipped for continued support to the UN. Therefore, they have decided to cease all operational activities on the 30th June 2009 and to close down the organization. Over the coming months SHIRBRIG´s knowledge and experience will be collected, so it can be passed down to benefit the member states and organizations involved in peace keeping operations. Much like UNSAS, SHIRBRIG suffered from some of the same issues that plague the Department of Peacekeeping Operations (DPKO): inadequate training, burdensome negotiations to obtain troops from participating countries and slow decision-making; preventing these initiatives from achieving their rapid response objective.

Current concerns on rapid deployments

Alain Le Roy, Under Secretary General for UN Peacekeeping Operations, spoke of the unrealistic expectations which oftentimes accompany UN peacekeeping, with the "constant strain between mandates and resources…expectations and capacity to deliver…" He also noted that "as peacekeeping is deployed [more frequently]

[3] http://www.shirbrig.dk/html/sb_intro.htm

where there is little peace to keep, there is a need to consider what other tools the international community has at its disposal…to address the challenge" [4].

UN peacekeeping is not the exclusive or ultimate tool in conflict resolution; rather, peacekeeping should be a complementary, discriminately-deployed capacity alongside early warning mechanisms, robust diplomacy and other conflict prevention tools. What is essential is that peacekeeping capacities, when needed, be deployed with greater speed, with clearer mandates and better training and more representative personnel with diverse skills and capacities.

Peacekeeping operations have grown more complex and multidimensional with most deployments now under Chapter VII of the UN Charter, thereby requiring more robust rules of engagement. There has also been a shift in peacekeeping mandates with stronger emphasis on civilian protection and changing attitudes towards the 'use of force'.

The Department of Peacekeeping Operations must ensure that sufficient troops and equipment are committed to fulfill any mission mandate. In the current peacekeeping framework, these resources are contributed by Member States on a voluntary basis. This often proves problematic given that such commitment is uneven and is especially weak among the most powerful states. As a consequence of this arrangement, the capacity of DPKO is largely determined by the will of Troop Contributing Countries (TCCs) and those Member States, especially in the Security Council, that exert undue influence over the process. Further, this dependency on often reluctant Member States to contribute troops and supply machinery and logistical support impairs the timely deployment of peacekeepers. This process often undermines the overall efficacy of a mission: the *ad hoc* approach to deployment reflects a willingness to accept troops merely on the basis of availability, without giving due consideration to whether or not those troops possess the necessary training and skill sets to adequately manage an unfolding crisis. Increasingly, the majority of UN personnel are provided by states in the 'Global South', with a large portion from Asian (39.1%) and African (29.8%) countries.[5] While a significant number of peacekeeping missions are currently situated in Africa and representation from this region has benefits, there is also concern about the disproportionate burden placed on countries with limited resources, equipment, and training capacity for increasingly complex missions.

Many interviewed academics and practitioners perceived that there was room for substantial improvement in terms of the timing and quality of peacekeeping missions. There are troublesome delays in decision-making by the Security Council and the Secretary-General is regarded by some as too slow in preparing his recommendation report. Once a mission is authorized, the timeframe for deployment is often frustratingly slow.

---

[4] Le Roy, Alain. "Remarks of the Undersecretary General for Peacekeeping Operations to the Special Committee on Peacekeeping Operations." 23 January 2009.

[5] Annual Review of Global Peace Operations." New York: Center on International Cooperation at New York University, 2009, http://www.reliefweb.int/rw/lib.nsf/db900sid/ASAZ-7RRCKK/$file/CIC_Feb2009.pdf?openelement.

The Report of the Panel on United Nations Peacekeeping Operations (also known as the Brahimi Report) stipulated that, in order to achieve effective deployment, missions must be deployed within 30 days, with more complex missions taking up to 90 days. While not ideal, these benchmarks were seen as reasonable and achievable. The Brahimi recommendations have, in actuality, rarely been achieved. Recent analysis indicated that of 15 UN missions authorized within the past 15 years, initial deployment occurred on average, 46 days after a formal authorization. A further concern is the delay in achieving *maximum troop deployment*, as authorized by the relevant Security Council resolution. In 9 of the 15 missions reviewed, less than 15% of the authorized force was deployed within the first 90 days and, on average, full deployment was not achieved until nearly 13 months later.[6] The delay between Security Council authorization and the actual deployment of troops and other peacekeeping capacities can seriously impede any mission's ability to restore security and provide humanitarian protection and assistance. Failing to establish a set timetable for peacekeeping operations and the tendency to extend mission mandates can cause discouragement on the ground and offers little incentive for parties to the conflict to negotiate a peace agreement.

Potential limitations

If rapid reaction is a demanding concept, it is an even more difficult reality to achieve. The UN must be sure of each critical element in the process. Missing components and conditional agreements can only lead to delays. It may be wise, therefore, to temper the expectations by acknowledging some inherent problems.

Standby arrangements for nationally-based units do not provide an assurance of their immediate availability. A considerable effort has been made to expand and refine standby arrangements, but these provide no guarantee that troops will be provided for a specific operation. The value of the arrangement would of course depend on how far the Security Council could be sure that the force would actually be available in an emergency. With respect to UNSAS, there are few, if any, certainties. The promptness with which national contingents are provided will depend on the discretion of participating member states, the risks perceived, and the level of interests at stake. The 'Background' document on the SHIRBRIG attests to several of the limitations inherent in the UNSAS. As noted, "not all contributions meet the readiness and self-sufficiency criteria originally foreseen. Some of the allocated forces are already engaged in operations, while others are not fully prepared and finally: none of the units [have] trained or cooperated before deployment. Consequently, the Standby Arrangement System does not at present provide the UN with a well-prepared rapid deployment capability."[7]

Reliability will be a key determinant of rapid deployment. In the case of UNSAS, there is no assurance that the political will exists. Critics frequently point to the refusal of member states to provide adequate forces to avert the 1994 catastrophe in Rwanda. Not one of the nineteen governments that had undertaken to have troops

[6] STANDING FOR CHANGE IN PEACE OPERATIONS, http://www.globalactionpw.org/wp/wp-content/uploads/standing-for-change-final-may-09.pdf

[7] Available: http://www.shirbrig.dk/background.html.

on standby for UN peacekeeping agreed to contribute to the UNAMIR mission under these arrangements[8]. Proponents of UNSAS now have grounds to argue that the system has been expanded and improved, but commitment to the system will have to be far more comprehensive and binding if it is to succeed. The responsibility is clearly on member states to demonstrate the viability of this system.

Once approved for deployment, standby units will have to stage independently and assemble in-theatre. For some, this will be their first experience working together, and it will likely occur under conditions of extreme stress. Some military establishments are reluctant to acknowledge the need for prior training of their personnel beyond a general combat capability. Thus, high standards of cohesiveness and interoperability will be difficult to assure in advance. Moreover, the UN will continue to confront the complex task of coordinating lift capabilities for participating elements across the world. This, too, can only slow deployment. Logistics and sustainment arrangements are gradually improving, but the UN is still coming to grips with the challenge of supplying different national contingents with a wide range of equipment. [9]

The viability of the above proposals stems mainly from their respect for national sovereignty and thus their acceptability to troop-contributing countries. However, this political advantage also translates into a major practical shortcoming. The success of both UNSAS and SHIRBRIG, for instance, depends on the resolve of often capricious national governments; the prospect of an operation being hamstrung by a national veto thus remains very real

Serious legal limitations must also be considered when assessing the merits of the above initiatives. The UNSAS entails another constraint that may limit its future viability. It specifies that personnel and resources will only be used for peacekeeping under Chapter VI of the UN Charter, foreclosing on any deployment to missions requiring a Chapter VII mandate. The scope of SHIRBRIG, for example, was restricted to peacekeeping under Chapter VI. It cannot, therefore, be used for fast-breaking crises that necessitate humanitarian intervention or preventive deployments with Chapter VII Security Council mandates. Its ability even to enter a theatre is traditionally dependent on the consent of the parties to the conflict – a serious consideration given the marked proliferation of intricate, internal conflicts in which belligerents themselves are often difficult to identify.

With the advent of multiple organizations having similar spheres of responsibility, the prospect of duplication has become a cause for concern. NATO, by way of illustration, is itself currently developing a rapid reaction force. It is imperative that existing organizations fulfilling useful roles are not made redundant and that overlapping domains of activity be avoided in order to discourage waste, confusion and harmful contradiction of purpose. Projects such as those outlined above inevitably favor those countries with the material capacity to participate. This

[8] These areas of insufficient numbers were identified in, UN DPKO, "Monthly Status Report: United Nations Standby Arrangements," Status Report as of July 12, 2001.
[9] http://www.globalpolicy.org/component/content/article/199/40962.html

works to crystallize an international system which is already skewed against the poorer countries.

Conclusion

Regardless of whether the international community opts for a standing force or not, it is clear that dramatic steps need to be taken to improve the response time of the UN to crises and conflicts – not merely in strategically important regions, but around the world in accordance with need. Ultimately any progress will depend upon the will and dedication of member states, as it is from its membership that the UN's capacity and resources are derived. Any attempts at reform must reflect this reality or else be consigned to failure. Rapid reaction, as with any other aspect of UN reform, will continue to elude the United Nations in the absence of political will. If this will is not generated, the UN risks being sidelined and perhaps replaced by less legitimate, less representative and less disinterested bodies.

Today, we are larger and spread more widely than ever before, with mandates that are more complex and robust than ever," Under-Secretary-General for Peacekeeping Operations Alain Le Roy said, noting that a surge in peacekeeping over the past decade continued until today. United Nations peacekeeping was clearly overstretched. With 18 operations deployed on five continents, with 112,000 troops [10], police and civilians deployed the operational challenge of supporting the missions and mounting new ones was far beyond what the Brahimi reforms had envisaged. At the same time, many missions carried forth mandates that represented much more than the deployment of uniformed personnel, being fundamentally political operations supporting complex transitions to peace within deeply divided countries.

To ensure that United Nations peacekeeping remained a viable and indeed a stronger instrument for the future, it was first necessary to survive the current operational workload and the looming challenges in the years ahead. At the same time, it was necessary to begin finding new potential contributors to peacekeeping. To deploy at high pace into remote territories, innovative ways should be found to draw on support, which only Member States could provide. [11]

[10] These figures are accurate as of 31 March 2009. For a complete listing of current operations, visit: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/currentops.shtml ; for updated Troop Contribution figures, visit: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors.

[11] WITH OPERATIONS OVERSTRETCHED, UNITED NATIONS MUST FIND INNOVATIVE WAYS TO TACKLE MODERN PEACEKEEPING CHALLENGES, Security Council 6075th Meeting (AM), 23 January 2009 http://www.un.org/News/Press/docs/2009/sc9583.doc.htm.

RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI PE TIMPUL DESFĂŞURĂRII OPERAŢIILOR MULTINAŢIONALE. PROBLEMATICA DEŢINERII

Costel DEDIU[*]

The authority to detain captured opposition or dissident personnel is a particularly difficult aspect of multinational coalition operations. During recent operations, uncertainty related to the status and treatment of captured and detained personnel has been a major inhibitor to unified coalition action. As consequence this article seeks to analyse the ways in which the interplay between human rights law and humanitarian law can work in practice. It argues that two main concepts inform their interaction: The first is complementarity between their norms in the sense that in most cases, especially for the protection of persons in the power of a party to the conflict, they mutually reinforce each other. The second is the principle of lex specialis in the cases of conflict between the norms.

Apărarea şi asigurarea respectării drepturilor omului, începând cu dreptul la viaţă şi până la drepturile omului specifice într-o democraţie, reprezintă în ultimă instanţă raţiunea implicării într-un conflict armat. Chiar dacă pe lângă nevoia de intervenţie pentru asigurarea respectării acestor drepturi mai pot interveni şi anumite interese ale unor state, acesta este factorul declanşator şi cel mai adesea invocat de orice organism internaţional sau stat pentru justificarea unei asemenea intervenţii. Cu alte cuvinte, apărarea şi asigurarea respectării drepturilor omului constituie practic raţiunea pe baza căreia poate începe dezbaterea privind temeiul juridic concret ce va constitui baza legală a oricărei decizii de desfăşurare a unei operaţii multinaţionale. Aceste consideraţii conduc în mod implicit la ideea că respectarea drepturilor omului pe timpul desfăşurării unei operaţie multinaţionale trebuie să constituie una din preocupările centrale ale comandanţilor şi statelor majore. În caz contrar se va pune în discuţie legitimitatea acestor acţiuni şi, pe cale de consecinţă, la lipsa sprijinului opiniei publice naţionale şi internaţionale pentru desfăşurarea operaţiei multinaţionale.

La momentul actual sfera drepturilor omului pe timpul unui conflict armat, întinderea şi conţinutul acestor drepturi se afla în permanenţa în atenţia numeroaselor organisme internaţionale, organizaţii neguvernamentale, naţionale şi internaţionale, precum şi a marii majorităţi a opiniei publice, fără ca rezultatul tuturor acestor dezbateri îndelungate să conducă la rezultate clare şi precise. Dintre acestea dezbaterile referitoare la problematica deţinerii, normele de drept aplicabile într-o astfel de situaţie detaşează atât prin importanţă, cât şi prin atenţia acordată de opinia publică.

[*] **Colonel, Direcţia Relaţia cu Parlamentul şi Asistenţă Juridică**

Aspecte juridice, politice, operaţionale şi practice în gestionarea problematicii deţinerii

Aspectele juridice, politice, operaţionale şi practice cheie în gestionarea problematicii deţinerii pe timpul desfăşurării operaţiilor multinaţionale pot viza:

- faptul că militarii din teatre operează într-un mediu foarte provocator. Este dificil să se identifice forţele inamice şi să se facă distincţia între diferite grupuri care constituie „inamicul", precum şi între acestea şi, de exemplu, infractori sau de indivizi şi grupuri, cu propriile lor scopuri/agende. Determinarea situaţiilor în care forţele cu care se intră în contact sunt constituite din combatanţi sau non-combatanţi, precum şi cazurile în care acestea sunt vizate prin mandatul operaţiei, devin provocări în sine;

- situaţiile în care militarii reţin o persoană şi când trebuie - adesea intr-un timp foarte scurt şi într-un mediu ostil - să ia în considerare mai multe aspecte şi anume cum să respecte normele relevante, să asigure propria securitate şi să îndeplinească misiunea încredinţată. Toate aceste aspecte fac parte din decizia de a reţine o persoană pe care trebuie să o ia militarii;

- faptul că atât militarii, cât şi deţinuţii sunt în situaţia cel mai vulnerabilă în punctele de deţinere. Există riscul ca militarii să resimtă frustrări deosebite în special atunci când orientările privind gestionarea problematicii deţinuţilor sau regulile de angajare nu sunt foarte clare;

- existenţa riscului ca forţele militare să adopte o abordare ad-hoc - luând în considerare mixul de norme interne şi internaţionale aplicabile care poate duce la confuzie şi incertitudine cu privire la unele aspecte. Deşi gestionarea problematicii deţinuţilor în operaţii multinaţionale nu este o problemă nouă, nu există un anumit sistem juridic sau cadru politic care se aplică în toate situaţiile legate de deţinuţi. Prin urmare, este foarte importantă existenţa atât a unui mandat clar privind dreptul de a reţine, cât şi de reguli clare pentru militari (reguli de angajare, ordine şi proceduri) cu privire la modul în care trebuie trataţi deţinuţii. În caz contrar, astfel de incertitudini pot duce la un tratament inacceptabil al deţinuţilor şi în acelaşi timp, poate influenţa modul de conducere şi desfăşurare a operaţiei.

- faptul că dimensiunea politică/diplomatică a reţinerii, deţinerii, transferului sau eliberării deţinuţilor este din ce în ce mai complicată în contextual creşterii cererilor de asumare a responsabilităţii şi de transparenţă;

- existenţa unei nevoi de menţinere a unui echilibru adecvat între necesitatea militară şi asigurarea drepturilor deţinuţilor. Personalul militar trebuie să înţeleagă şi să respecte drepturile deţinuţilor şi, în acelaşi timp, să menţină concentrarea pentru îndeplinirea misiunii. Cu toate că acest echilibru este construit în cadrul dreptului umanitar internaţional, acesta nu este şi nu trebuie să fie contrar legislaţiei şi reglementărilor internaţionale privind drepturile omului;

- existenţa unei nevoi de coerenţă pentru a se asigura că standardele minime legale pentru gestionarea problematicii deţinuţilor sunt diseminate şi aplicate;

- inexistenţa unei alternative reale pentru adoptarea unei abordări multilaterale. Soluţiile actuale bilaterale şi, uneori, ad-hoc, ar putea duce la diferenţe inacceptabile în tratarea deţinuţilor;

- asigurarea legitimității şi coerenței, precum şi o înțelegere comună a importanței rezolvării problemei gestionării problematicii deținuților în operațiile multinaționale.

Un complex de reglementări de drept internațional umanitar şi / sau reglementări privind drepturile omului vizează desfăşurarea operațiilor multinaționale. Conform cadrului actual, aplicarea normelor depinde de existența unui conflict armat şi caracterul internațional sau non internațional al acestuia. Mai mult, statutul juridic al fiecărei persoane poate determina normele aplicabile.[1]

Trecerea în revistă a cadrului juridic. Dreptul internațional umanitar şi / sau drepturile omului?

Cadrul legal al detenției vizează împărțirea acesteia în detenție, din motive de securitate şi detenție în scopul aplicării legii (detenția penală). Având în vedere această distincție, aspectele legale relevante pot fi împărțite în patru categorii: a) temeiul juridic pentru detenție, b) condițiile de detenție, c) transferul deținuților şi d) contestarea / revizuirea detenției. Reglementările cu privire la gestionarea problematicii deținuților se găsesc atât în dreptului internațional umanitar, cât şi în reglementările interne şi internaționale ale drepturilor omului. Mai mult decât atât, Buletinul Secretarului General ONU din 1999 stipulează respectarea regulilor dreptului internațional umanitar de către forțele Națiunilor Unite "atunci când, în situații de conflict armat, acestea sunt implicate activ ca şi combatanți", precum şi în operațiile de menținere a păcii, atunci când folosirea forței este permisă în auto-apărare. Dreptul penal internațional creează responsabilitatea individuală pentru detenția legată de crime de război şi crime împotriva umanității. Responsabilitatea statului şi individuală constituie chestiuni separate, deşi aceeaşi acțiune sau o omisiune poate da naştere la ambele.

Când detenția are loc în afara domeniului de aplicare a unui conflict armat, normele care reglementează detenția şi tratarea deținuților pot fi găsite în reglementările relevante privind drepturile omului, cum ar fi Convenția internațională privind drepturile culturale şi politice, Convenția ONU asupra torturii, sau dintr-o perspectivă regională, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Convenția Inter-americană a Drepturilor Omului şi Carta africană pentru drepturile omului şi popoarelor. În cele mai multe cazuri, aceste tratate permit derogări de la unele dintre dispozițiile acestora în timpul instituirii stărilor de urgență. Aceste derogări trebuie să fie strict necesare, nediscriminatorii şi în concordanță cu dreptul internațional, inclusiv a dreptului umanitar internațional. Trebuie să fie menționat faptul că nu sunt premise nici chiar în astfel de circumstanțe derogări de la interzicerea torturii şi tratamentelor crude, inumane sau degradante.

Responsabilitatea unui stat, în conformitate cu aceste instrumente în domeniul drepturilor omului, depinde în mod obişnuit de faptul că persoana deținută este

[1] Copenhagen Conference on "*The Handling of Detainees in International Military Operations" 11* - 12 October 2007, Denmark , Non-Paper on legal framework and aspects of detention, http://www.ambottawa.um.dk/NR/rdonlyres/F5364962-DC30-4333-9EFC-1B612B43DC28/0/NonpaperCopenhagenConference.pdf

considerată a fi în jurisdicția acelui stat, ținând seama de faptul că noțiunile de jurisdicție în aceste instrumente nu sunt identice.

Obligațiile legate de detenție diferă în funcție de legea aplicabilă într-o anumită situație. De fapt, reglementările de nivel tratat al conflictelor non-internaționale tac în ceea ce priveşte toate aspectele legate de detenție, altele decât tratamentul. Lacune semnificative în materie de protecție pot exista în conformitate cu unele interpretări. Relația dintre dreptul internațional umanitar şi reglementările privind drepturilor omului, prin urmare, trebuie să fie analizate în continuare.

Punerea în aplicare a dreptului umanitar internațional depinde de existența unui conflict armat. Cu toate acestea uneori este dificil de a stabili dacă o anumită situație poate fi calificată ca fiind un conflict armat. În plus, uneori este dificil să se stabilească care este momentul în care un anumit conflict armat începe şi se termină, şi, pe cale de consecință, să se determine perioada specifică în care se aplică dreptul internațional umanitar. În acelaşi timp în cazul conflictelor armate non-internaționale punctul de placare este diferit în cadrul Protocolul Adițional II[2] şi articolului 3 comun; protocolul cere ca partea non-statală să-şi exercite controlul teritorial. Mai mult decât atât, nu toate statele contributoare cu trupe sunt parte la Protocolul Adițional II. Pentru a invoca articolul 3 comun, unele autorități cer existența unor violențe prelungite, în timp ce altele au acceptat cazuri de violență izolate cu durate de numai câteva ore[3]. Determinarea sfârşitului conflictului armat este în ultimă instanță stabilită mai degrabă de situația de fapt de pe teren decât prin instrumente politice, cum ar fi tratatele de pace. Nu mai puțin adevărat este faptul că dreptul internațional umanitar continuă să protejeze persoanele private de libertate, până la eliberarea lor, iar în conflictele non-internaționale acoperite de Protocolul Adițional II, chiar şi pe cei care au fost reținuți după conflict pentru motive legate de acesta. Astfel de protecție reziduală poate pune probleme în special în ceea ce priveşte aplicarea în continuare a responsabilității pentru statele care au predat deținuți.

În operațiile militare internaționale actuale situația de pe teren se poate schimba dintr-o parte a unei țari la alta. Prin urmare, pe timpul aceleaşi operații în aceeaşi țară, militarii pot fi la un moment dat într-un conflict armat internațional şi la un alt moment, într-un conflict armat non-internațional sau chiar în afara domeniului de aplicare a unui conflict armat. Nu este, de asemenea, întotdeauna evident dacă un conflict ar trebui să fie clasificat ca un conflict armat internațional sau non-internațional şi, prin urmare, care parte a dreptului umanitar internațional se aplică. Totodată, atât pentru militari, cât şi pentru consilierul juridic poate fi neclar care norme ale dreptului internațional umanitar se aplică.

S-a sugerat că dreptul internațional umanitar constituie legea specială şi că legislația privind drepturile omului nu se aplică într-un conflict armat. În acest caz, este la fel de dificil de stabilit, când se aplică legislația privind drepturile omului şi când normele dreptului internațional umanitar. Cu toate acestea, inclusiv Curtea

---

[2] *Protocolul II adițional la Convențiile de la Geneva, semnate la 12 august 1949, referitor la protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional adoptat la Geneva la 10.07.1977.*

[3] *Prosecutor v. Tadic*, ICTY Trial Chamber, ICTY Case No.IT-94-1-AR72 of 2 October 1995, http://www.un.org/icty/cases-e/index-e.htm.

Internațională de Justiție sugerează faptul că legislația privind drepturile omului se poate aplica în paralel cu dreptul internațional umanitar, sau chiar exclusiv, într-un conflict armat. La acest punct de vedere, cele două sisteme se completează unul pe celălalt şi decizia cu privire la care regulă se aplică depinde de circumstanțele specifice şi de o analiză detaliată a normelor corespunzătoare în ambele sisteme. De exemplu, autorii studiului Comitetului Internațional al Crucii Roşii (CICR) privind dreptul internațional umanitar cutumiar susțin că, în anumite împrejurări, cum ar fi detenția, normele privind drepturile omului devin legea specială întrucât prevederile acestora sunt mult mai detaliate. Cu toate acestea, nu se rezolva provocarea de bază privind claritatea juridică.

Situația este complicată de faptul că cele două regimuri juridice, normele dreptului internațional umanitar şi normele de drepturile omului, operează cu două definiții diferite cu privire la momentul apariției responsabilității legale asupra deținuților.

Nu există nici o definiți legală a "detenției" în Convențiile de la Geneva. În cazul conflictului armat internațional, prizonierii de război obțin statutul lor, atunci când au "căzut în puterea de inamicului", iar persoanele civile protejate sunt cei care "la un moment dat şi orice circumstanță se află în mâinile ... unei părți la conflict sau a puterii de ocupație ", deşi aceasta din urmă dispoziție de asemenea protejează indivizi care nu sunt neapărat reținuți.

Articolele 12 şi 13 din CG III[4] indică faptul că momentul decisiv al apariției responsabilității este acela în care un stat are o persoană în "custodie". Nu există, de asemenea, nici o definiție clară a termenului de "custodie", dar se poate argumenta că este nevoie de un control calificat al persoanei în cauză. O astfel de definiție, cu toate acestea, ar putea duce la un decalaj de protecție a unei persoane în perioada dintre "captură" şi "custodie". Aceasta ar trebui luată în considerare dacă un stat trebuie să fie considerat ca fiind puterea care deține cu responsabilitate ulterioară atunci când transmite ordine altui stat de a deține o persoană sau atunci când într-un alt fel este implicat într-o operație care presupune a duce la detenție[5].

În conformitate cu reglementările privind drepturile omului testul juridic este diferit întrucât întrebarea relevantă care se pune se referă la momentul în care o persoană se află sub jurisdicția unui stat.

Principala regulă este că o persoană pe teritoriul propriului stat se află în jurisdicția acelui stat. Cu toate acestea, există, de asemenea, în prezent pe scară largă - deşi nu universal – acceptarea ideii că normele de drepturile omului pot într-o măsură limitată, în anumite circumstanțe, să se aplice în afara teritoriului unui stat, conducând la numita problema a efectului extrateritorialității. Acesta poate fi cazul în situația în care un stat exercită controlul efectiv într-o zonă în afara teritoriului său național cum ar fi, de exemplu, ocupația, sau atunci când un stat îşi exercită autoritatea de control prin agenții săi care operează într-un alt stat. Existența unor astfel de jurisdicții extrateritoriale este complicată de faptul că diferitele tratate

[4] *Convenția (III) cu privire la tratamentul prizonierilor de război, încheiată la Geneva la 12 august 1949*,

[5] Operational law handbook, 2007, http://handle.dtic.mil/100.2/ADA469294.

internaţionale şi regionale utilizează terminologii diferite. De exemplu, în timp ce Convenţia Europeană a Drepturilor Omului se referă la orice persoană care se află în jurisdicţia unei părţi contractante, Convenţia privind drepturile politice şi culturale se referă la toate persoanele care se găsesc într-un teritoriu şi care se află sub jurisdicţia unei părţi contractante.

Curtea Internaţională de Justiţie, în avizul consultativ referitor la zidul israelian, afirmă existenţa jurisdicţiei extrateritoriale, sub Convenţia privind drepturile politice şi culturale, în ceea ce priveşte ocupaţia. Cu toate acestea, se poate argumenta că un ar trebui să facă o distincţie în ceea ce priveşte relevanţa avizului care se bazează pe termenul lung al ocupaţiei palestiniene. Orientări importante cu privire la problema efectului extrateritorialităţii - în special pentru statele părţi - pot fi găsite în practica Curţii Europene a Drepturilor Omului (de exemplu cazurile Cipru-Turcia, Bankovic şi alţii, Issa si alţii v. Turcia)[6], dar aceste cazuri sunt limitate ca valoare la nivel mondial întrucât Curtea Europeană pune accentul de cele mai multe ori pe natura regională a protecţiei stabilite de Convenţie.

S-ar putea susţine că detenţia în sine nu implica responsabilitatea în conformitate cu legislaţia internaţională privind drepturile omului, din moment ce actul de deţinere a unui individ nu este, de obicei, în sine, suficient pentru a aduce acel individ în jurisdicţia statului care-l deţine. Cu toate acestea jurisprudenţa specifică pe problematica detenţiei existentă duce la constatarea opusului. Casa Lorzilor a Parlamentului britanic a declarat recent că această Convenţie se aplică în cazul facilităţilor de detenţie operate de către forţele Marea Britanii în Irak, un stat care nu este parte la Convenţia Europeană. Mai mult decât atât, Comisia Inter-americană pentru Drepturile Omului a stabilit în mai multe rânduri că există jurisdicţie pentru detenţia extrateritorială, chiar şi în afara emisferei de Vest.

Cele patru aspecte ale detenţiei: temeiul juridic, tratamentul, transferul, apelul / revizuirea

Complexitatea cadrului legal, în sine, reprezintă o provocare semnificativă. Trebuie reiterat faptul că un conflict ar trebui să fie considerat non-internaţional în cazul în care o forţă multinaţională asistă guvernul împotriva unei părţi nestatale şi internaţional în cazul în care forţa multinaţională asistă o parte nestatală împotriva guvernului. Multe din problemele juridice apar atunci când un conflict armat internaţional devine non-internaţional, având ca rezultat faptul că prevederile cuprinzătoare ale CG III şi CG IV[7] nu mai sunt aplicabile. Aceasta va apărea în momentul în care o forţa multinaţională înlocuieşte un guvern ostil cu un nou guvern, iar noul guvern invită forţa să îşi continue prezenţa. Rezultatul va fi acelaşi, atunci când un guvern existent consimte la o operaţie multinaţionale.

---

[6] *Banković and Others v. Belgium and 16 Other Contracting States, http://www.echr.coe.int/eng/Press/2001/Dec/Bankovicadmissibilitydecisionepress.htm*
Issa and Others v. Turkey.
http://www.echr.coe.int/Eng/Press/2004/Nov/ChamberjudgmentIssaandOthersvTurkey161104.htm

[7] *Convenţia (IV) cu privire la protecţia persoanelor civile în timp de război, încheiată la Geneva la 12 august 1949.*

Când operațiile militare internaționale nu se ridică la un conflict armat şi / sau ocupație, dreptul internațional umanitar nu se va aplica. În timp ce prevederile dreptului umanitar internațional cutumiar şi / sau legislația privind drepturile omului ar umple de cele mai multe golurile care rezultă din regimul juridic mult mai limitat ale conflictului armat non-internațional sau absența conflictului, interpretările diferite asupra aplicării dreptului internațional umanitar cutumiar şi / sau legislația privind drepturile omului în situații de conflict armat, precum şi incertitudinea legată efectele extrateritorialității complică problema.

a) Temeiul juridic

Conflictul armat internațional: CG III prevede un temei legal pentru detenția prizonierilor de război (art. 21). CG IV acordă Puterii de ocupație autoritatea de a emite reglementări pentru a furniza o bază legală pentru detenția penală şi detenția pe motive de securitate (internee) a necombatanților, indiferent dacă aceasta este legată de conflictul armat (art. 64, 78). Cu toate acestea, internarea sau stabilirea unui domiciliu forțat sunt permise numai dacă este necesar, pentru motive imperative de securitate şi trebuie să se facă în conformitate cu o procedură reglementată de către Puterea ocupantă. Consemnarea ilegală a persoanelor protejate este o gravă încălcare a CG IV (art. 147), care impune răspunderea penală individuală, precum şi jurisdicția obligatorie.

Conflictul armat non-internațional: atât articolul 3 comun, cât şi Protocolul Adițional II, tac în ceea ce priveşte temeiul juridic pentru detenție.

Situații de conflict armat scurt: legislația privind drepturile omului interzice detenția arbitrară şi cere ca orice detenție trebuie să se facă "pe motive şi în conformitate cu o astfel de procedură, după cum sunt stabilite de legea" privind jurisdicția statului. (Convenția privind drepturile politice şi culturale, art. 9). Această dispoziție, permite de asemenea, în unele cazuri, statelor contribuitoare cu trupe să rețină persoane fizice în conformitate cu condițiile şi durata limitate, dacă există legislație națională care prevede principiul "arestului cetățenesc " sau al flagrantului delict. De asemenea, ar permite statelor contribuitoare cu trupe să rețină dacă sunt autorizate prin lege.

Provocări juridice: în conformitate cu dreptul internațional, de obicei, numai statul are autoritatea de a reține persoane pe teritoriul său. Acest principiu fundamental nu ar fi direct afectat de o decizie de a lansa o operație militară internațională într-un anumit stat, cu excepția cazului în care se aplică legea ocupației. Deoarece această determinare nu este de multe ori explicită, este nevoie de o bază clară în dreptul internațional pentru forțele militare ale altor state să rețină persoane fizice pe teritoriul unui alt stat. Temeiul juridic pentru forțele militare să rețină persoane de obicei derivă din mandatul unei anumită operații. Tipurile de operații relevante sunt, de obicei, întemeiate pe o rezoluție Capitolul VII a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite. O rezoluție a Consiliului de Securitate poate conține sau poate să facă trimitere la un text referitor la detenție[8],

[8] Vezi în acest sens Rezoluția 1546 a Consiliului de Securitate ONU pe marginea Raportului Secretarului General privind situația din Irak, care în scrisorile anexate stipulează în mod foarte

iar reglementări suplimentare pot fi găsite, de exemplu, în procedurile de operare standard, regulile de angajare şi Acordurile privind statutul forţelor, deşi aceasta din urmă ar reprezenta de asemenea un acord cu statul pe teritoriul căruia are loc operaţia. Formularea în aceste instrumente cu privire la detenţie, cu toate acestea, nu este întotdeauna evidentă şi asta numai în cazul în care ar fi abordată o astfel de problemă.

În aceste condiţii, mandatul de reţinere este de multe ori pe bazat pe textele tradiţionale din rezoluţiile Consiliului de Securitate care dau mandatul unei forţe militare de a "lua toate măsurile necesare" pentru a-şi îndeplini misiunea încredinţată. În cazul în care o rezoluţie ONU este neclară sau nu conţine niciun text în mandatul referitor la deţinere, dreptul de auto-apărare poate să conţină un drept inerent, dar totuşi limitat de a reţine. În orice caz acest lucru poate lăsa deschisă întrebarea cu privire la domeniul de aplicare a mandatului, de exemplu, ce tip de detenţie este posibil în auto-apărare şi dacă este posibil să reţină persoane doar din motive de securitate sau de asemenea, este posibil, de exemplu, să reţină infractori de drept comun.

Prin urmare, este nevoie ca Consiliul de Securitate să abordeze această problemă şi să stabilească în mod clar temeiul juridic pentru dreptul forţei de a reţine într-o anumită operaţie. Un mandat clar privind detenţia va îmbunătăţi posibilităţile militarilor din teatru de a lua deciziile corecte pe probleme privind detenţia şi de a evita interpretări diferite cu privire la înţelegerea unei rezoluţii ambigue a Consiliului de Securitate. Este de subliniat faptul că dreptul de a reţine ar putea fi ulterior contestat în instanţa de judecată, şi că oficialii / militarii forţei pot face obiectul urmăririi penale pentru reţinere ilegală şi încălcare gravă a regimului stabilit de CG IV.

b) Tratament / Condiţii de detenţie

Conflictul armat internaţional: CG III prevede un regim detaliat cu privire la tratamentul prizonierilor de război. CG IV prevede numeroase standarde pentru protecţia persoanelor în teritoriile ocupate, în general, cât şi în special detenţia pentru fapte penale, precum şi un regim detaliat pentru internaţi. Singura derogare este admisă numai cu privire la drepturile de comunicare ale spionilor sau sabotorilor. Protocolul Adiţional I[9] oferă standarde minime de tratament pentru toate persoanele, indiferent dacă sunt reţinute sau nu şi care nu se califică fie ca prizonieri de război sau de persoane protejate. Articolul 75 este, în general, considerat ca reflectând drept internaţional cutumiar. De asemenea, asigură o protecţie deosebită a persoanelor reţinute pentru acţiuni legate de conflictul armat. Femeilor şi copiilor le sunt oferite măsuri speciale de protecţie. Puterile protectoare, sau în practică a CICR, le sunt permise vizita atât a prizonierilor de război şi deţinuţilor civili, având acces la toate spaţiile şi fără martori. Aceste vizite pot fi interzise numai din motive imperative de necesitate militară şi atunci doar ca o măsură excepţională şi temporară.

---

clar că forţele multinaţionale pot lua măsuri de reţinere atunci când este necesar "pentru măsuri imperative de securitate", http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions04.html.

[9] *Primul Protocol adiţional la Convenţiile de la Geneva, semnate la 12 august 1949, referitor la protecţia victimelor conflictelor armate internaţionale adoptat la Geneva la 10.07.1977.*

Conflictul armat non-internațional: articolul 3 comun prevede standardele minime de tratament pentru toate persoanele care nu iau sau nu mai iau parte la ostilități, inclusiv "combatanți", şi deținuții pentru motive de securitate sau penale. Protocolul Adițional II oferă atât prevederi generale de protecție, cât şi un anumit (dar mai puțin detaliat) regim de protecție pentru persoanele ale căror libertate a fost limitată pentru motive legate de conflictul armat. Copiii beneficiază de protecție specială. CICR îşi poate oferi serviciile sale cu privire la vizita deținuților, dar nu există nici o obligație pentru partea puterii deținătoare.

Situații de conflict armat scurt: reglementările privind drepturile omului prevăd norme generale de tratament, precum şi în unele cazuri, un tratament specific, pentru persoanele private de libertate.

Provocări juridice: atât prizonierii de război, cât şi deținuții civili, în teritoriile ocupate sunt îndreptăți la un standard mai înalt şi mai detaliat a regimului de tratament decât alți deținuți, fie că sunt deținuți pentru motive penale sau deținuți pentru alte situații decât acele legate conflicte armate internaționale calificate. Statele care sunt parte la Protocolul Adițional I trebuie să acorde statutul de prizonier de război într-o gamă mai largă de situații (în special pentru insurgenți) decât cele care sunt parte doar la Convenții, deoarece protocolul elimină condiția de a purta un însemn fix de recunoscut de la distanță şi atenuează condiția de a purta armele la vedere. Acest lucru duce la crearea pe orizontală a unor standarde dificile deoarece statele contributoare cu trupe pot avea obligații diferite. Ca o chestiune politică, statele contributoare cu trupe pot dori să ia în considerare acordarea unui statut analog prizonierilor de război în conflictele de tip "non-internațional". Motivul istoric pentru neacordarea statutului de prizonier de război în conflictul armat non-internațional, suveranitatea asupra teritoriului național, nu există în astfel de situații. Buletinul Secretarului General al ONU din 1999 prevede că "Fără a aduce atingere statutului lor juridic, [deținuți, membri ai forțelor armate şi a alte persoane care nu mai iau parte la operațiile militare din motive de detenție] trebuie să fie tratate în conformitate cu dispozițiile relevante din cea de-a treia Convenția de la Geneva din 1949, astfel cum pot fi aplicabile, mutatis mutandis, ... " (Secțiunea 8).

Standardele de tratament pentru deținuți în conflictele armat non-internaționale sunt mai dezvoltate pentru statele care sunt părți la Protocolul Adițional II. De fapt, aceste standarde sunt mai asemănătoare cu cele din CG IV. Cu toate acestea, datorită diferențelor de prag, protocolul nu se va aplica în toate conflictele armate non-internaționale, de exemplu, în cazul în care actorii non-statali nu controlează teritoriul

c) Transferul deținuților

Conflictul armat internațional: CG III prevede că prizonieri de război pot fi transferați unei înalte părți contractante şi numai "după ce Puterea deținătoare s-a asigurat că Puterea în cauză e doritoare şi în stare să aplice Convenția" (art. 12). În situații de ocupație, CG IV interzice transferurile în afara teritoriului ocupat (art. 49).

Conflictul armat non-internațional: atât articolul 3 comun, cât şi Protocolul Adițional II tac în ceea ce priveşte transferurile, deşi aceasta instrument din urmă prevede că civilii nu pot fi obligați să părăsească teritoriul lor din motive legate de conflict.

Situații de conflict armat scurt: în conformitate cu principiul nereturnării, reglementările privind drepturile omului interzic transferul de persoane din jurisdicția unui stat în jurisdicția altuia, atunci când sunt motive să se creadă că vor fi supuse torturii, precum şi unor eventuale tratamente crude, inumane sau degradante

Provocări juridice: abordările diferite descrise în drept subliniază importanța instituirii unei soluții orizontale privind gestionarea problematicii deținuților. Întrebarea referitoare la cum îşi îndeplinesc obligațiile internaționale statele contributoare cu trupe, atunci când transferă deținuții autorităților locale sau altor state contributoare cu trupe, este esențială şi ar putea avea un impact în ceea ce priveşte tipurile de operații în care statele contributoare cu trupe sunt capabile să se angajeze. La momentul de față se poate constata o creştere a preocupărilor politice referitoare la gestionarea problematicii deținuților şi mai ales la aspectele cu privire la transferul către alte state.

În ceea ce priveşte problema transferului deținuților statului gazdă sau unei terțe părți, un transfer va implica în esență că Statul primitor îşi asumă responsabilitatea deținuților. Întrebarea este dacă un astfel de transfer, eliberează statul deținător de responsabilitatea în ceea ce priveşte deținuții şi - dacă este cazul - în ce condiții. Felul în care operațiile militare sunt planificate la momentul actual, care de obicei implică mai multe state, implică de cele multe ori o partajare diferitelor misiuni specifice operației. În situațiile în care statul gazdă nu este în măsură să primească deținuți, unul din statele contributoare cu trupe ar putea să opera o facilitate de detenție, în timp ce alte state contributoare cu trupe sunt implicate rezolvarea altor sarcini. Prin urmare, aceasta din urmă state trebuie să transfere deținuții statelor contributoare cu trupe care operează facilitatea de detenție. În acest caz, există, de asemenea, posibilitatea unei divergențe între aceste state privind obligațiile internaționale. Şi pentru statul care operează facilitatea de detenție apare problema referitoare la momentul în care statul gazdă va fi gata să primească acei deținuți.

Puncte de vedere diferite pot fi reținute în ceea ce priveşte standardele - legislației internaționale umanitare şi / sau legislația privind drepturile omului - care ar trebui să se aplice în situația de transfer. Un stat îşi poate menține responsabilitatea în conformitate cu obligațiile sale internaționale, atunci când transferă un deținut fie statului gazdă sau fie unui stat terț care nu are aceleaşi obligații. Acest lucru ar putea într-o oarecare măsură să implice o obligație pentru puterea care efectuează transferul de a monitoriza un deținut transferat, indiferent de efectuarea unei alte monitorizări de către CICR.

După cum s-a menționat mai sus, prevederile relevante ale dreptului umanitar internațional stipulează doar pentru statul care efectuează transferul obligația verificării şi responsabilității continui pentru prizonierul de război transferat. Se poate argumenta ca o problemă politică, că trebuie să se țină seama de faptul că principiile privind transferul din Convențiile de la Geneva (CG III, art. 12 şi CG IV, art. 45), sunt mai generale. Totuşi, chiar şi în cazul prizonierilor de război, există obligația continuă a satului care transferă de a notifica Puterea protectoare sau CICR. Când forțele militare ale statelor contributoare cu trupe acționează în sprijinul guvernelor care au nevoie de ajutor pentru a stabiliza țările lor, statul gazdă – deşi ar dori - ar

putea să nu fie în stare să-şi îndeplinească toate obligaţiile sale internaţionale. În plus, obligaţiile internaţionale ale statului gazdă pot să difere de cele ale statelor contributoare cu trupe. Într-o astfel de situaţie, un stat contributor cu trupe, riscă încălcarea obligaţiilor sale internaţionale, de exemplu, principiul nereturnării, atunci când transferă un deţinut statului gazdă. Se poate, de asemenea, argumenta că reglementările privind drepturile omului se aplică în situaţia de transfer. Este posibil să fie o "zonă gri" în ceea ce priveşte legea aplicabilă şi, prin urmare, este important pentru a aborda aceste puncte de vedere diferite într-o situaţie de transfer. Acordurile bilaterale ale unor state contributoare cu trupe în Afganistan conţin unele măsuri de protecţie, care pot fi de ajutor pentru îndeplinirea obligaţiile internaţionale. De asemenea, au scopul de a îmbunătăţi capacitatea de detenţie pentru activităţile legate ale statului gazdă.

d) Dreptul de a contesta/ revizuirea detenţiei

Conflictul armat internaţional: dacă nu există nici o îndoială cu privire la statutul unei persoane care a comis un act beligeranţă, aceasta va fi tratată ca prizonier de război, până când un astfel de statut este determinat de către un tribunal competent (CG III, articolul 5). Cu toate acestea prizonierii de război nu au dreptul contesta sau de a solicita revizuirea detenţiei în temeiul dreptului internaţional umanitar. Există, cu toate acestea, un sprijin limitat în cea ce priveşte propunerea ca prizonierii de război să aibă acces la revizuirea întemeiată pe normele referitoare la drepturile omului. Deţinuţii împotriva cărora s-au dispus măsuri de securitate în baza CG IV articolul 78 au dreptul de a contesta şi, în cazul în care contestaţia le-a fost refuzată, de dreptul la revizuire periodică, dacă este posibil, la fiecare şase luni, de către un organism competent.

Există, de asemenea, un sprijin limitat pentru propunerea că standardele legislaţiei privind drepturile omului impun revizuiri mai frecvente. Mai mult decât atât, comentariu la CG IV (articolul 43 coroborat cu articolul 78) sugerează că revizuirea trebuie să fie independentă şi imparţială. În afară contextului prizonierilor de război, detenţia în masa nu este permisă, iar deciziile trebuie să se facă pe baze individuale. ICTY, în cazul Mucic a statuat că nici simpatizarea unei părţi la un conflict, nici de faptul că este un bărbat de vârstă care îl face apt pentru activităţi militare nu poate fi considerat motiv pentru internare. Infractorii au dreptul la un proces cât mai rapid posibil, dar nu şi dreptul de a contesta conform dreptului internaţional umanitar. Potrivit Protocolul Adiţional I, persoanele neprotejate deţinute în scopuri nepenale nu au dreptul de a contesta sau de a solicita revizuirea, dar acestea trebuie să fie eliberate fără întârziere, de îndată ce circumstanţele au încetat. Standardele impuse de normele privind drepturile omului se pot aplica din nou.

Conflictul armat non-internaţional: atât articolul 3 comun, cât şi Protocolul Adiţional II tac în ceea ce priveşte dreptul de a contesta/ revizui detenţia.

Situaţii de conflict armat scurt: normele internaţionale privind drepturile omului prevăd că orice persoane reţinută pentru fapte penale sau în alte scopuri au dreptul de habeas corpus, aceasta însemând că au dreptul de a urma o procedură în

fața unei instanțe pentru a se stabili, fără întârziere, legalitatea detenției sau eliberarea în cazul în care reținerea este ilegală.

Provocări juridice: clasificarea conflictului, statutul unei persoane şi răspunsul la întrebarea dacă detenția a fost legată de un conflict armat vor afecta modul în care dreptul internațional umanitar acordă dreptul de a contesta şi solicita revizuirea detenției. Dacă legislația privind drepturile omului se aplică dreptului de a contesta detenția ca lege specială într-un conflict armat non-internațional, atunci sfera dreptului poate fi mai extinsă decât în cazul conflictului armat internațional. Prin urmare, "non-internaționalizarea" poate conduce la creşterea obligațiilor statelor contributoare cu trupe.

Concluzie

Aceste dificultăți de ordin juridic duc la incertitudini, care ar putea determina restricții privind desfăşurarea unei operații multinaționale. Mai poate fi susținut că aceste incertitudini arată că două regimuri juridice existente - dreptul internațional umanitar şi normele internaționale privind drepturile omului - sunt insuficiente pentru a face față noilor situații. În unele situații ar putea fi o lipsă de norme relevante, iar în alte situații de ambele sisteme pot fi aplicabile. Pe de altă parte se mai poate susține că şi cadrul existent este adecvat, dacă este corect aplicat.

Indiferent de diferitele obligații ale statelor existente în temeiul dreptului internațional, este evident că din punct de vedere juridic, politic şi practic, este nevoie de unele măsuri minime de protecție a deținuților, pentru a se asigura tratament uman, din momentul in care militar "pune mâna" pe o persoană. Presupunând că nu toate normele privind drepturile omului sau umanitare se aplică de la acel moment, se pune întrebarea care drepturi elementare ar trebui respectate.

Este important ca încă din stadiul incipient într-o situație de detenție să se stabilească statutul unei persoane reținute - prizonier de război, civil, suspect de comitere a unei infracțiuni, etc. Totodată este şi mai importantă asigurarea unui minim protecție a deținuților, indiferent de statutul individual şi de circumstanțele de detenție. O provocare majoră este de a afla cum să facă acest lucru, fără a compromite nivelurile existente de protecție.

Întrebarea privind responsabilitățile organizațiilor internaționale ar trebui, de asemenea, incluse în discuții. Atunci când o operație este realizată de ONU sau de către o organizație regională sub un mandat ONU, ar putea fi susținut că ONU sau acea organizație regională ar trebui să aibă responsabilitatea generală pentru detenție. În acest sens ar trebui să se ia notă de decizia Curții Europene a Drepturilor Omului, din 31 mai 2007, în cazurile nr. 71412/01 (Behrami şi Behrami v. Franța) şi nr. 78166/01 (Samarati v. Franța, Germania şi Norvegia) referitoare la activitățile celor trei state participante la KFOR. Curtea a declarat inadmisibile cererile în care, de exemplu, se argumentează că "Întrucât operațiile stabilite prin Rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU în condițiile Capitolului VII al Cartei ONU sunt fundamentale pentru misiunea ONU de asigurare a păcii şi securității internaționale şi având în vedere faptul că acestea se bazează pentru eficiența acestora pe sprijin din partea statelor membre, Convenția [Europeană cu privire la drepturile Omului] nu poate fi interpretată într-o manieră în care actele sau omisiunile părților contractante, care

sunt reglementate de Rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU şi apar înainte sau în cursul unor astfel de misiuni, ar face obiectul controlului Curții. " Pentru mai multe motive de fond, Tribunalul a decis, de asemenea, că actele comise de trupe statelor contributoare care operează în cadrul unui lanț de comandă unificat care îndeplinesc un mandate stabilit prin Rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU în condițiile Capitolului VII al Cartei ONU vor fi atribuite ONU. Această constatare ar putea avea o gamă largă de implicații, nu numai pentru drepturile omului, dar şi dreptul internațional umanitar.

IMPLICAȚII ALE EVOLUȚIEI MEDIULUI DE SECURITATE ASUPRA MODULUI DE ORGANIZARE A STRUCTURII DE FORȚE

Gheorghe DIMA*

At the beginning of the millennium, the world has entered a new phase of development, marked by the coexistence and confrontation of major positive trends with others that entails risks and threats.

This period was characterized by a number of notable developments of the international security environment which, in conjunction with globalization, have highlighted the increased vulnerability of democratic societies, resulting in the course of action need to strengthen regional and global security.

The army is the specialized instrument which responds to threats by the State relating to the sovereignty, independence, territorial integrity and its national unity. In addition, it is meant to be a guarantor of constitutional democracy in the country.

Under the influence of changes in the security environment, new forms of expression of specific risks and threats, the Army force structure transformation of Romania, is a natural process, allowing the organization and preparing forces for national defense or collective participation, improving capacity for full range of multinational crisis management operations, combating terrorism and meeting other tasks assigned to it.

Armata este instrumentul specializat prin care statul răspunde la amenințările ce privesc suveranitatea, independența, integritatea teritorială şi unitatea sa națională. În plus, ea are menirea de a fi un garant al democrației constituționale din țară.

În prezent, la aceste misiuni, ce se referă la ceea ce se numeşte „apărare individuală", se adaugă cele de apărare colectivă, ce derivă din statutul României de membru al Alianței nord-atlantice. Desigur, între apărarea individuală (națională) şi apărarea colectivă există o strânsă legătură şi o interdependență crescută. Calitatea şi cantitatea efectivelor militare profesioniste, nivelul ridicat al dotării cu tehnică de luptă al armatei, capacitatea economiei de a asigura resursele necesare şi suficiente apărării, resursele demografice etc. reprezintă factori decisivi în ceea ce priveşte răspunsul prompt şi optim la orice provocare şi amenințare la adresa securității naționale şi colective.

Cerința de a face față tuturor amenințărilor din mediul de securitate precum şi natura responsabilităților constituționale ce-i revin, presupun ca Armata României să-şi dezvolte capabilități care să-i permită să desfăşoare operații pe teritoriul național, în aria de responsabilitate a NATO precum şi într-un mediu strategic mai extins, influențat permanent de factori care impun schimbarea.

În cazurile în care interesele naționale ale României sunt amenințate sau securitatea statelor aliate este afectată armata trebuie să fie pregătită să acționeze atât împotriva amenințărilor convenționale cât şi a celor asimetrice, independent sau în cadrul Alianței.

* **Locotenent-colonel, Direcția Structuri şi Planificarea Înzestrării**

În acest context, procesul de transformare a Armatei României reprezintă o necesitate firească. Acesta permite lărgirea gamei de obiective şi procese pentru a include structurarea şi pregătirea forţelor pentru participarea la apărarea colectivă, îmbunătăţirea capacităţilor pentru întreaga gamă de operaţii de management al crizelor şi a celor pentru operaţii multinaţionale de combatere a terorismului.

Obiectivul fundamental al transformării constă în asigurarea capacităţii necesare Armatei României de a promova şi proteja interesele naţionale în faţa riscurilor şi ameninţărilor curente, aflate în dezvoltare şi a celor viitoare, îndeplinirea angajamentelor în planul securităţii şi apărării, asumate de ţara noastră în cadrul NATO şi UE, precum şi faţă de alte organisme internaţionale[1].

1. Elemente definitorii ale mediului de securitate. Structura şi indicatorii de stare ai acestuia

Mediul de securitate este sistemul condiţiilor favorabile, interne şi internaţionale, sociale, economice, militare, diplomatice, politice, ecologice, informaţionale şi culturale în care fiinţează şi activează orice comunitate umană. El reprezintă spaţiul (locul) în care se manifestă starea de securitate/insecuritate, atât la nivel individual, grupal, statal, zonal, regional, cât şi global. Datorită structurii sale complexe şi dependenţei evoluţiei sale de o multitudine de factori aleatori, mediul de securitate se poate evalua numai în termeni probabilistici. Ca atare, nu se pot face afirmaţii certe asupra evoluţiei uneia sau alteia din componentele sale, ori a întregului. Prin urmare, aprecierea sa, respectiv a stării actuale şi a celei viitoare presupune, pe de o parte, descrierea şi analiza fiecărei componente şi, pe de altă parte, elaborarea unor criterii de evaluare atât a fiecărei părţi cât şi a întregului.

Structural, mediul de securitate este alcătuit din următoarele componente: economică; militară; socială; politică; culturală; informaţională; diplomatică; ecologică.

Fiecare componentă în parte are o existenţă proprie şi o evoluţie puternic dependentă de schimbările propuse în celelalte elemente constitutive.

Totuşi, într-un fel, mediul de securitate, în final, este rezultanta interacţiunii elementelor sale structurale. Este posibil ca, la un moment dat, o componentă sau mai multe să fie dominante, în raport cu celelalte, ca influenţă, direcţie şi sens. Acesta sau acestea vor indica starea actuală şi tendinţa de evoluţie a mediului de securitate.

Mediul de securitate se poate afla în una din următoarele stări: starea de normalitate (disfuncţionalităţile majore lipsesc din toate componentele, iar cele minore se află sub controlul eficace al factorilor responsabili); starea critică (există unele disfuncţionalităţi minore în unele componente ale mediului de securitate, dar sunt ţinute sub control de cei responsabili); starea de criză (majoritatea sau toate componentele mediului de securitate prezintă disfuncţionalităţi majore şi/sau minore ce au scăpat de sub controlul factorilor responsabili)[2].

[1] Strategia de transformare a Armatei României, Bucureşti, 2007, p.6.

[2] Gl.bg.dr. Traian Pigui, Impactul vulnerabilităţilor, riscurilor şi ameninţărilor economice asupra mediului naţional de securitate, Colocviu strategic nr. 8 (XX), iunie 2004.

În funcţie de aria de referinţă, mediul de securitate poate fi global, continental, regional, zonal, naţional sau, mai restrâns, distingem: mediul internaţional de securitate sau mediul intern de securitate.

Mediul internaţional de securitate subsumează mediile continental, regional, zonal, naţional de securitate. Mediul intern de securitate se referă la mediul de securitate al unui stat.

Starea de normalitate a mediului de securitate este caracteristică situaţiei când este asigurată securitatea naţională.

Asigurarea securităţii naţionale este condiţia fundamentală a existenţei naţiunii şi a statului român; ea are ca domeniu de referinţă valorile, interesele şi obiectivele naţionale. Securitatea naţională este un drept imprescriptibil care derivă din suveranitatea deplină a poporului, se fundamentează pe ordinea constituţională şi se înfăptuieşte în contextul construcţiei europene, cooperării euroatlantice şi al evoluţiilor globale[3].

Securitatea reprezintă un ideal spre care tinde fiecare persoană, comunitate umană, stat naţional sau uniuni de state. Aceasta pentru că securitatea este acea stare care permite dezvoltarea liberă, neîngrădită şi relativ certă atât a persoanei, cât şi a grupurilor umane mari (state, uniuni de state etc.).

Securitatea naţională, ca stare prielnică dezvoltării, atât a persoanei, cât şi a oricărei comunităţi umane, este semnificativ influenţată de o serie de ameninţări, atât de natură economică, informaţională, ideologică, demografică, culturală etc., cât şi de tensiunile şi conflictele etnice, religioase etc. specifice unor zone de instabilitate.

Mediul de securitate este complex, plin de contradicţii şi într-o perpetuă schimbare, sub acţiunea convergentă a unui set de factori economici, militari, sociali, politici etc. Într-un asemenea mediu geopolitic şi geostrategic România trebuie să acţioneze consecvent pentru dezvoltarea sa, sub toate aspectele, dar şi să participe la gestionarea crizelor din regiune şi lume, în calitatea sa de stat membru al Alianţei nord-atlantice şi al Uniunii Europene.

Toate aceste fenomene şi procese politico-sociale, economice, militare, precum şi conflictele asimetrice şi-au pus amprenta pe starea şi tendinţele de evoluţie ale mediului de securitate naţional, regional şi mondial.

2. Principalele repere ale evoluţiei mediului de securitate pe termen mediu şi lung

Mediul de securitate internaţional se află într-o rapidă schimbare. Unele schimbări sunt lineare şi previzibile, fie că decurg din evoluţia obiectivă a mediului de securitate, fie că sunt rezultatul unor strategii şi programe. Altele au caracter surprinzător, seismic sau de discontinuitate strategică şi sunt însoţite de o doză de incertitudine semnificativă ca natură, amploare şi durată.

Proliferarea noilor riscuri şi ameninţări amplifică aspectele de insecuritate ale mediului global, astfel că, în perspectiva următorilor 10-15 ani, ordinea mondială va arăta sensibil diferit, în condiţiile în care noua dinamică a relaţiilor internaţionale favorizează eforturile comunităţii euroatlantice care vizează construcţia unui nou

[3] Strategia de securitate naţională a României, Bucureşti, 2007, p. 7.

echilibru internațional, capabil să asigure expansiunea şi consolidarea libertății şi democrației.

Mediul de securitate este caracterizat, în principal, de următoarele tendințe evolutive: accelerarea proceselor de globalizare şi de integrare regională, concomitent cu persistența unor acțiuni având ca finalitate fragmentarea statală; convergența rezonabilă a eforturilor consacrate structurării unei noi arhitecturi de securitate, stabile şi predictibile, însoțită de accentuarea tendințelor anarhice în unele regiuni; revigorarea eforturilor statelor vizând prezervarea influenței lor în dinamica relațiilor internaționale, în paralel cu multiplicarea formelor şi creşterea ponderii intervenției actorilor nestatali în evoluția acestor relații.

În această lume complexă, dinamică şi conflictuală, confruntarea principală are loc între valori, credințe şi percepții fundamental diferite, între democrație şi totalitarism, şi este determinată de agresiunea majoră a terorismului internațional, de sorginte extremist-religioasă, structurat în rețele transnaționale, împotriva statelor democratice şi a forțelor politice raționale din statele angajate în procesul democratizării.

Tendințele majore ce guvernează evoluțiile globale în epoca postbipolară generează noi riscuri şi provocări la adresa valorilor şi intereselor naționale şi comune, creează îngrijorări justificate, dar oferă şi reale oportunități.

Globalizarea reprezintă principalul fenomen care influențează mediul de securitate contemporan, atât în ceea ce priveşte geneza noilor riscuri şi amenințări, cât şi al apariției diferitelor oportunități. În acest mediu, nici un stat nu se poate izola sau rămâne neutru, nici un stat nu este la adăpost şi nici unul nu trebuie să rămână în afara proceselor globale.

Astfel, spațiul circumscris zonei în care se materializează interesul României tinde să depăşească foarte mult conținutul şi sfera de cuprindere a factorului geografic şi să includă toate acele arii care poartă în ele o miză economică, politică, militară sau chiar ideologică a căror evoluție poate afecta promovarea, protecția şi apărarea valorilor şi a intereselor naționale.

Apreciem că evoluția mediului de securitate va fi caracterizată, în principal, de următoarele tendințe majore: accelerarea procesului de globalizare; creşterea numărului actorilor globali; creşterea nevoilor de energie, apă şi hrană; dezvoltarea economică şi tehnologică diferențiată; schimbarea situației demografice şi, nu în ultimul rând, corelarea dezvoltării proceselor militare şi de securitate cu problemele de mediu.

- ***Accelerarea procesului de globalizare*** reprezintă, conform opiniei agreate la nivelul majorității țărilor dezvoltate una din mizele majore pentru asigurarea progresului umanității. Aceeaşi opinie este împărtăşită şi de o mare parte a țărilor în curs de dezvoltare. La celălalt pol se situează criticii globalizării care văd în aceasta imaginea inechității dintre bogați şi săraci. Ei susțin că, la nivel global, creşterea resentimentelor şi a violenței este un rezultat direct al globalizării.

Continuarea acestui proces poate duce la creşterea nivelului de viață la nivel planetar în general şi la nivelul țărilor sărace în mod special. Probleme serioase au apărut, în mod aproape invariabil, acolo unde sistemele politice şi economice nu au reuşit să îndeplinească aşteptările populației. Un eşec al globalizării ar putea să

genereze şi un eşec al îndeplinirii obiectivelor economice propuse. În condiţiile în care chiar şi cele mai sărace ţări au acces la imagini şi descrieri ale lumii dezvoltate există pericolul ca acestea să se revolte pentru o mai „corectă" împărţire a bogăţiilor şi resurselor.

Trebuie să admitem, de asemenea, că unele ţări vor rămâne în afara procesului datorită „neşansei" dispunerii geografice, culturale sau altor cauze. Multe din aceste naţiuni vor fi state slabe sau eşuate şi vor cere aranjamente internaţionale pentru nouă împărţire a resurselor economice, diplomatice şi militare pentru a institui şi susţine stabilitatea.

Interdependenţa şi interacţiunea tot mai dezvoltate în plan economic determină o strânsă evoluţie, cu acelaşi sens, în planul securităţii, fenomen ce ar trebui să aducă implicit stabilitate în planul relaţiilor internaţionale. Legătura dintre pace, prosperitate şi democraţie este percepută de majoritatea analiştilor ca fiind pozitivă, cu efecte benefice pentru toate categoriile de ţări şi, în interiorul acestora, pentru toate categoriile de cetăţeni. Ca urmare, ar trebui să genereze evoluţii pozitive şi în planul stabilităţii globale, zonale şi regionale, precum şi al celei interne, pe măsura evoluţiei democraţiei şi prosperităţii.

Trebuiesc avute în vedere şi noile vulnerabilităţi dobândite de societăţile dezvoltate şi democratice, bazate pe sisteme electronice sofisticate, folosite aproape în toate domeniile de activitate socială, inclusiv în cel al securităţii şi apărării naţionale, expuse unor riscuri noi, de natură modernă. Devine tot mai clar faptul că atât pentru statele democratice, cu societăţi deschise, cât şi pentru cele cu regimuri autoritare, tehnologiile informaţionale şi de comunicaţii fac aproape imposibilă - şi acest lucru se va amplifica - intervenţia sau controlul centralizat al statului asupra indivizilor ori grupurilor de diferite naturi, inclusiv etnice ori religioase.

Un alt efect al globalizării se referă la mutaţiile ce pot surveni în planul identităţii naţionale ori de grup, datorate în principal standardizării şi omogenizării valorilor şi normelor culturale, ştiinţifice şi de orice altă natură. Beneficiul economic, ca rezultat al globalizării, este asociat cu pierderea unei cote de suveranitate, proces determinat de interdependenţa tot mai accentuată, în plan economic şi tehnologic, în detrimentul autorităţii şi abilităţii statelor de a-şi controla propriile mişcări, în plan intern şi extern.

- *Creşterea numărului actorilor globali din mediul de securitate* este previzibilă în prezent, având în vedere acţiunile concrete desfăşurate în plan mondial de unele ţări cu potenţial economic şi militar apreciabil.

Se poate aprecia că lista actorilor globali de securitate va fi completată, pe lângă SUA şi Federaţia Rusă cu Uniunea Europeană, Japonia, China, India precum şi alte ţări care în prezent trădează dorinţe tipice actorilor globali.

Conform opiniilor exprimate de unii specialişti ai Institutului SUA pentru Studii de Politică Externă la nivel regional, este previzibilă cristalizarea a patru triunghiuri strategice: Europa, cu actorii Uniunea Europeană, SUA şi Rusia; Orientul Mijlociu, cu actorii Rusia, Iran şi SUA; Asia, cu actorii SUA, Japonia şi China; Eurasia, cu actorii Rusia, China şi India.

În ceea ce priveşte principalii actori globali, putem constata că există posibilitatea ca SUA să joace, în continuare, un rol de maximă importanţă la nivel

global, fiind prezentă în trei din cele patru triunghiuri strategice, că Rusia ar putea continua implicarea, atât în soarta Europei, cât şi în cea a Asiei şi Orientului Mijlociu, iar China ar putea juca un rol tot mai important la nivel regional şi global. Concomitent, sesizăm ca foarte posibilă afirmarea la nivel global a Indiei şi Iranului.

O tendință importantă o va constitui şi creşterea importanței actorilor de securitate nonstatali, aceasta putând fi intuită chiar din ultimul deceniu al mileniului doi, când aceştia au apărut şi au executat acțiuni care au afectat interesele altor actori atât în plan internațional, cât şi intern. În acest sens, putem remarca unele aspecte, astfel: organizații internaționale sau grupuri constituite pe diverse problematici ori domenii au jucat şi, probabil, vor continua să joace un rol important în evoluția lumii, provocând schimbarea cursului unor procese, cum este cazul mediului înconjurător sau al folosirii armelor sofisticate (nucleare, bacteriologice etc.), afectând valorile internaționale sau naționale; altele au acționat pentru rezolvarea, cu armele specifice terorismului, a unor interese particulare, determinând apariția unor fenomene globale ca migrația clandestină a unor mase importante de oameni, traficul de armament, produse strategice ori droguri; aceste fenomene vor putea influența într-o măsură tot mai mare deciziile organismelor internaționale ori ale guvernelor naționale şi vor putea determina schimbări esențiale ale fenomenului militar în sine, ale naturii şi configurației arhitecturii de securitate la nivel global şi regional, precum şi apariția unor noi forme de acțiune pentru contracararea evoluției negative a acestor actori.

- Creşterea nevoilor de energie, apă şi hrană şi asigurarea acestora în cantități suficiente vor constitui, şi ele, posibile elemente de dispută. Creşterea populației globului, lipsa hranei, a terenului arabil, accentuată de deşertificare şi lipsa apei, mărirea cererii de energie în condițiile epuizării resurselor clasice pot fi tot atâtea cauze care pot conduce la situații grave de criza, haos, colaps sau incapacitate a unor guverne de a gestiona situațiile create şi vor trebui avute în vedere pentru a fi soluționate.

- Dezvoltarea economică şi tehnologică diferențiată reprezintă un factor important care determină evoluția la nivel global.

Chiar dacă la această dată criza mai afectează economiile lumii pe termen mediu şi lung specialiştii prevăd o redresare a acestora şi reluarea trendului ascendent.

Dacă la această dată pot fi enumerate ca țări cu o populație de peste 100 milioane de locuitori şi un PIB de cel puțin 100 miliarde de dolari S.U.A., China, Rusia, India, Indonezia, Brazilia şi Mexic în următorii 20-25 ani alte state ca Bangladesh, Nigeria, Pakistan, Filipine şi Vietnam se vor alătura, probabil, acestui grup. Deci vor fi 11-12 state a căror populație şi putere economică le vor permite să-şi constituie forțe armate cu capacități semnificative de a-şi proiecta forța cel puțin în regiunea în care se găsesc[4].

Creşterea accelerată a populației va necesita, pentru tânăra generație, înființarea de noi locuri de muncă. Dacă dezvoltarea economică va asigura numărul de locuri de muncă necesare va permite reducerea tensiunilor internaționale şi

[4] The Joint Operating Environment 2008, Challenges and implications for the Future Joint Force, United States Joint Forces Command, https://us.jfcom.mil/sites/J5/J59/default.aspx, p. 14.

tulburările sociale inerente. Istoria a demonstrat că aşteptările neîmplinite au constituit o forță care a condus politici, a generat războaie sau a amenințat pacea.

Chiar şi cele mai optimiste scenarii prevăd că o serie de state vor rămâne, economic, în urmă. Multe din acestea vor fi în Africa sub-sahariană şi Orientul Mijlociu. O economie slab dezvoltată, decăzută este prevestitoare de colaps social şi anarhie sau dictaturi nemiloase. Deşi nu este de dorit, este posibil ca la decizia comunității internaționale să se impună intervenția într-o asemenea situație, ceea ce va însemna pierderi de vieți omeneşti de ambele părți precum şi cheltuieli uriaşe.

Proliferarea tehnologiilor, care se referă la relația tot mai strânsă dintre explozia tehnologiilor erei informaționale şi proliferarea acestora pentru crearea unor capacități cu relevanță militară, se va circumscrie tendințelor de evoluție a mediului de securitate global. Chiar la sfârşitul secolului XX, activitățile militare, mai mult sau mai puțin paşnice, au avut la bază aparatură şi echipamente cu înaltă tehnologie care au schimbat, uneori în mod semnificativ, esența acțiunilor militare, tehnicile şi procedurile folosite.

- Schimbarea situației demografice la nivel global reprezintă o consecință previzibilă a analizelor efectuate la nivel de state sau regiuni.

În medie populația lumii creşte anual cu 60 milioane şi va atinge 8 miliarde în 20-25 ani. Aproximativ 95% din această creştere va avea loc în țările în curs de dezvoltare. Acolo combinația dintre situația demografică şi economie creează condiții favorabile pentru creşterea populației dar face, totodată, dificilă realizarea obiectivelor economice propuse. Performanța economiei globale va fi cheia atât pentru stoparea cât şi pentru izbucnirea mişcărilor violente pe baze economice sau sociale.

Lumea dezvoltată se confruntă cu un fenomen opus. În perioada următoare creşterea populației va încetini sau, în unele cazuri, va fi în declin. Deşi se încearcă soluționarea situației aceasta va genera o acută problemă a îmbătrânirii populației.

Aceste tendințe fac uşor de estimat faptul că țările dezvoltate vor fi mult mai puțin dispuse să-şi sacrifice tinerii în acțiuni militare, cu excepția unor situații extraordinare. Țările din regiuni ca Orientul Mijlociu şi Africa sub-sahariană, unde numărul tinerilor va depăşi 50% din populație vor avea mai puține rețineri în a se angaja în conflict.

- Corelarea dezvoltării proceselor militare şi de securitate cu problemele de mediu poate determina apariția unor noi procedee şi mijloace de luptă cu efecte foarte puțin sau deloc letale, care să ducă la atingerea scopurilor războiului ori conflictului fără afectarea ființei umane sau a condițiilor de viață, respectiv a mediului ambiant. În legătură cu această tendință, în prezent, se pot intui următoarele aspecte: considerațiile de mediu au constituit şi vor constitui surse de conflict, având în vedere că mediul trebuie să asigure resursele vitale pentru existența omenirii; acest aspect va influența într-o măsură din ce în ce mai mare modalitățile de rezolvare a problemelor de securitate şi va determina apariția altora noi, pentru care vor trebui identificate soluții care să nu genereze noi conflicte; în condițiile creşterii explozive a populației, într-o rată imposibil de imaginat cu un deceniu în urmă, va creşte presiunea problemelor de mediu asupra celor de securitate; standardele de mediu pe care acțiunile şi armamentele ce vor fi folosite în viitor trebuie să le respecte vor influența

în mare măsură parametrii acestora, în special în ceea ce priveşte deplasarea şi amplasarea trupelor, instruirea acestora şi modalităţile de folosire a materialelor şi produselor specific militare.

Elementele menţionate anterior au detaliat doar câteva din tendinţele majore care vor influenţa, la nivel global, evoluţia mediului de securitate pe termen mediu şi lung. Acestea, fie că vor evolua conform previziunilor sau nu, se vor combina în diverse modalităţi şi vor genera un mediu şi situaţii specifice mult mai complexe care vor defini lumea şi securitatea în viitor.

3. Implicaţii ale schimbărilor din mediul de securitate asupra domeniului militar.

Analiza evoluţiei mediului de securitate evidenţiază următoarele implicaţii cu relevanţă asupra domeniului militar:

- ***statele vor avea abordări foarte diferite în problema securităţii***; la un pol se vor situa cele care iau în calcul soluţii ce accentuează prevenirea conflictului, cu strategii militare active şi care vor acorda importanţă subcomponentelor ofensive sau proactive. La celălalt pol se vor situa state ce se vor caracteriza printr-o combinaţie de stagnare economică, incapacitate de guvernare şi violenţă. Construcţii etice ca „război drept" sau „aversiune faţă de pierderile colaterale" nu vor avea sens. De aceea, multe state vor ignora legile internaţionale ale conflictului armat. Achiziţia materialului militar sau jaful este probabil să fie obiectivul predominant al operaţiilor militare şi ca rezultat vor asigura un adăpost sigur pentru elementele crimei organizate.

- ***în situaţia angajării unor acţiuni, acestea vor asigura*** îndeplinirea cerinţelor specifice prevăzute în Constituţie, a angajamentelor asumate de România faţă de NATO, Uniunea Europeană, precum şi în cadrul iniţiativelor regionale şi coaliţiilor şi vor viza:

a) pentru asigurarea securităţii interne:
- asigurarea securităţii societale şi a stării de legalitate,
- contracararea terorismului şi a criminalităţii organizate,
- securitatea activităţilor financiar-bancare, a sistemelor informatice şi a celor de comunicaţii,
- protecţia împotriva dezastrelor şi protecţia mediului.

b) pentru asigurarea securităţii internaţionale:
- promovarea democraţiei,
- lupta împotriva terorismului internaţional şi
- combaterea proliferării armelor de distrugere în masă.

- ***acţiunile viitoare vor trebui să se adreseze surselor de instabilitate aflate atât în aria de responsabilitate tradiţională cât şi în regiuni din afara acesteia şi vor implica, alături de acţiunile cu caracter militar, şi acţiuni nonmilitare;***

Una din direcţiile de transformare a fost lărgirea spaţiului de acţiune al Alianţei spre zone din ce în ce mai îndepărtate, acolo de unde riscurile se propagă. Alianţa a început să se angajeze, gradual, în regiuni cu o structură neomogenă din punct de vedere al dezvoltarii politico-economice şi sociale. Alianţa a trecut de la operaţiuni cu caracter strict militar spre operaţiuni de gestionare a crizelor, prevenirea conflictelor,

operaţiuni în sprijinul păcii, răspuns la dezastre, urgenţe civile, sprijin umanitar, asistentă în domeniul construcţiei instituţionale etc. Diversificarea riscurilor, extinderea ariei operaţiunilor au imprimat o trecere de la soluţionări bazate exclusiv pe mijloace militare spre cele cu componente socio-economice, acţionând alături de organizaţii internaţionale cu competenţe specifice în aceste domenii. Alianţa şi-a dezvoltat, în acest fel, un rol în care caracteristica militară predominantă a fost complementată de elemente ne-militare, precum protecţia unor infrastructuri civile, asistenţa oferită altor organisme internaţionale în vederea sprijinirii activitaţilor acestora în teatre de operaţii în care acţioneaza concomitent etc.

- acţiunile/activităţile vor fi desfăşurate independent sau în cooperare cu alte state membre ale Alianţei sau instituţiilor de securitate/coaliţii în care România este parte;

Cooperarea în domeniul securităţii şi apărării trebuie să dezvolte un echilibru între interesele naţionale ale statelor participante.

În primul rand, aceasta cooperare trebuie să se caracterizeze prin flexibilitate şi diversificarea instrumentelor de parteneriat.

În al doilea rând, se vor intensifica legaturile bilaterale, fie între NATO şi o anumită ţară parteneră fie între o ţară aliată şi una parteneră pentru atingerea obiectivelor comune ale parteneriatului, mai uşor de gestionat având în vedere specificitatea fiecarui partener.

În al treilea rând, gradul de intensitate al cooperarii o să varieze, depinzând de obiectivele şi interesele naţionale ale fiecarui stat implicat.

În al patrulea rând, ariile de interes s-au multiplicat, gradul de complexitate al acţiunilor de cooperare crescând. Accentul va fi pus asupra: controlului armamentelor, dezarmare, neproliferare, apărarea anti-aeriană, cooperarea şi gestionarea armamentelor, gestionarea spaţiului aerian, controlul şi protecţia frontierelor, consultare, comandă şi control, provocările societaţii moderne, planificarea urgenţelor civile, gestionarea crizelor, controlul democratic al fortelor armate şi al structurilor de apărare, economia apărarii, educaţie, formare şi reconversie militară, diplomaţie publică, traficul de persoane, răspunsul la ameninţarea terorismului, cooperare ştiinţifică.

- structura forţelor armate, la nivel global, va fi neuniformă, corespunzătoare unor "epoci" diferite;

În statele dezvoltate forţele armate vor fi mai mici în cea ce priveşte numărul de oameni implicaţi, dar vor folosi extensiv tehnologia. În majoritatea cazurilor, gama operaţiilor vor fi de-a lungul spectrului care priveşte reducerea dezastrelor, asistenţa umanitară, construcţia naţiunii, menţinerea păcii, contacte de cooperare în domeniul militar şi altele asemănătoare.

Alte state vor dezvolta forţe armate hibride specifice atât erei industriale cât şi celei informaţionale prin dezvoltarea pe scară largă, cumpărarea sau achiziţia prin alte mijloace a tehnologiei avansate. De exemplu, deşi ele vor proiecta şi construi structuri convenţionale de infanterie, blindate şi artilerie, de asemenea, vor dobândi un număr destul de mare de sisteme de arme anti-satelit, sisteme de apărare antiaeriene avansate, ca şi rachete balistice sau de croazieră.

Forțele armate ale statelor „problemă”, în mare măsură, vor lua forma grupurilor înarmate, miliţiilor, armatelor personale ale liderilor militari care au autoritate asupra unei zone şi grupurilor teroriste. Terorismul va fi singura formă importantă de proiectare a puterii, disponibilă acestora.

- ***structurile militare vor avea timpi de reacţie din ce în ce mai scurţi;*** viitorul acţiunilor militare este deja schimbat, acestea vor fi caracterizate în principal de manevrabilitate, flexibilitate, o mare independenţă, violenţă şi diversitate, iar formele de luptă clasice vor fi mai puţin folosite datorită angajării în luptă a structurilor specializate care vor acţiona predominant manevrier, dinamic şi decisiv. Acţiunile (reacţiile, intervenţiile) se vor caracteriza în principal prin rapiditate şi se vor duce de către forţele care au o superioritate tehnologică faţă de adversar.

- luarea în considerare a intervenţiei unor actori nestatali care acţionează pe baza unor principii proprii;

Mediul de desfăşurare a structurilor luptătoare, în care acestea fiinţează şi acţionează, este caracterizat de războaiele din cea de a patra generaţie 4GW; acestea sunt războaie extinse, care cuprind, practic, toate domeniile: politic, economic, social, cultural şi militar. Forţele care se confruntă în cadrul războaielor de generaţia a patra şi acţiunile acestora sunt asimetrice. De o parte se află puterile high-tech, care permit şi cultivă conceptul Război bazat pe Reţea, ce presupune informaţie în timp real, arme "inteligente", reţele numerice reale şi virtuale. De cealaltă parte se află, de regulă, actori transnaţionali, grupări teroriste, religioase, etnice sau de interese, care folosesc orice mijloc pentru a-şi atinge obiectivele, începând cu armele albe şi continuând cu armamentul cel mai perfecţionat, inclusiv cu mijloace nucleare, chimice, biologice şi radiologice.

- ***dezvoltarea sau achiziţionarea armelor nucleare şi a mijloacelor pentru folosirea lor*** va constitui şi pe viitor o ameninţare pentru comunitatea internaţională, venită din partea unor state care iau în calcul acest mod de abordare a relaţiilor internaţionale. În consecinţă, un obiectiv de înaltă prioritate va fi asigurarea apărării împotriva armelor nucleare sau a altor arme de distrugere în masă. Aceasta necesită ca împiedicarea extinderii nucleare să fie suplimentată de apărarea strategică comună împotriva armelor de distrugere în masă.

Componenta militară a acestui concept va trebui să participe la efortul multinaţional pentru a dezvolta şi a desfăşura apărarea strategică în statele selectate. Capabilităţile de apărare trebuie să fie direcţionate împotriva tuturor modalităţilor de livrare şi distribuire a armelor de distrugere în masă.

- ***unele state nu vor putea să menţină în serviciu activ suficiente forţe simetrice*** pentru a lupta şi a învinge în multiplele conflicte regionale majore datorită constrângerilor fiscale şi altor presiuni sociale şi politice cărora vor trebui să le facă faţă.

- importanţa informaţiei va creşte exponenţial;

Evitarea surprinderii în domeniul informaţional va fi una din dominantele următorilor ani. Stăpânirea informaţiei şi diseminarea acesteia înseamnă putere reală. Operaţiile şi acţiunile militare întrunite vor impune perfecţionarea forţelor şi mijloacelor pentru culegerea, prelucrarea şi utilizarea neîntreruptă a informaţiilor,

precum şi protejarea lor pentru a împiedica un eventual adversar să-şi realizeze propriul flux informaţional. Informaţia va avea un rol tot mai important ca element de multiplicare a puterii, permiţând reducerea timpului necesar luării deciziilor optime şi lovirii eficiente şi decisive a adversarului.

Capabilităţile militare în domeniile dominării informaţionale, informaţiilor, protecţiei forţei şi războiului neletal vor favoriza coerenţa contribuţiei militare la contracararea actelor de dezvoltare a agresiunii. Aceste capabilităţi trebuie să fie asamblate în unităţi agile şi versatile care pot fi rapid combinate/integrate şi adaptate unele cu altele, şi cu alte instrumente ale puterii naţionale.

- desfăşurarea acţiunilor se va face cu respectarea strictă a normelor de protecţie a mediului sau vor implica acţiuni reparatorii complete;

Securitatea vizează nu numai toate nivelurile de organizare socială (de la individ, la grupuri umane de diferite dimensiuni şi grade de instituţionalizare şi organizare: state şi alianţe), ci şi toate domeniile vieţii sociale: politic, economic, social (inclusiv aspectele demografice, culturale, etnice, religioase etc.), militar şi de mediu.

În momentul de faţă, când degradarea ecosistemelor Terrei are loc într-un ritm galopant din cauza activităţilor umane sau a accidentelor şi hazardelor (naturale şi antropogene), se va impune, pentru viitor, necesitatea respectării cu stricteţe a normelor de mediu în desfăşurarea acţiunilor militare.

- acţiunile din teatrele de operaţii vor fi completate de cele din mas-media şi vor fi caracterizate de o permanenta monitorizare a desfăşurării acestora;

Televiziuni de prestigiu, precum CNN sau BBC, îşi încep fiecare jurnal cu noutăţile din războaiele lumii. Ziarele importante din New York, Paris, Londra sau Roma au, în fiecare zi, un loc rezervat pe prima pagină pentru ostilităţile în derulare. Atunci când orice informaţie poate deveni „breaking news“, când fiecare declaraţie poate să scoată mii de oameni în stradă oriunde pe Glob, imaginea conflictului nu se mai „joacă“ doar în tranşee, pe tancuri sau în avioanele de vânătoare. Războiul din teren este dublat şi de războiul mediatic, în care fiecare parte se înarmează la fel de conştiincios ca şi pentru lupta propriu-zisă.

4. Direcţii de acţiune privind transformarea organizării structurii de forţe în concordanţă cu noile caracteristici ale mediului de securitate.

Conform Constituţiei, Armata este subordonată exclusiv voinţei poporului pentru garantarea suveranităţii, a independenţei şi a unităţii statului, a integrităţii teritoriale a ţării şi a democraţiei constituţionale. În condiţiile legii şi ale tratatelor internaţionale la care România este parte, armata contribuie la apărarea colectivă în sistemele de alianţă militară şi participă la acţiuni privind menţinerea sau restabilirea păcii[5].

Pentru îndeplinirea acestor misiuni, sub influenţa evoluţiilor din mediul de securitate, modul de organizare a structurii de forţe va trebui adaptat, iar principalele direcţii vor fi enumerate în continuare.

[5] Constituţia României, *** Republicată, Monitorul Oficial nr. 767 din 31 octombrie 2003.

- Implicațiile transformării structurii de forțe se referă la faptul că acestea trebuie să se integreze perfect într-un complex de lovire total. Noile tehnologii impun şi permit schimbări în modul în care forțele se organizează pentru a lupta. Capabilitățile structurii de forțe trebuie să fie organizate pentru integrarea tuturor categoriilor de forțe din ce în ce mai mult la nivelurile inferioare. Integrarea forțelor luptătoare cu mijloace de lovire puternice este fundamentul pentru o evoluție adevărată în domeniul militar.

- Caracterul dinamic, manevrier şi flexibil al acțiunilor militare impune reconsiderarea structurii comandamentelor şi statelor majore, astfel ca acestea să poată acoperi întreaga gamă de misiuni şi domenii de responsabilitate, începând cu managementul informației despre trupele proprii, adversar, teren şi starea vremii, managementul resurselor şi materialelor la dispoziție, precum şi pentru rezolvarea problemelor de asigurare multilaterală a sprijinului logistic.

- Sistemele de conducere a forțelor vor trebui regândite şi adaptate pentru a face față cerințelor operaționale moderne, pentru a putea constitui şi conduce forțele destinate rezolvării unei situații de criză ori conflict armat, atât în ceea ce priveşte structura organelor de conducere, cât şi în ce priveşte dotarea cu echipamente şi materiale.

- Structura de forțe se transformă atunci când exploatează cu succes tehnologia nouă, noile concepte operaționale, noile structuri organizatorice precum şi noile abordări cu privire la instrucție şi conducere pentru a atinge o putere de luptă superioară din punct de vedere calitativ.

- Structura unităților, subunităților şi formațiunilor va trebuie să asigure polivalența acestora în îndeplinirea misiunilor dintr-un larg spectru de confruntare, de la acțiuni de menținere a păcii, umanitare ori de căutare salvare, de impunere a păcii până la contribuția la acțiunile antiteroriste, informaționale ori psihologice, care cer o specializare deosebită.

- Concomitent, structura acestora va trebui să fie modulară şi flexibilă, cu posibilitatea de adaptare a componentelor acestora în funcție de natura misiunii şi condițiile în care se desfăşoară acțiunile, iar combinarea diferitelor componente ale eşaloanelor mai mici în subordonarea celor superioare să se facă rapid, fără schimbarea mijloacelor, documentelor şi procedeelor de conducere şi de acțiune.

- Vor trebui constituite unități şi formațiuni multi-rol, cu o structură modulară şi flexibilă, pentru a putea îndeplini o gamă cât mai largă de misiuni şi a proiecta forța în funcție de specificul şi dimensiunea crizei ori conflictului, realizând atât eficiența sporită cât şi rapiditate în atingerea obiectivelor.

- Se impune dezvoltarea şi achiziția echipamentului multi-rol proiectat în concordanță cu profilurile de misiuni multilaterale care reflectă gama potențială completă a operațiilor militare. Din punct de vedere fizic mai mici, dar mai versatile, reconfigurabile rapid, unităților militare capabile de misiuni multiple li se va solicita să asigure o combinare mai eficientă a capabilităților militare cu alte instrumente ale puterii naționale.

- Reorganizarea tactică pentru acțiunile militare întrunite şi răspunsul rapid în situații de criză sau conflict impun construcția unor module specializate ale puterii de

luptă din mijloacele existente şi încorporarea noilor tehnologii cu noile capabilităţi în proces.

- Forţele armate trebuie să fie capabile să identifice şi să angajeze forţele ostile răspândite şi amestecate cu populaţiile civile, în timp ce simultan acordă asistenţă acelor populaţii. Acele situaţii vor solicita o aplicare adaptată în concordanţă cu nevoile individuale ale capabilităţilor militare pe care numai forţele special instruite, echipate şi organizate le poate produce.

- Un rol deosebit în realizarea noilor structuri militare îl va juca tehnica de luptă, sistemele de conducere şi de logistică iar acestea, la rândul lor, vor trebui să fie interoperabile, flexibile şi modulare, posibil de integrat în sisteme diferite ca destinaţie, compunere şi misiuni, fără modificări esenţiale la nivelul entităţii organizatorice de bază[6].

- Se impune cu stringenţă perfecţionarea caracteristicilor tactice şi tehnice ale armamentelor clasice (tancuri, tunuri, rachete, avioane, elicoptere, nave de luptă etc.), modernizarea echipamentelor folosite şi realizarea unor platforme de luptă complexe şi eficiente, cu mare precizie de lovire şi la distanţe tot mai mari, în orice mediu şi condiţii;

- Înzestrarea structurii de forţe trebuie făcută după o analiză extrem de elaborată asupra riscurilor viitoare şi a misiunilor armatei în cadrul NATO, dar mai ales plecând de la datele oferite de conflictele din vestul Balcanilor, Afganistan şi din Irak, precum şi de la experienţa căpătată în misiunile de menţinere a păcii executate în diverse puncte pe glob.

- Forţele armate trebuie să fie capabile de lovituri precise, cu rază mare asupra ţintelor cu valoare pentru adversar şi considerate justificate de comunitatea statelor respective.

- Spaţiul de luptă modern şi noile concepţii doctrinare de desfăşurare a acţiunilor militare specifice erei informaţionale solicită noi sisteme de comunicaţii digitale mobile, capabile să satisfacă cerinţele de transfer informaţional, în timp aproape real, între entităţile informative, de comandă şi control şi operaţionale. Sistemele de comunicaţii digitale sunt tratate ca fiind, în acelaşi timp, componenta integratoare a sistemelor C4I, C4ISR etc.

- Protecţia volumelor mari de informaţii necesare comenzii şi controlului în spaţiul de luptă specific războiului erei informaţionale impune noi cerinţe de proiectare, construire şi utilizare a sistemelor de comunicaţii digitale şi informatice, în scopul realizării securităţii acestora prin măsuri juridice, organizatorice, tehnice şi logice care vizează menţinerea autenticităţii, integrităţii şi secretului datelor şi informaţiilor vehiculate.

- Capabilităţile militare în domeniile dominării informaţionale, informaţiilor, protecţiei forţei şi războiului neletal vor favoriza coerenţa contribuţiei militare la contracararea actelor de dezvoltare a agresiunii. Aceste capabilităţi trebuie să fie asamblate în unităţi agile şi versatile care pot fi rapid combinate /integrate şi adaptate unele cu altele, şi cu alte instrumente ale puterii naţionale.

[6] Mircea Mureşan, Reflecţii despre fenomenul militar, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004, p. 38.

- Structura de forţe va necesita capabilităţi care să-i permită detectarea şi avertizarea atacului informaţional asupra statului şi populaţiei. În plus, forţele armate trebuie să fie capabile să împiedice, să prevină şi să respingă asemenea atacuri. De aceea, armata trebuie să aibă capabilităţi de război informaţional defensive pentru a apăra sistemele de informaţii-cheie ale statului de atacurile informaţionale. Forţele armate, de asemenea, trebuie să aibă capabilităţi de război informaţional ofensive pentru a împiedica atacurile prin ameninţarea cu represalii, şi a duce războiul informaţional rapid, dacă este necesar[7].

- În mod caracteristic, structura de forţe a viitorului va necesita capabilităţi de protecţie individuale şi la nivelul unităţii mai bune, acces aproape instantaneu şi precis la sprijinul de luptă şi sprijinul logistic, şi informaţii în timp real despre dispunerea şi intenţiile forţele proprii, inamicului şi necombatanţilor.

- Structura de forţe viitoare trebuie să fie mai agilă, mai puţin constrânsă din punct de vedere logistic şi capabilă de a provoca o serie mai mare de efecte letale şi neletale.

Acest lucru va necesita forţe care sunt în general la fel de capabile de a supravieţui ca unităţile de blindate şi mecanizate actuale, la fel de agile strategic ca şi unităţile uşoare sau aeropurtate, la fel de mobile tactic şi operaţional ca şi unităţile de blindate, mecanizate şi de asalt aerian, şi capabile de a acţiona întrunit în combinaţii variate pentru a produce efectele dorite.

- Multe dintre inovaţiile tehnologice care trebuie să fie aplicate structurii de forţe a viitorului pot fi anticipate în mod evident. De exemplu, trupe de soldaţi moderni, vehicule de cercetare terestră şi aeriană telecomandate, santinele robot, sisteme robotizate de detecţie şi avertizare a minelor, chimică, biologică şi radiologică, capabilităţi avansate de operaţii psihologice şi management ale percepţiilor, conştientizarea situaţională mărită, sprijin de foc precis, comunicaţii cu salt în frecvenţă instantanee, arme neletale dar incapacitante.

- Teroriştii înarmaţi cu arme de distrugere în masă, în viitor, pot fi cea mai mare ameninţare la adresa securităţii naţionale a statelor. De aceea, protecţia împotriva atacului strategic, de asemenea, trebuie să includă apărări eficiente împotriva ameninţării teroriste. Tehnologia poate face o asemenea apărare posibilă, dar ea va implica costuri semnificative şi cooperare internaţională. Eliminarea teroriştilor dotaţi cu arme de distrugere în masă va fi un obiectiv de securitate naţională de înaltă prioritate.

- În ceea ce priveşte Operaţiile Multinaţionale, principalele puteri militare europene membre ale NATO au început proiectarea forţelor într-un mod similar cu abordarea americană a grupului de luptă. Forţele terestre britanice şi franceze se orientează spre grupuri de luptă de mărimea unei brigăzi cu 5.000 de militari. Doctrina forţelor terestre germane contemporane organizează lupta armată tot în jurul unui grup de luptă de mărimea unei brigăzi cu 5.000 de militari. O structură bazată pe grupul de luptă poate deveni un model pentru doctrina, organizarea şi comunicaţiile comune ale structurilor alianţei.

[7] Lt.col. Ionel Irimia, *Influenţa conceptelor de securitate asupra construcţiei structurilor militare,* Buletinul Universităţii Naţionale de Apărare "Carol I", Nr. 1/2008, p. 280.

- Tehnologiile şi conceptele organizaţionale inovatoare trebuie să fie aplicate structurii de forţe pentru a-i mări puterea de luptă, la riscuri şi costuri reduse, pentru a împiedica şi înfrânge adversarii viitorului care nu vor respecta regulile civilizate şi care vor merge către orice extremă pentru a obţine victoria.

- Transformarea structurii de forţe trebuie planificată şi realizată în strânsă concordanţă cu dezvoltarea economico-socială şi resursele avute la dispoziţie.

În acest sens, problema comportă două aspecte: cantitativ şi calitativ. Aspectul cantitativ are în vedere: mărimea forţelor armate ale unui stat; structura de forţe; cantitatea de armament şi tehnică de luptă, de echipamente etc. care poate fi achiziţionată şi menţinută la parametri de funcţionare; numărul de structuri de luptă de bază interarme şi de armă (batalion, similare) care pot fi proiectate, construite şi menţinute în stare de operativitate etc. Aspectul calitativ se referă la: achiziţionarea şi implementarea tehnologiei performante, în special cea dictată de interoperabilitatea cu statele membre NATO; realizarea capabilităţilor asumate prin acorduri; performanţa structurilor militare etc.

Sintetizând, reorganizarea structurii de forţe în cadrul procesului de transformare trebuie: să aibă ca rezultat o schimbare semnificativă pentru a spori capabilităţile de luptă armată întrunită; să asigure putere de luptă capabilă de desfăşurare mai rapidă prin starea de pregătire şi coeziunea unităţii; să încorporeze, în mod continuu, noile tehnologii şi să dezvolte noi capabilităţi; să integreze capabilităţile forţelor terestre cu ale forţelor aeriene, forţelor navale şi altor tipuri de forţe; să asigure capabilităţile necesare participării la operaţii întrunite multinaţionale în cadrul Alianţei sau unor coaliţii.

Concluzionând, mediul de securitate internaţional sugerează interesele, obiectivele de securitate naţională şi conceptele strategice de susţinere a acestor obiective. Componenta militară a conceptelor strategice determină capabilităţile structurilor militare pentru implementarea conceptelor şi realizarea obiectivelor în scopul protejării intereselor naţionale.

Bibliografie:

[1]. **Strategia de securitate naţională a României**, Bucureşti, 2007.

[2]. **Strategia naţională de apărare a ţării,** aprobată prin Hotărârea Parlamentului României nr.30, din 4 noiembrie 2008.

[3]. **Carta albă a securităţii şi apărării naţionale**, Bucureşti, 2004.

[4]. **Surse de instabilitate** – CSSAS, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004

[5]. **România în cifre,** Breviar statistic, Institutul Naţional de Statistică, Bucureşti, 2009.

[6]. CLAVAL, Paul ,**Geopolitică şi geostrategie**, Editura Corint, Bucureşti, 2001.

[7]. DOLGHIN, Nicolae, dr., **Riscuri şi ameninţări la adresa securităţii României. Actualitate şi perspectivă,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004.

[8]. KENNEDY, Paul, **The Rise and Fall of the Great Powers**, London, 1989.

[9]. PARKER, Geoffrey, **Western Geopolitical Thought in the Twentieth Century,** London, 1985.

[10]. *The Joint Operating Environment 2008, Challenges and implications for the Future Joint Force,* United States Joint Forces Command, https://us.jfcom.mil/sites/J5/J59/default.aspx.

CONTRIBUȚIA FORȚELOR ARMATE LA REALIZAREA SARCINILOR ADMINISTRAȚIEI TRANZIȚIONALE ÎN OPERAȚIILE DE STABILITATE

Dr. Ion DRAGOMAN[*]
Dr. Alin BODESCU[**]

Stability operations tasks include helping to develop representative government institutions. Without capable government institutions and committed local public officials, the end state conditions will not be put in place; in fact, the absence of those conditions constitutes a failed state. However, a functional state depends on more than simply a competent and well-intentioned government. It requires actions and inputs by individual citizens, communities, local associations, civil society groups, and the private sector as well. How all of these actors behave, together with government, is the realm of governance and rebuilding all elements of the governance structure is critical to successful state-building. Some analyses treat government and governance as the same thing, but it is more accurate to distinguish them from each other. Governance refers to the processes and rules through which state and non-state actors in a society wield power and authority and how they influence and enact governmental policies and decisions. Governance is a broader concept than government, the principal elements of which include the constitution and the three branches of government (legislature, executive, and judiciary).

In the case of a UN or international mandate to replace the existing regime or to deal with complete state failure, stability operations are likely to involve international actors, particularly peacekeeping forces, in a temporary assumption of authority throughout the country. Transitional administration or interim governance includes fundamental governance tasks including restoring order; disarming or otherwise neutralizing combatants; addressing urgent humanitarian needs for food, medical care, and shelter; initially providing basic services; repairing or rehabilitating damaged or destroyed infrastructure and other public facilities; maintaining civil order and dealing with criminal and civil justice issues; and taking on the roles and responsibilities of public officials. These are the more immediate stability and reconstruction tasks to perform. As the immediate tasks are met, as rapidly as possible stability operations turn over to interim government officials many of the tasks that the military and civilian personnel have been performing on a temporary basis. The authorities that these interim officials will exercise will be different from those of the previous regiune.

Dacă prin noțiunea de "administrație publică" înțelegem, în esență, în știința administrației faptul că o activitate/instituție are legătură directă cu organizarea statului, iar în dreptul administrativ sistemul autorităților administrației centrale şi locale prin intermediul căruia se realizează puterea executivă[1] a statului suveran, atunci „administrația tranzițională" ar putea fi definită ca fiind acea modalitate de exercitare provizorie a guvernării unei populații dispuse pe un anumit teritoriu prin intermediul unor autorități şi instituții care nu au reprezentativitatea şi legitimitatea conferite prin „contract social" şi nici deplinătatea acțiunii organismelor însărcinate sub comanda puterii politice suverane de a asigura multitudinea de interese ale statului modern. Originile administrației tranziționale se regăsesc în istoria

[*] **Profesor universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**
[**] **Locotenent-colonel**
[1] Anton P. Parlagi, *Dicționar de administrație publică*, Editura Economică, Bucureşti, 2000, p.11.

societăților organizate, când, în anumite circumstanțe şi consecințe ale reglementării prin forță ori prin mijloace diplomatice a diferendelor teritoriale dintre state, anumite zone şi populații erau considerate lipsite de aptitudinea de a se autoguverna, motiv pentru care, până la adoptarea unei soluții finale, aşteptată uneori ani ori decenii întregi, se impunea starea de fapt a administrării militare şi civile exercitate temporar de o putere străină de suveranitatea naturală.

Aşa a fost cazul cu diferitele forme de vasalitate, protectorat internațional şi dominație colonială, unele dăinuind până în zilele noastre, lipsind popoare şi populații întregi de dreptul firesc şi legitim la autodeterminare, dar şi cu instituțiile moderne ale mandatului şi tutelei internaționale prin care administrația tranzițională s-a exercitat în numele întregii umanități, prin intensificarea formelor de globalizare regională şi mondială, depăşindu-se „starea de fapt" către „legitimitatea" comunității internaționale, dar fără pierderea caracterului provizoriu. Astăzi, administrația tranzițională se exercită îndeosebi sub mandatul Consiliului de Securitate al ONU, în cadrul unor operații complexe de stabilitate şi reconstrucție instituțională, mai ales în situația succesiunii ori secesiunii statelor pe cale contractuală ori revoluționară, dar şi în procesul transformărilor pe care administrația publică trebuie să le sufere pentru a trece de la guvernarea slabă, ineficace ori inexistentă, la buna guvernare caracterizată prin respectarea valorilor primordiale ale democrației, statului de drept şi drepturilor omului, în beneficiul populației teritoriului respectiv şi al întregii societăți internaționale.

Secolul XX a cunoscut multiple forme de administrație tranzițională. Un prim exemplu este cel al teritoriului Saar, care prin Tratatul de la Versailles din 1919 a fost administrat timp de 15 ani de o „comisie de guvernare internațională" împuternicită să administreze temporar acest teritoriu până când populația respectivă decidea dacă dorea menținerea regimului internațional, unirea cu Franța sau reanexarea la Germania; acest aranjament provizoriu s-a încheiat în 1935 când prin plebiscit s-a hotărât reîncorporarea la Germania care l-a administrat în continuare prin depline puteri suverane[2]. Tot din perioada interbelică avem exemplul „mandatelor" instituite prin Pactul Ligii Națiunilor ca forme de administrație tranzițională a teritoriilor şi populațiilor din fostele colonii germane şi turceşti, cu responsabilități diferențiate pentru puterile mandatare, nefiind însă clar dacă autoritatea competentă în acest caz erau statele aliate sau asociate învingătoare în Primul Război Mondial, Consiliul Societății sau Adunarea Ligii Națiunilor; oricum, sistemul mandatelor se baza pe gradul de „maturitate politică" a populației şi teritoriului aflate sub tutela unei națiuni „avansate", urmărind însă şi dezvoltarea instituțiilor de autoguvernare, până la emanciparea prin obținerea independenței şi intrarea în Societatea Națiunilor, aşa cum a fost cazul Irakului, Siriei, Libanului, Palestinei şi Transiordaniei, fiecare cu diferențe specifice semnificative[3].

Alte exemple de administrație tranzițională sunt oferite de perioada ce a urmat terminării celui de-al Doilea Război Mondial. Ca de atâtea alte ori în istorie,

[2] Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, *Drept internațional public*, Editura Hyperion XXI, Bucureşti, 1993, p.268 şi 285.

[3] Paul Dănuț Duță, *Instituții de securitate, Operațiuni*, (vol.I), Editura Tehno Media, Sibiu, 2006, p.129 şi urm.

învingătorii au impus statelor învinse regimuri de ocupaţie militară în cadrul cărora s-au instituit sisteme de administraţie publică temporară la care au participat şi instituţii locale. De pildă, scopurile ocupării Germaniei în Acordurile de la Postdam din 1945 vizau, între altele, dizolvarea tuturor instituţiilor naziste şi pregătirea unei eventuale reconstrucţii a vieţii politice pe o bază democratică, proces care s-a dovedit a fi dificil şi îndelungat, deoarece hitlerismul se infiltrase în esenţa administraţiei publice centrale şi locale germane; de aceea, realizarea acestor scopuri ale ocupaţiei Germaniei de către Aliaţi s-a făcut pe parcursul a aproape unui deceniu, prin măsuri ce-au făcut parte din atât de necesara etapă de „lustraţie" a totalitarismului, precum: abrogarea tuturor legilor naziste ce au servit ca fundament al regimului hitlerist sau au constituit o discriminare legală sau administrativă; arestarea şi judecarea criminalilor de război precum şi internarea înalţilor demnitari ai organizaţiilor şi instituţiilor naziste şi a oricărei persoane periculoase pentru ocupaţie; scoaterea din funcţiile publice sau semipublice a naziştilor şi oricărei persoane ostile aliaţilor şi înlocuirea lor cu cei demni să sprijine crearea veritabilelor instituţii democratice; reorganizarea sistemului judiciar şi orientarea administraţiei către descentralizarea politică şi dezvoltarea responsabilităţilor locale. Era vorba deci de o anulare temporară a suveranităţii guvernării, din moment ce pe lângă administraţia tranziţională exista şi o legislatură şi o justiţie tranziţională, măsurile de democratizare respective fiind scoase treptat de sub controlul autorităţilor aliate de ocupaţie până în 1954 când prin Acordurile de la Paris va înceta regimul de ocupaţie americană, britanică şi franceză şi se va crea R.F. Germania ca stat suveran, liber şi independent, cu propriul sistem de guvernare. Prevederi mai mult sau mai puţin asemănătoare găsim în Tratatele de pace din 1947 cu Italia, Bulgaria, Finlanda, România şi Ungaria, în Tratatul de stat austriac din 1955 ori în Pactul de capitulare a Japoniei din 1945 şi Tratatul de pace din 1951 cu această ţară, toate aceste teritorii şi populaţii suportând în perioade şi grade diferite efectele unei administraţii tranziţionale[4].

Cel de-al Doilea Război Mondial a marcat progrese în organizarea şi funcţionarea administraţiei tranziţionale „mandatare" (din Sistemul Societăţii Naţiunilor) prin inserarea în Carta Naţiunilor Unite a dispoziţiilor referitoare la teritoriile care nu se guvernează (cap.XI), sistemul internaţional de tutelă pentru administrarea şi supravegherea teritoriilor ale căror popoare nu au atins încă un grad deplin de autoguvernare (cap.XII) şi precizarea funcţiilor şi puterilor Consiliului de Tutelă (cap.XIII). Ceea ce a dus nou această specie de administraţie tranziţională a fost recunoaşterea principiului că interesele locuitorilor acestor teritorii au întâietate, membrii ONU acceptând ca o misiune sacră obligaţia de a promova la maximum bunăstarea popoarelor respective în cadrul sistemului de pace şi securitate internaţională stabilit prin Cartă. În practică, tutela a funcţionat până la sfârşitul procesului decolonizării prin încheierea unor acorduri de tutelă cu statele are răspundeau în faţa ONU de administrarea provizorie a teritoriilor respective până la obţinerea independenţei şi a statutului de membru al ONU; de fapt, 11 teritorii au fost

[4] *Actualitè internationale et diplomatique*, 1950-1956, Tome II, Editions Montchrestien, Paris, 1957, p.134.

plasate sub regimul internaţional de tutelă prevăzut de cap.XII şi XIII ale Cartei ONU, iar 9 state membre au dat lista teritoriilor neautonome aflate sub administraţia lor, în virtutea cap.XI, probleme deosebite punând Namibia, Rhodezia şi teritoriile administrate de Portugalia. Un rol deosebit în desfiinţarea acestei forme vetuste de administraţie tranziţională l-a avut Declaraţia din 1960 a Adunării Generale a ONU prin care statele administrante aveau obligaţia de a lua măsuri imediate pentru a pune capăt exploatării teritoriilor şi popoarelor coloniale, iar celelalte state erau invitate să sprijine formarea profesională a celor care vor exercita administraţia suverană şi teritoriile neautonome sau aflate sub tutelă[5].

Comunitatea internaţională reprezentată de Naţiunile Unite se va implica direct în administraţia tranziţională odată cu operaţiile de menţinere a păcii[6] în cadrul cărora îndeplineşte misiuni specifice, de la sarcinile de guvernare a zonelor–tampon dintre beligeranţi la diferite funcţii de administraţie centrală sau locală post conflictuală sau de reconstrucţie instituţională. Literatura consacrată acestui fenomen analizează 8 operaţii de stabilitate şi sprijin de tip „nation-building" în care asumarea directă a administraţiei tranziţionale este explicită[7], ca în cazurile reprezentate de Congo (1960-1964), Namibia (1989-1990), Cambodgia (1992-1993), Salvador (1991-1995), Mozambic (1992-1994), Slavonia de Est (1996-1998), Timorul de Est (2005) şi Sierra Leone (2006). Astfel, în Cambodgia, până la stabilizarea ţării după alegeri şi elaborarea unei Constituţii, administraţia publică s-a exercitat de UNTAC, Autoritatea Tranziţională a Naţiunilor Unite în Cambodgia, în cooperare cu Grupul Interimar Comun Cambodgian, iar în Slavonia de Est (Croaţia) de către UNTAES - Administraţia Tranziţională a Naţiunilor Unite în Slavonia de Est, împreună cu un Consiliu Tranziţional format din reprezentanţii guvernului croat, locuitorilor sârbi şi croaţi şi ai altor minorităţi locale. Această formulă originală şi complexă de administraţie provizorie se fundamentează în practica ONU pe acordurile încheiate între părţile interesate, predarea sarcinilor administrative către autorităţile suverane restabilindu-se uneori şi mai multe faze ca în cazul misiunii din 1962-1963 a Forţei de Securitate a Naţiunilor Unite în Irianul de Vest, când mai întâi s-a realizat transferul de autoritate administrativă de la Olanda către UNTEA - Autoritatea Executivă Temporară a Naţiunilor Unite şi apoi de la aceasta către Indonezia, care exercită şi astăzi suveranitatea asupra acestui teritoriu[8].

Cel mai cunoscut exemplu de administraţie tranziţională este cel din Kosovo, o demonstraţie elocventă a modului în care în operaţiile moderne de stabilitate şi reconstrucţie se trece după o gravă criză conflictuală de la un regim autoritar fără respect pentru domnia legii, democraţie şi drepturile omului la un regim fundamentat pe ideea de bună guvernare, prin combinarea sarcinilor legislative, executive şi

---

[5] *ABC des Nations Unies*, New York, 1975, p.80.

[6] Chiar dacă unele state continuă să exercite sarcini de administraţie tranziţională şi operaţii de acest gen, subiect analizat în cartea *Rolul Statelor Unite în Operaţiile de Nation Buildng: de la Germania la Irak*, Editura RAND, 2003.

[7] P.D.Duţă, M.T. Purcărea, O. Cordoneanu, *Organizaţiile internaţionale şi mediul de securitate*, Tehno Media, Sibiu, 2008, p.140.

[8] *The Blue Helmets, A review of United Nations Peace-Keeping*, Third Edition, New York, 1996, p.471-472, 496, 554-555 şi 642.

judiciare ale unor autorităţi internaţionale provizorii, sub protecţia unei forţe armate multinaţionale. Fostul Secretar General al ONU, Kofi Annan, era îndreptăţit să afirme, în octombrie 1999, că această transformare a mediului geopolitic era atotcuprinzătoare şi profundă: *"Din Namibia şi Salvador până la Kosovo şi Timorul de Est, s-a lucrat în parteneriat cu fiecare parte, cu oficialii guvernamentali locali, organizaţii neguvernamentale şi grupări ale cetăţenilor, pentru a sprijini furnizarea ajutorului de urgenţă, demobilizarea combatanţilor, deminarea, organizarea alegerilor, încurajarea reconcilierii, constituirea forţelor de poliţie imparţiale şi restabilirea sarcinilor publice fundamentale. Cel mai dificil dar şi cel mai important obiectiv a fost acela al încercării de a reconstrui relaţiile sociale – acest preţios capital de încredere între comunităţile umane care e primul afectat de orice război şi cel mai dificil de redat. S-a vorbit mult de opoziţia dintre managementul tranziţiei sau de crearea de punţi peste prăpastia neîncrederii şi sarcinile pe termen lung ale eforturilor de dezvoltare. Dar am înţeles tot mai bine cu toţii că acestea nu sunt separate, gestionarea crizelor şi construcţia păcii fiind ambele parte a oricărei strategii de dezvoltare. Dacă ţările aşteaptă până când conflictele şi crizele lor sunt soluţionate înainte de adoptarea unei astfel de strategii, atunci ele s-ar putea să aştepte la nesfârşit"*[9].

Într-adevăr, Rezoluţia 1244 din 10 iunie 1999 a Consiliului de Securitate, referitoare la autorizarea prezenţei internaţionale civile şi militare în Kosovo, a stabilit ca mandat al prezenţei internaţionale de securitate (realizată prin trupele NATO) asigurarea ordinii şi siguranţei publice până la preluarea responsabilităţilor prezenţei internaţionale civile (realizată prin ONU) care, la rândul său, va institui o administraţie interimară în Kosovo, astfel încât populaţia acestui teritoriu să se poată bucura de o autonomie substanţială în cadrul Iugoslaviei prin intermediul unei administraţii tranziţionale, care va stabili şi va supraveghea dezvoltarea instituţiilor democratice provizorii de autoguvernare în scopul asigurării condiţiilor unei vieţi paşnice şi normale tuturor locuitorilor din Kosovo. În acest scop, mandatul Rezoluţiei pentru Kosovo a decis atât funcţiile administrative specifice, cât şi organele administrative tranziţionale, un Reprezentant Special al Secretarului General al ONU asistat de locţiitori pentru Afaceri Umanitare (Înaltul Comisar pentru Refugiaţi), pentru Administraţie Civilă Internă (ONU), pentru Construcţie Instituţională (OSCE) şi pentru Reconstrucţie (UE); la rândul său, locţiitorul pentru Administraţie Civilă Interimară avea ca sarcini funcţiile de poliţie civilă, afaceri judiciare (instanţe, politici penale şi documentare legală) şi civile (planificare bugetară şi financiară, sănătate publică, educaţie şi cultură, servicii sociale şi civile, utilităţi publice), în timp ce locţiitorul pentru Construcţie Instituţională era împuternicit să organizeze activităţile administrative din domeniul resurselor umane (formarea magistraţilor, poliţiştilor şi funcţionarilor publici locali), al democratizării şi guvernării (societate civilă şi ONG, partide politice, presă locală şi monitorizarea alegerilor) şi al drepturilor omului (supraveghere şi avocatul poporului)[10].

[9] Kofi A. Annan, *The question of intervention*, New York, 1999, p.34.
[10] Vezi documentele Consiliului de Securitate cu indicativul SIRES/1244 din 10 iunie 1999 şi S/1999/672, S/1999/779 din 12 iulie 1999.

Exemplele de administraţie tranziţională prezentate anterior ne permit să concluzionăm asupra existenţei, necesităţii şi importanţei acestui fenomen care prezintă următoarele trăsături caracteristice de actualitate: provizoratul, în sensul că nu reprezintă o soluţie definitivă; mandatarea de către ONU şi executarea de către organizaţii internaţionale regionale ori chiar state; pe baza unor tratate internaţionale; asistarea populaţiei locale în exersarea guvernării democratice în teritoriul respectiv, de regulă după o criză/conflict ce au constituit o ameninţare la adresa păcii şi securităţii internaţionale; legitimarea de către Consiliul de Securitate al ONU, pe baza voinţei părţilor exprimată într-un acord internaţional, până la găsirea unei soluţii definitive de guvernare suverană. Opinia unor teoreticieni ai guvernării este că, în timp ce ne confruntăm cu ”state slabe sau falite” ca cea mai importantă problemă a ordinii internaţionale, suveranitatea cedează parţial locul organizării supranaţionale pentru a forma o lume predominant paşnică, guvernată de legi, norme şi acorduri internaţionale; la fel de adevărat este însă că din multitudinea de organizaţii internaţionale şi multilaterale destinate să preia anumite funcţii de guvernare de la naţiunile – state numai unele au capacitatea de a face eficient acest lucru[11]. Putem spera că UE este una dintre cele care-şi vor dovedi eficacitatea şi în viitor, inclusiv în realizarea obiectivelor misiunii „stat de drept” EULEX KOSOVO, de a sprijini instituţiile, autorităţile şi organismele kosovare de aplicare a legii[12].

Aceste obiective pragmatice ale administraţiei tranziţionale, la îndeplinirea cărora contribuie şi forţele armate într-un mediu geopolitic caracterizat adesea de instabilitate, au condus la elaborarea unor ghiduri orientative pentru „reconstruirea guvernării” şi la apariţia unor instituţii ştiinţifice de analiză a fenomenului; din prima categorie putem aminti Doctrina Întrunită a NATO pentru Operaţii de Răspuns la Crize, de tip non-articol 5[13], Manualul american din 2008 asupra doctrinei operaţiilor de stabilitate (F.M.3.07) sau Doctrina Întrunită a Marii Britanii pentru planificarea campaniei[14] iar din cea de-a doua Institutul Operaţiilor de Stabilitate şi Menţinere a Păcii [15] . Documentele din cadrul celor două categorii precizează că sarcinile operaţiilor de stabilitate includ sprijinirea instaurării instituţiilor guvernării reprezentative deoarece în absenţa acestora comunităţile umane nu pot funcţiona eficace la nivel central şi local şi s-ar putea ajunge la un „stat falit” ceea ce este un pericol pentru existenţa cetăţenilor, dar şi pentru pacea mondială. Iată de ce, eficacitatea organizării societăţilor unui stat depinde nu numai de bunele intenţii ale autorităţilor guvernamentale, ci şi de participarea la administrarea intereselor publice a cetăţenilor, societăţii civile, asociaţilor şi comunităţilor locale şi private. Modalitatea în care toţi aceşti actori vor interacţiona cu structurile guvernamentale este esenţială în succesul reconstrucţiei statale, iar pentru a o eficientiza ar trebui să distingem între guvernanţă (conducerea generală a societăţii, incluzând puterea

[11] Francis Fukuyama, *Construcţia statelor*, Antet, 2004, p.124.
[12] *ESDP Newsletter nr.6*, July 2008, p.19.
[13] AJP 3.4. (A). Allied Joint Doctrine for Non-Article 5 Crisis Response Operations, working draft, 2009, p.3-14.
[14] JDP 5-00, Campaign Planning, 2008, p.S1-1.
[15] *Guide to rebuilding governance in stability operations: a role for the military*?, PKSOI Papers, june 2009.

legiuitoare, executivă şi judiciară, corespunzătoare termenului englez de „governance") şi guvernământ (administrarea intereselor publice prin intermediul puterii executive, corespunzătoare conceptului englez de „government"). În viziunea literaturii menţionate anterior, specifice operaţiilor de stabilitate[16], administraţia tranziţională include sarcini fundamentale guvernanţei, între care şi următoarele misiuni ale forţelor armate: reinstaurarea ordinii publice, dezarmarea şi neutralizarea combatanţilor; sprijinirea acordării asistenţei umanitare de urgenţă în alimente, adăpost şi îngrijiri medicale; furnizarea iniţială a serviciilor publice de bază; repararea şi reabilitarea infrastructurii distruse; menţinerea ordinii civile şi facilitarea autorităţilor judiciare civile şi penale, preluarea unor sarcini şi responsabilităţi ale agenţilor publici în domeniul stabilităţii şi reconstrucţiei.

O formă extremă de asigurare a guvernării tranziţionale o reprezintă autoritatea militară tranziţională, atunci când, în perioada imediat următoare a unei crize sau conflict, guvernul local nu este capabil să gestioneze administraţia ţării sau în cazul îndepărtării unui regim apreciat ca inamic. Autorităţile militare tranziţionale sunt instalate pentru a acţiona în numele populaţiei ţării respective, iar în cazul ocupaţiei unui teritoriu considerat inamic (precum intervenţia militară din Irak, în anul 2003) pentru a asigura securitatea forţei de ocupaţie. Rezoluţia Consiliului de Securitate al ONU sau un mandat similar poate prescrie şi alte roluri specifice pentru autoritatea militară de tranziţie. În alte cazuri decât cele de ocupaţie a teritoriului inamic, comunitatea internaţională va conduce aceste eforturi prin intermediul unei organizaţii interguvernamentale precum ONU. În cazul ocupaţiei teritoriului inamic, o naţiune sau mai multe pot prelua responsabilitatea asigurării autorităţii militare

[16] Multitudinea termenilor folosiţi în literatura de specialitate pentru a descrie eforturile de stabilizare a unei ţări ne determină să aducem unele clarificări conceptuale. Astfel, manualul american *FM 3-07, Stability Operations* (oct. 2008) prezintă **operaţiile de stabilitate** (*stability operations*) prin definirea celor două componente ale acestora: stabilizarea şi reconstrucţia. **Stabilizarea** este *procesul de gestionare şi reducere a tensiunilor care pot conduce la reluarea violenţelor şi încălcarea legii şi ordinii, concomitent cu depunerea eforturilor de sprijinire a condiţiilor necesare dezvoltării durabile* care. Pe de altă parte, **reconstrucţia** reprezintă *procesul de restaurare a infrastructurii politice, socio-economice şi fizice degradate, afectate sau distruse a unei ţări sau teritoriu în vederea creării unei baze de dezvoltare durabile*. Încercând o definiţie a operaţiilor de stabilizare din perspectiva tipologiei acţiunilor militare, observăm că acestea reprezintă diferenţa specifică, pe când operaţiile de stabilitate genul proxim. Pe de altă parte, în literatura de specialitate, operaţiile de stabilizare se asociază, de obicei, cu sarcinile post-conflict (vezi şi C. Richard Nelson, *How should NATO handle Stabilization Operations and Reconstruction Efforts, 2006,* www.acus.org) şi sunt întrebuinţate ca parte a efortului global, strategic de regenerare a unei naţiuni. Doctrina NATO (AJP-01 (C), AJP 3.2) foloseşte termenul de *operaţii de stabilitate* (*stability operations*), pe care le înţelege ca desfăşurându-se chiar concomitent cu operaţiile care implică luptă armată. Din perspectiva britanică, chiar şi terminologia doctrinară demonstrează evoluţia conceptuală, manualul britanic de specialitate (AFM Vol 1 Part 9) intitulându-se pe rând: *Tactical Guidance for Operations Other Than War* (1999), *Tactical Guidance for Operations Other Than War* (*Crisis Response Operations*) (2000), *Tactics for Stabilizing Operations* (2005) şi ediţia în vigoare, *Tactics for Stability Operations* (2007). Acest din urmă manual admite că operaţiile de stabilitate au fost relativ recent acceptate ca făcând parte, alături de acţiunile ofensive şi defensive, din grupul activităţilor militare fundamentale, datorită constatării că cele trei tipuri se pot desfăşura simultan, foarte probabil prin întrebuinţarea aceloraşi resurse şi sub comanda aceluiaşi comandant.

tranziționale. De altfel, construcția unei națiuni sau *nation building* cum este cunoscută în comunitatea internațională, reprezintă, în accepțiunea Corporației RAND ca activitatea post-criză în care „forța armată este întrebuințată pentru promovarea tranziției către democrație”[17]. Necesitatea recurgerii la forța armată este dată, în primul rând, de probabilitatea mare de reizbucnire a violențelor din timpul crizei iar, în al doilea rând, de necesitatea asigurării unui climat de siguranță în care atât organizațiile responsabile de gestionarea tranziției şi de construcția instituțiilor statului să își desfăşoare activitatea cât şi populația civilă locală să își reia viața socială normală.

O autoritate militară tranzițională poate să atragă asistența unor agenții şi organizații civile care au expertiza necesară stabilirii unui sistem de guvernământ care să garanteze tranziția graduală către o autoritate locală legitimă. Uneori, însă, nu există o expertiză civilă suficientă, sau condițiile mediului operațional nu permit introducerea şi recurgerea la această expertiză civilă. În acest caz, forțele armate pot fi solicitate să conducă efortul de reconstrucție până când acestea reuşesc stabilizarea situației de securitate şi pot gestiona în siguranță tranziția responsabilității de guvernare către o autoritate civilă. Astfel de misiuni ale forțelor armate pot fi planificate şi executate atât în cazul înlocuirii unui regim totalitar cu unul democratic pe cale paşnică ori conflictuală, cât şi în acela al reformei consimțite a guvernării. Spre exemplu, în Irak, Legea administrației tranziționale, elaborată în 2003 de Autoritatea Provizorie de Coaliție, a impus prin câteva directive crearea integrală a unei noi structuri a autorităților irakiene de guvernare centrală şi locală; după aceea, prin acord cu guvernul irakian care a înlocuit Autoritatea Provizorie de Coaliție în iunie 2004, aceste directive au fost aplicate până în momentul adoptării noii constituții irakiene şi a noii legislații administrative elaborate de guvernul irakian legitimat prin alegeri în 2005. În toată această perioadă de peste doi ani de zile, administrația tranzițională atât a coaliției cât şi cea irakiană, şi-au putut îndeplini sarcinile prin intermediul operațiilor militare de stabilitate şi reconstrucție, la care au participat şi forțe armate româneşti.

Experiența română din Irak, la fel ca cea din Afganistan ori din alte teatre de operații de stabilitate, ne demonstrează că administrația tranzițională are capacitatea de a transforma guvernarea în mediul geopolitic actual. Pentru obținerea eficacității în cadrul acestui demers, Ministerul Apărării Naționale a detaliat voința statului român de a participa la astfel de măsuri cu reglementări speciale vizând modalitățile concrete în care militarii pot participa la realizarea sarcinilor administrației tranziționale. Astfel, Doctrina Armatei României din 2007 prevede în art. 37 că stabilitatea regională şi globală se promovează prin: participarea la operații de răspuns la crize; operații de asistență umanitară şi operații militare în cadrul unei coaliții; participarea la inițiative de cooperare în domeniul apărării şi la implementarea măsurilor de creştere a încrederii şi stabilității; oferirea de asistență militară şi sprijin pentru alte state; contribuția la eforturile naționale de sprijinire a autorităților statale şi locale. Pentru îndeplinirea unor astfel de misiuni, documentul menționat dispune transformarea armatei, care cuprinde domeniile conceptual şi

[17] James Dobbins, *Nation-Building. UN Surpasses U.S. on Learning Curve*, RAND Review.

structural, vizând organizarea, doctrina, dotarea şi înzestrarea, instruirea şi susţinerea. De fapt, nu numai armata şi forţele de poliţie, jandarmerie şi securitate pot participa la operaţiile de stabilitate ci şi alte instituţii ale administraţiei publice, în cadrul unei componente civile a misiunilor internaţionale de menţinere a păcii şi reconstrucţie. Iar faptul că prin aderarea României la NATO şi UE, România s-a calificat ca fiind o societate organizată pe principiile respectării statului de drept, democraţiei şi drepturilor omului, autorizează şi alte sectoare ale administraţiei publice să participe efectiv la eforturile internaţionale de transformare a guvernării în mediul geopolitic, inclusiv prin asumarea de sarcini concrete de dirijare a administraţiei tranziţionale acolo unde se impune trecerea la sistemul bunei guvernări şi administrări a intereselor publice şi private. Prin dezbaterea prezentului şi perspectivelor în contextul transformărilor în administraţia publică românească după aderarea la UE, Universitatea Naţională de Apărare „Carol I" este cel mai bine plasată pentru formarea de specialişti militari şi civili pentru operaţii de stabilitate. De altfel, în această perioadă se va desfăşura în cadrul Colegiului de Management al Crizelor şi Operaţii Multinaţionale cursul *„Stability, Security, Transition and Reconstruction (SSTR)"* în cadrul căruia se vor analiza temele de construcţie a naţiunii post-conflict, stabilitate si securitate, precum şi aspectele esenţiale ale cooperării între militari şi civili în cadrul operaţiilor de această factură, prin exploatarea experienţei acumulate în Afganistan şi Irak.

PARTICIPAREA ARMATEI ROMÂNIEI ÎN TEATRELE DE OPERAȚII. TIPURI DE MISIUNI EXECUTATE

Dr. Visarion NEAGOE*

1. Realitatea din teatrele de operații – o nouă abordare în configurarea misiunilor forțelor angajate în teatrele de operații

Forțele militare româneşti participă la desfăşurarea operațiilor multinaționale de peste 15 ani, contribuția lor la menținerea sau stabilitatea păcii regionale şi mondiale, precum şi la dezvoltarea cooperării militare internaționale, fiind recunoscută şi apreciată de organismele sub al căror mandat au acționat - O.N.U., O.S.C.E., U.E.

Caracteristicile fiecărui tip de operație determină mărimea, structura şi componența forței, precum şi capabilitățile sale şi necesitățile de susținere1. Pe lângă aceasta, o forță poate fi determinată şi de caracteristicile teatrului de operații în care acționează.

În timp, operațiile militare desfăşurate în teatre precum Balcani, Irak sau Afganistan, au tranzitat din zona operațiilor clasice, de luptă propriu-zisă, în care accentul cade pe acțiunile cinetice, către operații de impunere a păcii, operații de stabilitate, unde accentul se pune pe acțiuni non-cinetice, cum ar fi: acțiunile CIMIC, acțiuni de tip KLE (Key Leader Engagement - contacte cu liderii principali) sau acțiuni complexe de reconstrucție post-conflict.

Noile abordări în domeniul operațiilor, rezultate în ultimii ani de acțiuni combinate, multinaționale, implicând o serie de factori decizionali, de la nivelul politico-strategic, până la nivelul tactic, au condus la redefinirea şi repotențarea unor tipuri de misiuni sau la apariția altora de tip nou pentru forțele militare româneşti. Este cazul misiunilor de tip ETT (Embedded Training Team – echipe de instruire), ANA Training (Afghan National Army Training– instruirea armatei naționale afgane), OMLT (Operational Mentoring Liaison Team – echipe operaționale de consiliere şi legătură) de tip batalion sau garnizoană.

1.1. Particularități, riscuri şi amenințări în TO AFGANISTAN

În planul securității, situația din Afganistan este caracterizată de instabilitate, regiunile din Estul şi Sudul Afganistanului, rămânând cele mai active în confruntarea forțelor militante ostile (de opoziție) cu forțele coaliției) şi forțele de securitate afgane, cu o extindere în partea de Vest-Nord Vest a țării.

După cinci ani de la înființare, ANA (Armata Națională Afgană) nu este operațională şi nu este în măsură să desfăşoare acțiuni de luptă independente. Aceasta se confruntă cu o rată înaltă a dezertărilor (aproximativ 20%) şi cu o încadrare neproporțională a militarilor, după apartenența etnică.

---

* **General de brigadă, Comandantul Comandamentului operațional întrunit „Mareşal Alexandru Averescu”**

1 Manualul pregătirii şi executării misiunilor militare în afara teritoriului statului român de către contingentele naționale, S.M.G.-PF 3.15.

Ofensiva talibană este îndreptată în direcţia subminării prezenţei militare NATO în Afganistan, în special în regiunea Sud şi Sud Est (provinciile KANDAHAR, ZABUL, HELMAND, ORUZGAN, PAKTIKA) şi zădărnicirii eforturilor ISAF de a asigura securitatea teritoriului afgan şi de a stabiliza situaţia.

Pe timpul îndeplinirii misiunilor în AFGANISTAN, riscurile şi ameninţările la care pot fi supuşi militarii români diferă, în funcţie de zona de desfăşurare a operaţiilor şi de cauzele care le generează.

Din acest punct de vedere, riscurile şi ameninţările pot fi :

4. **Riscuri şi ameninţări de natură teroristă:**

Dintre principalele riscuri şi ameninţări de natură teroristă la care sunt expuşi militarii români din teatrul de operaţii Afganistan sunt identificate următoarele **tipuri de atacuri**:

1. **Atacul indirect** – este identificat cu acţiunea teroristă care exclude interacţiunea directă a teroriştilor cu militarii forţelor multinaţionale şi se execută cu diferite mijloace, improvizate şi/sau manufacturate:
   - dispozitive explozive improvizate (DEI);
   - vehicule – capcană;
   - proiectile reactive şi rachete.
2. **Atacul direct** – acest tip de atac presupune realizarea contactului nemijlocit între gruparea atacatoare şi forţa de coaliţie:
   - cu armament de infanterie sau combinat (armament de infanterie şi DEI);
   - atacul sinucigaş – cu sau fără vehicul – capcană;
   - ambuscada - în localităţi sau în afara localităţilor.

5. **Riscuri armate de tip clasic din partea unor grupări armate ale liderilor locali**

Inamicul în Afganistan este reprezentat de mişcarea insurgentă (forţele militante de opoziţie). Această mişcare este caracterizată de existenţa unui număr mare de adversari, care acţionează asimetric pe teritoriul provinciei.

În ciuda diversităţii aparente a diferitelor grupări insurgente din Afghanistan, la nivel de individ sau grupuri mici de luptători, ţinând cont de capabilităţile şi motivaţia fiecăruia, afinităţi sau ideologie, se poate face o diferenţiere clară în 3 categorii mari:

- Elemente aparţinând crimei organizate (inclusiv narco-traficanţii);
- „Nucleul dur”, incluzând şi luptătorii extremişti străini;
- Localnici aparţinând diferitelor triburi.

1. Riscuri rezultate din acţiunile de combatere sau interferarea cu activităţile de crimă organizată

Migrarea ilegală, traficul cu droguri, traficul cu armament, infracţionalitatea economico-financiară, spălarea de bani, falsificările de documente s-au dezvoltat în regiunea Afganistanului pe terenul fertil al mutaţiilor survenite în situaţia politică, militară şi de securitate şi favorizate de instabilitatea generală.

Riscurile şi ameninţările la adresa forţei de coaliţie pot fi generate de:

- acțiuni violente ale unor elemente şi grupări de crimă organizată care ar putea considera prezența şi acțiunile militarilor un obstacol în calea derulării propriilor afaceri;

- acțiuni de rezistență din partea fermierilor afgani afectați de distrugerea culturilor de mac opiaceu şi care ar putea considera forța de coaliție vinovată de acest proces;

- traficul semnificativ de armament, muniții şi explozivi destinate grupărilor insurgente, finanțat de veniturile importante obținute din traficul de droguri sau folosind drogurile ca „monedă de schimb".

Existența unor grupări şi rețele de trafic de droguri, avînd ca zonă de acțiune şi provinciile unde sunt dislocați militarii români, pot genera riscuri şi amenințări la adresa acestora.

– **Riscuri generate de prezența unor lucrători localnici în bazele forțelor coaliției**

Există riscul ca personalul autohton angajat al bazelor şi facilităților de deservire a militarilor Coaliției să fie vizat de insurgenți în vederea recrutării acestora pentru obținerea unor informații de interes (activități zilnice derulate, locația unor facilități importante, planificarea unor misiuni etc) sau executarea unor sabotaje.

Au avut loc o serie de incidente în care militanții talibani au recurs la acțiuni de intimidare la adresa şoferilor angajați ai bazelor (sau a familiilor acestora), pentru a-i forța să le furnizeze informații asupra unor facilități sau pentru a introduce explozivi sau dispozitive cu mecanism de întârziere pe vehicule.

– **Riscuri non-armate**

Cele mai semnificative sunt riscurile de mediu, generate mai ales de climă şi relief, din rândul acestora fiind identificate:

– **Riscuri provocate de starea precară a infrastructurii (drumurilor):**

- la tehnica auto: apariția unor defecțiuni în special la sistemele de rulare şi transmisie, defecțiuni ce pot genera apariția unor uzuri premature a anvelopelor şi a pieselor de trasnsmisie.

– **Riscuri provocate de vânt, nisip şi praf:**

- la personal: posibilitatea apariției unor afecțiuni acute (apariția unor răni superficiale ale pielii expuse, afecțiuni ale ochilor – bleferită, conjunctivită);

- la armament: posibilitatea apariției, în special la mitralierele de pe TAB, a unor gripări ale mecanismelor;

- la tehnica auto: apariția unor defecțiuni în special la motoare şi transmisie, defecțiuni ce pot genera gripări ale sistemelor şi apariția unor uzuri premature.

– **Riscuri provocate de temperaturi ridicate:**

- la personal: apariția unor afecțiuni acute datorate deshidratării organismului şi scăderii cantității de sare din organism (crampe abdominale, diaree, stare de vomă);

- la tehnica auto: pot apărea supraîncălziri ale motoarelor.

– **Riscuri provocate de temperaturi scăzute:**

- la personal: pot apărea degerături ale extremităților, la expunerea la temperaturi sub 0° C o perioadă îndelungată.

– **Riscuri provocate de plante, insecte şi animale specifice teatrelor de operaţii:**

- în zonele deşertice sunt identificate o serie de plante, insecte şi animale cu potenţial periculos pentru sănătatea personalului.

– **Riscuri epidemiologice:**

- datorită climei, reliefului arid, vegetaţiei sărăcăcioase, sistemului de asistenţă medicală şi socială foarte precar şi a existenţei limitate a surselor de apă potabilă la nivel naţional, în Afganistan există riscuri majore de îmbolnăvire şi de transmitere a bolilor pe diferite căi;

- militarii coaliţiei, prin natura unor misiuni specifice, intră în contact cu populaţia locală, fapt care poate genera preluarea unor boli sau germeni generatori de boli. Riscul îmbolnăvirilor se consideră ridicat în cazul în care nu se respectă foarte strict măsurile de igienă individuală şi colectivă.

1.2. Particularităţi, riscuri şi ameninţări în TO IRAK

Situaţia de securitate pe întregul teritoriu irakian este instabilă şi variată. Principalele riscuri şi ameninţări asupra forţelor care execută misiuni în acest TO sunt:

Riscurile şi ameninţările de natură teroristă:

a) Organizaţiile teroriste execută o gamă diversificată de acţiuni (unele dintre acestea combinate), precum:

- atacuri cu aruncătoare de grenade şi bombe şi cu maşini-capcană asupra bazelor militare;

- atacuri asupra elementelor de infrastructură care sunt utilizate de FMN (Forţa Multinaţională) şi Administraţia irakiană;

- executarea de atacuri cu armament uşor de infanterie asupra coloanelor de vehicule militare sau mixte (civile şi militare) aflate în deplasare;

- distrugerea (avarierea) podurilor sau a carosabilului căilor de comunicaţii, determinînd în acest fel orientarea transporturilor spre puncte obligatorii de trecere, pregătite, în prealabil, pentru executarea de ambuscade.

b) Unele tehnici, tactici şi proceduri utilizate de către terorişti:

- utilizarea dispozitivelor de lansare a rachetelor prin telecomandă;

- utilizarea curierilor-femei pentru transmiterea ordinelor de acţiune ale liderilor insurgenţi către celulele operative;

- utilizarea cadavrelor umane pentru transportul încărcăturilor explozive pe care le detonează în momentul în care personalul FMN sau FSI (Forţele de securitate irakiene) soseşte în zonă pentru a examina cadavrele;

- utilizarea tehnicii „graffiti" pentru atragerea în capcană a FMN; această tehnică presupune afişarea de mesaje în locurile publice, cu vizibilitate sporită şi amplasarea de DEI-uri în apropierea locului de expunere a mesajelor. Declanşarea lor se face de la distanţă în momentul în care patrulele FMN se apropie şi încearcă să le descifreze;

Riscuri armate de tip clasic din partea grupărilor armate ale liderilor locali:

– amplificarea luptei pentru putere între miliţiile şiite materializată în ciocniri armate;

– intensificarea tensiunilor interconfesionale în mod deosebit în BAGDAD şi în sudul Irakului;

Riscuri reprezentate din combaterea sau interferarea cu activităţile de crimă organizată:

– corupţia unor funcţionari irakieni şi simpatia acestora faţă de cauza insurgenţilor;

– favorizarea traficului de droguri, armament, jafurilor şi extorcărilor;

– falsificarea documentelor de identitate care permit intrarea teroriştilor în teritoriul irakian;

Combaterea sau interferarea involuntară în toate aceste activităţi a militarilor români generează riscuri la adresa securităţii acestora.

Riscuri generate de prezenţa unor lucrători localnici în bazele forţelor coaliţiei:

- culegerea de informaţii de către insurgenţi, prin intermediul unor localnici care lucrează în bazele FMN, în vederea pregătirii de acţiuni teroriste împotriva acestora sau infestării alimentelor şi surselor de apă.

Riscuri non-armate

Cele mai semnificative sunt riscurile de mediu, generate mai ales de climă şi relief, din rândul acestora fiind identificate:

- **Riscuri provocate de vânt, nisip şi praf:**

- la personal: posibilitatea apariţiei unor afecţiuni acute (apariţia unor răni superficiale ale pielii expuse, afecţiuni ale ochilor – bleferită, conjunctivită);

- la armament: posibilitatea apariţiei, în special la mitralierele de pe TAB, a unor gripări ale mecanismelor;

- la tehnica auto: apariţia unor defecţiuni în special la motoare şi transmisie, defecţiuni ce pot genera gripări ale sistemelor şi apariţia unor uzuri premature.

- **Riscuri provocate de temperaturi ridicate:**

- la personal: apariţia unor afecţiuni acute datorate deshidratării organismului şi scăderii cantităţii de sare din organism (crampe abdominale, diaree, stare de vomă);

- la tehnica auto: pot apărea supraîncălziri ale motoarelor.

- **Riscuri provocate de temperaturi scăzute:**

- la personal: pot apărea degerături ale extremităţilor, la expunerea la temperaturi sub 0° C o perioadă îndelungată.

- **Riscuri provocate de plante, insecte şi animale specifice teatrelor de operaţii:**

- în zonele deşertice sunt identificate o serie de plante, insecte şi animale cu potenţial periculos pentru sănătatea personalului.

- **Riscuri epidemiologice:**

- datorită climei, reliefului, sistemului de asistență medicală şi socială precar şi a existenței limitate a surselor de apă potabilă în unele zone există riscuri de îmbolnăvire şi de transmitere a bolilor pe diferite căi;

- militarii coaliției, prin natura unor misiuni specifice intră în contact cu populația locală, fapt care poate genera preluarea unor boli sau germeni generatori de boli. Riscul îmbolnăvirilor se consideră ridicat în cazul în care nu se respectă foarte strict măsurile de igienă individuală şi colectivă.

1.3. Particularități, riscuri şi amenințări în TO BALCANI

1.3.1. Kosovo

Scurt istoric :

- *07.09.1990:* Parlamentul provincial s-a întrunit în clandestinitate, adoptând o nouă Constituție, proclamând Kosovo ca republică egală cu celelalte republici federale;

- *septembrie 1991:* referendum organizat de Parlamentul albanez, în urma căruia 87% din alegători s-au pronunțat pentru independența "Republicii Kosovo", astfel recunoscută de Albania;

- *24.05.1992:* s-au organizat alegeri parlamentare si prezidențiale pentru "Republica Kosovo", declarate ilegale de către Serbia;

- *29 mai 1998:* ofensiva sârbă in vestul provinciei Kosovo;

- *23 septembrie 1998:* Rezoluția 1199 a O.N.U. cere Belgradului încetarea imediată a focului, retragerea forțelor sale, inițierea unui dialog politic cu albanezii din Kosovo şi întoarcerea refugiaților;

- după o campanie de 78 zile, forțele NATO au forțat autoritățile sârbe să-şi retragă forțele militare şi să accepte medierea internațională, ONU adoptând rezoluția 1244;

- *mai 2001:* UNMIK(United Nations Mission in Kosovo – Misiunea ONU în Kosovo) a promulgat Cadrul Constituțional pentru noul statut al provinciei şi a început gradual transferul responsabilităților către autoritățile provinciei;

- *18 februarie 2008:* declararea independenței unilaterale de către provincia KOSOVO.

Particularități:

- **Factori de instabilitate în regiune:** coordonarea dintre grupările naționaliste şi de crimă organizată ale etnicilor albanezi din R. Albania, sudul Serbiei (Valea Preşevo), R. Muntenegru, şi N şi NV R. Macedonia şi Kosovo, vor deveni unii din factorii de fond ce vor produce incidente imprevizibile în regiune.

- **Implicații în Bosnia-Herțegovina şi R. Macedonia:** în condițiile declarării unilaterale a independenței provinciei Kosovo, R. Srpska şi zona de nord a R. Macedonia (cu populație majoritar sârbă) vor deveni următoarele regiuni critice, cu tendințe reale de secesiune, ale Balcanilor de Vest.

- În perioada următoare, KFOR şi UNMIK îşi vor intensifica activitățile în zona de nord a provinciei KOSOVO (localitățile KOSOVSKA-MITROVICA, ZVECAN, ZUBIN POTOK şi LEPOSAVIC), în vederea gestionării unor eventuale incidente de securitate, care ar putea surveni pe fondul proclamării unilaterale a

independenței provinciei.

- UNMIK are pregătite planuri referitoare la redislocarea forțelor sale în nordul provinciei, fără a preciza însă detaliile acestora. Preşedintele Consiliului Național Sârb pentru nordul KOSOVO, a apreciat că astfel de acțiuni reprezintă o provocare la adresa sârbilor şi vor transforma KFOR şi UNMIK într-o forță de ocupație.

Riscuri specifice pentru provincia KOSOVO :

a. provocarea sau amplificarea unei crize. Violențele (care pot să înceapă de la un incident minor, izolat şi apoi să se amplifice la nivelul întregii provincii) pot fi declanşate de:

- amânarea prelungită a pronunțării viitorului statut al provinciei;
- implicarea forțelor NATO sau UNMIK în arestarea şi trimiterea la Tribunalul Internațional de la Haga a unor lideri kosovar-albanezi (considerați eroi naționali) pentru fapte săvârşite pe timpul conflictului din această regiune.

Principalii actori care ar putea declanşa violențele sunt:

- elemente provenite din fostele organizații paramilitare albaneze (Armata Națională Albanază-ANA sau AKSh, Armata de Eliberare a Kosovo–UCK, grupurile înarmate albaneze EAAG). Acestea au o activatate mult redusă, mai mult propagandistică, din cauza lipsei sprijinului popular şi a fondurilor financiare reduse pe care le au la dispoziție;
- organizațiile civile: Kan/MSD (Mişcarea pentru Autodeterminare) sau WVO (Organizațiile Veteranilor de Război).

b. desfăşurarea unor acțiuni punctuale, izolate împotriva militarilor NATO. Acestea pot fi realizate de elemente radicale ca urmare a influențării acestora de către adepții ideilor islamiste fundamentalist-extremiste.

c. acțiuni extremiste care pot fi executate, probabil, cu DEI sau prin deschiderea focului direct asupra militarilor izolați sau a patrulelor.

1.3.2. Bosnia şi Herțegovina

Scurt istoric

Bosnia şi Herzegovina şi-a câştigat independența în cursul războaielor din anii 1990. Este descentralizată şi împărțită din punct de vedere administrativ în două entități, *Federația Bosniei şi Herțegovinei,* reprezentând 51% din teritoriul statului şi *Republika Srpska*, reprezentând 49% din teritoriu.

Federația Bosnia şi Herțegovina este la rândul său divizată în zece cantoane. Există, de asemenea, oraşe cu statut administrativ propriu: Sarajevo, Mostar, Tuzla şi Banja Luka.

Disitrictul federal Brčko a fost creat printr-o decizie arbitrală şi reprezintă un teritoriu aflat sub autoritatea guvernului central.

Riscuri specifice pentru Bosnia şi Herțegovina

Riscurile şi amenințările la adresa militarilor români se pot materializa în cazul executării de atacuri directe la adresa reprezentanților Comunității Internaționale.

Aceste acțiuni pot fi executate de elemente radicale influențate de adepți ai religiei islamice fundamentalist-extremiste sau de către grupări radical-islamice.

Riscuri comune pentru TO BALCANI:

- **Riscuri şi amenințări de natură teroristă :**

În prezent, în Balcanii de Vest se poate vorbi numai de manifestări de natură extremistă.

Riscurile asupra reprezentanților Comunității Internaționale (militari, polițiști, reprezentanți diplomatici, diplomaşi, ziarişti etc) sunt determinate de existența în cele două teatre de operații a unei cantități mari de armament, muniție şi explozivi care se află în posesia populației sau ascunse în diferite locații, inclusiv în țările din proximitate. Aceste materiale pot fi folosite atât pentru desfăşurarea de acțiuni convenționale, cât şi extremiste.

- **Riscuri armate de tip clasic din partea grupărilor armate ale liderilor locali**

În Kosovo sau Bosnia şi Herțegovina conflictele care apar între lideri locali nu sunt atât de intense sau ample încât să reprezinte o amenințare pentru militarii români dislocați în aceste teatre.

- **Riscuri reprezentate din combaterea sau interferarea cu activitățile de crimă organizată**

Chiar dacă cea mai mare parte a atribuțiilor privind limitarea/stoparea activităților ilegale a fost transferată autorităților locale, forțele internaționale din care fac parte şi militarii români pot intra accidental în contact cu structurile de crimă organizată.

- **Riscuri generate de prezența unor lucrători localnici în bazele forțelor coaliției**

Există riscul ca personalul autohton, angajat al bazelor şi facilităților de deservire a militarilor Coaliției, să fie recrutat pentru obținerea unor informații de interes (activități zilnice derulate, reguli de acces şi ieşire din baze, locația unor facilități importante, planificarea unor misiuni etc).

- **Riscuri non-armate**

a. Riscuri de mediu: având în vedere similitudinile (climă, relief) cu țara noastră se poate aprecia că aceste riscuri nu pun probleme deosebite militarilor români.

b. Riscul epidemologic: este relativ scăzut în ambele teatre de operații. Deşi există facilități medicale (policlinici, spitale) acestea au o dotare slabă (cu excepția celor private).

c. Atacuri fizice directe: deşi a fost semnalat un singur caz în provincia Kosovo, acest tip de amenințare nu trebuie exclus.

d. Riscul de mine: acesta este reprezentat de existența unui număr însemnat de mine rămase nedescoperite pe întreg teritoriul fostei Iugoslavii. Deşi, în general, s-au delimitat zonele minate, au rămas multe zone periculoase.

2. Tipuri de misiuni executate de structurile militare participante la operaţii în afara teritoriului statului român

2.1. Tipuri de misiuni executate în TO Afganistan

2.1.1. Batalionul de manevră (804 militari). Participarea contingentului românesc a început în iulie 2002, când a fost dislocat un batalion cu 400 militari şi până în prezent a însumat următoarele tipuri de misiuni/sarcini:

(a) Patrule de luptă îmbarcate, pe timp de zi si pe timp de noapte, pe autostrada A1 si pe principalele rute din AOR;

(b) Observarea si securizarea pe timp de zi si de noapte a punctelor cheie de pe A1 şi a principalelor rute din AOR împotriva ambuscadelor;

(c) Patrule de luptă debarcate în localităţile importante din AOR;

(d) Acţiuni de V.C.P. (vehicle check point);

(e) Acţiuni de escortă convoi;

(f) QRF terestru sau aerian pentru sprijinul forţelor din AOR;

(g) Acţiuni de securizare a unor FOB şi de securizarea extinderii acestora

(h) Patrule de luptă antimortar în jurul FOB de dislocare;

(i) Acţiuni de KLE (key leader engagement);

(j) Acţiuni de V.A. (village assessment – evaluarea satelor);

(k) Acţiuni de H.A. (humanitarian assistance – asistenţă umanitară);

(l) Acţiuni de V.M.O. (village medical outreach – deplasarea echipei medicale la sat).

2.1.2. Detaşamentul de Pregătire a Armatei Naţionale Afgane (ANA **Training),** compus din 49 militari, dislocat în Kabul a executat următoarele tipuri de misiuni:

(a) Pregătirea militarilor afgani în armele şi specialităţile cercetare şi tancuri;

(b) Consilierea militarilor afgani pe timpul activităţilor de mentenanţă a tancurilor T 55;

(c) Însoţirea şi monitorizarea militarilor afgani pe timpul îndeplinirii misiunilor, în AOR.

Misiunea a început în mai 2003 şi a constat în instruirea batalioanelor de tancuri, mecanizate şi logistic/ Brigada 3 Reacţie Rapidă/ Corpul de Armată Centru. De asemenea, personalul detaşamentului a participat la instruirea mecanicilor conductori de pe vehiculele de luptă, mentenanţa autovehiculelor militare şi echipamentului şi la traducerea a diferite manuale de instruire.

2.1.3. Echipa operaţională de consiliere şi legătură – tip Batalion (21 militari).

Tipuri de misiuni executate: instruirea, antrenarea şi îndrumarea personalului din batalioanele Armatei Naţionale Afgane.

2.2. Tipuri de misiuni executate în teatrul de operaţii Irak

Misiunile şi sarcinile executate de către structurile româneşti în teatrul de operaţii Irak s-au încadrat în tipul operaţiilor non-articol 5 de răspuns la criză (Non-Article 5 Crisis Response Operations - NA5CROs).

Atât „ANTICA BABILONIA”, cât şi „IRAQI FREEDOM” au fost operaţii sub comanda Coaliţiei Multinaţionale, constituită pe bază de voinţă liber exprimată de statele respective.

Principalele sarcini executate de militarii români în teatrul de operaţii Irak au constat în acţiuni decisive, de modelare şi sprijin (patrulare, escorte convoi, securitatea zonei de dispunere, protecţia forţei, control trafic, sprijinul populaţiei civile şi instruire).

2.2.1. Batalionul de manevră (iulie 2003- martie 2009)

În perioada iulie 2003, martie 2009, Batalionul de manevră dislocat în Irak a îndeplinit următoarele tipuri de misiuni şi sarcini:

a) misiuni de pază şi interceptare/ blocare a unor puncte critice situate pe comunicaţii sau în zone urbane;

b) cercetarea şi scotocirea unor raioane din zona de responsabilitate a batalionului;

c) misiuni de patrulare cu scopul de a menţine controlul si supravegherea zonei de responsabilitate a batalionului;

d) misiuni de escortă care au inclus escortarea cisternelor de combustibil de la rafinăria din Basra şi din portul Umm Qassr pentru asigurarea funcţionării centralei electrice a oraşului la Nasiriyah. Au mai fost escortate transporturi cu ajutoare umanitare, s-a asigurat protecţia si securitatea personalului care a desfăşurat acţiuni CIMIC si a echipelor care au pregătit si participat la operaţiuni ca „Limitanei”, „Odissea”, „Autogrill”, a echipelor medicale din cadrul operaţiunilor „Enduring Health” şi „Hospital Support”.

Începând cu Batalionul 812 Infanterie *„Şoimii Carpaţilor”*, odată cu redislocarea în Camp Mittica, structurile româneşti au primit o nouă misiune, şi anume <u>*acordarea de asistenţă umanitară şi sprijin în reconstrucţia Irakului*</u>, prin executarea unor sarcini CIMIC, vizând următoarele aspecte:

a) menţinerea contactului permanent cu autorităţile locale pentru acordarea sprijinului necesar acestora, realizându-se peste 100 astfel de întâlniri, formale şi informale, atât în cadrul unor întâlniri organizate în tabără, cât şi în teren;

b) distribuirea de ajutoare umanitare în întreaga arie de operaţii a batalionului, având resursele asigurate prin grija ITCJTF şi a elementelor de afaceri civile ale Brigăzii 197 Artilerie a forţelor armate ale SUA;

c) acordarea de asistenţă medicală pentru populaţia din zonele puternic afectate de conflict; organizarea unor activităţi competiţionale recompensate cu premii;

d) sprijinirea campaniilor Info-Ops şi PSYOPS.

În baza *OPORD NR.O1* din ianuarie 2009, elaborat de C.Op.Î. pentru „Iraqi Sunset”, noua structură, denumită **Detaşament de Instruire**, ce a fost dislocat în COB Adder/T.O. IRAK, în perioada **19.02 – 31.07.2009**, a primit misiunea să execute **acţiuni specifice de instruire a armatei irakiene şi sprijin umanitar pentru populaţia civilă din zona Tallil**, în scopul sprijinirii procesului de preluare a responsabilităţilor militare de către FSI şi stabilizare a Republicii Irak.

Principalele sarcini executate, au fost:

6. instruirea şi consilierea FSI - sarcină esenţială;

7. asigurarea unei subunităţi QRF de nivel grupă, pentru sprijinirea Forţelor angajate în diferite misiuni în interiorul COB ADDER;

8. verificarea şi controlul autovehiculelor şi persoanelor care solicită acces în COB, în scopul descoperirii, avertizării, întârzierii, înlăturării oricărei posibile acţiuni ostile;

9. asigurarea asistenţei/sprijinului umanitar;

10. realizarea legăturilor cu liderii locali, Key Leader Engagement (KLE), în scopul responsabilizării acestora pentru securizarea şi reconstrucţia zonei de influenţă;

11. susţinerea procesului de reconstrucţie;

12. predarea responsabilităţilor din TO;

13. executarea repatrierii (extracţiei) forţelor din TO IRAK.

În data de 12.06.2009, C.Op.Î. a transmis *OPORD NR. 02,* privind încheierea misiunii şi repatrierea structurilor naţionale dislocate în teatrul de operaţii IRAK, participante la operaţia **„IRAQI SUNSET”.** Operaţia de repatriere s-a executat pe 3 faze: transferul (25.05-25.07.2009), pregătirea (01.06-25.07.2009) şi redislocarea (05.07-15.08.2009).

Încheierea oficială a misiunilor contingentelor româneşti în Irak a avut loc în data de 04.06.2009, odată cu ceremonia de încheiere a misiunilor structurilor militare participante la misiuni în TO Irak.

2.2.2. Compania de Poliţie Militară (iulie 2003-august 2006)

În perioada iulie 2003 – august 2006, Compania de Poliţie Militară, participantă la misiuni în teatrul de operaţii din IRAK, a fost angajată cu întregul suport funcţional adecvat şi personalul necesar pentru desfăşurarea întregului spectru de misiuni specifice poliţiei militare. Astfel structura a avut de îndeplinit următoarele sarcini principale:

4. protecţia personalităţilor militare sau civile;

5. escorta unor convoaie militare sau umanitare, în AOR a R. MSU sau a Diviziei Multinaţionale Sud-Est;

6. misiuni de control trafic rutier;

7. antrenarea membrilor unor autorităţi civile şi monitorizarea activităţii acestora (Poliţie, Justiţie, structuri de Securitate etc.);

8. acţiuni militare de combatere a activităţilor ilegale (trafic şi posesie de armament şi muniţii, trafic şi furturi de carburanţi, trafic cu valori de patrimoniu), prin executarea misiunilor de patrulare şi de control trafic, atât ziua cât şi noaptea.

2.2.3. Detaşamentul medical (noiembrie 2004-iunie 2009) *a avut misiunea* de a asigura asistenţa medicală profilactică de urgenţă şi specializată în cadrul unor formaţiuni medicale de coaliţie (ROL 2 ŞI ROL 3), precum şi asistenţa medicală a misiunilor care îi sunt repartizate de către comandantul forţei.

2.2.4. Detaşamentul de geniu (iulie 2003-septembrie 2005), dislocat în zona de responsabilitate în cadrul Diviziei Multinaționale Centru-Sud, a executat misiuni de sprijin general de geniu.

Începând cu 19.07.2003, detaşamentul de geniu a fost dislocat în baza militară *„Charlie"* din localitatea AL HILLAH din IRAK. În teatrul de operații, detaşamentul de geniu a acționat sub comanda operațională a Diviziei Multinaționale Centru Sud.

Prin Ordinul de operație nr. 01 din 19.03.2003 al Comandamentului Operațional Întrunit, pentru îndeplinirea misiunii încredințate, detaşamentul a primit următoarele sarcini:

8. cercetarea la deminare în folos propriu;

9. construcții drumuri şi by-pass-uri;

10. amenajarea de platforme de aterizare pentru elicoptere;

11. amenajarea de platforme pentru parcarea tehnicii;

12. lansări, delansări şi inspecții pentru întreținerea podurilor Mabey&Johnson;

13. construcția de elemente genistice pentru protecția forțelor;

14. misiuni în folosul populației civile;

15. amenajarea infrastructurii pentru construcții pe verticală în comandamente sau baze logistice;

16. lucrări simple de construcții de montaj pentru cartiruire.

Aceste sarcini au fost executate de către toate detaşamentele până la ieşirea din teatru.

2.2.5. Compania NBC (aprilie-noiembrie 2003)

Misiunea companiei NBC a fost aceea de a acționa în folosul populației civile, în cooperare cu forțele națiunii gazdă, în vederea eliminării consecințelor unor atacuri NBC.

Prin FRAGO nr. 185/C.9/CFLCC din 26.05.2003, companiei i s-au stabilit următoarele sarcini principale:

a) monitorizarea periodică nucleară (radiologică) şi chimică (agenți neurotoxici nepersistenți cu acțiune rapidă);

b) decontaminarea echipamentelor (faza finală) ce urmau a fi ambarcate pe vapor, în scopul redislocării (S.U.A., Marea Britanie);

c) asigurarea stingerii incendiilor, în caz de accident aviatic, la heliport.

2.3. Tipuri de misiuni executate în teatrul de operații Balcani

2.3.1. Kosovo

Detaşamentul "ROFND" care acționează în teatrul de operații KOSOVO, unde participă la misiuni de menținere a păcii sub comanda Task Force „AQUILA" / Multinational Task Force – West şi are misiuni de bază precum:

- *securizarea localităților BELO POLJE GORAZDEVAC şi PEC;*
- *executarea de patrule auto şi pe jos şi check – point;*
- *instalarea unor posturi de observare;*
- *misiuni logistice;*

– *misiuni de escortă.*

2.3.2. Bosnia şi Herţegovina

2.3.2.1. Plutonul de poliție militară, în cadrul Unității Integrate de Poliție (IPU) din subordinea EUFOR HQ, 23 militari, dislocat la Sarajevo.

Tipuri de misiuni îndeplinite:

ci. *Patrulare în zona localităţilor;*

cii. *Participare, în colaborare cu forțele EUFOR, la dispozitive de luptă împotriva dezordinii publice.*

Plutonul a participat la misiunea SFOR începând cu data de 01.07 2000, ca parte a Detaşamentului National "BOSNIA", iar de la 02.12.2004 este parte a EUFOR.

2.3.2.2. Detaşamentul Român Olanda (28 militari) care a executat, sub control operațional olandez, activități specifice de transport în cadrul misiunii ALTHEA. Detaşamentul a fost retras din teatrul de operații în prima jumătate a anului 2007.

2.4. Misiuni comune tuturor teatrelor de operații

2.4.1. Structurile de informații, prezente în toate teatrele de operații, au îndeplinit la rândul lor o gamă variată de misiuni specifice, desfăşurându-şi activitatea în strânsă legătură cu structuri similare aparținând NATO sau coaliților.

Demn de menționat este că acestea au lucrat eficient şi oportun pentru contingentele naționale desfăşurate în teatrele de operații menționate.

2.4.2. Ofițerii de stat major

În sfârşit, o contribuție importantă a Armatei României în diferitele teatre de operații au reprezentat-o ofițerii de stat major. Selecționați din diferite arme şi specialități militare, de la toate structurile militare, aceştia au îndeplinit o multitudine de misiuni în state majore şi comandamente de la toate nivelurile: tactic, operatic şi strategic. Ofițerii de stat major români au excelat prin abilitățile şi creativitatea lor, utilizând tactici, tehnici şi proceduri de stat major moderne.

3. Adaptarea comenzii şi controlului operațional la noile provocări din teatrele de operații

3.1. Situația existentă

Toate structurile care au desfăşurat acțiuni în teatrul de operații s-au aflat sub comanda operațională a Comandamentului operațional întrunit. Comandantul comandamentului a fost investit cu autoritatea de a stabili misiuni sau sarcini comandanților structurilor ce intrau în teatru, de a disloca aceste structuri, de a da aceste structuri comandamentelor multinaționale sub control operațional sau tactic, aşa cum misiunea impunea. Acest nivel de comandă nu a inclus responsabilități pe linie administrativă. Pentru primele structuri, aranjamentele de comandă au reprezentat un caracter de noutate, fiind necesare explicații suplimentare pentru înțelegerea conceptelor.

Primul document prin care Comandamentului operațional întrunit i se încredința comanda operațională (OPCOM) asupra tuturor structurilor din teatrele de operații, a fost *SMG-61/14.11.2002 ,,Ordinul privind transferul către Comandamentul operațional întrunit a unor responsabilități în gestionarea participării Armatei României la operații în sprijinul păcii în structuri multinaționale şi în cadrul inițiativelor de cooperare multinațională, precum şi la misiuni ONU şi OSCE"*. Pentru exercitarea acestui atribut, la nivelul comandamentului a fost înființată o nouă structură denumită Biroul operații de stabilitate (BOS), ulterior devenind Biroul de operații multinaționale, în cadrul J3.

Pentru controlul îndeplinirii misiunii-sarcinilor structurilor în TO, comandantul Comandamentului operațional întrunit a fost împuternicit să delege autoritatea de control operațional (OPCON) asupra contingentelor româneşti, la sosirea acestora în TO, în baza prevederilor acordurilor încheiate anterior prin care s-a convenit, printre altele, şi nivelul autorității pe care România îl transferă.

Acest nivel de comandă, ca autoritate delegată unui comandant din TO, a permis acestuia să direcționeze forțele primite în subordine, astfel încât să poată îndeplini misiunile/sarcinile specifice, limitate de regulă, de scop, timp sau dislocare, de a disloca unitățile primite şi de a reține sau a da controlul tactic asupra acestor unități.

Având OPCON, comandantul forței multinaționale din TO nu a angajat separat componente din unitatea primită în subordine. De asemenea, nu a inclus controlul logistic şi administrativ. OPCON a permis comandantului forței multinaționale din TO să stabilească şi sarcini, dar şi angajarea unităților subordonate fără a fi necesare alte aprobări (ierarhice, naționale).

Datorită delimitărilor conceptuale nu foarte clare privind aranjamentele de comandă (atributul generic de conducere operațională substituie termenii de comandă operațională sau control operațional), s-a impus definirea cât mai explicită a atribuțiilor comandanților de pe lanțul de comandă, atât pe timpul pregătirii detaşamentelor, cât şi pe timpul executării misiunilor în teatrele de operații.

Continuitatea conducerii acțiunilor, în timp real, a elementelor de dispozitiv ale structurilor care au executat acțiuni în zonele de responsabilitate a presupus, atât conceptual, cât şi fizic, constituirea şi adaptarea Centrului de Operații Tactic (TOC) la nivel contingent de tip batalion, atât prin încadrarea cu personal a unei astfel de entități distincte din compunerea compartimentului operații, cât şi prin îmbunătățirea suportului tehnic (sistemul de comunicații şi informatică) necesar îndeplinirii atribuțiilor specifice. Fiind o structură flexibilă, în funcție de modificările care au apărut în sarcinile de îndeplinit, aceasta a putut răspunde noilor cerințe specifice misiunii.

3.2. Evoluții conceptuale

Nu numai în teatrele de operații s-au produs adaptări ale comenzii şi controlului. Acest domeniu deosebit de complex şi în permanentă dinamică, a cunoscut o evoluție firească şi în rândul structurilor de conducere operațională din teritoriul național, la nivel operativ şi tactic.

Astfel, printr-un act normativ emis de Statul Major General în decembrie 2008, Comandamentul operațional întrunit are sub control operațional permanent componentele operaționale ale categoriilor de forțe, respectiv COT, COA, CON, ceea ce a reprezentat o premieră în evoluția acestor relații. Pornind de la aceste aspecte, putem afirma că şi procesul de selecție a personalului pentru misiuni, generarea structurilor, instruirea şi evaluarea acestora, ca şi dislocarea în TO, au cunoscut o îmbunătățire remarcabilă.

Comanda operațională, pe care C.Op.Î. o exercită asupra structurilor aflate în misiuni în teatrele de operații, este astfel sprijinită şi de relațiile permanente stabilite cu componentele operaționale ale categoriilor de forțe.

Experiența acumulată prin participarea forțelor româneşti la misiuni alături de aliații din NATO contribuie permanent la perfecționarea sistemului relațiilor de comandă şi control, determină aşezarea pe fundamente foarte stabile a conceptelor, doctrinelor care au aplicabilitate în domeniul comenzii şi controlului.

Astfel, în luna septembrie, în cadrul unui amplu exercițiu la nivelul Armatei României, a fost verificată viabilitatea Concepției de conducere, comandă şi control în Armata României, concepție elaborată de Statul Major General în anul 2006 şi a fost creat cadrul conceptual necesar pentru revizuirea acesteia, dacă este cazul, prin implementarea noilor concepte adoptate sau dobândite în urma experiențelor acumulate de întregul sistem militar în urma participării forțelor militare româneşti la misiuni în teatrele de operații.

Bibliografie:

[1]. Rapoartele comandanților structurilor care au executat misiuni în afara teritoriului statului român, din 2003 şi până în prezent.
[2]. Analiza operațiunilor din Irak – document elaborat la nivelul C.Op.Î.
[3]. Analiza operațiunilor din Afganistan – document elaborat la nivelul C.Op.Î.
[4]. Analiza operațiunilor din Balcani – document elaborat la nivelul C.Op.Î.
[5]. S.M.G.- P.F.- 3.15 Manualul pregătirii şi executării misiunilor militare în afara teritoriului statului român de către contingentele naționale, ediția 2005.

SPAȚIUL CIBERNETIC – SISTEMUL CENTRAL AL INFRASTRUCTURII NAȚIONALE

Ionel Claudiu PASĂRE*

Globalization, as an explicit concept, has been with us for about a decade. There's no doubt about it, globalization is the buzzword of the decade. We are to think that something new is happening, the world is becoming a single place and exprienced as such, global practices, values and technologies.

În prezent, lumea dezvoltată a ajuns la o concluzie cvasiunanimă: societățile erei informaționale sunt mult mai vulnerabile, în comparație cu cele anterioare. Infrastructurile naționale, regionale sau globale, capătă din ce în ce mai multă importanță, sistemele şi bunurile, fizice sau virtuale, devin vitale pentru oricare stat sau alianță, astfel încât incapacitatea sau distrugerea lor pot avea un impact puternic asupra securității, economiei, siguranței şi sănătății populației.

Un prim pas în asigurarea securității informațiilor vehiculate la nivelul sistemului informațional global constă în elaborarea unei strategii de securizare a infrastructurilor de importanță vitală.

Infrastructura oricărei națiuni este compusă din instituții publice şi private din sectoarele agricol, alimentar, apă, sănătate publică, transport, finanțe şi bănci, industria chimică şi a altor substanțe speciale, servicii poştale şi maritime. Sistemul central al acestei infrastructuri îl constituie spațiul cibernetic – de mii de calculatoare interconectate, servere, rutiere, comutatoare, precum şi din cablurile de fibră optică ce permit infrastructurii principale să fie perfect interconectată. Astfel, funcționarea sănătoasă a spațiului cibernetic este esențială pentru orice economie şi pentru securitatea națională.

Fiecare țară este nevoită să-şi dezvolte o strategie proprie de securizare a spațiului cibernetic, având în vedere explozia pe care a înregistrat-o utilizarea rețelelor informatice globale. În momentul actual, eforturile nu trebuie orientate numai către spațiul cibernetic al națiunii, ci trebuie conjugate la nivel global, având în vedere că s-a ajuns la un grad destul de ridicat al dependenței funcționării întregii infrastructuri de funcționare rețelei globale. Riscurile securității informațiilor sunt mult mai mari, sunt la nivel global. Prin atacarea unei rețele naționale este afectată rețeaua globală.

Securizarea spațiului cibernetic este o misiune strategică dificilă, care necesită coordonarea şi concentrarea eforturilor întregii societăți, guvernele fiind nevoite să lucreze împreună la identificarea amenințărilor, a vulnerabilităților sistemelor, precum şi la stabilirea măsurilor de îmbunătățire a securității spațiului cibernetic.

* **Absolvent al cursurilor de masterat în domeniul „Securitate şi Apărare națională" din cadrul Facultății de Stat Major, Universitatea Națională de Apărare „Carol I", doctorand în domeniul „Ştiințe militare şi Informații" din cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul" din Bucureşti**

Viteza cu care se realizează atacurile din spațiul cibernetic, anonimatul lor le fac greu de atribuit unor acțiuni teroriste, criminale sau la nivel de stat – sarcină ce apare deseori după ce s-a înfăptuit atacul. De aceea, elaborarea şi aplicarea unor strategii naționale şi internaționale de securizare a spațiului cibernetic poate ajuta la reducerea vulnerabilității în fața atacurilor devastatoare declanşate împotriva infrastructurilor informaționale critice sau a averilor/bunurilor fizice care stau la baza acesteia.

Plecând de la exemplul american, care aplică deja o Strategie Națională de Securizare a Spațiului Cibernetic, se pot identifica obiectivele strategice care ar trebui avute în vedere de orice națiune în acest domeniu:

- prevenirea atacurilor cibernetice împotriva infrastructurilor critice;
- reducerea vulnerabilității naționale în fața atacurilor cibernetice;
- minimizarea daunelor şi a timpului de reconstituire a sistemului în urma eventualelor atacuri cibernetice, dacă apar.
-

Amenințări şi vulnerabilități

Economia şi securitatea națională sunt total dependente de tehnologiile informaționale şi de infrastructura informațională. În centrul infrastructurii informaționale, de care depinde omenirea, se află Internetul, un sistem conceput inițial pentru folosirea în comun a cercetărilor neclasificate între oamenii de ştiință care nu erau suspectați de folosirea abuzivă a rețelei. Este acelaşi Internet care astăzi conectează milioane de calculatoare din diferite rețele, rezolvând cele mai multe servicii de bază ale națiunilor şi conducând la funcționarea infrastructurilor.

Aceste rețele de calculatoare, de asemenea, controlează obiecte fizice, cum sunt transformatoarele electrice, trenurile, stațiile de pompare, containerele chimice, radarele, bursele de valori – toate existând dincolo de spațiul cibernetic.

O mare varietate de actori rău intenționați pot declanşa atacuri împotriva structurii informaționale critice. Unii deja au făcut-o. O preocupare majoră trebuie să fie orientată spre atacurile cibernetice organizate, capabile să cauzeze destabilizarea infrastructurii Naționale critice, a economiei sau a securității naționale. Complexitatea tehnică solicitată pentru înfăptuirea unui astfel de atac este destul de ridicată şi, parțial, explică de ce încă nu s-au înregistrat astfel de atacuri până acum. Totuşi, nu trebuie să fim prea încrezători. Au fost cazuri în care atacanții organizați au exploatat unele vulnerabilități care ne-au demonstrat că dispun de capacități distructive şi mai mari. Incertitudinea există, precum şi intenția şi performanțele tehnice necesare, după cum au dovedit-o câteva atacuri anterioare. Analizele amenințărilor cibernetice sunt strict necesare pentru identificarea tendințelor pe termen lung ale amenințărilor şi vulnerabilităților. Ceea ce se ştie este faptul că instrumentele şi metodele producerii atacurilor sunt larg răspândite, iar capacitățile tehnice şi complexitatea utilizatorilor porniți pe provocarea unui adevărat dezastru se află în creştere.

Pe timp de pace, duşmanii pot declanşa acte de spionaj asupra guvernului, centrelor de cercetare ştiințifică universitară şi companiilor private. De asemenea, ei încearcă să pregătească terenul pentru administrarea loviturilor din spațiul cibernetic în cazul unei confruntări, prin cartografierea sistemelor informaționale ale unui stat, identificând principalele ținte şi plasând în infrastructura națională porți ascunse de

intrare şi alte mijloace de acces. Pe timp de război sau criză, adversarii vor încerca să intimideze liderii politici naționali prin atacarea infrastructurilor critice şi a funcțiilor de bază ale economiei sau erodarea încrederii publice în sistemele informaționale.

Atacurile cibernetice asupra rețelelor informaționale ale oricărei țări pot avea consecințe grave, cum ar fi întreruperea funcționării unor componente cheie, provocarea pierderilor de venituri şi proprietăți intelectuale sau chiar pierderea vieților omeneşti. Contracararea unor astfel de atacuri necesită realizarea unor componente riguroase cum încă nu există în prezent, dacă se doreşte reducerea vulnerabilităților şi prevenirea sau diminuarea forței capacităților îndreptate împotriva infrastructurilor critice.

Rolul guvernului în securizarea spațiului cibernetic

În general, sectorul privat este cel mai bine structurat şi echipat pentru a răspunde la un eventual atac cibernetic. Privind în interior, asigurarea continuității activității guvernului presupune asigurarea siguranței propriei sale infrastructuri cibernetice şi a activelor necesare pentru atingerea misiunii şi exercitarea serviciilor. Pe plan extern, rolul unui guvern pe linia securității cibernetice este acela al garantării cazurilor în care costurile tranzacțiilor sunt ridicate sau atunci când barierele legale conduc la probleme ce necesită o coordonare deosebită; cazurile în care guvernele operează în absența forțelor sectorului privat; creşterea conştientizării.

Angajarea parteneriatului public-privat este componenta de bază a strategiei de securizare a spațiului cibernetic. Acesta este adevărul din câteva motive. Parteneriatul se confruntă cu problema coordonării. Partenerii pot îmbunătăți, în mod semnificativ, schimbul de informații şi cooperarea. Angajamentul public-privat va lua o mare varietate de forme şi se va adresa conştientizării nevoii de instruire, performanțelor tehnologice, remedierii vulnerabilității şi operațiunilor de reconstituire a sistemului.

Rolul guvernului în aceste cazuri şi în altele este justificat doar atunci când beneficiile intervenției depăşesc costurile asociate. Acest standard este important doar în cazurile în care există soluții viabile din partea sectorului privat pentru remedierea potențialelor amenințări şi vulnerabilități. Pentru fiecare caz, trebuie să se acorde atenție costurilor şi impactului unei acțiuni anume a guvernului, comparativ cu alte acțiuni complementare, non-acțiuni, luând în considerare şi soluțiile prezente şi viitoare ale sectorului privat.

Acțiunile guvernamentale de securizare a spațiului cibernetic sunt justificate din mai multe motive: al jurisdicției şi încadrării atacurilor, protecției rețelelor şi sistemelor critice pentru securitatea națională, al recomandărilor şi atenționărilor, precum şi al protecției împotriva atacurilor organizate capabile să producă daune economiei. Activitățile instituțiilor guvernamentale trebuie, de asemenea, să susțină cercetarea şi dezvoltarea tehnologică pentru a permite sectorului privat să asigure o mai bună securizare a unei părți din infrastructura principală a națiunii.

Ca orice strategie, şi cea de securizare a spațiului cibernetic ar trebui să-şi definească o serie de priorități, care, potrivit guvernului american, ar putea fi:

1. un sistem național de răspuns pe linia securității spațiului cibernetic;
2. un program național de reducere a vulnerabilității şi amenințărilor securității spațiului cibernetic;

3. un program național de instruire şi conştientizare privind securitatea spațiului cibernetic;
4. securizarea spațiului cibernetic guvernamental;
5. securitatea națională şi cooperarea internațională privind securitatea spațiului cibernetic.

Prima prioritate vizează îmbunătățirea răspunsului la incidentele cibernetice şi la reducerea potențialelor daune produse de astfel de evenimente. Prioritățile a doua, a treia şi a patra vizează reducerea amenințărilor şi vulnerabilităților în fața potențialelor atacuri cibernetice. A cincea prioritate este de prevenire a atacurilor cibernetice care pot avea impact asupra activelor naționale de securitate şi de îmbunătățire a managementului internațional al răspunsurilor la astfel de atacuri.

Cadrul legislativ românesc privind securitatea informațiilor

La nivelul României, în ultimii ani, au început să apară din ce în ce mai multe reglementări legislative privind protecția şi securitatea informațiilor. Lucrurile s-au schimbat odată cu proliferarea şi pe teritoriul țării a tehnologiilor informaționale şi de comunicații, care au eliminat barierele de timp, spațiu şi localizare a prelucrării, stocării şi transmiterii informațiilor. Chiar dacă sunt încă multe lacune în această privință, se poate spune că este un început bun pentru trecerea României la societatea informațională şi a cunoaşterii.

Printre cele mai importante legi care reglementează, direct sau indirect, protejarea informațiilor, mecanismele de prelucrare, stocare şi transmitere, se pot enumera:

- Legea 51/1991 privind siguranța națională a României;
- Ordonanța de Guvern 124/2000 pentru completarea cadrului juridic privind dreptul de autor şi drepturile conexe, prin adoptarea de măsuri pentru combaterea pirateriei în domeniile audio şi video, precum şi a programelor pentru calculator. Ordonanța este prezentată la paragraful drepturilor de autor;
- Legea 455/iulie 2001 privind semnătura electronică;
- Legea 544/2001 privind accesul la informația publică;
- Legea 676/2001 privind prelucrarea datelor cu caracter personal şi protecția vieții private în sectorul telecomunicațiilor;
- Legea 677/21 noiembrie 2001 privind protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulație a acestor date;
- Legea 682/2001 privind ratificarea Convenției pentru protejarea persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, adoptată la Strasbourg la 28 ianuarie 1981;
- Ordinul Ministerului Finanțelor Publice 875/2001 pentru aprobarea Regulamentului privind operațiunile cu titluri de stat emise în formă dematerializată;
- Legea 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate, însoțită de Hotărârea de Guvern 585/2002 pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România;
- Legea 365/2002 privind comerțul electronic;

- Ordonanța de Guvern 34/2002 privind accesul la rețelele de telecomunicații electronice şi la infrastructura asociată, precum şi interconectarea acestora;
- Hotărârea de Guvern 781/2002 privind protecția informațiilor secrete de serviciu;
- Regulamentul Băncii Naționale a României 4/2002 privind tranzacțiile efectuate prin intermediul instrumentelor de plată electronică şi relațiile dintre participanții la aceste tranzacții;
- Ordonanța de Guvern 24/2002 privind încasarea prin mijloace electronice a impozitelor şi taxelor locale;
- Ordinul Avocatului Poporului 75/2002 privind stabilirea unor măsuri şi proceduri specifice care să asigure un nivel satisfăcător de protecție a drepturilor persoanelor ale căror date cu caracter personal fac obiectul prelucrărilor.
- Lege nr. 161 din 19 aprilie 2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice şi în mediul de afaceri, prevenirea şi sancționarea corupției, care conține componenta de prevenire şi combatere a criminalității informatice, în Titlul III.

S-ar putea spune că, cel puțin din vedere legislativ, România se apropie de climatul juridic internațional şi al țărilor dezvoltate în privința securității informațiilor. Însă, mai sunt multe aspecte de rezolvat, care țin de procedurile de aplicare a legislației, de educația şi instruirea în acest domeniu, de conştientizarea factorilor decizionali în privința riscurilor la care sunt supuse sistemele informatice ale organismelor pe care le conduc. De asemenea, nu există o strategie elaborată în privința securizării spațiului cibernetic, în care să fie definite foarte clar obiectivele, prioritățile, măsurile şi actorii responsabili, elemente de această natură regăsindu-se doar pe alocuri în Strategia de Securitate Națională, Doctrina națională a informațiilor pentru securitate, Legea siguranței naționale şi celelalte legi care reglementează securitatea informațiilor, a activităților care apelează la mijloace electronice de prelucrare a datelor etc.

Bibliografie:

[1]. *Securing the Cloud. A Survey of Digital Security*, in The Economist, October 26th-November 1st, 2002, Volume 365, Number 8296.

[2]. **Strategia de securitate Națională a României**, www.mapn.ro/strategia securitate.

[3]. **The National Strategy to SECURE CYBERSPACE**, February 2003, The White House, Washington, whitehouse. gov/ pcipb /cyberspace_strategy.

[4]. DRAGOMIR, D., *Război informațional agresiv asupra sistemului bancar,* Cotidianul, 29 mai 2004.

[5]. HOWARD, M., LeBlanc, D. ,**Writing Secure Code,** 2nd Edition, Microsoft Press, Redmond, Washington, 2003.

[6]. TOMA, Gh.. LITEANU, T., DEGERATU, C., **Evoluția arhitecturilor de securitate sub impactul globalizării,** Editura ANI, Bucureşti, 2007.

MODERNIZAREA SISTEMULUI DE SELECȚIE A PERSONALULUI PARTICIPANT LA OPERAȚII DE STABILITATE ŞI DE SPRIJIN SUPORT AL EFICIENȚEI GENERĂRII FORȚELOR

Constantin GRIGORAŞ*

Nowadays, the complexity of the stability and support operations entails the selection of personnel and technology according to the individual characteristics in line with the real requirements of the action. The human component plays an important role in the increase or decrease in the combat power of a subunit. Therefore, the selection of militaries should be made rigorously and on a scientific basis, by using mathematical tools to establish the criteria (statistical studies) and to elaborate the decision. Achieving the goals of stability and support operations depends largely on the quality of the participating personnel and on its readiness.

Securitatea internațională este o stare de fapt la care statele, organizațiile internaționale şi alți actori contribuie în mod semnificativ, dar în moduri diferite, intercondiționarea deciziilor şi a acțiunilor tuturor acestora fiind din ce în ce mai evidentă şi mai accentuată.

Istoria politicii internaționale din ultimele trei secole şi jumătate a fost în mod evident o adevărată cronică a modului în care statele au interacționat unele cu altele. Acestea au fost şi încă continuă să fie organizațiile politice dominante ca putere şi influență. Interesele, obiectivele şi capacitatea statelor de a acționa pentru a atinge şi respectiv pune în aplicare aceste interese şi obiective le modelează comportamentul atât în interiorul propriilor frontiere, în relația cu cetățenii şi societatea civilă, cât şi în plan internațional, generând forțe şi tendințe diferite în mediul strategic global şi regional.

Concomitent, se manifestă şi un alt fenomen: afirmarea pe scena mondială a unor alte entități politice decât statele. Politica internațională este influențată din ce în ce mai mult de organizații care depăşesc granițele naționale (organizații mondiale, aşa cum este, de exemplu, Organizația Națiunilor Unite sau organizații regionale, aşa cum este de exemplu Uniunea Europeană). Diverse ca scop, obiective, organizare şi putere, organizațiile internaționale îşi exercită rolul în mod independent şi au din ce în ce mai multă influență în relațiile internaționale.

Practica politică a demonstrat fără echivoc rolul din ce în ce mai important jucat de organizațiile internaționale în procesul de management al crizelor de natură diferită (politico-militare, umanitare sau ecologice), cât şi modul în care acestea influențează comportamentul statelor.

Instrumentele pe care statele le pot operaționaliza pentru a asigura îndeplinirea intereselor lor naționale interacționează în multe cazuri cu cele utilizate de organizațiile internaționale, sau sunt condiționate şi potențate de către acestea.

Multitudinea de actori din arena internațională, sau mai bine spus, din cea globală, şi mai ales diferența de potențial de putere de care dispun aceştia, cât şi

* **Locotenent colonel, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu" Sibiu**

voința de a utiliza efectiv această putere în scopul îndeplinirii unor obiective politice specifice diferențiază astăzi actorii internaționali, unii acceptând să se supună normelor şi cutumelor instituite în practica relațiilor internaționale de către statele şi organizațiile create de acestea, în timp ce alți actori refuză să „se supună regulilor jocului".

În aceste condiții, utilizarea în scop coercitiv a instrumentelor de putere de care dispun statele – fie în mod direct, fie prin intermediul organizațiilor internaționale – se îmbină din ce în ce mai frecvent cu metodele prin care se urmăreşte responsabilizarea diferiților actori, partajarea şi asumarea răspunderii privind viitorul planetei, în condițiile democratizării relațiilor internaționale şi a vieții politice în general, toate în scopul consolidării ordinii şi securității internaționale, a prezervării păcii.

Evoluția mediului actual de securitate atestă faptul că riscul apariției confruntărilor convenționale majore este din ce în ce mai redus, dar se diversifică şi amplifică noi riscuri şi amenințări neconvenționale şi asimetrice. Într-un astfel de context tensionat şi complex, securitatea fiecărei țări, ca şi securitatea comunității internaționale în ansamblu, se bazează nu numai pe capacitatea de reacție şi adaptare, ci şi, mai ales, pe capacitatea de anticipare şi acțiune proactivă[1].

Statele membre NATO au creat şi dezvoltat la nivel național sisteme de generare a forțelor armate eficient structurate viabile şi funcționale, bazate pe forțele de rezervă, care satisfac oportun şi ritmic cerința de asigurare cu resurse umane şi materiale, astfel încât forțele proprii indiferent de misiunea executată să aibă în permanență capacitatea de luptă proiectată.

Statutul de membru NATO impune: asigurarea capacităților necesare participării Armatei României la misiunile alianței- de la cele de apărare colectivă, la cele în sprijinul păcii[2].

1. Sistemul de generare şi regenerare a Forțelor Terestre

Generarea şi regenerarea forței reprezintă obiectivul primordial al activității structurilor administrative ale armatei. Dezvoltarea şi modernizarea unui sistem propriu de generare şi regenerare a forțelor, care să asigure structurilor militare, capacitatea de luptă proiectată, în vederea executării în bune condiții a oricărei misiuni la pace, criză, război sau postconflict constituie în opinia noastră un obiectiv prioritar în procesul de transformare al Armatei Române. Este un proces complex, semnificativ, dependent de evoluția mediului de securitate şi există o corelație puternică între dimensiunile armatei în timp de pace şi capacitatea economiei naționale de a răspunde optim nevoilor instituției militare.

Reducerea efectivelor şi a numărului structurilor militare aflate în stare permanentă de pregătire pentru luptă (de remarcat tendințele actuale şi de perspectivă privind demasificarea armatelor) reprezintă o preocupare tot mai intensă a factorilor de decizie politico-militară, sub presiunea opiniei publice, care cere tot mai insistent reducerea cheltuielilor militare şi controlul democratic al armatei. Trecerea de la

[1] **Strategia de Securitate Națională a României**, Bucureşti, 2007, p. 3.
[2] Ibidem, p.49.

armatele de masă la structurile operaţionale moderne trebuie privită şi ca o cerinţă logică, impusă de constrângerile de natură economică ale unui viitor război. Avem în vedere consumul uriaş de materiale de toate categoriile, specific războiului devenit de acum clasic, consum ce nu poate fi susţinut decât pe o durată extrem de redusă[3].

Ca soluţii de compensare a cantităţii reduse de forţe şi mijloace destinate scopurilor politico-militare considerăm că pot fi: dezvoltarea tehnologiilor militare; ridicarea nivelului calitativ al pregătirii pentru luptă a personalului şi comandamentelor; creşterea rolului componentelor de rezervă şi a performanţelor sistemelor de mobilizare.

Conceperea şi materializarea unui sistem funcţional de asigurare a completărilor cu resurse umane şi materiale, destinat trecerii într-un timp cât, mai scurt a armatei de la starea de pace la cea de război, reprezintă o necesitate care să asigure potenţarea efortului naţional maxim la momentul impus/potrivit.

Sistemul de generare şi regenerare a forţei reprezintă ansamblul structurilor administrative şi al relaţiilor funcţionale stabilite între acestea, având ca obiectiv principal completarea permanentă cu resurse umane şi materiale a structurilor, cel puţin până la nivelul minim suficient pentru îndeplinirea misiunilor[4].

Conceptele de generare şi regenerare trebuie privite sub două aspecte:

- generarea şi regenerare resurselor umane şi bunurilor materiale;
- generarea şi regenerarea structurilor militare.

Noţiunile de generare şi regenerare sunt deosebit de complexe şi implică, pe de o parte evaluarea activităţilor din domenii conexe (personal şi logistică), iar pe de altă parte, armonizarea acestora într-un sistem integrat, funcţional, la nivelul Forţelor Terestre şi al structurilor subordonate.

Generarea resurselor umane reprezintă activitatea desfăşurată de structurile militare administrative în scopul *selecţionării*, instruirii şi perfecţionării pregătirii personalului necesar pentru completarea structurilor militare care se generează sau care au înregistrat pierderi pe timpul mobilizării sau operaţiilor militare;

Generarea resurselor materiale reprezintă activitatea desfăşurată de structurile militare administrative în scopul identificării surselor, selecţionării, achiziţionării (rechiziţionării) şi operaţionalizării tehnicii, echipamentelor şi materialelor necesare pentru completarea structurilor militare care se generează sau care au înregistrat pierderi pe timpul mobilizării sau operaţiilor militare;

Generarea structurilor militare reprezintă procesul gradual prin care acestea se completează cu resurse umane şi materiale, potrivit prevederilor statelor de organizare, se constituie şi se operaţionalizează până la capacitatea de luptă proiectată. Înzestrarea cu tehnică, echipamente şi materiale a structurilor militare care se generează, se realizează prin redistribuiri din existent, achiziţii şi rechiziţii. Serviciile necesare funcţionării infrastructurilor destinate forţelor /structurilor militare se asigură prin agenţii economici identificaţi, verificaţi şi acreditaţi.

---

[3] A. Ralph Epperson, **Noua ordine mondială,** Editura Alma, 1997, p.3.

[4] **Concepţia de generare şi regenerate a Forţelor Terestre**, Bucureşti, 2005, p.7.

2. Modernizarea sistemului de selecţie a pesonalului participant la operaţii de stabilitate şi de sprijin

Ostilităţile în câmpul de luptă modern reprezintă nu numai o confruntare a forţelor şi mijloacelor, dar şi o confruntare a inteligenţei umane, cea ce conferă acţiunilor militare pe lângă dinamism şi violenţă, încordare şi fermitate. Acţiunile desfăşurate pe acest câmp de luptă se bazează pe mijloacele de luptă, mijloacele de transport şi profesionalismul luptătorului.

Analiza şi evaluarea ultimelor conflicte militare scot în evidenţă sporirea considerabilă a caracterului complex al acţiunilor militare, accentuarea trecerii de la formele de luptă precis delimitate între ele, la forme de luptă combinate. Acţiunile militare sunt realizate printr-o diversitate de procedee devenind tot mai rare acţiunile dominate puternic de o singură formă de luptă.

Metodele de determinare a soluţiei raţionale în probleme de decizie nu sunt simple şi Arrow demonstrându-le a început construcţia unei teorii matematice care aparţine domeniului cercetărilor operaţionale. Metodele constituie instrumente utile comandanţilor şi statelor majore pentru găsirea soluţiilor în toate etapele de pregătire şi ducere a operaţiilor militare şi luptei. Creşterea continuă a volumului informaţiilor culese, procesate şi transmise impune creşterea operativităţii şi calităţii conducerii trupelor prin implementarea metodelor decizionale cu ajutorul tehnicii de calcul. Cunoaşterea teoriei deciziei lărgeşte orizontul ofiţerului, îi permite să se orienteze mai bine la situaţia concretă şi să aleagă o rezolvare ştiinţifică.

Teoria deciziei vizează elaborarea unor metode generale care să permită generalizarea procedeelor de luare a deciziilor şi are două părţi: teoria stohastică a deciziilor (consideră că fiecare mod în care poate acţiona un decident îi corespund mai multe consecinţe posibile determinată de condiţii exterioare numite stări ale naturii cu probabilităţi cunoscute de realizare şi teoria utilităţilor. Aceasta din urmă urmăreşte introducerea unui sistem riguros de comparare a consecinţelor diferitelor moduri în care poate acţiona un decident, prin asocierea, la fiecare dintre acestea, a unei valori numerice numite „utilitate”. În ani 60 apare o nouă direcţie de abordare a analizei decizionale odată cu trecerea la rezovlarea problemelor multidecizionale. Cercetătorii francezi, făcând abstracţie de noţiunea de utilitate au introdus pentru determinarea variantei optime a metodă bazată pe indicatori de concordanţă şi discordanţă care se determină prin metode matriceale. Un alt unghi de abordare a procesului decizional este teoria deciziei de grup care analizează cum se face trecerea de la opţiunile individuale la cele de grup.

Procesul decizional poate fi analizat din două perspective: descriptivă (se bazează pe analiza şi înţelegere a procedurilor existente în practică) şi normativă (propunerea unor metode eficiente de luare a deciziilor).

Calitatea personalului participant la operaţii de stabilitate şi de sprijin precum şi nivelul pregătirii acestuia condiţionează în mare măsură atingerea scopurilor acţiunii militare. Constituirea şi pregătirea personalului participant implică două

aspect: [5] recrutarea/*selecţionarea* personalului, constituirea şi pregătirea contingentelor naţionale participante la operaţie; constituirea şi pregătirea la nivelul întregii forţe, în teatrul de operaţii. Spre deosebire de recrutare, *selecţia personalului* constă în evaluarea şi alegerea militarului potrivit dintr-un număr de candidaţi care satisfac cerinţele postului (rezultaţi în urma activităţii de recrutare).

Selecţionarea personalului are la bază norme ale dreptului internaţional şi se face pe bază de voluntariat. Interesul pentru o selecţionare atentă este atât din partea ONU, cât şi din partea statelor participante şi a statului/naţiunii gazdă. La incheierea acordurilor de participare (Memorandum of Forces Agreement – MOFA), reprezentanţii statelor participante trebuie să negocieze condiţiile, ţinând cont de faptul că odată acceptate, acestea nu mai pot fi modificate decât cu mare greutate. Experienţa acumulată de conducerea Armatei Române, în special, a eşaloanelor care au pregătit militari trimişi în diferite teatre de operaţii a condus la conturarea a o serie de criterii de personal. S-au avut în vedere atît cunoştinţele teoretice, deprinderile practice, dar şi rezistenţa fizică şi psihică. Astfel se apreciază că pentru ofiţerii care vor încadra anumite funcţii din Comandamentul Forţei, este necesară îndeplinirea următoarelor condiţii[6]: să aibă grad superior şi experienţă în activitatea de stat major la nivel regiment sau brigadă; să vorbească fluent limba oficială stabilită la nivelul forţei (de regulă limba engleză); să aibă cunoştinţele şi capacitatea de a lucra cu tehnica de comunicaţii şi informatică; să cunoască terminologia, simbolurile militare; să aibă experienţă în instruirea militarilor de altă naţionalitate (cursuri în străinătate, participare la exerciţii multinaţionale); să fie disciplinaţi, rezistenţi din punct de vedere fizic şi psihic pentru a lucra în condiţii de stres şi de lungă durată în echipe/structuri cu ofiţerii de alte naţionalităţi; să cunoască procedurile juridice pentru organele de anchetă.

Testele medicale au o pondere foarte mare în selecţionarea personalului în vederea participării la misiune. ONU a stabilit câteva criterii dar, pentru a nu fi acuzată de discriminare de orice natură, nu emite interdicţii ci recomandă neimplicarea personalului depistat sero-pozitiv şi a celor care suferă de anxietate nervoasă, nervozitate somatică, alcoolism sau prezintă boli transmisibile pe cale sexuală. Aceste criterii pot fi/sunt suplinite de altele la nivel naţional. Criteriile medicale, psihice şi fizice vor fi evaluate cu grijă pe o bază individuală şi ţinându-se cont de zona specifică pentru care persoana este examinată.

În situaţia în care suportarea cheltuielilor se face în întregime de către statele participante, pot fi stabilite şi anumite criterii sociale, cum ar fi: starea civilă, starea socială, starea sănătăţii membrilor de familie apropiaţi. Pentru tot personalul sunt stabilite condiţii minime de cunoaştere a limbii oficiale vorbite în zona de operaţii şi dacă este posibil formule uzuale de salut, de mulţumire, de somare – în limba ţării gazdă.

Costurile unei decizii de selecţie greşite pot fi foarte mari. În multe situaţii, descoperirea cauzelor unor rezultate modeste este un proces lung şi anevoios. Este

[5] John Orme, *The Utility of Force in World of Security*, în International Security, Vol.22, no.3, Winter 1997, p. 23.

[6] Ion Dragoman, **Dreptul internaţional aplicabil în operaţiile de menţinere a păcii,** Editura AISM, 1996, p. 199.

nevoie de ceva timp pentru identificarea şi îndepărtarea cauzelor care afectează atingerea scopului misiunii.Un proces de selecţie bine condus creează plusvaloare forţei destinate operaţiei de stabilitate. Există o mare diferenţă între un militar bine selectat (o valoare pentru organizaţie), loial acesteia, cu performanţe deosebite, şi un altul care depune un minimum de efort, interesat doar de aspectul financiar al problemei.

Metodele furnizate de teoria deciziei câştigă teren chiar şi în domeniul militar deşi asupra lor se manifestă critici: „abordarea problemelor decizionale trebuie făcut mai puţin din perspectiva obiectivă şi logică şi mai mult cu ajutorul experienţei, intuiţiei şi sensibilităţii”(B.Roz).

Pentru luarea unor decizii în probleme de selecţie (de exemplu), cu toate că rutina şi intuiţia au un efect benefic, nu mai sunt suficiente din cauza intervenţiei subiectivităţii decidentului.

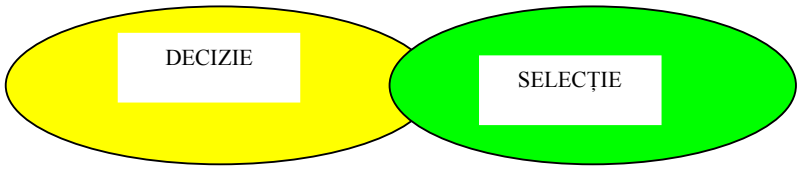

Figura 1:Domeniul comun al deciziei cu selecţia

Între numeroasele utilizări ale teoriei deciziei - în fundamentarea hotărârii comandanţilor, am ales să demonstrăm aplicarea acesteia la selecţia cadrelor militare pentru misiuni specifice. Lucrarea noastră are ca obiectiv identificarea şi caracterizarea domeniului comun al celor două procese (decizie şi selecţie), pentru că aşa cum se observă ariile selecţiei şi respectiv deciziei necuprinse în zona de interferenţă sunt mai mari.

Act esenţial al activităţii manageriale, decizia constituie produsul cel mai reprezentativ şi totodată instrumentul cel mai eficace al acestuia, luarea deciziilor fiind o parte a muncii tuturor comandanţilor. Luarea deciziilor reprezintă nu o funcţie aparte izolată a managementului ci miezul comun al funcţiilor manageriale.

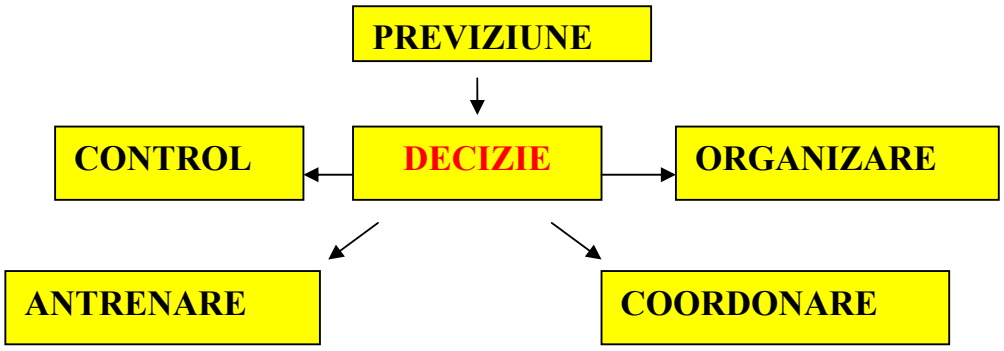

Figura 2: Rolul deciziei

A decide înseamnă a alege o variantă din mai multe posibile în vederea atingerii unuia sau mai multor obiective (criterii). Decizia este un important instrument prin care se mobilizează cadrele militare pentru a exercita acţiunile cu

eficiență maximă, asigurând trecerea de la gândirea creatoare la acțiuni generatoare de eficiență. În decizie, datorită caracterului său de creație, se împletesc gândirea logică cu factorii psihologici utilizând ca materie primă informația.

Deciziile pot fi grupate după orizontul de timp pentru care se adoptă (strategice, tactice, curente), după corectitudinea atingerii obiectivelor (certe, de risc, incerte), după frecvența elaborării (periodice, aleatoare şi unice) după nivelul managerial la care se iau (individuale, de grup) etc. Ori de câte ori comandantul e pus în situația de a decide asupra utilizării forțelor şi mijloacelor în funcție de specificul misiunii are în față două elemente distincte:

- scopul pe care vrea să îl atingă;
- mai multe alternative.

Eficacitatea unei organizații este condiționată de abilitatea cadrelor ei de conducere, de a asigura utilizarea resurselor umane, materiale şi informaționale în atingerea scopurilor. Conținutul principal al procesului decizional îl reprezintă selectarea unei alternative din cele aflate la dispoziția comandanților.

Elementele procesului sunt:

a) - obiectivele $a(a_1,a_2,\ldots\ldots a_n)$ şi - coeficienții de importanță $c=(c_1,c_2\ldots\ldots..c_n)$; $\sum_{i=1}^{n} a_i = 1$, ai>0;

b) decidentul (decidenții) $D=\{D_1, D_2, \ldots\ldots..D_n\}$
Fiecărui "i" i se asociază un coeficient de autoritate $d=\{d_1,d_2,\ldots\ldots dm\}$, $suma(d_i)=1$; di>0;

c) Mulțimea variantelor $v=(v_1,v_2, \ldots\ldots v_k)$;

d) Mulțimea criteriilor decizionale $c=\{c_1,c_2,\ldots c_n\}$, fiecărui „c_i" i=1,n îi corespunde un coeficient de importanță k_i, $K=\{k_i,k_2, \ldots,k_n\}$;

e) Mulțimea consecințelor criteriilor de apreciere. Prin analiza fiecărei variante în raport cu fiecare criteriu de aplicare se obține un anumit nivel al criteriului pentru fiecare variantă. Consecințele unui anumit criteriu se situează între 2 limite: minim şi maxim;

f) Starea naturii. Ea explică ansamblul de condiții interne şi externe ale organizației care influentează decizia comandantului;

g) Timpul - Timpul de la adoptare la aplicare.

În elaborarea şi fundamentarea metodelor de selecție trebuie urmărite următoarele etape:

a) identificarea şi definirea problemei (enunțarea scopului) – ce misiune – care sunt caracteristicile: variația factorilor de risc temperatură şi presiune, relief şi vegetație, noapte-zi, urban-rural, informații privind inamicul – dotare, grupare, mărime, instruire şi civili-orientare politică şi religioasă, atitudine față de armată şi conflict, cultură etc. atribuind valorile 0=certitudine, 1=apropiat de certiutudine 2=risc 3=incertitudine;

b) stabilirea criteriilor şi ponderilor – care sunt caracteristicile individuale existente în baza de date construită în etapa anterioară în ACCES, cu variație semnificativă pe care le luăm în considerare. Selecția acestora se poate face prin studiu statistic pe baza unor coeficienți de corelație;

c) stabilirea metodei – alegerea variantei optime se face prin luarea în considerare a

ponderii factorilor de risc calculată prin însumarea valorilor selectate pentru fiecare factor;

d) optimizarea aplicării în practică a metodei (algoritmi, programe) – cu cât reuşim să motivăm din punct de vedere al eficacității decizia luată, cu atât realizarea acesteia de către subordonați, se desfăşoară în condiții mai bune;
e) evaluarea rezultatelor se face prin analiza rezultatelor simularii penru a identifica limitele aplicabilității modelului propus, a realiza corecțiile necesare verificării ipotezei de consistență – vom trage concluzii pentru o nouă selecție care trebuie să se desfăşoare la un nivel calitativ superior.

În concluzie selecția rămâne un proces marcat de inexactități şi incertitudini. Chiar şi cele mai eficace proceduri de selecție pot evalua corect abia aproximativ 60% din adevăratele caracteristici ale unui candidat. Selecția nu se poate sustrage subiectivității celui care selectează. Judecățile personale pot fi întotdeauna influențate de factori externi precum vechi prietenii, impresia fizică plăcută, afinități personale.

Evaluarea procedurilor de selecție va fi întotdeauna speculativă. Indiferent de ce ar putea releva investigațiile ulterioare asupra performanțelor celor care participă la operații de stabilitate şi de sprijin , nu putem aprecia cum s-ar fi descurcat cei care nu au fost selecționați. Totuşi pare prudent să revedem procedurile de selecție din punct de vedere al performanțelor celor care au fost aleşi. O persoană ale cărei performanțe sunt proaste poate să fi fost cea mai bună din lotul de candidați.

Pentru o selecție a personalului cât mai riguroasă şi cu rezultate cât mai bune decidentul trebuie să aplice metode ştiințifice de sortare şi selecție, în funcție de specificul misiunii pe care o are de îndeplinit. Condiția ar fi ca acei decidenți să aibă o bază de date care să conțină toate caracteristicile oamenilor, tehnicii şi misiunilor. Revederea sistematica a metodelor de selecție, deşi nu pot da soluții miraculoase, poate releva slăbiciunile ce pot fi corectate în viitor.

SISTEMUL DE LOVIRE, MISIUNILE, DISPOZITIVUL DE LUPTĂ, MANEVRA, ASIGURAREA CU DATE ŞI REGULI DE ANGAJARE A ARTILERIEI FORȚELOR TERESTRE ÎN OPERAȚII DE STABILITATE

Oliviu IRINA*

Field artillery assures every necessary element to take part in stability operations. It has necessary command structure, vigor and dedicated communication system. Detection and active or passive engagement of the target is assured by piloted Op, target locating radar and UAV with visual and thermal sensors. Transportation/supply means, available 24 hours around the clock irrespective of meteorological conditions, made possible the engagement of target in the entire zone of operation. The use of precision ammunitions enlarges the possibilities. The use of indirect fire, supported by actual information/information services, can assure a proportional answer.

Luând drept criteriu modul în care e implicată/folosită artileria - operațiile de stabilitate pot fi clasificate în trei mari părți: operații care nu implică folosirea artileriei sau amenințarea cu folosirea ei; operații ce presupun folosirea sistemului de lovire al artileriei sau amenințarea cu folosirea lui; operații simultane.

Operațiile care nu presupun utilizarea artileriei sau amenințarea cu folosirea ei vizează activități în care elemente componente ale artileriei pot fi întrebuințate în sprijinul operațiilor unor forțe multinaționale îndeplinind sarcini netradiționale şi necombatante fără a avea asupra lor armamentul specific, pentru a ajuta la realizarea unui climat în care tensiunile dintre națiuni sunt ținute sub pragul critic al unui conflict sau război şi în acelaşi timp e menținută influența organizațiilor internaționale (ONU, OSCE) şi a cerințelor juridice ale dreptului internațional. În această categorie de operații putem include: asistența umanitară; controlul armamentelor; operații împotriva traficului de droguri; evacuarea necombatanților într-un mediu permisiv. Totodată poate constitui o alternativă la întrebuințarea forței folosind: descurajarea; amenințarea cu folosirea forței; întrebuințarea forței neletale.

Descurajarea are loc atunci când „prezența unor unități dotate cu armament greu de artilerie, poate fi suficientă pentru a demonstra capacitatea de luptă de care dispune contingentul. Necesitatea de a menține un înalt nivel al abilităților artileriei terestre în timpul unor astfel de operații necesită un program de instruire cuprinzător, care să includă trageri. O astfel de instruire demonstrează capacitatea de reacție a artileriei către fracțiunile beligerante, care pot fi invitate ca observatori, sporind astfel credibilitatea intimidării *[NATO Field Artillery Tactical Doctrine, AArtyP – 5, Sept 2001, Cap.VIII]*.

Amenințarea cu folosirea forței se manifestă în situațiile în care descurajarea, pur şi simplu nu funcționează şi devine necesară trecerea la amenințarea clară cu întrebuințarea forței şi la folosirea anumitor capacitați de luptă, inclusiv a artileriei.

Întrebuințarea forței neletale reprezintă aplicarea forței militare astfel încât: să fie posibil a se atinge scopurile propuse în mandat acționându-se totodată cu respect

* **Colonel, doctor în ştiințe militare, Comandamentul Operațional Întrunit**

pentru viața umană, pentru construcții şi pentru mediul ambiant; să se îmbunătățească capacitatea de a conduce misiunile, mai ales când aceste misiuni sunt desfăşurate în condiții de menținere a controlului asupra populației, neutralizarea luptătorilor amestecați printre populația paşnică, etc. Astfel prin utilizarea fumului cu efect neletal sau cu efect de avariere redus, a proiectilelor de iluminare sau a muniției de manevră, se pot descuraja fracțiunile aflate în război sau poate să le influențeze cursul acțiunilor.

Operațiile desfăşurate cu folosirea sistemului de lovire al artileriei sau amenințarea cu folosirea lui se desfăşoară atunci când alte instrumente ale puterii naționale sau ale puterii colective (ONU sau organizații regionale), sunt insuficiente sau incapabile să influențeze sau să stopeze deteriorarea unor situații potențiale de conflict. Este o categorie de operații, deosebit de sensibilă, pentru națiunea (statul) sau națiunile care se implică în rezolvarea conflictului, întrucât, nevoite să desfăşoare acțiuni de luptă, inerent, se vor produce pierderi, uneori nu tocmai uşor de justificat opiniei publice. „Forțele destinate acționează pe baza unui mandat şi a regulilor de angajare stabilite de către organizația sub egida căreia participă. Mandatul trebuie să prevadă: scopul operației, mărimea şi tipul forțelor cu care va contribui fiecare țară, termenii şi condițiile pe care țara gazdă intenționează să le impună asupra prezenței forței sau misiunii şi funcțiile pe care forța de menținere a păcii trebuie să le îndeplinească" *[Doctrina Forțelor Terestre, FT-1, 2001, art. 363]*.

În această categorie se pot înscrie următoarele tipuri de operații: operațiile de pace; loviturile cu caracter limitat, raidurile; impunerea de sancțiuni; sprijinul militar acordat autorităților civile; operațiile de evacuare; combaterea terorismului.

Întrebuințarea artileriei în cadrul operațiilor de stabilitate de genul celor enumerate mai sus implică riscuri şi amenințări deosebite, ce trebuiesc a fi analizate foarte bine.

În planificarea compunerii şi echipării forței ce participă la astfel de operații, decizia întrebuințării tehnicii grele (tancuri şi artilerie) trebuie să țină seama de următoarele aspecte: gradul de securitate ce se vrea atribuit forței; semnalul ce se vrea transmis prin posibilitatea întrebuințării acestor arme; obiectivele prevăzute în mandatul dat/cerut, de organizația internațională.

În unele cazuri, aceste aspecte pot genera divergențe, o forță echipată cu armament greu şi în măsură să îndeplinească misiuni de luptă de mare intensitate ar putea fi percepută ca o amenințare sau ca o provocare.

Din contra, o forță echipată cu tehnică uşoară poate să nu fie în măsură să îndeplinească cu eficacitate misiunile de luptă ordonate, ca atare, credibilitatea sa poate fi compromisă şi poate fi supusă riscurilor de a slăbi sau a pierde capacitatea sa de a îndeplini misiunea prevăzută în mandatul primit.

Întrebuințarea artileriei în operațiile de stabilitate implică uneori şi activități de luptă clasice dar şi obligă la o analiză corectă a situației cu scopul de a garanta simultan cerințele de securitate ale contingentului şi atingerea scopurilor.

Când se întrebuințează artileria, criteriile care stau la baza întrebuințării ei sunt: *precizia* (cu scopul de a lovi selectiv şi cu eficacitate sursa amenințării evitând pagubele colaterale); *reacția imediată* (se traduce în demonstrarea eficienței şi a

voinței, contribuie la minimizarea pagubelor); *proporționalitatea* (adaptând răspunsul la tipul de atac suferit, se evită escaladarea conflictului).

1. Sistemul de lovire

Conceptul de sistem de lovire trebuie înțeles ca fiind constituit dintr-o mulțime de elemente şi legături între ele, orientate spre un anumit scop, în speță dezoperaționalizarea şi anihilarea inamicului. El este prin caracteristicile sale un sistem dinamic şi complex.

Sistemul de lovire se organizează potrivit concepției operaționale şi constă în acțiunile tuturor categoriilor sistemelor de armamente şi mijloace de lovire, executate în scopul producerii de pierderi, diminuării puterii de luptă şi anihilării acțiunilor inamicului în spațiul terestru, aerian, maritim şi fluvial.

Sistemul de lovire prin foc al forțelor terestre cuprinde următoarele sisteme: artileria terestră; tancurile; mijloacele de foc ale infanteriei; artileria şi rachetele antiaeriene; barajele genistice.

Sistemul de lovire se organizează într-o idee unitară, potrivit concepției operației, realizându-se astfel încât să asigure lovirea la distanță maximă posibilă şi pe orice direcție a obiectivelor din dispozitivul inamic.

În practica militară se consideră că sistemul de lovire trebuie proiectat şi realizat în strânsă legătură cu sistemul de baraje, obstacole şi distrugerile din fâşia de responsabilitate, precum şi cu efectele acțiunilor de luptă electronică, informațională şi psihologică.

Artileria terestră este un sistem, a cărei caracteristică principală este posibilitatea de a descoperi şi determina ținte permanent în orice condiții de stare a vremii, pe o suprafață mare şi în adâncime şi să tragă asupra lor foc masat de pe poziții dispersate, pe o arie largă.

Artileria terestră conține următoarele subsisteme: subsistemul de asigurare date (conectat la sistemul ISTAR-Intelligence, Surveillance, Target Acquisition And Reconnaissance, mai cuprinzător); subsistemul de conducere, comunicații şi informații; subsistemul de lovire; subsistemul logistic *[NATO Field Artillery Tactical Doctrine, AArtyP – 5, Sept 2001,Cap. 2, secțiunea 2]*.

Subsistemul de conducere, are rolul de a impune subordonaților voința şi intențiile comandantului forței multinaționale privind sprijinul prin foc şi se compune din: statul major şi subunitatea de asigurare de stat major. Statul major îşi desfăşoară activitatea în: punctul de comandă al forței multinaționale, punctul de comandă al artileriei forței multinaționale şi punctul de comandă al marii unități (unități) de artilerie.

Subsistemul de comunicații şi informații *[F.T./A.-1/1, Manualul pentru luptă al Brigăzii de artilerie Mixtă, Sibiu, 2005, anexa 5, pag. 146]* se compune din:

- *rețelele interne ale artileriei forței mutinaționale,* care asigură legătura cu subordonații: rețeaua de comandă a artileriei forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua operații/conducere a focului nr. 1, 2, 3 a artileriei forței multinaționale (VHF-UUS) (digital); rețeaua de procurare a datelor despre ținte/cercetare a artileriei forței multinaționale (VHF-UUS) (digitală); rețeaua de comandă/conducerea focului artileriei forței multinaționale (echipament mobil) (Voce-Fax); rețeaua topo a

artileriei forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua administrativ-logistică a artileriei forței multinaționale (VHF-UUS) (voce).

- *rețelele externe ale artileriei forței multinaționale,* pentru comunicarea în cadrul structurii de forțe multinaționale: rețeaua comandă/operații a forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua de cercetare a forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua de sprijin prin foc a forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua administrativ-logistică a forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua de comandă a artileriei eşalonului superior al forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua de comandă/operații a artileriei eşalonului superior al forței multinaționale (IHFR-US) (voce); rețeaua operații/conducerea focului artileriei eşalonului superior nr. 1, 2, şi 3 (VHF-UUS) (digital); rețeaua de control a focului (echipamentul mobil de abonat) (Voce-Fax); rețeaua topo a artileriei eşalonului superior (VHF-UUS) (voce); rețeaua administrativ-logistică a artileriei forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua de sprijin prin foc a eşalonului superior (IHFR-UUS) (voce).

Subsistemul de asigurare cu date are rolul de a: descoperi, determina şi procesa datele despre ținte şi a stabili reacțiile de răspuns cele mai adecvate; asigurarea legării topogeodezice a elementelor dispozitivului de luptă; asigurarea datelor meteorologice/buletinelor meteorologice. Se compune din: subunități de cercetare (optică, prin sunet, de/prin radiolocație); subunitate topogeodezică; subunitate meteorologică.

Subsistemul de lovire cuprinde elementele de structură de bază ale artileriei care execută efectiv lovirea prin foc a inamicului şi se compune din: unități de obuziere, tunuri tractate; unități de obuziere, tunuri autopropulsate; unități de lansatoare LAROM.

Subsistemul logistic asigură aprovizionarea, transporturile, asistența medicală etc. pentru structurile de artilerie în vederea îndeplinirii misiunii şi se compune din: subunitate de aprovizionare; subunitate de mentenanță; subunitate de evacuare răniți şi transport.

Artileria terestră foloseşte variate tipuri de armamente şi muniții, pentru a asigura sprijin prin foc, producând o gamă largă de efecte, după cum e stabilit de către comandantul forței multinaționale.

Există trei tipuri principale de armament folosite de artileria terestră: cu țeavă, rachete nedirijate şi dirijate.

Artileria cu țeavă este reprezentată de tehnica autopropulsată şi tractată şi se caracterizează printr-o viteză de reacție ridicată, precizie şi posibilitatea de a executa foc susținut. O gamă largă de muniție, împreună cu mijloace sofisticate de descoperire şi determinare a țintelor permit angajarea țintelor punctuale şi a celor de suprafață, cât şi efectul adecvat cerințelor de ordin tactic .

Artileria cu rachete nedirijate este echipată cu lansatoare multiple de rachete. Este caracterizată prin posibilitatea de a trage o cantitate mare de muniții, într-o perioadă scurtă de timp, submuniții sofisticate şi vulnerabilitate sporită datorată "semnăturii" specifice. Muniția sa şi bătaia mare îi permit să lovească ținte de pe întreaga lungime (adâncime) a spațiului de luptă.

Artileria cu rachete dirijate este destinată să atace ținte aflate la distanțe mari, cu o gamă sofisticată de muniție, împotriva țintelor punctuale şi de suprafață.

Artileria foloseşte muniţii diferite pentru angajarea ţintelor. Muniţii asemănătoare pot avea un efect diferit, iar gradul (posibilitatea) de înlocuire trebuie stabilit pentru fiecare caz şi în concordanţă cu tipul de operaţie de stabilitate la care participă.

Artileria cu ţeavă foloseşte în general mai multe tipuri de muniţie:

- cu fragmentaţie, eficientă în principal împotriva personalului şi mijloacelor de foc sau a blindatelor uşoare;

- cu efect dual de tip CARGO (bombleţi), eficientă în principal împotriva personalului şi a blindatelor, dar la care trebuie avut în vedere faptul că o parte din aceşti bombleţi pot să nu explodeze, transformându-se în mine antipersonal şi antiblindate;

- fumigenă, întrebuinţată pentru: împiedicarea observării de către inamic, stânjenirea mişcării şi protejarea manevrelor forţelor proprii, pentru marcare, semnalizare sau dezorientare, pentru ascundere doar în partea vizibilă a spectrului electro-magnetic (nu este eficientă în cazul majorităţii aparaturii de detecţie termică, radare de supraveghere şi alte tehnologii moderne);

- de iluminare, folosită pentru: iluminarea câmpului de luptă în scopul facilitării acţiunilor forţelor proprii, îngreunarea lucrului cu aparatura de observare nocturnă a inamicului şi la marcare, semnalizare şi inducere în eroare;

- antiblindate, creată special pentru a distruge blindatele (aceasta include şi sub-muniţie inteligentă);

- cu bătaie mărită, de fragmentaţie sau cu efect dual, a cărei bătaie a fost mărită prin metode tehnice;

- de bruiaj electronic, cu elemente de bruiaj electronic expandate care pot fi distribuite pentru a întrerupe (bruia) folosirea spectrului electromagnetic în conformitate cu parametrii prestabiliţi.

Artileria cu rachete nedirijate, foloseşte de asemenea diferite tipuri de muniţie:

- cu efect dual de tip CARGO;

- rachete cu mine antitanc, cu autodirijare, eficiente împotriva vehiculelor blindate, împiedicând inamicul să parcurgă rapid o porţiune de teren cu scopul de: interzicere a deplasării într-un anumit raion; utilizare ca obstacol; utilizare pentru a întări un obstacol; utilizare împotriva ţintelor apărute prin surprindere.

- sub-muniţii, proiectate pentru a ataca ţinte statice sau în mişcare, cu sau fără "amprentă" termică (aceste sub-muniţii pot fi ghidate sau pot avea focos cu senzor).

Artileria cu rachete dirijate folosită la lovirea ţintelor de importanţă deosebită cu precizie şi la distanţe mari (varietatea sub-muniţiilor disponibile este aceeaşi cu cea descrisă pentru rachete nedirijate).

În concluzie artileria terestră asigură sprijin prin foc nemijlocit, neutralizarea artileriei, interzicerea acţiunilor artileriei antiaeriene inamice (SEAD-Suppression of Enemy Air Defences), măsurile C2W (Command and Control Warfare) şi sprijin prin foc în adâncime pentru forţele combatante, atunci când este solicitată, şi este din ce în ce mai mult capabilă să aplice o putere de foc decisivă asupra inamicului.

2. Misiuni

Misiunea generală a artileriei terestre este de a distruge, neutraliza, hărţui şi interzice acţiunile inamicului prin: executarea unui foc precis şi oportun, cu muniţie letală şi nonletală, asupra ţintelor din dispozitivul inamicului; integrarea şi sincronizarea acţiunilor tuturor mijloacelor de lovire disponibile în vederea sprijinirii concepţiei grupării de forţe care acţionează într-o operaţie de stabilitate.

Focul letal în sprijinul acţiunilor grupării de forţe se execută cu armamentul cu tragere indirectă (artilerie terestră, aruncătoare, artilerie navală). Focul nonletal se execută cu mijloacele de război radioelectronic, prin acţiuni psihologice şi de dezinformare (inducere în eroare) şi muniţia de iluminare, fumigenă şi de difuzare a materialelor tipărite.

Artileria poate executa diferite misiuni tactice care contribuie la succesul operaţiilor de stabilitate.

Prin ***misiunea tactică*** se descriu în amănunţime responsabilităţile structurii de artilerie în ceea ce priveşte sprijinul prin foc şi relaţia de subordonare a structurii de artilerie cu forţa multinaţională, sau cu o altă structură de artilerie. Misiunea tactică nu afectează structura organizatorică sau relaţiile de subordonare care rezultă din această structură. Comandantul forţei multinaţionale este cel care stabileşte misiunea tactică structurii de artilerie, la recomandarea comandantului acesteia. Misiunile tactice standard care asigură sprijinul prin foc sunt: sprijinul direct; întărirea; sprijin general şi întărire; sprijin general.

Sprijinul direct este misiune tactică standard atunci când o structură de artilerie, care sprijină direct o forţă multinaţională, va răspunde doar solicitărilor de sprijin ale acestei forţe. Comandantul structurii de artilerie, care execută această misiune, este ofiţerul coordonator al sprijinului prin foc, iar tragerile sunt planificate şi coordonate împreună cu comandamentul forţei multinaţionale.

Dacă structura de artilerie nu poate asigura sprijinul solicitat potrivit concepţiei comandantului forţei multinaţionale, îl informează pe acesta. Sprijinul direct este cea mai descentralizată misiune tactică standard.

În cazul misiunii tactice *de întărire*, o structură de artilerie suplimentează posibilităţile de foc ale unei alte structuri de artilerie.

Atunci când o structură de artilerie cu misiune de sprijin direct solicită suplimentarea posibilităţilor de foc pentru a satisface nevoile de sprijin prin foc ale forţei, poate fi întărit cu o altă structură de artilerie.

În cazul misiunii de *sprijin general şi întărire* structura de artilerie asigură forţei multinaţionale, sprijin general prin foc în întreaga fâşie de acţiune şi întăreşte (pentru o anumită perioadă) acţiunile de foc ale altei structuri de artilerie (care execută misiunea de sprijin direct), ca prioritate secundară.

Structura de artilerie, cu misiune de sprijin general şi întărire rămâne sub comanda comandamentului structurii de artilerie de rang superior, din organica careia face parte. Misiunea de sprijin general şi întărire îi asigură artileriei flexibilitate în a face faţă diferitelor situaţii tactice.

Structurii de artilerie căreia i s-a încredinţat misiunea de *sprijin general* asigură sprijinul prin foc în întreaga fâşie de acţiune a structurii de artilerie de rang superior din organica căreia face parte şi se află sub comanda comandamentului structurii de

artilerie de rang superior, din organica căreia face parte. Atunci când artileria are această misiune, poate răspunde imediat solicitărilor comandantului forței multinaționale. Aceasta este cea mai centralizată misiune tactică.

Structurile de artilerie de la toate eşaloanele, trebuie să fie în măsură să execute şi alte misiuni precum *sprijinul prin foc de reciprocitate* în fâşia de acțiune a unor forțe vecine.

Dacă concepția comandantului forței multinaționale privind sprijinul prin foc nu poate fi îndeplinită prin una din misiunile tactice standard, artileriei i se încredințează o altă misiune tactică.

Aceste misiuni tactice reprezintă o modalitate de a acționa într-o situație tactică neprevăzută. De asemenea, acestea sunt o modalitate prin care comandantul forței multinaționale îşi organizează pentru luptă mijloacele de sprijin prin foc în vederea acțiunilor viitoare.

O altă modalitate prin care comandantul forței multinaționale pregăteşte sprijinul prin foc pentru acțiunile viitoare, este aceea de a repartiza structurii de artilerie diferite misiuni tactice, în funcție de desfăşurarea acțiunilor de luptă. Încredințarea în acest mod a unei misiuni tactice permite structurii de artilerie să anticipeze sprijinul de artilerie care va fi necesar într-o operație viitoare.

Dispunerea artileriei, cerințele privind muniția şi momentul schimbării misiunii sunt elemente importante de luat în considerare pentru structurile de artilerie, care au prevăzute aceste misiuni în ordinul de operații, planul de sprijin prin foc şi/sau planul de sprijin prin foc al artileriei (*Exemplu: "B.10 Art. are misiunea de sprijin direct a Bg.10 Mc "HOLAND". După retragerea tuturor forțelor acesteia, are misiunea la ordin, de sprijin general al Forței Multinaționale "YSTRIA "*).

De asemenea, artileria terestră poate avea un rol determinant pentru succesul operației de stabilitate prin misiuni de inducere în eroare şi de intimidare.

Misiunile de inducere în eroare sunt folosite pentru a înşela inamicul cu privire la timpul, natura sau locul de desfăşurare al operațiilor, prin executarea focului de inducere în eroare, transmisiuni radio false, simularea deplasărilor, dând o impresie greşită asupra intenției comandantului, distrugerea sistemelor de bruiaj şi centrelor de conducere a focului. Inducerea în eroare protejează sistemul C 2 al trupelor proprii față de atacuri letale şi neletale sau de acțiuni de inducere în eroare declanşate de adversar.

Misiunile de intimidare sunt folosite de la început şi pe întreaga durată a operației de stabilitate, indiferent de formele şi condițiile ei de desfăşurare. Acestea se materializează prin: schimbări dese de dispozitiv, aplicații şi exerciții cu trageri şi fără trageri de luptă demonstrative, manevre pe verticală şi orizontală, difuzare de materiale tipărite, etc.

3. Dispozitivul de luptă şi manevra

Avându-se în vedere că pentru întrebuințarea armamentului greu, în general, trebuie notificări speciale încă din faza de pregătire a unei operații de stabilitate (cel puțin dacă acestea nu se desfăşoară simultan cu unele operații clasice), întrebuințarea artileriei se va face gradual şi numai dacă situația conflictuală se va agrava, existând riscul ca aceste operații să treacă în spectrul celor care caracterizează războiul.

În această idee, se vor folosi subunitățile de artilerie din organica forțelor luptătoare, în mod special aruncătoarele şi armamentul antitanc datorită mobilității ridicate a acestora şi a faptului că pot executa trageri precise prin ochire directă, iar logistica acestor forțe se realizează mult mai uşor.

Aceste subunități vor putea acționa fie din poziții de tragere în cadrul sistemului general de apărare a unui obiectiv, sau pot fi date în întărire unor elemente de manevră ale forțelor luptătoare, care acționează în condiții de izolare sau independență.

Realizarea dispozitivului de luptă al artileriei este parte integrantă a planificării sprijinului prin foc. Planul de ocupare a dispozitivului de luptă este influiențat de următorii factori: situația tactică, planificarea tragerilor (zona țintelor), planificarea timpului şi măsurile de protecție necesare în funcție de amenințarea inamicului, caracteristicile artileriei terestre (bătaia şi mobilitatea), amploarea focului cerut, durata tragerilor, logistica şi zona avută la dispoziție (topografia acesteia, căile de deplasare, vremea, măsurile de control în spațiul aerian) şi este un rezultat al planului de sprijin prin foc, planului tragerilor şi cerințelor de siguranță nemijlocită şi apărare apropiată.

Planul de ocupare a dispozitivului de luptă trebuie să fie întocmit în acelaşi timp cu planul de sprijin prin foc - conexiunea dintre planificarea tragerii, managementul țintelor şi ocuparea dispozitivului de luptă trebuie să fie realizată din timp în procesul de planificare.

Este întotdeauna nevoie de teren adecvat pentru instalarea elementelor de dispozitiv şi este inevitabil ca dispozitivul de luptă al artileriei să se suprapună cu dispozitivul de luptă al forței sprijinite. Pe timpul procesului de planificare, personalul structurii de artilerie alege: zona de manevră pentru artilerie (Artillery Maneuver Area-AMA) şi/sau zona rezervată pentru artilerie (Artillery Reserved Area-ARA) în colaborare cu G3/S3 al forței, care sunt transmise către structurile de artilerie prin ordinul de operații.

Zona de manevră pentru artilerie (AMA) este gruparea posibilă a pozițiilor pieselor de artilerie într-un anumit raion, care variază ca dimensiuni în funcție de faza de luptă terestră sau de numărul elementelor care urmează să ocupe dispozitivul de luptă.

Zona rezervată pentru artilerie (ARA) este o zonă rezervată exclusiv pentru artilerie, care se alocă bateriilor de artilerie care folosesc metode statice de desfăşurare în dispozitiv de luptă.

Nevoile de *manevră* în operațiile de stabilitate pot influența beligeranții să adopte un anumit curs al acțiunilor şi să îi împiedice de a urma alt curs. Libertatea de mişcare a structurilor de artilerie în interiorul zonei operaționale poate fi obținută doar prin amenințarea cu forța sau prin folosirea efectivă a acesteia.

Dacă situația o va impune, ulterior se pot folosi şi subunități şi unități de artilerie calibru mare (obuziere, aruncătoare de proiectile reactive), care pot acționa în mod similar (în mod deosebit artileria autopropulsată) sau din baze de foc pentru a asigura cu foc o zonă determinată.

Când amenințarea cea mai mare din partea inamicului este infanteria uşoară, grupurile paramilitare (gherilele) sau grupurile de cercetare-diversiune şi structurile

de artilerie nu pot însoți forțele luptătoare, sprijinul cu foc se poate realiza din baze de foc şi/sau poziții de tragere fortificate. Acestea pot fi întrebuințate cu prioritate pentru operațiile de stabilitate.

Baza de foc reprezintă o poziție de tragere puternic fortificată şi apărată atât cu forțele şi mijloacele structurii de artilerie, cât şi de subunități de forțe luptătoare date în întărire acestora sau pe care urmează să le sprijine, fiind asemănătoare cu un punct de sprijin pregătit în mod deosebit pentru a putea face față atacurilor terestre. De regulă, cantitatea de artilerie care se va dispune într-o astfel de bază este de nivel baterie de artilerie.

Dispunerea bazei de foc se va face ținând cont de misiunea, cât şi natura terenului, astfel încât să poată sprijini forțele luptătoare.

Bazele de foc de tip baterie vor fi amplasate astfel încât să poată să asigure sprijin de foc reciproc şi să permită concentrarea focului pe direcțiile sau în raioanele considerate prioritare pentru zona de acțiune. De asemenea, organizarea şi dispunerea acestora trebuie să asigure executarea focului circular, atât prin trageri prin ochire directă, cât şi ochire indirectă. În aceste condiții, este recomandat ca dispunerea să se facă pe înălțimi predominante accesibile din teren pentru a permite acoperirea unor spații largi atât cu focul direct, cât şi indirect.

Măsurile de asigurare a acțiunilor şi protecția trupelor trebuie organizate minuțios, un accent deosebit punându-se pe amenajarea genistică a acesteia şi pe organizarea cercetării şi siguranței.

Pentru apărarea poziției este recomandată dispunerea pieselor sub formă de stea, pentru că permite limitarea zonei care trebuie apărate. De asemenea, în unele situații când amenințările sunt mari, pentru creşterea capacității defensive a acestor baze de foc, datorită şi faptului că numărul personalului subunităților de artilerie este redus, trebuie întărite în limita posibilităților şi cu subunități de artilerie antiaeriană, geniu, subunități specializate de cercetare de artilerie, sau chiar cu subunități de aruncătoare.

Logistica bazelor de foc se va putea face atât cu mijloace terestre, dar şi cu mijloace aeriene, în ultimul caz trebuind amenajat un loc favorabil de aterizare fie în interiorul perimetrului bazei, fie în afara acestuia luându-se toate măsurile de siguranță. Funcție de posibilitățile logistice ale forței şi de durata misiunii, în bazele de foc se pot realiza stocuri suplimentare de muniții şi materiale.

4. Asigurarea cu date

Subsistemul ***de asigurare date*** al artileriei terestre (Surveillance and Target Acquisition-STA) oferă date şi informații inițiale pentru sprijinul prin foc şi contribuie la cunoaşterea situației inamicului şi la analiza situației în cadrul statului major al forței multinaționale. Mijloacele de cercetare ale artileriei terestre pot fi folosite pentru misiunile de culegere a informațiilor, dar o astfel de întrebuințare trebuie realizată în funcție de necesitatea descoperirii şi determinării țintelor care sunt angajate de artilerie. Pentru asigurarea datelor, artileria foloseşte sisteme terestre şi aeriene.

Mijloacele de care dispune artileria: observatorii înaintați şi sistemele de supraveghere radar pentru supravegherea şi angajarea țintelor, sistemele radar şi de

cercetare sunet pentru descoperirea ţintelor, avioanele fără pilot (UAV) pentru supravegherea, interceptarea ţintelor şi evaluarea efectelor la ţinte şi subsistemul meteorologic (MET), sunt integrate într-un sistem, în care se completează reciproc, unele acţionând pe timp de zi şi de noapte, în orice condiţii de stare a vremii, îndeplinind următoarele misiuni specifice în operaţii de stabilitate:

Observatorii înaintaţi (Forward Observer-FO) pot fi folosiţi pentru: stabilirea supravegherii/observării în zonele sensibile (ar putea fi de asemenea necesar să se desfăşoare posturi de observare în zonele disputate); să monitorizeze mişcarea în zonele sensibile; să joace rol de ghizi/comandanţi pentru convoaiele umanitare; să joace rol de ofiţeri de legătură în comandamente multinaţionale.

Sistemele de localizare a armamentului (ce asigură o posibilitate ne-agresivă forţelor multinaţionale) pot fi folosite pentru: monitorizarea încetării focului; asigurarea lucrului mijloacelor STA de contrabaterie pentru protecţia forţei; asigurarea dovezilor necesare de violare a acordurilor de încetare a focului; asigurarea unei prezenţe care descurajează conflictele; acordarea asistenţei la coordonarea focului; acordarea asistenţei elicopterelor în condiţii de vizibilitate foarte redusă (numai radarele).

Avioanele fără pilot (Unmanned Aerial Vehicle-UAV) capabile să asigure informaţii din zona operaţională fără a pune în pericol vieţi omeneşti) pot ajuta forţele multinaţionale la: verificarea rutelor pentru convoaiele de ajutor umanitar, în vederea identificării obstacolelor; monitorizarea şi documentarea în legătură cu prezenţa armelor, echipamentului şi a activităţii beligeranţilor; monitorizarea acordului; detectarea şi urmărirea mişcărilor refugiaţilor.

Sistemul meteorologic (Meteorological-MET). Majoritatea mijloacelor sprijinului prin foc necesită sprijin meteorologic (MET). Artileria terestră are propriul sistem meteo (MET). Desfăşurarea artileriei terestre în operaţiile de stabilitate necesită disponibilitatea sistemelor MET. Datele precise MET sunt un factor important pentru focul precis al artileriei terestre. Pentru că structurile de artilerie ar putea fi dispersate pe distanţe/suprafeţe foarte mari, este necesară o atenţie deosebită acoperirii adecvate cu date MET.

5. **Regulile de angajare**

Regulile de angajare (Rules of Engagement - ROE) impuse politic în timpul operaţiilor de stabilitate pot limita în mod sever folosirea sistemelor de lovire a artileriei. Structura şi capacitatea artileriei sunt influenţate de capacităţile beligeranţilor şi trebuie gestionate corect pentru a nu provoca confruntări. Puterea de foc a artileriei poate fi folosită pentru a influenţa comportamentul beligeranţilor şi nu doar pentru a căuta să le reducă forţa sau să le cauzeze pierderi umane.

În organizarea acţiunilor artileriei în operaţiile de stabilitate se ţine seama de o serie de *reguli de angajare*.

Astfel trebuie să se ţină cont de faptul că în cazul unui atac asupra dispozitivului de luptă, forţele dispuse într-o bază de foc pot fi obligate să părăsească poziţiile. În acest sens trebuie recunoscută o poziţie de tragere de rezervă apropiată, astfel încât, concomitent cu respingerea atacului, structura de artilerie să-şi poată executa eventualele misiuni în folosul forţelor de manevră.

Deşi nerecomandată, datorită vulnerabilității artileriei, nu este exclusă varianta în care structura de artilerie va trebui să părăsească temporar poziția de tragere pentru a putea asigura sprijin oportun în anumite situații forțelor multinaționale. În asemenea cazuri, se pot recunoaşte poziții de tragere de rezervă îndepărtate în care artileria poate să execute manevra. Planificarea focului într-un astfel de sistem, se va face, în general, pe direcțiile pe care forțele multinaționale vor acționa cu prioritate, pentru apărarea unor obiective şi forme tari din teren care ar permite dispunerea avantajoasă a forțelor proprii, în lungul comunicațiilor, la punctele obligate de trecere, situația concretă fiind dată de pregătirea informațională a zonei de acțiune şi de regulile de angajare stabilite.

În acest sistem, al bazelor de foc, dispozitivul de luptă al unei structuri de artilerie poate fi format din: punctul de comandă al structurii, cu centrul de conducere a focului (în situația existenței unui sistem de automatizat de conducere a focului) dispus în una din bazele de foc sau independent; bazele de foc ale bateriilor (poziții de tragere fortificate în situația în care nu există forțe luptătoare dispuse împreună cu artileria); elementele de cercetare-observare: punctele de observare mobile, locurile de dispunere a mijloacelor de cercetare specializate; elementele de structură logistice, dispuse în raionul logistic al eşalonului superior.

Distanțele între două baze de foc pot fi de 1/2 – 3/4 din bătaia maximă sau mai mici, pentru a putea concentra focul pe unele direcții sau în raioane considerate importante. Dacă în zonă acționează mai multe structuri de artilerie, bateriile se pot dispune întrunit ca în operațiile convenționale, în această situație putându-se vorbi de bază de foc de tip batalion.

Executarea misiunilor în această variantă pentru sprijinul forțelor multinaționale, se poate executa prin metoda "focului la cerere", în acest sens existând premisele create, ca la fiecare structură a forțelor luptătoare să existe observatori înaintați de artilerie, acest fapt fiind cuprins în sistemul de obiectiv de parteneriat. Este evident, că în această situație mijloacele specializate (stații de radiolocație, subunități de cercetare-sunet) de cercetare de artilerie sunt cele mai indicate, dar şi un sistem de puncte de observare mobile, în compunerea patrulelor organizate de forța multinațională, sau chiar şi independent, înzestrate cu mijloace de deplasare rapide, care să acționeze pe baza unui plan prestabilit şi să ofere date şi informații din puncte determinate şi recunoscute anterior. De asemenea, poate fi organizat un sistem în care cercetaşi-observatori de artilerie din organica structurilor de artilerie, să însoțească forțele luptătoare până la limita zonei de foc a acestora, ulterior acestea fiind preluate de cercetaşii-observatori aparținând structurilor de artilerie care acționează în spațiul adiacent.

În operațiile de stabilitate desfăşurate cu folosirea forței, instalațiile de LAROM, se pot folosi pentru lovirea obiectivelor deosebit de importante, la distanțe foarte mari. Dacă sunt întărite cu mijloace de cercetare de artilerie performante (stații de radiolocație, subunități de cercetare-sunet), acestea pot fi eficiente în neutralizarea artileriei şi aruncătoarelor beligeranților.

În întrebuințarea instalațiilor LAROM se va ține cont de:

- limitarea deplasărilor: de regulă, structurile LAROM nu vor putea folosi tehnica "ascunde-te, mişcă-te, loveşte", fiind acceptată ideea de a acționa din poziții de tragere timp îndelungat;

- dispunerea acestora în cadrul dispozitivului de luptă a forțelor luptătoare, reduce vulnerabilitatea acestora în fața unor atacuri diversioniste;

- amenajarea genistică: volumul lucrărilor va fi mai mare, ceea ce va impune punerea la dispoziția acestora, pe timpul pregătirii acțiunii, a unor subunități sau mijloace de geniu;

- conectarea directă a structurilor LAROM, la mijloacele de cercetare specializate, care acționează în zonă, pentru micşorarea timpului de răspuns la eventualele amenințări.

În organizarea acțiunilor artileriei, un rol foarte important îl au *radarele de descoperire a țintelor*. Acestea sunt potrivite pentru sprijinul operațiilor de stabilitate şi a operațiilor de sprijin din întreg spectrul conflictului de la angajarea forțelor militare în timp de pace până la războiul major de nivel teatru de operații.

Aceste radare pot sprijini operațiile ca grupă radar singulară sau ca parte a sistemului de management a țintelor. Forțele din avangardă (detaşamentul precursor) sunt dislocate pentru a sprijini concepția operației comandantului din teatru sau un comandant al forței întrunite multinaționale în situații de pre-criză sau criză. Aceste forțe trebuie să fie dislocate rapid, să ocupe zona de operații. Să securizeze baza de dislocare şi să se prezinte ca o forță de descurajare credibilă. Pentru a face aceasta, ele trebuie să aibă unități cu putere de lovire şi capabile să supraviețuiască. Radarele de descoperire a țintelor sprijină aceste cerințe inițiale asigurând acoperire împotriva focului artileriei inamicului, verificarea tragerilor proprii şi ostile şi mărirea preciziei tragerilor trupelor proprii.

Operațiile de proiecție a forței încep, de obicei, ca răspuns la o criză undeva în lume. Radarele de descoperire a țintelor, plutoanele şi bateriile de asigurare date vor fi dislocate în etapele inițiale ale operației de proiecție a forței pentru a asigura acoperirea focului artileriei beligeranților pentru mijloacele foarte importante.

Multe planuri pentru situații neprevăzute ale forțelor terestre prevăd/arată necesitatea stabilirii unei baze intermediare pentru a introduce forțele în teatru pentru a demonstra adversarului potențial dorința națională de rezolvare a situației. Radarele de descoperire a țintelor pot fi transportate cu ajutorul tuturor aeronavelor standard de transport ale forțelor aeriene. Totuşi, unele radare necesită o pregătire şi dezasamblare specifice, pentru transport aerian.

Radarele sunt cele mai potrivite pentru sprijinul operațiilor de pace, demonstrația de forță, operațiilor pentru apărarea internă cu forțe străine/din afară şi operații de evacuare a necombatanților. Mai rare sunt ocaziile în care radarele ar putea fi solicitate pentru asigurarea sprijinului în operații de sprijin ale insurgenților şi operațiilor contra-insurgență.

În operațiile de menținere a păcii, o forță de menținere a păcii culege informații prin intermediul posturilor de observare, patrule, convoaie şi cercetare aeriană, precum şi a radarelor care au abilitatea de a descoperi şi clasifica ținte, formând un mijloc prin care beligeranților li se contabilizează folosirea sistemelor de foc cu tragere indirectă.

Aceste informații pot fi folosite pe timpul negocierilor între beligeranți. Mai mult, posibilitatea folosirii datelor culese pentru operații de atac/lovire, funcționează ca o descurajare.

În cazul operațiilor de impunere a păcii unde este necesară aplicarea forței militare sau amenințarea folosirii ei pentru separarea prin forță a beligeranților, stabilirea şi supervizarea de zone protejate, impunerea de zone de sancționare şi excludere, interzicerea deplasării/manevrei şi garantarea acestora, restaurarea şi menținerea ordinii, protecția asistenței umanitare, radarele pot sprijini aceste operații prin rolul lor tradițional – determinarea tragerilor contrabaterie, şi/sau prin contabilizarea tragerilor executate de beligeranți. Ele pot urmări tragerile ostile şi cele ale forțelor proprii şi sprijină oferind înregistrări pentru a îndosaria activitățile părților implicate. Informațiile acestea pot fi folosite pentru a sprijini acțiunile diplomatice. Mai mult, funcțiunile radarului de conducere a focului forțelor proprii (determinarea datelor) pot ajuta la mărirea preciziei şi validarea focului direct al acestora.

Informațiile date de radare pot juca un rol cheie în diminuarea posibilității beligeranților de a exploata valoarea propagandistică rezultată din pagubele colaterale cauzate de tragerile indirecte intenționate sau neintenționate executate de forțele proprii sau forțele ostile.

În cazul demonstrației de forță, forțele sunt dislocate pentru a dezamorsa o situație conflictuală. În această situație, radarele pot sprijini demonstrația de forță asigurând protecție/acoperire radar pentru mijloacele importante şi, dacă situația ar escalada, sprijină forțele dislocate cu date despre ținte (targeting). Mai mult, radarele pot fi folosite pentru acoperirea radar a zonelor de debarcare din aer şi de pe apă, în etapa de dislocare a unei operații de urgență/neprevăzută.

În operațiile pentru apărarea internă cu forțe străine/din afară (FID- Foreign Internal Defense), radarele pot sprijini acțiunile de luptă acolo unde forțele insurgente dispun de mijloace de foc indirect ce constituie o amenințare pentru forțele proprii.

În Operațiile de Evacuare a Necombatanților (NEO), radarele pot sprijini NEO în cazurile în care există amenințări cu foc indirect asupra evacuaților. Radarele vor stabili acoperire radar şi zone pentru itinerare de evacuare, puncte de control, centre de evacuare, zone de îmbarcare aeriană şi navală.

Operațiile de stabilitate implică deseori o zonă operațională neliniară.

Acest mediu necesită unele considerații privind întrebuințarea radarelor într-o zonă care se extinde 360° (6000) în jurul lor. În aceste situații, pregătirea informativă a câmpului de luptă, dispunerea, mascarea şi unghiul la țintă (unghiul între fasciculul radar şi calea țintei) necesită o atenție mărită. Exemplu: unghiul la țintă trebuie să fie mai mare de 16-00 pentru ca radarul să descopere țintele ostile.

De asemenea, pentru asigurarea unei precizii ridicate a tragerilor indirecte, este considerat ca obligatoriu în zona de acțiune a artileriei, indiferent de numărul structurilor de artilerie, să fie dislocate şi să acționeze subunitățile meteorologice de artilerie, deoarece, tragerile fuzante sunt cele mai eficiente în fața amenințărilor amintite, misiunile executându-se în apropierea forțelor proprii sau zonelor populate.

Angajarea artileriei terestre în operațiile de stabilitate, teatrele de operații oferă particularități de întrebuințare diverse care nu pot fi preconizate din timp. De fiecare

dată când artileria terestră este angajată în operații de stabilitate trebuie avute în vedere următoarele aspecte:

- mass-media examinează îndeaproape comportamentul forțelor militare angajate în operațiuni de stabilitate. Intervenția artileriei şi aruncătoarelor trebuie să se facă în aşa fel încât să se obțină efectele dorite cu minimum de pierderi umane şi pagube colaterale. În majoritatea cazurilor, efectele folosirii artileriei ies uşor în evidență şi sunt atent monitorizate.
- mai mult decât pentru celelalte forțe, trebuie să fie analizat din vreme modul de acțiune în cazul extracției artileriei din teatrul de operații ;
- misiunile de foc executate chiar de către subunități de artilerie mici (piesă, pluton), pot crea efecte la nivel strategic sau chiar politic.

În concluzie: artileria terestră asigură toate elementele necesare pentru a participa la operațiile militare de stabilitate, posedă structura de comandă necesară şi sisteme de comunicații consacrate şi viguroase. Descoperirea şi angajarea activă şi pasivă a țintei poate fi asigurată de către posturile de observare pilotate (avion, elicopter), radarele de localizare a armamentului şi aparatele de zbor fără pilot (UAV), care utilizează senzori vizuali şi termali. Mijloacele de transport /aprovizionare, care sunt disponibile 24 ore/zi în orice condiții meteo, fac posibilă angajarea țintei pe toată întinderea zonei operaționale. Utilizarea munițiilor cu precizie înaltă măreşte capacitatea/posibilitățile de îndeplinire a misiunilor. Totodată utilizarea focului indirect supravegheat, sprijinit de către informații din teatru, obținute în timp real poate asigura un răspuns proporțional.

Bibliografie:

[1]. **F.T./A.-1/1, Manualul pentru luptă al Brigăzii de artilerie** m**ixtă**, Sibiu, 2005.
[2]. **Doctrina Forțelor Terestre**, FT-1, 2001.
[3]. **AJP-3, Allied Joint Operations**, 2002.
[4]. **ATP-3.2, Land Operations**, 2003.
[5]. **ATP-3.4.1, Peace Support Operations**, 2001.
[6]. **AAP-6(2003), NATO glossary of terms and definitions** (english and french), 2003.
[7]. Concepția de conducere a sistemului artileriei terestre din forțele terestre ale Armatei României, Bucureşti, 2003.
[8]. **Legea 42/2002 privind participarea Forțelor Armate la misiuni în afara teritoriului statului român,** Bucureşti, 2004.
[9]. **Doctrina NATO pentru operațiunile de sprijin a păcii,** Bucureşti, 1996.
[10]. NATO Field Artillery Tactical Doctrine, AArtyP – 5, Sept 2001.
[11]. **AArtyP – 1, Proceduri de artilerie**, Sept 2001.
[12]. FM 6-20 Doctrine for Fire Support.
[13]. FM 6-20-30 Tactics, Techniques, and Procedures for Fire Support for Division Operations.
[14]. **FM 6-15. Tactics, Techniques, and Procedures for Field Artillery Meteorology**, August 1997.

[15]. **FM 6-20-1. Tactics, Techniques, and Procedures for the Field Artillery Cannon Battalion,** 29 November 1990.
[16]. **FM 6-20-10. Tactics, Techniques, and Procedures for The Targeting Process**, 8 May 1996.
[17]. **FM 6-60. Tactics, Techniques, and Procedures for Multiple Launch Rocket System (MLRS) Operations**, 23 April 1996.
[18]. FM 6-121. Tactics, Techniques, and Procedures for Field Artillery Target Acquisition, 25 September 1990.

UNELE IPOTEZE ŞI IPOSTAZE ALE PARTICIPĂRII ARMATEI BAZATE PE VOLUNTARIAT LA OPERAȚII ALE ALIANȚELOR MILITARE PE TIMPUL STĂRII DE RĂZBOI (MOBILIZARE)

Florin MACIU*

The simultaneity of the Romanian army participation in various operations within some groups of forces of military Alliances, such as NRF or Battlegroups, with the declaration of state of war on the national territory is a situation that is either ignored or neglected by both authors of doctrines and the legislators, although the possibility that this occurs would not be ab initio excluded, being theoretically plausible. Considering that, within the defence and national security area, any plausible possibility should not be excluded from analysis, we support the need to address seriously the assumptions or aspects that fall within the above scenario which have the purpose to avoid surprise when reality will oblige us to take such test. One of the conclusions drawn from such a study would be that the rules regarding the use of human resources (on voluntary or conscription basis) should be optimized, contributing this way to the successful management of this complex situation.

Simultaneitatea participării armatei române la diferite operații în cadrul unor grupări de forțe ale alianțelor militare, de genul NRF[1] sau Battlegroup[2], cu declararea stării de război pe teritoriul țării este o situație fie ignorată, fie neglijată, atât de autorii de doctrine, cât şi de legiuitori, deşi posibilitatea producerii ei nu ar trebui exclusă *ab initio,* ea fiind teoretic verosimilă.

Având în vedere că, în materie de apărare şi securitate națională, nicio posibilitate plauzibilă nu trebuie exclusă analizei, susținem necesitatea abordării cu seriozitate a unor ipoteze sau ipostaze care se înscriu în scenariul de mai sus, menite a avea ca finalitate evitarea surprinderii atunci când realitatea ne va supune unui astfel de test.

Prezenta lucrare îşi propune să analizeze ipoteza în care societatea şi armata română sunt supuse regimului stării de război (de mobilizare), simultan cu participarea acesteia din urmă, în diverse ipostaze, la misiuni în afara teritoriului statului național. În acest context vom constata dacă principiile şi regulile existente, referitoare la utilizarea resurselor umane (militari în activitate, rezervişti voluntari şi cetățeni supuşi conscripției) sunt îndeajuns explorate şi, în măsura în care răspunsul

* **Colonel, locțiitorul şefului Direcției pentru relația cu Parlamentul şi asistență juridică**

[1] Conceptul de „NATO-Respose Force" (NRF) urma să fie un pachet de forțe multinaționale, întrunite, coerente, pregătite de luptă, care să numere aprox. 25000 de persoane. Structura trebuia să fie caracterizată de o dotare cu tehnologie avansată, flexibilitate, interoperabilitate, sustenabilitate şi capacitate de a fi desfăşurate în teatru. Primele elemente ale NRF urmau să fie desfăşurate în 5 zile, urmând ca restul forțelor să devină operaționale într-o perioadă de 30 de zile.

[2] „*Battlegroups*" au fost concepute să fie formate din contribuții multinaționale şi să funcționeze pe principiul rotației. Principalele misiuni care urmează să fie executate de către aceste structuri sunt aşa-numitele sarcini Petersberg, precum şi alte sarcini care decurg din strategia de securitate europeană. Acestea includ misiuni umanitare şi de ajutor, de menținere a păcii, de management al crizelor, ceea ce ar presupune şi impunerea păcii, precum şi operațiuni de dezarmare, sprijin acordat terțelor țări în combaterea terorismului ş.a.

va fi negativ, să tragem concluzii care pot fi exploatate în vederea optimizării, în special, a prevederilor normative, dar şi pentru conturarea unei modalităţi logice de alocare a combatanţilor proveniţi din diferite surse pe diversele genuri de operaţii desfăşurate concomitent.

Avem de la început obligaţia ca, în scopul eliminării unor eventuale confuzii, nelămuriri sau trimiteri pe piste eronate de studiu să procedăm la efectuarea unor delimitări conceptuale şi a unor clarificări menite să contracareze posibilitatea altor interpretări decât cele pe care şi le-au dorit autorii. Astfel, prin sintagma *stare de război* dorim să se înţeleagă exact situaţia definită în proiectul de lege[3] care îşi propune să reglementeze regimul juridic al acestei stări şi care a fost înaintat spre dezbatere Parlamentului României, de către Guvern, anul acesta.

În dreptul internaţional, de pildă, starea de război[4] este un efect al declaraţiei de război sau al declanşării acestuia fără declaraţie cu următoarele consecinţe:

- substituirea stării de pace;
- apariţia de puteri beligerante;
- naşterea situaţiei de neutralitate;
- ruperea relaţiilor diplomatice;
- caducitatea anumitor tratate existente între beligeranţi;
- consecinţe asupra situaţiei drepturilor şi bunurilor cetăţenilor;
- aplicarea regulilor războiului.

Prezenta lucrare NU îşi propune o astfel de abordare a conceptului stării de război, care să corespundă domeniului dreptului internaţional unde guvernează tratatele internaţionale, cutumele internaţionale şi unde, de multe ori, măsurile şi atitudinile adoptate de state se bazează şi pe reciprocitate. Lucrarea de faţă va trata cele două noţiuni, starea de mobilizare şi starea de război, în conformitate cu

[3] Conform art. 2 din proiect, „starea de război reprezintă totalitatea măsurilor extraordinare care se pot institui, în principal, în domeniile politic, economic, social, administrativ, diplomatic, juridic şi militar, în vederea exercitării dreptului inerent al statului la autoapărare individuală sau colectivă."

[4] În dreptul internaţional, starea de război produce efecte atât faţă de state, cât şi faţă de cetăţenii/naţionalii unei părţi beligerante. Starea de război produce efecte importante în raport cu statele angajate în luptă, precum şi faţă de statele terţe. Statele beligerante trebuie să urmeze o serie de reguli care se aplică într-o asemenea situaţie (regulile de ducere a războiului, regulile dreptului umanitar etc.). Faţă de statele beligerante, efectele juridice ale războiului sunt următoarele: se întrerup toate felurile de relaţii; încetează relaţiile diplomatice şi orice formă de reprezentare; agenţii diplomatici sunt rechemaţi. Pentru apărarea intereselor naţionalilor, se apelează la un stat terţ care, în cadrul activităţilor lor, asigură protecţia. Personalul diplomatic şi consular trebuie să părăsească teritoriul statului inamic în care îşi exercitase funcţia. Petru protecţia intereselor sale statul beligerant va apela la protecţia unui alt stat (puterea protectoare) care primeşte o asemenea misiune cu asentimentul statului pe teritoriul căruia se va exercita protecţia. În ceea ce priveşte pe cetăţenii/naţionalii unei părţi beligerante, aceste persoane fizice şi juridice devin, pe teritoriul celeilalte părţi beligerante, cetăţeni/naţionali inamici. Relaţiile particulare dintre cetăţenii statelor beligerante sunt întrerupte; are loc interzicerea comerţului cu inamicul, avându-se în vedere cetăţenia persoanelor respective dar şi reşedinţa lor. Este declarat nul absolut orice contract încheiat ulterior ori este suspendat contractul anterior, care ar implica relaţii cu inamicul. În privinţa bunurilor inamicului, statele beligerante iau măsuri restrictive foarte riguroase de genul deposedării, sechestrării sau lichidării. (Ionel Cloşcă, Ion Suceavă, Tratat de drept internaţional umanitar, capitolul II, Editura Asociaţiei Române de Drept Umanitar, Bucureşti 2000).

definiţiile prezentate şi despre care am făcut precizarea că se regăsesc în proiectul de lege privind regimul acestor stări.

În acest context subliniem că declararea stării de război constituie, în drept şi în fapt, crearea posibilităţii de instaurare a unui regim juridic menit să permită adoptarea şi executarea anumitor măsuri extraordinare în mai multe domenii de activitate, între care se numără şi restrângerea exerciţiului unor drepturi şi libertăţi fundamentale ale cetăţenilor, precum şi pregătirea anumitor instituţii ale statului pentru a face faţă unor evenimente care periclitează securitatea naţională, independenţa, integritatea teritorială, suveranitatea sau democraţia constituţională.

Dacă admitem veridicitatea acestei afirmaţii, atunci putem accepta şi faptul că, pe teritoriul statului român, se poate declara stare de război fără ca Armata României să fie, în mod obligatoriu, implicată deja într-un război sau într-un conflict armat cu îndeplinirea unor misiuni care presupun operaţii de război. Avem aici în vedere situaţia în care securitatea naţională a României este ameninţată de un pericol iminent şi se dispun măsuri premergătoare, menite a facilita desfăşurarea unor eventuale operaţii de apărare pe teritoriul statului.

Alte două situaţii în care se poate afla armata pe timpul stării de război vizează ipostazele în care instituţia militară desfăşoară, pe teritoriul statului, operaţii de autoapărare individuală sau de apărare colectivă. Menţionăm că, deşi România face parte dintr-o alianţă militară, ipoteza autoapărării individuale apare, totuşi, verosimilă, în unele situaţii de genul celei în care se consideră că, în mod cert, statul român poate face faţă singur situaţiei iar implicarea aliaţilor ar aduce mai multe deservicii decât beneficii, ori când relaţiile în cadrul alianţei sunt extrem de delicate referitor la conflictul respectiv, încât este recomandabil să nu se invoce prevederile tratatului cu scopul de a primi sprijin militar, forţele române fiind capabile să gestioneze independent litigiul.

Evident, armata română poate desfăşura, pe teritoriul propriu, pe timpul stării de război şi alte genuri de operaţii cum ar fi cele de ajutor umanitar, dar, în acest studiu, această posibilitate nu va fi examinată, întrucât ar complica elementele de analiză şi ar distorsiona, probabil, răspunsurile la care vrem să ajungem. Excludem, de la bun început, şi situaţia declarării stării de război numai şi numai pentru desfăşurarea altor operaţii decât cele de apărare sau în alte scopuri decât cele de apărare.

În contextul celor enunţate anterior, reamintim că, pe timpul stărilor de mobilizare sau de război, serviciul militar devine obligatoriu pentru cetăţenii români, bărbaţi, apţi mental şi fizic şi cu vârste între 20 şi 35 de ani.

Dacă abordăm operaţiile pe care armata română le poate executa în afara teritoriului statului, vom constata că legea[5] face referire la următoarele misiuni:

- de apărare colectivă;
- în sprijinul păcii;
- de asistenţă umanitară;
- tip coaliţie;

[5] Legea nr. 42/2004 privind particparea forţelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român.

- exerciții comune;
- individuale;
- ceremoniale.

Este evident faptul că, în contextul studiat, operațiile cele mai importante sunt cele de apărare colectivă, în sprijinul păcii, de asistență umanitară şi de tip coaliție. Lăsând la o parte exercițiile, misiunile individuale şi ceremonialele, care ni se par nerelevante pentru analiza noastră şi neglijabile, dată fiind posibilitatea redusă de a se produce ori participarea infimă în cazul când chiar se va întâmpla aşa ceva, vom face un mic comentariu referitor la misiunile tip coaliție. Insistăm asupra acestui lucru întrucât, în timp ce marea majoritate a cititorilor pricep la ce se referă celelalte trei tipuri de misiuni, puțini vor traduce corect adevăratul înțeles al expresiei „*tip coaliție*" nu sub aspectul semantic, ci sub cel juridic.

Dacă primele trei genuri de misiuni menționate aici au temei legal în dreptul internațional şi îşi extrag baza juridică, în primul rând, din Carta Națiunilor Unite, dar şi din rezoluții ale Consiliului de Securitate al ONU, precum şi din alte documente elaborate şi emise, în mod subsidiar, de către alte organisme de drept internațional public de o autoritate consacrată, permițând desfăşurarea operațiilor militare sub un anumit mandat legal, legitim şi opozabil, de regulă, tuturor, operațiunile tip coaliție se pare că au o sorginte obscură, a cărei căutare şi identificare poate pune în dificultate chiar şi jurişti cu experiență.

Adevărul este însă mult mai simplu şi nu necesită efort intelectual deosebit pentru a fi dezvăluit. Legiuitorul a dorit să îşi creeze o supapă de siguranță pentru vremea când va trebui ca cei ce aplică prevederile legale să încadreze într-un anumit tip, prevăzut de lege, orice gen de operație militară. Luând drept axiomă expresia potrivit căreia „viața întrece imaginația", s-a adăugat listei de tipuri de misiuni deja consacrate şi misiunile tip coaliție, acestea având menirea de a include operațiile desfăşurate într-un cadru care nu se suprapunea perfect pe prevederile legale. S-a recurs, deci, la ceea ce specialiştii numesc conferirea unui anumit grad de flexibilitate legii, în ideea că realitatea internațională politică şi militară să nu surprindă pe cei care trebuie să vegheze la respectarea legalității.

În prezent, specialiştii în domeniu au ajuns la concluzia că dispozițiile legale la care facem referire trebuie optimizate deşi cele în vigoare au fost adoptate relativ recent. Această decizie a fost luată avându-se în vedere şi vasta experiență căpătată de contingentele româneşti trimise să execute diverse misiuni dintre cele enumerate mai sus, dar şi realitatea politico-militară care evoluează. Un proiect de lege semnat de toate instituțiile din sectorul de apărare şi securitate națională este în faza de promovare, pentru a fi însuşit de către Guvern şi trimis Parlamentului spre dezbatere. Important de menționat este şi faptul că proiectul respectiv a fost avizat favorabil de către Ministerul Afacerilor Externe şi că discuțiile care încă se mai poartă pe marginea lui sunt legate de modalitatea de finanțare a misiunilor desfăşurate de trupele româneşti dincolo de hotarele țării şi nu de către noua clasificare a operațiilor derulate.

Potrivit proiectului la care făceam referire, operațiile la care participă forțele armate în afara teritoriului statului român sunt:

- de apărare colectivă şi de asigurare a securității statelor aliate;

- de răspuns la crize;
- de pace;
- de asistență umanitară;
- speciale.

Operațiile astfel împărțite în categorii pot fi desfăşurate, potrivit aceluiaşi proiect, sub conducerea NATO, sub conducerea UE, sub mandat ONU sau OSCE, ori în cadrul coaliților.

Fără multe comentarii, vom observa că se încearcă în continuare adaptarea cadrului legal circumscris acestui domeniu, nu prin detaliere sau minuțiozitate, ci prin promovarea unor prevederi largi, cu un mare caracter de generalitate, aplicabile tuturor posibilităților teoretice dar şi practice în care pot acționa forțele româneşti peste hotare. Subliniem existența unor sintagme care, în niciun caz, nu pot fi acuzate de rigiditate, de genul „operații speciale" desfăşurate „în cadrul coaliților". Adăugăm puțină emfază şi malițiozitate vizavi de faptul că din economia textului rezultă că armata română poate participa la operații sub conducerea NATO sau UE, fără a exista un mandat ONU, sau de gruparea într-o singură categorie a misiunilor „de pace" fără a se mai face distincția, prevăzută şi de Carta Națiunilor Unite, între menținerea păcii şi impunerea acesteia.

O ultimă serie de observații, desprinsă din investigarea textelor de lege sau a unor proiecte de lege dar şi din misiunile militare la care România a participat, constă în aceea că, dacă la un anumit moment, în care încă încercam să aderăm la NATO şi eram dependenți, în exclusivitate, de teorie, puneam cu nonşalanță semnul echivalenței între expresia „operații de apărare" şi „război", cu toate consecințele de rigoare, acum există operații de apărare colectivă unde avem reguli de angajare substanțial diferite de dispozițiile dreptului internațional umanitar care se aplică pe timp de război. Se încearcă, totodată, introducerea unui nou gen de operații şi anume cel privind asigurarea securității statelor aliate, gen situat pe acelaşi palier cu operațiile de apărare colectivă, ceea ce, cu siguranță, va contribui la sporirea concentrației de confuzie sau nesiguranță, atunci când se fac analize în acest domeniu.

Se constată indubitabil că specialiştii în domeniul reglementărilor de acest gen încearcă să se debaraseze de clişee, dogme şi exigențe care, la un moment dat pot deveni obstacole împotriva intereselor statului român şi tind să-şi facă viața mai uşoară propunând dispoziții pline de pragmatism şi mai bine ancorate în realitate decât în dreptul internațional care, iată, poate deveni desuet şi, pe moment, incapabil să ofere soluții pe măsura evoluției omenirii.

Nepropunându-ne o analiză exhaustivă a modului în care se dezvoltă reglementările în domeniu, reținem doar faptul esențial pentru studiul nostru şi anume că atât legislația română, cât şi autorii de doctrină referitoare la participarea trupelor române la misiuni peste hotare sunt preocupați de ceea ce, în prezent, a devenit un fenomen pe care cetățenii l-au acceptat, cu care s-au obişnuit şi care a devenit nu banal dar, am spune noi, obişnuit. Legislația şi doctrina ne indică modul cum se planifică şi se finanțează astfel de misiuni, oferindu-ne, totodată, şi reguli de selectare a personalului, amănunt interesant, având în vedere că armata noastră este alcătuită pe bază de voluntariat, pe timp de normalitate, de pace.

Revenim la afirmaţia făcută anterior şi anume că, în pofida faptului că România dispune de legislaţie solidă în domeniul militar, în permanenţă există preocupări de modificare şi completare a acesteia în vederea asigurării concordanţei între realităţile şi raporturile sociale, de facto, pe de o parte, şi reglementările juridice, pe de altă parte, extrem de puţine dispoziţii, şi ele accidentale sau, cel mult, incidente, se referă la posibilitatea şi modul de gestionare a ipotezei în care starea de război (de mobilizare) a fost declarată iar armata se află, în diferite ipostaze, angajată şi în operaţii în afara teritoriului statului român. Participanţii la întocmirea şi adoptarea acestor acte juridice normative s-au achitat conştiincios de sarcinile ce le-au revenit, limitându-se însă strict la perimetrul sediului materiei şi fiind lipsiţi de o coordonare integratoare şi interdisciplinară, care să îi determine să surprindă şi astfel de aspecte mai complexe, în primul rând din punctul de vedere al realităţii şi abia apoi a modului de reglementare.

Este posibil ca apartenenţa la o puternică alianţă politico-militară, precum şi la comunitatea europeană să ne fi condus la ideea că este inutil să ne ridicăm astfel de întrebări, că nu trebuie să ne legăm la cap dacă nu ne doare. În acest sens, ar trebui probabil ca, în orice situaţie, numai să urmăm direcţiile de acţiune propuse de alianţă şi să contribuim la realizarea obiectivelor cu forţe rezonabile. Chiar dacă această conjunctură favorabilă nu poate să nu fie luată în calcul, susţinem cu tărie ideea că românii trebuie să fie artizanii cel puţin principali dacă nu quasi-singulari ai propriilor concepţii privind asigurarea securităţii naţionale şi modul de utilizare a armatei în diferite ipoteze şi ipostaze, iar aceste concepţii să fie reflectate just într-o lege privind sistemul naţional de apărare.

Deliberat sau nu, practic, nu există nici măcar un alineat întreg dintr-o reglementare care să recunoască cel puţin că ipoteza prezentată nu este falsă. Cu atât mai mult, se simte lipsa unor norme care să pună o anumită ordine în stilul optim de abordare a repartizării resurselor umane în aceste situaţii, lucru care deşi pare simplu de rezolvat, se poate complica din cauza specificului situaţiei, a reinstituirii conscripţiei şi a tradiţiei elevate la rang de principiu, până în prezent, conform căreia participarea la misiuni în afara teritoriului statului se face strict pe bază de voluntariat iar militarii în termen sunt utilizaţi numai pe teritoriul patriei.

Cu atât mai bizar este faptul că încă nu s-au conturat, până la această oră, opinii, concepţii sau minime orientări în această privinţă cu cât, chiar dacă, de pe actuala poziţie a României, nimeni nu întrezăreşte vreun pericol, avem totuşi exemplele cât se poate de reale ale Georgiei şi Turciei, care s-au aflat în asemenea situaţii.

În Strategia naţională de apărare a ţării[6], document esenţial în acest domeniu, adoptat în România, problematica declarării stării de război (stării de mobilizare) este doar presupusă ori dedusă, de către cunoscători, atunci când se face referire la apărarea colectivă. Apărarea colectivă este recunoscută ca fiind misiunea centrală a NATO, dar, imediat, se apreciază că Alianţa trebuie să fie flexibilă, capabilă să desfăşoare o gamă largă de misiuni, atât în interiorul cât şi în afara zonei euroatlantice.

[6] Aprobată prin Hotărârea Parlamentului României nr. 30/2008.

Oricum, lecturarea documentului relevă teze importante care fac referire la faptul că o agresiune convențională pe scară largă împotriva spațiului euroatlantic rămâne, în continuare, foarte improbabilă pe termen mediu. Concluzia finală este că direcția primordială de acțiune în domeniul apărării este lupta împotriva terorismului, altele fiind combaterea proliferării armelor de distrugere în masă sau managementul crizelor.

Tot în acest document, se menționează că o atenție deosebită va fi concentrată asupra utilizării resurselor umane. Obiectivul principal în acest domeniu este asigurarea numărului de profesioniști şi, după cum e şi firesc, direcțiile de acțiune sunt focalizate pe profesioniști, cariera lor şi reconversia la momentul disponibilizării.

În aceste condiții, în mod natural, specialiștii în domeniul politico-militar s-au orientat spre ceea ce acest document stabileşte ca fiind repere importante ale sferei de activitate. Dacă, pe de o parte, nu se menționează nimic despre starea de război (de mobilizare), nimic despre un efort susținut al armatei de a face față concomitent atât sarcinilor de apărare a teritoriului național, cât şi ale celor care ne revin din obligații internaționale, pe timpul desfăşurării misiunilor în afara acestui teritoriu, nimic despre conscripție şi rolul ei în asigurarea apărării, iar, pe de alta parte, se enunță un corolar de genul „pentru membrii NATO nu există pericolul unei confruntări convenționale", la ce altceva putem să ne aşteptăm? Probabil la o menționare şi, eventual, o detaliere a ipotezelor şi ipostazelor pe care le studiem, în Strategia militară a României, document aflat, se pare, în lucru.

Până la materializarea dezideratului nostru, vom face o proprie analiză care va avea în vedere posibile situații, de tipul celor cuprinse în tabelul următor. Tabelul conține genuri de operații militare care, în opinia noastră, pot fi desfăşurate în acelaşi timp de către diferite structuri ale armatei române, în perioada cât a fost declarată starea de război, atât pe teritoriul statului român, cât şi în afara acestuia.

Cu mențiunea că, pentru acest studiu, nu este neapărat semnificativă denumirea operațiilor pe care armata le desfăşoară în afara teritoriului statului, specificăm că am optat pentru clasificarea acestora potrivit unui proiect al Ministerului Apărării Naționale şi nu legislației curente. Am avut, totodată, în vedere faptul că, pe timpul stării de război (mobilizare), armata română se poate afla, pe teritoriul țării, în ipoteza de a lupta în operații de apărare colectivă sau de autoapărare individuală ori să nu fie implicată încă într-o astfel de operație întrucât amenințarea apare ca iminentă dar nu impune, deocamdată, inițierea unor astfel de măsuri.

Aşa cum spuneam mai sus, nu excludem ca, pe teritoriul țării, simultan cu operațiile de apărare să se desfăşoare şi alte tipuri de misiuni, armata aflându-se şi în alte ipostaze. Nu vom ține cont de o asemenea situație, deoarece interesul nostru este acela de a identifica principii privind utilizarea resurselor umane în ipotezele şi ipostazele descrise, având în vedere că, în prezent, nu există multe voci care să vorbească despre asemenea situații. Reamintim că, pe timpul stării de război (de mobilizare), se reinstituie serviciul militar obligatoriu şi, ca urmare, armata va beneficia de o nouă sursa de personal, şi că un principiu deja consacrat, existent şi în alte state, este acela că în operațiile desfăşurate în afara teritoriului țării, armata să folosească numai militarii voluntari.

Operaţii militare ce se pot desfăşura pe timpul stării de război

Nr.crt.	OPERAŢII DESFĂŞURATE ÎN AFARA TERITORIULUI STATULUI ROMÂN	OPERAŢII DESFĂŞURATE PE TERITORIUL STATULUI ROMÂN
1	de apărare colectivă şi de asigurare a securităţii statului	apărare colectivă
2	de răspuns la crize	
3	de pace	
4	de asistenţă umanitară	
5	speciale	
6	de apărare colectivă şi de asigurare a securităţii statului	autoapărare individuală
7	de răspuns la crize	
8	de pace	
9	de asistenţă umanitară	
10	speciale	
11	de apărare colectivă şi de asigurare a securităţii statului	
12	de răspuns la crize	
13	de pace	
14	de asistenţă umanitară	
15	speciale	

În momentul când se pune problema de a fi declarată starea de război (de mobilizare) şi de a desfăşura simultan operaţii militare de orice natură în afara teritoriului ţării se impune între altele să existe un set de principii clare, predeterminate, care să fie urmate cu celeritate pentru a asigura o riguroasă şi eficientă gestionare a resurselor umane un loc important ocupând prioritățile şi modalităţile de utilizare. Un prim aspect pe care îl aducem în discuţie este căror operaţiuni trebuie să li se acorde întâietate: celor desfăşurate pe teritoriul ţării or celor derulate în afara teritoriului acesteia? În conformitate cu prevederile Constituţiei, armata este subordonată exclusiv voinţei poporului pentru garantarea suveranităţii, a independenţei şi a unităţii statului, a integrităţii teritoriale a ţării şi a democraţiei constituţionale.

Din cele expuse mai sus rezultă că resursele umane de care beneficiază armata română în această situaţie trebuie concentrate în primul rând asupra apărării idealurilor sus-menţionate. Apreciem, de altfel, că într-un stat democratic, principala atribuţie a statului este să garanteze cetăţenilor lui deplinătatea posibilităţii exercitării drepturilor şi libertăţilor fundamentale. Această exercitare este imposibil de conceput în momentul în care statul este aservit altor interese, se află sub ocupaţie sau încetează a mai exista.

Din tabelul de mai sus rezultă că realitatea ne poate confrunta pe timpul declarării stării de război pe teritoriul statului cu mai multe ipoteze iar armata se poate afla în mai multe ipostaze. Una dintre ele este aceea când unităţi ale armatei române participă împreună cu unităţi militare ale statelor aliate la apărare colectivă pe

teritoriul patriei iar peste hotare există alte unități militare românești care sunt implicate în operații de apărare colectivă alături de aliați. Operațiunile desfășurate atât pe teritoriul statului cât și cele din afară pot avea loc din cauza aceleiași amenințări sau a unor amenințări diferite. De asemenea, armata poate desfășura pe teritoriul țării operații de apărare colectivă iar în afara teritoriului operații militare de altă natură cum ar fi cele de asistență umanitară.

În anumite cazuri, chiar dacă pe teritoriul statului se aplică regimul stării de război (de mobilizare), armata română poate face față singură amenințărilor și nu este nevoie să fie sprijinită de aliați. Ea poate, totuși, desfășura prin anumite unități și subunități operațiuni militare și în afara teritoriului neexcluzându-le aici pe cele de apărare colectivă. Într-adevăr, nu poate fi exclusă și această ipoteză eminamente teoretică la prima vedere conform căreia România în anumite situații se poate apăra singură și concomitent poate contribui și la apărarea altor aliați.

Există și situații în care pe teritoriul țării este posibil să nu se fi inițiat încă desfășurarea unor operațiuni de apărare (deși este iminent faptul că într-un timp relativ scurt acestea se vor desfășura), dar în afara teritoriului țării armata să participe deja la diferite operații inclusiv cele de apărare colectivă.

După cum se poate constata, din punct de vedere teoretic, se poate identifica o gama largă de ipoteze și ipostaze în care armata să fie implicată în diverse operații. Cum vor fi repartizate forțele umane? Unde vor fi folosiți militarii din activitate care sunt adevărații profesioniști ai armatei, unde rezerviștii și mai cu seamă unde pot și trebuie utilizați cetățenii care vor augmenta armata în urma reinstituirii conscripției?

Un prim răspuns cu vădite nuanțe patriotice sau naționaliste ar fi acela că toate resursele trebuie utilizate pe teritoriul țării.

Un alt răspuns posibil este acela că forțele trebuie utilizate cu precădere acolo unde ne-o cer obligațiile internaționale, acolo unde suntem îndrumați de către aliați să ne implicăm.

O altă variantă ar fi aceea că forțele armate și, deci, și resursele umane trebuie folosite în zonele și operațiile unde inamicul este mai puternic realizându-se, astfel, o concentrare de efective și mijloace de luptă care să contribuie decisiv la victorie.

În urma analizei noastre se va cristaliza primul principiu de folosire a resurselor umane în aceste situații și anume *principiul primordialității.* Conform acestuia și în acord cu ceea ce menționam mai înainte referitor la prevederile Constituției României și la menirea unui stat democratic, forțele armatei române și implicit și resursele umane ale acesteia trebuie angajate în zonele și operațiile de care depind existența statului român, suveranitatea, independența, unitatea, precum și integritatea teritorială. În vederea atingerii acestui obiectiv trebuie alocate exact atâtea forțe, inclusiv rezervele suficiente, cât se stabilește științific că este necesar pentru a înfrânge inamicul și a obține victoria, luând în calcul orice variantă teoretic posibilă.

Cu riscul de a provoca o oarecare stupoare menționăm totuși că, în analiza noastră, nu excludem ca locul inamicului clasic să poată fi substituit de o altă reală primejdie cum ar fi răspândirea rapidă a unui virus letal sau un iminent dezastru cărora aliații îi pot face față numai printr-o cooperare desăvârșită între state.

Cum se traduc cuvintele de mai sus? Prin faptul că ameninţarea cea mai gravă la adresa statului român nu trebuie întotdeauna să se afle pe teritoriul statului român sau acolo unde inamicul este foarte puternic. Cu alte cuvinte în unele situaţii inamicul care a agresat România şi care a generat declararea stării de război nu este capabil să obţină victoria într-o confruntare cu trupele române sprijinite sau nu de către aliaţi dar o epidemie sau un alt gen de pericol ale cărui efecte încă nu a trecut hotarele ţării poate constitui o ameninţare extrem de gravă care primejduieşte existenţa statului.

La fel, un inamic extrem de puternic care atacă alianţa poate să nu fie extrem de periculos pentru România care la rândul ei este agresată de un altul cu forţe inferioare, dar care nu urmăreşte să obţină ceva împotriva alianţei din care România face parte ci numai împotriva României.

Potrivit primului principiu de gestionare a resurselor umane ale armatei în acest gen de situaţii, cel al primordialităţii, specialiştii în domeniu trebuie să analizeze care sunt operaţiile militare de o importanţă vitală pentru existenţa României iar forţele şi rezervele trebuie îndreptate şi folosite în număr suficient cu dotarea şi pregătirea necesare spre obţinerea victoriei sau a atingerii obiectivului scontat. Conform acestui principiu se poate ajunge şi la concluzia scandaloasă, dar corectă şi sănătoasă, spunem noi, conform căreia de la situaţie la situaţie este posibil ca România chiar dacă a instituit regimul stării de război pe teritoriul ei să aibă trupe importante în afara acestui teritoriu încleştate în confruntări cu un inamic convenţional sau unul neobişnuit.

Următorul principiu pe care îl vom analiza se referă la angajamentele asumate de România prin tratate internaţionale politico-militare. Principiul *pacta sunt servanda* apare din cele mai vechi timpuri, fiind întâlnit la caldeeni, egipteni, chinezi şi, mai târziu, la greci şi la romani[7].

---

[7] Iniţial, acest principiu era strâns legat de religie. Încheierea pactelor internaţionale avea o importantă componenţă religioasă, fiind însoţită cel mai adesea de diverse ritualuri. Paralel cu aspectul religios se vor dezvolta şi vor apare elemente de concepţie juridică embrionară.

Forţa obligatorie a tratatelor derivă din *„bona fides”* - idee recunoscută la toate popoarele vechi. Buna credinţă este cotată ca element de structură moral-etică şi religioasă: ea reprezintă o îndatorire de onestitate, o obligaţie de a-şi respecta cuvântul dat sub sancţiunea unei pedepse mult mai grave decât cea impusă de oameni, pedeapsa transcendentală a zeilor omniprezenţi.

Consacrarea reală şi des repetată a acestui principiu în documentele internaţionale se realizează după primul şi, mai ales, după cel de-al doilea război mondial.

De exemplu în Preambulul Pactului Ligii Naţiunilor se prevede ca „*înaltele părţi contractante, în scopul de a promova cooperarea internaţională şi de a realiza pacea şi securitatea internaţională prin menţinerea justiţiei şi un respect scrupulos pentru toate obligaţiile decurgând din tratate în relaţiile dintre popoarele organizate, au convenit asupra acestui pact al Ligii Naţiunilor”*.

Ulterior, în preambulul Cartei ONU se arată că Naţiunile Unite urmăresc, printre altele, crearea unor condiţii în care să poată fi menţinută justiţia şi respectul obligaţiilor decurgând din tratate şi din alte izvoare ale dreptului internaţional. În art. 3 (2) din Cartă este prevăzută îndatorirea membrilor organizaţiei de a-şi îndeplini cu bună credinţă obligaţiile ce şi le-au asumat potrivit Cartei.

Mai mult decât atât, majoritatea tratelor şi documentelor internaţionale fac referire expresa la principiul *pacta sunt servanda.*

Jurisprudenţa internaţională a făcut din ea însăşi o largă aplicare a principiului respectării tratatelor internaţionale.

Acest principiu impune statelor obligaţia de a respecta angajamentele pe care le iau prin tratatele internaţionale şi aducerea lor la îndeplinire cu bunăcredinţă.

Principiul respectării tratatelor internaţionale *(pacta sunt servanda)* este unul dintre cele mai importante principii ale dreptului internaţional[8].

Încălcarea principiului respectării obligaţiilor reieşite din tratate constituie o manifestare a disprețului față de normele dreptului internațional. Acest principiu domină întreaga materie a tratatelor fiind un principiu fundamental al dreptului internaţional de aplicare generală, format pe cale cutumiară şi consacrat în majoritatea tratatelor internaţionale.

Noţiunea de *"bona fedes"* are o aplicare generală în relaţiile internaţionale şi un conţinut juridic, nu numai etico-moral în îndeplinirea obligaţiilor internaţionale conceptul de bună credinţă se referă la modul sau spiritul în care obligaţia trebuie să fie îndeplinită, la gradul de conştiinciozitate şi de strictețe cu care promisiunea făcută trebuie respectată.

Obligaţia îndeplinirii unui tratat cu bună-credinţă presupune executarea clauzelor sale in litera si spiritul lor, sub subterfugii şi cat mai exact cu putinţă. Se exclude astfel invocarea unor motive superflue sau utilizarea subtilităţilor de interpretare pentru a exclude executarea tratatului.

Nu întotdeauna accepţiunea dată de unele tratate noţiunii de "bună-credinţă" ca fiind încrederea reciprocă în cuvântul dat, este suficientă pentru a se aprecia o anume situaţie izvorâtă din contract. În acest scop, este necesar să se examineze împrejurările concrete ale aplicării tratatului cu cerinţa unei comportări scrupuloase şi corecte.

Dezvoltarea şi codificarea dreptului internaţional, promovarea reglementării relaţiilor dintre state impun astăzi, mai mult ca oricând, respectarea de către toate statele cu bună credinţă a obligaţiilor internaţionale asumate prin pacte şi tratate.

Declaraţia ONU din 1970 a adus cu sine o reformulare a acestui principiu, acordându-i o mai mare forţă juridică: "... fiecare stat este obligat să îndeplinească cu bună-credinţă obligaţiile care-i incumbă în virtutea acordurilor internaţionale, în conformitate cu principiile şi normele general recunoscute ale dreptului internaţional... În condiţiile lumii contemporane, în prezenţa complexelor relaţii internaţionale dintre state şi a consecinţelor grave pe care nerespectarea obligaţiilor internaţionale sau neîndeplinirea lor cu bună-credinţă le poate avea pentru pacea şi securitatea omenirii, principiul potrivit căruia statele trebuie să îndeplinească cu bună-credinţă obligaţiile asumate, conform Cartei este destinat ca, alături de celelalte principii fundamentale ale dreptului internaţional să contribuie la desfăşurarea normală a vieţii internaţionale, la promovarea păcii şi colaborării între toate statele lumii.

[8] Legalitatea internaţională şi desfăşurarea normală a relaţiilor de bună vecinătate şi de colaborare dintre state nu pot fi concepute fără respectarea tratatelor încheiate în conformitate cu principiile şi normele unanim admise ale dreptului internaţional contemporan. Totuşi, au existat unii gânditori care au contestat principiul *pacta sunt servanda*.. Astfel, Spinoza susţinea că orice stat are dreptul de a acţiona împotriva altor state, ca atare „naţiunile nu sunt obligate să păstreze fidelitatea tratatelor...", iar Machiavelli sfătuia pe prinţi să nu respecte tratatele, atunci când aceasta respectare s-ar putea întoarce împotriva lor. Bluntschli scria că „eternitatea tratatelor este atât de absurdă, ca şi eternitatea constituţiilor. Ambele sunt incompatibile cu dezvoltarea popoarelor"

Statul care violează acest principiu unanim recunoscut adoptă, în fond, o poziţie de negare a dreptului internaţional.

Principiul *pacta sunt servanda* a fost cunoscut şi aplicat încă din antichitate.

Kantylia, primul ministru al împăratului Indiei, Candagupta, vorbea despre forţa juridică a tratatelor întemeiate pe probitate. Pentru Confucius, respectarea tratatelor era o regulă absolută, un imperativ al societăţii omeneşti.

Cicero afirma: *„Fundamentum autem este justitiae fides, id est dictorum conventorumque constantia et veritas*" adică „Fundamentul justiţiei este buna-credinţă, adică fidelitatea şi adevărul faţă de cele spuse şi convenite."

Principiul *pacta sunt servanda,* căruia i s-a atribuit de către doctrinarii burghezi caracterul unui principiu de drept natural, a fost consacrat într-o serie de documente internaţionale, ceea ce demonstrează că este un principiu cu conţinut normativ al dreptului internaţional în vigoare. Declaraţia Conferinţei de la Londra din 17 ianuarie 1871 arăta că: „Nici un stat nu se poate exonera de obligaţiile unui tratat, nici să-i schimbe dispoziţiile altfel decât cu acordul părţilor contractante, obţinut printr-o înţelegere prietenească". Mai menţionăm o rezoluţie a Consiliului Ligii Naţiunilor din aprilie 1935 şi Declaraţia de principii adoptată de Conferinţa panamericană de la Lima, la 24 decembrie 1938.

Cel mai important dintre aceste documente este Carta O.N.U. care prevede, în preambul, hotărârea statelor membre de a crea „condiţiile în care să poată fi menţinută justiţia şi respectul obligaţiilor, decurgând din tratate şi alte izvoare ale dreptului internaţional", iar în art. 2: „Toţi membrii organizaţiei, în scopul de a asigura tuturor drepturile şi avantajele ce decurg din calitatea lor de membri, trebuie să-şi îndeplinească cu bunăcredinţă obligaţiile ce şi le-au asumat potrivit prezentei Carte".

Principiul *pacta sunt servanda* nu are un caracter absolut, în sensul că nu orice tratat trebuie respectat, ci numai tratatele încheiate în mod licit, în conformitate cu dreptul internaţional. Tratatele inegale, înrobitoare, care stabilesc condiţii de subordonare a unui stat faţă de altul, care încalcă principiile fundamentale ale dreptului internaţional, pot fi anulate de statele care au fost silite să le încheie.

Ţinând seama de aceasta, principiul *pacta sunt servanda* trebuie definit în sensul că statele sunt obligate să îndeplinească cu bună-credinţă şi pe deplin tratatele internaţionale care sunt încheiate în mod licit, respectând, aşadar, prin clauzele lor, dreptul internaţional[9].

Aplicarea tratatelor în ordinea juridică internă a unui stat pune problema raportului dintre dreptul internaţional şi dreptul intern al statelor[10].

În evul mediu, o serie de autori, printre care Ayala *(De jure et officiis bellicis et disciplina militari),* Gentilis *(De jure belli),* Zouche, Grotius au subliniat necesitatea şi importanţa respectării tratatelor.

Fidelitatea faţă de tratate devenise un adevărat precept religios, în Coran se spunea: „Fiţi credincioşi în executarea tratatelor voastre, căci Alah vă va întreba", iar pentru cavaleri, respectarea cuvântului dat era o chestiune de onoare

[9] Istoria ne oferă nenumărate exemple de încălcare a acestui principiu de către statele bazate pe exploatare. O asemenea atitudine faţă de obligaţiile internaţionale şi-a găsit expresia în cunoscutele cuvinte ale cancelarului german Bethmann Hollweg care, în ajunul primului război mondial, a declarat cu cinism că tratatele nu valorează nici cât peticul de hârtie pe care au fost scrise.

Încheind tratate internaţionale pe baza liberului consimţământ şi a deplinei egalităţi în drepturi, statele socialiste respectă cu strictețe principiul pacta sunt servanda.

[10] Teoria monistă.

Conform teoriei moniste – cu primatul dreptului internaţional asupra dreptului intern - din momentul intrării în vigoare a tratatului, acesta se va aplica imediat şi direct, fără intervenţia organelor legislative, chiar dacă s-ar afla în contradicţie cu o lege internă, situaţie în care, actul normativ intern ar înceta să mai producă efecte. Aceasta teorie a fost criticată, ea minimalizând rolul statului ca subiect de drept internaţional. În cazul teoriei moniste – cu primatul dreptului intern asupra dreptului internaţional, tratatul dobândeşte forţa juridică în măsura în care aceasta ar fi

Cadrul constituțional român privind raportul dintre dreptul internațional şi dreptul intern este oferit de articolele 11 şi 20. Conform prevederilor art.11, tratatele ratificate de către Parlamentul României devin parte a dreptului intern. Textul art.11 nu face nicio mențiune în legătură cu prioritatea normelor internaționale față de cele interne, precizând doar, că statul român „se obligă să îndeplinească întocmai şi cu bună – credință obligațiile ce-i revin din tratatele la care este parte." În Convenția asupra dreptului tratatelor (l969) se stipulează faptul că „un stat nu poate invoca prevederile dreptului său intern pentru a justifica eşecul său în executarea unui tratat", eliminând astfel posibilitatea ca statele să se prevaleze de legislația lor internă pentru a nu respecta obligațiile internaționale.

Art.20 din Constituția României se referă la incidența tratatelor în domeniul drepturilor omului asupra legislației naționale. În articolul menționat se afirmă obligația autorităților competente de a interpreta dispozițiile constituționale ce reglementează drepturile şi libertățile cetățenilor în concordanță cu documentele internaționale adoptate în acest domeniu: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactele O.N.U. şi celelalte tratate în domeniul drepturilor omului la care România este parte.

Singurul domeniu în care se prevede, în mod expres, prioritatea reglementărilor internaționale față de cele interne este cel al drepturilor omului. Art.20 stabileşte preeminența tratatelor referitoare la drepturile omului, la care țara noastră este parte, față de legile interne care conțin dispoziții contrare. În practica Curții Constituționale s-a susținut, în mod repetat, că „respectarea Convenției Europene a Drepturilor Omului în România nu este condiționată de revizuirea legislației naționale, fiind direct aplicabilă, (n.n."self-executing") conf.art.11 din Constituție, privind receptarea imediată a tratatelor ratificate, prin care a fost înlăturată soluția necesității emiterii unei legi de modificare a legislației interne în vederea acordării acesteia cu obligațiile internaționale asumate."

---

prevăzută de legea internă, iar în caz de conflict între norma interna şi cea internațională, se dă prioritate actului normativ intern.

Teoria dualistă.

Teoria dualistă, care susține distincția netă între cele două sisteme de drept - intern şi internațional - afirmă că este necesară emiterea unui act normativ prin care se face transferul tratatului din ordinea internațională în ordinea internă, acesta dobândind caracterul actului în care a fost transpus (lege internă). În prezent, tendința este de a da prioritate normelor internaționale față de normele interne, însă cele două teorii subzistă. Prin urmare, aplicarea dispozițiilor unui tratat în ordinea internă a statelor-părți nu se realizează uniform, fiind determinată de modalitatea de receptare de către fiecare stat a normelor dreptului internațional.

Teoria monistă şi dualistă în practica statelor.

În unele state, cum sunt Regatul Unit al Marii Britanii, Irlanda sau țările scandinave, pentru ca normele dreptului internațional să aibă efect în ordinea juridică internă se procedează la „transformarea" normelor internaționale – cuprinse în tratate– în norme interne, printr-un act normativ intern. Tratatele internaționale pot deveni parte a dreptului intern numai după ce o lege specială de aplicare este adoptată de legiuitor (sistem dualist).

Majoritatea statelor europene au prevăzut în Constituțiile lor, recunoaşterea normelor internaționale ca fiind parte a sistemului lor intern. Un asemenea sistem de receptare se regăseşte în Austria, în Italia, Franța şi Germania. Constituția Olandei prevede în plus, că tratatele internaționale la care statul este parte prevalează asupra legilor interne care conțin dispoziții contrare (sistem monist cu primatul dreptului internațional).

Conform principiului fundamental din dreptul internaţional - pacta sunt servanda - un tratat creează obligaţii juridice numai pentru părţile sale, care trebuie să îndeplinească cu buna credinţă şi întocmai angajamentele pe care şi le-au asumat. Prin urmare, tratatele nu pot avea efecte directe faţă de terţi, întrucât doar acordul statului, liber exprimat, poate constitui baza legală a unei obligaţii sau a unui drept internaţional[11].

Tratatele internaţionale au, în general, următoarele efecte juridice şi se pot grupa în 3 categorii:

- obligaţia statelor semnatare de a pune în aplicare şi de a respecta prevederile tratatului;
- valabilitatea tratatelor în timp;
- întinderea în spaţiu a efectelor, între părţile contractante şi faţă de terţi;

În raport de acestea, efectele tratatelor se exprimă sub forma a 3 reguli: respectarea cu bună credinţă a tratatelor; neretroactivitatea tratatelor; efectul relativ al tratatelor.

Din cele expuse mai sus rezultă fără tăgadă principiul nr. 2 şi anume *respectarea cu strictețe a angajamentelor asumate de către România prin tratatele internaţionale.* Aceasta înseamnă că dacă în virtutea unui tratat internaţional România

---

[11] Convenţia privind dreptul tratatelor (1969) stipulează că un tratat nu creează nici drepturi, nici obligaţii pentru un stat terţ, fără consimţământul său.

Efectele tratatelor faţă de terţi

Conform dispoziţiilor Convenţiei, statele pot dobândi drepturi în baza unor tratate la care nu sunt părţi în următoarele condiţii (art.36):

- dacă părţile unui tratat înţeleg să confere un drept unui stat terţ sau unui grup de state, sau tuturor statelor;
- dacă statul terţ consimte, fie în mod expres, fie tacit.

Carta ONU, de exemplu, conferă prin prevederile sale anumite drepturi statelor nemembre: dreptul de a sesiza Consiliul de Securitate sau Adunarea Generală în legătură cu un diferend la care sunt părţi, cu condiţia să accepte obligaţiile de soluţionare paşnică a diferendelor, prevăzute în Cartă; dreptul de a deveni părţi la Statutul Curţii Internaţionale de Justiţie. În anumite condiţii pot rezulta obligaţii, în sarcina statelor, în baza unor tratate la care nu sunt părţi. Convenţia de la Viena prevede două asemenea condiţii (art.35):

- dacă părţile unui tratat înţeleg sa creeze o obligaţie în sarcina unui stat terţ;
- dacă statul terţ consimte, în mod expres şi în scris la această obligaţie. Prin îndeplinirea acestor condiţii se realizează de fapt un acord distinct între statele-părţi la tratat şi statul terţ, acordul dintre părţi reprezentând unicul fundament juridic al forţei obligatorii a unui tratat.

În practica internaţională există o categorie de tratate (denumite tratate obiective) care stabilesc regimuri juridice obiective, aplicabile ansamblului comunităţii internaţionale. Asemenea tratate, întrucât reglementează domenii de interes general, pot să creeze drepturi şi obligaţii opozabile tuturor statelor (erga omnes), chiar şi în lipsa consimţământului lor. Din aceasta categorie fac parte:

- tratatele multilaterale care stabilesc anumite regimuri teritoriale (cele referitoare la statutul de neutralitate al unei tari, la regimul Antarcticii etc);
- tratatele care stabilesc anumite regimuri pentru căi de comunicaţie internaţionale (regimul de navigaţie pe fluvii sau pe canale internaţionale);
- tratatele multilaterale prin care se creează o organizaţie internaţională, ca subiect nou de drept internaţional, personalitatea juridică a organizaţiei fiind opozabilă tuturor statelor comunităţii internaţionale.

se obligă să participe la operaţii militare cu sau fără sprijinul unor aliaţi, aceste sarcini trebuie onorate chiar dacă la un moment dat se pune problema instaurării regimului stării de război pe teritoriul ţării.

Există o legătură intrinsecă între cele două principii enumerate până acum. Existenţa statului se bazează şi poate depinde de tratatele internaţionale politico-militare la care România este parte dar pentru ca România să se poată achita de obligaţiile care rezultă din aceste tratate, statul român trebuie mai întâi să existe. Un argument în plus ca pe primul loc între principii să se afle primordialitatea, aşa cum am enunţat-o mai sus.

Un al treilea principiu pe care îl vom enunţa fără a trece prin etape succesive de explicaţii ar putea fi acela *al utilizării tuturor resurselor umane permise de lege şi conform legii.* Am spus de mai multe ori că în situaţii extreme unde este pusă în joc securitatea României nu trebui precupeţit niciun efort şi nu trebuie neglijată nicio resursă care ar putea avea o contribuţie la salvgardarea statului. De aici necesitatea de a apela nu numai la militarii în activitate dar şi la voluntarii din rezervă care se vor pregăti chiar pentru a interveni în astfel de evenimente şi, nu în ultimul rând, la cetăţenii supuşi conscripţiei.

Statul poate utiliza aceste resurse numai în condiţiile stabilite de lege. Reiterăm aici ceea ce am subliniat cu alte prilejuri, şi anume că proiectul legii rezerviştilor voluntari trebuie promovat cât mai curând posibil iar militarii în termen rezultaţi în urma conscripţiei trebuie să beneficieze de un statut foarte apropiat de cel al militarilor profesionişti, care să îi trateze ca pe nişte adevăraţi cetăţeni ai ţării cu drepturi şi obligaţii similare celor care desfăşoară o muncă identică. Până la împlinirea acestor deziderate, apreciem că statul român nu dispune încă de întreaga bază legală necesară gestionării eficiente, judicioase a resurselor umane utilizabile teoretic în situaţii de genul celor analizate.

Un alt principiu ar consta în *repartizarea judicioasă a resurselor umane în funcţie de principiile enunţate mai sus şi de caracterul operaţiilor*. Când vorbim de caracterul operaţiilor avem în vedere următoarele elemente:

- gradul de pericol al acestora;
- nivelul de dificultate;
- importanţa desfăşurării misiunii respective pentru ţară şi pentru aliaţi;
- cerinţele aliaţilor.

Fără a face un comentariu exhaustiv, menţionăm că atunci când discutăm despre gradul de dificultate, trebuie să avem în vedere şi faptul că unii specialişti necesari armatei pot proveni şi din rândul cetăţenilor supuşi conscripţiei nu numai ai militarilor profesionişti. În cadrul elementelor amintite, se poate lua în calcul şi abilităţile şi cunoştinţele participanţilor, capacitatea lor de a se conforma regulilor de angajare, stăpânirea modului de exploatare a mijloacelor din dotare etc.

Un ultim principiu ar fi acela al *profesionalizării rapide a militarilor în termen* care, deşi obligaţi pe timpul stării de mobilizare şi al stării de război să execute serviciul militar, se oferă ca voluntari pentru a continua o carieră mai lungă sau mai scurtă în armată. Aici este necesar a adopta un model într-adevăr eficace de a chema în serviciu militarii în termen şi de a-i converti în profesionişti. În opinia noastră, încă

nu sunt nici măcar conturate direcțiile pe care trebuie acționat în vederea valorificării reinstituirii conscripției pe timpul stării de război (de mobilizare).

Alături de ipoteza ca armata română să participe, pe timpul stării de război declarate pe teritoriul țării, în diferite ipostaze, la misiuni în afara teritoriului statului, şi principiile de gestionare a resurselor umane în aceste situații reprezintă opinii, concluzii trase pe baza administrării unor argumente. Este posibil ca aceste idei să fie contrazise cu succes sau nu. Important este ca, în acest domeniu să înceapă o dezbatere cât se poate de fervență care să conducă la cele mai juste opțiuni.

Bibliografie:

[1]. * Constituția României.**

[2]. * Legea nr. 42/2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român.**

[3]. * Strategia națională de apărare, aprobată prin Hotărârea Parlamentului României nr. 30/2008.**

[4]. * Legea nr. 395/2005 privind suspendarea pe timp de pace a serviciului militar obligatoriu şi trecerea la serviciul militar pe bază de voluntariat.**

[5]. ***** Legea nr. 446/2006 privind pregătirea populației pentru apărare.**

FORŢELE TERESTRE
- ORGANIZAŢIE MILITARĂ MODERNĂ

Radu Adrian MANDACHE*

Trăim într-o lume a schimbării, într-o lume a căutărilor, într-o lume în care totul este fluid, relativ, cu evoluţie nesigură şi nimic din ceea ce se întâmplă nu ne detemină să credem altfel. Schimbarea este o realitate a existenţei, este omniprezentă şi neliniară: asistăm deopotrivă la salturi spectaculoase dar şi la paşi nesiguri.

Trăim într-o societate a organizaţiilor, într-o societate în care, ca şi în lumea din care face parte, totul se transformă, totul se schimbă: omul, grupurile, organizaţiile, instituţiile, tehnologia, modul de ducere a luptei armate etc., iar Forţele Terestre nu fac excepţie - trebuind să răspundă cerinţelor fenomenului militar modern.

Românii nu au avut niciodată un cult al războiului, nu au idolatrizat niciodată violenţa însă, întotdeauna, au avut un cult al eroilor, întotdeauna au respectat, au girat cu încredere şi au glorificat Armata. Aceasta a fost şi este considerată piatra de temelie a statului, instituţie fundamentală a acestuia care garantează libertatea poporului român, integritatea teritorială şi existenţa statului român.

Adeziunea manifestată şi susţinerea acordată Armatei de-a lungul istoriei de către poporul român, literatura şi poezia românească pe această temă, numărul mare al monumentelor istorice ridicate întru amintirea „ostaşului român", manifestările închinate acestuia şi, nu în ultimul rând, rezultatele sondajelor de opinie din perioada postdecembristă sunt argumente de netăgăduit pentru cele afirmate mai sus. Poporul român a girat cu încredere deplină Armata sa, a făcut eforturi mari pentru a avea o armată modernă, iar această încredere şi efortul colectiv s-au convertit în devotament, datorie şi sacrificiu demonstrat de Armată în zbuciumata istorie militară a românilor.

Dimensiunea istorică a Forţelor Terestre şi a biruintelor lor izvorăşte din vremuri imemoriale, începând cu anonimii luptători pedeştri.

Bazele moderne ale constituirii şi consacrării Forţelor Terestre pot fi plasate în timp din cea de-a doua jumatate a secolului al XIX-lea, ca urmare a procesului revoluţionar de la 1848, a făuririi statului roman modern prin Unirea de la 1859 şi a înfăptuirii politicii militare a lui Al.I.Cuza. Principalele arme şi specialităţi componente existau încă din perioada 1859-1860[1].

La începutul anilor 1990, unele unităţi mari au fost desfiinţate şi o mulţime de echipamente au fost eliminate sau casate, datorită lipsei de fonduri. Toate Forţele Terestre au fost reorganizate de la corpurile regionale militare şi până la regimente şi batalioane. În mijlocul anilor 1990, situaţia Forţelor Terestre au fost critice: bugetul militar a fost de trei ori mai mic decât în 1989 (636 de milioane de dolari), 50% din echipamente erau mai vechi de 30 de ani, iar 60% din vehiculele blindate şi 85 % din unităţile de rachete erau non-operaţionale. Din cauza lipsei de combustibil şi de

* **Maior, Academia Forţelor Terestre "Nicolae Bălcescu" Sibiu**

[1] http//www.fortele terestre.ro.

formare, nivelul de pregătire şi capacitatea militară a fost extrem de redus (doar aproximativ 30%). Cu toate acestea, după 1996, guvernul a luat serios acţiune; bugetul militar a crescut foarte mult, iar echipamentele au fost modernizate[2].

Totdeauna, schimbarea a fost omniprezentă şi neliniară, a fost şi este o realitate a existenţei, iar prezentul nu face excepţie. Totul se transformă, totul se schimbă în timp: Universul, Pământul, mediul înconjurător, omul, concepţiile şi convingerile acestuia, tehnologia, modul de ducere a luptei armate, fenomenul militar în ansamblul său etc. Ca urmare, astăzi, acţiunea militară nu mai poate fi abordată în ideea conceptului clasic, ea trebuind să răspundă cerinţelor fenomenului militar modern.

Dezvoltarea fără precedent a tehnicii şi tehnologiilor a permis conturarea sistemului economic informaţional şi, în consecinţă, apariţia unui nou tip de război în care se folosesc sisteme de arme inteligente, cu caracteristici foarte performante, aspecte care au influenţar şi vor continua să influenţeze profund modul de desfăşurare a acţiunilor militare.

Problematica fenomenului militar modern capătă o importanţă şi un specific aparte, deoarece pregătirea personalului precum şi pregătirea şi desfăşurarea acţiunilor militare, fie ele operaţii militare, activităţi de instruire sau alte activităţi desfăşurate de grupurile militare, se realizează din perspectiva unor condiţii de acţiune cu care organizaţiile militare nu s-au confruntat în trecut, şi care pot furniza multe elemente imprevizibile, totalmente modificate faţă de aşteptările şi previziunile organizatorice.

Pentru majoritatea analiştilor militari a devenit clar că începutul mileniului III se caracterizează prin noi formule şi modalităţi de concepere şi realizare a operaţiilor militare, a acţiunii militare – în general. În consecinţă, organizaţiile care acţionează în domeniul militar, şi nu numai, sunt afectate de evoluţia acestui fenomen şi, pentru a fi eficiente trebuie să se adapteze noilor cerinţe.

Fiind în plină revoluţie a fenomenului militar, şi nimic nu ne poate determina să credem altfel, trebuie să ne aşteptăm ca fiecare eveniment istoric major să genereze mutaţii profunde în cel puţin patru direcţii importante care vor guverna acţiunea ş organizaţia militară: reconfigurarea instrumentelor de purtare a războaielor – în speţă a forţelor, mijloacelor şi tehnologiilor; reconfigurarea structurii organizaţiilor militare – în general, şi a fiecărui element component în parte; formarea personalului militar şi, nu în subsidiar, constituirea unor noi fundamente teoretice care să stea la baza noilor doctrine ce vor substitui utilizarea preponderentă a energiei mecanice cu tehnologiile informaţionale şi a unei noi baze normative (principii şi norme ale acţiunii militare) care să poată operaţionaliza doctrinele[3].

Războiul devine o confruntare între profesionişti, îndepărtându-se de ideea implicării societăţii civile în astfel de acţiuni. Conducerea executată în timp real va face ca viteza de reacţie a sistemelor militare să fie decisivă. Oportunitatea informaţiei şi, în consecinţă, rapiditatea şi calitatea deciziei, dublate de un leadership autentic, suplinesc de cele mai multe ori deficitul în forţe şi mijloace.

---

[2] A Romanian Parliament debate regarding the status of the army in 1996. Retrieved on May 30, 2007.

[3] Habian, L., *Arta militară în secolul al XXI-lea*, în Tratat de ştiinţi militară, vol. 1, Bucureşti, Editura Militară, 2001, p.41.

Forţele şi mijloacele participante la acţinile militare sunt deosebit de variate, de la structuri clasice la cele de acţiune rapidă, de la arme convenţionale la cele cu mare precizie de lovire şi la cele nucleare.

Pe lângă categoriile de forţe tradiţionale, au cunoscut o dezvoltare sporită trupele care utilizează sisteme de lovire de mare precizie, cele de război electronic şi informaţional, de acţiuni psihologice şi forţele speciale.

Datorită diferenţelor extrem de mari între potenţialele economice, financiare, ştiinţifice, tehnologice, militare etc., şi în viitor ne vom confrunta cu asimetria în toate domeniile şi aspectele ce privesc acţiunea militară. Aceasta va face ca în multe zone ale globului şi, cu precădere, în ţările mici şi mijlocii, în curs de dezvoltare ori nedezvoltate, să se accentueze asimetria, inclusiv în ceea ce priveşte arta militară.

În continuare vom încerca să analizăm dacă într-adevăr, putem afirma că Forţele Terestre se constituie într-o organizaţie (militară) şi, în plus, dacă este una modernă şi de ce este nevoie să fie modernă.

Deci, de ce *organizaţie*?

În toate materialele studiate (articole, cărţi, studii etc.) am găsit aceeaşi abordare a Forţelor Terestre, din perspectivă organizaţională: ca fiind, exclusiv, o structură a unei organizaţii militare - Armata, şi nicidecum o organizaţie de sine stătătoare. Totuşi, personal, nu împărtăşesc această idee şi, tocmai de aceea, voi încerca să abordez această problematică şi din alt punct de vedere.

S-ar putea să greşim şi, implicit, cei care nu vor fi de acord cu mine să aibă drepatate. Consider, însă, că cel mai important lucru constă în abordarea problematicii din mai multe puncte de vedere şi în acceptarea dialogului constructiv, pentru că numai astfel ne putem apopia mai mult de adevăr. Aceasta nu înseamnă că sunt adeptul existenţei unui singur adevăr: al nostru, al lor sau unul mai mult sau mai puţin apropiat de al nostru sau al lor. Asta nicidecum, întrucât, ne declarăm – încă de la început, adepţii teoriei adevărului multiplu.

Disputele din ştiinţele sociale între partizanii diverselor teorii sunt un fenomen care devine evident oricui imediat ce începe să citească literatura de specialitate, iar teoriile cu privire la organizaţii nu constituie o excepţie.

Pornind de la teoria generală a sistemelor (Bertalanffy, 1956; Boulding, 1956) şi cibernetică (Wiener, 1956; Swinth, 1974), modelele sistemelor deschise abordează organizaţiile atât ca sisteme de relaţii interne, cât şi ca părţi ale unui sistem mai larg, reprezentat de mediile în care acestea funcţionează şi de care depind pentru obţinerea resurselor. Astfel, organizaţiile sunt sisteme interdependente, alcătuite dintr-o mulţime de subsisteme aflate, la rândul lor, într-o multitudine de relaţii[4].

Deci, privită prin prisma teoriei generale a sistemelor, putem considera orice organizaţie ca fiind un sistem social deschis, adaptativ, cu diverse grade de permeabilitate la influenţele din mediu, un sistem dinamic, evoluţia si viabilitatea sa fiind determinate de modificările care se produc în cadrul sistemului, în relaţiile sale cu mediul, un sistem complex, probabilistic şi relativ stabil, reprezentând o reuniune de componente articulate prin numeroase legături, supusă unor factori

[4] Vlăsceanu, M., Organizaţii şi comportament organizaţional, Bucureşti, Editura Polirom, 2003, p.63; [15] Strategia de transformare a Armatei României, Bucureşti, 2007, p.32.

perturbatori, dar capabilă în acelaşi timp să-şi menţină funcţionarea în cadrul unor limite care-i definesc maniera de comportare.

Dacă organizaţia este un sistem, iar sistemul este un sisteme de sisteme, atunci organizaţia este şi ea un sistem de sisteme. Mergând pe această deducţie, şi ţinând cont de dimensiunile organizaţiei (mărime, structură, scop, tehnologie, oameni etc.) ajungem la concluzia că organizaţia poate fi un sistem de organizaţii.

De exemplu, Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord, aşa cum reiese şi din denumire, este o organizaţie (politico-militară) din care fac parte alte organizaţi, printre care şi cele militare precum armatele ţărilor membre. Deci, NATO este o organizaţie de organizaţii.

Astfel, dacă Armata României este o organizaţie – organizaţia militară, considerăm că, fără a pune vreun moment la îndoială caracterul unitar al acesteia, putem afirma că Armata este şi ea o organizaţie de organizaţii : Forţele Terestre, Forţele Aeriene şi Forţele Navale. Fiecare dintre aceste categorii de forţe îndeplinesc condiţiile cerute de statutul de organizaţie, având mărimi corespunzătoare, personal, structură, scop şi tehnologie proprie. În concluzie, Forţele Terestre se constituie într-o organizaţie militară în cadrul organizaţiei militare mamă – Armata.

Referitor la stabilirea statutului forţelor terestre, considerăm că modelul american creionat de generalul E.K. Shinseki, şeful Statului Major al Forţelor Terestre al S.U.A., poate constitui un reper important pentru noi. Aşa cum spunea acesta: "din punctual de vedere al interacţiunii cu factorul uman, forţele terestre sunt unice (s.n.)". Deşi toate categoriile de forţe armate trebuie să fie gata să facă faţă oricăror pericole „... numai forţele terestre au capacitatea de a pune piciorul în prag într-o măsură suficientă şi să interacţioneze cu populaţia în mod direct şi continuu".[5]

Organizaţiile, ca sisteme sociale complexe, sunt constituite din elemente ce trebuie să acţioneze în mod concertat pentru a obţine eficienţa organizaţională. Aceasta presupune atât capacităţi ridicate de a integra variabile organizaţionale cu factorii umani, cât şi capacitatea de a reacţiona în mod adecvat la influenţele din mediul extern.

Societatea informatizată, aflată într-o dinamică alertă, determină organizaţiile să se adapteze continuu într-un mediu supus unor permanente schimbări, le determină să se modernizeze.

De ce organizaţie militară "*modernă*"?

Întrebându-mă dacă acest material este şi o pledoarie pentru modernizarea şi reformarea Forţelor Terestre, răspunsul este evident: „da".

Până nu cu mulţi ani în urmă, organizarea militară era călăuzită de principii ce corespundeau orientării construirii armatei de masă, bazată preponderent pe indicatorii cantitativi ai eficienţei, principii ca: ierarhizăriea strictă pe nivelurile strategic-operativ-tactic şi liniarităţii rigide a subordonării eşaloanelor.

Progresele modernizării au ridicat problema importantă a construirii unei noi arhitecturi a armatei şi, implicit, cea a unei noi tipologizări a marilor unităţi şi unităţilor din forţele terestre. Toate acestea impun şi procese de reformă, de

[5] Shinseki, E.K. (Gl.), *Cuvânt înainte* la FM-1 The Army, Headquarters Department of the Army, Washington, D.C., 14 June 2001.

restructurare şi reorganizare[6]. Dar, oare, ce naştere se face fără efort, sacrificii şi dureri?

Analiza ultimelor conflicte a demonstrat că structuri acționale de nivel tactic pot îndeplini obiective şi scopuri specifice nivelurilor operativ şi, uneori, chiar strategic, dovedindu-şi eficiența şi influențând finalități ale acestor niveluri superioare. Aspectele cantitative au pirdut teren în fața celor calitative: forțe puține dar cu o mare capacitate acțională, cu o mare putere de foc, foarte rapide şi mobile, suple, determinate şi cu o mare capacitate de supraviețuire în noul spațiu de luptă, pot îndeplini misiunile primite cu o eficiență ridicată, pot fi eficace având pierderi umane, costuri materiale, financiare şi de timp – minime.

La fel ca în armatele moderne ale statelor dezvoltate ale alumii, transformarea Armatei României şi deci, implicit, a Forțelor Terestre, s-a dovedit mai mult decât o necesitate pentru a-şi putea adapta arhitectura condițiilor şi cerințelor fenomenului militar modern. În această idee, NATO a doptat încă din anul 2000 un nou concept strategic care urmăreşte proiectarea unor structuri de forțe moderne, mobile, cu dotare şi echipare de excepție (bazate pe înalta tehnologie) şi care să poată acționa oriunde este nevoie[7].

Rezultatele obținute în procesul de reformă a Forțelor Terestre vizând crearea unor structuri militare suple compatibile cu cele ale țărilor NATO constituie o dovadă certă a seriozității cu care România abordează noua sa poziție de țară membră NATO şi UE.

Pentru interoperabilitatea cu NATO, Forțele Terestre trebuie să devină o forță robustă, credibilă, mobilă, rapidă, capabilă să acționeze decisiv în operații din întregul spectru de misiuni. Deci, trebuie să aibă structuri cu o mare putere de luptă dar, şi mai important, să se mențină moderne, să fie în ton cu evoluția fenomenului militar modern, să adopte rapid noi tehnici şi tehnologii militare.

Schibările care au loc în conținutul şi fizionomia acțiunii militare – datorate celor care au loc în teoria războiului şi în baza sa materială, impun la rândul lor schimbări în lanț în organizarea, înzestrarea şi instruirea armatelor, în ducerea luptei armate şi, nu în subsidiar, în folosirea forței armate în scopuri civile – în operațiile de stabilitate şi de sprijin.

Modernizarea presupune actualitate, viziune pe termen mediu şi lung, cercetare, dezvoltare, evoluție, progres, valoare etc.

Transformarea organismului militar în ansambul său este un proces de adaptare pozitivă şi proactivă la exigențele şi provocările mediului geopolitic şi geostrategic. Ea înseamnă mereu ceva nou şi, deoarece noul nu se moşteneşte ci se învață, iar societatea este inevitabil supusă evoluției, putem deduce că transformarea controlată duce la modernitate[8].

---

[6] Neagoe, V., Olteanu, I., Achim, G., *Acțiunea militară terestră modernă*, Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2006, p.15.

[7] Manualul NATO, Office of Information and Press NATO – 1110 Brusseles – Belgium, 2000, p.161.

[8] Bădălan, G., **Înțelegerea transformării,** Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2006, p.58.

Dezvoltarea semnifică parcursul spre superior, spre complex, trecerea creativă de la o stare calitativă veche la una nouă, cu consecinţe nemijlocite, pentru organizaţia în cauză, în dobândirea de forţă, în timp ce modernizarea presupune adaptarea la realităţile determinante ale prezentului, consensul interdependent cu progresul. Modernizarea este rezultatul concret, este confirmarea şi certitudinea dezvoltării. Deci, modernizarea este un proces calitativ care semnifică transformarea sistemică a Forţelor Terestre în acord cu misiunile ce-i revin şi cu mutaţiile produse în mediul internaţional de securitate[9].

Transformarea Forţelor Terestre este un proces continuu de dezvoltare integrat filozofic procesului de transformare a Armatei României şi NATO. Aceasta presupune asumarea de noi concepte, doctrine şi capabilităţi în scopul creşterii eficienţei şi a gradului de interoperabilitate a forţelor.

Aşa cum am precizat şi în debutul acestei lucrări, indiferent de caracterul ei, mai mult sau mai puţin elaboart, mai mult sau mai puţin programat, transformarea, schimbarea există, se produc în mod natural, în mod inevitabil, indiferent de voinţa noastră.

Necesitatea unei Forţe Terestre moderne, în ton cu vremurile actuale, rezidă şi din preocupările, priorităţile şi eforturile în acest sens de către toţi comandanţii de rang înalt ai cestrei categorii de forţe din ultimele două decenii şi nu numai.

Dinamica fără precedent a mediului de securitate global, regional şi local determină Forţele Terestre, dar şi celelalte categorii de forţe, să-şi reconsidere permanent organizarea, calitatea forţelor, înzestrarea şi doctrina (modul de acţiune). Toate acestea sunt supuse dezvoltării, perfecţionării şi adaptării continue la ceea ce reprezintă fenomenul militar modern. Acest proces a continuat, însă, mai mult decât atât, s-a intensificat odată cu aderarea ţării noastre la NATO, datorită necesităţii realizării interoperabilităţii şi a capacităţii de a acţiona alături de forţele armate ale acestei alianţe. Pentru a fi credibilă şi eficientă, Forţele Terestre trebuie să dispună de resurse umane de calitate, motivate şi bine instruite, de armament, tehnică şi echipamente ce au la bază înalta tehnologie, de o organizare şi structură a forţelor pe măsură şi, nu în ultimul rând, trebuie să-şi adapteze modalităţile de acţiune în conformitate cu toate aceste aspecte şi cu fizionomia viitoare a acţinii militare – pe scurt, trebuie să fie o organizaţie modernă.

În ultimii ani, evoluţia aplicaţiilor tehnice ale ştiinţei a fost extrem de rapidă, crescând aproape exponenţial.

De aceea, dacă modernizarea nu este un proces urmărit permanent, un proces ce are loc cu o anumită constanţă, la un moment dat, accederea la modernitate presupune „salturi uriaşe" ce pot fi susţinute numai cu costuri exorbitante.

Datorită faptului că, pe lângă înzestrare, saltul în modernizare presupune şi salturi în organizare şi eficienţă, în pregătire şi performanţă şi, nu în subsidiar, în fizionomia doctrinelor şi a conceptelor, stagnarea modernizării duce la costuri extrem de greu de calculat[10]:

---

[9] Bădălan, G., Înţelegerea transformării, Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2006, pp.36-37.

[10] Bădălan, G., Înţelegerea transformării, Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2006, p.37.

- capacitatea operațională a sistemului de instrucție şi educație rămân în urmă;
- discursul şi acțiunea politico-militară externă pierd din credibilitate;
- descurajează capacitățile militare active;
- produce complexe de inferioritate atunci când forțele trebuie să acționeze alături de armatele moderne ale lumii;
- creşte foarte mult timpul necesar readucerii organizației militare la starea operațională necesară.

Conflictele din ultima perioadă, încheiate sau aflate încă în desfăşurare, evidențiază caracterul decisiv al războiului de coaliție de înaltă intensitate datorat noilor tehnologii. Capacitatea de luptă a unei forțe militare nu se mai măsoară în număr de unități, arme şi militari, ci în calitatea armelor şi personalului acesteia, în calitatea forței în ansamblu.

Forțele Terestre se află în plin proces de transformare atât la nivelul înzestrării, cât şi la nivelul forțelor, al organizării şi instruirii acestora prin adoptarea de noi tactici, tehnici, proceduri şi metode de pregătire conform standardelor NATO.

NATO şi UE parcurg un amplu proces de transformare în majoritatea domeniilor socialului, pentru a face față noilor provocări la adresa securității – noi vulnerabilități, riscuri şi amenințări care se manifestă în actualul mediu de securitate intern şi internațional. Prevenirea şi, la nevoie, contracararea acestora, constituie o responsabilitate comună a celor două organizații.

Summit-ul de la Praga, desfăşurat în 21-22 noiembrie 2002, a reprezentat un moment definitoriu pentru NATO şi pentru Europa. Aici, liderii Alianței au adoptat şi generat un proces de modernizare a forțelor, în consecință a capabilităților acestora, care să confere NATO capacitatea de a gestiona provocările la adresa securității secolului al XXI-lea, cel puțin la fel de eficient precum a procedat şi cu amenințările secolului trecut.

Capabilitatea este definită de Comandamentul Aliat pentru Transformare (Allied Command Transformation) ca fiind abilitatea de a produce un efect de care utilizatorul unor bunuri sau servicii are nevoie. În domeniul militar, precizează ei, capabilitatea are patru componente şi, implicit, modernizarea acesteia vizează pe toate: *procesele* (doctrine, strategii), *formele de organizare* (schema organizației), *tehnologiile* (armament, tehnică, echipamente, materiale etc.) şi *personalul* (conducerea, oamenii, educația şi instruirea acestora).

Prima dimensiune a modernizării, *procesele*, constă în ansamblul strategiilor şi doctrinelor militare care formulează principiile de bază ale pregătirii şi ducerii acțiunilor militare, stabilesc modalitățile de integrare în posibile alianțe militare şi de ducere a războiului în ansamblul său (strategiile) şi, nu în ultimul rând, realizează unitatea de concepție şi execuție pe întreaga scară scară a iearhiei militare prin ducerea la îndeplinire a prevederilor manualelor, regulamentelor, ordinelor şi dispozițiilor militare (docrinele).

A doua dimensiune a modernizării, *formele de organizare*, cuprinde schema organizației şi modul de organizare interioară a sistemului militar caracterizat prin forma şi dimensiunile fiecărui element component, precum şi prin ansamblul relațiilor dintre acestea.

A treia dimensiune a modernizării, *tehnologiile*, include armamentul, tehnica, echipamentele şi materialele din înzestrarea forţelor armate. Acestea contribuie în mod decisiv la asigurarea succesului în confruntarea cu adversarul şi, implicit, îndeplinirea misiunilor.

Ostilităţile din câmpul de luptă al viitorului reprezintă nu numai o confruntare a forţelor şi mijloacelor (de natură materială), ci şi o confruntare a inteligenţei umane (de natură spirituală), ceea ce conferă acţiuilor militare pe lângă dinamism şi violenţă, încordare, voinţă şi fermitate.

Impactul tehnologiilor moderne asupra modului de pregătire şi desfăşurare a acţiunilor militare de către structurile Forţelor Terestre, se concretizează într-o autonomie acţională mai mare, astfel încât acestea să poată executa acţiuni rapide, decisive, dinamice şi manevriere, continue şi coordonate în cele mai mici detalii. În plus, misiunile nou apărute şi diversificarea celor clasice, determină necesitatea realizării unor structuri flexibile, modulare, capabile să îndeplinească o gamă cât mai largă de misiuni şi să proiecteze forţa în funcţie de misiune şi dimensiunea conflictului sau crizei, dovedind atât eficienţă cât şi rapiditate în atingerea obiectivelor[11].

Modernizarea şi restructurarea sunt două căi fundamentale ale procesului de transformare a Forţelor Terestre, dând conţinut reformării acesteia.

Intrarea ţării noastre în rândul statelor membre NATO şi, nu în ultimul rând, în UE impune un efort semnificativ pentru reformarea Armatei şi, implicit a Forţelor Terestre, pentru modernizarea înzestrării acestora, ajustarea doctrinelor şi adaptarea organizării în vederea realizării interoperabilităţii cu echipamentele armatelor statelor membre ale acestor organizaţii şi a capacităţi de a desfăşura acţiuni militare împreună cu acestea.

In această idee, în Forţele Terestre se derulează programe sau urmează să fie începute programe care urmăresc[12]:

- realizarea unui sistem de conducere stabil şi eficient, cu ajutorul aparaturii digitale ce are la bază înalta tehnologie;
- îmbunătăţirea capacităţii de cercetare, supraveghere şi avertizare a trupelor;
- creşterea puterii de foc şi a preciziei de lovire în orice condiţii de timp, anotimp şi stare a vremii;
- creşterea mobilităţii forţelor;
- creşterea capacităţii de transport şi a puterii de foc a mijloacelor amfibii;
- îmbunătăţirea fiabilităţii şi manevrabilităţii blindatelor;
- dezvoltarea gurilor de foc şi a muniţiilor aferente compatibile şi la nivelul standardelor de performanţă NATO etc.

Deci, modernizarea şi achiziţionarea sistemelor de armament trebuie să fie concepute şi realizate prin prisma principalelor tendinţe conturate în acest sens pe plan mondial şi pentru satisfacerea deplină a cerinţelor de interoperabilitate,

---

[11] Gheorghe, I., *Securitatea militară a României în epoca globalizării*, Bucureşti, Editura U.N.Ap. "Carol I", 2006, p.149.

[12] Neagoe, V., Olteanu, I., Achim, G., *Acţiunea militară terestră modernă*, Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2006, p.23.

interschimbabilitate şi capabilitate cu structurile similare ale armatelor statelor membre NATO.

A patra dimensiune a modernizării, *personalul*, vizează selecţionarea, formarea, perfecţionarea şi promovarea membrilor organizaţiei militare astfel încât să aibă capacitatea de a conduce şi a desfăşura acţiuni militare în contextul provocărilor actuale, al fenomenului militar modern.

Deşi modernizarea înzestrării are un rol extrem de important în transformarea Forţelor Terestre, nu mai puţin importantă este modernizarea resursei umane a acestora, astfel încât să să se ridice la nivelul solicitărilor câmpului de luptă modern. Dar, oare, mai trebuie acordată o importanţă acestui aspect pe fondul înzestrării cu armament, tehnică şi echipamente supertehnologizate? Răspunsul nostru este categoric "da", întrucât războaiele sunt începute şi purtate de către oameni şi nu de maşini. Această idee este susţinută şi de generalul american J. Sutherland care afirma: "Digitalizarea şi echipamentul avansează rapid, în tempo-ul general al luptei moderne. În ciuda tuturor acestor progrese mari şi rapide care au bulversat câmpul de luptă, încă mai există voinţa comandantului care domină acest câmp. Oamenii sunt cei care duc războaiele, nu maşinile şi computerele."[13]

Deşi, toate cele patru dimensiuni ale modernizării sunt condiţionate de resursele financiare, cea mai dependentă de acestea este dimensiunea a treia, întrucât, înalta tehnologie este foarte costisitoare.

Astăzi, Forţele Terestre constituie o componentă importantă a securităţii României prin relevanţa misiunilor acestora pentru nevoile de securitate ale ţării, care sunt nemijlocit legate de capacitatea lor intrinsecă de a acţiona în toată gama operaţiunilor militare. Menţinerea capacităţii de luptă a acestei forţe, în prezent şi în viitor, simultan cu transformarea sa într-o forţă militară pentru secolul XXI, cere un efort cumulativ pe termen lung, de timp şi resurse. În acest context, Forţele Terestre vor continua să fie confruntate cu problema menţinerii permanente a echilibrului între cerinţe şi resurse.

Prin alocarea resurselor necesare şi punerea în aplicare a noii concepţii de restructurare, Forţele Terestre ale Armatei României vor deveni, mai mult ca oricând in istorie, un organism militar modern, cu o capacitate operaţională similară forţelor terestre din armatele ţărilor europene avansate din punct de vedere militar, flexibile, suple şi dinamice, apte să dea o ripostă eficace oricărei agresiuni armate la adresa securităţii României şi de a-şi îndeplini cu profesionalism misiunile ce le revin din obligaţiile militare internaţionale asumate de către ţara noastră[14].

Până la anul 2015, Forţele Terestre vor fi în măsură să pună, anual, la dispoziţia Alianţei un pachet de forţe, a cărui mărime să asigure atât îndeplinirea angajamentelor faţă de Alianţă cât şi posibilitatea susţinerii forţelor dislocate în teatrele de operaţii.

În etapa integrării operaţionale în NATO şi Uniunea Europeană (2008-2015) nivelul de ambiţie constă în respectarea graficului anual de operaţionalizare a structurilor dislocabile, astfel încât, către sfârşitul acestei perioade să fie realizate

[13] Sutherland, J., *The Battle Book*, BYRRD Enterprise Inc., Alexandria, Virginia, 2001, pp.1-3.
[14] http//www.fortele terestre.ro.

cerinţele Alianţei în ceea ce priveşte raportul între ponderea forţelor dislocabile şi a totalului de forţe terestre, precum şi între ponderea forţelor terestre dislocate sau pregătite pentru a fi dislocate şi totalul forţelor terestre.

De asemenea, în această perioadă se va definitiva procesul de realizare a structurilor de generare şi regenerare, astfel încât acestea să asigure atât completarea structurilor dislocabile cât şi îndeplinirea misiunilor ce le revin[15].

În concluzie, ca pretutindeni în lume, şi în istoria armatei noastre, Forţele Terestre au ţinut pasul cu "timpurile". Ele au cunoscut dezvoltările pe care le-a cerut necesitatea îndeplinirii misiunilor ce i-au stabilite. Mai întâi cerinţele de cantitate, apoi, tot mai mult influenţată de costuri, cerinţele de calitate! Actualmente, asistăm la o nouă provocare: Forţele Terestre trebuie să facă pasul spre devenirea lor ca sistem integrat si integrant pe câmpul de luptă 3D, controlat informaţional.

Forţele Terestre ale viitorului înseamnă mobilitate, modularitate, putere de foc şi de lovire, capacitate de conducere şi coordonare, capacitate de integrare şi de susţinere şi capacitate de a participa la o gamă complexă de operaţii, de la cele specifice confruntărilor militare simetrice sau asimetrice până la cele de stabilitate, în sprijinul păcii, umanitare sau de reconstrucţie a unor zone.

Viitorul Forţelor Terestre nu poate fi decât unul singur – *organizaţie militară modernă*.

[15] Idem.

SPAȚIUL DE LUPTĂ MODERN - REALITATEA DIN AFGANISTAN

Marian MIHĂIȚĂ*

This document tries to present the transformation of battlespace and it is a product of research conducted on the war in Afghanistan. Now, Afghanistan - and the situation in Pakistan with which it is inextricably linked - is proving to be a harsh test for Coalition Forces and revived ideas of counter-insurgency It is highly improbable that the actual policy could provide a substantial amelioration of a tangled and tragic situation. However, a combination of the negotiating and rethinking the security strategy might achieve some results. It would need to include a strong and credible commitment to leave the region as soon as a modicum of stability is achieved. Such a combination would need to be pursued in both Afghanistan and Pakistan.

Introducere

Afganistanul a fost întotdeauna un teatru de operații dificil pentru forțele militare străine. Referindu-se la acest lucru, secretarul adjunct al apărării SUA - Paul Wolfowitz a declarat, în noiembrie 2001: "... de fapt, una din lecțiile din istoria Afganistanului este aceea că dacă sunteți un străin, să încercați să nu mergeți acolo. Dacă mergi, să nu stai prea mult timp, pentru că locuitorii nu au tendința de a îndrăgi străini care stau prea mult timp"[1].

Limitările doctrinelor militare şi realitatea câmpului de luptă modern sunt adeseori influențate nu de argumente, ci de evenimente. Astfel, evenimentele din Irak şi Afganistan au arătat cât de neadaptată a fost aşa-numita "revoluție în afacerile militare". Acum, situația din Afganistan şi Pakistan, se dovedeşte a fi un test dur pentru forțele coaliției care aduce în prim plan ideile de contrainsurgență.

În secolul al XIX-lea, războaiele din Afganistan, au fost bazele pentru o vizualizare mondială a țării şi a locuitorilor săi, ca fiind deosebit de rezistenți la orice fel de influență (reală sau percepută) sau control din afară. David Loyn, reporter veteran al BBC în Afganistan, a analizat aceste conflicte şi susține că actualmente sunt în curs de repetare greşeli datorate neglijenței în studiul istoriei. El a evidențiat că Statele Unite şi Marea Britanie nu au reuşit să înțeleagă gradul de rezistență în Afganistan, îndeosebi la ceea ce este perceput ca un control extern[2].

Războiul din 1979-89, între guvernul Afganistanului sprijinit de sovietici şi adversari mujahedini a contribuit la prăbuşirea imperiului sovietic - nu numai ca o dovadă a consecințelor grave care pot decurge din războiul din Afganistan, dar de asemenea, o conexiune către războiul prezent. Canalizarea excesivă a ajutorului internațional pentru grupurile mujahedine prin intermediul Pakistanului întărea profetic legătura dintre evenimentele din Pakistan cu cele din Afganistan.

Puterea grupurilor non-statale şi a şefilor militari regionali, şi tendința lor de a se baza pe amenințări şi folosirea forței necontrolate de către stat, s-a înrădăcinat mai

* **Căpitan-comandor, Statul Major General**

[1] Paul Wolfowitz, on CBS TV, *'Face the Nation'*, 18 November 2001, transcript available at http://www.defenselink.mil/transcripts/transcript. aspx?transcriptid=2442.

[2] David Loyn, Butcher and Bolt: *Two Hundred Years of Foreign Engagement in Afghanistan* (London: Hutchinson, 2008).

adânc decât înainte, atât în Afganistan cât şi în zonele de frontieră cu Pakistanul. Elementele religioase afgane prezente în politică nu au dispărut odată cu plecare forţelor sovietice în anul 1989. Într-adevăr, în câţiva ani, războinici religioşi instruiţi în şcoala grea de luptă împotriva forţelor sovietice din Afganistan, au fost dispersaţi întro varietate de alte locaţii, inclusiv în fosta Iugoslavie. Aceste moşteniri ale războiului împotriva controlului sovietic rămân cele mai importante în istoria Afganistanului.

Problemele de violenţă non-statală, rivalităţile regionale şi elementele religioase în politică nu sunt noi în Afganistan, dar acestea au fost consolidate. Mai presus de toate, vechea suspiciune instinctivă privind proiectele străine este încă prezentă.

Ca urmare a retragerii ultimelor forţe sovietice din Afganistan, în ianuarie 1989, a rezultat o criză internă şi un război civil care nu s-a încheiat cu adevărat niciodată. Prima etapă a fost doar parţial încheiată la 26 septembrie 1996, când Kabulul a căzut sub controlul talibanilor, care au stabilit un stil teocratic de guvernare în toate zonele de sub controlul lor. Frontul Islamic Unit al Salvării Afganistanului, sau Alianţa Nord, a continuat să controleze o zonă din nordul Afganistanului şi să fie împotriva regulilor stabilite de talibani. După atacurile Al-Qaeda din 11 septembrie 2001, intervenţia militară în Afganistan a forţelor coaliţiei au schimbat caracterul acestui război continuu. Acesta a devenit, pentru câteva luni, un război între state suverane – coaliţia condusă de SUA faţă de guvernul taliban din Afganistan.

În perioada noiembrie-decembrie 2001, intervenţia militară condusă de SUA precum şi campania militară a Alianţei Nord, a învins regimul taliban, care era susţinut de Al-Qaeda. Iniţial a fost mult entuziasm la Kabul şi în alte părţi de pe glob pentru nou sosita Forţă Internaţională de Asistenţă pentru Securitate (ISAF), dar această situaţie era pe cale de a se schimba.

Campania din 2001 a fost suprapusă pe două conflicte de durată: pe de o parte, între talibani şi Alianţei Nord, iar pe de alta între Statele Unite şi aliaţii săi împotriva teroriştilor al-Qaeda. Ambele sunt în continuă derulare. Războiul împotriva teroriştilor al-Qaeda, acum, cu sediul în Pakistan, precum şi Afganistan, se desfăşoară fără întrerupere. În plus, în sudul Afganistanului, este în creştere mişcarea de rezistenţă împotriva regimului Karzai. Această revoltă a început relativ lent, astfel încât nu i-a fost recunoscută gravitatea pentru o lungă perioadă de timp. Este frecvent etichetată ca fiind "Insurecţia Talibană" - o descriere care poate ascunde posibilitatea ca sursele de sprijin pentru insurgenţă să fi fost mult mai numeroase decât sugerează eticheta "taliban".

Mişcarea insurgentă din Afganistan a fost schiţată pe elementele naţionalismului Afgan şi Pashtun[3], fiind în principal marcată astfel:

- funcţionarea în paralel a formelor tradiţionale de organizare socială şi a sistemelor de justiţie;

[3] Ahmed Rashid, *Taliban: The Story of the Afghan Warlords* (London: Pan Books, 2001), pp. 117-24.

- capacitatea ridicată de recrutare, facilitată în special de nivelul ridicat al şomajului în Afganistan şi de faptul că aceasta este capabilă să-şi plătească soldaţi bine;
- disponibilitatea de a sprijini cultivarea macului, care se adaugă la sprijinul său în anumite provincii, datorată în principal incoerenţei în exprimare a diferitelor ţări membre NATO cu privire la această problemă.

Ahmed Rashid descrie astfel acest fenomen: "Statele Unite şi NATO, nu au reuşit să înţeleagă că talibanii nu aparţin nici Afganistanului nici Pakistanului, dar sunt o populaţie unită, fiind rezultatul taberelor de refugiaţi şi a madrassas militarizate, marcată de lipsa de oportunităţi din zona de frontieră dintre Pakistan şi Afganistan. Ei nu au fost cu adevărat cetăţenii ai celor două ţări şi nici au avut o experienţă tradiţională a societăţii tribale Pashtun. Cu cât războiul va continua, cu atât mai profund înrădăcinată şi răspândită va deveni influenţa talibanilor"[4].

În acest conflict în curs de desfăşurare un nou element a fost adăugat în 2005 prin implicarea în activităţile de combaterea talibanilor a contingentelor NATO conduse de ISAF. Iniţial, Regatul Unit al Marii Britanii a luat conducerea în organizarea ISAF, în ianuarie 2002, urmat la intervale de şase luni de alte state membre, până când NATO a preluat conducerea în luna august 2003[5]. Activitatea ISAF s-a extins treptat pe întreg teritoriul Afganistanului, astfel încât în anul 2006 trupele ISAF erau compuse din forţe aparţinând la 32 de ţări. Cele mobilizate în provinciile din sudul Afganistanului au fost implicate gradual întro campanie de contrainsurgenţă, fapt care a condus la împărţirea inegală a responsabilităţilor între statele membre NATO.

NATO s-a pus întro poziţie dezavantajoasă prin a miza reputaţia sa impresionantă pe rezultatul unui război la distanţă şi cu o mizã greu de înţeles, într-o ţară bine cunoscută a fi un cimitir al aventurilor militare străine.

O caracteristică a războiului în curs de desfăşurare din Afganistan, care îl diferenţiază de alte acţiuni post-Război Rece, a fost faptul că forţele coaliţiei au avut la începutul războiului, semnificativi aliaţi în ţară: iniţial Alianţa Nord, apoi guvernul din Afganistan. Acest lucru a făcut ca implicarea afgană să fie diferită faţă de alte conflicte în care Statele Unite au fost implicate, inclusiv Irak şi Somalia. Dar această situaţie aparent favorabilă a avut limitări inerente şi a fost de vulnerabilă la schimbări.

Alianţa Nord, chiar şi în cele mai bune timpuri ale sale, s-a manifestat ca o coaliţie instabilă, niciodată fiind în situaţia de a avea sub control toate provinciile Afganistanului. Autorităţilor afgane, în mod evident, le-a lipsit cadrul birocratic şi susţinerea populară care oferă în mod normal baza esenţială a celor mai multe guverne din întreaga lume.

Vecinii Afganistanului - inclusiv China, Iran, Tadjikistan, Turkmenistan şi Uzbekistan - au interese legitime în ţară şi în conflictele lungi aflate în desfăşurare.

[4] Ahmed Rashid, *Descent into Chaos: How the War against Islamic Extremism is Being Lost in Pakistan, Afghanistan and Central Asia* (London: Allen Lane, 2008), p. 401

[5] UN Security Council Resolution 1510 din 13 Octombrie 2003 extinde sfera de operare a ISAF către alte regiuni ale Afghanistanului. La sfârşitul anului 2006 ISAF a preluat responsabilitatea asupra întregului teritoriu

Multe alte state, inclusiv India şi Rusia, care au, de asemenea, interese legitime în Afganistan, încearcă să facă progrese în dezvoltarea ţării, şi să atragă înapoi refugiaţii.

Relaţia cu Pakistanul este cea mai complexă, şi a contribuit cel mai mult la divizarea Afganistanului. Conexiunea cu Pakistanul a afectat profund evenimentele din Afganistan, în toate războaiele purtate de la intervenţie sovietică din 1979. De-a lungul timpului, servicile secrete pakistaneze (Inter-Services Intelligence -ISI) au avut un rol important şi nu întotdeauna controlat. În anii 1980, Pakistanul, cu sprijinul masiv din Vest, au asigurat asistenţă esenţială pentru rebelii anti-sovietici din Afganistan. Apoi, începând din 1994 a existat un sprijin oficial extins pakistanez pentru circulaţia talibanilor în Afganistan[6].

Astfel, o serie de consecinţe negative au decurs din conexiunea cu Pakistanul. Prima este că, din moment ce populaţia Pashtun, de pe ambele părţi ale frontierei, percepe prezenţa militară străină în Afganistan ca ilegitimă, este inevitabilă o acţiune transfrontalieră pentru revoltă. În al doilea rând, deoarece populaţia Pashtun asigură cea mai mare parte din Armata Pakistanului, şi în special în cadrul Corpului Grănicerilor, care se află în subordinea Ministerului de Interne, există dificultăţi în încercarea guvernului pakistanez de a impune prin forţă regulile Islamabadului în regiunile locuite de populaţia Pashtun[7].

Ca o consecinţă, forţele de insurgenţă din sudul Afganistanului este posibil ca în viitorul apropiat să găsească condiţii de siguranţă în bazele din interiorul zonelor din Pakistan. Ca în multe alte regiuni de frontieră din lume, frontiera dintre Pakistan şi Afganistan prezintă excelente oportunităţi pentru organizarea şi continuarea mişcării de insurgenţă.

Aceasta conduce la altă consecinţă privind conexiunea cu Pakistanul: puternica presiune asupra Statelor Unite de a purta în mod unilateral războiul pe teritoriul pakistanez. Faptul că Washingtonul consideră autorităţile pakistaneze ca fiind de neîncredere înseamnă că rolul militar al SUA pe teritoriul Pakistanului nu se poate baza pe o strânsă cooperare militară. Ca rezultat, acţiunile militare SUA în Pakistan sunt obligatoriu percepute ca o încălcare a suveranităţii Pakistanlui. Ordinul preşedintelui George W. Bush, din iulie 2008, de autorizare a loviturilor SUA în Pakistan, fără încercarea de a obţine aprobarea guvernului pakistanez, în condiţiile existenţei situaţie îngrijorătoare de la frontiera cu Afganistanul, riscă destabilizarea în continuare a celor două ţări[8].

1. Campania de contrainsurgenţă

Contrar miturilor, campaniile de contrainsurgenţă, uneori, pot fi eficiente. Doctrinele şi practicile de contrainsurgenţă au o lungă istorie, iar această revenire a

---

[6] Seth Jones, *Counterinsurgency in Afghanistan* (California: RAND Corporation, June 2008), available at http://www.rand.org/hot_topics/afghanistan.html.

[7] US Government Accountability Office, *Combating Terrorism: The United States Lacks Comprehensive Plan to Destroy the Terrorist Threat and Close the Safe Haven in Pakistan's Federally Administered Tribal Areas* (Washington DC: GAO, April 2008).

[8] Eric Schmitt and Mark Mazzetti, *'Bush Said to Give Orders Allowing Raids in Pakistan'*, New York Times, 10 September 2008.

fost determinată în principal de evenimentele din Irak, dar în mod deosebit de dezvoltarea mişcării de insurgenţă din Afganistan [9]. Această renaştere este surprinzătoare. Răspunsul adversarilor la modelul extraordinar de dominare al SUA, pe câmpul de luptă modern, a fost întotdeauna unul dintre cele ale războiului neconvenţional, inclusiv metodele de gherilă şi cele teroriste; la rândul său contra-răspunsul natural al SUA a fost de a revigora cea mai adecvată doctrină militară.

Documentul cheie care readuce în atenţie doctrina de contrainsurgenţă în SUA este US Army Field Manual 3-24[10]. În ultima perioadă acest manual a fost foarte mult accesat şi discutat de analişti politico-militari. Deşi are unele defecte, este o contribuţie semnificativă la literatura privind contrainsurgenţa. Prin contrast, Marea Britanie nu a produs nici un manual nou, în parte datorită faptului că a existat unele opoziţii la doctrina de contrainsurgenţă existentă[11], pe motiv că acesta ar avea ca rezultat: "…acelaşi ciocan fiind folosit la fiecare problemă". Sir John Kiszely, până în 2008 director al Academiei de Apărare al Regatului Unit al Marii Britanii, a amintit că "fiecare insurecţie produce sui generic generalizări problematice"[12].

"Abordarea globală", esenţială pentru ambele doctrine, ale SUA şi UK, în esenţă, reprezintă aplicarea tuturor aspectelor legate de puterea de stat din teritoriul în care lupta de insurgenţă este în curs de desfăşurare. Presupunerea aparentă privind existenţa unui stat cu adevărat puternic, este o abordare greşită, în special în cazul în care se aplică în Afganistan. Înainte de o explorare mai în detaliu, ar putea fi util să aruncăm o privire la natura problematică a ipotezelor despre realitatea politică în doctrinele de contra-insurgenţă moştenite din trecut.

2. Lecţiile istoriei privind contrainsurgenţa

Manualul SUA actualizează doctrinele care au fost dezvoltate în anii Războiul Rece, ca răspuns la insurecţiile anti-coloniale, unele dintre ele care implică conducerea realizată de către partidele comuniste locale. Acesta se bazează în special pe două surse[13]. Prima este "Războiul de Contrainsurgenţă" a lui David Galula - una

---

[9] Marston and Malkasian, *Counterinsurgency in Modern Warfare* (Oxford: Osprey, 2008). Marston critică modul în care SUA şi aliaţii săi au înţeles să antreneze şi să echipeze militarii pentru contrainsurgenţă, p. 220.

[10] US Army Field Manual 3-24 and Marine Corps Warfighting Publication 3-33.5, *Counterinsurgency* (Washington, DC: Department of the Army , 15 December 2006). Această publicaţie are un scurt cuvânt înainte prezentat de Lt-Gen. David H. Petraeus care a jucat un rol cheie în pregătirea manualului şi Lt-Gen. James F. Amos. Henceforth.
US Army Field Manual 3-24. Available at http://www.fas.org/irp/doddir/army/fm3-24.pdf.

[11] UK Army Field Manual, vol. 1, *The Fundamentals, Part 10, Counter Insurgency Operations (Strategic and Operational Guidelines)*, ultima revizuire în iulie 2001. Conceptul de contrainsurgenţă este prezent şi principiile sale sunt considerate încă valabile.Marea sa problemă constă în contextual în care a fost realizat. Acesta nu face menţiune despre operaţii în coaliţie, sau problemele de operare în alte ţări, dimensiuni culturale sau religioase, şi efectele proliferării informaţiilor sau a operaţiilor informaţionale. Sarcina de revizuire a conceptului a venit în anul 2005 şi este încă în proces de dezvoltare.

[12] John Kiszely, Post-modern Challenges for Modern Warriors, Shrivenham Papers No. 5 (Shrivenham: Defence Academy of the UK, 2007), p. 14.

[13] US Army Field Manual 3-24, Acknowledgements, p. viii.

dintre cele mai bune scrieri ale unui gânditor francez despre războiul revoluționar[14]. Cea de-a doua este " Înfrângerea Insurgenței Comuniste" a lui Sir Robert Thompson[15]. Ambele pun accentul pe protejarea populației ca element distinct față de uciderea adversarilor - o distincție esențială, care implică o nevoie mai mare de forțe.

Noul manual tinde "să ajute la pregătirea liderilor militari pentru executarea operațiilor de contrainsurgență oriunde în lume". Acesta se pare că implică o altă abordare, dar autorii subliniază faptul că fiecare insurgență este diferită. Generalul David Petraeus, în prefața manualului, este categoric în această privință: "Nu se poate lupta împotriva regimului saddamist şi a extremiştilor islamici în acelaşi mod cum s-ar fi luptat cu membrii Viet Cong, Moros, sau Tupamaros; punerea în aplicare a principiilor şi a fundamentelor pentru fiecare situație variază în mod considerabil"[16].

De asemenea, este subliniată importanța constantă a lecțiilor învățate şi de adaptare la situație în funcție de mediul încâlcit al operațiilor de contrainsurgență.

Exponenții doctrinei de contrainsurgență pun un accent deosebit pe realizarea raportului de forțe de aproximativ 20-25 contrainsurgenții pentru fiecare 1000 de locuitori dintr-o zonă de operații. Luând notă de acest lucru, manualul SUA prevede: "… douăzeci de contra-insurgenții la 1000 locuitori este adesea considerat ca densitatea minimă de trupe necesare pentru ca operațiile de contrainsurgență să fie eficiente; cu toate acestea, ca orice raport fix, astfel de calcule rămân foarte dependente de situația operațională din zona de operații"[17].

În orice caz, în Afganistan sunt puține şanse de realizare a unui astfel de procentaj. În cazul în care întreaga țară, cu apx. 31 milioane de locuitori, este privită ca o zonă de operații, ar fi necesar un eşalon de apx. 775 000 de contrainsurgenții. Chiar şi în cazul în care zona de operații este definită cu atenție, şi ținând seama de faptul că trupele nu trebuie neapărat să aparțină NATO sau altor state din coaliție, perspectivele de a avea acest raport de forță sunt minime.

Unii specialişti în contrainsurgență au considerat acest subiect mai mult ca o luptă a luminii în fața întunericului, decât ca o temă recurentă a istoriei sau ca un rezultat al problemelor legate de o societate. Exemple de astfel de abordare pot fi găsite în literatura de specialitate franceză unde un grup de teoreticieni au scris în perioada dintre anii 1950 - 1960 despre războiul revoluționar. Astfel se refuză idea de complexitate a acestui fenomen - mai ales privind amestecul factorilor materiali, morali şi ideologici - care în mod normal sunt elementele cheie pentru a înțelege cum şi de ce se formează mişcările de gherilă şi cele teroriste. Colonelul Charles Lacheroy, liderul acestui grup şi şeful serviciului de Acțiuni Psihologice al armatei franceze a declarat: "...la început, nu există nimic. Terorismul a fost văzut ca fiind introdus într-un mod deliberat întro societate paşnică prin omniprezența unei forțe din

[14] David Galula, *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice* (London: Pall Mall Press, 1964). Galula a murit în 1968. Lucrările sale au fost publicate în Franța ca *Contre-Insurrection: Theorie et pratique* (Paris: Economica, 2008).
[15] Sir Robert Thompson, *Defeating Communist Insurgency: Experiences from Malaya and Vietnam* (London: Chatto & Windus, 1966).
[16] US Army Field Manual 3-24, Introduction, p. ix.
[17] US Army Field Manual 3-24, p. 5-31.

afară – comunismul internațional”[18]. Aceasta poate fi considerată ca o viziune în care valoarea reală a istoriei unor țări şi modul de gândire are foarte puțin loc sau uneori chiar deloc.

O greşeală cu privire la contrainsurgență a fost tendința de a stabili reguli generale reieşite în urma luptelor de contrainsurgență şi apoi folosirea acestora în cu totul alte circumstanțe. Astfel, campania din Malaiesia, din anii 1950[19], deoarece a avut success în îndepărtarea insurgenței condusă de comuniști, a fost adesea admisă ca model, iar diferite lecții învățate din această campanie au fost aplicate cu unele efecte de către Marea Britanie în campaniile din Borneo şi Oman. Totuşi, uneori succesele obținute întro campanie se pot transforma în mari decepții în alte cazuri. Încercarea de a aplica lecțiile din Malaiesia în Vietnamul de Sud, în anii 1960, au avut efecte negative datorate în principal faptului că în Vietnam condițiile au fost total diferite de cele din Malaiesia[20].

În Malaiesia, insurgența a fost constituită în principal din minoritatea chinezească care nu a reuşit să se prezinte ca fiind reprezentanta tuturor locuitorilor țării. Faptul că Malaiesia nu avea graniță cu niciun stat communism, deci înfiltrările erau dificile, şi Marea Britanie a garantat independența țării, au condus la subminarea acțiunilor insurgenților. În contrast, în sudul Vietnamului, insurgenții comuniști au avut parte de un puternic sprijin național, luând în considerare faptul că luptau pentru independență şi nu numai pentru preluarea puterii de la o putere colonială. La baza tragediei în campania din Vietnam a fost greşeala de a recunoaşte unica circumstanță a cazului - în Vietnam, mai mult decât în orice altă țară din Asia de Sud-Est, comunismul şi naționalismul au fost puternic interconectate[21].

O lecție care ar trebui trasă din experiența malaiesiană este aceea că în unele cazuri este necesar să te retragi pentru a câştiga. Faptul că SUA, în 1973, şi-a retras în totalitate trupele din Vietnamul de Sud a condus în 1975 la căderea Saigonului sub controlul forțelor armate ale Vietnamului de Nord[22]. Prin contrast, Marea Britanie a promis retragerea completă a tuturor forțelor din Malaiezia – promisiune care a dus la declararea independenței în 1957 – ceea ce a contribuit la înfrângerea insurgenței din Malaiezia[23].

Valoarea acestor exemple trebuie luate serios în considerare de către specialişti militari şi politici în eforturile lor de revitalizare a teoriilor privitoare la contra-insurgență. Ideea că SUA intenționează să rămână pe un termen nedefinit în Irak şi

---

[18] Col. Charles Lacheroy, *'La Guerre Revolutionnaire'*, reprinted in La Defense Nationale, Paris, 1958, p. 322.

[19] US Army Field Manual 3-24, pp. 6-21.

[20] Sir Robert Thompson, *Defeating Communist Insurgency: Experiences from Malaya and Vietnam* , pp. 17-20.

[21] Bernard B. Fall, *The Two Vietnams: A Political and Military Analysis* (London: Pall Mall Press, 1963), p. 339-40 şi 372-6. Diferențele geografice, sociologice, politice şi entice între Malaiesia şi Vietnamul de sud erau evidente pentru observatori chiar de pe timpul desfăşurării războiului din Vietnam.

[22] US Army Field Manual 3-24, pp. 1-8.

[23] Sir Donald MacGillivray, the last British High Commissioner for Malaya, Times, 28 December 1966.

Afganistan, unde ar vrea să realizeze o rețea de baze, a avut un efect negativ în ambele țări şi la nivel mondial.

Decizia cabinetului irakian din 16 noiembrie 2008 privind retragerea tuturor trupelor din Irak, până în anul 2011, este o mărturie a faptului că o garanție a retragerii este văzută ca o condiție necesară (şi nu o simplă consecință naturală) pentru finalizarea unei faze acute a insurgenței.

O atenție deosebită trebuie acordată în viitor sistemelor judiciare impuse de insurgenți în teritoriile unde se desfăşoară operațiile de contrainsurgență. Insurgenții folosesc propriile proceduri judiciare pentru a-şi întări capacitatea de a menține o ordine socială existentă sau crearea uneia mai bune în folosul lor. Talibanii, întotdeauna, au pus accentul pe asigurarea unui sistem bazat pe justiția islamică. În conflictul curent, având avantajul faptului că sistemul judiciar guvernamental este slab şi corupt, talibanii au reuşit să se facă eficienții în diferite zone din Afganistan.

Referitor la problema subminării şi slăbirii mişcărilor insurgente un accent deosebit trebuie pus pe întărirea rolului instituțiilor statului: structurile politice, aparatul administrativ, poliția, justiția şi armata. Acestea sunt adesea considerate ca garanții ale puterii unui stat, şi pentru acest lucru trebuie să fie puternice.

Astăzi, teoriile despre contrainsurgență tind să fie depăşite de realitățile în asistarea aşa numitelor „state problemă" şi a „administrațiilor în tranziție" ale secolului al 21-lea. Aceste probleme nu sunt noi; printre cauzele care au subminat eforturile contrainsurgenței în Vietnam au fost artificialitatea şi slăbiciunea administrației din Vietnamul de Sud. Acelaşi lucru se poate observa şi în cazul Irakului şi Afganistanului, unde instituțiile statului sunt slabe. Într-adevăr, în statele post-coloniale, unde în general mişcările de insurgență sunt mai puțin frecvente, sistemele de stat indigene tind să fie fragile sau contestate.

Rolul statului în viața oamenilor şi în conştiința lor poate fi uneori negativ. Astfel, strategia angajării tuturor instrumentelor puterii naționale şi evidențierea că toate eforturile sunt focalizate pe sprijinul populației locale şi a guvernului națiunii gazdă trebuie să ne reamintească că acest sprijin poate fi incorect interpretat de locuitorii unor țări cu istorii tragice ca cele ale Irakului şi Afganistanului.

Generalul David Petraeus, după două tururi în Irak, unul ca şi comandant al Forței Multinaționle din Irak, afirma: „În 2009 guvernul irakian arată mai tare decât în primii ani după invazie. Faptul că guvernul este slab în fața mişcării de insurgență nu înseamnă că este necesar să rămână pentru totdeauna la fel"[24].

Asociația de Ştiințe Politice Americană, la un simpozion din luna iunie 2008, a scos în evidență câteva aspecte critice la adresa campaniei din Irak, astfel: folosirea masivă a forțelor convenționale împotriva unor mici detaşamente de commando, relativa utilitate a puterii aeriene în contra-insurgență, şi slaba dorință a democrațiilor mondiale de a susține campania de contra-insurgența pentru o lungă perioadă de timp. Stephen Biddle, unul dintre membrii marcanți ai asociației, scoate în evidență faptul că nu au fost analizate cu atenție particularitățile realității din Irak, unde insurgenții sunt mult mai dependenți de caracterul regional şi religios, față de multe alte insurgențe comuniste sau anti-coloniale din istorie. Astfel Biddle afirma că „…

[24] US Army Field Manual 3-24, p. 2-1.

negocierile locale pentru încetarea focului, dintre insurgenţi şi comandanţii coaliţiei, au fost punctul cheie al campaniei din Irak"[25].

Necesitatea adaptării strategiei, aşa de evidentă în Irak, se aplică mult mai stringent în cazul Afganistanului. Principalul element care pot avea un rol hotărâtor, în acest caz, se referă la realizarea negocierilor cu unii dintre lideri locali ai insurgenților. După experiența anului 2008, când forțele coaliției şi cele ale guvernului afgan au suferit pierderi grele, guvernul SUA a început să pună tot mai mult accent pe structurile sociale locale. Astfel, ambasadorul american în Afganistan a declarat la sfârşitul anului 2008 că există un angajament între cele două state pentru dezvoltarea a două programe[26]: primul, desemnat creării consiliilor locale (shuras), iar al doilea de securizare locală, în vederea întăririi comunităților locale şi a triburilor în capacitatea lor de a proteja ceea ce ei consideră a fi proprietățile tradiționale. Până în prezent niciunul dintre proiecte nu este bine definit, dar mişcarea de a se acționa în această direcție scoate în evidență dorința de a schimba strategia printrun concept bazat mai puțin pe puterea statului.

3. Puterea aeriană în campania din Afganistan

Începând din octombrie 2001, forțele aeriene reprezentate în special de mijloacele aeriene ale SUA, au jucat un rol important în operațiile militare din Afganistan. Succesul aparent a folosirii puterii aeriene în campania din octombrie-decembrie 2001 a fost înşelător; un factor major în înfrîngerea talibanilor l-a avut avansarea spre Kabul a forțelor terestre ale Alianței Nord.

De atunci, rolul forțelor aeriene în Afganistan a fost un subiect de discuție între liderii militari SUA, în principal între reprezentanții forțelor terestre, pe de o parte, şi cei ai forțelor aeriene de cealaltă parte. Problema cheie a fost dacă puterea aeriană reprezintă un instrument major prin dreptul său de categorie de forțe, sau este în principal folositoare în sprijinul forțelor terestre. În mod evident, trupele coaliției prezente în Afganistan, foarte dispersate şi întrun număr foarte mic față de necesități, foarte frecvent au nevoie de puterea aeriană în sprijinul operațiilor terestre. În termeni militari, orice pas făcut pe teren, inevitabil înseamnă o puternică prezență aeriană.

Planificarea operațiilor militare în Afganistan ne face conştienți de pericolele folosirii puterii aeriene – în special consecințele adverse ale uciderii civililor. Chiar dacă este stabilit ca scop prin cerințele stricte ale legilor conflictului armat, în practică acesta nu s-a realizat. Mulți factori au concurat la nerealizarea lui, astfel: numărul redus al forțelor terestre, diferitele concepte ale liderilor militari, suportul slab de informații, ritmul luptei, defecțiunile armamentului, colocarea țintelor militare

[25] Review Symposium, *'The New U.S. Army/Marine Corps Counterinsurgency Field Manual as Political Science and Political Praxis*', in American Political Science Association, Perspectives on Politics, vol. 6, no. 2, June 2008, p 347-350. Cei patru contributori la acest simpozion sunt următorii: Stephen Biddle, Stathis N. Kalyvas , Wendy Brown şi Douglas A. Ollivant. / http://www.apsanet.org/imgtest/POPJune08CounterInsurgency2.pdf.

[26] US Ambassador William B. Wood, *Media Roundtable*, Kabul, 30 December 2008, http://kabul.usembassy.gov/amb_ speech_3012.html.

cu cele civile şi relaţiile încordate dintre forţele terestre şi cele aeriene care operează în Afganistan[27].

Un raport al "Human Rights Watch" prezenta situaţia din Afganistan, în septembrie 2008, astfel: *„În ultimii trei ani, conflictul armat din Afganistan s-a intensificat, cu lupte zilnice între talibani şi alţi insurgenţi anti-guvernamentali împotriva forţelor guvernamentale afgane şi suporterii militari internaţionali. SUA, care operează în Afganistan prin forţele de contra-insurgenţă angajate în operaţia Enduring Freedom (OEF) şi ca parte a forţelor NATO - International Security Assistance Force (ISAF), se bazează din ce în ce mai mult pe puterea aeriană în operaţiile de contrainsurgenţă şi contraterorism. Combinaţia dintre prezenţa redusă a forţelor terestre şi masiva folosire a puterii aeriane a devenit doctrina dominantă a SUA în războiul din Afganistan. Rezultatul se manifestă printrun număr mare de pierderi în rândul civililor, controverse privind folosirea continuă a puterii aeriene în Afganistan şi un criticism intens a forţelor coaliţiei din partea liderilor politici afgani şi a publicului larg"*[28].

Ca rezultat al loviturilor aeriene pe timpul operaţiilor OEF şi ISAF, în anul 2006, au fost ucişi 116 civili afgani în 13 bombardamente. În anul 2007, 321 de civili au fost ucişi în 22 bombardamente, iar alte câteva sute au fost răniţi. În primele şapte luni ale anului 2008, 119 civili au fost ucişi în 12 bombardamente. Acest număr a crescut marcant în urma bombardamentului din 22 august 2008, când 33 de civili afgani au fost ucişi întro singură lovitură.

Aceste incidente au provocat grave prejudicii cauzei coaliţiei, în special printro puternică reacţie anti-coaliţie la nivel mondial. În anul 2006, parlamentul afgan, şi-a manifestat îngrijorarea privind acţiunile militare ale coaliţiei, iar aceste expresii au devenit din ce în ce mai frecvente în mod secvenţial cu creşterea numărului celor decedaţi. În acelai timp, preşedintele Karzai, a cărui autoritate era diminuată, a făcut o serie de critici la adresa membrilor coaliţiei, cerând stoparea pierderilor în rândul civililor, şi chiar a cerut SUA să stopeze arestarea membrilor talibani şi a suporterilor acestora[29].

4. Situaţia refugiaţilor din Afganistan

Numărul refugiaţior care s-au întors în Afganistan de la căderea regimului Taliban, la sfârşitul lui 2001, este în real progres. În conformitate cu Înaltul Comisariat al Naţiunilor Unite pentru Refugiaţi (UNHCR), care joacă un rol cheie în acest proces, între 1 ianuarie 2001 şi 31 decembrie 2007, un număr de 4 997 455 de refugiaţi s-au întors în Afganistan (vezi figura 1). Acesta este cel mai mare număr de refugiaţi întorşi în ţara de origine întro generaţie. În întreaga perioada dintre 2002-

[27] Thom Shanker, 'At Odds with Air Force, Army Adds its own Aviation Unit', New York Times, 22 June 2008 / Ofiţerii din forţele terestre americane şi-au exprimat îngrijorarea despre performanţele colegilor lor din cadrul forţelor aeriene privind eşecurile în misiunile de bombardament şi insuficienta asigurare cu aeronave de supraveghere.

[28] Human Rights Watch, *"Troops in Contact": Airstrikes and Civilian Deaths in Afghanistan* (New York: Human Rights Watch, September 2008), p. 2, available at http://hrw.org/reports/2008/afghanistan0908/index.htm.

[29] Preşedintele Hamid Karzai, interviu publicat în New York Times, 26 April 2008.

2007, majoritatea refugiaților au fost în două țări: Iran, de unde s-au reîntors 1,6 milioane, şi Pakistan de unde s-au întors 3,3 milioane[30].

2002	2003	2004	2005	2006	2007
1,957,958	645,864	879,780	752,084	387,917	373,852

Figura 1. Refugiați reveniți în Afghanistan, 2002-2007

5. Realitatea din Afganistan

Alte realități vin să completeze această imagine neliniştiroare cu privire la viitorul Afganistanului. Armata afgană rămâne relativ mică în comparație cu teritoriul şi numărul populației, fiind foarte dependentă de ajutorul extern. Pentru forțele insurgenților se pare că acesta constiuie un avantaj privind masa de recrutare. Un număr masiv de luptători sunt capabili să treacă granița în Afganistan, în principal din Pakistan, iar talibani pot angaja mulți localnici, mai ales în anotimpurile când locurile de muncă sunt puține. Faptul că rata şomajului este de peste 40% înseamnă că insurgenții continuă să aibă oportunități pentru recrutare. În Kabul şi alte oraşe mari, s-au intensificat atacurile teroriste. În cursul anului 2008 mulți observatori au raportat o atmosferă de nemulțumire şi amărăciune în Afganistan[31].

O chestiune importantă, cu grele implicații pentru securitatea internațională, este modul în care vor fi explicate acțiunile experimentate în Afganistan, în special în interiorul statelor membre NATO. Până în prezent, tendința a fost de a învinovăți Pakistanul, dezordinea de la nivelul comenzii NATO, atenția slabă acordată de guvernele SUA, nivelul redus de participare al aliaților NATO, slăbiciunea lui Karzai, corupția din cadrul guvernului său, lipsa trupelor şi a sprijinului financiar – în alte cuvinte, să blamezi orice cu excepția naturii proiectului.

Câteva din motivele prezentate mai sus nu pot fi tratate cu uşurință. De exemplu, lipsa de unitate la nivelul NATO privind anumite probleme operaționale. Unele state contributoare cu forțe în cadrul ISAF au păreri diferite la rolul acestuia în Afganistan. Cea mai elocventă diferență constă în faptul că SUA, UK şi Canada văd campania din Afganistan ca o operație de contrainsurgență, iar Germania şi alte state europene o văd ca o misiune de stabilizare a păcii. Aceste poziții nu sunt total opozite, şi fiecare are valabilitate în diferitele provincii ale Afganistanului.

Complexitatea aranjamentelor privind comanda-controlul în Afganistan este mai mare decât în oricare campanie de contrainsurgență din trecut. Dezbaterile cu privire la acest domeniu a reflectat inevitabil dorința SUA de a vedea cât mai multe contingente din ISAF direct implicate în luptă, în timp ce alți contributori au rețineri față de acest aspect.

---

[30] Adam B. Ellick, *'Afghan Refugees Return Home, but Find Only a Life of Desperation*', New York Times, 2 December 2008.

[31] UN doc. S/2008/617, *'The Situation in Afghanistan and its Implications for International Peace and Security: Report of the Secretary- General*', 23 September 2008, paras 16 and 18.

În momentul de față ISAF se află sub conducerea unui general american, rotația continuă a posturilor de comandă este stopată, iar aranjamentele pentru coordonarea celor trei forțe distincte – ISAF, OEF şi Armata Națională Afgană (ANA)- continuă să creeze probleme[32].

Asigurarea contingentului de forțe necesar pentru ISAF a fost întotdeauna o problemă majoră în interiorul statelor membre NATO. Campaniile de opinie realizate în cinci state membre NATO, cu un nivel ridicat de participare în Afganistan, arată că publicul este foarte sceptic cu privire la aceasta[33]. O creştere a participării cu trupe crează opoziție în multe state NATO, şi deasemenea antagonizează opinia publică afgană.

În ciuda dificultăților apărute în Afganistan de la căderea regimului taliban, în campania prezidențială americană din 2008, amândoi candidații, Barack Obama and John McCain au promis extinderea implicării SUA în Afganistan, în anul 2009. Mai mult, ambii candidați au accentuat continuarea şi chiar extinderea practicii folosirii forțelor SUA împotriva talibanilor şi a țintelor al-Qaeda din Pakistan. Dimensiunea internațională a războiului şi semnificația sa pentru securitatea mondială a fost setată să continue.

Politica administrației Obama în planificarea pentru Afganistan se bazează pe faptul că problema afgană nu poate fi tratată în izolare. Multe state din zonă au un potențial rol în oricare din regiunile Afganistanului, îndeosebi Iranul, cu numărul mare de refugiați afgani şi problemele legate de traficul de droguri, iar Pakistanul este la baza acestui concept.

Concluzie

Principala concluzie a oricăror considerații despre conflictul în plină desfăşurare din Afganistan, şi modul în care Pakistanul influențează acest conflict, este ca politica şi acțiunile aliaților să încerce să întărească guvernele centrale în ambele țări, să înțeleagă că se operează în circumstanțe dificile, iar rezultatele de până în prezent sunt nesatisfăcătoare.

Este improbabil să se găsească o soluție rapidă la toate aceste probleme care să asigure o substanțială ameliorare a situației tragice din Afganistan. Totuşi o combinație între negociere şi regândirea strategiei de securitate ar trebui să conducă la ceva rezultate. Ar fi necesar să fie incluse şi alte elemente, inclusiv o puternică şi credibilă angajare privind retragerea trupelor coaliției în momentul în care un anumit nivel de stabilitate este atins. Această combinație ar fi necesar să fie aplicată ambelor țări, Afganistan şi Pakistan.

---

[32] Secretarul de stat American Robert: "*Afghanistan Command Restructuring Worthy of Consideration*", Texarkana, Texas, 2 May 2008, http:// www.defenselink.mil/news/ newsarticle.aspx?id=49769. Forțele coaliției care activează în sprijinul guvernului afgan consistă în tri elemente de bază. Primul este Armata Națională Afgană, care are un nivel modest de apx. 57 000 de membrii. Al doilea este ISAF, care este compus din apx 51350 de membrii din 40 de state membre NATO sau non-NATO. Cele mai mari contingente sunt din SUA şi UK. Al treilea element este cel al coaliției US *Operation Enduring Freedom* format din mai mult de 10 000 de membrii, care se concentrează în particular pe misiunile de contraterorism.

[33] Gallis and Morelli, *NATO in Afghanistan*, p. 13.

Bibliografie:

[1]. *Counterinsurgency*, US Army Field Manual 3-24 and Marine Corps Warfighting Publication 3-33.5, Washington, DC: Department of the Army et al., 15 December 2006.

[2]. US Ambassador William B. Wood, *Media Roundtable*, Kabul, 30 December 2008.

[3]. UK Army Field Manual, vol. 1, *The Fundamentals, Part 10, Counter Insurgency Operations (Strategic and Operational* LOYN, David Butcher and Bolt, **Two Hundred Years of Foreign Engagement in Afghanistan,** Hutchinson, London, 2008.

[4]. GALULA, David, **Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice***,* Pall Mall Press, London, 1964)

[5]. KISZELY, John, *Post-modern Challenges for Modern Warriors*, Shrivenham Papers No. 5, Defence Academy of the UK, Shrivenham, 2007.

[6]. RASHID, Ahmed, **Taliban: The Story of the Afghan Warlords**, Pan Books, London,2001.

[7]. RASHID, Ahmed, **Descent into Chaos: How the War against Islamic Extremism is Being Lost in Pakistan, Afghanistan and Central Asia,** Allen Lane, London, 2008.

[8]. SCHMITT Eric and Mark MAZZETTI, *Bush Said to Give Orders Allowing Raids in Pakistan,* New York Times, 10 September 2008.

[9]. *Guidelines*), last revised in July 2001.

[10]. THOMPSON, Robert, Sir, *Defeating Communist Insurgency: Experiences from Malaya and Vietnam* Chatto & Windus, London,1966.

[11]. http://www.rand.org/hot_topics/afghanistan.html.

[12]. http://www.fas.org/irp/doddir/army/fm3-24.pdf.

[13]. http://www.mod.uk/DefenceInternet/MicroSite/DCDC/ OurPublications/JDNP/.

[14]. http:// www.defenselink.mil/news/newsarticle.aspx?id=49769.

[15]. http://hrw.org/reports/2008/afghanistan0908/index.htm

[16]. http://www.apsanet.org/imgtest/POPJune08CounterInsurgency2.pdf

CONSIDERAȚII PRIVIND NECESITATEA REVITALIZĂRII SUBMARINULUI, CA GEN DE FORȚĂ ÎN CADRUL FORȚELOR NAVALE

Aurel PUICHILIȚĂ*

Importanța Zonei Economice Exclusive a Mării Negre, recent reconturate în favoarea României prin decizia Curții Internaționale de Justiție de la Haga, a crescut odată cu posibilitatea extinderii ariei de exploatare a rezervelor de petrol din nordul zonei şi dezvoltarea tehnologiei de exploatare a hidrogenului sulfurat din apa de mare, importantă resursă energetică.

Suprafața de 12 200 km^2 a Zonei Economice Exclusive aflate în dispută înaintea medierii de către Curtea Internațională de Justiție (CIJ), se estimează că adăposteşte peste 100 de miliarde de metri cubi de gaze naturale şi 15 milioane de tone de petrol. Urmare a deciziei Curții Internaționale de Justiție din 3 februarie 2009, României îi revine dreptul de exploatare a resurselor, de pe o suprafață de 9 700 km^2, reprezentând 79,34% din suprafața disputată, însemnând 70 miliarde de metri cubi de gaze naturale şi 12 milioane de tone petrol, estimate până în prezent. Hotărârea CIJ este direct aplicabilă, obligatorie, definitivă şi executorie imediat, nefiind nevoie de demersuri de punere în aplicare nici pe plan intern, nici internațional, în plan bilateral. Din acest moment, exploatarea patrimoniului dobândit, stă doar în puterea economică a statului şi în hotărârea cu care înțelege să-şi apere acest drept.

Economia românească are capacitatea şi posedă tehnologia necesară exploatării acestor rezerve de petrol şi gaze naturale, şi consider că este oportun ca statul să se implice în mod responsabil pentru materializarea acestui lucru în timpul cel mai scurt, având în vedere că modul în care sunt constituite zăcămintele, configurația din subsolul submarin, nu ține cont de zona de demarcație stabilită prin hotărârea CIJ.

Însemnătatea pentru România a acestei hotărâri a Curții Internaționale de Justiție poate fi considerată şi ca un act de justiție reparator, în urma controversatei renunțări la pretențiile României referitoare la Insula Şerpilor, în cadrul eforturilor de stingere a diferendelor teritoriale cu statele vecine, în perspectiva aderării la NATO şi UE. Procesul a fost necesar, deoarece s-a dovedit ca fiind unica posibilitate de finalizare a disputelor bilaterale, care durau de 42 de ani.

O altă importantă resursă energetică de care dispune Marea Neagră în apele de profunzime, o reprezintă zecile de mii de miliarde de metri cubi de hidrogen sulfurat, cantitate care este în continuă creştere, datorită unei specii de bacterii anaerobe. Puterea calorică a acestui gaz este mai mare decât a metanului, şi se estimează că prin exploatarea acestuia s-ar asigura necesarul de energie al României pentru 50 de ani[1], rezultând în secundar şi cantități imense de sulf coloidal şi apă grea. În prezent, zăcămintele similare din fiordurile Norvegiei sunt folosite la producerea apei grele.

* **Comandor**

[1] http://stiri.rol.ro/content/view/138336/4/

Hidrogenul sulfurat constituie un poluant pentru mediul marin, făcând imposibilă dezvoltarea în Marea Neagră a unei faune şi flore specifice mediului marin din alte mări. Gazul, constituie în acelaşi timp un pericol şi pentru oameni, prin posibilitatea eliberării în atmosferă a unei mari cantităţi, în ipoteza producerii unui seism de mare magnitudine în zonă, fiind cunoscut faptul că hidrogenul sulfurat se autoaprinde în contactul cu oxigenul, generând explozii care pot depăşi energia bombelor atomice. În condiţii normale gazul este menţinut la adâncime datorită presiunii coloanei de apă, ce depăşeşte presiunea de lichefiere a gazului. Având în vedere atât toxicitatea gazului pentru mediul marin cât şi pericolul pe care îl constituie pentru statele riverane, se impune cu atât mai mult urgentarea măsurilor pentru punerea în practică a tehnologiilor dezvoltate pentru exploatarea lui. Hidrogenul sulfurat este prezent şi în pungile de petrol, cunoscut sub numele de gaz de sondă, care în prezent este neutralizat prin ardere în atmosferă, fără recuperarea căldurii rezultate.

Tehnologiile de exploatare a hidrogenului sulfurat nu se rezumă numai la recuperarea căldurii în urma arderii, fiind elaborate şi metode nepoluante. În acest sens, Institutul Naţional de Cercetare-Dezvoltare pentru Tehnologii Criogenice şi Izotopice (ICSI) din Rm. Vâlcea a demarat în anul 2004, un studiu privind oportunitatea dezvoltării unei platforme integrate de cercetare pentru domeniul pilelor de combustie şi a realizării de combustibili ecologici. Mai precis, se încearcă transformarea hidrogenului sulfurat în energie electrica prin intermediul unor pile de combustie, care desfac molecula formată din doi atomi de hidrogen şi unul de sulf, transformând hidrogenul în energie electrică. Vasile Stanciu, directorul ştiinţific şi preşedintele consiliului ştiinţific al institutului, afirmă: „*propunem ca o activitate viitoare pentru România realizarea unei pile de combustie pentru arderea galvanică la adâncime a hidrogenului sulfurat din Marea Neagra şi experimentarea diferitelor soluţii tehnologice pe un stand de emulare a condiţiilor marine de mare adâncime. Dezvoltarea acestui procedeu va permite obţinerea de energie electrică printr-o tehnologie nu doar nepoluantă, ci depoluantă deoarece foloseşte drept combustibil un reziduu toxic pentru viaţa marină. Efectul exploatării unor centrale cu astfel de pile de combustie va consta în stagnarea şi mai apoi reducerea treptată a uriaşelor depozite de hidrogen sulfurat cu prelungirea vieţii florei şi faunei marine, în condiţiile în care acestea, conform predicţiilor ştiinţifice actuale, vor dispărea complet în următorii treizeci de ani."*[2]

Realizarea acestui procedeu de producere a energiei şi aplicarea lui la nivelul Mării Negre are mai multe avantaje. În primul rând, combustibilul este ars galvanic sub mare, fără sa necesite extracţie, transport, procesare, depozitare, curăţare şi evită pericolul aprinderii în contact cu aerul. În al doilea rând, combustibilul exploatat asigură depoluarea mării şi în al treilea rând, după folosirea hidrogenului din moleculă, tehnologia are ca produs secundar sulful coloidal (floare de sulf) care, nefiind solubil, se poate recupera pentru uz industrial, farmaceutic etc. În afara de România, de rezervele de hidrogen sulfurat sunt preocupate şi ţările vecine, respectiv Bulgaria şi Turcia cu care practic se lucrează în echipă. Conform planurilor europene,

[2] Constanţa, România/Romanian Global News, 02.10.2006, The Epoch Times.

această tehnologie pentru obținerea energiei alternative bazată pe hidrogen, ar trebui sa fie pe deplin funcțională pana în anul 2050.

Zona Economică Exclusivă nou conturată, îşi sporeşte importanța şi prin delimitarea clară a dreptului de exploatare a faunei prin pescuit industrial, chiar dacă speciile din această zonă sunt puține şi abundența nu este caracteristică Mării Negre.

Un alt aspect legat de importanța spațiului maritim, este legat de necesitatea executării în siguranță a transporturilor pe apă. Marea Neagră asigură o importantă rută de transport naval de petrol. Zilnic, 2,4 milioane de barili de petrol (aproximativ 2,8 % din producția mondială zilnică) tranzitează strâmtoarea Bosfor. Datorită traficului intens înregistrat în ultimi ani în strâmtorile Bosfor şi Dardanele, datorat în bună parte tancurilor petroliere care asigură distribuția resurselor energetice din zona Mării Caspice, autoritățile turce au fost nevoite să introducă anumite restricții, în scopul micşorării probabilității producerii coliziunilor şi implicit a poluării. Pentru a crea o imagine mai clară asupra nivelului traficului în aceste strâmtori, trebuie amintit că acesta este de 5 ori mai intens decât cel înregistrat în canalul Panama.

În varianta în care România nu va beneficia de racordare directă la magistralele care se prefigurează pentru transportul țițeiului din zona Mării Caspice spre Europa, transportul naval va rămâne opțiunea probabil cea mai avantajoasă pentru economia românească. Numai pentru acest motiv, fără a mai face trimitere la cele prezentate anterior, România trebuie să dețină mijlocele militare necesare realizării controlului mediului submarin.

Supravegherea spațiului submarin se face cel mai bine din mediul marin, aşa cum şi supravegherea spațiului aerian se face cel mai bine din aer. Condițiile de propagare a undelor hidroacustice în Marea Neagră, favorizează categoric submarinul în ceea ce priveşte distanța de descoperire, comparativ cu navele de suprafață care folosesc dispozitive cu baza de relevare pe corp sau în chilă, indiferent de performanțele acestor echipamente. Frecvența formării straturilor de salt în Marea Neagră este destul de redusă, iar exploatarea avantajelor ce le conferă un asemenea fenomen, presupune acțiunea în raioane cu adâncimi mari. În condițiile enunțate anterior, submarinul este singurul care poate manevra pe verticală pentru a-şi alege adâncimea optimă care îi conferă o distanță de descoperire maximă.

La nivelul Forțelor Navale, submarinul constituie un multiplicator de forță, fapt care contrazice unele păreri formulate referitoare la costurile ce le presupune acest gen de forță. Reformulând, avantajele pe care le conferă arma submarin din punct de vedere tactic şi operativ, sunt realizate cu cheltuieli mai mici în comparație cu costurile pe care le presupune implicare unor forțe convenționale (de suprafață) dimensionate de maniera care să conducă la aceleaşi efecte scontate.

Forțele necesare căutării submarinelor sunt numeroase, iar probabilitatea de descoperire a acestora este foarte mică. Acest lucru l-au ştiut şi comandanții Flotei Sovietice din Marea Neagră în al doilea Război Mondial, care au executat atacuri pentru lovirea litoralului românesc de pe mare cu nave purtătoare de artilerie (distrugătoare), doar în momentul în care singurul submarin aflat în serviciu „Delfinul" se afla în port la refacerea capacității.

Submarinul „Delfinul" a fost construit în şantierele de la Fiume, Italia, şi a fost lansat la apă pe 5 mai 1936. Chiar dacă la începutul războiului era depăşit tehnic în

unele privinţe, în sensul în care necesita un timp destul de mare de imersare şi nu avea posibilitatea încărcării bateriilor pe timpul marşului, acesta a obligat Flota Sovietică a Mării Negre care avea 47 de submarine la acea dată, să investească o parte din resursele sale în apărarea anti-submarin în primii doi ani de război. Ca urmare, submarinul „Delfinul" a fost întrebuinţat cu mare atenţie, deoarece era aproape de neînlocuit în acea perioadă.

Înţelegând utilitatea submarinelor pe timp de război, pentru a putea face faţă puternicei Flote Sovietice, încă din 1938, responsabilii politici şi militari au luat decizia de dotare a Marinei Regale cu încă două submarine, cu performanţe superioare, care urmau să fie realizate în Şantierul Naval Galaţi. Submarinele denumite „Rechinul" şi „Marsuinul", deşi au fost lansate la apă în 5 respectiv 25 mai 1941, datorită problemelor tehnice întâmpinate şi modificarea misiunii de bază a lui „Marsuinul" din minor în submarin de atac, au fost declarate operaţionale abia în luna aprilie 1944, fiind implicate doar în câte o misiune pe mare fiecare în ultima parte a războiului.

Urmare a problemelor pricinuite de submarinul „Delfinul" Flotei Sovietice pe parcursul celor 9 cruciere efectuate în primii doi ani de război, după 23 august 1944, acesta fost confiscat de sovietici, care l-au returnat după mai multă vreme, avariat.

Principalul avantaj pe care îl conferă acţiunea submarinului în comparaţie cu navele de suprafaţă, este invizibilitatea. Capacitatea ridicată a submarinului de a culege informaţii în ascuns, sporeşte cu mult importanţa acestei arme în contextul actual, în care războiul informaţional putem spune că a devenit o permanenţă.

Un avantaj tactic major pe care îl conferă acest gen de armă este acela că poate fi introdus în teatru pentru misiuni specifice (cercetare sau atac), fără o pregătire prealabilă a zonei de acţiune sau implicarea unor forţe de sprijin, atât în situaţii de criză cît şi pe timpul conflictului deschis. Invizibilitatea, permite submarinului utilizarea cu maximă eficienţă a surprinderii în cadrul acţiunilor militare ofensive, şi în acelaşi timp contribuie în foarte mare măsură la evitarea surprinderii forţelor navale proprii, prin posibilitatea executării cercetării îndepărtate şi culegerii de informaţii în ascuns.

Comparativ cu navele de suprafaţă, submarinele conferă din punct de vedere tactic şi alte avantaje: rază de acţiune foarte mare; consum de combustibil relativ redus; posibilitatea staţionării timp îndelungat în raionul destinat supravegherii sau culegerii de informaţii; independenţă faţă de condiţiile hidrometeorologice de la suprafaţa apei; amprentă acustică şi termică cu mult reduse; posibilitatea executării minării în ascuns.

Având în vedere tradiţia Forţelor Navale Române în ceea ce priveşte menţinerea în structurile sale a unor importante forţe antisubmarin, recenta intrare în serviciu fregatelor tip 22 şi decizia de achiziţie / construcţie de corvete multirol, este cu atât mai raţională menţinerea a cel puţin un submarin operativ, fapt care ar conferi posibilitatea antrenării şi evaluării ofiţerilor de la fregate / corvete care conduc lupta în mediul submarin, a operatorilor de la consolele hidroacustice, la cel mai înalt nivel. Pregătirea în comun, este benefică din ambele perspective, atât al echipajelor care vânează submarinul şi cât şi al echipajului submarinului. Nici un simulator, indiferent cât de performant ar fi, nu poate crea toate situaţiile specifice luptei pe mare, cel puţin

din punct de vedere al condiţiilor de stres şi al perceperii responsabilităţii deciziilor ce trebuie luate. Permanentizarea prezenţei submarinelor operative în Forţele Navale, ar permite în plus, păstrarea calificării echipajelor şi formarea personalului necesar completării acestora.

Caracteristicile pe care le prezintă submarinul ca gen de forţă, îl recomandă pentru următoarele acţiuni militare pe timp de pace, criză sau război, aşa cum sunt ele descrise în proiectul FN-1, „Doctrina Forţelor Navale": desfăşurarea navală; demonstraţia de forţă, supravegherea şi cercetarea; acoperirea navală; minarea; căutarea şi atacul; operaţii de sprijin; operaţii pregătitoare şi de modelare; operaţii ale forţelor speciale. Referitor la ultima acţiune militară, submarinul în anumite conjuncturi, constituie unicul vector pentru introducerea / extragerea personalului pentru operaţii speciale în / din teatrul acţiunilor militare, în siguranţă.

Marile puteri maritime au înţeles necesitatea menţinerii în serviciu a unei importante forţe submarine, în principal ca forţă de descurajare. Este vorba în principal de submarine cu propulsie nucleară, purtătoare de rachete balistice. Rusia şi Statele Unite dispun de aproximativ acelaşi număr de submarine atomice dotate cu rachete nucleare balistice. Pe submarinele americane sunt cam de trei ori mai multe încărcaturi nucleare, decât pe cele ruseşti, dar la putere însumată submarinele ruseşti le întrec pe cele americane cu circa 15-20%. Pentru a păstra acest avantaj, amiralii ruşi intenţionează sa doteze submarinele cu rachete noi, considerabil mai precise şi mai puternice, de tip Bulava. Totuşi, diferenţa majoră între cele două flote de submarine este dictată de politica militară. Majoritatea submarinelor ruseşti se apropie de vârsta critică, iar americanii, în afară de modernizarea clasei Ohio care este pe departe de a fi considerată veche, reuşeşte să construiască şi altele noi.

China, un actor care începând cu anii '90 îşi dezvoltă capabilităţile militare de înaltă tehnicitate cu un ritm de invidiat chiar şi pentru Statele Unite ale Americii, deţine un număr de 70 de submarine, dintre care 10 cu propulsie nucleară. În ultimii ani a achiziţionat 12 submarine ruseşti KILO modernizate, inclusiv „silenţiosul" 636. Specialiştii chinezi dezvoltă sub tehnologie proprie noi submarine nucleare de atac (tip- 093) şi submarine purtătoare de rachete balistice (tip - 094), în anul 2006 având în construcţie 16 nave de aceste tipuri, dintr-un contract total de 24[3]. De asemenea pentru submarinele clasice au implementat tehnologia generării de energie electrică prin celule alimentate cu hidrogen, fapt care permite submarinelor operarea la imersiune neîntrerupt, până la 30 de zile, pe baterii, fără a putea fi detectate ca urmare a folosirii motoarelor Diesel. Oficialii chinezi au afirmat că deţin submarine nucleare, pentru asigurarea suveranităţii naţionale. În schimb, Statele Unite şi unele guvernele din regiunea Asiei îşi exprimă îngrijorarea legată de dezvoltarea rapidă a puterii maritime a Chinei, în legătură cu conflictele de la graniţa sa şi pentru disputele şi rivalitatea create de China pentru resurse. Cu scopul de a-şi motiva construirea unei flote capabile să-şi proiecteze la distanţă forţa, flota chineză a participat în acest an cu forţe navale la acţiunea comună pentru lupta împotriva pirateriei, în dreptul coastelor Somaliei.

[3] John J. TkaciK, Jr,, *China's Submarine Challenge*, http://www.heritaje.org/research/asiaandpacific/wm1001.cfm

Flota de submarine a Indiei, constă în momentul de față în 16[4] submarine. Cele mai moderne sunt patru unități clasa „Shishumar Type 209/1500" proiectate în Germania, 10 unități clasa „Sindhugosh Type 877EM" modificate pentru a pute lansa rachete de croazieră tip „Klub/3M-54E Alfa" şi două unități din clasa Foxtrot, care se află în procesul de scoatere din operativitate şi care vor fi înlocuite cu 6 unități din clasa Scorpène. India are în planul de înzestrare pentru 2009, încă 6 submarine Diesel.

În ultimele două decenii India a dezvoltat un proiect de submarin cu propulsie nucleară de concepție proprie, folosind tehnologie de ultimă oră. Proiectul a întâmpinat multiple dificultăți, dar cu toate acestea, primul submarin se află în faza finală de execuție, urmând să înceapă testele de mare în acest an. După unele surse, India urmează să producă 5 unități de acest tip. Ceea ce a rămas neclar, este dacă acestea vor fi echipate cu rachete balistice sau de croazieră.

Zona de operații a flotei indiene include Marea Arabiei, Oceanul Indian, şi Golful Bengal. Aceste ape includ numeroase căi de comunicații şi puncte obligatorii de trecere cum sunt Strâmtorile Hormuz, Bab El Mandeb şi Strâmtoarea Malaca. Aproximativ 97% din importurile Indiei ca volum şi 60% din transporturile de marfă şi resurse energetice la nivel mondial, trec prin aceste puncte strategice. Ca urmare, una din misiunile fundamentale ale Forțelor Navale indiene o reprezintă realizarea controlul mării cu scopul apărării comunicațiilor proprii. India urmăreşte cu mare atenție realizările marinei pakistaneze, stat cu care se află în conflict de o perioadă îndelungată. Declarativ, doctrina maritimă a Indiei se adaptează în funcție de doctrina maritimă a Chinei, prin includerea conceptelor de alertă timpurie şi dezvoltarea unor importante capabilități pentru descurajarea intervențiilor statelor fără acces la mare. Pentru atingerea acestui scop, India îşi modernizează continuu flota şi este interesată în achiziția submarinelor nucleare şi clasice. Oficialii indieni îşi manifestă în mod regulat îngrijorarea față de realizările Chinei în domeniul construcției submarinelor nucleare.

În afară de controlul mării şi interdicția maritimă, Forțele Navale ale Indiei execută misiuni contra-teroriste şi misiuni împotriva traficului de droguri, în zona sa de interes. Sarcina Forțelor Navale ale Indiei nu este deloc uşoară, având în vedere nu numai nivelul traficului naval, ci şi mărimea zonei economice exclusive de 3,5 milioane de Km^2. Datorită traficului din zonă, punctele obligatorii de trecere constituie ținte atractive pentru potențialele atacuri teroriste.

Ambițiile Indiei privind realizarea unei capabilități de descurajare nucleară pe mare sunt cunoscute încă din anul 1998. După executarea unui număr de teste nucleare, guvernul indian a anunțat că viitoarea capabilitate minimală de descurajare nucleară se va baza pe o triadă, o combinație de platforme: aeriană, navală şi terestră. Platforma navală poate fi realizată prin închirierea submarinelor cu propulsie nucleară, experiență probată de guvern în perioada 1988 – 1991, cu submarinul rusesc cu propulsie nucleară proiect 670 Skat, purtător de rachete de croazieră. Pe durata închirierii, reactorul submarinului a fost exploatat de personal aparținând flotei

[4] http://www.nti.org/db/submarines/india/index.html.

sovietice. Din informaţii provenind din lumea presei, în anul 1999, Rusia şi India au negociat închirierea unui submarin cu propulsie nucleară proiect „971 Shchuka B”.

Influenţa crescândă a SUA în zona Caucazului, zonă de influenţă vitală din punct de vedere al rezervelor energetice, exerciţiile comune ale NATO împreună cu cele ucrainene la Marea Neagră şi problema diferendului existent între Georgia şi republicile separatiste Abkhazia şi Osetia de Sud, au dus la accelerarea strategiei militare a Moscovei. Aceasta lucrează la o noua doctrină militară privind echiparea şi dezvoltarea tehnologică a armamentului rusesc, urmând ca până în 2030 numărul de avioane, portavioane şi submarine să crească exponenţial. Odată cu anunţul făcut de Kremlin cu privire la dublarea preţului la gaz metan, Kievul a hotărât să nu mai prelungească acordul referitor la Flota rusească din Marea Neagra. Conflictele îngheţate au redevenit punctul nevralgic într-o regiune aflată în pragul unor evoluţii pozitive şi încurajatoare. Ele pot fi reactivate în orice împrejurare, fapt care ne obligă să ne luăm toate măsurile de siguranţă în plan politic şi militar. Aderarea la NATO constituie o umbrelă de securitate pentru România, dar să nu uităm că NATO se bazează pe structurile militare ale membrilor săi. În Marea Neagră, singurele submarine operaţionale aparţin Rusiei şi Ucrainei. Turcia, din motive ce ţin de politica militară şi politica externă, nu introduce în mod frecvent submarine în Marea Neagră, declarativ acestea fiind destinate supravegherii apelor la graniţa cu Grecia.

Grupările permanente constituite pentru apărarea colectivă la nivel NATO nu includ şi submarine, acestea având un regim special. În plus, în Marea Neagră accesul submarinelor este oarecum restricţionat. În acest context, consider oportună introducerea în operativitate a submarinului de care dispunem, reformularea principiilor doctrinare la nivelul Forţelor Navale, care să oblige factorii politici şi militari de conducere să menţină în serviciu un număr de submarine considerat suficient pentru executarea în orice moment a unei misiuni submarine, antrenarea forţelor antisubmarin specializate şi asigurarea continuităţii pregătirii echipajelor de submarinişti. Este evident faptul că puterea economică a României nu ne permite să avem un nivel de ambiţie comparativ cu statele maritime dezvoltate, iar din punct de vedere geostrategic, nu se justifică achiziţia de submarine cu propulsie nucleară. Însă, nivelul de ambiţie al României, nu poate să fie mai mic decât al statelor riverane Mării Negre, ţinând seama şi de interesul acestora relativ la mediul marin pe care îl împărţim.

IMPLICAREA DEPARTAMENTULUI PENTRU POLITICA DE APĂRARE ŞI PLANIFICARE ÎN ASIGURAREA STĂRII DE SECURITATE NAȚIONALĂ

Dorin EPARU[*]

Is a permanent reviewing of the security policy needed? The answer to this question can be given only if we wholly understand the evolution of the subject central to this analysis. The necessity for reviewing derives from both the "paradigmatic innovations" appeared with the passage of time, and from the transformation of the national and international security environment. Redefining security so as to include the ***defence policies*** *dimension, as an element both separate and of equal importance as the others, is contemporary with a preoccupation for identifying the other dimensions of a new security agenda (macro-economic policies, cultural and political factors, environment, etc.).*

Romania needs a ***defence policy*** *capable of assuring a substantial decrease of the gaps that separate her form the other EU states – a decrease of these gaps in terms of standards of living being of the utmost importance – , that is able to preempt and counter threats against her citizens, communities, nation and Romanian state, that can timely and efficiently manage crisis situations and that can actively participate in the integration and cooperation processes.*

La aproape două decenii de la Revoluția din Decembrie 1989, poporul român a depăşit faza tranziției de la totalitarism la democrație şi este angajat ferm în procesul de reconstrucție morală, modernizare instituțională şi responsabilizare civică, în deplin acord cu valorile sale fundamentale, cu valorile europene şi euroatlantice.

Securitatea națională se realizează în cadrul ordinii democratice prin: exercitarea deplină a drepturilor şi libertăților cetățeneşti; asumarea conştientă a responsabilităților; perfecționarea capacității de decizie şi de acțiune a statului; afirmarea României ca membru activ al comunității internaționale.

Politica de apărare are ca scop atât prevenirea şi contracararea pericolelor generate de mediul internațional, cât şi garantarea stării de securitate internă, în ansamblul său, a siguranței personale şi securității comunităților. Ca urmare, politica de apărare integrează atât activitatea de politică externă, diplomatică şi de colaborare internațională, cât şi pe cea a instituției militare şi a forțelor de ordine publică, activitatea structurilor de informații, precum şi a altor agenții guvernamentale cu responsabilități în domeniu. Integrarea şi armonizarea eforturilor vizează atât cadrul național, cât şi dinamica relațiilor în spațiul comun de securitate şi apărare european, precum şi în spațiul euroatlantic.

1. Cadrul teoretico-metodologic de analiză a securității naționale

1.1. Securitatea Națională

Problema securității a preocupat colectivitățile umane de-a lungul existenței lor. Practic necesitatea asigurării vieții constructive, de progres material şi spiritual,

[*] **Locotenent colonel, masterand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**

împotriva vitregiilor din afară, a apărut odată cu apariţia omului care s-a îngrijit de securitatea sa aşa cum s-a îngrijit de hrană sau adăpostul său.

Conceptul de securitate semnifică situaţia în care o persoană, grup de persoane, stat, alianţe, în urma unor măsuri specifice adoptate individual sau în înţelegere cu alţi actori, capătă certitudinea că existenţa, integritatea şi interesele lor fundamentale nu sunt primejduite. Dacă termenul de securitate semnifică linişte, sentimentul de a fi în afara pericolelor, de a fi protejat, insecuritatea este termenul opus securităţii şi presupune angoasa, sentimentul de pericol şi risc, impresia de a fi ameninţat, libertatea îngrădită.

Securitatea se realizează la toate nivelurile de organizare socială-individ-grup-stat-alianţe şi se manifestă în toate domeniile vieţii sociale: politic, economic, social, militar, demografic, ecologic, cultural, etc.

Securitatea se realizează de către puterea politică şi trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele condiţii:

- să fie acţiune a statului desfăşurată pe baza unui sistem normativ;
- să fie de competenţa unor instituţii ale statului;
- puterea politică să fie legitimă şi să primeze supremaţia legii;
- întemeierea acţiunilor pe un sistem de valori acceptate de către societate;
- respectarea drepturilor omului în conformitate cu reglementările internaţionale la care statul este parte;
- să nu producă insecuritate altor entităţi.

În cuprinsul aparatului categorial specific securităţii intră termeni precum: risc, ameninţare, pericol, stare de securitate, agresiune, conflict, interese naţionale, vulnerabilitate, obiective de securitate, sistem de securitate, mediu de securitate etc.

În teoria relaţiilor internaţionale un concept foarte des folosit este cel de securitate naţională. Literatura de specialitate în domeniu îi consacră o bogată gamă de definiţii şi evidenţiază, totodată, conotaţiile sale principale, precum şi măsurile şi acţiunile necesare pentru realizarea ei. În opiniile politologilor americani, ruşi şi europeni, securitatea naţională este definită prin perspectiva intereselor şi a poziţiei pe care le ocupă în raportul de forţe internaţional şi al mijloacelor folosite.

Politologul american Walter Lippnann consideră că o naţiune şi-a realizat securitatea numai în măsura în care "nu este în pericol să trebuiască să-şi sacrifice valorile esenţiale dacă doreşte să evite războiul şi poate, dacă este ameninţată să menţină aceste valori prin victorie într-un astfel de război". Cu alte cuvinte, securitate înseamnă: capacitatea unei naţiuni de a împiedica un război sau, dacă acest lucru nu se reuşeşte, de a câştiga un război pentru a nu-şi pierde integritatea şi independenţa naţională.

În viziunea lui Arnold Wolfers, securitatea naţională are o dimensiune obiectivă şi una subiectivă. Dimensiunea obiectivă denotă o absenţă a ameninţărilor pentru câştigarea valorilor cum ar fi independenţa naţională, păstrarea "modului de viaţă (american)" şi alte valori. În sens subiectiv, securitatea naţională însemană "absenţa temerilor că astfel de valori vor fi atacate".

Alţi autori, precum Michael H.H.Louw, consideră că securitatea cuprinde *"politica de apărare tradiţională a unei naţiuni precum şi acţiunile nemilitare ale*

unui stat pentru a asigura supravieţuirea întregii sale capacităţi ca entitate politica în vederea exercităţii influenţei şi îndeplinirii obiectivelor sale interne şi internaţionale".

În concepţia unor analişti (Traeger şi Simonie), securitatea naţională este "acea parte a politicii guvernamentale care are ca obiectiv crearea de condiţii naţionale şi internaţionale favorabile protejării sau măririi valorilor naţionale vitale împotriva adversarilor existenţi şi potenţiali".

În proiectarea şi realizarea securităţii naţionale este necesar să se identifice factorii mediului de securitate (politici, economici, sociali, demografici, militari, ecologici etc.) care generează conflicte, violenţe, război. Statele trebuie să fie pregătite să răspundă la pericole iminente existenţei lor cum ar fi: atac cu forţe militare declanşat prin surprindere, interzicerea accesului la materii prime vitale şi informaţionale.

Din materialele studiate rezultă că provocările la adresa securităţii naţionale au originea în trei surse generale:

- ameninţări militare directe;
- tendinţe din domeniul economic care intră în contradicţie cu bunăstarea omului;
- provocări la “onoarea naţională".

Fostul secretar de stat al apărării SUA, Robert Mc.Nanara a lărgit conceptul de securitate "naţională" care era privită ca "problemă militară". Timp de mai mulţi ani scopul principal al politicii de securitate naţională a fost văzut ca o apărare a naţiunii de ameninţările făţişe la adresa independenţei sale.

Din perspectiva “teoriei organizaţionale” securitatea desemnează "starea de echilibru dinamic macrostructural, intra şi intersocioorganizări de acelaşi nivel (stat-stat; structură suprastatală) şi cu sfere diferite de cuprindere realizate prin corelarea proceselor organizate şi dezorganizate şi managementul schimbării într-o asemenea modalitate încât să nu fie afectate valorile (obiectivele) lor fundamentale, general acceptate, existenţa lor ca entităţi şi posibilitatea lor de reproducere"[1] .

Globalizarea şi mondializarea problemelor cu care se conruntă omenirea accentuează corelaţia ce se stabileşte între diferite paliere (sfere) de realizare a securităţii: pe de o parte între securitatea individului (cetăţeanului) şi securitatea naţiunii, iar pe de altă parte între securitatea naţională şi sistemele de securitate regională, continentală şi globală. Pentru statele lumii a treia "securitatea însemană dezvoltare".

Astăzi, mai ales în Europa, controversele stârnite între naţional şi internaţional, înclină balanţa către ideea federalistă (integrarea într-o structură de securitate colectivă în care statele îşi pierd, în mod treptat, rolul de actori în relaţiile internaţionale).

Securitatea naţională a României presupune realizarea unei stări de echilibru relativ stabil a sistemului social în care individul, grupurile de persoane organizate pe

[1] Simion Boncu, **Securitatea europeană în schimbare. Provocări şi soluţii**. Editura Amco-Press, Bucureşti, 1995, p.13.

diferite criterii, statul român pot să se dezăvolte liber şi îşi pot promova propriile interese în condiţiile respectării unui sistem de norme aflat în evoluţie.

Politica de securitate & Strategii de securitate

În domeniul securităţii au intrat în limbajul curent termeni precum politica de securitate şi strategia de securitate.

Politica de securitate reprezintă activităţile care rezultă în urma deciziilor pe care le iau deţinătorii puterii politice pentru realizarea unei stări de neprimejdie în mediul internaţional astfel încât obiectivele acestora să poată fi realizate. (Răspunde la întrebarea: Ce trebuie întreprins?). Aceasta se regăseşte materializată în strategia de securitate care reprezintă organizarea şi conducerea activităţilor penru realizarea intereselor şi obiectivelor puterii politice prin folosirea raţională a resurselor, asigurarea stabilităţii sociale, asigurarea schimbării şi inovării privitoare la siguranţa şi securitatea sistemului social[2]. (Răspunde la întrebarea: Cum îndeplinim politica de securitate?).

Ea se realizează în tote domeniile de activitate: politico-diplomatic, economic, social, demografic, militar, cultural, etc. Obiectivele fixate în domeniul securităţii se regăsesc în strategiile construite corespunzător obiectivelor respective şi anume: strategia politico-diplomatică, strategia economică, strategia socială, strategia militară, etc.

Politica de securitate a unei naţiuni are drept scop îmbunătăţirea siguranţei instituţiilor sociale, economice şi politice ale naţiunii împotriva ameninţărilor provenind de la alte state independente.

Politica de securitate naţională este concepută în trei forme:

- politica de securitate militară este programul activităţilor destinate să reducă sau să neutralizeze atacul armat din exterior;
- politica de securitate internă se ocupă de acţiunile subversive ale forţelor interne la adresa statului;
- politica de securitate situaţională are ca obiectiv riscul unei eroziuni survenite din schimbările pe termen lung la nivelul condiţiilor sociale, economice, demografice şi politice cu efecte asupra puterii statului.

Fiecare din aceste forme de politică se desfăşoară la un nivel operaţional şi la un nivel instituţional.

La nivelul operaţional, politica de securitate constă în luarea măsurilor imediate pentru a preveni ameninţarea la adresa securităţii.

La nivelul instituţional politica de securitate are în vedere modul în care este formulată şi executată politica la nivel operaţional.

Strategiile de securitate se construiesc pe baza unei analize riguroase a mediului de securitate, a intereselor naţionale stabilite de puterea politică, a obiectivelor ce decurg din politica de securitate, a resurselor puse la dispoziţie şi adoptă modalităţi aecvate de răspuns la provocările şi ameninţările ce ameninţă securitatea.

---

[2] *Strategia de Securitate Naţională a României*, Bucureşti, 2002, http://www.mapn.ro/strategiasecuritate.

De-a lungul timpului strategiile de securitate au fost preponderent construite pe dimensiunea militară, pe forță ca instrument al politicii. În acest sens marile puteri au fundamentat teoria "echilibrului forțelor" care nu a eliminat rivalitatea, tendința spre hegemonie, criza şi războaiele.

În prezent dimensiunea militară a securității predomină şi sunt adoptate următoarele strategii de securitate:

- descurajarea nucleară - aparține marilor puteri nucleare;
- suficiența defensivă - aparține statelor mici şi mijlocii;
- integrarea în alianțe politico-militare (NATO);
- statutul de neutralitate;
- intrarea sub tutela unei mari puteri;
- integrarea în structurile de securitate;
- impunerea de sancțiuni, suspendarea din structurile de securitate, blocadele şi amenințarea cu folosirea forței.

După o abordare preponderent militară, odată cu încetarea Războiului rece securitatea debândeşte o configurație mai complexă, atât sub aspectul discuțiilor conceptuale, cât şi sub cel al practicii. Ea include, alături de componentele militară şi diplomatică şi pe cele economică, financiară, informatică, psihologică sau culturală.

Pentru prevenirea crizelor şi evitarea conflictelor se operează cu un nou concept şi anume "securitatea cooperantă" în care prin sistemul de relații dintre toți actorii se asigură promovarea intereselor fără a le elimina pe ale altora. Domeniul acesta sigur va fi tratat pe larg în multe alte ocazii.

Politica de apărare a României

România are o politică de apărare capabilă să asigure diminuarea substanțială a decalajelor față de statele dezvoltate din spațiul comunitar – îndeosebi a celor referitoare la standardele de calitate a vieții – să preîntâmpine şi să contracareze amenințările la adresa cetățenilor, comunităților, națiunii şi statului român, să gestioneze operativ şi eficient situațiile de criză şi să participe activ la procesele de integrare şi cooperare[3]. Prezenta politică de apărare, reflectă modificările care au avut loc în mediul de securitate intern şi internațional, realitățile şi tendințele globale. Ea este parte integrantă a securității europene şi euroatlantice şi constituie un tot unitar fundamentat pe efort național, pe acțiune comună, cooperare şi parteneriat.

Politica de apărare se asigură prin eforturi proprii şi prin cooperare cu aliații şi partenerii, în conformitate cu prevederile programelor naționale, ale strategiei de securitate a Uniunii Europene şi ale conceptelor strategice ale Alianței[4]. Ea vizează armonizarea eforturilor naționale cu angajamentele internaționale şi identificarea modalităților de lucru apte să prevină şi să contracareze oportun amenințările.

Eforturile converg deci către promovarea democrației, păcii şi stabilității în vecinătate şi în alte zone de interes strategic, reducerea vulnerabilităților, dezvoltarea capabilităților naționale şi transformarea profundă a instituțiilor de securitate.

[3] **Strategia de securitate a României**, Bucureşti, 2007.

[4] **Legea 346 / 2006 privind organizarea şi funcționarea Ministerului Apărării Naționale**, Monitorul Ofocial nr.654 din 28.07 2006, partea I.

În acest context se înscrie şi crearea, la nivelul Departamentului pentru Politica de Apărare şi Planificare, a unei structuri specializate cu gestionarea acestei problematici, responsabilă pentru coordonarea procesului de îndeplinire a responsabilităţilor ce revin Ministerului Apărării în contextul integrării în UE, respectiv Direcţia Politici de Apărare.

1.2. Documente definitorii pentru politica de securitate şi apărare a României

Documentele definitorii pentru politica actuală de securitate şi apărare a României sunt: *Programul de Guvernare*, *Strategia de Securitate Naţională*, *Strategia Militară* şi *Carta Albă a Securităţii şi Apărării Naţionale*. În cele ce urmează voi prezenta principalele prevederi ale acestor documente, în vederea conturării abordărilor actuale ale politicii de securitate şi apărare a României.

Conform *Programului de Guvernare*, obiectivul strategic în domeniul apărării naţionale este reprezentat de realizarea unui nivel corespunzător al structurilor militare din punct de vedere numeric şi al dotării forţelor, nivel care să asigure o capacitate operativă la nivelul impus de cerinţele programului de aderare la NATO, concomitent cu asigurarea capacităţii de a participa la prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor şi apărarea colectivă în plan regional.

Programul de Guvernare prevede ca la activitatea de integrare în structurile euro-atlantice să participe şi alte instituţii, în mod special Ministerul Afacerilor Externe. Un punct distinct al Programului de Guvernare se referă la obligaţiile militare internaţionale ale României.

O prevedere de perspectivă a Programului de Guvernare este aceea de extindere (în măsura posibilităţilor material-financiare) a cooperării internaţionale în plan militar, pornind de la faptul că o asemenea angajare a ţării noastre poate contribui la asigurarea păcii şi stabilităţii regionale, precum şi pentru materializarea rolului României de furnizor de securitate în plan regional.

Strategia de Securitate Naţională a României a fost elaborată pe baza legii privind planificarea apărării naţionale a României. Conform acestei legi, strategia de securitate naţională a României este definită drept „documentul de bază care fundamentează planificarea apărării la nivel naţional”[5].

Sistemul securităţii naţionale reuneşte „ansamblul mijloacelor, reglementărilor şi instituţiilor statului roman, care au rolul de a realiza, a proteja şi a afirma interesele fundamentale ale României”[6]. Pornind de la această definiţie, structura Strategiei de Securitate Naţională a României adoptată în 2002 cuprinde următoarele capitole:

- ✓ definirea intereselor naţionale de securitate;
- ✓ precizarea obiectivelor care conduc la protejarea şi afirmarea acestor interese;
- ✓ evaluarea mediului internaţional de securitate;
- ✓ identificarea factorilor de risc din mediul intern şi internaţional;

[5] *Strategia de Securitate Naţională a României*, Bucureşti, 2002, la http://www.mapn.ro/strategiasecuritate.

[6] *Strategia de Securitate Naţională a României*, Bucureşti, 2007, la http://www.mapn.ro/strategiasecuritate.

- ✓ direcţiile de acţiune şi principalele mijloace pentru asigurarea securităţii naţionale a României.

Formularea actuală a Strategiei Naţionale de Securitate a României porneşte de la recunoaşterea lărgirii spectrului de riscuri neconvenţionale, de la diversificarea tipologiei crizelor şi conflictelor care necesită reacţii multidirecţionale, bazate pe mobilitate, diversitate, coerenţă şi complementaritate, atât în spaţiul intern, cât şi în cel internaţional. Acest nou context conduce la o multiplicare a dimensiunilor stării de securitate şi siguranţă naţională, incluzând aspecte politice, economice, financiare, militare, civice, sociale şi ecologice ceea ce solicită şi identificarea unor noi resurse interne şi internaţionale ce pot fi mobilizate pentru apărarea intereselor fundamentale ale României.

Conform Strategiei Naţionale de Securitate, apărarea şi promovarea intereselor fundamentale ale României se va face cu respectarea principiilor dreptului internaţional, pe baza dialogului şi cooperării cu toate organizaţiile internaţionale şi statele interesate în realizarea stabilităţii şi securităţii la nivel european şi mondial. Aceste interese naţionale fundamentale decurg din obiectivele generale ale României în această etapă, respectiv acelea de edificare a unei Românii democratice, stabile politic şi prospere din punct de vedere economic şi social, integrată în fluxurile economice internaţionale, şi care participă activ la procesele de integrare europeană şi euroatlantică.

Realizarea efectivă şi afirmarea intereselor fundamentale ale României se asigură prin intermediul traducerii în practică a obiectivelor de securitate naţională ale ţării noastre. Aceste obiective acoperă o multitudine de domenii ce definesc, în fapt, întreaga societate românească.

Strategia Militară a României reprezintă documentul de bază al organismului militar, care cuprinde obiectivele şi opţiunile fundamentale privind îndeplinirea, prin mijloace şi pe căi de acţiune militare, a politicii de apărare a statului român.

Strategia Militară stabileşte locul şi rolul armatei României în cadrul eforturilor de realizare a obiectivelor prevăzute în Strategia de Securitate Naţională şi în Carta Albă a Guvernului privind securitatea şi apărarea naţională. Misiunea principală a armatei este de a garanta cetăţenilor României respectarea strictă a drepturilor omului într-un stat suveran, independent, unitar şi indivizibil, angajat activ în procesul de integrare europeană şi euroatlantică, în condiţiile unui regim politic bazat pe democraţia constituţională, sub un strict control democratic civil asupra forţelor armate [7]. Pentru îndeplinirea acestei misiuni, organismul militar este şi va fi subordonat exclusiv voinţei poporului român.

Actuala Strategie Militară a României reflectă o strategie de tip defensiv – activă şi a fost elaborată pe baza următoarelor considerente: România nu are în prezent inamici declaraţi; România se bucură de relaţii paşnice cu vecinii; probabilitatea apariţiei, pe termen scurt şi mediu, a unei ameninţări militare majore la adresa securitatii României, este minimă.

[7] **Legea apărării naţionale a României**, Monitorul Oficial al României, Bucureşti, 1994.

Esența Strategiei Militare a României este bazată pe patru concepte strategice, şi anume: - capacitatea defensivă credibilă ce presupune o permanentă capacitate de reacție la riscurile existente şi probabile din mediul de securitate;

- restructurarea şi modernizarea care au în vedere realizarea unor structuri mai reduse ca dimensiuni, capabile să fie dislocate rapid, precum şi creşterea calității înzestrării armatei;

- parteneriatul operațional intensificat care are în vedere atât parteneriatele speciale, bilaterale şi multilaterale existente, cât şi dezvoltarea altora care servesc la întărirea securității naționale;

- integrarea graduală ce constă în accelerarea procesului de integrare în structurile militare europene şi euro-atlantice ce se materializează în asigurarea interoperabilității treptate a armatei României cu armatele statelor membre. Acest concept se bazează pe faptul că un mediu de securitate colectivă reprezintă în prezent cel mai bun mijloc de protejare a intereselor naționale.

Transpunerea în practică a strategiei militare a României trebuie să aibă în vedere fenomenele care se manifestă în spațiul de interes strategic militar al țării noastre.

Se apreciază că România este situată în zona de interferență a patru spații strategice: spațiul Europei Centrale în care se conturează un viitor pol de prosperitate regională; spațiul Europei de Sud-Est în care se conturează un spațiu generator de instabilitate; spațiul Comunității Statelor Independente în care se manifestă o criză de identitate; spațiul Mării Negre în care se constituie o zonă de importanță strategică pentru flancul sudic al NATO, dar şi un spațiu de tranzit pentru sursele de energie provenind din Asia Centrală.

Definirea Strategiei Militare a României şi abordarea pe această bază a relațiilor de parteneriat şi integrare în structurile euro-atlantice porneşte de constatarea că în prezent riscul izbucnirii unei confruntări militare majore este redus. Cu toate acestea, există riscuri regionale şi locale, de natură militară sau non-militară dificil de prevăzut şi care s-ar putea transforma în amenințări. Aceste riscuri pot fi clasificate în riscuri regionale, asimetrice, transnaționale şi evenimente neprevăzute.

Riscurile regionale cuprind: dezechilibre strategice în potențialele militare din spațiul de interes strategic al României; prezența unor tensiuni şi conflicte militare care se pot extinde; prelungirea unor dificultăți economico-sociale care afectează direct potențialul militar şi care erodează autoritatea instituțiilor naționale de conducere ale statului; posibilitatea apariției unor disfuncționalități în sistemele financiare, informatice, energetice, de comunicații şi telecomunicații ale statelor, precum şi rivalitățile politico-militare dintre acestea[8].

Riscurile asimetrice cuprind acele strategii sau acțiuni deliberat îndreptate împotriva statului român, strategii sau acțiuni care folosesc procedee diferite de lupta clasică, vizând atacarea punctelor vulnerabile ale societății civile, dar care pot afecta direct sau indirect şi forțele armate. Acestea se se referă la: expansiunea rețelelor şi activităților teroriste; proliferarea şi diseminarea necontrolată a tehnologiilor şi

[8] Dr. Nicolae Dolghin, **Riscuri şi amenințări la adresa securității României**, Editura Universității Naționale de Apărare, 2004.

materialelor nucleare, a mijloacelor de distrugere în masă, a armamentelor şi a altor mijloace letale neconvenţionale; războiul informaţional; izolarea României în societatea globală, bazată pe informaţie, din cauza lipsei infrastructurii specifice. Astfel de riscuri includ intreruperea fluxului esenţial de informaţii, propagarea unei imagini deformate privind societatea românească, modul de respectare de către România a tratatelor sau acordurilor internaţionale, limitarea accesului la resursele strategice, degradarea mediului şi existenţa în proximitatea frontierelor naţionale a unor obiective cu un grad ridicat de risc.

Riscurile transnaţionale se referă la acele riscuri care depăşesc graniţele dintre state. Astfel de riscuri pot fi generate de grupuri care promovează separatismul sau extremismul, de disputele inter-etnice, rivalităţile religioase şi încălcarea drepturilor omului. În această categorie intră şi o serie de riscuri noi precum: crima organizată, traficul ilegal de droguri, arme şi materiale strategice, fluxurile masive de refugiati.

Evenimentele neprevăzute se referă la riscurile plasate în domeniul incertitudinii: evoluţia nefavorabilă a unor relaţii internaţionale, posibilitatea unor dezastre naturale în regiune: inundaţii, secetă, cutremure.

Carta Albă a Securităţii şi Apărării Naţionale este documentul adoptat în 2004 în domeniul politicii de securitate şi apărare a României. Structurat în 9 capitole, acest document prezintă orientările şi opţiunile actuale şi de perspectivă din următoarele domenii: politica de securitate a României; politica de apărare a României; componenta apărării a sistemului securităţii naţionale; componenta politicii externe a sistemului securităţii naţionale; sistemul naţional de control al armamentelor şi al exporturilor strategice; securitate internă, ordine publică şi siguranţă naţională; componenta justiţiei a sistemului securităţii naţionale; componentele industrială, de cercetare, de infrastructură şi comunicaţii ale sistemului securităţii naţionale; perspectivele de dezvoltare ale României; perspective ale reformei sectorului de securitate.

Din enumerarea de mai sus se remarcă faptul că acest document reprezintă cel mai cuprinzător cadru de referinţă în domeniul *politicii de securitate şi apărare a României*. Carta Albă a Securităţii şi Apărării Naţionale asigură coordonarea între politică şi politici, obiective şi planuri, strategii şi resurse şi creează o viziune de ansamblu asupra reformei interne cu realizările şi nerealizările sale. Această viziune este destinată dezvoltării capacităţii României de a-şi consolida regimul politic democratic şi mecanismele economiei de piaţă în plan intern, precum şi de a acţiona pe plan regional şi global pentru promovarea intereselor proprii şi a celor ale aliaţilor săi.

Conform Cartei Albe, asigurarea securităţii naţionale a României reprezintă un proces continuu şi complex, de reformă şi adaptare, destinat promovării intereselor şi obiectivelor de securitate ale statului, societăţii şi cetăţeanului.

Reforma sectorului de securitate s-a realizat în România în condiţiile unui proces de democratizare politică, însoţit de o tranziţie la principiile şi mecanismele economiei de piaţă. Democratizarea politică a condus la conturarea unui sistem de securitate dual, în cadrul căruia Preşedintele trasează principalele direcţii de acţiune, iar Guvernul are un rol de dezvoltare şi implementare a politicilor sectoriale propriu zise. În acelaşi timp, noul concept de securitate naţională al României acordă o

prioritate fundamentală definirii şi substanţierii parteneriatului cetăţean – societate civilă – stat. Totodată, România a căpătat un profil strategic nou prin dislocarea forţelor armate în operaţii multinaţionale, prin transformarea conceptelor clasice de apărare în politici expediţionare şi prin lărgirea rolului şi misiunilor armatei.

România a cunoscut după 1990 o transformare fundamentală a **politicilor de apărare**: de la o abordare axată pe asigurarea securităţii proprii şi protecţia teritoriului naţional, s-a trecut într-o primă etapă la asumarea unui rol important în securitatea Sud Estului Europei, iar în prezent, la articularea unor politici coerente la nivel multiregional înglobând componente de reconstrucţie şi stabilizare în zone îndepărtate de continentul european, precum Asia Centrală şi Orientul Mijlociu.

Conform Cartei Albe, securitatea României ca stat european nu poate fi definită şi promovată decât în interiorul NATO şi Uniunii Europene, în funcţie de politicile specifice ale celor două organizaţii, iar această premisă a fost şi este aplicată înainte de obţinerea calităţii de membru cu drepturi depline al celor două organizaţii (România a devenit membru NATO în martie 2004 şi membru al Uniunii Europene în ianuarie 2007).

În plan global rolul României este circumscris noului statut de membru NATO, precum şi unor angajamente şi politici stabilite prin parteneriatele dezvoltate cu alte state, definind modalităţi comune de acţiune şi promovare a unor interese de securitate mutual împărtăşite. În acelaşi context, activarea şi dezvoltarea unor formate subregionale de cooperare în domeniul politic, diplomatic, militar sau economic, dezvoltarea unor proiecte transfrontaliere permit susţinerea politicilor naţionale într-un cadru conjugat de acţiune.

Pe baza considerentelor menţionate, securitatea naţională a României se defineşte la intersecţia dintre supranaţionalitate, multinaţionalitate şi regionalitate, în aceeaşi măsură în care reprezintă o sumă a aspectelor şi proceselor interne statului şi societăţii româneşti.

Deoarece dimensiunea de securitate şi apărare este unul dintre instrumentele care pot contribui direct la întărirea acţiunii externe a Uniunii Europene, România manifestă receptivitate faţă de orice acţiune care are ca obiectiv întărirea rolului de actor global al Uniunii.

În situaţia prevederii unui capitol special destinat politicii de securitate şi apărare în cadrul viitorului Tratat Constituţional al Uniunii Europene, România susţine că orice demers în sfera securităţii şi apărării europene trebuie să ţină cont de contextul transatlantic, având ca element central NATO, şi, prin urmare, să consolideze pilonul european al Alianţei, conferindu-i o capacitate reală de acţiune.

Este în interesul României să acţioneze înaintea structurării formulelor instituţionale finale în sfera PESA şi să se cupleze la acele nuclee în baza cărora vor fi create noile mecanisme de cooperare aprofundată. Un prim pas ar fi implicarea în programe şi proiecte de cooperare în domeniul industriei de armament şi cercetării, promovate prin iniţiative europene precum OCCAR sau LOI şi care, eventual, vor fi încorporate în viitoarea Agenţie Europeană pentru Dezvoltarea Capacităţilor de Apărare, Cercetare, Achiziţii şi Armamente.

2. Departamentul pentru Politica de Apărare şi Planificare – structura centrală din Ministerul Apărării Naţionale implicată în asigurarea stării de securitate

2.1. Locul şi rolul Departamentului pentru Politica de Apărare

Departamentul pentru Politica de Apărare şi Planificare este structura centrală a Ministerului Apărării Nationale care coordonează îndeplinirea obligaţiilor asumate şi care decurg din calitatea de membru NATO şi a Uniunii Europene, asigură aplicarea politicii de apărare şi planificarea integrată a apărării, precum şi coordonarea cooperării politico-militare internaţionale[9]. Acest departament este condus de un secretar de stat.

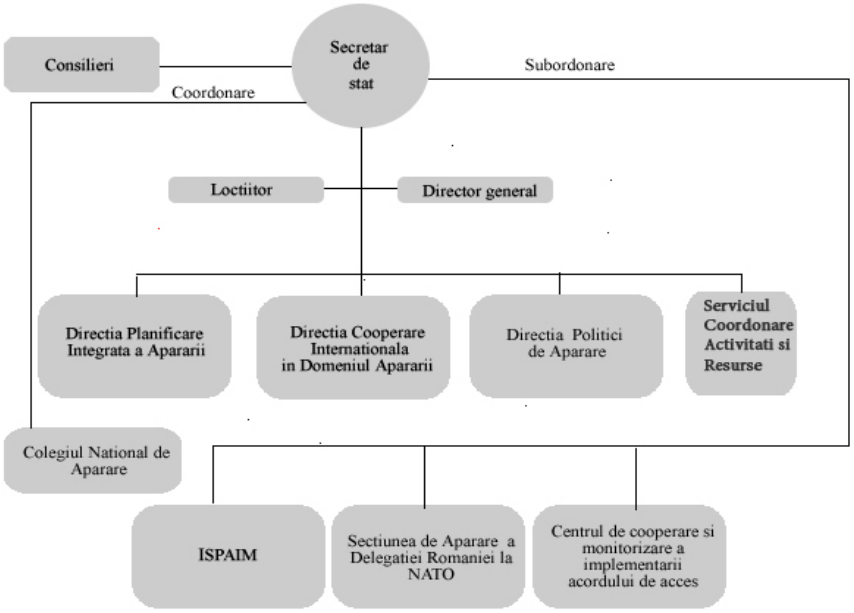

Fig. 1 - Schema organizaţională a Departamentului pentru Politica de Apărare şi Planificare

Conform schemei prezentate, rezultă că domeniile de responsabilitate ale departamentului sunt:

- Politica de apărare
- Planificarea integrată a apărării
- Integrarea euroatlantică şi cooperarea militară internaţională
- Cercetarea ştiinţifică în domeniul politicii de apărare
- Expertiză documente, activităţi internaţionale, de stat major şi resurse umane

Parte esenţială a politicii de securitate naţională, **politica de apărare** a României este menită să asigure apărarea militară a ţării noastre, prin îndeplinirea următoarelor două sarcini interdependente:

[9] **Legea 346 din 21.07 2006 privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Apărării Naţionale,** Monitorul Oficial, partea I nr.654 din 27.07 2006.

- asigurarea coeziunii proceselor şi strategiilor de apărare ca bază pentru reforma militară prin stabilirea prioritatilor politice în vederea alocării fondurilor necesare şi promovarea la nivel guvernamental a obiectivelor militare;

- dezvoltarea cooperării militare internaţionale, participarea la iniţiativele politico-militare multilaterale, exerciţii militare şi operaţiuni în sprijinul păcii.

Obiectivul primordial al politicii de apărare este descurajarea oricărei încercări de agresiune împotriva României şi apărarea intereselor naţionale fundamentale, dacă este nevoie prin mijloace militare[10].

Planificarea apărării naţionale a României, se realizează pe baza opţiunilor şi deciziilor politice şi strategice ale parlamentului, preşedintelui şi guvernului, precum şi ale celorlalte instituţii publice cu atribuţii în domeniul securităţii şi apărării naţionale.

Planificarea apărării în MAp este fundamentată pe un sistem de planificare, programare, bugetare şi evaluare (PPBES), compatibil cu cel al membrilor Alianţei.

În conformitate cu prevederilor Legii nr.473 / 4.11 2004, documentele pe baza cărora se realizează planificarea apărării naţionale sunt: Programul de Guvernare, Strategia de Securitate Naţională, Carta Albă a Guvernului, strategiile, planurile şi programele departamentale elaborate de ministerele şi instituţiile care au raspunderi în domeniul securităţii şi apărării naţionale.

Politica de apărare a României, având ca bază obiectivul strategic de *integrare deplină* în organizaţiile de securitate europene şi euro-atlantice, se realizează şi prin întărirea relaţiilor cu ţările occidentale şi consolidarea cooperării bilaterale şi multilaterale cu ţările din aria sa geografică.

Prin urmare, cooperarea militară internaţională, urmăreşte următoarele obiective: intensificarea colaborării cu structurile integrate de securitate europene şi euro-atlantice; susţinerea realizării Obiectivelor Forţei; extinderea şi amplificarea relaţiilor bilaterale cu ţările membre NATO; dezvoltarea unor relaţii militare de bună vecinătate cu statele din regiune; intensificarea cooperării cu celelalte state participante la Parteneriatul pentru Pace; menţinerea şi dezvoltarea cooperării cu armatele unor state din alte zone geografice ale lumii, care prezintă interes pentru România şi armata sa.

Cercetarea ştiinţifică în domeniile securităţii, politicii de apărare şi istoriei militare, are ca scop elaborarea de analize, studii, programe, expertize, documentare şi scenarii necesare fundamentării deciziilor autorităţilor politico-militare, dezvoltarea unei culturi de securitate şi apărare, realizarea schimbului de idei în cadrul comunităţii ştiinţifice naţionale şi internaţionale în beneficiul integrării în structurile de securitate euro-atlantice, sprijinirii învăţământului universitar de profil şi difuzării problemelor specifice sferei sale de activitate în rândul opiniei publice.

2.2. Priorităţile în domeniul securităţii naţionale:

În actualul mediu de securitate, caracterizat de schimbări imprevizibile, securitatea naţională nu poate fi asigurată doar prin mijloace interne. Acordăm o

[10] **Strategia de Transformare a Armatei României**, Bucureşti, 2007.

importanță deosebită dialogului, cooperării şi acțiunilor concertate la nivel regional şi internațional.

Politica de securitate şi apărare a României este bazată pe principiul securității colective şi indivizibile. Drept urmare, prioritățile pe dimensiunea apărării derivă din statutul țării noastre de membră NATO şi UE, precum şi din necesitatea de a întări relațiile bilaterale şi cooperarea regională. Astfel, in conformitate cu prevederile Strategiei Nationale de Aparare a Tarii, adoptata de Camera Deputatilor si de Senat in sedinta comuna din 4 noiembrie 2008, eforturile Ministerului Apărării Nationale sunt orientate către:

Dezvoltarea capabilităților de apărare

Dezvoltarea unor capabilități de apărare credibile reprezintă o condiție sine qua non pentru realizarea celorlalte obiective ale politicii de apărare.

Îmbunătățirea capacităților de apărare necesită eforturi constante în scopul revizuirii structurii de forțe, astfel încât trupele să devină interoperabile, dislocabile şi sustenabile, cu un nivel ridicat de pregătire, apte să participe la întregul spectru de misiuni internaționale.

De la 1 ianuarie 2007, forțele armate sunt complet profesionalizate, urmând să continue procesul de înzestrare a acestora cu echipament şi armament interoperabile.

În paralel, se desfăşoară un proces de îmbunătățire a managementului resurselor umane. Acesta va conduce la o eficiență sporită, prin reducerea duplicărilor, promovarea transparenței, implementarea unui sistem de selecție bazat pe competență şi al unui sistem de tip piramidal cu privire la ierarhia militară. O atenție deosebită va fi acordată, de asemenea, aplicării sistemului de planificare a apărării şi managementului integrat al apărării.

Îndeplinirea angajamentelor României în cadrul NATO

Eforturile României în cadrul NATO vizează finalizarea procesului de integrare în structurile Alianței, precum şi dezvoltarea rolului strategic şi militar al țării noastre.
România este activ implicată în procesul de transformare al NATO, contribuind atât la evoluțiile conceptuale, cât şi la programele şi inițiativele în derulare, inclusiv la Forța de Răspuns a NATO şi la angajamentele privind capabilitățile multinaționale. În sprijinul acestui obiectiv, contribuim, de asemenea, cu forțe şi capabilități la toate operațiunile conduse de NATO - în Afganistan, Irak, Kosovo şi la operațiunea Active Endeavour în Marea Mediterană.

Contribuția la Politica Europeană de Securitate şi Apărare

România urmăreşte în mod constant consolidarea angajamentelor asumate, în funcție de dezvoltările din cadrul Politicii Europene de Securitate şi Apărare. Participarea noastră la PESA are drept prioritate strategică contribuția la îndeplinirea Obiectivului Global 2010 al Uniunii Europene.

Țara noastră participă la dezvoltarea capacității de reacție rapidă a UE, în această privință angajând un set de forțe şi capabilități.

Promovarea securității şi stabilității regionale

Ca stat membru al NATO şi UE, România a adoptat o politică regională proactivă, menită să promoveze stabilitatea şi securitatea în zonele Balcanilor şi a Mării Negre. Importanța strategică tot mai mare a regiunii Extinse a Mării Negre

necesită o abordare cuprinzătoare. Din această perspectivă, eforturile noastre se axează pe întărirea dialogului politico-militar şi al cooperării militare bilaterale (inclusiv prin furnizarea de asistență în domeniul reformei forțelor armate), precum şi pe o contribuție semnificativă la inițiativele de cooperare multinaționale.

Participarea la lupta împotriva terorismului

Îndeplinirea obiectivelor politicii noastre de apărare necesită o conectare permanentă la evoluțiile mediului internațional de securitate. România va continua să se implice în eforturile internaționale de luptă împotriva terorismului, prin oferta de capabilități de intelligence şi sprijin militar.

Dezvoltarea capabilităților de apărare constituie o prioritate a României pentru îndeplinirea obligațiilor ce decurg din calitatea de membru NATO şi UE, precum şi pentru îndeplinirea obiectivelor politicii de apărare reieşite din prevederile principalelor documente ce fundamentează planificarea apărării la nivel național, Strategia națională de apărare a țării şi Programul de guvernare.

Concluzii:

Este necesară reevaluarea permanentă a securității? Răspunsul la această întrebare poate fi dat numai dacă înțelegem în ansamblu evoluția obiectului de referință al analizei. Necesitatea reevaluării derivă atât din „inovațiile paradigmatice" apărute de-a lungul timpului, cât şi din transformarea mediului național şi internațional de securitate. În prezent, studiile de specialitate încearcă să infirme această teorie prin abordarea naturii multifațetate a securității naționale şi internaționale.

Schema dinamicii sociale ce antrenează transformarea este simplă: modificarea circumstanțelor externe determină modificarea practicilor sociale, care, la rândul lor, transformă prescripțiile condiționale şi, în final, prescripțiile absolute.

Evenimentele ating grupurile sociale şi implică subiecții acestora, constituind o miză ce nu poate fi neglijată.

În consecință, securitatea nu mai poate fi analizată în termeni de alegere politică, de capabilități şi intenții ale unui stat, ci vulnerabilitățile, riscurile, pericolele şi amenințările la adresa societății. Procesul de transformare are loc după cum practicile noi sunt în contradicție sau nu cu vechea reprezentare, însă şi în funcție de maniera în care este percepută modificarea[11]. Astfel, dacă subiectul consideră că schimbarea petrecută în mediul său este ireversibilă, atunci şi procesul de transformare a reprezentării este inevitabil.

Adresa securității a căpătat acum o semnificație sistemică. De exemplu, restrângerea definiției securității la conceptele de *integritate teritorială* sau de *interese naționale* determină excluderea din analiză a amenințărilor de natură socială la adresa societății interne sau internaționale.

Redefinirea securității astfel încât să includă şi dimensiunea **politicilor de apărare**, ca un element separat şi cu importanță egală, este concomitentă cu

[11] Flament, Claude, *Pratiques etreprésentations sociales,* în Beauvois, J.L.; Joulé, R.V.; Monteil, J.M., „Perspectives cognitives et conduites social" (vol. I), Fribourg, Delval, 1987).

preocuparea de a identifica şi celelalte dimensiuni ale unei noi agende de securitate (politici macroeconomice, factori de natură culturală şi de natură politică, mediu etc.).

România are nevoie de o **politica de apărare**, capabilă să asigure diminuarea substanțială a decalajelor față de statele dezvoltate din spațiul comunitar – îndeosebi a celor referitoare la standardele de calitate a vieții – să preîntâmpine şi să contracareze amenințările la adresa cetățenilor, comunităților, națiunii şi statului român, să gestioneze operativ şi eficient situațiile de criză şi să participe activ la procesele de integrare şi cooperare.

Scopul prezentului material nu este numai de a realiza o trecere în revistă a curentelor de gândire existente, fără de care nu putem înțelege fenomenul analizat, ci, în principal, de a propune o nouă abordare a studiului securității şi implicit a politicilor de apărare, în care să se țină seama, pe de o parte, de complexitatea acestui concept raportat la natura umană, şi, pe de altă parte, de evoluțiile mediului de securitate național şi internațional. Instituții care să abordeze problematica avem, rămâne ca acestea să "acționeze".

Bibliografie:

Legi, instrucțiuni, alte documente oficiale:

[1]. Constituția României, monitorul Oficial al României nr.233, Bucureşti, 1991.
[2]. Legea apărării naționale a României, Bucureşti, 1994.
[3]. Legea 346 / 2006 privind organizarea şi funcționarea Ministerului Apărării Naționale, Monitorul Ofocial nr.654 din 28.07 2006, partea I.
[4]. Strategia de securitate a României, Bucureşti, 2007.
[5]. Strategia militară a României, Bucureşti, 2005.
[6]. Carta Albă a Guvernului, Bucureşti, 2004.

Lucrări elaborate de autori români

[1]. DOLGHIN, Nicolae, dr., *Riscuri şi amenințări la adresa securității României,* Editura Universității Naționale de Apărare, 2004.
[2]. MUREŞAN, M., **Fenomenul militar contemporan**, Editura UNAp, Bucureşti, 2004.
[3]. ONIŞOR, C., **Teoria strategiei militare – Realitatea XX, perspective XXI**, Editura Aisar, Bucureşti, 1999.
[4]. ZULEAN, Marian, **Politica de securitate națională,** Editura Polirom, Bucureşti, 2007.

Lucrări elaborate de autori străini

[1]. BEAUFRE, A., **Strategie pentru viitor,** Editura Militară, Bucureşti, 1991.
[2]. TOFFLER, A., **Război şi antirăzboi,** Editura Antet, Bucureşti, 1995.

Webliografie

[1]. www.euobserver.org
[2]. www.mae.ro, www.mie.ro,
[3]. www.presidency.ro
[4]. www.mapn.ro
[5]. www.nato.int
[6]. www.iss_eu.org

PRINCIPIILE INSTRUCȚIEI ÎN STRUCTURILE OPERAȚIONALIZATE DIN ARMATA ROMÂNIEI (PRINCIPLES OF TRAINING IN THE OPERATIONAL STRUCTURES)

Dorin EPARU*

Education, as a procces through which human potential, both material and financial, is transformed in operational capabilities, is central in building a modern army, capable of supporting political decisions and satisfying the military requirements of the state.

The strength of an army, from the perspective of quality, is achived and developed/maintained through educating the personnel.

Training, fundamental component of the education of the personnel is realized based on the new operational concepts of NATO and EU, on the development of the equipment, armament, and ammunition in the military domain, on the material and financial resources, as well as on the modern educational technologies. The quality of the education of the personnel is a function of the educational programs.

Through training is achieved and maintained the operational capacity of the forces, so as they be apt, at any one time, to accomplish the missions established at national, allied or multinational level.

Instruirea personalului/forţelor este activitatea desfăşurată de armată pentru realizarea capacității personalului/forţelor de a îndeplini atribuțiile/misiunile specifice, folosind echipamentele militare din dotare. Ea este, alături de organizarea structurilor, încadrarea cu personal şi dotarea cu echipamente militare, o activitate de bază a pregătirii forţelor pentru executarea misiunii/misiunilor primite de către o structură militară. Instruirea personalului/forţelor are patru componente de bază: învățământul militar, **instrucția**, exercițiile şi instruirea prin practicare[1].

Instruirea asigură forțe interoperabile cu forțele celorlalte armate ale statelor membre NATO şi UE, capabile să îndeplinească misiunile primite.

În acest material am să mă refer mai mult la componenta vizând instrucția, deoarece învățământul militar, exercițiile şi instruirea prin practicare sigur îşi vor găsi locul în alte abordări de specialitate, având în vedere importanța fiecăreia în cadrul procesului de instruire.

1. Abordări conceptuale:

Instrucția este una din componentele de bază ale **instruirii personalului/forţelor,** cu rol decisiv în realizarea capacității operaționale necesară Forţelor Terestre pentru îndeplinirea misiunilor în cadrul apărării naționale, Alianței Nord-Atlantice, structurilor militare ale UE / unei coaliții şi independent. Aceasta cuprinde totalitatea acțiunilor întreprinse pentru formarea, dezvoltarea şi menținerea deprinderilor individuale şi colective, necesare îndeplinirii misiunilor / sarcinilor.

Prin instrucție se cultivă, de asemenea, spiritul de luptă şi virtuțile militare şi se realizează coeziunea structurilor militare, elemente esențiale pentru capacitatea

* **Locotenent colonel, masterand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

[1] SMG- 47, Ordinul privind instrucția şi exercițiile în Armata României în perioada 2007-2010.

forţelor de a răspunde şi acţiona eficient în spaţiul de luptă integrat. În timp de pace, instrucţia este activitatea de bază a forţelor armatei României. Începând cu 01.01.2009, instrucţia se execută standardizat, pe baza prevederilor programelor de instrucţie pentru misiuni/PIM şi a programelor de instrucţie individuală/PII[2].

Obiectivul general al instrucţiei: -Formarea şi dezvoltarea profesională a luptătorului, specialistului şi liderului militar, precum şi realizarea coeziunii pentru luptă a structurilor militare în scopul atingerii/menţinerii capacităţii operaţionale a structurilor militare, necesară îndeplinirii misiunilor planificate/deduse[3].

Obiectivele şi conţinutul instrucţiei la toate eşaloanele se stabilesc în funcţie de:

- Misiunile pe care urmează să le îndeplinească;
- Lista cu cerinţele esenţiale ale misiunilor (LCEM/METL[4]);
- Nivelul de operaţionalizare;
- Resursele la dispoziţie.

La baza planificării şi desfăşurării instrucţiei trebuie să stea deviza:

„*Instruieşte-te aşa cum vei lupta”*.

Instrucţia are următoarele componente:

- instrucţia individuală;
- instrucţia colectivă.

Instrucţia individuală se execută continuu de către toate categoriile de personal, pe întreg parcursul carierei militare, având o pondere mai mare la începutul acesteia. Aceasta se execută în scopul formării şi dezvoltării unor luptători şi specialişti, apţi să îndeplinească atribuţiile funcţiilor pe care sunt/ vor fi încadraţi în comandamente sau la subunităţi.

Instrucţia colectivă se execută de către toate structurile militare, începând cu eşalonul echipă/grupă/similare şi are ca scop formarea, menţinerea şi dezvoltarea deprinderilor colective şi a coeziunii în vederea îndeplinirii misiunilor.Din perspectiva structurilor participante la instrucţie, aceasta cuprinde:

a) instrucţia comandamentelor;
b) instrucţia forţelor.

Instrucţia comandamentelor are ca *scop general* realizarea şi dezvoltarea/menţinerea capabilităţilor operaţionale ale acestora pentru îndeplinirea atribuţiilor/misiunilor pe timp de pace, în situaţii de criză şi la război.

Instrucţia comandamentelor cuprinde ansamblul activităţilor planificate, organizate şi desfăşurate într-o concepţie unitară, pentru instrucţia personalului şi antrenarea structurilor de comandă în vederea realizării unităţii conceptuale şi acţionale, eficientizării actului de conducere a forţelor şi rezolvării situaţiilor ce pot să apară în timpul acţiunilor reale. Instrucţia comandamentelor cuprinde:

- *instrucţia individuală a personalului din comandamente*, cu scopul dezvoltării, perfecţionării şi menţinerii cunoştinţelor şi deprinderilor necesare

[2] în conformitate cu „Precizările privind modul de utilizare a programelor de instrucţie pentru misiuni şi a programelor de instrucţie individuală nr. S.M.F.T 407/15.10.2008.
[3] SMG-84, Dispoziţia privind instrucţia şi exerciţiile în Armata României, Bucureşti 2009
[4] METL- abreviere de la „Mission Essenţial Task List”

îndeplinirii atribuțiilor specifice postului şi/sau de lider militar. Aceasta are două componente: instrucția teoretică şi instrucția practic-aplicativă.

- *instrucția colectivă a comandamentelor*. Scopul general constă în dezvoltarea/menținerea capacității de planificare, conducere şi evaluare a acțiunilor forțelor din subordine, în vederea îndeplinirii misiunilor şi generării/regenerării structurilor de forțe. Acesta se obține prin lucrul în echipă pentru fundamentarea deciziei, întocmirea planurilor şi analizarea rezultatelor acțiunilor structurilor subordonate. Scopurile specifice instrucției colective a fiecărui comandament se stabilesc în funcție de sarcinile/misiunile pe care urmează să le îndeplinească.

Instrucția colectivă a comandamentelor se desfăşoară diferențiat, în funcție de misiunile acestora în domeniile conducerii operaționale şi/sau administrative. Aceasta se realizează prin: exerciții, convocări de comandament/de stat major/de specialitate, schimburi de experiență, ateliere de lucru, conferințe de planificare, participarea unor structuri ale armatei la activități de instrucție în comun cu structuri aparținând altor ministere/instituții cu responsabilități în domeniile securității şi apărării naționale şi la activități internaționale.

Instrucția forțelor [5] are ca scop realizarea/menținerea capacității operaționale a subunităților, unităților şi marilor unități pentru îndeplinirea misiunilor stabilite prin planurile de operații şi ordinele primite de la eşaloanele superioare.

Instrucția forțelor se execută mai întâi în domeniul armei/specialității din care fac parte, apoi interarme, ulterior în cadrul categoriei de forțe ale armatei, şi în final, la nivel întrunit şi multinațional, astfel:

-*Instrucția armei/specialității* - instrucție specifică, în general, pentru nivelul subunitate;

-*Instrucția interarme* - instrucție specifică, de regulă, pentru nivelul unitate şimareunitate.Se execută de către unități/subunități de diferite arme/specialități, prin exerciții în teren pentru îndeplinirea unor misiuni în comun;

-*Instrucția întrunită* - se execută în comun cu forțe din cel puțin două categorii de forțe ale armatei. Se desfăşoară, de regulă, la nivel de mare unitate şi superior acesteia. La nivel unitate se execută numai de către acele structuri care finalizează procesul de operaționalizare sau se pregătesc pentru a îndeplini o misiune în afara teritoriului național;

-*Instrucția multinațională* - instrucția forțelor pentru participarea la operații multinaționale, precum şi pentru creşterea interoperabilității cu structurile similare din armatele celorlalte state membre NATO. Am să încerc în cuprinsul acestei comunicări să prezint cîteva probleme specifice instruirii forțelor operaționalizate din armata României,astfel:

Instrucția forțelor dislocabile se planifică, execută şi evaluează standardizat, pe baza Listei cu Cerințele Esențiale ale Misiunii şi a Programelor de Instrucție pentru Misiune, specifice acestora.

Forțele se pot găsi în una din următoarele situații:

[5] Termen generic pentru mari unități, unități şi subunități.

- structuri de forţe sub comanda şi controlul operaţional al unui comandament NATO sau UE;

- structuri de forţe în curs de operaţionalizare în vederea trecerii sub comanda şi controlul operaţional al unui comandament NATO sau UE;

- structuri de forţe destinate pentru iniţiative regionale.

Pentru realizarea şi menţinerea capacităţii operaţionale, instrucţia structurilor aflate sub comanda şi controlul operaţional al unui comandament NATO se execută în funcţie de misiunile ce urmează a fi îndeplinite, pe baza Listei cu Cerinţele Esenţiale ale Misiunilor proprii, denumită în continuare LCEM, elaborată în concordanţă LCEM a structurii NATO căreia i se subordonează. La sfârşitul etapei de instrucţie naţională, se execută evaluarea forţelor NRF în scopul certificării acestora, dacă acestea nu au fost certificate anterior.

Instrucţia structurilor destinate NATO/UE, aflate în proces de operaţionalizare, are ca obiectiv principal realizarea capabilităţilor necesare îndeplinirii întregului spectru de misiuni prevăzute în „Catalogul cu Cerinţele de Apărare /DRR". Aceasta se execută în funcţie de misiunile ce urmează a fi îndeplinite, pe baza LCEM proprii, elaborată în concordanţă cu obiectivele şi LCEM primite de la structura NATO în subordinea căreia urmează să acţioneze.

Structurile din cadrul forţelor destinate iniţiativelor regionale planifică şi desfăşoară cu prioritate exerciţiile şi activităţile de instrucţie stabilite de comun acord cu părţile participante.

Forţele care au terminat procesul de operaţionalizare şi care sunt nominalizate să participe la misiuni externe, încheie perioada de instrucţie cu o evaluare, urmată de transferul de autoritate către Comandamentul Operaţional întrunit.

După primirea notificării pentru începerea dislocării/Notice To Move, forţele actualizează şi pun în aplicare planurile de instrucţie pentru această situaţie, elaborate pe timpul operaţionalizării/perioadei de pregătire pentru misiune.

2. Instrucţia specifică forţelor operaţionalizate – „o variantă NATO”

Datorită caracterului preponderent multinaţional al operaţiilor din ultimile două decenii dar şi perspectiva în acest sens, s-a considerat că este necesară o abordare unitară a instruirii personalului care participă la operaţii.

Din această perspectivă, a fost înfiinţat un grup de lucru NATO specializat în acest sens, însărcinat cu elaborarea unei concepţii unitare privind instruirea pentru PSO, dar şi elaborarea conţinutului concret pentru fiecare specialitate şi situaţie.

Rezultatul acestui demers s-a concretizat în elaborarea TEPSO Manual [6] (Manual on Training and Education for Peace Support Operation). În acest material doresc să evidenţiez o concepţie NATO cu privire la instrucţia trupelor operaţionalizate.

[6] *Grupul de lucru NATO pentru instruirea individuală şi dezvoltarea educaţională, Education and Training for Peace Support Operations, Norvegian Defense ADL Center, 2006.*

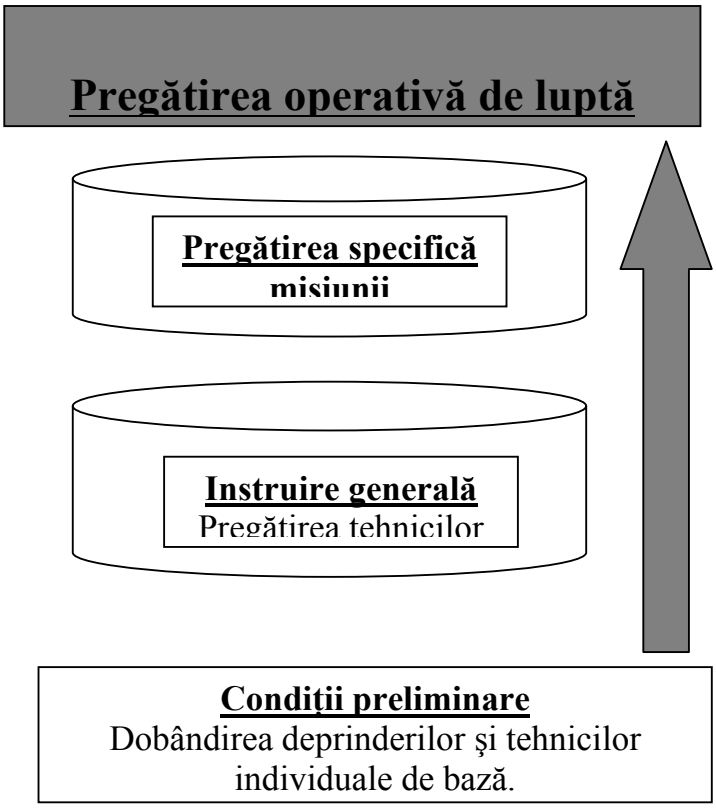

Figura 1 - Concept TEPSO

Figura 1 este elocventă privind interdependenţa etapelor în instruirea şi pregătirea structurilor în PSO. Aceasta cuprinde *condiţiile preliminare* pentru instruirea personalului, *instruirea de bază*, precum şi *instruirea generală şi specifică misiunii*, având ca obiectiv final realizarea *pregătirii operative de luptă*.

Condiţii preliminare

La pregătirea individuală se pune accent pe calităţile militarilor şi se iau în considerare în momentul selecţiei personalului, înainte de orice alte considerente legate de instruire. Personalul trebuie să aibă calităţile profesionale cerute de cerinţele misiunii, să fie capabil să acţioneze în medii diverse şi complexe pentru a îndeplini toate misiunile specificate în mandat.

Toate categoriile de militari trebuie să înţeleagă dimensiunea etică a PSO, responsabilităţile legate de folosirea forţei, respectarea ROE, să fie conştienţi de proporţionalitatea consecinţelor acţiunilor pe care le îndeplinesc, să aibă cunoştinţe de bază în Drept Internaţional Umanitar şi în Drept Internaţional al Conflictelor Armate.

Deprinderile militare de bază cuprind standardele de instruire minime pentru realizarea instruirii în domeniul PSO, precum şi anumite deprinderi cum ar fi:

- să acţioneze, temporar, ca şi personal de pază;
- să cunoască modalităţile / tehnicile de deplasare în condiţiile ameninţării cu foc a inamicului.

Militarii trebuie să fie instruiţi privind:

- mânuirea armamentului de infanterie din dotare, inclusiv în condițiile NBC, precum şi cunoaşterea şi folosirea diferitelor tipuri de armament folosit de către țările NATO;

- protecția NBC – realizarea măsurilor de protecție individuală, să aibă capacitatea de a evalua amenințarea NBC şi de a lua măsuri corespunzătoare atunci când este cazul;

- primul ajutor – să aibă capacitatea de a acorda primul ajutor în toate condițiile, să fie în măsură de a evacua personalul rănit într-o zonă sigură;

- orientare şi navigație – citirea şi interpretarea hărților, folosirea busolei pentru a putea determina locația, să aibă capacitatea de a comunica coordonate sau caracteristici ale zonei.

În plus față de aceste deprinderi, la personalul cheie este nevoie de anumite cunoştințe suplimentare, cum ar fi: - cunoştințe lingvistice – limba engleză conform NATO STANAG 6001, precum şi cunoaştera limbii din zona de dislocare (dacă este posibil);

- cunoaşterea unor proceduri de comunicare specifice – care presupune folosirea procedurilor de comunicare standardizate în engleză, conform standardelor NATO;

- cunoştințe temeinice în domeniul comunicațiilor şi sistemelor informatice, telefonie, radio şi PC.

Instruire generală

Componentele acestui tip de pregătire sunt următoarele:

- ✓ Tehnici de operare;
- ✓ Misiuni suplimentare;
- ✓ Aspecte juridice;
- ✓ Tactică;
- ✓ Educație civică şi de conducere;
- ✓ Măsuri de protecție.

Instruirea specifică misiunii – urmează după instruirea generală şi se axează pe pregătirea unei misiuni specifice unde se acordă atenție specială cunoaşterii ROE şi a altor acorduri cu privire la misiune cum ar fi Acordul cu privire la Statutul Forțelor (SOFA).

Pregătirea operativă – scopul principal al educației şi instruirii pentru PSO este acela de a dezvolta fiecărui militar, unității sau comandamentului capacitatea de a îndeplini o misiune prin atingerea obiectivelor de instruire menționate în manualul TEPSO.

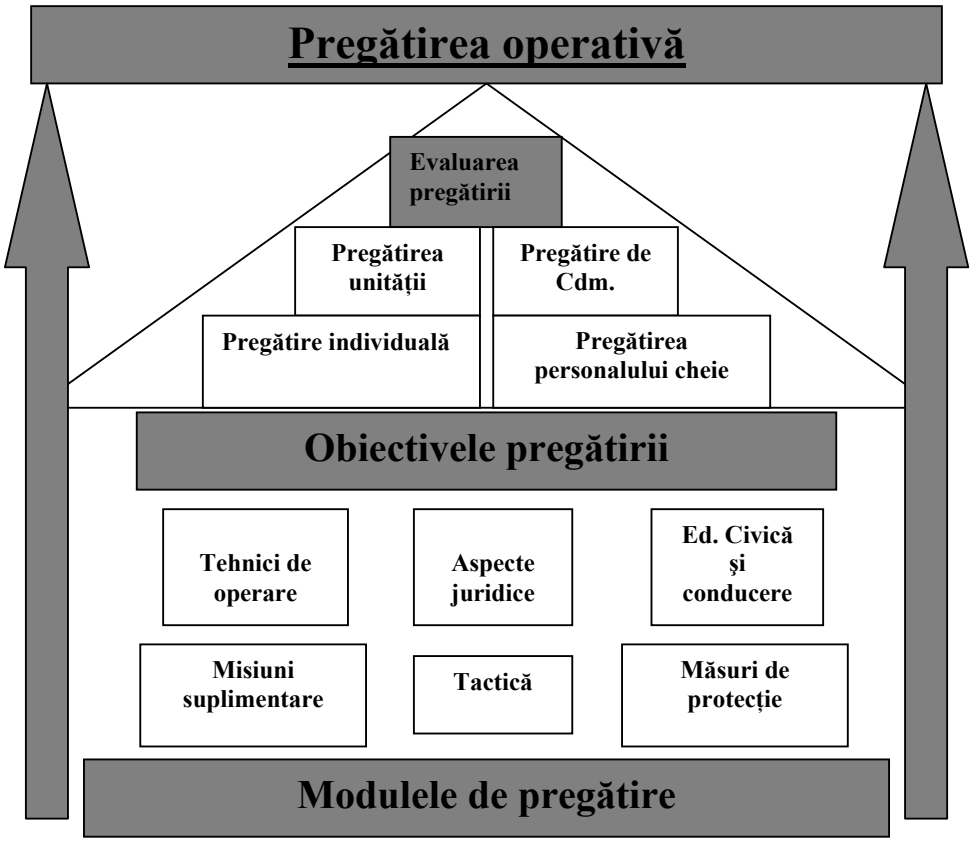

Figura. 2 – Structura TEPSO

Pregătirea specifică misiunii: la această categorie doresc să fac o prezentare generală a procesului de educație şi instruire în cadrul PSO, pe cele patru niveluri: individual, personal cheie, unitate şi comandament.

PLANUL CADRU DE PREGĂTIRE SPECIFICĂ MISIUNE ÎN PSO:

Pregătire individuală	Militarul trebuie să: -ştie să folosească echipamentele specifice pentru îndeplinirea misiunii; -cunoască principiile, regulamentele generale şi instrucțiunile privitoare la misiunea pe care o are de îndeplinit; -cunoască şi să poată aplica ROE având în vedere principiul proporționalității forțelor şi a mijloacelor; -fie instruit să dea rapoarte optime şi precise cu privire la orice situație sau incident din zona de operații; -aibă capacitatea de a acorda primul ajutor în toate condițiile şi de a evacua personalul rănit într-o zonă sigură; -poată folosi sistemele de comunicații din dotare; -conştientizeze vulnerabilitatea sistemelor de comunicații a forțelor în fața misiunilor de informații străine; -ştie ce informații pot/nu pot fi dezvăluite mass-mediei; -cunoască aspectele de bază ale misiunilor de pace şi a

	rezoluțiilor Consiliului de Securitate; -cunoască drepturile de bază, obligațiile şi privilegiile precum şi restricțiile menționate în SOFA; -cunoască regulamentele generale cu privire la folosirea directă a forței; -înțeleagă dreptul inerent la autoapărare; -conştientizeze existența unei atitudini culturale şi sociale diferite; -cunoască consecințele unui comportament neadecvat; -cunoască caracteristicile specifice ale zonei în care se desfăşoară misiunea: geografice, etnice, religioase, climaterice.
Pregătirea personalului cheie	Personalul cheie trebuie să: -cunoască în detaliu principiile, scopul, desfăşurarea, aspectele de bază şi cadrul legal al misiunii; -cunoască şi să poată aplica ROE având în vedere principiul proporționalității forțelor şi a mijloacelor; -fie capabil să dea rapoarte precise, în timp real cu privire la situațiile sau incidentele din zona de operații; -poată lua măsuri de protecție a forței; -cunoască şi să folosească mijloacele de comunicare din dotare; -conştientizeze vulnerabilitatea sistemelor de comunicații a forțelor în fața misiunilor de informații străine; -ştie ce informații pot/nu pot fi dezvăluite mass-mediei; -fie capabil să coopereze cu organizațiile guvernamentale, nonguvernamentale şi internaționale şi să poată informa reprezentanții acestora asupra situației generale de securitate; -cunoască prevederile fundamentale ale dreptului internațional umanitar şi să ia în considerare regulamentele internaționale atunci când emite ordine; -respecte în cadrul misiunii regulamentele internaționale cu privire la tratamentul deținuților, obiectivelor respectarea populației civile şi valorilor culturale; -cunoască măsurile corespunzătoare care se iau împotriva forțelor armate care încalcă legile din țara gazdă sau SOFA; -fie capabil să ia în considerare obiceiurile locale şi diferențele culturale în selecția personalului pentru situații sensibile şi pentru emiterea ordinelor; -fie capabil să stabilească competențele şi responsabilitățile subordonaților; -să asigure respectarea îndatoririlor de către subordonați; -cunoască caracteristicile specifice ale zonei în care se desfăşoară misiunea: geografice, etnice, religioase, climaterice; -ştie cum să protejeze informațiile sensibile.

Pregătirea colectivă	La nivelul unității trebuie să se: -cunoască şi să poată aplica ROE având în vedere principiul proporţionalităţii forţelor şi a mijloacelor; -cunoască şi să folosească mijloacele de comunicare din dotare; -conştientizeze vulnerabilitatea sistemelor de comunicaţii a forţelor în faţa misiunilor de informaţii străine; -ştie ce informaţii pot/nu pot fi dezvăluite mass-mediei; -cunoască modul de asigurare a securităţii obiectivelor din zona de operaţii; -ştie cum să acţioneze sau reacţioneze în situaţii ostile.
Pregătirea de comandament	La nivelul comandamentului este necesar să se: -cunoască rezoluţia / mandatul şi SOFA; -poată executa comanda şi controlul unei misiuni conform mandatului SOFA şi a altor acorduri relevante; -cunoască punctele de contact în cadrul naţiunii gazdă pentru rezolvarea oricăror probleme care pot apărea; -conştientizeze vulnerabilitatea sistemelor de comunicare proprii în faţa spionajului advers; -cunoască cum se clasifică informaţiile înainte de transmiterea acestora; -poată evalua ameninţarea şi de a lua măsurile adecvate; -ia în considerare directivele juridice suplimentare pentru planificarea, organizarea, comanda şi controlul operaţiilor; -cunoască prevederile esenţiale ale dreptului internaţional umanitar; -realizeze coordonarea cu nivelurile superioare, subordonate sau adiacente precum şi cu organizaţiile guvernamentale, nonguvernamentale şi internaţionale din zona de operaţii; -cunoască modul de revizuire a ROE pentru a asigura o protecţie adecvată a forţelor; -cunoască modul de realizare a comenzii şi controlului; -cunoască şi să poată aplica ROE având în vedere principiul proporţionalităţii forţelor şi a mijloacelor.

Pe lîngă aceste deprinderi generale de pregătire specifică misiunii, în cadrul instrucţiei structurilor operaţionalizate trebuie să stea în atenţie:

- tehnicile de operare privind - punctul de control, punctul de observare, patrula, convoiul, escorta, constatarea faptelor şi culegerea de informaţii, inspecţie / verificare, negocierea / medierea, investigaţia, comunicaţiile / legături;
- misiunile suplimentare - Detenţia / Custodia / Arestul, (Această activitate este specifică misiunii şi se realizează numai în zona de operaţii), Controlul mulţimilor, Coordonare / Cooperare, Operaţii de informare publică, Ajutorul umanitar.
- aspectele juridice care reprezintă un sistem de informaţii necesar pentru înţelegerea prevederilor de bază ale dreptului internaţional umanitar şi a

cadrului juridic în care se desfăşoară PSO conduse de NATO. În plus, modul de instruire cu privire la controlul mulţimilor furnizează informaţii referitoare la posibile misiuni ale poliţiei.

- educaţia civică şi leadership-ul, adică o selecţie de directive şi metode de bază pentru creşterea motivaţiei militarului şi pentru conştientizarea necesităţii PSO.
- misiunile de protecţie a forţelor ce reprezintă o selecţie de tehnici şi proceduri de bază pentru conştientizarea de către fiecare militar a pericolului minelor şi muniţiei neexplodate şi nefolosite dar şi pentru identificarea protecţiei forţei.

Concluzii

1. Forţele trebuie să fie instruite astfel încât să poată acţiona cu succes în întreg spectrul conflictelor armate sau situaţiilor de criză, în măsură să fie angajate efectiv atât într-un teatru de operaţii major, cât şi în alte operaţii militare desfăşurate la scară redusă. Modernizarea instrucţiei este determinată de o serie de factorii, cum ar fi:
   - fizionomia spaţiului de luptă integrat;
   - creşterea interoperabilităţii cu armatele statelor membre NATO;
   - profesionalizarea integrală a armatei;
   - tehnologizarea şi informatizarea fără precedent a echipamentelor militare.
2. În domeniul instruirii forţelor, centrul de a greutate al atenţiei şi al preocupărilor trebuie să fie axat pe adaptarea întregului proces de instrucţie la cel aplicat în cadrul celorlalte armate ale Alianţei, pe realizarea capacităţii operaţionale a forţelor, în funcţie de resursele avute la dispoziţie, de nivelul de instruire acumulat şi nu în ultimul rând de dezvoltarea predictivă a calităţilor de luptător.
3. Instrucţia ce se desfăşoară în timp de pace trebuie să corespundă cerinţelor misiunilor pe care trebuie să le îndeplinească structurile armatei şi în situaţii de criză sau la război. Această axiomă trebuie să călăuzească planificarea, desfăşurarea şi evaluarea activităţii de instrucţie din cadrul instruirii Armatei României.
4. Pentru modernizarea instrucţiei specialiştii militari consideră că direcţiile de acţiune sunt următoarele:
   - Planificării procesului de instrucţie,
   - Formării şi dezvoltării profesională a liderului militar;
   - Standardizării instrucţiei;
   - Perfecţionării metodelor de instrucţie ale personalului;
   - Instrucţiei prin simulare;
   - Redefinirii şi îmbunătăţirii actelor normative specifice;
   - Modernizării bazei materiale a instrucţiei.

Bibliografie:

[1]. Doctrina Armatei României, 2007.
[2]. Ordinul ministrului apărării nr. M 17 din 26.01.2007 privind participarea Armatei României la exerciţii multinaţionale.
[3]. Directiva de Planificare a Apărării nr. 08, pentru perioada 2008–2013.
[4]. Directiva privind cooperarea internaţională a Ministerului Apărării.
[5]. Doctrina instruirii Armatei României, S.M.G./I.F.-7, 2006.

[6]. Programul de Instruire şi Exerciţii Militare al NATO (Military Training and Exercices Programme - MTEP).
[7]. S.M.G. / P.F. – 7.2.1 Dispoziţie Privind Instrucţia Comandamentelor În Armata României.
[8]. Instrucţiuni privind planificarea şi desfăşurarea exerciţiilor de instruire prin simulare constructivă în Armata României, aprobate prin Ordinul ministrului apărării nr. M.S.–49/2008.
[9]. Ordinul şefului Statului Major General nr. S.M.G.-47 din 15.08.2006 privind instrucţia şi exerciţiile în Armata României în perioada 2007-2010.
[10]. Strategia de Transformare a Armatei României, revizuită în anul 2007.
[11]. Directiva NATO pentru exerciţii, Bi-SC 75-3 din 01.08.2007.

OPȚIUNI MODERNE PRIVIND LANȚUL LOGISTIC

Dr. Gheorghe MINCULETE*

Logistics is the art of managing the supply chain and science of managing and controlling the flow of goods, energy, information and other resources like products, services and people from the source of production to the marketplace.

It involves the integration of information, transportation, inventory, warehousing, material handling and packaging. The operating responsibility of logistics is the geographical repositioning of raw materials, work in process and finished inventories where required at the lowest cost possible.

Abordări conceptuale

Logistica reprezinta un domeniu evolutiv, care a cunoscut si cunoaste numeroase transformari determinate de caracteristicile mediului economic în care acționează. Prin urmare, asistam la trecerea logisticii de la o activitate operationala la una tactica si chiar strategica. În acest mod, s-a ajuns sa se extinda logistica în afara întreprinderii si sa se contureze conceptia de lant logistic (supply chain).

Grupul cel mai prestigios de specialişti în domeniul logisticii din SUA, *The Council of Logistics Management,* foloseşte ca termen consacrat *managementul logistic*, definit ca *proces de planificare, implementare şi control al fluxului bidirecţional şi de înmagazinare eficace şi eficientă de bunuri şi servicii şi de informaţii legate de acestea între un punct de origine şi un punct de consum, cu scopul de a satisface cerinţele consumatorilor* (Lambert şi Stock, 1993, p. 4) [1]. Este o definiție destul de generală, care reuşeşte să pună în evidență gestiunea distribuției fizice şi livrările către consumatori, având ca obiectiv central satisfacerea nevoilor consumatorilor şi obținerea de profit, respectiv prin asigurarea competitivității.

În urma analizei definiției menționate, rezultă că logistica este parte a unui management complex, care se axează pe coordonarea funcțiilor specifice afacerii (marketing, producție, financiar) în cadrul firmelor şi între firme, respectiv a procesului cunoscut sub denumirea de lanț logistic (supply chain).

Sursele de specialitate prezintă lanțul logistic sub două accepțiuni cu asemănări şi deosebiri.

Prima opțiune arată că *lanțul logistic (supply chain),* cunoscut în literatura de specialitate şi sub denumirea de *lanț aprovizionare-furnizare/livrare*, cuprinde toate activitățile care compun fluxul şi transformarea bunurilor de la stadiul de materie primă până la consumatorii sau utilizatorii finali, precum şi fluxurile informaționale asociate.

---

* **Colonel, profesor universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

[1] *SC Ailawadi, SCAR Singh, R Singh,* Logistics Management*, 2005, books google.com;* www.managementmarketing.ro/pdf/articole/8.pdf - ***logistica*** **sursa de competitivitate,** accesat la 05.10.2009.

Conceptul de lanț logistic poate include, alături de furnizori şi clienți, şi companii specializate în servicii logistice, inclusiv terți nonoperatori. El a evoluat la aşa-numitul „management al lanțului logistic" *(supply chain management)* care constă în coordonarea sistemică şi strategică a funcțiunilor tradiționale şi politicile legate de aceste funcțiuni în interiorul unei întreprinderi şi între diferitele companii din lanțul logistic, în scopul îmbunătățirii performanțelor pe termen lung ale firmelor luate individual şi ale lanțului logistic în general[2].

Cea de-a doua accepțiune, prezintă lanțul logistic ca un sistem coordonat de organizații, oameni, activități, informații şi resurse implicate în mişcarea unui produs într-o maniera fizica sau virtuala de la furnizor la client. Într-un sens general, un lanț logistic constă din două sau mai multe organizații separate din punct de vedere juridic, dar unite prin fluxuri materiale (fizice), financiare şi de informații. Aceste firme pot produce părti componente şi produse, firme ce asigură logistica şi chiar clientul final însuşi. Într-un sens restrâns termenul de lanț logistic este aplicabil şi unor mari companii multinaționale, cu activități desfăşurate în țări diferite, ceea ce pune problema coordonarii eficiente a fluxurilor fizice, financiare şi de informații. În acest din urma caz lanțul logistic este intra-organizational, în timp ce lanțul logistic care cuprinde firme diferite este inter-organizațional[3].

Pe baza celor prezentate se poate conchide că, lanțul logistic reprezintă o succesiune de procese şi fluxuri care se combină în diferite entități (stadii) pentru a satisface cererea clienților pentru un anumit produs, producând, în acelaşi timp, şi profit pentru toți participanții la acest circuit economic. Fiecare dintre fluxuri generează costuri dar şi valoare adăugată produselor tranzacționate prin transferul de la un stadiu la altul în cadrul lanțului logistic al produsului luat în analiză.

Câteva dintre *avantajele* implementării unui lanț logistic pot fi:

• materialele/produsele sunt prezente doar acolo unde este nevoie şi în cantitatea minimă cu adevărat necesară;

• generalizarea reducerii nivelurilor de stoc şi prin urmare a costului depozitării;

• raționalizarea transporturilor;

• îmbunătățirea programării producției;

Ca *dezavantaje* ale implementării unui lanț logistic pot apărea:

• în condițiile existenței unui *număr foarte mare de clienți mici*, atunci când implementarea gestiunii de supply chain este fie deosebit de costisitoare, fie imposibilă. În acest caz, calitatea serviciului oferit clientului este primordială, iar încheierea de acorduri parteneriale exigente este imposibil de realizat.

• când există un *număr foarte mare de furnizori mici* şi implementarea gestiunii de supply chain este imposibil de realizat şi cu costuri imense pentru furnizori.

În cadrul procesului comercial, întreruperea fluxului fizic reprezintă un stadiu în care marfa îşi schimbă locul pe piață. Adesea, această întrerupere este însoțită de

[2] Ibidem

[3] Chopra, Sunil and Meindl, Peter, *Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation,* 2007, ,p.107.

un transfer de responsabilitate, care se produce uneori chiar în momentul în care se realizează. În general, această întrerupere de fluxuri intervine în timpul operațiunilor de încărcare-descărcare şi de schimbare a mijlocului de transport. Potrivit aprecierii specialiştilor, momentul întreruperii fluxului este crucial în organizarea *lanţului logistic* şi în performanța sa globală, pentru urmatoarele motive[4]:

- este un moment favorabil pentru a constata calitatea, cantitatea şi valoarea reală a mărfurilor vândute, schimbate sau transbordate, pentru autorități (în special vamale), ca şi pentru vânzatori, clienți şi *prestatori logistici*;
- este o acțiune care presupune consum de resurse (manoperă, sisteme de informatii, mijloace de manipulare etc.);
- este un stadiu în care marfa se imobilizează şi devine disponibilă pentru un nou transport (în transportul multimodal), pentru transformare sau pentru comercializare;
- este un nivel în circulația produsului în care marfa poate fi deteriorată sau chiar furata, deoarece ea este transbordata sau îsi poate schimba temperatura. Astfel, decizia de a construi un sistem *logistic* va tine astfel cont de numarul întreruperilor fluxurilor si de vulnerabilitatea lor. Adoptarea deciziei tinde sa reduca cât mai mult posibil numarul, costul, durata si chiar gradul lor de tehnicitate. În general, întreruperile se produc la intersectia dintre două activitati (de multe ori realizate de firme diferite). Pentru a evita întreruperile se pune problema sincronizarii activitatilor, ceea ce conduce la ideea de lanț *logistic*[5].

Modele identificate

Potrivit aprecierii experților, un lanț logistic constă în câteva firme separate legal, care colaborează în generarea unui produs cu scopul de a îmbunătăți competitivitatea lui ca întreg. Integrarea se referă la etapele speciale care fac ca aceste firme să colaboreze pe termen lung cum ar fi: alegerea partenerilor; organizarea în rețele şi colaborarea inter-organizațională; conducerea lanțului. Criteriile de selecție nu trebuie să se bazeze doar pe costuri, ci şi pe potențialul viitor al unui partener în a sprijini activitatea lanțului logistic.

În scop funcțional, specialiştii au identificat o diversitate de modele de lanț logistic care se adresează atât participanților din amonte, cât şi din avalul acestuia. Modelul SCOR (Supply Chain Operations Reference – într-o traducere aproximativă: Referința Operațiunilor din Lanțul Logistic), elaborat de Consiliul Supply Chain măsoară performanța totală a lanțului logistic. Acesta este un model de referință pentru managementul lanțului logistic, construindu-se de la *furnizorul furnizorului* până la *clientul clientului*[6]. El include performanța în realizarea livrării şi comenzii, flexibilitatea producției, costurile de onorare a clauzelor şi a refuzurilor, stocul şi

[4] http://facultate.regielive.ro/cursuri/transporturi/***trecerea_de_la_logistica_la_lantul_logistic***-35858.html, accesat la 10.10.2009.

[5] http://facultate.regielive.ro/cursuri/transporturi/***trecerea_de_la_logistica_la_lantul_logistic***-35858.html, accesat la 10.10.2009; Harrington, H. J., Harrington, J.S. *Management total în firma secolului XXI*, Ed. Teora, Bucureşti, 2000, p.28.

[6] Idem.

activele, precum şi alţi factori în evaluarea performanţei generale a eficienţei lanţului logistic[7].

Fiecare din verigile lanţului logistic reprezintă o activitate sau un ansamblu de activităţi care pot fi regrupate sub una din cele patru expresii ale metodei SCOR:

- *source*: adică aprovizionarea, în cadrul acesteia fiind incluse toate activităţile pe care le găsim asociate acestui concept, cumpărarea, stabilirea referinţelor etc.;
- *make*: adică fabricarea în diferitele sale variante industriale: producţie de masă, producţie la comandă etc.;
- *deliver*: adică distribuţia sub toate formele sale: vânzări către alte întreprinderi, vânzarea către clienţi finali cu diversele lor varinate;
- *plan*: prezintă operaţiunile transversale din două verigi care permit conducerea relaţiilor dintre ele[8].

În sens funcţional, fiecare verigă este legată, cu excepţia extremităţilor, la o verigă din amonte şi una din aval. Astfel, ceea ce reprezintă *Source* pentru unul devine *Deliver* pentru cel care aprovizionează şi conduce la *Make* pentru cel care utilizează produsele aprovizionate. Pe un logistician îl interesează, într-o anumită verigă, mai puţin conţinutul, procedurile şi tehnicile care se utilizează, cât mai ales managementul acesteia, îndeosebi, cu partea de planificare. Aşadar, într-o uzină de asamblare tehnicile de producţie nu implică decât indirect lanţul logistic, în schimb planificarea activităţii maşinilor, utilajelor şi aprovizionarea cu componente ţin de managementul lanţului logistic.

Pe baza cercetărilor legate de practică, Forumul Global al Lanţului Logistic a introdus alt model de lanţ logistic. Acest cadru este construit din opt procese cheie de afaceri, care sunt atât inter-funcţionale, cât şi transversale firmei. Fiecare proces este condus de către o echipă inter-funcţională, care include reprezentanţi din domeniile: logistică, producţie, achiziţie, finanţe, marketing, cercetare-dezvoltare etc. Procesele din cadrul unui lanţ logistic sunt: *managementul relaţiei cu clientul; managementul serviciilor oferite clienţilor; satisfacerea cererii; onorarea comenzii; managementul fluxului de fabricaţie; managementul relaţiei cu furnizorul; dezvoltarea şi comercializarea produsului; logistica inversă*[9].

Elemente funcţionale

Activitatile din lanţul logistic (numite si lanturi de valoare sau procesele ciclului de viaţă) transformă materiile prime şi componentele într-un produs care este livrat către consumator sau utilizator. Prin urmare, un lanţ logistic leagă diversele lanţuri de valoare din interiorul său.

Lanţul logistic reprezintă o abordare modernă a *supply chain*. În acest context, folosind soluţiile partenerului furnizor de logistică, în cadrul lanţului logistic, clienţii firmei de profil beneficiază de o serie de avantaje, cum ar fi creşterea veniturilor,

---

[7] Lect. univ. dr. Mihai Felea, Academia de Studii Economice din Bucuresti, *Rolul Stocarii în Lantul Logistic*, Revista Amfiteatru Academic nr.24 din 2008, ASE Bucureşti, p.120.

[8] Philip Kotler, Gary Armstrong, *Principiile Marketingului*, Ediţia a III-a, Editura Teora SRL, Bucureşti, 2005, pp.615-616; http://facultate.regielive.ro/cursuri/transporturi/***trecerea_de_la_logistica_la_lantul_logistic***-35858.html, accesat la 10.10.2009.

[9] Ibidem

profitabilitatea sporită, reducerea investiţiilor de capital, reducerea costurilor de operare, economisirea resurselor manageriale şi apropierea de clienţi datorită livrărilor mai rapide la un nivel calitativ superior.

Potrvit aprecierii specialiştilor, funcţiile lanţului logistic se referă, în principal, la: *previziuni; tratarea comenzilor; cumpărarea; aprovizionarea cu materii prime; stocarea materiilor prime; gestionarea materiilor prime; livrarea din depozit la consumator; program de fabricaţie; controlul şi autocontrolul la locul de producţie; gestionarea stocurilor de produse finite; stocarea produselor de distribuţie; transport uzină-depozit; condiţionare-ambalare etc.*

Câteva dintre serviciile din cadrul propriului lanţ logistic al unei companiei de profil comercial vizează în principal: ▪*Proiectarea supply chain;* ▪*Colectarea mărfurilor;* ▪*Depozitarea mărfurilor în regim vamal sau liber;* ▪*Manipularea şi pregătirea mărfurilor pentru livrare/distribuţie;* ▪*Managementul stocurilor;* ▪*Livrarea mărfurilor;* ▪*Asigurarea mărfurilor pe timpul transportului şi a depozitării; Efectuarea formalităţilor vamale de import/export-când este cazul;* ▪*Întocmirea şi depunerea declaraţiilor INTRASTAT;* ▪*Preluarea/predarea tuturor documentelor la sediul clientului;* ▪*Monitorizarea strictă a tuturor operaţiunilor;* ▪*Diverse alte servicii cu valoare adaugată: sortare, ambalare, infoliere, etichetare, ataşare instrucţiuni, etc*[10].

Din punct de vedere al informaţiilor într-o firmă producătoare se pleacă de la *previziuni*. Ele determină structura activităţii întreprinderii pe un timp previzibil de aşteptare. Se fac pe baza datelor din anii trecuţi de activitate şi pe baza unor metode previzionale. Previziunile se concretizează în planuri strategice şi planuri tactice de activitate.

Din punct de vedere al fluxului de informaţii, primul pas este *tratarea comenzilor* urmat de *aprovizionarea cu materii prime*. Partea de aprovizionare presupune un plan care se bazează pe tipul producţiei din întreprindere. Un alt element îl reprezintă *cumpărarea* care necesită un proces de cunoastere a pieţei şi unul de negociere. Urmatorul pas îl reprezintă *stocarea materiilor prime* în cadrul depozitelor din companie, urmează apoi *lansarea în fabricaţie a stocurilor*; functie de tipul producţiei *produsele semifinite sunt stocate în depozite intermediare*.

Totodată, produsele finite fac obiectul *controlului* la locul de producţie, pe linia de fabricaţie şi la sfârşitul acesteia de catre controlori specializaţi. În funcţie de tipul producţiei, controlul se face statistic şi în prezent există tendinţa să se dezvolte într-o masură mai mare *autocontrolul* care este realizat de către fiecare operator la locul lui de lucru prin controlul pieselor care vin din amonte şi a celor executate de către el spre aval. Din ce în ce mai mult se folosesc tehnici simple de a împiedica apariţia de defecte în special datorită poziţionării şi manipulării pieselor aplicându-se teoria cercurilor de calitate, care are ca obiect propunerea soluţiilor concrete de ameliorare a producţiei.

---

[10] Chopra, Sunil and Meindl, Peter, *Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation,* 2007;

http://www.topexpert.ro/***logistica.***html, accesat la 01.03.2009.

Controlul **are ca scop asigurarea calității ce reprezintă punctul cel mai simplu şi elementar pe o scară referitoare la calitate. Urmatoarele trepte o reprezintă certificarea calității conform ISO 9000-14000-18000 (calitate-mediu-sănătate şi securitate ocupațională), care se face pe baza unui plan de calitate intern al intreprinderii şi este sintetizat în ceea ce se numeste "Manualul al Calității". Se realizează astfel Managementul Total al Calitatii (TQM), adică integrarea tuturor structurilor intreprinderii în sistemul general bazat pe calitate. El cuprinde angajamentul conducerii companiei de a respecta normele şi procedurile specifice privind aprovizionarea de la furnizori, producția internă, satisfacerea clienților etc.**

Din logistica internă un pas urmator îl reprezintă *gestionarea produselor finite*. Acestea sunt repartizate către depozite regionale, către en-gross-işti şi apoi către magazine de vânzare cu amănuntul. Service-ul pentru produsele respective face parte din lanțul logistic şi începe să reprezinte o verigă foarte importantă. Ciclul de viață al unui produs cuprinde pe lângă fabricație, întreținere şi dezasamblarea şi recuperarea elementelor refolosibile din ce în ce mai mult şi aceste elemente cad în preocuparea întreprinderii uneori devenind un element promoțional pentru vânzarea de noi produse.

Principalul scop al intreprinderii moderne îl reprezintă obținerea de profit, iar în acest scop lanțul valorii cuprinde două tipuri de activități: ***activități principale- creatoare de idei; activitati auxiliare - care ajută la crearea valorii.***

Dezvoltarea tehnologică în secolul XXI, denumit ca secol al cunoaşterii, reprezintă şi va constitui principala sursă de creare de valori. Țările cele mai dezvoltate, la fel ca şi companiile cele mai profitabile sunt cele care dezvoltă tehnologii tot mai avansate.Astfel, în cazul unui lanț al valorii, există trei factori fundamentali: *acționarii; întreprinderea; clienții.*

Pentru un acționar, profitul apare în momentul în care raportul dintre beneficiu şi suma investită este superior costului resurselor financiare utilizate.

Pentru firmă, valoarea nu este numai financiară, ea are şi alte tipuri de conotații; ea apare atunci cand raportul dintre calitate şi resurse creşte. În cazul clientului, valoarea o reprezintă prețul pe care acesta este gata să-l plătească pentru produsul şi serviciul aferente care-i sunt oferite.

Problemele actuale ale lanțului logistic vizează ***nivelul de performanță şi calitatea ofertei.***

Privind *nivelul de performanță*, acesta esta caracterizat de ansamblul produselor, serviciilor si muncii depuse pentru satisfacerea clientelei. Respectiv, nivelul de performanță poate creşte printr-o noua viziune a ceea ce înseamnă întreprindera şi anume: *trecerea de la o intreprindere de tip inchis la una de tip deschis; trecerea de la organizarea pe fluxuri dirijate (producție de tip* ***push****) la o producție pe fluxuri comandate (producție de tip* ***pull****).*

Viziunea conduce la noi modele care presupun trecerea de la oferta de produs la cea de produs şi service. Un element de baza al unui model il reprezinta rapiditatea servirii.

În funcție de aşteptările clienților, tendința este ca să crească diversitatea produselor. În prezent, tendința este pentru scurtarea ciclului de viață al produselor.

Această scurtare este deliberată, pe de o parte, iar pe de alta se datorează utilizării de materiale şi tehnologii şi a unor programe de fiabilitate care să permită durate de viaţă foarte precise în care prin defectarea sau uzarea, învechirea componentelor, acestea să nu mai poată fi reparate în condiţii de rentabilitate.

Sub aspectul *ofertei*, trebuie analizată ca fiind din ce în ce mai complexă şi vizează: *trecerea de la un produs standard la un produs personalizat*.

Pentru a rămâne pe piaţă trebuie ca toate părţile unui lanţ logistic sa aibă o cooperare strânsă, putând ajunge chiar la alianţe între ele. Astfel problema logisticii este nu numai integrarea între componentele logistice ale unei singure organizaţii (logistica integrată) dar şi cooperarea logistică dintre organizaţiile din lanţul logistic (logistica cooperativă)[11].

Pe plan mondial, exista o tendinţă de concentrare în mari monopoluri a diferitelor domenii de activitate, facând ca pe un mare domeniu să existe numai câţiva operatori foarte mari, care acaparează marea majoritate a pieţei şi care lasă un loc de activitate mai mic, numai pentru firmele fără activitate mondială. În acest context, se manifestă trecerea de la o logică "produs standard" la o logică "produs produs inovant", cu implicaţii majore asupra managementului stocurilor - ca şi componentă majoră a lanţului logistic.

În Romania, noţiunea de lanţ logistic a fost conştientizată relativ recent, iar în cea mai mare parte a cazurilor, atât în cadrul societăţilor private cât şi în sectorul public, *"inelele care formează lanţul logistic"* sunt administrate de multe ori în mod izolat, fiind astfel absentă integrarea între diversele funcţiuni logistice, integrare deosebit de necesară în vederea atingerii obiectivelor de eficienţă şi leadership. Este, de asemenea, o conditie esentiala pentru dezvoltarea şi creşterea intreprinderilor şi a intregului sistem economic al României, pentru optimizarea proceselor componente ale filierei logistice precum şi integrarea lor succesivă cu scopul de a le gestiona si coordona într-un mod univoc şi unitar. Abia dupa ce s-a realizat integrarea funcţiilor logistice în cadrul unei singure societăţi comerciale, vor putea fi atinse niveluri succesive şi ambiţioase de eficienţă, integrând şi funcţiile logistice ale celorlalţi protagonişti ai dezvoltării economice şi tehnologice: Furnizorul, Producatorul, Clientul. Apoi, va trebui realizată o schimbare importantă de management care să integreze eficient obiectivele celor trei.

Promovarea logisticii avansate necesită şi asigurarea cu personal calificat, competent avand în vedere atingerea obiectivelor care vizează: globalizarea, internaţionalizarea lanţului logistic, dezvoltarea internetului şi e-commerce-ului şi externalizarea unor servicii logistice *(outsourcing)*.

Terţializarea serviciilor logistice este într-o continuă dezvoltare în toată Europa. Societaţile producătoare şi distribuitoare au tendinţa de a terţializa activităţile complementare iar distribuţia este una dintre acestea. Între timp de cealaltă parte furnizorii de servicii logistice continuă să diversifice şi să îmbunatăţească oferta.

Managerii logisticieni de succes ai începutului de secol XXI vor fi aceia care, potrivit parerii specialistilor, vor avea o viziune de ansamblu asupra planurilor

[11] Conf. univ. dr. ing. Georgeta Emilia Mocuţa, Universitatea „Politehnica" din Timişoara**,** *Logistica – instrument şi concept în continuă evoluţie,* Buletinul AGIR nr.2-3/2009, p.5.

strategice ale propriei firme şi vor înțelege rolul lanțului logistic în reuşita derulării acestor planuri. Totodată, managerii logisticieni vor coopera cu departamentele de marketing, producție şi financiar pentru a identifica tipurile de activități care adaugă valoare produselor şi serviciilor firmei lor.

Provocările pentru logistica anilor inceputului de secol XXI au fost multe şi variate. Un lucru totuşi este cert: *logistica are un rol strategic semnificativ în obținerea avantajului competitiv de către firme în condițiile de concurență de pe piața globală*[12].

În concluzie, pentru realizarea obiectivelor lanțului logistic, apreciem că logisticienii vor trebui să adopte procesele de planificare, realizare şi control al fluxurilor şi stocării efective şi eficace din punct de vedere al costurilor, materiilor prime, produselor în curs de fabricație, produselor finite, de la punctul de origine la cel de consum în scopul adaptării permanente al efortului firmelor de profil la cerințele clienților.

Bibliografie:

[1]. AILAWADI, SC, SINGH, SCAR, SINGH, R., **Logistics Management**, 2005, books google.com.

[2]. CHOPRA, Sunil and Meindl, Peter, **Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation,** 2007.

[3]. FELEA, Mihai, lect. univ. dr., Academia de Studii Economice din Bucuresti, *Rolul Stocării în Lanțul Logistic*, Revista Amfiteatru Academic nr.24 din 2008, ASE Bucureşti.

[4]. HARRINGTON, H. J., HARRINGTON, J.S., **Management total în firma secolului XXI,** Ed. Teora, Bucureşti, 2000.

[5]. KOTLER, Philip, ARMSTRONG, Gary, **Principiile Marketingului,** Ediția a III-a, Editura Teora SRL, Bucureşti, 2005.

[6]. MOCUȚA, Georgeta Emilia, conf. univ. dr. ing., Universitatea „Politehnica" din Timişoara, *Logistica – instrument şi concept în continuă evoluție,* Buletinul AGIR nr.2-3/2009.

[7]. POPA, Virgil, *ECR (Efficient Consumer Response) – Răspuns eficient pentru consumator. Strategii, politici, tehnici, instrumente*, Editura Economică, Bucureşti, 2000.

[8]. www.managementmarketing.ro/pdf/articole/8.pdf-*logistica* sursa de competitivitate**,** *accesat la 05.10.2009.*

[9]. http://www.topexpert.ro/*logistica*.html.

[10]. http://facultate.regielive.ro/cursuri/transporturi/*trecerea_de_la_logistica_la_lantul logistic*-35858.html.

[12] www.uem.ro/.../**logistica%20marfurilor**.../cartea.pdf, accesat la 05.10.2009.

PARTICULARITĂȚILE ACȚIUNII SCAFANDRILOR DE LUPTĂ PENTRU APĂRAREA OBIECTIVELOR DE LA LITORAL ŞI DIN ZONA ECONOMICĂ EXCLUSIVĂ

Viorel STANCIU*

The relevant idea pointed here is that the future of our country is closely connected with economic development of exclusive economic area, based on EU rules. Navy divers can support Romania to fulfil this goal.

1. Considerații generale

Mediul actual de securitate este caracterizat printr-un grad ridicat de instabilitate şi imprevizibilitate, de redefinirea relațiilor dintre marile puteri şi de creşterea libertății de acțiune a actorilor regionali (statali şi nonstatali). În prezent există o competiție recunoscută între singura superputere mondială, SUA, şi puterile regionale, iar în paralel competiția dintre acestea şi noii actori nonstatali, organizații teroriste, rețele ale crimei organizate, grupuri radicalextremiste, etc., care generează un spectru larg de riscuri la adresa securității statelor şi a stabilității regionale şi globale.

Aceste riscuri, cunoscute şi sub denumirea de riscuri asimetrice, sunt prezentate în Strategia Militară a României ca fiind acțiunile deliberat îndreptate împotriva intereselor unui stat, vizând atacarea punctelor vulnerabile ale societății civile, dar care pot afecta direct sau indirect şi forțele armate.

Totodată constatăm că acest tip de confruntare, supranumită de unii specialişti militari *război din generația a patra* odată declanşată nu respectă regulile şi normele războiului clasic, fiind o angajare indirectă a adversarului care presupune întrebuințarea personalului, tehnologiilor, armamentului, mijloacelor improvizate etc., nu numai împotriva forțelor armate ci şi împotriva populației civile, de multe ori aceasta devenind ținta principală. Pentru destabilizarea vieții economice şi sociale atacurile sunt îndreptate de multe ori împotriva unor obiective economice cheie, căi de comunicații, centrale hidroenergetice sau nucleare, alte obiective a căror scoatere din funcțiune pot afecta grav moralul adversarului. Cel mai elocvent exemplu, care de fapt a constituit începutul unei noi ere în lupta împotriva terorismului, îl constituie atacul de la 11 septembrie 2001

2. Directiva 114/ 08.12.2008 privind protecția infrastructurilor critice

Pornind de la această realitate **î**n luna iunie a anului 2004, Consiliul European a solicitat pregătirea unei strategii globale pentru protecția infrastructurilor critice. Răspunzând acestei solicitări, Comisia a adoptat, la 20 octombrie 2004, comunicarea referitoare la protecția infrastructurilor critice în cadrul luptei împotriva terorismului, a prevenirii şi pregătirii împotriva atacurilor respective şi a reacției la acestea.

* **Comandor doctorand**

La 17 noiembrie 2005, Comisia a adoptat o Carte verde privind un program european de protecție a infrastructurilor critice care a expus o serie de opțiuni privind instituirea programului şi a Rețelei de alertă privind infrastructurile critice. A fost recunoscută necesitatea de a spori capacitatea de protecție a infrastructurilor critice în Europa şi de a ajuta la reducerea punctelor vulnerabile ale acestor infrastructuri.

În luna decembrie a anului 2005, Consiliul de Justiție şi Afaceri Interne a invitat Comisia să prezinte o propunere pentru un program european privind protecția infrastructurilor critice ("**PEPIC**") şi a decis că acesta ar trebui să se bazeze pe o abordare care să acopere toate riscurile, acordând prioritate amenințării teroriste.

În aprilie 2007, Consiliul a adoptat concluziile cu privire la PEPIC, în care a reiterat faptul că statelor membre le revine responsabilitatea finală de a gestiona măsurile de protecție a infrastructurilor critice din interiorul frontierelor naționale, salutând în acelaşi timp eforturile Comisiei de a elabora o procedură europeană pentru identificarea şi desemnarea infrastructurilor critice europene ("**ICE**") şi evaluarea nevoii de îmbunătățire a protecției acestora.

La 8 decembrie 2008, Consiliul European a adoptat ***Directiva 114*** privind identificarea şi desemnarea infrastructurilor critice europene şi evaluarea necesității de îmbunătățire a protecției acestora. Conform acestei directive responsabilitatea principală şi finală pentru protecția ICE revine proprietarilor/operatorilor acestor infrastructuri.

Pentru a desemna însă ICE trebuie să avem în vedere că diversele sectoare posedă experiență, expertiză şi cerințe cu un caracter specific în materie de protecție a infrastructurilor critice, trebuind elaborată şi aplicată o concepție unitară în acest domeniu.

În cadrul acestei directive sunt formulate următoarele criterii intersectoriale privind protecția infrastructurilor critice:

(a) criteriul privind victimele (evaluat în funcție de numărul posibil de decese sau vătămări);

(b) criteriul privind efectele economice (evaluat în funcție de importanța pierderilor economice şi/sau a degradării produselor sau serviciilor; inclusiv eventualele efecte asupra mediului);

(c) criteriul privind efectul asupra publicului (evaluat în funcție de impactul asupra încrederii publicului, suferința fizică sau perturbarea vieții cotidiene, inclusiv pierderea de servicii esențiale).

Totodată sectoarele alese pentru punerea în aplicare a acestei directive sunt sectorul energetic şi sectorul transporturilor cu următoarele subsectoare:

Sector	Subsector	
I. Energetic	**1.Energie electrică**	Infrastructuri şi instalații pentru producerea şi transportul energiei electrice din punct de vedere al furnizării acesteia
	2. Petrol	Producția de petrol, rafinarea, tratarea, depozitarea şi distribuția prin conducte
	3. Gaze	Producția de gaze, rafinarea, tratarea, depozitarea şi distribuția prin conducte Terminale GNL

II. Transporturi	**4. Transport rutier** **5. Transport feroviar** **6. Transport aerian** **7. Transport pe căi navigabile interne** **8. Transport oceanic şi maritim pe distanţe mici şi porturi**

Misiunile scafandrilor de luptă reieşite din Directiva 114/ 08.12.2008

Având la bază această directivă, este necesar să facem o corelaţie între misiunile scafandrilor de luptă şi necesitatea participării acestora ca forţă specializată la apărarea obiectivelor din zona de responsabilitate a Forţelor Navale.

Analizând din punct de vedere geografic zona de responsabilitate a Forţelor Navale, trebuie să remarcăm faptul că aceasta se întinde de la estul la vestul României, cuprinzând marea teritorială cu zona contiguă şi zona economică exclusivă, litoralul, zona lagunară şi fluviul Dunărea. Din punct de vedere istoric, această zonă a stârnit interes încă din cele mai vechi timpuri, oamenii întemeindu-şi aici aşezări prospere datorită unor avantaje uşor de înțeles, accesul la o sursă de hrană ieftină, rute de transport directe între oraşe situate la mari distanțe, posibilitatea organizării unei apărări eficiente a localităţilor situate pe litoral sau fluviu completate mai târziu de nevoia exploatării bogățiilor platoului continental, a potențialului turistic al acestuia, a dezvoltării unor obiective economice de maximă importanţă.

Scafandrii de luptă, forţe specializate în ducerea acţiunilor în mediul marin dar şi pe fluviu, în zona lagunară sau de litoral, au un rol deosebit în apărarea obiectivelor economice din această zonă. Concret ei pot participa la apărarea construcţiilor hidrotehnice (baraje, ecluze, cheuri), platformelor maritime, traseelor de transport a hirocarburilor (conducte, terminale de încărcare-descărcare), platforme de rafinare, instalațiilor pentru producerea şi transportul energiei electrice, etc.

Funcţie de scop, acţiunile scafandrilor de luptă pot fi grupate astfel:

- culegerea de informaţii despre riscurile şi ameninţările la care sunt supuse ICE.
- participarea la prevenirea sau respingerea unor atacuri teroriste lansate asupra ICE dinspre apă sau uscat.
- participarea la apărarea căilor de comunicaţii proprii
- neutralizarea DEI (dispozitivelor explosive improvizate)
- executarea controlului nedistructiv al structurilor imerse(baraje, ecluze, cheuri, platforme, conducte submarine)
- ranfluarea navelor care blochează şenalul navigabil la mare sau la fluviu
- lucrări de întreținere şi reparații la structurile imerse (montaj, tăiere, sudură, etc.).

Culegerea de informaţii despre ICE de pe teritoriul naţional se face de către strucurile specializate ale statului în colaborare cu operatorii economici care în conformitate cu ***Directiva 114*** a Consiliul European ar trebui să deţină ***planuri de securitate pentru operatori ("PSO")*** sau măsuri echivalente care să conțină o identificare a elementelor importante, o evaluare a riscurilor şi identificarea, selectarea şi stabilirea priorităților în ceea ce priveşte contramăsurile şi procedurile privind prevenirea, respingerea sau neutralizarea efectelor atacurilor teroriste.

În vederea evitării muncii inutile şi a suprapunerilor, operatorii economici din zona de operaţii a Forţelor Navale trebuie să cunoască principalele posibilităţi de acţiune ale scafandrilor de luptă.

Una dintre cele mai importante ameninţări a zilelor noastre o constituie ameninţarea teroristă, iar în cadrul acesteia utilizarea dispozitivelor explozive improvizate reprezintă metoda de acţiune cel mai des utilizată la nivel mondial, atât pe uscat cât şi sub apă. O dovadă în acest sens o constituie faptul că 80% dintre victimele războaielor din Irak şi Afganistan au ca principală cauză dispozitivele explozive improvizate (DEI).

Din punct de vedere al grupărilor teroriste, utilizarea DEI are următoarele avantaje:

- nu depinde de raportul de forţe din teren
- crează panică şi destabilizează situaţia
- produce un impact media major
- sunt uşor de confecţionat şi de procurat
- sunt uşor de utilizat, nu necesită o pregătire majoră de specialitate
- este o armă relativ ieftină
- produce un număr mare de victime

Utilizarea DEI la nivel mondial nu s-a oprit la folosirea acestora la uscat. Grupările teroriste au extins utilizarea acestor dispozitive prin plasarea lor sub apă. Scopurile atacului terorist asupra unor structuri imerse pot fi:

- interzicerea sau întârzierea aprovizionării pe mare prin avarierea amenajărilor portuare, blocarea şenalelor navigabile ca urmare a scufundării unor nave
- perturbarea activităţilor de foraj extracţie şi transport la platformele marine şi crearea unei poluări masive
- sabotarea sistemului rutier şi fluvial de comunicaţii prin distrugerea podurilor, ecluzelor, scufundarea unor nave, docuri etc.
- avarierea structurilor imerse ale hidrocentralelor

Grupul Scafandri de Luptă EOD aparţinând Forţelor Navale acţionează la chemare în zona de responsabilitate atât împotriva DEI în mediu terestru cât şi submarin. Intervenţia sub apă are ca scop atât neutralizarea acestor dispozitive cât şi executarea de activităţi de scufundare sistematice pentru descurajarea atacului terorist.

Operaţiunile cu scafandri, trebuie să fie planificate în funcţie de specificul fiecărei misiuni. Condiţiile mediului de lucru (adâncime, temperatură, vizibilitate) numărul de scafandrii avuţi la dispoziţie şi intensitatea acţiunilor planificate a se desfăşura implică alegerea metodei optime de intervenţie astfel:

- **la adâncimi mici** – prin intervenţia cu scafandri. Folosirea scafandrilor în activităţi la adâncimi mici reprezintă un avantaj datorită deprinderilor şi abilităţilor pe care aceştia le au în descoperirea unor dispozitive imerse, capacităţii lor de a analiza riscurile şi a decide asupra acţiunilor ce trebuiesc întreprinse pentru neutralizarea DEI.

Costurile unei astfel de acţiuni sunt mici, însă riscurile ce şi le asumă scafandrii sunt foarte mari, constituind un real dezavantaj.

- **la adâncimi medii** – prin intervenţia atât cu scafandrii cât şi cu echipamente automatizate şi telecomandate. Această metodă prezintă avantajul că reduce numărul scafandrilor implicaţi în acţiune, care în cautarea clasică ar fi foarte mare datorită timpuli de lucru redus la astfel de adâncimi. Dezavantajele sunt date de costurile ridicate ale echipamentelor, de gradul înalt de pregătire a scafandrilor, cunoscuţi în literatura de specialitate ca ***scafandrii de mare adâncime***, necesitatea existenţei unei echipe de suprafaţă bine dotate şi antrenate (nave specializate, medici şi personal cu pregătire în domeniul hiperbarismului).
- **la adâncimi foarte mari** – sunt folosite de regulă echipamente automatizate şi telecomandate cum ar fi ROV-urile (***Remotely Operated Vehicles)***. Factorii care au determinat introducerea în cadrul acțiunilor scafandrilor E.O.D. a vehiculului telecomandat tip R.O.V. sunt:

- posibilitatea de operare la adâncimi mari pe perioade
- posibilitatea filmării şi vizionării la suprafață a dispozitivelor explozive in vederea identificării şi stabilirii metodei de neutralizare;
- posibilitatea de a executa lucrări subacvatice proprii scafandrilor (tăiere, transport de obiecte sau încărcături explozive), precum şi folosirea sonarului pentru localizarea eventualelor ținte.
- capacitatea R.O.V.-ului de a acţiona în ape infestate (radioactiv şi chimic) unde siguranța scafandrului este pusă în pericol.

Prin dotarea grupelor de scafandrii E.O.D. cu vehicul telecomandat tip R.O.V. s-a realizat standardele de dotare şi operartivitate, contribuind la creşterea siguranței scafandrilor, uşurând acțiunile acestora şi facilitând posibilitatea de îndeplinire a misiunilor conform procedurilor NATO.

Un alt dispozitiv modern intrat în dotarea scafandrilor EOD şi folosit cu succes în des- coperirea obiectelor imersate este ***SONARUL CU SCANARE LATERALĂ***

Sonarul cu scanare laterală este un sistem de mare precizie, proiectat pentru a produce date repetabile de reflectivitate de pe fundul mării dintr-o zonă sau un traseu de observație, atât în ape puțin adânci, cât şi în ape de mare adâncime. Sonarul permite executarea unor misiuni de descoperire a obiectelor aflate pe fundul mării, sau îngropate parțial pe fundul mării.

Sistemul poate fi tractat atât de o navă specializată cât şi de o barcă gonflabilă tip RHIB, permițând utilizarea sonarului şi în ape puțin adânci sau în interiorul porturilor, zone care nu sunt accesibile unei nave MCM.

Factorii care au determinat introducerea în cadrul acțiunilor scafandrilor E.O.D. a sonarului cu scanare laterală sunt:

- posibilitatea de operare la adâncimi mici,medii sau mari, pe perioade îndelungate, având o mare eficiență în descoperirea contactelor/ţintelor (în condițiile folosirii scafandrilor perioada de lucru efectiv este condiționată de

autonomia aparatului şi de timpii îndelungaţi pentru revenirea la suprafaţă datorită decompresiei).

- reducerea uzurii scafandrilor E.O.D. aceştia intrând în imersiune numai pentru a identifica contactul suspect şi a-l declara ţintă.
- posibilitatea folosirii sonarului în medii şi ape infestate (radioactiv şi chimic) unde siguranţa scafandrului este pusă în pericol.
- Conform procedurilor NATO la căutarea şi identificarea mijloacelor explozive submerse se folosesc scafandrii numai după epuizarea tuturor celorolalte metode, procedee şi mijloace de căutare.

Prin dotarea grupelor de scafandrii E.O.D. cu sonare cu scanare laterală s-a realizat micşorarea semnificativă a timpilor de căutare şi îndeplinirea standardelor de dotare şi operartivitate, contribuind la creşterea siguranţei scafandrilor, uşurând acţiunile acestora şi facilitând posibilitatea de îndeplinire a misiunilor conform procedurilor NATO.

Concluzii

Scafandrii de luptă sunt forţe specializate care pot acţiona cu maximum de eficienţă pentru apărarea oiectivelor economice dispuse în zona economică exclusivă, pe litoral, în zona lagunară sau pe fluviu.

În vederea evitării muncii inutile şi a suprapunerilor, operatorii economici din zona de operaţii a Forţelor Navale trebuie să cunoască principalele posibilităţi de acţiune ale scafandrilor de luptă.

În conformitate cu ***Directiva 114*** a Consiliul European, operatorii economici ar trebui să deţină planuri de securitate pentru operatori ("PSO") sau măsuri echivalente, care să conţină o identificare a elementelor importante, o evaluare a riscurilor şi identificarea, selectarea şi stabilirea priorităţilor în ceea ce priveşte contramăsurile şi procedurile privind prevenirea, respingerea sau neutralizarea efectelor atacurilor teroriste.

Bibliografie:

[1]. **Directiva 2008/114/CE a Consiliului din 8 decembrie 2008 privind identificarea şi desemnarea infrastructurilor critice europene şi evaluarea necesităţii de îmbunătăţire a protecţiei acestora**.

[2]. *Naval Forces Under The Sea*, A Look Back A Look Ahead, US Navy Academy.

[3]. United States Navy Diver, Performance Under Pressure, Mark V. Lonsdale.

[4]. Colocviu strategic Nr. 5 (XXXVI) Iulie 2005.

INDEX DE AUTORI

ALEXANDRESCU, Mihai, 241, 251
ALEXE, Ioana Valeria, 166, 187
ANTON, Mihail, 53
BĂDESCU, Valentin- Stelian, 206
BĂLȚĂTESCU, Mihai, 198
BOBOC, Victor, 272, 283
BODESCU, Alin, 364
BRAT, Dariana Mihaela, 293
CIOBANU, Ramona-Cristina, 312
COBUZ, Cezar, 146, 156
COMAN, Petrică, 260
CREANGĂ, Simona Florentina, 221
DASCĂLU, Ionel, 304
DEDIU, Costel, 326, 335
DIMA, Gheorghe, 348
DRAGOMAN, Ion, 364
ENE, Vasile, 107
EPARU, Dorin, 462, 477
GHICA-RADU, Dan, 11
GRIGORAŞ, Constantin, 393
IRINA, Oliviu, 401
MACIU, Florin, 416
MANDACHE, Radu Adrian, 432
MARTIN, Iulian, 227
MIHAI, Sorin, 212
MIHAIȚĂ, MARIAN, 442
MINCULETE, Gheorghe, 488
MÎRŞU, Alexandru, 140
NEAGOE, Visarion, 373
PAHONȚU, Alin, 212
PASĂRE, Ionel, Claudiu, 388
PETRE, Cristian, 115, 121
PETRESCU, Daniel, 130
PUICHILIȚĂ, Aurel, 455
RAȚIU, Aurelian, 90
SLĂMNOIU, Georgică, 58, 69
STANCIU, Viorel, 496
STOIAN, Maria Gabriela, 107
STROEA, Adrian, 101
TUDORACHE, Paul, 37, 44
ZANFIR, Constantin, 21, 28

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I“